DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

FRIEDRICH NIETZSCHE

Seçilmiş Mektuplar

24

BÜTÜN YAPITLARI

SAY

SEÇİLMİŞ MEKTUPLAR

Friedrich (Wilhelm) Nietzsche

(d. 15 Ekim 1844, Röcken – ö. 25 Ağustos 1900, Weimar, Almanya)

Alman asıllı İsviçreli filozof, ilkçağ uzmanı, kültür eleştirmeni ve şair. Babası da, dedesi de papaz olan Nietzsche, klasik öğrenimini ünlü din okulu Schulpforta'da yaptı. 1869'da Basel Üniversitesi klasik filoloji profesörlüğüne atandı. Nietzsche, eski metinlerin okunmasından kaynaklanan felsefi sorunlara açık tutumuyla zaman içinde öbür filologlardan ayrıldı. Özellikle trajedi konusunda, Yunanlılarda sanatla dinin ve sanatla sitenin birliğini kavramak gerektiğini gösterdi. Ocak 1872'de yayımlanan ve Yunanlıların Dionyssosçu yanını ilk kez ortaya koyan *Müziğin Ruhundan Tragedyan'n Doğuşu* adlı ilk yapıtı, onun Alman filoloji çevrelerince dışlanmasına yol açtı. Yapıt, özgün karakteri ve özellikle yazarın, çağdaş kültüre ilişkin sorunlar üzerindeki kişisel görüşleriyle sarsıcı bir nitelik taşıyordu. Yapıtta filolog, giderek bir estetikçi, hatta bir filozof ve bir ahir zaman peygamberi halini alıyordu.

1874'ten itibaren Nietzsche, sürekli baş ağrılarından yakınmaya başladı. Aynı yıl, iki yıllığına fakültesinin dekanlığına atandı. Mayıs 1879'da sağlık nedenleriyle istifa etmek zorunda kaldı. Bundan böyle, on yıllık öğretim görevinden dolayı kendisine bağlanan emekli aylığı ile kanton yönetiminin bağışları tek geçim kaynağını oluşturdu. *Menschliches, Allzumenschliches* (İnsanca, Pek İnsanca) adlı yapıtının ilk iki cildini tamamladı. 1873–1876 arasında *Unzeitgemaesse Betrachtungen* (Çağa Aykırı Düşünceler) adlı dört ciltlik yapıtını yayımladı. Daha sonra yaşamı, bir kentten öbürüne göçmekle geçti; Marienbad, Rapallo, Roma, Nice, Venedik, Torino, Sils–Maria. Yapıtlarını bu göçebeliği sırasında yazdı. Wagner'le olan dostluğu, bestecinin *Menschliches, Allzumenschliches*'in ilk cildini, filozofun da *Parsifal*'i yermesi üzerine son buldu (1878). Tüm aldatmacaları açığa vurmak ve tüm önyargıları yıkmak isteyen Nietzsche, 1881'de *Morgenröte*'yi (Tan Kızıllığı), 1881–87'de *Die fröhliche Wissenschaft*'ı (Şen Bilim), 1883'te *Also sprach Zarathustra*'nın (Böyle Buyurdu Zerdüşt) ilk bölümünü yayımladı. 1885'e kadar bu sonuncu yapıtını yazmaya devam etti. 1886'da *Jenseits von Gut und Böse* (İyinin ve Kötünün Ötesinde), 1887'de de *Zur Genealogie der Moral*'i (Ahlakın Soykütüğü Üstüne) yazdı ve yayımladı. 1888'de *Götzen-Dämmerung*'u (Putların Alacakaranlığı, kitap ertesi yıl basıldı), *Der Fall Wagner* (Wagner Olayı, Eylül 1888'de basıldı) ve *Der Antichrist*'i (Deccal, 1888'de basıldı) yayıncıya gönderdi. 1889'da, Torino'nun bir sokağında aniden yere yıkıldı. Jena'da hastaneye yatırıldı. Önce annesi onu yanına aldı, sonra kız kardeşi Elisabeth Förster–Nietzsche, kardeşini Weimar'daki evine götürdü. Nietzsche, yaşamının sonuna kadar hiç konuşmadı. Yalnız zaman zaman zekâ belirtileri gösterdi. 1888'de *Nietzsche contra Wagner* (Nietzsche Wagner'e Karşı); 1888'de *Ecce Homo* adlı yapıtları yayımlandı. 1886'dan beri yazmakta olduğunu arkadaşlarına söylediği *Der Wille zur Macht* (Güç İstenci) adlı yapıtından taslaklar, aforizmalar ve parçalar kalmıştır.

Nietzsche'nin özgün yanı, Batı uygarlığının temel felsefi sorunlarını köktenci bir kuşkuyla ele almasıdır. Nietzsche, bilginin (bilim), varlığın (Batı'ya özgü apaçık hakikatler) ve nihayet eylemin (ahlak ve siyaset) yeniden sorun haline getirilmesine olanak sağladı. Kantçı eleştirinin sonucunu daha ilerilere vardıran Nietzscheci eleştiri, giderek Kantçı eleştirinin kendisine yöneldi; aklın sözde önsel kategorilerini kabul etmeyerek bunların, bedensel ve sosyoekonomik kökenli, salt 'yaşamsal' zorunluluklardan başka bir şey olmadığını ileri sürdü. Nietzsche, bilimsel hakikat de dahil olmak üzere, her türlü hakikatin içyüzünü ortaya çıkardı; insanın ayırt edici özelliği olan icat gücünü ve aynı zamanda yeniliğe karşı direnişini (yabancısı olduğu şeyi 'barbarca', kendi aklına uyduramadığı şeyi 'akıldışı' diye niteleyen o değil midir?) göstermeye çalıştı.

Nietzsche'den yoğun biçimde etkilenen düşünür ve sanatçılar arasında, edebiyat alanında Thomas Mann, Hermann Hesse, André Gide, D. H. Lawrence, Rainer Maria Rilke ve William Butler Yeats; felsefe alanında Max Scheler, Karl Jaspers, Michel Foucault sayılabilir. Psikoloji alanında ise başta Sigmund Freud olmak üzere Alfred Adler ve Carl G. Jung, birçok görüşünü Nietzsche'ye borçlu olduklarını belirtirler.

Başlıca Yapıtları:
Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu (Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik, 1872,); *David Strauss, İtirafçı ve Yazar* (David Strauss, der Bekenner und der Schriftsteller, 1873); *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Yararsızlığı Üzerine* (Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben, 1874); *Eğitimci Olarak Schopenhauer* (Schopenhauer als Erzieher, 1874); *Richard Wagner Bayreuth'da* (Richard Wagner in Bayreuth, 1876); *İnsanca, Pek İnsanca* (Menschliches, Allzumenschliches, 1878); *Tan Kızıllığı* (Götzen-Daemmerung, 1881); *Şen Bilim* (Die fröhliche Wissenschaft, 1881–1887); *Böyle Buyurdu Zerdüşt – dört bölüm* (Also sprach Zarathustra, 1883–85); *İyinin ve Kötünün Ötesinde* (Jenseits von Gut und Böse, 1886); *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* (Zur Genealogie der Moral, 1887); *Dionyssos Dithyrambosları* (Dionyssos-Dithyramben, 1888); *Wagner Olayı* (Der Fall Wagner, 1888); *Putların Alacakaranlığı* (Götzen-Daemerung, 1888); *Nietzsche Wagner'e Karşı* (Nietzsche contra Wagner, 1888); *Deccal* (Antichrist, 1888); *Ecce Homo* (Ecce Homo, 1888).

Say Yayınları Nietzsche Kitaplığı:
1) *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu*; 2) *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Yararsızlığı Üzerine*; 3) *Putların Alacakaranlığı*; 4) *Tan Kızıllığı*; 5) *İyinin ve Kötünün Ötesinde*; 6) *İnsanca, Pek İnsanca* (1. Kitap); 7) *Şen Bilim (şiirler)*; 8) *Wagner Olayı/Nietzsche Wagner'e Karşı*; 9) *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*; 10) *Eğitimci Olarak Schopenhauer*; 11) *Ecce Homo* 12) *Yazılmamış Beş Kitap İçin Beş Önsöz–Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe*; 13) *Richard Wagner Bayreuth'da*; 14) *Dionyssos Dithyrambosları*, 15) *Öğretim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine*; 16) *şen Bilim* (Ana Metin 1); 17) *Yunan Tragedyası Üzerine İki Konferans*; 18) *David Strauss–İtirafçı ve Yazar*; 19) *Böyle Buyurdu Zerdüşt*; 20) *Deccal*; 21) *İnsanca Pek İnsanca* (2. Kitap); 22) *Gezgin ile Gölgesi*; 23) *Güç İstenci*.

Friedrich Nietzsche

Seçilmiş Mektuplar

Çevirmen, editör
Christopher Middleton

İngilizceden çeviren
Ayşe Yazgan

Say

Say Yayınları
Friedrich Nietzsche / Bütün Yapıtları 24

Seçilmiş Mektuplar
Özgün adı: *FRIEDRICH NIETZSCHE Selected Leters of Friedrich Nietzsche*

© Copyright Hackett Publishing Company, Inc.
University of Chicago Press'in 1969 yılındaki baskısının tekrar basımıdır.
Kitabın Türkçe baskısı Eulama International Literary Agency, Roma,
İtalya aracılığı ile yapılmıştır.

Çevirmen, editör: Christopher Middleton

ISBN 978-975-468-916-7
Sertifika No: 10962

Türkçe Yayın Hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İngilizceden Çeviren: Ayşe Yazgan
Editör: Levent Çeviker
Sayfa Düzeni: Tülay Malkoç

Baskı: Kurtiş Matbaası
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 68 94
Matbaası sertifika No: 12992

1. Baskı: Say Yayınları, 2012

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
e-posta: dagitim@saykitap.com • online satış: www.saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Giriş 11

Mektuplar

1. 1861-69 Öğrencilik Yılları; Schopenhauer ve Wagner 19
2. 1869-76 Basel'de İlk Yıllar; Wagner ve Wagner'den Kopuş 75
3. 1877-82 Profesörlüğün Sona Erişi; Lou Salomé, Cenova 197
4. 1883-89 Zarathustra; Değerlerin Karşıt Değerleri, Torino 261

Sonsöz 449

Mektupların Gönderildiği Kişiler 456

ÖNSÖZ

Nietzsche gibi öteki yazar ve bestecilerin de eserleri, mümkün olduğunca Almanca sunulmuştur. Nietzsche'nin mektuplarında bahsi geçen eserlerin orijinal Almanca başlıkları şunlardır:

Tragedyanın Doğuşu	*Die Geburt der Tragödie*
Öğretim Kurumlarımızın Geleceği	*Die Zukunft unserer Bildungsanstalten*
Çağa Aykırı Düşünceler	*Unzeitgemisse Betrachtungen*
İnsanca, Pek İnsanca	*Menschliches, Allzumenschliches*
Tan Kızıllığı	*Morgenröte*
Şen Bilim	*Die fröhliche Wissenschaft*
Böyle Buyurdu Zerdüşt	*Also sprach Zarathustra*
İyi ve Kötünün Ötesinde	*Jenseits von Gut und Böse*
Ahlakın Soykütüğü Üstüne	*Zur Genealogie der Moral*
Wagner Olayı	*Der Fall Wagner*
Putların Alacakaranlığı	*Götzen-Dimmerung*
Deccal	*Der Antichrist*
Ecce Homo	*Ecce Homo*
Nietzsche Wagner'e Karşı	*Nietzsche contra Wagner*

Nietzsche'nin yazılarından yapılan alıntılar, Nietzsche Index'in (1965) de içinde bulunduğu, editörlüğünü Karl Schlechta'nın yaptığı Werke in Drei Bandern (Münih: Carl Hanser Verlag, 1954-56) adlı kitaptan alınmıştır.

Mektuplar için kullandığım kaynaklar şöyle: 1) F. Nietzsche Briefe, cilt 1-4, Historisch-Kritische Gesamtausgabe'deki, (Münih: C.H. Beck), cilt 1 (1850-65), editör Wilhelm Hoppe ve Karl Schlechta, 1938; cilt 2-4 (186-69, 1869-73, 1873-77), editör Wilhelm Hoppe, 1938-41. Bu ciltlerde yer alan notlar, birçok ayrıntıyı öğrenmemi sağladı. 2) Werke in drei Banden, cilt 3, editör Karl Schlechta, sayfa 929-1352. Bu ciltlerde, 1850-77 dönemine ait 1020 adet mektup bulunmaktadır ki bunlar, 1878-89 dönemindeki mektuplar için kullandığım ana kaynaklardır. Aynı dönem için *Briefwechsel mit Franz Overbeck*'i (bkz. aşağıda) de kaynak olarak kullandım. Schlechta'nın mektuplar için pek fazla açıklaması bulunmamaktadır. Her ne kadar Schlechta'nın notları birçok sebepten ötürü kullanılmış olsa da, daha çok açıklamalarına yer verilmektedir. *Schlechta*'nın yayını 1861-89 dönemine ait 278 mektuptan oluşmaktadır. 3) *Nietzsche in seinen Briefen und Berichten der Zeitgenossen*, editör Alfred Baeumler (Leipzig: Alfred Kröner Verlag, 1932), sayfa 527. Bu kaynak, yukarıda bahsettiğim diğer iki kaynaktaki boşlukları doldurmamda yardımcı olmuştur.

Seçmek yanlışına düşmemek adına, 1878-89 dönemi için 5 ciltlik Gesammelte Brief'ten (Leipzig: Insel Verlag, 1907) yararlanılmıştır. Bu basımın güvenirliği şüpheli olduğu için, Nietzsche in seinen Briefen'in içindeki mektuplar dışında kullanılan bütün metinler Elisabeth Förster-Nietzsche'nin ölümünden sonra Hoppe ve Schlechta tarafından hazırlanmıştır. Bilgiçlik veya değil, Schlechta'nın çok kapsamlı hükümlerine fazla itaat etme riskini göze alarak, bir istisna dışında, gerçekliği şüpheli olan mektuplar bu kitapta yer almamaktadır. Elisabeth Nietzsche'nin erkek kardeşiyle yaptığı mektuplaşmaları nasıl ve niçin değiştirdiğini göstermek amacıyla, sahte mektup örneği istisnayı temsil etmesi adına kitaba dahil edilmiştir.

Öteki koleksiyonlar ise, *F. Nietzsches Briefwechsel mit Franz Overbeck* (Leipzig: Insel Verlag, 1916) ve *F. Nietzsches Briefwechsel mit Erwin Roh-*

de'den (Leipzig: Insel Verlag, 1923) oluşmaktadır. Bu iki koleksiyonda da bazı mektupların metinlerinde boşluklar bulunmaktadır fakat onlar da, *Werke in drei Banden*, cilt 3'te görünen mektuplar arasından seçilerek düzeltilmiştir. Büyük bir derleme olan C. A. Bernoulli, *Overbeck und Nietzsche*, 2 cilt (Jena: Eugen Diederichs Berlag, 1907) ise, Nietzsche tarafından ve Nietzsche hakkındaki mektup metaryellerini içermekte olup eski bir Alman derlemesi de vardır: *Nietzsches Briefe*, Richard Oehler tarafından seçilmiş ve editörlüğü üstlenilmiştir (Leipzig: Insel Verlag, 1915; genişletilmiş 2. basım 1917).

Aşağıdakiler ise Nietzsche'ye gelen mektupların derlemeleridir: Peter Gast, *Briefe an Friedrich Nietzsche*, 2 cilt. (Münih, 1923-24); *Die Briefe Carl von Gersdoffs an Friedrich Nietzsche*, 3 cilt. (Weimar, 1934-36), cilt 4, editör Erhart Thierbach (Weimar, 1937), Gersdorffs'un Nietzsche hakkında Rohade, Wagner, Cosima Wagner, Elisabeth Förster-Nietzsche, ve Carl Fuchs'a yazdığı mektupları içerir. *Cosima Wagners Briefe an Friedrich Nietzsche*, 2 bölüm (Weimar, 1938-41), editör Erhart Thierbach. Nietzsche'nin Cosima'ya yazdığı mektuplardan Bayreuth'taki yangında sadece birkaçı kurtarılmıştır.

İngilizce'de üç tane derleme bulunmaktadır: *Friedrich Nietzsche'nin Mektuplarından Seçmeler*, editör Oscar Levy, çeviren Anthony M. Ludovici (Londra: William Heinemann, 1921). İkincisi *Nietzsche-Wagner Mektuplaşması*, editör Elisabeth Förster-Nietzsche, çeviren Caroline V. Kerr (New York: Boni ve Liveright, 1921). Üçüncüsü ise, *Nietzsche: Yayınlanmamış Mektuplar*, çeviren ve editör Kurt F. Leidecker (New York: Felsefe Kütüphanesi, 1959)- 1861-89 dönemine ait yetmiş beş mektup içerir fakat çevirinin İngilizcesinde hatalar vardır. Fransızcada: *La vie de Frederic Nietzsche, d'apres sa correspondance: Textes choisis et traduits par Georges Walz* (Paris: Les editions Rieder, 1932)- 274 mektup, detaylı biyografik önsöz ve mükemmel baskı.

Nietzsche'nin mektuplarındaki noktalama işaretleri kendine hastır. Üç noktaları, tireleri ve parantezleri büyük oranda korunmuştur. Fakat okumayı kolaylaştırmak adına, cümleler arasındaki tireler büyük oranda çıkarılmıştır. Çoğu durumda cümleler arasındaki tireler, ayrıca cümlelerin içindeki ve sonundaki üç noktalar korunmuş-

tur: Bunlar genellikle düşünce arasındaki molaları gösterir. Köşeli parantezlerdeki üç noktalar (dipnotlardaki gibi) belirtilen bölümdeki kesintiyi gösterir. Metinde birkaç köşeli parantez bulunur. Parantez içindeki uzun bir tire, bir mektubun metninde daha önce yapılan ve korunamamış bir kesintiyi göstermektedir.

Mektupların dört bölüme ayrılması, 110 No'lu mektubunda gösterildiği gibi (1 şubat 1883), Nietzsche'nin kendi hayatının analizine dayanarak yapılmıştır. Tutarlılık adına, her döneme ait biografik notlar, ait olduğu dönemin başında basılmıştır. Sonsöz ise Nietzsche'nin ruhsal çöküntüsünün meydana geldiği yıllar hakkında detaylı bilgi vermektedir.

Latince ve Yunancadaki kaynak ve referanslardaki yardımları için James Hynd, William Arrowsmith ve Donald Carne-Ross'a, ve bu çalışmayı mümkün kılan Ulusal Çeviri Merkezi'ne teşekkür ederim.

GİRİŞ

1900 yılından itibaren, Nietzsche'nin Avrupa edebiyat ve düşünce tarihinde ölçülemeyecek kadar büyük bir etkisi olmuştur. 1930'ların başlarında, Nietzsche'nin düşünceleri Nazi çarpıtmalarına elverişli olmaya başladığında Alman yazarları Thomas Mann ve Hermann Broch, 19. yüzyıl sonlarının "burjuva estetikçisi" olduğu gerekçesiyle ona karşı çıkmışlardır. Mann, onu "aklın suçuyla, gerçek dünyayı aldırmazlığıyla, kendi küstahlığının estetik zevkine teslimiyetiyle, ... o güvenli burjuva zamanlarında, bir insanı artık hiçbir günahın olmadığına inandırmanın ne kadar kolay olduğunu kimse fark etmedi,"[1] sözleriyle bağdaştırmıştır. Yine de, Nietzsche'nin nihilizmi oldukça belirgindi; çıplak gerçek araştırması tek bir amaç üzerine o kadar odaklanmıştı, bir düşünür ve yazar olarak karakteri o kadar keyiflendiriciydi ki, Mann *Doktor Faustus* adlı romanında Nietzsche'yi dönemin harika karakteri, besteci Adrian Leverkühn'e model olarak kullanmıştır. Bu belirsizlik, Broch'un dikkate değer eseri "Sanatın Değer Sistemindeki Şeytan" (1933) adlı yazısında da bulunmaktadır. Broch'un yazısına göre, on dokuzuncu yüzyılın burjuva "estetikleştirmesi" tarafından yaratıldığı için Nietzsche bu döneme ait olmayabilirdi. Fakat, keşifleri ve değer problemi analizi, Kierkegaard'ınki kadar önemlidir: Her ikisi de çağdışı kalmış metafiziğin sonundan bahsetmişler ve "iyi ve kötü arasındaki büyük gerilimi, bu döneme damgasını vuran ve en önemli özelliği olan gergin kutuplaşması ve insanlar üzerindeki anlayışın ötesine geçen ve şiddet içeren gerçekliği ve en büyük ahlaki zorluğu hayatlarının içine katma bas-

1 Mann, Thomas: "Leiden an Deutschland" *Tagebuchblätter*, 1933-34, Stockholm, Fisher Verlag, 1946, (s. 151)

kısı"nı[2] tahmin etmişlerdir. Üçüncü bir yazar ise, Nietzsche'ye olan düşkünlüğü yüzünden, Broch ve Mann'ın tırnak içindeki cümleleri yazdıkları dönemde Nazi ideolojisinin radyo kuklası olan Gottfried Benn'dir. Benn, 1950'lerin sonlarına kadar Nietzsche'nin adına işlenen sosyal ve politik suçlarda masum olduğunu savunmuştur:

Politikacılar ... konuşmalarında aklın ve anlamadıkları zekânın arkasına sığınan insanlardır ... Önemli bir gerçek ise, eserinin belirli bir döneminde (Böyle Buyurdu Zerdüşt), en uygun olanın seçildiği, en güçlü olanın sağ kaldığı varoluş çatışmasına inanan Darwin'in fikirlerinin etkisi altında kalmıştır. Fakat bu fikirleri sadece vizyonunu genişletmek için kullanmıştır; azizlerin tasviriyle vizyonunu tutuşturma hakkı bahşedilmemiştir. Bu fikirden çıkan sarışın yaratığı tabii ki hoşgörüyle karşılamayacaktı. İnsani bir varlık olarak Nietzsche kusursuzdu, parasızdı, lekesizdi ve saftı; harika bir şehit ve harika bir insandı. Şunu da eklemeliyim ki, bizim kuşak için dönemin depremiydi ve Alman dilinde Luther'den sonra gelen en harika dâhiydi."[3]

Georg Lukacs'ınki gibi en çok yayılan eleştirilerde bile Nietzsche bir bilmece olarak kalmaktadır.[4] Kitapları oldukça eksantriktir, acı ve ölümün yüzünü sorgular, büyük beyin dalgalarının küçük kristalize damlaları gibidir. Şüphesiz, can çekişen ondokuzuncu yüzyılın en büyüklerindendir; Kierkegaard, Leopardi, Amiel, Baudelaire, Dostoyevski ve hatta Wagner'in ruh ikizidir. Daha da geriye gidecek olursak, Hölderlin'e itiraf edilmiş aleni bir kimyasal sempatisi vardır. Bazıları mektuplarının ahlaki değerden yoksun oluşunun, hayalperestin arkasındaki adamı ve metafizik isyanının arkasındaki bu kadar güzel elleri ve ünlü bıyığı olan teröristi açığa çıkaracağını umabilir. Fakat, mektuplarındaki diyaloglarından anlaşıldığı gibi ağzı sıkı, suskun bir insandır. Mektupları bir yeraltı labirentinin fotoğrafı gibidir.

---

2 Broch, Herman: *Gesammelte Werke*, Denemeler, cilt 1, *Dichten und Erkennen*, Rhein Verlag, Zürih, (s. 313/14)

3 Benn, Gotfried: *Gessamelte Werke*, cilt 1, limes Verlag, Wiesbaden, 1959, (s. 482/83)

4 Lukacs, Georg: *Die Zerstörung der Vernunft*, *Aufbau Verlag*, Berlin, 1955.

1876 yılına kadar, yani 32 yaşındayken, Nietzsche'nin Gersdorff'a, Rohde'ye, Malwida von Meysenbug'a yazdığı mektuplar arkadaşlık protestolarını içerir. Bu, ruhani merkezi Bayreuth'ta olan, Schopenhauer ve Wagner adına, Alman toplumunu yeniden yaratacak ve dönüştürecek olan bir arkadaşlık sistemine benziyordu. 1884'te Nice'de toplanacak "Gaya Scienza Kardeşliği" hayalini kuruyordu. Fakat 1876'dan sonra yalnızlığının farkına vardı: Zekâsının yabancılığının, "kalbinin ketumluğunun". Kasım 1872'de Wagner'e "değerli arkadaşlığın güneş sisteminin ortasında"yı yazdı. Yine aynı ay Malwida'ya, "Neden sana bu kadar uzun zamandır yazmadım? Kendime hayretler içinde sorduğum budur; hiçbir neden veya bahane bulamadan. Fakat çoğu zaman, en çok düşündüklerim hakkında yazacaklarıma karar vermekte zorlanmışımdır. Yine de anlayamıyorum... Mantıklı olmayan çok şey var ve sadece unutmak insana yardımcı olabilir," diye yazmıştır. Hastalığından on bir ay önce, kendi kendine yarattığı yalnızlığın demir maskesi bir an için kalkmıştır: "Tazeleyici ve iyileştirici insan sevgisinin daimi yokluğu ve beraberinde getirdiği absürd yalnızlık, insanlarla olan bağın tortusunu sadece birini yaralayacak hale getirir; bu gerçekten çok kötüdür ve sadece gerekli olma hakkına sahip olduğunda doğrudur." Beş ay sonra şunları yazdı: "(...) çevremdeki büyük boşluk. Gerçekten, benim durumumu kimse anlayamaz. En kötüsü ise, şüphesiz on yıldır beni gerçekten etkileyen tek bir kelime bile duymadım..."

1882'nin ikinci yarısındaki deneyimleri, Zerdüşt'te görüldüğü gibi, kaçınılmaz olarak yalnızlığını tetikledi. Hatta, şubat 1883'te şunu söyleyecek kadar ileri gitmiştir: "Tüm insani ilişkilerim maskemin altında gerçekleşmiştir ve tamamen saklı bir hayatı yaşamanın ebediyen kurbanı olmak zorundayım." Bunlar, insan olarak kişiliğinin tüm parçalarıdır. Kendi deyimiyle "içsel atışlarımın şiddeti" idi, "deneyimlerimin ve koşullarımın derecesindeki... Ortadaki normal notlarımdan daha nadir, daha uzak ve daha ince bir eğim"deki varlık ve üstünlük (1887). Geliştirdiği bu ustalık, incelik (Kafka'nın daha sonra kendi eksantrikliğini geliştirmesi gibi), 1871'de şunları yazdığında fark edilmiştir: "Bir şeylerden arta kalan ve müzikal anlamda

ele alınamayan her şey beni tiksindirir ve korkutur." Son yazılarının aykırılığı, bu savunulamaz durumdan çıkarılmıştır. 1883'te Zerdüşt II'de yazdığı gibi aykırılığı "kanla damlıyor". Bu aykırılığı terörün meyvesi ve insan kabuğunun içine sıkışmışken antitezi aramanın zevkidir. 1900'lerin başlarında, yazıları Nietzsche ile özdeşmiş olan Remy de Gourmont, entelektüel Nietzsche'nin entelektüel buyruklarından etkilenmiş görünmektedir: "Çelişkili fikirlerimizi beynimizin otelinde ağırlamalıyız ve onlara huzur vermek için yeterli miktarda tarafsız zekâya, alaycı güce sahip olmalıyız."[5] De Gourmont, 1904'te şunları yazdığında Nietzsche'nin ilan edilmemiş havarisinden başka bir şey değildir: "Gerçek, gölgenin heykelinden ibarettir, fakat ona ulaşmak için insanlar sadece biri verimli olan binbir güçlükle karşılaşırlar."[6]

Nietzsche'nin bilinci uyuşturan ahlaka karşı olan isyanı, bu aykırılığın getirdiği yabancılaşma olmasaydı bu kadar derin ve cüretkâr olamazdı. Mektupları da bu isyanın amaçsız olmadığını gösterir, eğer bir amaç için değilse karşı olunacak bir şey yoktur ve sadece kendiniz için varlık göstermeniz ise tükendiğiniz anlamına gelir. Amaçları ve bu amaçların tehlikeleri 1876'da şöyle tanımlanmıştır: "Tanrı'nın dünyayı yönlendirdiği inancı yok olduğuna göre ... insanoğlu, tüm dünyayı kapsayan kendi evrensel kurallarını koymak zorundadır ... eğer insanoğlu böyle bir evrensel kuralı bilinçli olarak sağlarken kendini yok etmezse, her şeyden önce evrensel amaçlar adına bilimsel standart oluşturması için kültürün ön koşullarının daha önce bilinmeyen bilgileri edinilmelidir. İşte burada, gelecek yüzyılın zekâlarını bekleyen çok büyük bir görev yatmaktadır."[7] Bu söylemden sonra, kültürün önkoşullarını tanımlamak için birçok yazı yazılmıştır. Koleksiyoncular her yerde, tartışılanları duymak için toplanıyordu. İçinde yaşadığımız patlama –Sümerlerin de öncesine gidecek kadar olursak tarihsel zaman ve

5 Nietzsche, Friedrich: *Selections*, "Epilogues," (Çev.: Richard Aldington), Chatto ve Windus, Londra, 1931, (s. 149).

6 *Age.* (s. 116/117)

7 Nietzsche, F.: *Werke in drei Bänden*, cilt I, Carl Hanser Verlag, Münih, 1954, (s. 465/66).

boşluğumuz için var olan uzay– bu önkoşulların gerçek bilgisini bir tasarruf haline getirmemiştir.

Nietzsche hakkındaki şaşırtıcı olan şey ise, bu yalnızlık bağlamında aklından geçen, insanlarla temas halinde olmaması sayesinde, fikirlerinin sorulanının, yeni duygular için yarattığı tanımlarının zenginliğidir. Stil olarak, insanlarla ilişkilerinde resmi, savunmada ve maskeliydi, sık sık yıllar geçtikçe artan fiziksel acıları hakkında yazmasına rağmen, aşk acısından nadiren bahsederdi.

Kadınlarla olan ilişkileri burada belirginleşir. Kendisine "tutkular tarafından harap edilmemiş adam" der (1875). Rohde'ye, bu arkadaşlık ilişkisine dair şöyle yazmıştır: "Güvenilir bir ruha çok ihtiyacın vardı... Tanrı bilir veya bilmez, bana göre bu farklı. Seyrek günler haricinde, o kadar gerekli görünmemekte." (1876). Buradaki esas nokta, kaçınılmaz olarak Lou Salome ile olan ilişkisidir (1882). Bu karmaşık bir ilişkiydi ve bu karmaşıklık Nietzsche'nin cinsel çekiciliğinin onaylanmış yoksunluğundan kaynaklanıyordu. Sonuçta bu onu daha kötü bir kaderden kurtarmış olabilir fakat bu yaklaşımı Lou'ya bir gariplik ve belki dürüstlükten yoksunluk olarak tesir etmiştir. Sokrates'in Ksenophon'un *Memorabilia*'sında Theodota'yla konuşurması, Nietzsche'nin ümitsizliğini en iyi şekilde tanımlayan antitezdir. Niyetleri ve amaçları sadece ailesinin ve toplumun önyargılarına aykırı düşmekle kalmadı, aynı zamanda onu ölüme ve ölüme olan arzusuna, kendisine yapılan fiziksel işkencelerden daha çok yaklaştırdı. 1876'da, bundan altı yıl önce, genç Livonian, Mathilde Trampedach'a yazılarında evlenme teklifinde bulunur: "Sana sorduğum bu sorudan korkmamak için kalbinin tüm cesaretini topla! Karım olur musun? Seni seviyorum ve bana ait olduğunu hissediyorum." Yaşça daha büyük kadınlara karşı bazen Malwida'yla ve Sils Maria'ya yaptığı son ziyaretlerinde Bayan Mansurov ve Fynns'le olan ilişkilerinde (mektuplarla belgelenmemiştir) daha rahat gözükmektedir. Kız kardeşi onun Xanthippe'siydi. Kız kardeşiyle olan tartışmaları uzun ve dayanılmaz derecede acı vericiydi; fakat bu tartışmaları Elisabeth'i susturmak ve işlerine konsantre olabilmek için uzlaşmayla noktalamıştır. Seçilen mektuplar, bu çatışmayı adil bir şekilde belge-

lemektedir. İkisinden biri diğerini hiç anlamış mıydı? 1884'te Malwida'ya yazdığı bir mektupta şaşırtıcı bir gelişme olmuştur (Elizabeth daha sonra bu mektubu saklayacaktır): "Kinci, anti-Semitik bir kazla benim aramda hiçbir uzlaşma olamaz. Bunun ötesinde, elimden geldiğince merhamet gösterip kendimi tutuyorum, çünkü kız kardeşimi affetmek için söylenecek şeylerin oldukça aşağılık davranışlar olduğunu biliyorum: sevgi."

Nietzsche'nin mektupları; düşüncelerini yönlendiren psikolojik güdülerin neler olduğu, kendi dünyasındaki fiziksel nesneleri nasıl algıladığı, fikir ve görüntü fırtınaları kendisine çarptığında nasıl hissettiği ve insanları nasıl gözlemdiği gibi onun hakkında bilmek istediğimiz birçok şeyi bize anlatmıyor. Tüm zekâsını, karmaşıklığını ve dürüstlüğünü kitaplarına yansıtıyor. Mektuplarının çoğu büyüyen ve yalnızlaşan varlığının göstergeleridir, fakat Rilke'ninkiler gibi çok dikkatle kendini açığa çıkaran çalışmalar değildir veya Eduard Mörike'nin mektupları gibi duygu, gözlem ve eğlencenin mucizeleri değildir. Nietzsche'nin mektupları arasından seçim yaparken –toplam eserlerinin yaklaşık onda birini seçtim– iki gereksinimi unutmadım. Birincisi, okuyucuyu Nietzsche'nin bedenindeymiş gibi hissettirmeyi sağlamak. Buradaki problem Nietzsche'nin ketumluğudur. Sürekli olarak kendisi için endişelendiğinden, az da olsa bazen bizi labirentinin karanlık geçitlerini götürmektedir ve bunu yaptığında içinde bulunduğu dönem gizemli, şifreli noktalarla son bulmaktadır. Kati suskunluğun ustasıdır. Ayrıca, anlaşılabilir, daimi ve yavaş yavaş gelişen Nietzsche'yi ve onun kişiliğini mümkün olduğunca şeffaf biçimde sunmak istedim. Mektuplar için ikinci gereksinim, yaşam şeklini açığa çıkaran, hayatının dönüm noktalarını ve gerginliklerini gösterenleri seçmekti. Mektuplar arasında tercih ettiklerim "ruh hali"ne ilişkin ipuçları veren ve düşüncelerinin değişimini şekillendiren mektuplardı. Tekrarlar ve çakışmalar için şüpheye düştüğümde en iyi yansıtılmış veya belirgin bir vurgunun kullanıldığı mektubu seçtim.

Nietzsche'nin başlıca ilgi alanı fikirler, felsefe, tarih, ahlak, müzik ve edebiyattı ama buradaki problem bu alanlar hakkında nasıl ve ne

düşündüğünü gösteren mektupları bir araya getirmekti. İçerisinde sadece tek bir ayrıntının bulunduğu mektuplara, kitaplara yer vermedim (bazı ayrıntılar, yirmi yedi mektuba ek olarak dipnotlarda yer almaktadır). Okuyucuyu bazı detaylardan yoksun bırakmaktan pişmanlık duysam da, tek bir ayrıntı için tüm mektuba kitapta yer vermenin, okuyucunun kafasını karıştıracağını ve kitabı sıkıcı hale getireceğini düşünüyorum. Nietzsche'nin şeytani zekâsının, en sıradan söylemlerini bile anlamlı kıldığı düşünülebilir. Zekâsı bu şekilde görülmese bile, Kasım 1879'da Overbeck'e Tom Sawyer'ı okumasını önerdiğini bilmekte fayda vardır. Kasım 1886'da philosophus radicalis'in özgürlüklerini "meslekten, eşten, çocuklardan, toplumdan, ülkeden, kaderden bağımsız olmak" olarak tanımlamış ve aynı zamanda, "sadece nesnelerini gösteren bir alet veya analiz makinesi değil, yaşayan bir varlık" olduğu için bu yoksunluklardan acı çektiğini açıklamıştır. Ayrıca, Haziran 1887'de Chur'deki Schumann konserinden kaçmış, bu müzikteki "duyarlılığın yumuşaması"ndan dolayı çileden çıkmış ve ona "karbonatlı limonata denizi" adını takmıştır. Bununla birlikte, mektupların seçiminin labirentin yerleşim planını yansıttığını düşünüyorum. Kültürel anlamda bu kitapla ilgilenen okuyucular için tasarlanmıştır; Nietzsche'nin zamanında ve durumundayken kültürel konulardaki düşüncelerini anlama hevesini artırmaktan daha fazlasını yapacağına inanıyorum. İnanıyorum ki, dipnotlarla beraber bu mektuplar, Nietzsche'yi bir mektup yazarı olarak tutarlı bir biçimde resmediyor. Bunun resmin bütünü olmadığından şüphe edilebilir, çünkü mektuplarının büyük bir bölümü sıkıcı ve baştan savmadır. Bu sıkıcılığın durumla bağlantısı olmasına karşın, bu tip mektuplar kitaba dahil edilmemiştir. Sıkıcı bulduğum bazı mektupların, özellikle, Nietzsche'nin rakipsiz bir şekilde şeytani, alaycı ve sıkıcılıktan yoksun olduğuna inanlara sıkıcı gelmeyebileceğinin farkındayım. Fakat, buradaki kısıtlamada aşırıya gidilmediğini ve çıkarılan bölümlerin okuyucuyu kişiliğinin ana unsurlarından mahrum etmediğini düşünüyorum.

Mektuplarında Nietszche, düşünce tarihçileri ve filozoflar dahil, birçok insana yabancı bir karakterdir. Eserlerinde, ölümcül mede-

niyetimizin çalışmalarında ve onun ideolojik terimlerinde sürekli olarak ortaya çıkan küçük işaretleri bulabileceğimiz bir karakterdir. Wagner ile ilk buluşması için yağmurlu bir havada dışarıya çıkarken ücreti ödenmemiş yeni bir pantalon için yaşlı bir terziyle kavga eder. Bir nisan gezintisinde, Pasugg'daki sağlıklı suları kullanan bir şirketin hisselerini satın almak için davet edilir. Fotoğrafı çekilir, "tek gözlü cyclops" tarafından "idama mahkûm" edilir, "bir korsan gibi ölümsüzleştirilir". Romundt'un "berbat gizemi"nden bahseder: "Sezginin başlangıcı, algının sentetik bütünlüğü üzerinde garip bir şekilde düşünüp duruyor; Yüce İsa bizi korusun!" Basel'in varoşlarındaki karanlık odada bitkin, öleceğinden emin, aylardır süren baş ağrılarıyla boğuşur. Chiasso'daki tren istasyonundaki buharlı lokomotifin çaresiz, kafası karışık, yarı kör kurbanı... Depremden sonra Nice sokaklarında dolaşıyor, "Tanrı'nın kendisine zarar vermeyeceğine inanan, yaşlı dindar bir kadın"ın dışında hepsi dehşete düşmüş olan otel sakinleriyle alay ediyor. Mavi çizgili ince paltosunu giymiş, ayaklarında bir çift ayakkabı, kocaman İngiliz eldivenleriyle Torino'nun çarşılarında geziniyor. Gelecekteki kraliyet aşçısı tarafından servis edilen ossobuchi'yi yiyor ve Subalpina Galerisi orkestrası "Barber of Seville" [Sevil'in Berberi] uvertürünü tekrar çalarken dondurmasını yalıyor. Son olarak, Torino'da, ucuz kiralık odasındaki masasında, burnu daha önce hiç olmadığı kadar kâğıda yakın, dikey, Gotik elyazısıyla Burckhardt'a yazarken çıldırıyor: "Ben ... kendi çayımı ve kendi alışverişimi yapıyorum, yırtık botlarım yüzünden acı çekiyorum ve her an Tanrı'ya eski dünya için şükrediyorum, insanların yeteri kadar basit ve sessiz olmadıkları için."

I

1861-69

ÖĞRENCİLİK YILLARI; SCHOPENHAUER VE WAGNER

I. 1861-69: Öğrencilik Yılları; Schopenhauer ve Wagner

1844 - 58

15 Ekim 1844: Friedrich Wilhelm Nietzsche, 1813 doğumlu Karl Ludwig ve 1826 doğumlu Franziska née Oehler'in oğulları olarak, Saxony, Röcken'da doğdu. 10 Haziran 1846: Elisabeth Nietzsche doğdu. 1848: Bir erkek kardeş doğdu (1850'de öldü). 1849: Karl Ludwig Nietzsche öldü. 1850: Aile Naumburg'a taşındı.

1858 - 64

Schulpforta'da okul yılları. Paul Deussen (1859) ve Carl von Gersdorff (1861) ile arkadaşlık. 1861: Gustav Krug, N'yi Wagner'in Tristan'ının piyano skoru hakkında bilgilendirdi. Schulpforta'nın tıbbi kayıtlarından: "N, zinde, sabit bakışlı, gözleri miyop olan ve çoğu zaman baş ağrısı çeken bir insandır. Babası genç yaşta beyin-yumuşamasından öldü, ebeveynleri yaşlıydı; babası hastayken doğdu. Şu anda kötü belirtiler yok, fakat daha önce olanlar dikkate alınmalıdır."

1864 (Ekim) - 1865 (Ekim)

Bonn Üniversitesi'nde öğrencilik: İki dönem teoloji ve klasik filoloji. Haziran 1865: Cologne'daki Gürzenich müzik festivali.

1865 (Ekim) - 1867 (Ekim)

Leipzig Üniversitesi'nde, Friedrich Wilhelm Ritschl'in yanında klasik filoloji eğitimi. Ekim sonu / Kasım başı, 1865: Rohn'un köhne kitapçısında Schopenhauer'i keşfeder. Aralık: Klasik Topluluk'u bulur (Phi-

logischer Verein). 1866: Erwin Rohde ile olan arkadaşlığın başlangıcı. Yaz: F. A. Lange'nin *Geschichte des Materialismus*'unu keşfeder. Avusturya-Prusya savaşında Prusya taraftarlığı. 1867, yaz: Böhmerwald'da Rohde'yle yürüyüş (Schlechta tarafından Ağustos 1867 olarak verilmiştir). Thuringia, Meiningen'de müzik festivali, "Zukunftsmusik".

1867 (Ekim) - 1868
Naumburg'daki tepelerin topçu birliğinde bir yıllık askerlik. Eğitimine Mart 1868'deki sakatlığından dolayı ara verilmesi. İyileşme süresi. "Kant'tan bu yana organik kavramı" üzerine tez planı. 1869 yılında Rohde'yle Paris'te eğitim projesi.

1868 (Ekim) - 1869 (Nisan)
Leipzig'e dönüş. 28 Ekim: Wagner'in *Tristan ve Meistersinger* adlı uvertürlerinin dinlenmesi. 8 Kasım'da Wagner'le tanışması. *De Laertii Diogenis fontibus* (I-II ve III-IV). "Korktuğum şey, koltuğumun arkasındaki korkunç şekil değil fakat onun sesi: Sadece kelimeler değil, bu şeklin insanca olmayan ve açıkça ifade edilmemiş korkunç tonu. Evet, sadece insanlar gibi konuşsaydı." Haziran 1869: Nisan'da gittiği Basel Üniversitesi'nde profesörlük teklifinin alınması. Bu teklif Pedagoji'de (okul) öğretmenliği de içeriyordu.

I. Sevgili arkadaşıma; en sevdiğim şairi okuması temennilerimle

19 Ekim, 1861

Sevgili arkadaşım,
Son mektubunda, Hölderlin hakkındaki sözlerin beni oldukça şaşırttı ve bu en sevdiğim şairin yararına seninle konuşına gereği hissettim.[1] Sert, hatta haksız sözlerini sana tekrar hatırlatmak isterim

1 İmgelerle bezenmiş bu mektup, N'nin özyaşamöyküsünden kesitler ortaya koyar. Bu mektup, N ile Schulpforta'daki arkadaşlarından birisi Deussen'..

(belki de fikrin çoktan değişmiştir): "Hölderlin'in nasıl en sevdiğin şair olduğunu anlamıyorum. Bozuk bir kafanın bu yarı deli, bulanık ifadeleri bende üzücü ve bazen tiksindirici bir etki yarattı. Anlaşılmayan konuşma dili, bir delinin fikirleri, Almanya'ya karşı vahşi isyan, putperest (pagan) dünyası, şimdi doğallık, şimdi tümtanrıcılık, şimdi çoktanrıcılık, hepsi karmakarışık – tüm bunlar şiirlerine başarılı Yunan ölçülerinde damgasını vurmuştur." Başarılı Yunan ölçüleri! Aman Tanrım! Söyleyebileceğin tüm övgü bu mu? Bu şiirler (yapılarını ayrı ayrı inceleyerek), en ari ve en hassas duyarlılıkla ortaya çıkarılmıştır; doğallıkları ve orijinalliklerinin Platen'in biçimsel yeteneklerini ve sanatını gölgede bırakan bu şiirler; şimdi gazelin en yüce ritimleriyle hareket eden bu şiirler, şimdi kederin en hassas seslerine açılan bu şiirler; bu şiirler için bu kadar yüzeysel, sığ olan "Başarılı" övgüsünden daha iyi bir kelime bulamıyor musun? Aslında bu yapılan en büyük haksızlık değil. Anlaşılmayan konuşma dili, bir delinin fikirleri! Bu aşağılayıcı kelimeler öncelikle bana Hölderlin'e karşı budalaca önyargılara kapıldığını gösteriyor ve ikinci olarak, şu ana kadar onun hiçbir eserini veya şiirini okumamış olduğuna göre, eserlerine ait sadece bulanık fikirlerinin olduğunu açığa çıkarıyor. Sadece şiir yazdığına inanıyormuş gibi gözüküyorsun. Bu demektir ki, en dramatik parçası olan ve mutsuz şairin geleceğini yansıtan melankoli tonları içeren Empedocles'i bilmiyorsun. Senin söylediğin gibi anlaşılmayan konuşma dili değil, aksine Sophoclean dilinin bitmek tükenmek bilmeyen derin fikirlerle dolu en saf hali. Ayrıca, nesrinin ahenkli hareketi, karakterlerin yüceliği ve güzelliği ile bende fırtınalı bir denizde dalga çarpmış gibi bir etki yaratan Hyperion'u da bilmiyorsun. Bu nesir müziktir aslında, acı dolu ahenksizlikle bozulan yumuşayarak yok olan ve karanlık gizemli cenaze marşlarında son bulan seslerdir. Fakat söylediklerim sadece şiirin yapısını ilgilendirir; şimdi de senin belirsizlik ve karmaşık olarak nitelendirdiğin, Hölderlin'in fikirlerinin doluluğu hakkında

---

J. ya da Gersdorff, arasında tartışma çıkmasına da neden olabilir. Nitekim, N, Chrisroph Schuap tarafından iki cilt olarak yayımlanan baskısıyla Hölderlin'i okuyacaktı. Hölderlin, N'nin doğumundan bir yıl önce 1843'de ölmüştü.

birkaç söz eklememe izin ver. Sitemin onun deliliğinin sadece birkaç şiirine uyarlanabilse ve bazen ilk şiirlerinde zekânın derinliği deliliğin gecesiyle güreşse de, bunlar edebiyatımızın değersiz incileridir. Sana bu şiirler için sadece "Eve dönüş", "Engellenmiş Nehir", "Günbatımı" ve "Kör şarkıcı"yı örnek verebilirim. Ayrıca sana, en derin melankolinin ve sükûnetin özleminin ifade edildiği "Gece Fantezisi"nden alıntılar yapmalıyım.[2]

> Gece gökyüzünde ilkbahar çiçeğe konar;
> Sayısız güller açar ve sükûnet
> Altın dünya gibi gözükür; ah beni oraya götürün,
> Kızıl bulutlar! Ve yüksek yerlerde mayıs
>
> Sevgim ve kederim ışıkta ve havada yok olur!
> Budalaca dua tarafından uzaklaştırılmış gibi mucize
> Kaçar. Karanlık basar ve yanlızım
> Gökyüzünün altında, hiç olmadığım kadar.
>
> Şimdi gel, nazik uyku! Kalp çok fazla
> Bunu istiyor, ama sonunda, gençlik, sen solacaksın!
> Sen uykusuz olan, sen hayalperest!
> O zaman benim yaşım sakin ve huzurlu olacak.

Diğer şiirlerde, özellikle "Hatırlatma" ve "Seyahat"te[3] şair bizi en saf alana yükseltir ve böylece bunun, şairin ciddiyetini gösteren öge olduğnu hissederiz. Nihayet, Almanların acı gerçeklerinin, maalesef, sağlam bir zemine oturduğunu anlattığı şiirlerin bütün serisinin önemi belirtilmelidir. Hyperion'da da, Alman "barbarlığı"na keskin ve kırıcı kelimeler savurmaktadır. Gene de, bu gerçekliğin tiksintisi ülkesine duyduğu büyük sevgiyle bağdaşmaktadır ve Hölderlin'in sahip olduğu bu sevgi oldukça yüksek bir derecededir. Fakat Almanlardaki cehaletin artmasından nefret ederdi.

---

2 Şiirlerin Almanca adları; "Ruckkehr in die Heimat", "Der gefesselte Strom", "Sonnenun tergang", "Der blinde Sänger", "Abendphantasie".

3 Almanca adlarıyla, "Andenken", "Die Wanderung."

Bitirilmemiş trajedi Empedocles'te şair kendi doğasını bizlere açar. Empedocles'ın ölümü ilahi kıvançtan gelen bir ölümdür, insanların küçümsemesinden, dünya ile doyurulmuş olmaktan ve tümtanrıcılıktan gelen bir ölümdür. Onu ne zaman okuduysam, eser beni her zaman derinden etkilemiştir, Empedocles'te ilahi bir yücelik vardır. Öte yandan Hyperion'da, yücelik veren aydınlıkta yıkanmış gibi gözükse de, tatminsizlik ve memnuniyetsizlikten ibarettir; şairin hayal ettiği karakterler "çevremizde yankılanan, nostalji uyandıran, bize zevk veren fakat aynı zamanda tatmin edilmemiş özlem uyandıran hayali görüntüler"dir. Fakat hiçbir yerde Yunanistan'a olan özlem bu kadar saf tonlarda açığa çıkmamıştır; hiçbir yerde, yakın arkadaşı Högel, Schiller ve Hölderlin arasındaki ruh benzerliğinde bile...

Bu seferlik her şeyin üzerinde çok az durabildim ama sevgili arkadaşım, bahsettiğim özelliklerle parçaları bir araya getirip mutsuz şairin görüntüsünü çizmeyi sana bırakmak zorundayım. Şairin çelişkili dini bakış açılarına yaptığın sitemi çürütmüyorum, bunu çok az felsefe biliyor olmama atfetmelisin. Belki bir gün meseleyi, bu noktayı daha yakından incelemek için ele alırsın ve onu aydınlatarak çöküntüsünün nedenlerine ışık tutabilirsin; tabii ki bu nedenlerin kökü sadece bunun içinde bulunmayacak.

Bazı noktalarda sana karşı aşırı sert kelimeler kullandığım için beni kesinlikle affedeceğini biliyorum; sadece bunun seni şairi anlamaya götürmesini ve bu şairi önyargısız olarak değerlendirme olanağı sağlamasını umuyorum ve bunu mektubun amacı olarak görüyorum.

Arkadaşın,
F. W. Nietzsche

2. Elisabeth Nietzsche'ye

Bonn, Paskalya'dan sonraki Pazar
[11 Haziran 1865]

Sevgili Lisbeth,
Kız şiirleriyle dolu, zarif son mektubundan sonra, cevap için seni daha fazla bekletmek nankörlük ve haksızlık olur; özellikle bu sefer bu kadar zengin malzemem varken ve aldığım zevki seninle paylaşmaktan mutluluk duyuyorken.

Fakat ilk olarak, mektubunun bir bölümünde geçen, kalbin Lama'ya benzer sıcaklığı gibi telaffuz edilen pastoral renklendirmeden bahsetmeliyim.[4] Endişelenme sevgili Lisbeth! Eğer vasiyetleri, mektubunda belirttiğin gibi iyiliklerle doluysa, sevgili dayılarımız fazla sorun yaşamayacaklardır. Hakikatin her zaman zor olan tarafta olduğuna inanma prensibine istinaden, sana bunu bölümler halinde itiraf etmem gerekir. Bununla birlikte, iki kere ikinin dörde eşit olmadığını anlamak zordur; fakat bu onu daha mı gerçek kılar?

Öte taraftan, her şeyi olduğu gibi kabul etmek gerçekten bu kadar zor mu? İnsanın içinde yavaş yavaş kök salan, birçok iyi insan ve akraba arasında gerçek olan, insanları rahatlatan ve yükselten şeyleri kabul etmek bu kadar zor mu? Yeni yollara sapmak, alışkanlıklarla savaşmak, bağımsız yönlerimizden emin olmamak, kalbin hatta bilincin sıklıkla gelen tereddütlerini kabul etmek, her zaman gerçeğin, iyinin, güzelin sonsuz amacını kovalamak bundan da mı zor?

O zaman bu, insanın kendini oldukça huzurlu hissettiği Tanrı, dünya ve gönül alma fikrinin kazanılması meselesi mi? Gerçek araştırmacı için araştırmasının sonuçlarının hiçbir önem arz etmediği gerçek değil mi? Araştırmalarımızda sükûnet, huzur ve mutluluk arayışına giriyor muyuz? Hayır, sadece gerçeği arıyoruz, korkutucu ve çirkin olsa da.

4 "Lama", N'nin kız kardeşinin lakabı olarak kullanılıyordu.

Son bir soru daha: Eğer çocukluğumuzdan beri kurtuluşun İsa'dan değil de başkasından, mesela Muhammed'den geldiğine inansaydık, gene de aynı kutsamaları yaşayacağımız kesin değildir, değil mi? Emin olmak için, kader sadece kutsamaya olanak sağlar, onun arkasındaki amaçlara değil. Bunları sana sadece içsel deneyimlerinin kanıtlarını çağıran ve ondan kaderlerinin kesinliğini, yanılmazlığını çıkaran inançlı insanların en sıradan kanıtlarına karşı gelmek için yazıyorum sevgili Lisbeth. Aslında bütün gerçek kaderler yanılmazdır; inanan insan içinde ne bulmak istiyorsa kader o şekilde hareket eder, fakat nesnel gerçeği oluşturmak için hiçbir destekte bulunmaz.

Burada insanların yolları ayrılır. Eğer aklın huzurunu ve mutluluğu yakalamak istiyorsan, inançlı ol; eğer gerçeğin müridi olmak istiyorsan, araştır.

İkisi arasında çok sayıda orta yol bulunur. Fakat hepsi esas amaca bağlıdır.

Bu sıkıcı ve aslında pek de verimli olmayan tartışmadan dolayı beni bağışla. Kendine sık sık bu tarz şeyleri anlatıyor olacaksın ve her zaman benim yaptığımdan daha iyi ve daha güzel bir şekilde yapacaksın bunu.

Bu en kazançlı temel üzerine şimdi binamı inşa edebilirim; bu bina tamamen mutluluk getircek. Sana bu süreçle ilgili anlatacağım harika günlerim oldu.

2 Haziran Cuma günü, Rhineland Müzik Festivali için Köln'e gittim.[5] Aynı gün orada uluslararası sergi açıldı. Bu günlerde Köln muhteşem bir metropol gibi gözüküyordu. Bitmeyen bir kostüm ve diller kargaşası; korkunç sayıda yankesici ve dolandırıcı; bütün oteller dolu, en küçük odaları bile; şehir zarif bir şekilde bayraklarla donanmış – bu çevrenin izlenimiydi. Şarkıcı olarak, kırmızı ve beyaz renklerde ipek göğüs şeridimi aldım ve provaya gittim. Ne yazık ki

5 N, Köln'de –Şubat ayında yaptığı ziyarette Paul Deussen ile tanışmasından dört ay sonra– gerçekleştirilen müzik festivaline katılmak için ziyaret etti. Thomas Mann, *Doktor Faustus* adlı eserinde Deussen'in Leipzig'de geçen ve gelişen hikâyesini ayrıntılarıyla kullanır.

Gürzenich salonunu bilmiyorsun, fakat son tatilimde Namburg borsasıyla kıyaslayarak sana oraya dair muhteşem bir fikir vermiştim. Koromuz 182 soprano, 154 alto, 113 tenör ve 172 bastan oluşuyordu.[6] Ayrıca, 52 keman, 20 viyola, 21 viyolonsel ve 14 double-bass ile toplamda 160 sanatçıdan oluşan bir orkestra. En iyi kadın ve erkek solo şarkıcıdan yedisi getirildi. Tüm topluluk Hiller tarafından yönetiliyordu. Bayanların çoğu gençlikleri ve güzellikleriyle göze çarpıyordu. Üç ana konserde hepsinin üzerinde omuzlarında mavi şeritler bulunan beyaz kıyafetler vardı ve saçlarında doğal veya yapay çiçekler vardı. Ellerinde muhteşem buketler tutuyorlardı. Beyler, beyaz yelekli takımlar giymişti. İlk gece, gecenin derinliğinde hep birlikte oturduk ve sonunda ben sandalyenin tepesinde bir Franconian'ın yanında uyuyakaldım ve sabah katlanmış bir çakı gibi uyandım.[7] Ayrıca son tatilimden beri sol kolumda çok şiddetli romatizma ağrıları baş gösterdi. Ertesi gece gene Bonn'da uyudum. İlk büyük konser pazar günüydü – Mısır'daki İsrail, Handel. Eşsiz bir şevkle söyledik, Réaumur'da ısı elli dereceydi. Üç gün içinde Gürzenich salonundaki biletler tükenmişti. Konserler için bilet fiyaları iki ile üç taler arasında değişiyordu. Herkese göre. Performans harikaydı ve asla unutamayacağım sahneler vardı. "Tüm basların kralı", ünlü kahramanlar Staegemann ve Julius Stockhausen, düetlerini yaparken muhteşem bir alkış fırtınası koptu, sekiz kere bravo, trompetlerden gelen sesler, tekrar söylenmesi için bağıran insanlar... Üç yüz bayan birden, üç yüz buketi şarkıcıların suratına fırlattılar, gerçek anlamda çiçeklerle bezendiler. Da capo düetini söylediklerinde aynı sahne tekrarlandı.

Akşam, Bonn'dan gelen beylerle, bara beraber gitmek için hep birlikte oturuyorduk fakat Köln Erkekler Korosu Topluluğu tarafından Gürzenich restoranında yemeğe davet edildik. Sabahın üçünde iki tanıdıkla beraber kaçtım; şehirde dolaştık, kapıları çaldık fakat uyuyacak hiçbir yer bulamadık, postane bile bizi kabul etmedi –teslimat kamyonlarında uyumak istedik–. Sonunda gece bekçisi bizim için du Dome Oteli'ni açtı. Yemek odasındaki banklara yığıldık ve iki saniye

6 N, Ferdinand Hiller'in (1811-85) Şefliği yaptığı Cologne Şehir orkestrası'nda bastı.
7 "Franconia", N, Bonn'da iken topluluk öğrencilerine verilen isim.

içinde uykuya daldık. Dışarıda hava aydınlanıyordu. Bir buçuk saat sonra temizlikçi çocuk geldi ve bizi uyandırdı, odanın temizlenmesi gerekiyordu. Komik bir ümitsizlik içerisinde ayrıldık, Deutz'a doğru giden istasyonundan yürüdük, kahvaltı ettik ve zor kontrol edebildiğimiz sesimizle provaya gittik, provada uyuyakaldım. Akşamüstü altıdan on bire kadar olan provada her zamankinden daha zindeydim, çünkü en sevdiğim şeyler sahneleniyordu: Schumann'ın Faust müziği ve Beethoven'ın Büyük Senfoni'si. Akşam olduğunda uyuyacak bir yerin özlemiyle yanıp tutuşuyordum ve yaklaşık on üç otel dolaştım, hepsi doluydu. Sonunda, on dördüncüsünde otel sahibi burada da bütün odaların dolu olduğunu söylediğinde, oldukça soğukkanlı bir şekilde orada kalacağımı ve bana bir yatak bulursa kendisi için iyi olacağını söyledim. Ve öyle oldu; yemek odasında kamp yatağı kuruldu.

Üçüncü gün, birkaç küçük eserin çalındığı son konser vardı. En iyi sahne Hiller'in senfonisinin performansıydı: "Bahar Gelmek Zorunda". Müzisyenler heyecanlıydı. Her parçadan sonra muhteşem bir coşku yaşanıyordu ve sonuncudan sonra bu coşku daha da fazlaydı... Hiller'in platformu çelenk ve buketlerle kaplıydı. Müzisyenlerden biri, Hiller'in kafasına şeref çelenki taktı. Yaşlı adam yüzünü kapattı ve gözyaşlarını sildi, bu da bayanları derinden etkiledi, duygulandırdı.

Özellikle bir bayandan bahsedeceğim... Paris'in Mme Szarvadi'si, piyano solisti. Hâlâ genç olan, epeyce çirkin, ilginç, siyah kıvırcık saçlı küçük bir insan hayal et.

Son geceyi *nervus rerum* yoksunluğu içerisinde, gene eski Franconian'larla geçirdim, bu sefer daha kötüsü yerdeki bu da pek hoş değildi. Tekrar Bonn'a döndüm.

"Bu, gerçek sanatkâr hayatı!" bir bayanın söylediği gibi.

Biri, kötü bir ironi ile, kitaplarına ve başka şeylere geri döner.

Leipzig'e gitmem gerektiği kesin. Jahn ve Ritschl arasındaki kavga hâlâ devam ediyor.[8] İki taraf da birbirini yayınlarını yok etmekle tehdit ediyor. Büyük ihtimalle Deussen de Leipzig'e gidecek.

8 İki büyük akademisyen arasındaki yönetim ve kişisel konulardaki kavgadan söz ediliyor. O sırada John Bonn'da, Ritsch ise Leipzig'deydi.

Okul festivali için (21 Mayıs), Bonn'daki eski Schulpforta öğrencileri olarak Öğretmenler Okulu'na telgraf yolladık ve çok sıcak bir cevap aldık.

Bugün eski Schulpforta öğrencilerinin Königswinter'a gezisi var. Altın kordonlu kırmızı keplerimiz çok güzel gözüküyor.

Yakında bana çok canayakın bir mektup yazmış olan sevgili Rudolf'a da yazmalıyım.[9] Sevgili dayımız ve yengemize en derin saygılarımı ilet.

Fritz

3. Carl von Gersdorff'a

Naumburg, 7 Nisan 1866[10]

Sevgili arkadaşım,

Bazen derin duygularla düşüncelere daldığın anlar olur, öyle ki sevinç ve üzüntünün birbirine karıştığı hayatının dışına çıkarsın, tıpkı Emerson'un[11] mükemmel bir şekilde betimlediği, rahatça tepelerden yayılan güzel yaz günleri gibi. Sonra doğa mükemmel bir hale gelir ve bizler de uyanık irademizin büyüsünden kurtuluruz; akabinde arı, düşünmeyi seven, tarafsız göz oluruz. Özlemini çektiğim bu ruh haliyle, senin düşünceli ve cana yakın mektubuna cevap yazmak için kalemimi çıkarıyorum. Sıradan korkularımız erir ve tortuya dönüşür: Birkaç kalem darbesiyle, belki sadece birkaç insanın kaprisiyle sayısız insanın kaderinin nasıl belirlendiğini bir kez daha görüyor haliyle ve bu kaprisler için Tanrılarına şükretmeyi dindar

9 Rudolf, Cainsdorf'ta yaşayan Protestan papaz Moritz Schenkel'in kardeşi.

10 N, Ekim 1865'te Leipzig Üniversitesi'ne gitti. 1861'de Schulpforta'da tanıştığı Gersdorff da aynı tarihde oradaydı. (Gersdorf N ile aynı yıl doğdu. 1904'te öldü.)

11 Ne ile Emerson'un ilişkisi E. Baumgarten'ın *Das Vorbild Emersons in Werk and leben* Ns, Heideberg, 1957, kitabında ele alındı. Bu paragrafta N, Emerson ile Schopenhauer'i birbirine harmanlıyor (saf, düşünceli, tarafsız bir gözle). Schopenhauer'i 1865 yılı Ekim ayı sonlarında okumaya başladı.

insanlara bırakıyoruz.[12] Birbirimizi Leipzig'de tekrar gördüğümüzde, bu düşünce bizi güldürebilir.

En şahsi bakış açısıyla söylüyorum, kendimi şimdiden askeri düşünceye alıştırdım. Çoğu zaman monoton işimden kaldırılıp götürülmeyi istemişimdir; zıtlıklara, heyecana, hayat için fırtınalı şehvete, hevese açtım. Fakat, ne kadar çaba gösterirsem göstereyim bu iş gün geçtikçe hemen vazgeçilmeyecek kadar kolay gelmiyor. Tatil sırasında muhteşem bir şey öğrendim, Theognis'im en az bir dönemlik gelişme kaydetmiş. Questiones Theognis adlı eserimi zenginleştirecek aydınlatıcı birçok keşif yaptım. Kitaplarımın arasına gömülmüş durumdayım – Corssen'in olağanüstü inceliği sayesinde. Volkmann'dan da bahsetmek zorundayım; yetkin olduğu Suidas edebiyatında bana sonsuz yardımda bulundu.[13] Bu alana o kadar aşina oldum ki bağımsız olarak araştırma yaparak, Endocia'nın Violarium'unun neden Suidas'a değil de Suidas'ın ana kaynağına, Hesychius Milesius'un ta kendisine (kayıp, tabii ki), gittiğine dair kanıt buldum. Theognis'im için bu şaşırtıcı bir önem taşıyor, sana bir ara göstermeliyim. Ritschl'in öğrencilerinden Berlin'deki Dr. Dilthey'den bugünlerde bir mektup bekliyorum; Theognis hakkında herkesten fazla bilgisi var. Ona karşı tamamen açık oldum; eğitsel durumumu ve buluşlarımı gizlemedim. Leipzig'e döndüğümde kendimi tekrar tezime adayabilmeyi umuyorum; hemen hemen bütün metaryeli topladım. Kendime empoze ettiğim, beni kendimden uzaklaştıran (Schopenhauer'den da uzaklaştıran – aslında ikisi de aynı şey), kendimi insanların yargılamasına maruz bırakacak hatta sahip olmadığım bilgelik maskesini takmaya zorlayacak bu sorunu anlamakta zorluk çektiğimi itiraf etmeliyim. Her koşulda insan bir şey yayımlandığında bir şeyler kaybeder. Bazı aksaklıklar ve sıkın-

12 Burada Prusya ve Avusturya arasındaki Holstein ve Schleswig konusundaki anlaşmazlıktan söz ediliyor. Avusturyalılar Holstein'deki Austenburg bölgesi içindeki bir grubu kışkırtıyor. Bismarck birleşik Almanya üzerinde Prusya'nın egemenliğini sağlayacağı anlayışınca savaş kışkırtıcılığı yaparken İtalya ve Fransa ile görüşmelerde bulunuyordu.

13 Wilhelm Corssen ve Dietrich Volkmann Schulpforta'da N ile yakından ilgilenen iki öğretmendi.

tılar baş gösterdi. Berlin Kütüphanesi, Theognis'in on altıncı ve on yedinci yüzyıl baskılarını vermeyi reddetti. Roscher[14] aracılığıyla Leipzig Kütüphanesi'nden gerekli kitapları istedim. Fakat Roscher, kendi adına olmayan kitapları çıkarmaya vicdanının razı olmadığını yazdı. Hangi vicdana sitem edebilirim ki ama durum yeteri kadar uygunsuzdu.

Üç şey, sık sık olmasa da, rahatlamamı sağlıyor: Schopanhauer, Schumann'ın müziği ve yanlız yürümek. Dün gökyüzünde harika bir fırtına vardı, hemen yakınlardaki Leusch adında (belki bunun ne demek olduğunu bana söyleyebilirsin) bir tepeye gittim, orada bir kulübe ve genç oğlu ile iki çocuğunu azarlayan bir adam buldum. Deli gibi bir rüzgâr ve fırtına koptu, dolu yağdı. Karşılanamaz bir sevinç duydum ve kesin olarak biliyordum ki, sadece dertlerimizden ve stresimizden kaçıp doğaya koştuğumuzda onu anlayabiliriz. Adamdan ve onun isteğinden bana ne! Bitmeyen "Bunu yapmalısın!", "Bunu yapmamalısın!" sözlerinden bana ne! Ahlaki kurallar olmadan şimşek, rüzgâr, dolu, özgür güçler ne kadar farklı! Saf irade, akıldan saklama olmadığında ne kadar şanslı, ne kadar güçlü?

Öte taraftan, insanlardaki zekân: ne kadar saklı olduğunu göstermek için yeterli sayıda örnek buldum. Yakın zamanda misyoner olarak Hindistan'a gitmeyi planlayan biriyle konuşuyordum. Ona birkaç soru sordum; herhangi bir Hint kitabı okumamış, Oupnek'hat'ı[15] duymamış ve Brahmanlarla işi olmayacağına karar vermiş– felsefede iyi eğitimli oldukları için. Kutsal Ganj!

Bugün Wenkel'in Hıristiyanlık üzerine akıllıca bir vaazını dinledim, "dünyayı saran kader", Hıristiyan olmayan insanlara karşı hoşgörüsü olmayan kibirli fakat akıllı vaazını. Sürekli olarak "Hıristiyanlık" sözcüğünü başka bir sözcükle değiştirdi ve her zaman, bizim düşünme şeklimiz için bile, doğru duyguyu verdi. Eğer "Hıris-

14 Wilhelm Roscher (1845-1923) Leipzig'de bir öğrenci arkadaşı ve ekonomi profesörü Wilhelm Roscher'in oğlu.

15 Upanishads'ın Anquetil Duperron tarafından (Strasbourg, 1801) Latinceye çevrilmiş hali.

tiyanlık dünyayı sardı" cümlesini "Günah duygusu –kısaca metafiziksel gereksinim– dünyayı sardı" cümlesiyle değiştirilseydi, bu bizi gücendirmezdi, insan tutarlı olmalı ve şöyle demeli: "Gerçek Hintliler Hıristiyandı," ve aynı şekilde "Gerçek Hıristiyanlar Hintlilerdir." Fakat kökende bu yerleşik kelimeleri ve kavramları değiştirmek, zayıf akılları karıştıracağı için pek de dürüstçe değil. Eğer Hıristiyanlık "Tarihi bir olaya veya insana inanç" demek ise, o zaman Hıristiyanlıkla hiçbir alakam olamaz. Fakat sadece kurtarılma gereksinimi demekse o zaman ona yüksek değer veririm hatta aynı maddeden –evet, felsefeyle ilgilenen herkes Schopenhauer'in takipçisidir!– yapıldığı halde kurtarılmaya çok daha fazla ihtiyaç duyan insanlarla karşılaştırıldığında sayıları çok az olan filozofları yönlendirme eğilimine karşı çıkmam. Fakat çoğu zaman filozofun maskesinin arkasında yücelmeyi bekleyen yüce majestlerinin "iradesi" saklanır. Eğer filozoflar yönetmiş olsaydı insan kalabalıkları kaybolurdu, şimdiki gibi kalabalıklar yönettiğinde ise şimdi olduğu gibi filozoflara hâlâ ihtiyaç duyulacak.[16]

Aynı zamanda, hâlâ genç ve güçlü olan Schopanhaeur düşüncesini kısıtlamak, onları yarım ifade edilmiş şekilde bırakmak ve teori ve pratik arasındaki mutsuz farkın yükünü her zaman kalbimizde taşımak elbette bizim için oldukça can sıkıcı bir durumdur. Bunun için hiçbir teselli bilmiyorum; aksine teselliye ihtiyacım var. Meselenin temelini daha nazikçe yargılamamız gerektiğini hissediyorum. Bu çarpışmada gizli kalan şey budur.

Bununla birlikte, sevgili arkadaşım, hoşça kal, arkabalarına sevgilerimi ilet, benimkiler de sana sevgilerini iletiyorlar; şu noktada hemfikiriz ki tekrar buluştuğumuzda gülümsemeliyiz.[17]

Arkadaşın
Friedrich Nietzsche

16 "İnsan kalabalıkları" Vergil'den alıntı.

17 Julius Sezar'a gönderme. Philippi Savaşı öncesinde Brutus, Cassius'a şöyle der: "Eğer yeniden karşılaşırsak, birbirimize gülümseyeceğiz. Karşılaşmaz isek, bu da çok iyi." Cossius da "Eğer bir daha buluşmazsak, gerçekten de gülümseyeceğiz."

4. Franziska ve Elisabeth Nietzsche'ye

[Leipzig, Haziran sonu, 1866]

Sevgili Annem ve Lisbeth,

Gazete aldığınızı ve geçtiğimiz haftaların kati olaylarını takip ettiğinizi umut ediyorum.[18] Prusya'yı saran tehlikeler son derece büyüktür; hükümetin açıkladığı ilkelerle zafer kazanılması oldukça imkânsız görünüyor. Bu devrimci yolla birleşmiş Alman devletini kurmak Bismarck'ın açısından küstahlık olur; cesarete ve acımasız bir tutarlılığa sahip fakat ahlaki güçlerin insanların üzerindeki etkisini hafife alıyor. Yine de, son hamleleri mükemmel; her şeyin ötesinde suçun büyük bir bölümünü Avusturya'ya yükleyeceğini öğrendi.

Durumumuz oldukça basit. Bir ev yanmaya başladığında kimse önce kimin suçu olduğunu sormaz; yangını söndürür. Prusya yanıyor. Şimdi önemli olan kurtarılabilecek kısmı kurtarmak. Genel duygu bu.

Savaşın başlamasıyla ikinci derecede öneme sahip tüm nedenler uzaklaştırıldı. Kuzenim nasıl öfkeli bir Saksonsa, ben de en az o kadar öfkeli bir Prusyalıyım. Fakat tüm Saksonlar için özellikle zor bir zaman. Ülkelerinin tamamı düşmanların elinde. Orduları pasif. Kralları halkından uzak. Prensliğin son açıklaması, "Tanrı'nın inayetiyle" sözünden oluşuyor. Tacı olan (Victor Eman-[uel]) ile tacı olmayan demokrasi arasındaki birliğin lanetlemesini eski Gerlach anlaşılır kılıyor.[19]

Sonuçta, Prusyalıların prensten kurtulma şekli, dünyada en kolay yol. Hanover ve Kurhessen'in Prusya'yla birleşmemesi çok büyük bir şans, yoksa bu adamlardan hiç kurtulamazdık. Böylece

18 Prusya ve Avusturya arasındaki savaştan söz ediyor. Prusya askerleri 7 Haziran'da Holstein'i işgal etti. Avusturya ise birçok Alman şehrine saldırdı fakat Bismarck'ın askeri taktikleri karşısında güçsüz kaldı ve Prusya Avusturya'yı 3 Temmuz'da Königsgratz'da kesin olarak yenilgiye uğrattı.

19 Ernst Ludwig von Gerlach Prusya parlamentosunun bir üyesiydi ve Bismarck'ın güçlü muhaliflerindendi. Kral, Bohemya'ya kaçan sakson John'dur. Prusya'nın Hanover'i işgalinden sonra kral Georg V. Hanover'i çekilmeye zorlandı. Yine Hessen prensi I. Friedrich-Wilhelm tahttan indirildi. Taçlandırılan demokrasi" ile sözü edilen Bismarck'ın İtalya iyel yaptığı ticari anlaşmaydı.

Prusya'nın şehri Leipzig'de yaşayabiliyoruz. Bugün tüm Saksonya'da savaş hali ilan edildi. Bu, Yavaş yavaş bir adada yaşamaya benziyor, telegraf, posta iletişimi ve demiryolları sürekli bozuk. Namburg'la iletişim, Prusya'da herhangi bir yerle olduğu gibi, elbette normal. Fakat, örneğin Tübingen'deki Deussen'e bir mektup yollamak neredeyse imkânsız.

Her zamanki gibi dersler devam ediyor. Geçenlerde Naumburg'dan döndüğümde Ritschl'den gelen ve Roma'dan nüshaların geldiğini bildiren bir mektup bekliyordu. Paris'teki ise bu hafta sonunda geliyor.

Askere alınacağım günün yakın olduğunun her zaman bilincindeyim. Dahası, ana vatanımız bir ölüm kalım savaşının başlangıcındayken evde oturmak artık onursuz bir davranış olur.

Bir ara Landant'a gidin ve bir yıllık gönüllülerin ne zaman askere alınacağını detaylı bir şekilde öğrenin, detayları bana da bildirin.

Leipzig'deki en eğlenceli şey Dresden tiyatrosunda günlük hasılat altı marka iken, Hedwing Raabe çaldığında tüm salonun dolmasıdır.

Şimdilik hoşça kalın ve haberleri bildirin. İkinize de sevgiler.

F. W. N.

Devamı

Mektup yollanmadığına göre, ekleme yapmama kızmayacaksın. Üç gündür hastayım, ama bugün daha iyiyim. Sıcaklık bana yaramamış olsa gerek. Ama fark etmez. Önemli olan askerlerimizin ilk büyük zaferlerini kazanmış olmaları. Evvelki gün, akşam saatlerinde, otele kocaman siyah beyaz bir bayrak asan şehir kumandanımız tarafından zafer kazanıldığı anons edildi. İnsanların ruh hali çok farklı. Bu son olayın Prusyalılar için eşit kayba yol açtığını söyleyen Viyanalının berbat yalanına inanıyorlar, 15.000 Prusyalının esir alındığını söylüyorlar. Ne saçma. Viyana'da halkı cesaretlendirmek için elbette tüm telgraf mesajları çarpıtılıyor ve değiştiriliyor.

Aklıma gelmişken, son seçimde Naumburg-Zeitz tutucularının parlak çöküşlerine çok sevindim. Kendi çıkarları için kibar davranan, anlamsız konuşan, aşağılık kuyruklarını sallayan egoistleri Parlamentoda istemiyoruz. Her şeyi berbat ettiler zaten.

Gersdorff'unkiyle beraber, senin mektubunu da aldım ve seni korkularından kurtarabilirim. Sanki benim Leipzig'te olmamdan daha güvendesin! şu anda burada oturuyorum ve böyle bir zamanda gerçekten miskin, her yerde Krewzzeitung'un hissedildiği bu gazetesiz delikte olmak istemezdim.[20]

Gersdorff'un abisi için gerçekten endişeleniyorum. Kavgada ilk yer alanlar Ziethen süvarileriydi ve büyük kayıplar verdikleri söyleniyor. Gersdorff, aptal askeri lise öğrencileri tercih edilmezse en azından üç ay içinde subay olmayı bekliyor.

Lama'nın doğum gününde Naumburg'a gelmeyi umuyorum. Fakat ilk önce askere alınma sorusuyla ilgili yaz lütfen.

5. Carl von Gerssdorff'a

[Naumburg, Ağustos sonu, 1866]

Sevgili arkadaşım,

Çoğu zaman, "Posta kutusunda benim için mektup yok!" diye endişeleniyorsundur. Benden bir tane var; fakat hâlâ postada ve hâlâ gönderilemedi. "Sakin ol yüreğim."

Benimle ilgili haber alamadığın süre oldukça uzadı ve düşündürücü olduğu kadar sevgi dolu olan bir önceki mektubuna tek bir satır bile cevap yazmadığım için oldukça nankör gözüküyor olmalıyım (tüm bunlar Nürnberg postanesinin mektubu yuttuğu için oldu). Bu yüzden postanenin hatasını düzeltmek ve nankörlük siteminin yükünü üstümden atmak için daha fazla çaba harcamam gerektiğini hissediyorum. Askerde olduğunu öğrenmek benim için

20 *Kreuzzeitung, Neue Preussische Zeitung*'un ilk şekliydi ve Gerlach tarafından çıkarılıyordu.

çok acı. Planlarının suya düşmüş olmasından, rahat olamayacağın bir çevrede olmandan ve her şeyin ötesinde, arkadaşının seni ihmal etmesinden üzüntü duyuyorum. Senin için başka türlü gözüküyor olamaz. Başkalarının, özellikle sevdiklerinin gözünde bir sebepten dolayı gözden düşme düşüncesiyle, vicdan azabı çekmeksizin bu kadar yüzümün kızardığı yeter!

Maalesef, deneyimlerim hakkında sana sadece sıradan şeyler söyleyebilirim. Projem bitti, Ritschl'inkisi de öyle; üç bölüm halinde tamamladım ve son nokta –umarım– konana kadar Leipzig'de kaldım. Daha önce hiç bu kadar isteksizce bir şey yazmamıştım; sonlara doğru iyice saçmaladım; gene de Ritschl bir bölümü okudu ve çok beğendi. Büyük ihtimalle ekim ayında basılacak. Ritschl eseri dikkatlice okumak istiyor; Wilhelm Dindorf da okumak için izin istedi. Dindoff'la muhtemelen görüşmem gerekecek. Ritschl aracılığıyla, Aeschylus sözlüğü üzerinde çalışmak isteyip istemediğimi sordu. İyi bir ücret karşılığında tabii ki. Bundan çok şey öğrenebileceğimi düşünüyorum, Aeschylus'a aşina olacağım ve Dindorf'un Codex Mediceus'u (Alınan bilginlerinin tamamlanmış saydığı tek şey) elimde olacak; ileriki bir ders için bir oyun, belki de *Choephorae*, hazırlamak çok kolay olacak. Tüm bu getirilerini dikkate alarak projeyi kabul ettim. Fakat bu tatil sırasında, yeterliliğimi kanıtlamak için bir deneme üzerinde çalışmalıyım. Aslında Aeschylus gibi bir konu hiç de sıkıcı değil; insan, genel varsayımların karşısında sürekli sert eleştiriler üzerinde çalışmak zorunda kalıyor. Dindorf kitabın en az altmış sayfa olacağını tahmin ediyor. Tatilden sonra Teubner'le para konusunu görüşmeliyim –eğer kabul edilirsem. Ritschl her geçen gün bana karşı biraz daha dostça davranıyor.

Sonuç olarak, gelecek sömestr da Leipzig'de kalmalıyım, her şeyi göz önünde bulundurduğumda burada son derece rahat olduğum görülüyor. Askeri hizmetine Leipzig'de devam etmen mümkün olur mu? Öyle olursa çok mutlu olurum, çünkü özellikle seni çok özlüyorum. Çok tanıdığın var, bu kadar ortak noktanın olduğu kimse olmamıştı hiç. Belki yaşlı Deussen'i de Leipzig'e gelmeye ikna edebilirim; geçenlerde çok saçma bir şey yaptığını şimdi anladığını

yazdı. Teolojik araştırmaların ne anlama geldiğini, "Zararın neresinden dönersen kârdır" sözüyle açıklıyor. Tübingen'den ayrılmak istiyor. Hangi üniversiteyi seçtiği önemli değil çünkü teoloji için hiçbir yerde çok şey bulamayacağını biliyor. Belki de hâlâ "ikna edilebilir". Uzun zamandır kayıp olan ve teolojinin kabuklarından nasiplenen çocuğun dönüşünden, klasik dilbilim minnettar kalır ve özellikle karşılaştırmalı dilbilim ona kucak açabilir.

Klasik Topluluk büyüyor; geçenlerde fotoğrafı çekildi ve Ritschl'e bir resim verildi. Rohde artık tam üye, çok akıllı fakat inatçı ve başına buyruk bir akıl. Yeni üyeler kabul edileceği zaman, seçimde en katı kuralların uygulandığını temin ederim. Herr von Voigt kabul edilme şerefine ulaşamadı.

Leipzig'deki son birkaç hafta oldukça ilginçti. Riedel Topluluğu, Nikolaikirche'de savaş gazileri için bir konser verdi. Hedwig Raabe çalarken tüm kilise kapıları bir tiyatro kapısı kadar kalabalıktı. Bin talerden fazla kazandık. Konser başlamadan yarım saat önce, kraliyet konuşmasının metni telgrafla geldi; kralın hiçbir hareketi beni bu belirli ve düşüncelerinden taviz vermeyen konuşma kadar memnun etmemişti. Eski parti pozisyonları şu anda karışıklık içinde: Treitschke ve Roggenbach gibi adamlar birden kamuoyunun temsilcileri oldular. Tutucuların büyük kısmı –örneğin Naumburg'daki Pinder– yeni akıma kapılmışlar. Ayrıca bu benim için oldukça ender duyumsanan yeni bir zevk: ilk kez hükümetle aynı şeyi hissetmek. Elbette insan ölmüşlerine yeni ölüler eklemek zorundadır; dahası, insan Bismarck'ın oyununun ne kadar başarılı olduğuna bağlı olarak, va banque'nin tapınılan kadar lanetli olduğunu söylemeye cesaret eden en cüretkâr oyun olduğundan emin olmalı. Fakat oradaki başarı, bu zamanda elde edilen çok büyük bir başarıdır. Bir an için Prusya'ya duyduğum taraflı doğal sempatiden ve zaman bilincinden uzak durmaya çalışıyorum ve muhteşem bir kukla oyunu görüyorum, tarihi meydana getiren madde türünden bir kukla oyunu, ahlaki bağlamda madde değil ama oldukça güzel ve seyirci için ahlaki değerleri yükselten...

Treitschke'nin merkezi devletlerin geleceği üzerine olan çalışmasını okumuş olduğunu tahmin ediyorum. Leipzig'de onu çok zor buldum, Saksonya'da her yerde olduğu gibi orada da yasaklandı –proh pudor. Öte taraftan, bizim gibi düşünen insanlar –Freitaglar, Biedermannlar gibi– koşulsuz ilhak isteyen Sakson ulusal-liberal partisinin oyunu kazandı.[21] Bu, çıkarlarımla oldukça örtüşüyor. Umarım Kral Johann, Prusya'yı Saksonya'yla birleştirme konusunda yeterince dik kafalıdır.

Sonuç olarak, Schopenhauer'den bahsetmeliyim, hâlâ ona karşı çok büyük sempatim var. Kendi türünde muhteşem ve oldukça bilgilendirici olan bir eser sayesinde onda ne bulduğumuzu anladım: F. A. Lange'nin Materyalizmin Tarihi ve Günümüzdeki Anlamının Kritiği (1866). Burada oldukça aydın bir Kantçı ve doğal bir bilim adamına sahibiz. Vardığı sonuçlar üç maddede özetlenebilir:

1. Duyular dünyası organizmamızın ürünüdür.
2. Görülebilir (fiziksel) organlarımız, olgusal dünyanın diğer parçaları gibi, bilinmeyen bir nesnenin görüntülerinden ibarettir.
3. Dolayısıyla gerçek organizmamız, dışarıdaki gerçek nesneler kadar bize yabancıdır. Önümüzde sürekli olarak bu ikisinin ürünü vardır.

Böylece, nesnelerin gerçek özü –içindeki şey– sadece bize yabancı değildir; kavramı, müessesemiz tarafından belirlenen antitezin kendi deneyimlerimiz dışında herhangi bir anlamı olup olmadığını bilmediğimiz bir antitez, son ürününden ne eksik ne de fazladır. Sonuç olarak Lange, bu anlamda bizi ahlakça yükselttikleri sürece, filozoflara yardım etmelidir diye düşünür. Sanat serbesttir, kavramlar alanında da özgürdür. Kim Beethoven'in bir sözünü çürütür, kim Raphael'in Madonna'sında kusur bulur?

Gördüğün gibi, bu sert eleştirel noktada bile Schopenhauer dimdik duruyor; hatta bizim için daha önemli hale geliyor. Eğer felsefe sanatsa, o zaman Hayın bile Schopenhauer'e boyun eğmeli; eğer fel-

21 *Deutsche Allgemeine Zeitung*'un editörüydü. İkisi de Bismarck'a muhalifti.

sefe ahlakı yükseltmeliyse, ahlakı Schopenhauer'ımızdan daha çok yükselten bir filozof bilmiyorum.[22]

Bununla birlikte, bugünlük hoşça kal, sevgili arkadaşım. Leipzig-'e gelip gelemeyeceğini düşün. Erken ayrıldığın için seni Leipzig'de göremedim ve seni görmek için sabırsızlanıyorum. Alayının müziğini dinledim, klasik olmayan Afrikan tarzı.

Pforta'ya henüz gitmedim. Volkmann mutlu bir evlilik yaptı. Tebriklerini iletirim. Ailem sana en iyi dileklerini yolluyor. Adieu, sevgili arkadaşım.

F. W. Nietzsche

6. Carl von Gersdorff'a

Leipzig, Çarşamba [16 Ocak 1867]

Sevgili arkadaşım,

Annem ve kız kardeşim kadar sevdiğim ve saydığım, hayatımla yakından ilgilenen ve geçmişimin muhteşem bir bölümünü özellikle çocukluğumu beraber geçirdiğim, yakın bir akrabamız ölüm döşeğindeyken yanında durduğumda ocak ayının ilk günleriydi.[23] Ve senin mektubunu aldığımda zavallı, kanadı kırık, sevgili arkadaşım, daha büyük bir keder beni sardı: Aslında iki ölüm birbirinden çok farklı. Bir durumda, bir yaşam tamamlanmış, iyi işlerde kullanılmış, ileri bir yaşa doğru zayıf bir vücutta taşınmış... Hepimiz vücudun ve aklın güçlerinin tüketildiğini ve ölümün sadece sevdiğimiz için erken geldiğini hissetmişizdir. Fakat her zaman hayran olduğum ve saygı duyduğum erkek kardeşinle birlikte bizden ne koptu?

O bize Roma'nın en iyi zamanlarında gurur duyacağı, nadir, asil, Romen huylarını bıraktı, abisi olarak gurur duymaya en çok senin hakkın var. Ne kadar sıklıkta böyle kahraman figürler ortaya

22 Rudolf Haym (1811-1901) Herder ve Alman romantikleri konusunda kitaplar yazan edebiyat tarihçisiydi.

23 N'nin teyzesi Rosolie ile Gersdorff'un kardeşi Ernst aynı ayda vefat ettiler.

çıkıyor? Fakat biliyorsun, eskiler ne der: "Tanrı sevdiklerini yanına erken alırmış."

Böyle bir güç ne yapmış olabilir? Hayatın karmaşasının ortasında binlerce insan için, doğru bir model ve övgüye değer ilham kaynağı, azimli, şeffaf bir karakter örneği olarak, dünyayla ve onun fikirleriyle ilgilenmeyen ne gibi bir güce ve huzura sahip olabilir? Biliyorum ki, bu vir bonus en güzel anlamda senin için çok daha fazla şey ifade ediyor, bana sıklıkla söylediğin gibi o ideal olandı. Belki de bu ölüm çekeceğin en büyük acıdır.

Şimdi, sevgili arkadaşım, birinci elden –bunu mektubundaki vurgularda fark ettim– Schopenhauer'ın neden acıyı yücelttiğini ve harikulade bir kader gibi kederlendiğini yaşayarak öğrendin. Ayrıca kederin, içsel huzura kavuşturan, arındırıcı gücünü de hissettin ve öğrendin. Bu, Schopenhauer'in öğretisinde hangi gerçeğin yattığını anlamak için kendini test edebileceğin bir zaman. Eğer büyük eserinin dördüncü kitabı sende çirkin, karanlık, sıkıcı bir etki yarattıysa, eğer seni yükseltecek ve vahşi kederin dışına, asil müziği duyduğumuzda bizi saran o üzgün fakat mutlu ruh haline götürecek güce sahip değilse, o zaman bu felsefeyle benim de alakamın olmasını istemem. Kendi başına, kederle dolu biri olarak böyle şeyler üzerine karar verebilir: Biz diğerleri, olayların ve hayatın akışının ortasında sadece, kutsal ada olarak iradeyi yok sayma özlemi çekiyoruz, böyle bir felsefenin tesellisinin derin yaslar için de yeterli olup olmadığına karar veremeyiz.

Bu ruh hali içindeyken hayatımdaki olayların senin için bir anlam ifade edip etmediğini bilmediğim için başka konulara geçmekte zorlanıyorum. Gene de Einsiedel[24] ve benim aynı kederi paylaştığımızdan, sık sık bir araya gelip seni nasıl neşelendirebileceğimizi düşünüyoruz. Einsiedel de seni çok iyi anlıyor; az önce ona senin güzel, uzun mektubunu okudum. İkimiz de seni tekrar görmeyi ve seninle konuşmayı her şeyden çok istiyoruz.

Ben iyiyim. Yapılacak çok iş var, fakat ödülünü alıyorum ve seviniyorum. Gün geçtikçe, sürekli yoğunlaşan işe daha da çok önem

24 Graf Houbold Einsiedel, Leipzig'de N'nin okul arkadaşı. 1868'de öldü.

veriyorum. Şu anda bir üniversite makale yarışması üzerinde kapasitemi deniyorum: De fontibus Diogenis Laertii; bu konuyu para veya onurun cazibesiyle değil, kendi kararımla seçmiş olmayı hissetmek tatmin edici. Ritschl bunu öğrenmiş ve bana önerme nezaketini gösterdi. Eğer doğru bilgilendirildiysem, bana rakip olacak birkaç kişi var; gene de bu konuda kendime oldukça güveniyorum çünkü şimdiye kadar hep iyi sonuçlar aldım. Özünde bu sadece bilgiyi ilerletme meselesi: Eğer başkası daha fazla keşifte bulunmuşsa, bu beni pek incitmez.

Deussen'in haberlerini yeni yılda aldım. Tekrar klasik dilbilimci oldu –bravo!– ve ayaklarının tekrar yere bastığını hissettiğini söylüyor. Bonn'da çalışıyor ve yolunda yavaş yavaş ilerliyor gibi gözüküyor. Biraz para kazanmak için Fransızca bir kitabı çevirmiş ve bana yolladı, Theodore Parker'ın Biyografisi.

Sonuç olarak sevgili arkadaşım, senden bir şey isteyeceğim. Kendini mektup yazmak zorunda hissetme. Yakında uzun, güzel bir mektup daha yazacağım, fakat bugün yazmam imkânsız. Einsiedel de yazacağını söylememi istiyor.

Sıcak bir elvedayla bitirmek istiyorum ve Aristoteles'ten alıntı yapıyorum:

> *İnsan nedir? Zayıflığın örneği mi? Anın ganimeti mi? Kaderin oyunu mu? Değişkenliğin görünümü mü? Tanrıların hoşnutsuzluğunun ve felaketlerin ölçülü dengesi mi?*[25]

Kederini paylaşan sadık dostun,

Friedrich Nietzsche

25 Metindeki bu alıntının Aristoteles'ten yapıldığı konusunda kuşku vardır.

7. Carl von Gersdorff'a

Naumburg, 6 Nisan [1867]

Neden bu kadar uzun zaman yazmadım, bir tek Tanrı bilir! Beni hiçbir şey açıkça yaşadıklarını ve ruh halini anlattığın mektuplar kadar memnun etmiyor. Seninle konuşmak için sık sık fırsat oluyor ve bu fırsatı asla kaçırmam. Kitaplarla çevrildiğimde ve öğrenilmiş şeylerin tüm çeşitlerini düşünmem gerektiğinde aklım hep sende oluyor. Gene de yazmıyorum. Bazen kendime şaşırıyorum. Bunun neden olabileceği şimdi aklıma geldi. Bütün gün yazan el, beyaz kâğıdın siyaha dönüşmesini bütün gün gören göz, değişiklik veya mola istiyor. Ama bugün Suidas ve Laertius bütün öğleden sonra beklemek zorunda, çünkü misafirim var; yani bu akşam da bekleyecekler. Neden otoritelerini bana bırakıyorlar? Eğer dezavantaj onların ise, en azından avantaj bende –mektup aracılığıyla dostumla konuşabilirim ve delilikleri beni hep meşgul eden iki yaşlı erkeği denetlemem gerekmez.

Bu tatilde Laertius kaynaklarıyla ilgili yaptıklarımı kâğıda dökmek istiyorum, şu anda hâlâ başlarındayım. Seni eğlendirmek için beni en çok endişelendiren ve problem yaratan şeyi itiraf edeyim: Alınan üslûbum (Latin stilinden bahsetmiyorum; anadilimi kavradığımda, yabancı diller de sırada olacak). Ölçüler gözümden düşüyor: Biçimsel masumiyet halinde çok uzun süre yaşadım. Koşulsuz buyruk, "Yazmak zorundasın!" beni tetikliyor. Okul dışında daha önce hiç denemediğim bir şey denedim: iyi yazmak. Birdenbire kalem elimde dondu. Yapamadım ve sinirlendim. Bu sırada Lessing'in, Lichtenberg'in ve Schopenhauer'in biçimsel ilkeleri kulağımda çınlıyordu. Her zaman tesellim, bu üç otoritenin iyi yazmanın zor olduğu ve hiç kimsenin doğuştan iyi bir üslup sahibi olmadığı, edinmek için çalışması gerektiği konusunda hemfikir olmaları. Dürüstçe söylemek gerekirse bir daha böyle ruhsuzca yazmak istemiyorum, örneğin Theognis yazımda yaptığım gibi, mantıksal bir korsede. Bunu çok istediğim halde, daha iyi yazamamak çok üzücü bir durum olurdu. Her şeyin ötesinde, kendi üslubumda birkaç mutluluk ruhu

tekrar zincirini kırmalı; piyano çalar gibi onları çalmayı öğrenmeliyim, ama sadece kalbimle öğrendiğim parçaları değil, hayır, aynı zamanda fantazileri de; mümkün olduğunca serbest, gene de güzel ve mantıklı bir şekilde...

İkinci olarak, başka bir arzu beni endişelendirdi. Eski dostlarımdan biri, Naumburglu Wilhelm Pinder ilk hukuk sınavının eşiğindeyken. İkimiz de böyle zamanlardaki korkuyu biliriz. Fakat benim ilgimi çeken ve beni taklit etmeye iten sınav değil, onun için hazırlanmak. Bir sömestrda insanın bilgi alanının tüm ilkelerini öğrenmesi ve bir kez olsun gerçekten genel bakışlarını görmesi ne kadar yararlı, ne kadar yükseltici! Bu bir memurun, sadece şirketi için talim yaparken birden, küçük çabalarının ne kadar muhteşem meyveler üretebileceği fikrini bulması gibi değil mi? Çoğu dilbilimcinin, antikçağın yükseltici genel bakış açısından yoksun olduğunu inkâr edemeyiz çünkü resme çok yakın duruyorlar ve tüm resmin büyük, kalın fırça darbelerine bakmak yerine bir boya darbesi arıyorlar. Çoğu zaman konuştuğumuz, antikçağdaki çalışmaların saf neşesini ne zaman yaşadık?

Üçüncü olarak, çalışma şeklimiz oldukça ürkütücü! Önümde, masada duran yüzlerce kitap bağımsız düşüncenin sinirlerini sıkıştıran bir dizi maşa gibi. İnanıyorum ki sevgili arkadaşım, cesur bir pençeyle en iyisini seçtin.[26] Bu yeterli bir aykırılık, farklı bir yönden bakış, işe, göreve, insanlara, hayata aykırı bir tavır. Dürüst olmak gerekirse bu, şu andaki mesleğini böyle alkışladığım anlamına gelmez ama daha önceki hayatının, ilhamının, düşüncelerinin inkârının alkışlaması olarak anlaşılabilir. Bu zıtlıklarla, ruh ve beden sağlıklı kalır ve bilimsel hareketlerin getirdiği hastalıkları uzaklaştırır; bu hastalıkların ilkinde, sonrakinden daha başka belirti göstermesi dışında... Yunanlar âlim değildi, ama aynı zamanda akılsız atletler de değillerdi. İlla bir tarafı diğerine seçmek zorunda mıyız? Sofokles'in görüntüsü, zarifçe dans edebilen ama gene de entelektüel anlamda başarı gösteren alime utanç vermemeli mi?

26 Gersdorff 1866'nın sonlarında Prusya ordusunda görev aldı.

Ama genel olarak hayatta olduğu gibi, böyle konularda da bu bizim için olayların kötü bir durumda olduğunun fark edilmesine karşın değiştirilmesi için hareket edilmediği anlamına gelir. Ve burada dördüncü bir Lamento'ya başlayabilirim, ama kendimi tutacağım, asker arkadaşım için. Bu tip şikâyetler, bir savaşçıya benim gibi evde oturan birinden daha itici geliyor olmalı.

Bu bana geçenlerde duyduğum bir hikâyeyi hatırlattı. Hastalığın bilimsel şekillerinin illüstrasyonu, seni neşelendirebilir çünkü Schopenhauer'ın "Felsefe Profesörlüğü Üzerine" yazısının gerçek hayata uyarlanmış haline benziyor.

Bir şehir var, bu şehirde yaşayan, istisnai düşünce gücüne sahip genç bir adam yaşıyor ve özellikle felsefi spekülasyonlar konusunda uzman, doktora kazanmak içi bir plan tasarlıyor. Bu noktada, yıllarca üzerinde çalışmaktan gurur duyduğu "Tasvirin Temel Modelleri Üzerine" sistemini kuruyor. Bu gibi duygularla sistemi o yöredeki üniversitenin felsefe fakültesine sunuyor. İki felsefe profesörü bu çalışmaya dair rapor hazırlıyorlar: Biri, projenin akıllıca olduğunu fakat orada öğretilmeyen görüşleri içerdiğini; diğeri ise iddiaların sağduyuyla örtüşmediğini ve paradoksal olduğunu açıklıyor. Proje reddediliyor ve aday doktorayı kazanamıyor. Çok şükür ki incinen taraf bu yargıdaki bilgelik sesini dinleyecek kadar alçakgönüllü değil; hatta belirli bir felsefe fakültesinin, felsefe için bir fakülteden yoksun olduğunu anlayacak kadar pervasız.

Kısaca arkadaşım, insan kendi yolunda yeterince bağımsız bir şekilde ilerleyemiyor. Hakikat, insanların kendileri için inşa ettikleri tapınaklarda nadiren ikamet ediyor. Bizler, bize iyi veya aptalca tavsiyelerde bulunanların değil yaptığımız iyi veya aptalca şeylerin cezasını çekmek zorundayız. En azından kendi inisiyatifimizle budalalık yapma zevkini elde etmemize izin verilsin. İnsanlara nasıl tek tek yardım edileceğine dair genel bir reçete yok. Herkes kendinin doktoru olmak, aynı zamanda kendi başına tıbbi deneyimleri kazanmak zorunda. Kendi iyiliğimizi, gelişimimizi gerçekten çok az düşünüyoruz; egoizmimiz yeterince akıllı değil ve zekâmız yeterince egoist değil.

Bununla birlikte sevgili arkadaşım, bugünlük bu kadar yeter. Maalesef sana anlatabilecek "kesin" ve "gerçek" hiçbir şeyim yok ama sen zaten böyle şeyleri istemezsin. Bizim gibi düşünen ve Krüger[27] gibi uzman ve sevgiye layık insanları keşfettiğinde, seninle beraber bu zevki yaşadığımı söylememe gerek yok. Farmasonluğumuz, nişanlar, mezhepler ve gizemler olmadan genişliyor ve artıyor.

Şu anda gece geç saatler ve dışarıda rüzgâr uluyor. Gelecek yaz da Leipzig'de kalmam gerektiğini biliyorsun. Dileklerim beni, bir dilbilimci olarak, Paris'teki İmparatorluk Kütüphanesi'ne götürüyor. O zamana kadar volkan patlamazsa muhtemelen seneye gitmem gerekecek. Düşüncelerim ise beni, bir insan olarak, çoğu zaman ve özellikle bu akşam sana götürüyor. İyi geceler diliyorum.

Sadık dostun
Friedrich Nietzsche

Naumburg, 6 Nisan: 30 Nisan'da taşınıyorum. Leipzig'deki yeni adresim: Wesrstrasse 59, 2. kat.

8. Erwin Rohde'ye[28]

Naumburg, 3 Kasım 1867[29]

Sevgili arkadaşım,

Dün Leipzig'deki arkadaşımız Wilhelm Roscher'den, izninle bu mektubun başlangıcını şekillendiren bir mektup aldım. İlk olarak, iyi haber: Peder Ritschl'in sağlığı ve huzuru çok iyi durumdaymış. Bu beni şaşırttı çünkü Berlin halkının davranışları onda derin yaralar açmıştı.[30] Ayrıca resmi bir damgayı kabul eden Klasik Topluluğu, iyi bir gelece-

27 Poul Krüger, Schulpforta öğrencilerindendir. Sonra hukukçu oldu.
28 Rohde ile N arasındaki arkadaşlık Leipzig'de başladı ve yıllarca sürdü. Rohde Psyche adlı kitabıyla tanındı. Bu kitapta eski Yunan edebiyatını, dini ve mitolojiyi irdeliyor.
29 N, Ekim 1867'de süvari topçu birliğine askere alındı.
30 Berlin Bilim Akademisi Ritsch'in üyeliğini reddetmişti.

ğe doğru ilerliyor gibi görünüyor. Okuma grubunun şu anda yirmi sekiz üyesi var; Roscher, Zaspel'in kahvehanesini bir çeşit dilbilim merkezine dönüştürmeyi planlıyor. Yayınların tutulduğu bir dolap alındı. Cuma toplantıları muhtemelen henüz yapılmadı; en azından Wilhelm bunun hakkında bir şey söylemiyor. Ayrıca bazı üyeler daha gelmemiş; mesela ciddi bir rahatsızlık geçiren Koch. Kusursuz Kohl, sınavın korkunç manzarasını aklından çıkarmak için bir arkadaşıyla birlikte memleketinde birkaç hafta kalmak istiyor. Son olarak, senden Roscher'in mektubundaki harika haberi saklamayacağım; Laertius projem 31 Ekim'de (Bay Hiçkimse) rekabet sonucunda Herr Outis'le bir zafer kazandı. Bunu herkesten çok seninle paylaşıyorum çünkü opusculum'u yaratmamdaki dostane çabalarını unutmuyorum. Yayımlanması uzun zaman alabilir: Daha önceki tüm planlarımı geri çektim ve sadece birine odaklandım; arkadaşım Volkmann'la beraber bu alanla daha geniş bir çerçevede ilgileneceğiz. Fakat ikimizin de yapacak başka işleri olduğundan, Laertius ve Suidas öğretileri bir süre daha yaşamın zevkini çıkarmaya devam edebilirler. İlişkilerin muhtemel gidişatı konusunda sana hemen sözünü etmeniz gereken tek kişi Curt Wachsmuth'tur.[31] Bunu kişisel olarak benim ağzımdan duymak istiyor ve öyle de olacak. Çünkü Halle'deki Dilbilim Derneği'nin toplantısında onunla tanıştım. Gurur ve gösterişle taşıdığı haydutvari çirkinliğine rağmen, gerçekten bir sanatçı dokunuşuna sahip.

Halle'deki o günler dilbilim uvertürüm için mutlu bir finaldi. Bu tip öğretmenler birlikleri düşündüğümden daha iyi bir gösteri yapıyorlar. Belki de eski örümcekler ağlarında kalmışlardı: Herkes o kadar iyi ve modaya uygun giyinmişti ki ve bıyık çok popülerdi. Yaşlı Bernhardy çok kötü başkanlık etti ve Bergk üç saatlik anlaşılamayan dersiyle oldukça sıkıcıydı. Ama birçok şey iyi hazırlanmıştı, her şeyin ötesinde akşam yemeği (bu yemekte yaşlı Steinhart'ın altın saati çalındı – bunu sana ortamın halini anlaman için söylüyorum) ve Schützengraben'deki akşam toplantısı çok iyiydi. Burada ayrıca Göttingen'den Magister Sauppe ile tanıştım, bakışları oldukça zekiydi ve Naumburg dilbilimcilerinin baş kahramanı ola-

31 Curt Wachsmuth (1837-1905). Klasik akademisyen ve Ritschl'in damadı.

rak ilgimi çekiyordu. Bazı yeni Atina yazıları hakkında verdiği ders Tischendorf'un, tüm eserlerini –Homer kızı, Simonides sahtekârlıkları, Menander ve Euripides parçaları– serbest bırakan ve cömertçe, fiyatın saf detaylarıyla paleografik eserinin açıkladığı, paleografi üzerine yaptığı konuşmasını saymazsak.[32] Şimdiye kadar duyduğum en kafa çalıştırıcı şeydi. Toplantıya katılım çok iyiydi, ve birçok tanıdık vardı. Akşam yemeğinde Windisch, Angermann, Clemm, Fleischer ve diğerleriyle bir Leipzig köşesi oluşturduk. Clemm'inin cana yakın bir insan olduğunu keşfettiğime çok sevindim. Leipzig'de onunla karşılaşamadığım ve Bonn alışkanlığımdan, ondan hiç hoşlanmaz ve kardeşlik üyesinin "koronun centilmeni"ni yücelten bakışlarıyla ona yan bakardım. Sonunda Leipzig "sembolik dersleri"ne[33] katılmayı kabul etti. Sadece kararlaştırılan günü çok erken buldu ve neredeyse ben de bu fikrine katılma eğilimi gösterdim. Halle'de her gün –hatta her saat– geleceğini ve kötü havalara uymak zorunda olduğunu bildiren Peder Ritschl'in gelişini bekliyoruz. Onun varlığına açlık duyuyoruz, özellikle ben! Çünkü ona minnet borcum var. Onun aracılığıyla *Rheinisches Museum*'un[34] bütün serisine sahip oldum, kendim hiçbir şey yapmadım, uzun bir süre indeksi bile hazırlayamadım. Seyahatimizin ilk birkaç haftasını bu angaryayla harcamadım, onun yerine Democriteria'mı en neşeli şekilde bir araya getirdim; ima edilen şey in *honorem Ritscheli*'dir.[35] Böylece en azından esas işi bitirdim; budalılıklarımı dikkatlice sağlam bir temele oturtarak, parçaları sağlam bir şekilde birleştirmiş olsam da yapılacak daha çok şey var, "başka şeylerle meşgul" bir adam için oldukça fazla şey.

---

32 *Monumenta*'nın 5. ve 6. bölümleri Leipzig'de 1869-70 yıllarında ortaya çıktı.

33 Asıl metinde "symbolis" diye geçer Klasik Topluluk'ta okunan yazıları işaret eder. Ben bunu formasonların bir deyimle oynanmış hali olarak ele aldım. Orada *Smybolum* bir karşıtlık olarak "tarihi dersler" gibi yöntemin sembolü üzerine konuşma ve sembolik dersler anlamını taşıyor.

34 *Rheinishes Museum*, klasik çalışmalar üzerine uzun süre yayımlanan bir dergi. N, 1-24 arasındaki sayıların indeksini hazırlamayı üstlendi ve bu indeks 1871'deki sayılarda yer aldı.

35 N, Demokritos'un eserleri üzerine çalışıyordu. Bu çalışması hâlâ korunmuş ve Klasik Topluluk'un dokuz üyesinin yazılarını kapsayan "Ritschl'in Anısına" adlı kitap için düşünülmüştü fakat bu kitap hazırlanamadı.

Şimdi soracaksın, sigara içmiyor ve kumar oynamıyorsa, bir indeksi bile yapamıyor, Democritea'yı bir araya getiremiyor, Laertus et Suidas'a saygısızlık ediyorsa, bu adam ne yapıyor?

Askeri eğitim yapıyor.

Evet sevgili arkadaşım, eğer, şeytan seni biri sabah erkenden, sabah beş veya altıda, Naumburg'a götürürse ve adımlarını bana yöneltme inceliğini gösterirsen, o zaman takip ettiğin yolda durma ve duyularına hitap eden manzarayı izle. Birden ahırın havasını soluyorsun. Fenerin hafif ışığında figürler beliriyor. Çevrende kazıma, kişneme, fırçalama ve tokmak sesleri var. Ve bütün bunların ortasında, damat kılığında, tarifsiz bir şeyi çıplak elleriyle taşımak için vahşi hamlelerde bulunan bir adam; –yüzünü gördüğümde ürperiyorum– bu benden başkası değil.[36] Birkaç saat sonra, arkadaşın gibi bir süvarileri olmaksızın, çayırda yarışan iki at görüyorsun. O kızgın, şevkli Balduin'ini[37] sürüyor ve bir gün gerçekten iyi sürebilmeyi umuyor ama şu anda hâlâ battaniye üzerinde, mahmuz ve uyluklarla, kırbaçsız sürüyor. Ayrıca Leipzig çayırlarında duyduğu her şeyi çabucak unutmak ve her şeyin ötesinde büyük bir çabayla güvenli ve sağlam bir oturuş elde etmek zorunda.

Diğer zamanlarda atının üzerinde çalışkan ve dikkatli bir biçimde duruyor; oynaktan kabuklar çıkarıyor ya da bezle kalibreyi temizliyor. Ama her şeyden önce öğrenmesi gereken çok şey var.

Seni temin ederim felsefem şimdi pratik anlamda bana yardımcı olma şansına sahip. Şimdiye kadar bir an bile moral bozukluğu hissetmedim ve sık sık bir şeylere gülümsedim. Bazen atın karnına saklanarak "Schopenhauer, yardım et!" diye mırıldanıyorum; eğer yorgun ve ter içinde kalırsam, o zaman masamın üzerindeki resme bakıp rahatlıyorum[38] veya Byron'la birlikte şimdiye kadar hiç bu kadar sempatik bulmadığım *Parerga*'yı[39] açıyorum.

---

36 N, Naumburg'da askeri süvari eğitimi görüyordu. Burada Heine'nin bir şiirine gönderme var. Ayrıca bu manzara Kafka'nın "*Ein Landarzt*" adlı yapıtının girişini anımsatıyor. Kafka ile N ile ilgilenmiş ve ondan etkilenmişti.

37 Balduin N. nin atının adıydı.

38 Rohde, N'ye Schopenhauer'in bir resmini vermişti.

39 Schopenhauer'in değişik konularda yazılarının yer aldığı kitabı.

Şimdi, son noktada mektubun başında duymayı beklediğin şeyleri söyleyebileceğim noktaya geldim. Sevgili arkadaşım, neden mektubumun sana ulaşmakta bu kadar yavaş olduğunu biliyorsun. En katı anlamda, hiç vaktim olmadı. Ayrıca çoğu zaman uygun ruh halinde değildim. İnsan, benim seni sevdiğim gibi, sevdiği arkadaşlarına herhangi bir ruh haliyle yazmaz. Çalınan zamanlarda insan azar azar yazar, bugün bir satır ve yarın bir satır daha, fakat dopdolu, geniş bir saat ve ruh halinin özlemini çeker. Bugün sonbahar günlerinin en cana yakın: camdan bakıyor. Bugün öğleden sonra, en azından altı buçukta akşam yemi ve içeceği için ahır zamanına kadar boşum. Bugün pazar gününü kendi tarzımda kutluyorum, uzaktaki arkadaşımı ve Leipzig'deki, Nirvana'daki ve Bohem ormanlarındaki ortak geçmişimizi hatırlayarak. Kader, birden Leipzig sayfasını hayatımdan çekip yırttı ve gördüğüm şey bu kitabın baştan aşağı mürekkep lekesiyle kaplandığıydı. Sonra özgür, kendi kaderini belirleme vardı; sanatın ve bilginin zevkiyle, kendi gibi ilham kaynağı olan insanların arasında, sevdiğin bir öğretmene yakın ve –en muhteşemi ise o Leipzig günlerinin hâlâ sürdüğünü söylemek– sadece çalışmalarımda veya ortak deneyimlerimizde bana bağlı olan yoldaş değil, hayatı benim aklımın aldığı kadar ciddiye alan, insanlar ve olaylar hakkındaki tahminleri benim kurallarıma uyan ve varlığı bende güçlü bir etki yaratan bir dostun sürekli arkadaşlığı... Şimdi bu arkadaşlık kadar hiçbir şeyi özlemiyorum ve eğer bu boyunduruğa beraber mahkûm edilseydik sakince ve asaletle bu yükü beraber taşıyacağımıza inanma girişiminde bulunurdum; oysa şimdi sadece hatırlama tesellisi içindeyim. İlk başta benimle aynı kaderi yaşamadığına şaşırdım ve bazen at binmeye çıktığımda başka gönüllülere bakıyorum; belki seni atın tepesinde görürüm diye.

Naumburg'da çok yalnızım; tanıdıklarım arasında ne bir dilbilimci ne de Schopenhauer yanlısı var; tanıdıklarım nadiren yanımda oluyor çünkü işlerim zamanımın çoğunu istiyor. Bu yüzden çoğu zaman, geçmişi çiğnemem ve üzerine baharat ekleyerek şu anı sindirilebilir hale getirmem gerekiyor. Bu sabah siyah, soğuk, ıslak karanlığa doğru yürürken ve rüzgâr huzursuz bir şekilde evlerin

karanlıkları arasında eserken, kendi kendime "Ein Biedermann muss lustig, guter Dinge sein"[40] diye şarkı söyledim ve Kleinpaul'un da katılmasını umduğum çılgın bir veda partisi düşündüm. Kuşkusuz Koch'un Dionysian yüzünü ve Leipzig Nehri kıyılarında Nirvana olarak vaftiz ettiğimiz anılarımızı muzaffer bir edayla tekrarlıyorum. "Kimsen o ol!"[41]

Sonuç olarak, eğer bu kelimeleri sana uyarlarsam, sevgili arkadaşım, kalbimin senin için hissettiklerini en iyi şekilde anlatsınlar. Değişken kaderin yollarımızı ne zaman tekrar bir araya getireceğini kim bilir, umarım yakındadır. Ama ne zaman olursa olsun, bir dost kazandığım zamana dönüp gurur ve mutlulukla bakacağım.

Friedrich Nietzsche

4. Topçu Alayı Bölümü'nün 21. taburundaki topçu birliği.

N. B. Mektup birkaç gün gecikti çünkü sana birkaç kutu üzüm yollamak istedim; postane bunu kabul etmeyeceğini, çünkü vardığında üzümden geriye sadece suyunun kalacağını söyledi.

Ignoscas.

9. Carl von Gersdorff'a

Naumburg [24 Kasım ve]
1 Aralık 1867

Sevgili arkadaşım,

İnsan iş konusundaki veya daha az önem verdiği insanların mektuplarına, yakın arkadaşlarının mektuplarından daha çabuk cevap yazıyor. Benden uzun zamandır uzun bir mektup bekleme hakkına sahip olan, suo jure birinin olduğunu bilerek bu yaz kaç satır yazdım? Kâğıtlarım altında kaç tane yırtılmış mektup duruyor, bazıları birkaç bölümden oluşan, diğerlerinin ise sadece başlığı olan? Ama

40 Offenbach'ın *Die Schöre Helena* adlı operasından bir arya. "Onurlu ve zeki bir adam evlenmeli.."

41 Pindar'dan bir alıntı. Asıl metinde eski Yunan harfleriyle yazılı.

hiçbir şey bitmemişti çünkü iş sayısı ve olaylar gene bitmemiş sayfada çakıştı ve geçmişte yaşanan aksilikleri yazmak istemedim. Hemen yazdan bahsedeyim ki, mevcut durumun üzerinde daha fazla durabileyim, senin de aynı deneyimleri geçirdiğin mevcut durumun.

Bu yaz, Leipzig'de geçirdiğim sonuncu –ikinci yazım bu– yapacak muhteşem bir işim vardı. Ödüllü yazı konusu üzerinde çalıştığımı biliyorsun, *De fontibus Laertii Diogenis*. Dilediğim gibi sonuçlandı: Bir sürü güzel sonuçla, bazıları önemli sonuçlardı –bizim ölçülerimizde önemli– ve sonuç olarak fakülteden beklediğim karar geldi. Sana, Ritschl'in iudicium'undan birkaç satır gösterebilir miyim? Onlardan büyük mutluluk duyuyorum çünkü beni cesaretlendiriyorlar ve saptığım şüphecilik yoluna beni tekrar sokuyorlar. İsmimle ve benden bir alıntı ile başlıyor ve şöyle devam ediyor: "ita rem egit ut Ordinis expectationi non tantum satis fecerit, verum eam superaverit. Tanta enim in hac commentatione cum doctrinae e fontibus haustae copia tum sani maturique iudicii substilitas enitet, coniuncta ea cum probabili et disserendi perspecuitate et dicendi genuina simplicitate, ut non modo insigniore laude scriptoris indoles et industria aligna videantur, sed plurimum emolumenti in ipsas litteras, philosophorum potissium Graecorum historiam et plenius et rectius cognoscendam, ex illius opera redundare existimandum sit". Bu karar oldukça kalabalık bir salonda açıklandı.[42] Maalesef orada olamayacağım, bu beni çok üzüyor çünkü Klasik Topluluk'un kurucusu ve şu andaki başkanı, bunu benim için düzenliyor, Peder Ritschl'ın da geleceğine söz verdiği, Simmer's'de bir sempozyum. O iş beni ağustosun başlarına kadar meşgul etti; bitirir bitirmez, yorgun ruhumu doğada, dağlarda ve ormanda yıkamak için Rohde'yle birlikte Bohem ormanlarına kaçtık. Burada, uzun zamandır tanıdığın Rohde'yle ilgili bir şey söylemeliyim. Bu yazın çoğunda beraberdik ve aramızda ilginç bir yakınlık hissettik. Bu arkadaşlığın üzerinde, birkaç hafta önce Rohde'nin Hamburg'dan resmini yolladığı adamın dehasının dolaştığını

42 Bu Ritschl'in kendi değerlendirmesiydi ve resmi olandan biraz farklıydı. Ritschl N'nin akedemisyenliğini ve anlayışını Reinhold Kltz'un resmi fakat yine de öven tarzına göre daha tumturaklı bir dille övüyor.

söylememe gerek yok –Schopenhauer. Rohde'nin en iyi anlamda, felsefe sayesinde kavradığı çok sağlam ve iyi huyları olduğunu duymanın seni memnun edeceğini düşünüyorum.

Bir hafta daha geçti – tekrar pazar oldu; borçlu olduğum mektupları yazmak için bana kalan tek gün. Fakat sekiz gün önceki düşünce zincirini devam ettirmek için sana Schopenhauer'ın diğer bir etkisini anlatmalıyım. Bu durumda iki edebi çalışma, bir bilimsel ve bir roman, bu yıldızın altında doğdu. Belki de çoktan Bahnsen'in Karakterolojideki Yazılar adlı kitabını duymuşsundur. Bu çalışma karakterolojiyi bir bilim olarak geliştirme girişimidir: Schopenhauer baz alınarak "usta"ya büyük bir saygıyla yapıldığı ve bu iki ciltlik çalışma bir sürü iyi düşünce ve gözlem içerdiği için, sana ve açık fakat saklı bilgeliğin yeni üyelerine bu kitabı tavsiye ediyorum. Beni en az tatmin eden şey üslup; yazar düşüncelerini çok aceleye getiriyor ve güzellik çizgisini mahvediyor. Bahsetmek istediğim roman edebiyatın, neredeyse Schopenhauer'ın çilekâr anlamda trajik olan ilk ürünü, kahramanlarının iradeyi tersine çevirmek için Sansara'nın kızıl alevlerine doğru yöneldiği bir kitap ve bu da onu en yüksek sanatsal değerlerle dolu, muhteşem düşünce zenginliğiyle ve en güzel tarzda yazılmış bir eser yapıyor. Spielhagen'in son romanı In Reih und Glied hakkında çok az şey okuyabilirsin çünkü yazarı (Gustav) Freitag'ınki gibi bir mezhepe katılmak için fazla gururlu. Öğretmenim Ritschl bu son romanın, Freitag'ın tamamından on kat değerli olduğunu düşünüyor.

Üçüncü olarak, sana Schopenhauer'in de uzaktan bağlantılı olduğu bir olayı anlatacağım, öyle olmasa bile okul müdürlerinin iddia ettiği gibi, olayın sebebini. Schulpforta'daki Kretzschmer'in üzücü intiharı. Sebepleri gerçekten bilinmiyor ya da çok iyi gizleniyor. Bu harika adam üç ay önce nişanlanmıştı ve arkasında mutsuz genç bir kadın bıraktı. Bu hakikat, olayı bir muamma haline getiriyor. Biliyorsun, Kretzschmer Schopenhauer'in yoldaşlarındandı Almrich'teki son görüşmemizde Schopenhauer'in intihara karşı tavrını tartışmıştık.

Ama şimdi tekrar deneyimlerimi anlatacağım. Ölüm haberi, Bohem ormanlarındaki seyahatimin son günlerini geçirdiğim Meiningen'deyken geldi.[43] İlginç müzikal eğlenceler gerçekleştiren Zukünftler[44] tarafından kutlanan dört günlük bir müzik festivali vardı. Abbe Liszt yönetiyordu. Bu okul, tutkuyla kendini Schopenhauer'in kollarına attı. Schopenhauer'in cümlelerinden oluşan senfonik bir şiir, Nirvana, Hans von Bülow tarafından çalındı ama müzik korkunçtu. Diğer taraftan Listzt, kutsal parçalarının birkaçında, Nirvana karakteri çok iyi yakaladı, Seligkeiten'de, "beati sunt qui".

Bu rahatlama ve doğanın tadını çıkarma haftalarından sonra, iyi niyetli şeytan beni yeni bir dilbilim konusuna şevkle itti: "Democritus'un Sahte Yazıları Üzerine". Bu çalışma, seneye Ritschl'a sunmak üzere, yazıların derlenmesini amaçlıyor. Leipzig'deki son günlerimde, Leipzig'de özel öğrencilere sahip olma fikrini ben önerdim. Rohde, Roscher, Windisch, Clemm ve tanımadığın dört kişi daha işbirliği yapmaya ikna edildi. Daha sonra da, Halle'deki klasik dilbilimcilerin toplantısındaydım ve sonra kader olaya müdahale etti.

Şimdi ise topçu birliğindeyim, 4. Topçu Alayı'nda, 2. bölükte.

Bu değişikliğin ne kadar büyük bir sürpriz olduğunu tahmin etmek senin için zor olmasa gerek, rahatlığımdan ve her zamanki işlerimden ne kadar vahşice yabancılaştırıldım. Gene de soğukkanlılıkla bu değişime katlanıyorum hatta kaderin bu tuzağının sonucu olarak bir iyileşme hissediyorum. Şimdi Schopenhauer'e gerçekten minnettarım. İlk beş hafta boyunca ahırdaki işlerimi yapmak zorundaydım. Her sabah saat beş buçukta, gübreleri temizlemek, atımı taramak ve

43 N'nin anlatımı burada, özellikle Gersdorf'a yazdığı mektuplarda oldukça ağırbaşlı bir karaktere sahip. Rohde'ye yazdığı mektuplarda ise daha fazla rahatlamış gibi. Mükemmel bir stil geliştirmesine karşın, gençlik günlerindeki ses tonu daha çoğulcul. Ağırbaşlı ve tumturaklı sesi bu son dönemlerdeki mektuplarında da kendini gösteriyor.

44 "Zukünfler", "Zukunfts musikar"ın kısaltılmışıydı ve Listz ve Wagner çevresinde toplanmış bir grup "Geleceğin Müziği" çalgıcılarının adıydı. Bu sözü edilen festival 22-25 Ağustos tarihleri arasında gerçekleşti. Düzenleyen ise Allgemeiner Deutscher Muzikverein'di. Festivalde Listz, Wolkınann, Berlioz, Cornelius, ve Shumann'ın eserleri çalındı. Müzisyen Volkman ile Schupforta'da öğretmen olan Bietrich Wolkman karıştırılmamalı.

fırçalamak için ahırda oluyorum. Şimdi görevlerim beni sabah yediden on buçuğa kadar ve öğleden sonra on bir buçuktan altıya kadar meşgul ediyor, bu zamanın çoğunda meydanda talim yapıyorum. Haftada dört kez, yıllık gönüllüler olarak, bölgesel memurlar sınavına hazırlanmak amacıyla teğmenden ders alıyoruz. Topçu birliğindeki bir süvarinin öğrenmesi gereken ne kadar çok şey olduğunu bilirsin. En çok at binme derslerini seviyorum. Çok güzel bir atım var, ve insanlar at binme yeteneğim olduğunu söylüyorlar. Talim alanında Balduin'imle dönerken, payıma düşen kısmetten tatmin oluyorum. Genel olarak, bana çok iyi davranıyorlar. Çok iyi bir yüzbaşımız var.

Asker olarak hayatımı anlattım; son mektubuna geç çevap vermemin ve sana uzun zamandır yazamamamın gerçek nedeni bu. Bu arada muhtemelen sen askeri boyunduruktan kurtulacaksın. O yüzden mektubu Spandau'daki adresine yollamakta tereddüt ediyorum.

Ama sürem şimdiden doldu; Volkmann'a ve Ritschel'e yollamam gereken bir iş mektubu vaktimizi aldı. Şimdi mektubu bitirmek zorundayım çünkü hazır bir şekilde geçit töreninde bulunmam gerekiyor.

Yani sevgili arkadaşım, uzun süren ihmalimi affet ve suçun çoğunu savaş tanrısına yükle.

Sadık dostun
Friedrich Nietzsche
Topçubirliği süvarisi

10. Erwin Rohde'ye

Naumburg, 8 Ekim 1868

Sevgili arkadaşım,

Zorluklarla geçirdiğim yılı düşündüğümde, çile yüklü deneyimlerle dolu, ahırlarda başlayan hasta yatağında[45] devam eden, köle işinde

45 N, Mart ayının ilk günlerinde ata binerken göğsünü incitti. Bu olay onu birkaç ay yatağa bağladı.

son bulan bir yıl: Bu yılın güzel zamanlarını düşündüğümde, güzel umutlar, düşüncenin sessiz saatleri ve Ağustos'ta bizi tekrar bir araya getiren o güzel günlerin duygusunu yine büyük bir hazla yaşıyorum.

O günlerde cennet ve dünya üzerine yapmış olduğumuz tartışmalarımızdan beri pek önemli bir şey olmadı; verandada indeksim üzerinde çalıştım –"Dort sass ich unter falben Blättern ein frommer Mann."[46] Sıcak yazın son günleri, yarı ısıtan güneş ışığıyla ve boş zamanlarıyla artık bitiyor, Leipzig'den bekleniyorum ve gazetede öğretmene "şık" bekâr dairesi ilanını fark ediyorum. Oradaki tanıdıklarımız şöhretin merdivenlerini tırmanıyorlar: Ben, zavallı homo litteratus, ise her şeyden önce diploma almayı düşünmeliyim, böylece, pecus of literaten'lerden[47] biri olarak görülmekten kurtulmalıyım. Dahası, artık toplum adamı olmaya karar verdim: İnsanların bana hakkında mucizeler anlattığı bir kadına dair düşüncelerim var, Profesör Brockhaus'un karısı, Richard Wagner'in kız kardeşi, dostum Widndisch'in (beni ziyaret eden) kadının yetenekleri hakkında çok fazla fikirleri var. Beni bu konuyla ilgili mutlu eden şey, Schopenhauer'in kalıtım teorisinin onayı; Wagner'in diğer kız kardeşinin (Dresden'da eski bir aktris) de olağanüstü bir kadın olduğu söyleniyor ki Brockhauselar ve Ritschlların dostça davrandıkları neredeyse tek aile olarak biliniyor.[48]

Geçenlerde Jahn'ın müzik üzerine yazdığı yazıları okudum, Wagner'in üzerine yazdığı da dahil.[49] İnsanın böyle bir insana adil davranması için oldukça istekli olması gerek, oysa Jahn içgüdüsel olarak ona karşı antipati duyuyor ve onu kulaklarınından birini kapayarak dinliyor. Gene de ona birçok noktada, özellikle Wagner'in, sanatsal ilginin tüm çeşitlerini tüketen ve hazmeden modern heveslilğin sembolü olduğunu savunması konusunda rıza gösteriyorum ama tam olarak bu bakış açısından insan bu adamdaki sanatsal tek bir

46 "Orada, solgun yapraklı ağacın altında oturdum." Bu alıntının neredene yapıldığı anlaşılamadı.

47 Latince, homo litteratus = aydan insan, pecus of literaten = yazarlar kalabalığı.

48 Burada sözü edilen kadın Ottilie Brockhous'tur.

49 Otto John, *Gesmelte Aufsalt über Müsik*, (Leipzig, 1866)

mizacın belirginliğine yeterince şaşıramaz, yıkılamaz enerjisini çok yönlü sanatsal yeteneklerle birleştiren bir mizaç, "kültür", ne kadar çeşitli ve kabul edici olursa, genellikle kör gözlerle, zayıf dizlerle birlikte belirir.

Dahası, Wagner'in O. Jahn'dan tamamen sakladığı bir duygular alanı var: Jahn bir sınır kahramanı olan sağlıklı bir adam olarak kalıyor. Tannhauser destanının ve Lohengrin atmosferi ona kapalı bir dünya. Wagner'de, Schopenhauer'da olduğu gibi, etik havayı seviyorum: Faust'un kokusunu, haç, ölüm, mezar, vb.

Her seferinde yeni bir zevkle ziyaret ettiğim tek kişi Wenkel, Kant ve Schopenhauer'in yorulmaz araştırmacısı, çalışmaları olağanüstü irade gücü gösteren kişi.[50] Felsefi düşünce hakkında sürekli endişelenmesi onu, dilbilimimizin kötü ruhlu eleştirmeni yapıyor; çoğu zaman ona göstermek ve fikrini almak için bir şeyler götürürüm, örneğin Bernays ve Ritschl'in makalelerini. Ritschl'de dehanın dokunuşunu fark etti fakat önemsiz konulardaki abartılı yazılara güldü; Bernays'ı ise hiç sevmedi. Akademik bir hayatı da düşünüyor, ve o da doktora yapmak istiyor.

Düşün, hâlâ askeri görevimi bitirmedim ve benim kesin olan tek hayatım, topçular birliği. Yüzbaşım, silah taşıma egzersizlerinde gereken bilgiyi edinmem için bahardaki bir aylık görevime bağlı olarak belgelerime gönüllü teğmenlik için gereken özelliklerim olduğunu yazdı. Er ya da geç bir savaş kaçınılmaz olduğundan, ve ordu boyunduruğundan tamamen kurtulma olasılığım olmadığından, teğmenliğe terfi etmek şu anda benim için çok önemli.

Son olarak sevgili arkadaşım, oldukça başarılı Pollux yazın hakkında birkaç şey söylemem gerekiyor. Okudum; birleştirmelerin karmaşıklığını oldukça aydınlatıcı buldum, yeterince uzmanlığım olmadığı için bunu bir "yargı" olarak saymamalısın, kitaplarım olmadığı için bu konuda daha fazla bilgi sahibi olamıyorum. İlk bölüm gerçekten güzel, birçok farklı sonucu genel bir resimde birleştirebiliyor, gene de hiçbir yer yeterince bilgiye dayanmıyor fakat hikâyeyi çok güzel anlatıyor, ex ovo. Bunun ötesinde, soruların

50 Friedrich August Wenkel.

akademik duruşu çok hantal. (İlk stemma metinle pek uymuyor. Örneğin sorularda sürekli olarak Eustathius Diogenian'ı metinde ise Hesychius'u kullanıyor. Ayrıca stemmada Photius'un II'yi doğrudan kullanıldığı gösterilmiyor, gene de bunun kesin olduğunu söyleyemem.) M. Schmidt'in Suidas kaynaklarıyla ilgili görüşünü biliyor musun? Westphal'ın Eski Müziğin Tarihçesi, sayfa 167. Dahası, dördüncü Pollux kitabının müzik bölümü için Tryphon'u ana kaynak olarak gösteriyor.

Laertius'umun ilk iki bölümü Rheinisches Museum'un son sayısında yayınlandı; yakında bir kopyasını sana da yollayacağım. Bütün bu işleri ne kadar itici buluyorum! *Nonum prematur in annum!*[51] Daha yeni hazırlanmış bu bilgeliği yayımlamak çok saçma ve beni kızdırıyor. Bu kadarı aslında yanlış, dahası tüm olay küstah, aksak bir üslupla, ham bir şekilde ifade edilmiş. Tek tesellim, bu yıl 15 Ekim'de yaşımı dolduruyorum ve aynı gün ordu kıyafetlerimi çıkarıyorum.

Kuluçkaya yatacağım yumurtaları iyi bir sepet hazır olana kadar kendime saklamalıyım. Geçenlerde Val. Rose'un *Centralblatt* için *Anacreontea*'sını inceledim –Rose'un sakarlığı ve kirpi üslubu gözüme çarptı.[52]

Bu ne kadar anlamsız bir dedikodu oldu! Fakat kim hemen yemekten sonra, böyle arkadaşlarına, birkaç düşüncenin ve daha fazla sindirimin farkında olarak mektup yazar. Böyle mektuplar yazmak için "O Hund, du Hund, du bist nicht gesund."[53]

Kızlara özgü bu reveransla
Arkadaşın Friedrich Nietzsche
Prusya topçu birliği

Ailem sana sevgilerini yolluyor.

51 Horace, *Ars Poetica*, 388: "Dokuz yıllığına çekinedece tut."
52 *Literarisches Centralblatt*, s. 45, 31 Ekim 1868.
53 Heine'den bir alıntı: "Ah, kovala, kovala, sağlığın ise çok kötü!"

11. Erwin Rohde'ye

[Leipzig, 9 Kasım 1868]

Sevgili arkadaşım,

Bugün sana güzel şeylerin başarısını anlatacağım; geleceğe mutlulukla bakacağım ve kendimi o kadar rahat ve sıcak bir şekilde yöneteceğim ki, kötü ruhlu ziyaretçin, o ateş sırtını kabartıp tırıs tırıs gidecek. İkinci mektubunun yol açtığı herhangi bir uyuşmazlığı önlemek için, daha önceden tahmin edilmiş res severa'yı tartışmayı kastediyorum, özel bir ruh halinde veya özel bir yerde daha sonra okuyabileceğin özel bir kâğıt üzerine...

Komedimdeki sahnelerin başlıkları sırasıyla şöyle: 1) Topluluğun akşam toplantısı veya İkincil Profesör, 2) Kovulan terzi, 3) X ile randevu. Oyuncular arasında birkaç yaşlı kadın var.

Perşembe akşamı Romundt beni tiyatroya götürdü, tiyatroyu her geçen gün daha çok seviyorum; gelecekte yönetmenimiz olarak Heinrich Laube'nin bir oyununu görmeyi planlamış ve tahta çıkarılmış Olimpiyalılar gibi oturmuştuk. Oyunun adı Graf Essex'ti. Doğal olarak, on yaşındayken sahip olduğu duyguları yaşamak isteyen ve beni kaçıran kişiye şikâyet etmeye başladım. Tiyatronun her köşesinde yapılan mikroskobik araştırmaların gösterdiği gibi Glaukidion'un bile gelmediği o yeri terk ettiğim için mutluydum.[54]

Evde iki mektup buldum, seninki ve şimdi daha yakından tanıdığım için mutlu olduğum Curtius'tan bir davetiye.[55] Bizim gibi iki dost birbirine mektup yazdığında melekler çok sevinir; ben senin mektubunu okuduğumda çok sevindiler, hatta gülüştüler.

Ertesi sabah Bayan Curtius'a daveti için teşekkür etmeye gittim, ama maalesef davetini kabul edemedim. Bu bayanla tanıştın mı bilmiyorum; ona karşı yoğun duygular beslemeye başladım ve bu çiftle olan ilişkimde bastırılamayan bir neşe baş gösterdi. Bu ruh haliyle

54 Orijinal isim Yunan harfleriyle yazılmış. Bu N'nin, Leipzig şehir tiyatrosu grubunda oyuncu olan Susclıen Kleınm'e taktığı bir isimdi. N onunla dosttu ve bir fotoğrafını da almıştı. Heinrich Romunt ise Leipzig'de bir felsefe öğrencisi. Daha sonra Basel'e gitti ve N ile aynı pozisyonda kaldılar (Nisan 1874).

55 Georg Curtius (1820-85) Leipzig 'de klasik felsefe profesörü.

editörüm Zarncke'ye gittim,[56] ortak işlerimizi sıraya koydu. Öteki işlerin arasından, Torstik'in başa çıktığı Aristotle dışında Yunan felsefesinin neredeyse tamamını ve eski hocam Heinze'nin (Oldenburg'da özel meclis üyesi ve prensin pedagogu) aktif rol oynadığı diğer bir bölümü içeren kitabının incelenmesi ilk sırada yer aldı. Rose'daki benim *Symposica Anacreontea* adlı notumu okudun mu? Yakında Endocia'nın koluna giren şovalye –can sıkıcı bayan, can sıkıcı şovalye– adaşının sırası gelecek.[57]

Eve geldiğimde ikinci mektubunu buldum, şaşakaldım.

Sömestrin ilk Klasik Topluluk dersi akşama kondu ve nazikçe bunu üstlenmek istedim. Akademik silahlar deposunda yer almak için fırsatlara ihtiyacım olduğundan hemen kendimi hazırladım ve Zaspel'den içeri girerken kırk dinleyici bulma keyfini yaşadım. Romundt özel olarak hazırlanması için talimat verildi, böylece teatral tarafın nasıl ve ne kadar etkili– ses, üslup, materyallerin düzeni– olduğunu bana anlatabilecekti. Doğaçlama konuştum, sadece arada bir elimdeki notlara baktım, konum Varro'nun hicivleri ve sinik Menippus'tu. Bu akademik kariyerde her şey yolunda olacak!

Bu arada, Paskalya'ya kadar doktoramı bitirmeye ve işle ilgili tüm niteliklerimi geliştirmeye niyetlendiğimi söylemeliyim.[58] Buna izin verildi: Sadece şimdiye kadar beş yıllık normal dönemi geçmediğim için özel izne ihtiyacım var. Elbette, niteliklerini geliştirmek ve ders vermek farklı şeyler; fakat benim için çok uygun olduğunu ve bana çok yakışacağını düşünüyorum, ellerim artık serbest kalsa da, resmi bir randevu olmadan dışarıya, dünyaya çıksam. Ah, sevgili arkadaşım bu damat olmuş gibi hissetmeye benzer; neşe ve sıkıntı birbirine karışmış, gülünç, Menippus![59] Bugünün işini iyi yaptığının bilincinde olarak yatağa yattım ve Ritschl'le

56 Friedrich Zarncke, *Literasisches Centralblatt* dergisinin editörüydü.

57 Richard Nietsche, Quaestionum *Eudocianorum Capita quatuor* adlı kitabın yazarıydı. (N, bu kitap hakkında yazı yazmıştı.)

58 "Yeterlilik"in ardından doktora geliyordu ve genellikle her Almanya Üniversitesi öğretmeni randevu vermeden önce önemli bir araştırma yazısı isterdi.

59 Menipus, felsefi güldürünün kurucusudur (*spoudegeloion*).

olması gerektiğini bildiğim ve öğleden sonra olacak sahneyi düşündüm.

Eve geldiğimde bana gelen birkaç kelimelik bir not buldum:

"Richard Wagner'le tanışmak istiyorsan, 15.45'te Tiyatro Cafe'ye gel. Windisch."

Bu süpriz başımı döndüğü için sahnenin kendisini unuttum; beni bağışla.

Doğal olarak hemen evden çıktım, arkadaşımız Windisch'i buldum ve detayları öğrendim. Wagner, Leipzig'de kılık değiştirerek dolaşıyordu, akrabalarıyla kalıyordu; basının hiçbir şeyden haberi yoktu ve Brockhausların bütün hizmetçilerine mezarlıktaki ölüler kadar sessiz olmaları tembih edilmişti. Wagner'in kız kardeşi, Profesör Brockhaus'un eşi, bildiğimiz o akıllı kadın, yakın arkadaşı Profesör Ritschl'in eşinin abisiyle tanıştırdı. Böylece arkadaşına abisi, abisine de arkadaşıyla hava atabilme şansını yakaladı. Wagner Bayan Ritschl'e senin de bildiğin Meisterlied'i çaldı; Ritschl ise şarkının bir yerden kendisine tanıdık geldiğini söyledi, mea opera benim tarzım. Wagner benimle kılık değiştirerek buluşmanın en önemli arzusu olduğunu söyledi; cuma akşamı için davet edildim. Fakat Windisch görevlerim ve zorunluklarımın olduğunu açıkladı, cumartesi gününde karar kılındı. Windisch ve cumartesi akşamı gittik ve profesörün ailesiyle tanıştık ama Richard orada değildi. Harika aileyle tanıştım ve pazar akşamı için davet edildim.

O günlerdeki ruh halim bir roman kahramanınınki gibiydi; inan bu tanışmanın ön hazırlığı, bu eksantrik adamın ne kadar ulaşılamaz olduğunu düşünürsek, masallar ülkesinin sınırındaydı.

Çok sayıda insanın davet edildiğini düşünerek çok şık giyinmeye karar verdim ve terzim pazar akşamına kadar takımımı bitireceğini söylediğinde çok sevindim. Yağmurlu, karlı, berbat bir gündü; dışarıya çıkma düşüncesi beni ürpertti, dolayısıyla öğleden sonra Roscher'in beni ziyaret edip felsefede Tanrı ve Eleatic konuları hakkında birkaç şey anlatmasından mutluluk duydum. Doktora adayı olarak bu konuyu işliyor: Ahrenler tarafından belirlenmiş "Aristoteles'e kadar Tanrı Kavramının Gelişimi". Romundt ise ödüllü yazı proje-

si üzerinde çalışıyor, "İrade üzerine". Hava kararmaya başladı, terzi gelmedi ve Roscher gitti. Ben de onunla çıktım, terziye gittim ve kölelerinin telaşla benim takımımın üzerinde çalıştıklarını gördüm; kırk beş dakika içinde bitirip yollayacaklarına söz verdiler. Hoşnut bir şekilde oradan ayrıldım, Kintschy'nin[60] yerine uğradım, *Kladderadatsch*'i[61] okudum ve Wagner'in İsviçre'de olduğu fakat kendisi için Münih'te çok güzel bir evin inşa edildiğini okudum; bütün bunları okurken aynı akşam kendisini göreceğimi ve dün küçük kraldan,[62] üzerinde şu adresi taşıyan –büyük Alman besteci Richard Wagner'e– bir mektup aldığını biliyordum.

Eve döndüğümde terzi yoktu, acele etmeden Eucodia üzerine olan tezi okudum ve uzaktan gelen fakat oldukça gürültülü zil sesiyle irkildim. Sonunda birinin eski demir kapının önünde beklediğini anladım; evin ön kapısı gibi o da kilitliydi. Bahçeden adama seslendim ve Naundörfchen'a gelmesini söyledim: Yağmurdan dolayı birbirimizi anlamamız imkânsızdı. Tüm ev ayağa kalktı; sonunda kapı açıldı ve küçük yaşlı bir adam elinde bir paketle benim odama geldi. Hazırlanmak vakti gelmişti, saat altı buçuktu. Doğru, adam takımımı getirmişti, üzerime denedim ve oldu. Kaygı verici bir an yaşandı; faturayı uzattı. Kibarca aldım; ödenmesini istedi. Şaşırdım ve terzinin bir çalışanına değil, sadece terzinin kendisine ödeme yapacağımı açıkladım. Adam gittikçe daha fazla ısrar ediyordu; zaman da ısrar ediyordu; eşyaları kaptım ve giyinmeye başladım; adam eşyaları kaptı ve giyinmemi engellemeye başladı, bir o çekiyor, bir ben. Sahne: Üstümde kavga ediyorum, çünkü yeni pantalonu giyinmeye çalışıyorum.

Sonuç olarak, bir itibar gösterisi, ciddi bir tehdit, terziye ve asistanına lanet edişim ve intikam için yemin edişim; bu arada küçük adam eşyalarımı alıp gidiyor. İkinci sahnenin sonu; giysilerimle kanepeye oturmuş, siyah ceketimin Richard için yeterince iyi olup olmadığını düşünüyorum.

---

60 Kintschy's, Zaspel's gibi Leipzig'de öğrencilerin gittiği bir kafeterya.
61 Kladderodatsch, dönemin karikatür, magazin dergisi.
62 Bovyera kralı II. Ludwig, 1864'den itibaren Wagner'i himayesine aldı.

Dışarıda yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor.

Saat sekize çeyrek var, Windisch'e yedi buçukta Tiyatro Cafe'de buluşacağımızı söylemiştim. Islak gecede telaş içinde çıkıyorum, gece takımı olmayan, siyahlar içinde küçük bir adamım, aynı zamanda tüm bunların bir roman olduğunu hissediyorum; kader umut verici, terziyle olan sahne oldukça sıra dışı olsa bile.

Brockhauseların oldukça rahat olan oturma odasına giriyoruz; aile dışına kimse yok, Richard ve ben. Richard'la tanıştırılıyorum ve ona saygı dolu birkaç kelime söylüyorum; müziğiyle nasıl aşina olduğumu tüm detaylarıyla bilmek istiyor, Münih'teki meşhur operaları dışındaki tüm performansların kötülüyor ve şeflerin orkestralarına tatlı sözlerle seslenmeleriyle alay ediyor: "Beyler, burada tutkulu olun!", "Sevgili arkadaşlarım, biraz daha tutkulu!" W. Leipzig aksanını taklit etmeyi seviyor.

Şimdi sana kısaca bu akşamın bana neler sunduğu anlatmalıyım: Bugün eski kendim gibi olmamamın kendine özgü tadının verdiği zevkten, sana "muhteşem masallardan geçtiğimi" anlatmaktan ve seninle konuşmaktan daha iyi bir şey yapamazdım, sevgili arkadaşım. Yemekten önce ve sonra Wagner, Meistersinger'in bütün önemli parçalarını her sesi taklit ederek büyük bir neşe içinde çaldı. Aslında, çok hızlı konuşan, oldukça canlı ve ateşli bir adam, çok espritüel ve özel bir partiyi olağanüstü zevkli bir işe dönüştürüyor. Arada, onunla Schopenhauer hakkında uzun bir konuşma yaptım; tanımlanamaz bir sıcaklıkla Schopenhauer hakkında konuşmasının, ona borçlu olduğunu söylemesinin, müziğin özünü anlayan tek filozof olduğunu açıklamasının beni ne kadar mutlu ettiğini anlıyorsundur. Sonra akademisyenlerin bugünlerde ona nasıl baktıklarını sordu, Prag'daki Felsefe Kongresi'ne güldü, ve "felsefenin köleleri"nden bahsetti. Daha sonra, şu anda yazmakta olduğu, hâlâ gülerek düşündüğü Leipzig'deki öğrencilik günlerinden bütünüyle hoş bir sahne olan biografisinden bir bölüm okudu;[63] olağanüstü bir yetenek ve

63 Burada otobiyografi değil de biyografi olarak sözü edilen bu çalışmanın 1869'da gizlice basılması sırasında düzeltisini yapmıştır. Asıl baskısı 1911'de yapıldı.

zekâyla yazıyor. Sonunda, ikimiz de gitmeye hazırlanırken, sıcak bir şekilde elimi sıktı ve oldukça cana yakın bir şekilde müzik ve felsefeden konuşmak için davet etti; ayrıca kız kardeşi ve akrabalarını müziğini tanıtmak için bana emanet etti. Bu geceye daha yansız ve uzaktan bakabildiğimde daha fazla anlatacağım. Bugünlük hoşça kal ve kendine iyi bak.

F. N.

Res severa! Res severa! Res severa!

Sevgili arkadaşım, doğrudan Bonn'daki Dr. Klette'ye yazmanı ve (bir neden bildirmeden) elyazmanı[64] geri istemeni rica ediyorum. En azından ben öyle yapardım.

Ritschl'in patavatsızlığı çok fazla oldu. Bu, onunla yaptığım görüşmede bariz ortaya çıktı, bu yüzden onunla biraz soğuk konuştum, çok şaşırdı.

Aslında Rheinisches Museum'da oldukça çok elyazması makale olduğu doğru; yılın son sayısında göreceksin –her zamankinden dört sayfa fazla.

Bu konuda en çok sinirlenenen kişi olduğum çok açık. Çünkü en iyi niyetlerim ve sevecen fikirlerimle, elyazmasını Rheinisches Museum'a emanet etmeni öneren kişi bendim, bununla onlara hoş bir hizmette bulunacağımızı düşünmüştüm. Özellikle beni rahatsız eden şey ise, makalenin esas amacının ne olduğudur.

Eğer onlardan intikam almak istiyorsan, makaleyi Hermes'e yolla; bana sorarsan ben böyle bir intikamı onaylamıyorum. Bu durumda, Philologus söz konusu bile olamaz ve Fleckeisen'in Jahrbücher'i, Rheinisches Museum ile aynı durumda.

Yani sevgili arkadaşım, bir yayıncı bulunmalı (ve eğer tavsiyemi istersen, Ovos'u da aynı anda yayınla). Doğal olarak sevgili

64 Burada sözü edilen Rohde'nin Lucias'ın bir yapıtı üzerine yazdığı bir yazı. Rohde Rheinisches Museum'un yayıncısından Ritschl'in C. F. Ernst Knaut'tan Lucius üzerine bir başka yazı istediğini öğrendi. O da Ritschl'in iki yazıdan kendininkinin seçilmesini çok anlamsız bulmuştu. N bu çalışmayı, Leipzigli yayıncı Dr. Enlemann'a götürdü ve 1869'da yayımlandı.

Hamburg'unda bir yayıncı bulmayı tercih edeceksin; aksi takdirde cömert bir kitapçı bulma konusunda bana güvenebilirsin, eğer istersen.

Her durumda, hızlı hareket edilmeli; hatta üç veya dört sayfasıyla eser bir ay içinde basılmalı.

Eğer ivedilik senin için önemli değilse, ikimizin arasında bir şey planlayabiliriz. Yunan Edebiyatı Tarihine Katkılar adında bir kitabı beraber hazırlayabiliriz, bir sürü uzun yazıyı bir araya getiririz (mesela benim yazılarımdan, Democritus üzerine olanları, Homer ve Hosiod'dakileri, sinik Menippus üzerine olanları alabiliriz), çeşitli parçalardan da koyabiliriz.

Bu fikre dair ne düşünüyorsun?

Seni seven sadık dostun
in rebus secundis et adversis Leipzig Eidylliker

12. Erwin Rohde'ye

Leipzig, Tövbe Günü
[20 Kasım 1868]

Sevgili arkadaşım,
Zamanımızın dilbilimcilerinin öfkeli düşüncelerini tekrar yakından görmek, her gün şapşal yüzlerini ve kör gözlerini gözlemlemek, korkakları yakalamaktaki neşeleri ve gerçek problemlerdeki kararsızlıkları, hayatın kaçınılmaz problemleri, tüm bunlar, ikimizin içimizdeki ruha sadık kalmanın tek yolu ise, hayattaki yolumuzda çeşitli entrika ve hileler olmadan ilerlememiz gerektiğini bana daha net bir şekilde gösterdi. Âlim ve insan tamamen uyuşmadığında, senin de yakın zamanda fark ettiğin gibi, ilk önce bahsettiğim o düşünce şaşkınlıkla mucizeyi izler, sinirlenir, sonunda havlar ve ısırır. Sana oynanan oyun başardığın şeylere karşı değildi, kişisel olarak

sanaydı, bunu açıkça görebiliyorum ve yakında, cehenneme benzeyen bu ortamda beni neyin beklediğini önceden tatmam gerektiği umuduyla yaşıyorum. Fakat sevgili arkadaşım, herhangi birinin kişiliğimiz hakkındaki fikirlerinin senin veya benim esas işimizle ne alakası var? Schopenhauer ve Wagner'i düşünelim. "Eğitilmiş" dünyanın karınaşası içinde bitmez tükenmez enerjiyle içlerindeki inancı korudular ve eğer herhangi bir deos maximosu uyandırmak hoş görülmüyorsa, her zaman bir tesellimiz var: Aykırıların var olma haklarının inkâr edilmez olduğu (mektupla gönderilen fotoğraftaki küçük olan da dahil),[65] ve kalbin ve aklın aykırılığının tanrılar için mutlu bir gösterge olduğu...

Eninde sonunda hiçbir şeyden, şu anda olduğundan daha kesin bir şekilde pişmanlık duyulamaz, tam da hareketimizle hayata bakış açımızı doğrulamaya başlamışken. Sırası geldiğinde maddeye, insanlara, ülkelere, yapılan işlere, dünya tarihine, kiliselere, okullara, her şeye dokunmaya başlamışken –bizi ayıran kilometreler olmalı– hepimiz tek tek kendi hayat görüşümüzü sindirmenin yarı sevinçli, yarı hüzünlü duygusunu tatmalıyız, tıpkı bir zamanlar Kintschy'nin yerinde yemeklerimizi sindirdiğimiz gibi. Böylece hiçbir şey bizi birlikte bir fincan kahve içmek ve hayatımızın ortasında düne ve yarına bakmak kadar tazelemeyecek.

Eh, en tanınmış sahnenin yer aldığı, dünyanın en güzel sahnesinde, dahası en renkli dekorun ve sayısız yetenekli oyuncuların yer aldığı komedimizin sahnelendiği Paris'e varmamız çok geç olmayacak.[66]

Ah, bu serap ne kadar güzel!

Mesafeni koru, ortak gerçeklik, rezil ve kötü deneycilik, borç ve alacak, Grenzbote ağırbaşlılığı... "Bu mektup 'tüm ruhumla ciddi bir yüce selamlamayla' arkadaşıma adanmıştır." (Mürekkep şişesini içer.) Çilecilerin korosu:

65 Sözü edilen kişi Suschem Klemm.
66 Aristoteles'in *Poetika*'sından.

mutlu ol
üzüntülü, iyileştirici
ve deneyimlerle sınanarak
gelip geçen kişi.[67]

13. Erwin Rohde'ye

[Leipzig, 10 Ocak 1869]

Sevgili Arkadaşım,
Bugün ortak tüm kaygılarımıza başlamadan önce, Baalam'ın ahmağı birkaç söz söylemek istiyor. Adam gerçekten Hamburg'a gönderilen deneme için endişeleniyordu, fakat günümüzün entelektüel matbaacısı gibi düşünen Drugulin, yayıncıbaşı tarafından aydınlatıldı. İlk denemeyi okudum; tek bir darbeyle, yayıncının barbar Yunanlılar için tercih ettiği kelimeleri değiştirmek bir hayal olduğundan, ikinci düzeltmeyi sana bırakıyorum –sana da yüksek bir otorite tarafından (Richard Wagner'in söylediği gibi) yazar gibi yardım edilmişti– ve üçüncü düzeltme yine bana kalıyor, ki o şimdiden bitti. Tüyleri henüz bitmiş bu küçük yaratığın yakında iyi ruhlarda neşeyle sıçramasını umalım. Cennet, sana ve bana özellikle seninle tanışmayı istediği için birkaç satır yazdığın Dr. Englemann gibi iyi bir ebe hediye etmiş. Ve bununla birlikte, ahmak daha fazla konuşmuyor, insanlar yeniden konuşabilir.

Ah, sevgili arkadaşım! Naumburg'da bana ne kadar güzel bir Noel hediyesi göndermişsin! Festivalin ilk gününde, festival çanları çalarken elime geçti. Bütün dünyada o sabah hediyeler veriliyordu ve bu yüzden o gün, yılın diğer günlerinden daha güzeldi (NB). Ben o sırada, şişik burun deliklerimle kendi memleketimin sıcak havasını soluyordum; postacı geldi ve neşem dört başı mamur bir hal aldı. Bir münzevi gibi hissetmeye çalışan, soğuk bakışlardan tüm sosyal ve arkadaşça

67 Goethe'nin *Faust*'undan bir alıntı.

bağlantılarını gören ve insanları birbirine bağlayan ince iplikleri fark eden kişi –sert rüzgârların koparabileceği kadar iplikleri ve zamanda onu münzevi yapan şeyin, dehanın ateşi olmadığını gören kişi– ölümün dansı gibi, budala gibi, deli gibi gözükmelerini sağladığı için ışık çemberinden her şeyin kaçtığı ateş; doğanın kaprisi ve merakla dilenen dilekler, hediyeler ve iradenin girişiminden oluşan karışımdan ötürü yalnız olan kişi, bir arkadaşın ne kadar "akıl almaz yücelikte bir mucize" olduğunu bilir ve o kişi eğer putperest ise, ilk önce "arkadaşı yaratan bilinmeyen tanrı"ya bir sunak inşa etmelidir. Giysiyle örtülmüş duygular, bu engin duyguyla parıldayan sıradan şeyler, mutlu aile hayatının hazzıdır. Ama arkadaşlıklar! Varlıklarından umutsuz olan insanlar vardır. Evet, bu hayat yolu, çöle doğru yönlenen yorgun gezginler gibi çok az insana nasip olan bir olasılık kadar küçüktür. Kumda yattıklarında sevecen bir ruh onları teselli eder ve yanan dudaklarını arkadaşlığın ilahi hayat suyuyla nemlendirir. Fakat dünyanın gürültüsünden uzak mağara ve yarıklarda, tanrılarına kurban getirirler, arkadaşlıklarına çok güzel ilahiler söylerler. Ve orada yüce rahip Schopenhauer, felsefesinin buhurdanlığını sallar.

N. B.'ye yazdığım konuda sayfanın sonuna geldiğimde beni şehre çağıran mesaj geldi; şimdi döndüm, her yerim titriyor ve kalbimi sana dökerek bile rahatlayamıyorum. Absit diabolus! Adsit amicissimus Erwinus![68]

14. Carl von Gersdorff'a

[Naumburg, 11 Nisan 1869]

Sevgili arkadaşım,

Son an geldi, eski evimde geçireceğim son akşam; yarın sabah vahşi dünyaya çıkıyorum; aşina olmadığım yeni mesleğime, göreve, işin

68 N'nin aldığı haber Basel Üniversitesi'nden bir davetiyeydi. Orada Nisan ayında klasik dilbilim profesörü olarak göreve başlaması için davet edilmişti.

bunaltıcı ve ağır atmosferine. Tekrar hoşça kal demeliyim sana; özgür hareketin, bağımsız hediyenin, sanattan ve bağlı olunmayan veya en azından pamuk ipliğiyle bağlı olunan dünyadan alınan zevkin altın çağı... Bu zaman bir daha ele geçmez bir şekilde geçmiş oldu, artık günlük görevleri katı tanrıça yönetiyor. "Bemooster Bursche zieh ich aus."[69] heyecan verici öğrenci şarkısını biliyor olmalısın. Evet, evet! Artık bir cahil olmalıyım. Bir yerlerde bu deyiş hâlâ gerçeklik içeriyor. İnsan cezadan muaf olarak profesyonel bir iş ve mevki edinemiyor – sadece bağların iplikten mi yoksa demirden mi olduğuna bağlı. Ve hâlâ bir gün bunlardan kopmaya ve bu tehlikeli hayatı başka bir yerde veya başka bir şekilde yaşamayı denemeye cesaretim var. Hâlâ profesörün zorunlu kamburunun izlerini hissetmiyorum. Cahil olmaksa, Zeus ve ilham perileri beni bundan korusun! Ayrıca Filistinli olmadığım için nasıl olunur pek bilemiyorum. Doğru, cehaletin bir çeşidine yaklaştım, "uzman" türüne; günlük yükün, her saat düşüncenin belirli problemlere ve belirli bir bilgi alanına konsantre olmasının, insanın özgür alıcılığını köreltmesi ve kökeninde felsefi duygulara saldırması çok doğal. Fakat bu tehlikeye birçok dilbilimciden daha sakin ve daha temkinli yaklaşabileceğime inanıyorum; felsefi ciddiyetim şimdiden oldukça derinlerde kök salmış durumda, hayatın ve düşüncenin gerçek ve esas problemleri bana Schopenhauer tarafından açıkça gösterildi. Bu taze kanla ilkelerimi nüfuz ettirmek, dinleyicilerime yüce adamın yüzüne damgalanmış olan Schopenhauer ciddiyetini yaymak en derin ümidim ve dileğimdir; uzman dilbilimciler için bir sert bir eğitmenden fazlası olmak istiyorum – bugünün öğretmenleri ve büyümekte olan genç nesil ile ilgilenmek, bunlar aklımda olan şeyler. Eğer içimizdeki tüm yaşamı ortaya çıkarmamız gerekiyorsa diğerlerinin kutsaması için bu yaşamı kullanmaya çalışalım, kendi değeri için, ondan bir kez tesadüfen beraat etmiştik.[70]

---

69 Bu alıntı ünlü bir öğrenci şarkısından (sözler Gustav Schwab'ın). "Sebatın öğrencileri, ilerleyin!"

70 Burada sözü edilen deyim Schopenhauer tarzıyla "hayatı inkâr etmek." Fakat Schopenhauer N'nin kendi alanı dışında okuduğu tek kişi değildi. Demokritius çalışması sırasında bilimsel kitaplar okudu, Schulptorta günlerinde "evrensel bilgiye" ulaşmayı arzuladı. N, Schulpforta'da epeyce ansiklopedi /..

Sana, sevgili arkadaşım, iyi şanslar diliyorum, bunu hak ediyorsun, ve kendim için eski sadık dostluğunu diliyorum. Hoşça kal!

Friedrich Nietzsche Dr.

Dopdolu mektubun için çok teşekkür ederim. Geç cevap verdiğim için üzgünüm. Wieseke'ye teşekkür mektubu yazdım.

Korktuğum şey, sandalyemin arkasındaki korkunç şekil değil, onun sesi; aynı zamanda kelimeleri değil, o şeklin korkunç bir şekilde ifade edilememiş ve insanlıktan çıkmış tonu. Evet, keşke insanlar gibi konuşabilseydi.

İnsanın içinde dışarıdan bir kaderin tesadüflerini aradığı olaylar zinciri, kendisini daha sonra içgüdünün kusursuz gücünün arandığı bir yol olarak gösterdi.

Pforta.[71] Her şeyi biricik kılan, zamanın zorunlu tahsisatı. Sanatsal çalışmalarda bazı alanların açıkça ihmal edilmesinin tepkisi. Belki de klasik dilbilimin ciddiyet ve katılığı beni tiksindirdi, fakat Steinhart, özel dilbilim alanını canlandıran bir kişiliğin yarattığı imaj kadar değerliydi. Corssen ise tüm cehaletin doğal düşmanı ve etkili bir akademisyen.

Mesleki özellikleri, bize en yakın olan bu akademisyenlerin kişiliklerinden öğrendik.

Yeteneklerim tarafından birçok yöne çekilen bulanık bir yaygınlıktan; çıplak gerçekle yüzleşmek dışında hiçbir şeyle hiçbir zaman tatmin olmayan, zor ve şeytani sonuçlardan korkmayan, hatta onlara meyilli olan belirli bir felsefi ciddiyet tarafından korundum. Ansiklopedik çalışmalarla olayların köküne inemeyeceğim duygusu, beni katı bilimsel ilkelerin kollarına attı.[72]

...I. de okudu. Tek bir alanla sınırlı olmaya yönelik düşmanlık ergenlik döneminde başladı. Leipzig'de Lange'ın *Materyalizmin Tarihi*'ne ilave olarak Eugen Dühring ve Eduard von Hortmann'ı okudu. 1868 tarihli, Moleschott, Lotze, Helmholtz, Fries, Oken ve Carus' u kapsayan 21 kitaplık bir okuma listesi vardı.

71 N'nin çocukluğunda gittiği ünlü yatılı okul.

72 "Üniversite'de" Schulpforto'da, 1884'de yazdığı otobiyografik bölüm. "9 yaşından 15 yaşına kadarki dönem gerçek bir "evrensel bilgi" tutkusuyla doluydu.

Daha sonra, tarafsızlık limanında bir sığınak olarak, sanatsal çalışmalarımdaki ani duygu değişikliği ile hareket edilmesi özlemim...

İnsan kendisine ya utanç ya da kibir duygusuyla dürüst olur.

Her zaman, insanların bugünlerde klasik dilbilime geldiği özel yolları değerlendirmenin kayda değer olduğunu düşünmüşümdür, diğer bilimlerde bunun kabul edildiğini düşündüğüm için. Üretken gücü hayrete düşüren ve çiçek açan gençliklerinde, ilham veren yeteneklerin taze enerjisi üzerinde bizim hâlâ huzurlu bir şekilde yolunda devam eden fakat yaşlı olmanın verdiği yorgunlukları gösteren dilbilimimizden daha fazla hakları var. Hayatımızı kazanmak için doğal bir yoldan gelen özellikleri saymıyorum ve diğerleri, dilbilim eğitmenleri tarafından aynı mesleğe yönlendirilen ve direnç göstermeyenler o kadar çekici değil. Çoğu öğretmek için doğuştan gelen yetenekleri sayesinde motive oluyorlar; ne var ki, bunlar için de bilim sadece etkili bir araç, hayat serüvenlerinin ciddi amacı değil. Yunan formlar dünyasında mutlu olan küçük bir toplum var ve orada sanatsal memnuniyeti buluyorlar. Hatta daha küçük bir toplumda, antikçağın düşünürleri hâlâ yeni buluşlar ve gelişim için fikirler ortaya çıkarıyorlar. Klasik dilbilime geldiğim yol pratik deneyimden uzak olduğu için kendimi bu sınıflardan birine sokma hakkına sahip değilim. Bu kolay olmayan, fakat dürüst bir mesele.

Belki hiçbir dilbilimci grubuna ait değilim. "Bu bir dilbilimcidir" dedirten ve çizdikleri yoldan bir an bile şüphe etmeden cesurca gidenler arasında da değilim. İnsan, içgüdü ve doğanın gücünün yarattığı ile eğitimin, yansımanın hatta boyun eğmenin yarattığı arasındaki temel farkı ayırt ediyor.

Aslında bu boyun eğen dilbilimciler arasında olduğumu söylemek istemiyorum; ama dönüp geçmişe baktığımda ve sanattan felsefeye, felsefeden bilime ve tekrar buraya, dar alana nasıl geldiğimi görüyorum.

Yirmi dört yaşındaki bir adamın hayatındaki en önemli şeyin arka planını, daha sonra bir şeyler üretip o adamın yaşamını daha anlamlı ve değerli kılacak şeyleri ele alabiliriz. Bu yaşa kadar genç ruh, yaşamanın ve düşünmenin tüm deneyimlerinden karakteristik olanları açığa çıkarır

ve açığa çıkardığı şeylerin oluşturduğu dünyadan bir daha asla vazgeçmez. Daha sonra, idealleştirilmiş bakış yok edildiğinde gençliğimizden miras kalan özellikler dünyasının büyüsüne kapılmış oluruz.

Belirtilen yaşta bunu yapıp yapamayacağımız başka bir sorun... [kesiyor].

Bu yaşın eşiğini geçmiş olan bana izin verilebilir mi...? [kesiyor]

Eğitimimin temel alanları, kendi aygıtlarıma bıraktıklarımdı. Thuringia'da bir papaz olan babam, çok erken öldü; erkek zekâsının katı ve üstün rehberliğini özledim. Gençken Schulpforta'ya geldiğimde, baba eğitimi almak için tek bir vekil buldum, düzenli bir okulu tekdüzeleştiren disiplini. Fakat neredeyse askeri güçle yönetilen bu okul, toplumu etkilemek için sert ve yapay bir şekilde davranıyordu, bu da beni kendi kaynaklarıma doğru itti. Özel heveslerimi ve girişimlerimi tekdüze kurallardan kurtardım. Belirli sanat dallarının gizli tutkusuyla yaşadım; evrensel bilginin ve bundan hoşlanmanın tutkusu ile kendimi çoşkuya teslim ederek kuralların oluşturduğu zamanlamaların ve programların katılığını kırmaya çalıştım. Eğer dış koşullar engellenmemiş olsaydı, o zamanda bir müzisyen olmaya kalkışabilirdim. 9 yaşımdan itibaren müzik benim için her şeyden daha çekiciydi. Kişinin kendi yeteneğinin sınırlarını bilmediği o kaygısız durumlarda insan bütün sevdiği konuların ulaşabilir olduğunu düşünür. Müzik teorisinin amatör bilgisinden fazlasını isteyen sayısız beste yazdım. Ancak Schulpforta'daki hayatımın son yıllarında, kendimi tam olarak tanımaya başladıktan sonra bundan vazgeçtim; o andan itibaren klasik dilbilim öne çıktı ve böylelikle boşluk kapandı.

Benim istediğim, değişken ve kararsız eğilimlerimi dengeleyecek bir ağırlıktı. O hoş tarafsızlığı ve soğuk mantığı, düzenli çalışmayla ve beni çok derinden etkilemeksizin bir bilim dalı seçilebilirdi. Schulpforta'daki öğrencilerin çoğu için böyle bir bilime hemen ulaşmak mümkündü. Bu kurumlarda özellikle dilbilim ödevleri veriliyordu. Örneğin Sofhokles'ten ve Aeschyleus'tan bazı yazılar verilir ve yorumlamamız istenirdi. Dahası Schulpforta'da müstakbel dilbilimcilerin önemli bir avantajı daha vardı; çocuklardan Eski Yunan ve Latin yazarların yapıtlarını yazmaları ve çok iyi bir şekilde oku-

maları isteniyordu. Benim için en büyük şans ise klasik dilbilimdeki öğretmenlerin olağanüstü oluşlarıydı ki onların kişilikleri benim bilim konusunda karar vermemi belirledi.

Eğer o zamanlarda lisede olduğu gibi bilim konusunda tozdan başka birşey bilmeyen dar kafalı, kurbağa kanlı mikrolojistler gibi öğretmenlerim olmuş olsaydı, bu zavallıların temsil ettiği bilimden çok uzaklara savrulmuş olurdum. Fakat gözlerimin önünde canlı bir şekilde duran Steinhart, Keil, Corssen, Peter gibi açık ve enerjik zihinleriyle, ayrıca kişisel olarak da sempatik dilbilimciler vardı. Böylece ben Schulpforta'daki hayatımın son yılarında bağımsız olarak iki dilbilim yazısı yazar hale geldim. Birinde bazı kaynaklardan yararlanarak (Jordanes ve Edda vs.) Doğu Got Kralı Ermanarick destanının çeşitli farklılaşmaları içinde değerlendirmeyi hedeflemiştim. Öbüründe ise özel bir kişiliği olan Bizans tiranı Megarian'ı tanımlamaya çalıştım. Schulpforta'daki arkada yazılı bir şey bırakma geleneğinin sonucu olarak, bu çalışmam daha sonra böyle bir işleve büründü ve Megarian Theogis'in portresi olarak anıldı.

Geçirdiğim çok sert fakat üretken sekiz yılın ardından Schulpforta'ya veda ettikten sonra Bonn'a geldim. Burada sağlam temeli olan bir öğrencinin üniversitede ne kadar iyi eğitim alırsa alsın aslında ne kadar yetersiz olduğunu şaşkınlıkla fark ettim. Kendine ait düşünceleri var ama bu düşünceleri ifade edebilmekten yoksun. Kadınlar üzerinde etki konusunda hiçbirşey bilmiyor. Hayatı kitaplardan ve geleneklerden öğrendiğini düşünüyor, ama şimdi her şey yabancı ve tatsız. Benim için Bonn'da durum böyleydi. Bu hikâyeyi kısaltmam belki tüm hisleri aktarmama engel oluyor; can sıkıntısı, anlaşamadığın arkadaşlıklar, üstlenilen can sıkıcı görevler...

[kesiyor]

II

1869-76

BASEL'DE İLK YILLAR; WAGNER VE WAGNER'DEN KOPUŞ

II. 1869-76: Basel'de İlk Yıllar; Wagner ve Wagner'den Kopuş

1869

Nisan: İsveç vatandaşlığına geçiş. Mayıs: Lucerne yakınlarında Tribschen'deki Cosima von Bülow ve Ricard Wagner'e ilk kez ziyarete gidiş. 28 Mayıs: Homer üzerine açılış dersi. Yaz dönemi dersleri: Aeschylus, Kapeora ve Yunan Lirik şairleri. Yaz boyunca Tribschen'e yapılan sık ziyaretler. Kış dönemi dersleri: Latin dilbilgisi. Tribschen'de yeni yıl tatili.

1870

İlkbahar: Antik müzikli drama, Sokrates ve trajedi üzerine genel dersler. 9 Mayıs: Profesörlüğe terfi ediliş. Yaz dönemi dersleri: Sofokles Üzerine, Oedipus Rex. Ağustos-Eylül: Fransa-Rusya Savaşı sırasında hastane görevlisi; ölümcül dizanteri ve difteri hastalıklarının başgöstermesi. Bu dönemde Nietzsche de ciddi anlamda sağlıksızdır ve görme kaybı yaşar. Basel'e dönüş. Wagner'in Beethoven üzerine yazdığı denemeyi okur; teoloji profesörü Franz Overbeck ile arkadaşlığının başlaması, Protestanlığın eleştirisi. Kış dönemi dersleri: Metric ile Hesiod'un Yaşamı ve Eserleri.

1871

Ocak: Basel'deki Felsefe Kürsüsü'ne başvurur. Mart: Lugano'da Die Geburt der Tragödie'yi yazar. (Rohde'yle birlikte) Akademik yaşamı bırakmayı düşünür. "Tamamen radikal bir kurum için, gerçek şu ki – burada imkansız." (1870). Yaz dönemi dersleri: Klasik Dilbilim'e

Giriş. Kış dönemi: Platonik Diyaloglar Çalışmasına Giriş; Latin şiirine sunum. Kasım/Aralık: Die Geburt der Tragödie'nin yayımlanması.

1872

Die Geburt der Tragödie'nin düzenlenmiş nüshalarının Noel'e yetiştirilmesi. Ocak-Mart: Genel dersler. Die Zukunft unserer Bildungsanstalten. Nisan sonu: Wagnerlerin Tribschen'dan Bayreuth'a taşınması. 22 Mayıs: Bayreuth'ta Wagner tiyatrosunun yapı taşlarının atılması. N orada Malwida von Meysenbug'la tanışır. Yaz dönemi dersleri: Platon öncesi Felsefe; Aeschlyus, Choephorae. Yaz: Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf'un Rohde'nin Die Geburt der Tragödie'sine karşı eleştirilerini savunmak için kitapçık hazırlanması. N'nin, Splügen'e gitmesi: Bergamo'ya yapılan vakitsiz yolculuk ve Splügen'e dönüş. Kış dönemi Yunan ve Latin Konuşma Sanatı derslerine hiçbir öğrencinin katılmaması.

1873

"Die Philosophic in tragischen Zeitalter der Griechen" projesinin tamamlanmamış haliyle adı "Kültürün Doktorları olan Felsefeciler" adındaki büyük proje. Mart: Rudjer Boscovitch'i okur. Yaz dönemi dersleri: Pre-Platonik Felsefe. Mayıs: Basel'de Paul Rée ile tanışır, Carl von Gersdorff ziyarete gelir. David Strauss, der Bekenner und Schriftsteller (Unzeitgemase Batrachtungen'in ilki). Yazıları: Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben (Unzeitgemase Batrachtungen'in ikincisi, 1874'te yayımlanan). Fritzsch Wagnerite yayınevinin kapatılma tehlikesi. Bayreuth'ta yaşanan maddi sıkıntılar: Wagner'in, N'ye propagandacı olduğu yönünde baskıları. Kış dönemi dersleri: Plato'nun Yaşamı ve Eserleri.

1874

Schopenhauer als Erzieher. Die Geburt der Tagödie'nin ikinci baskısı. Yaz dönemi dersleri: Aeschylus, Choephorae. Karl Hillebrand N'yi süreli yayını Italia'da yazması için davet eder. Yaz: Schaffhausen'de "Hymnus an die Freundschaft"ı besteler. Haziran: Basel'de Brahms'ın

müziğini dinler. 4-15 Ağustos: Bayreuth'ta. Emerson'u okumayı tamamlar. Kış dönemi dersleri: Yunan Edebiyatı Tarihi ve Aristo, Konuşma Sanatı. Ekim: Rohde ve Gersdorff ziyarete gelirler. Kasım: Berlioz'un "Carneval Romain"ini dinler. Naumburg'da Noel tatili.

1875

Richard Wagner Bayreuth'ta. Şubat: Romundt'un din değiştirme girişimi. Gersdorff, Basel'de N ile kalır. Yaz: Elisabeth Nietzsche N ile kalmak için Basel'e gelir. N'nin sağlığı çok kötü durumdadır: "İki veya üç haftada bir, gerçekten büyük bir acı içinde 36 saatimi yatakta geçiriyorum." Kış dönemi dersleri: Yunan Dininin Antik Yapıtları; Yunan Edebiyatı Tarihi. Heinrich Köselitz (Peter Gast) N'nin derslerine katılmak için Basel'e gelir. Aralık: Buddhist metni Sutta Nipata'yı okur. Aralık'tan 1876 şubat'ına kadar hastalığının ciddileşmesi.

1876

Montreux ve Chillon yakınlarındaki Veytaux'da iyileşme dönemi. Nisan: Lac Leman'da duyduğu heyecan. Mathilde Trampedach'a (mektupla) evlenme teklifi eder, reddedilir. Yaz dönemi dersleri: Platon Öncesi Filozoflar; Platon'un Yaşamı ve Öğretileri. Rohde nişanlandığını bildirir. N'nin yalnız yolcu üzerine şiiri. Temmuz-Ağustos: ilk Wagner müzik festivaline katılmak için Bayreuth'a iki kısa seyahat yapar. Klingenbrunn'a uçuş, başını çatlatacak derecedeki başağrıları. Orada Menschliches, Allzumenschiches'i yazmaya başlar. Basel'den hasta olarak ayrılır. Ekim: Rée ve Brenner ile birlikte Bex, Cenova, Cenova yolu üzerinden Sorrento'ya (Malwida von Meysenbug) giderler. Kasım: Sorrento'da Wagner'le olan son buluşması. Wagner'le sözsüz kopuşları. Okudukları: Voltaire ve diğer 18. yüzyıl Fransız ahlakçıları.

15. Richard Wagner'e

[Basel, 22 Mayıs 1869][1]

Sehr verehrter Herr,[2]

Size ne kadar minnettar olduğumu ifade etmeyi uzun zamandır istiyorum; çünkü yaşamımın en iyi ve en mutlu anlarında isminiz geçiyor ve biliyorum ki sizinle birlikte derin saygıyla andığım tek insan, muhteşem ruhani kardeşin Arthur Schopenhauer'dır, religione quadam. Bunu size bayram günü itiraf etmekten mutluluk duyuyorum ve bunu kibirlenmeden yapıyorum. Eğer bu, bir süre için tek paucorum hominum'a sahip olmanın kısmetiyse, o zaman bu pauci'ler kendilerini şanslı ve ayrıcalıklı hissedebilirler, çünkü onlara, diğerleri hâlâ soğuk siste donarken, ışığı görme ve kendilerini bu ışıkla aydınlatma ayrıcalığı bahşedilmiştir. Ayrıca bu azınlığa, o dehanın tadını çıkarma şansı kolay kolay verilmez; güçlü önyargılarla ve kendi zıt eğilimleriyle mücadele etmeliler ki, zorluğun sonucu güzelse dehaya erişmenin hakkına sahip olsunlar.

İnsanların hakkında endişelendiği bu dünyanın kişiliğimizi bütünüyle kavradığında; yaşamımızdan, yazılarımızdan ve müziğimizden geçen derin ahlaki akıntıyı ve bölünmeyeni hissettiğimizde, kısaca biz zavallı Almanlar'ın kaybettiği, tüm politik misere'lerde ve felsefi fesatlarda daha ciddi ve ruhani dünya bakışının farkına vardığımızda yetersiz olunduğunu fark ederek kendimi bu azınlıktan saymaya teşebbüs ettim. Eğer hâlâ Alman ciddiyetine sahipsem ve

---

1 N, Basel'e 19 Nisan'da ulaşmış, Wagner'e yazdığı mektup ise, Wagner'in 56. doğum gününe denk gelmiştir. Çok daha sonraları (7 Nisan 1884) N'nin kendisi de bu tür pohpohlayıcı mektuplar almaya başladığında, N, bu mektupların "Alman gençliği arasında bu pohpohlayıcı biçimle tanınan "Wagner'e ait olduğunu Overbeck'e yazdı. Oysa, N'nin vakurluğu ile Wagner'in "pohpohlayıcı biçem"i birbirinden keskin hatlarla ayrılmalıydı. N'nin, Alman entelektüellerle arasındaki savaşın ayrımına vardığını gösteren Wagner'e (aynı zamanda Gersdorff'a) yazdığı mektuplar, eleştirel özgüvenine ve enerjisine altyapı hazırlar. Ne var ki, N anti-Semitizm ve şövenizm ile birlikte 19. yüzyılda ortaya çıkan "Spresser-Ideologie" döneminde bu kadar özgür değildir (Gersdorff'a 21 Temmuz 1871 tarihinde yazdığı mektubun ilk paragrafına bakınız).

2 (Çok) Saygıdeğer Beyefendi.

bu kadar muammalı ve şüpheli olan dünyaya karşı derin bir görüşüm varsa bu siz ve Schopenhauer sayesindedir.

Böylesi tek ve muhteşem olan varlığınızı ve kişiliğinizi düşünerek kaç bilimsel[3] problem benim için açığa kavuştu; bunu bir gün size yüzyüze söylemeyi diliyorum, tıpkı tüm yazdıklarımı yazmak zorunda olmamayı dilediğim gibi. Bugün sizin göl ve dağ kenarında yalnızlığınızda olmayı ne kadar isterdim oysa yorucu mesleğim beni Basel'deki[4] kulübemde tutuyor.

Son olarak, Baroness von Bülow'a en iyi dileklerimi sunmanızı ve sizin en sadık yandaşınız ve hayranınız olarak kalmama izin vermenizi rica ediyorum.

Prof. Dr. Nietzsche, Basel

16. Elisabeth Nietzsche'ye

[Basel, 29 Mayıs 1869]

Sevgili Lisbeth:

Umduğumdan daha çok hoşlandığım mektubun için teşekkür ederim ve burada edindiğim deneyimlere dair daha fazla detay anlatmak için ancak zaman bulabildim. Her şeyden önce, Leipzig'de kendimi rahat hissettiğini, orada olmanın ise düşündüğün gibi faydalı ve güzel olduğunu duyduğuma çok sevindim. Elbette bu, Naumburg'daki yaşamın monotonluğuyla karşılaştırıldığında sana yeni fikirler doğuracak bir değişimdir. Göründüğü kadarıyla Biedermann'ların evine ve samimi aile yaşamına alışmakta sorun yaşamayacaksın; aile üyelerinin bireysel depresyonlarının ve ruh hallerinin

3 N, bu kelimeyi günümüzde "bilim" ve "bilimsel" kavramlarına atfedilen zorluk alanını kapsayan klasik çalışmalara işaret etmek amacıyla kullanır. Çoğunlukla "yetkin", "yetkinlik" şeklinde tercüme edilen kelimeleri kullanır ya da onları vurgular.

4 N, günlerini Wagner'in yaşadığı Yucerne yakınındaki Tribschen'de geçirir. Daha sonra da vaktinin çoğunu burada geçirmiştir.

beni etkilememesi için her zaman mesafemi korudum.[5] Aklıma gelmişken, hizmetçiye Noel için 2, giderken 3 taler verdim. Ama sen kendini buna mecbur hissetme.

Lütfen bana Leipzig'de neler olup bittiğine ve tanıdığım insanlara dair uzun uzun yaz ve benden bahsetmek istediğin tüm insanlara selamlarımı ilet. Bayan Brockhaus'a Paskalya'dan sonraki pazartesi kardeşini ziyaret ettiğimi, o ve Bayan von Bülow'la harika bir öğleden sonra geçirdiğimi söyle. Tribschen, Vierwaldstatter Lucern'e yarım saat uzaklıkta, Vierwaldstätter Denizi kıyısında muhteşem bir kır evi. Geçen cuma doğum gününü (22 Mayıs) orada geçirmek ve gece kalmak için bir davetiye aldım fakat profesörlük işlerimden dolayı gidemedim.

Mayıs'ın başından beri üniversitede ve Pädagogium'da[6] çok yoğundum, daha dün müzenin ana girişinde açılış töreniyle ilgili, "Homer'in Kişiliği Üzerine" dersimi verdim; tüm sınıf doluydu. Derslerimi hafta içi her gün yedi ile sekiz saatleri arasına ayarladım; oldukça tatmin edici. Ayrıca tüm klasik öğrencilerinin sayısının bu olduğunu, hatta bir de ilahiyatçının bulunduğunu düşünürsek insan sekiz öğrenciden oluşan bir sınıfa sahip olmanın sakıncalarına alışıyor. Okulda başarılı bir sınıfa sahip olduğum için çok memnunum ve okul müdürü olarak doğmasam da hiç fena olmadığım için kendimle gurur duyuyorum.

Üç meslektaş Merkez İstasyon'daki Recher'in Yeri'nde öğle yemeği yiyoruz; Biedermann'ın bir tanıdığı, eski bir Weimer memuru ve editör Heinrich von Göckel de bizimle öğle yemeği yiyor. Tabii ki çok sayıda davet var; örneğin haftaya pazar, salı, çarşamba ve perşembe günleri. Tüm sigorta şirketlerinin direktörü olan çok tatlı bir Alman aile, Gerktat ve Konsey Üyesi Vischer'in ailesi.[7] Senin de bildiğin gibi, Vischer ailesi salı akşamı aile yemeklerine bekliyorlar. Geçenlerde

---

5 Karl Biedermann Leipzig'de profesör ve siyaset tarihçisiydi (1812-1901). Elisabeth, Leipzig'de eğitimi sırasında onlarda kaldı.

6 N'nin Basel Üniversitesi'ndeki görevleri içinde Basel devlet okulunda ders vermek de vardı.

7 Wilhelm Vischer-Bilfinger (1808-74) üniversitede klasik dilbilim ordinaryüs profesördü. Üniversitedeki yüksek memurluk pozisyonu ve Eğitim Enstitüsü başkanı olduğu için konsül payesi almıştı.

orada büyük bir bahçe partisi yaptık ve Schwatzer Peter'i oynadık. Tüm profesörler ve birkaç bayanla yazı oyunları düzenledik. Ayrıca General von Hardegg'in karısı (kocası Württemberg Kralı'nın komutanı) bana Frau von Grimmenstein'ın selamlarını iletti. Muhteşem büyük (ve ucuz) bir piyano kiraladım. Saygı duyduğum ve ilgilendiğim insanlardan biri, tanınmış, estetikçi, sanat tarihçi ve entelektüel, ki Bierdermann'dan da sorabilirsin, Jakob Burchhardt'tır.

En iyi diliklerim ve selamlarımla
Kardeşin

17. Gustav Krug'a

[Pilatus, 4 Ağustos 1869]
Yarın Basel'e geri dönmüş olacağım

Sevgili dostum Gustav,[8]
Pilatus'un bana tahsis ettiği deniz seviyesinden 1828 metre yükseklikte, bu kasvetli, buz gibi soğuk bulutların altında, senden başka hiçbir arkadaşımı bu kadar çok derinden etkilemeyeceğini bildiğim deneyimlerimi kötü bir kalemle sana yazmak için oturdum. Parmaklarımın donarak uyuşmasına karşın benim sana duyduğum sevgi ve dostluk donmadı. Son birkaç günümü bir kere daha, onu ziyaret etmem için sevecenlikle bana sonsuz hak veren ve en az ayda bir bu hakkı kullanmadığım için bana kızan saygıdeğer dostum Richard Wagner ile geçirdim. Anladığın gibi, bu izni kazanmam, onun kusursuz büyüklüğünü, düşüncelerindeki idealizmini, erişilmez soyluluğunu, sıcak kalpli insancıllığını, her zaman çağın en seçkin kişisi önünde duruyormuşum duygusu veren derin ciddiliğini gösterir; bu adamı henüz tam olarak karakterize edebilecek bir yargı dile getirilmiş değil. Geçenlerde *Siegfried*'in üçüncü bölümünü bitirmenin

8 N, Gustav Krug'u (1843-1902) çocukluğundan tanır. Daha sonra Rhineland'da yüksek devlet memuru oldu ve Köln'de Wagner Topluluğu'nu kurdu.

mutluluğu içindeydi ve *Götterdammerung* kompozisyonundan daha da büyük güçte olduğunu gösteriyordu. İlk taslağından itibaren *Siegfried* hakkında bildiğim her şey, onun çok iyi planlanmış olduğu – örneğin, *Siegfried*'in ejderhalarla savaşı, orman kuşunun şarkısı ve dahası... Vierwaldstätter Denizi ve Rigi'ye bakan o albenili odamda Wagner'in bana okumam için verdiği epeyce müsveddeyi gözden geçirdim; tuhaf kısa hikâyeler, felsefi denemeler, oyun taslakları ve hepsinin üzerinde onun "genç arkadaşı" Bavyera kralına yazılmış, Wagner'in *State ve Religion* hakkında görüşlerini açıklayan detaylı bir açıklama vardı. Bir krala hiçbir zaman böyle güzel, soyluca ve gururla hitap edilmemiştir. Acıdır ki, o genç adam bundan çok az bir şeyler öğrenmiş. Wagner'in bütün yaşamı böyle saygıya değer; onun entelektüel ve soylu eşi von Bülov da bu atmosfere tamamen uymaktadır. Wagner ona kendi otobiyografisini yazdırdı. O yer küçük Bülowlarla dolup taşıyordu; Elsa, Senta, Siegfried, böyle devam ediyor ve onlar kolektif olarak biyografiyi oluşturuyorlar. Cumartesi günü Rusya devlet bakanı ile *Gazette de St. Petesburg*'da Berlioz hakkında birçok makalenin yazarı olan Bay Sérov geldi. Yargılarındaki bütün ciddiyeti ve zalimliği ile Berlioz hakkında Wagner'in görüşlerini ifade ettikleri için onları sana kuvvetle tavsiye ederim. Wagner'in doğum gününe davet edildim fakat işlerim nedeniyle gidemedim. Böylelikle Fransa'nın, Wagner'e göre dünyanın en ünlü dörtlüsü ile tanışma şansını kaçırmış oldum.[9] İlave olarak, Wagner hakkında çok ayrıntılı bir makale yazan Alsace'dan bir adam davet edilmişti (*Revue des deux mondes*'in Nisan sayısında yayımlandı) ve bu Fransa'da Wagnerci yayıncılığa da uygun düştü.[10] Pasdeloup'un çabalarına teşekkür etmek gerek, *Lohengrin*'in Paris'te performansı hazırlıkları başlamış oldu ve Wagner bir istisna yapıp asıl provanın şefliğini üstleniyor, belki de kendisi çalacak. Normalde o arka planda kalır, bundan başka *Rheingold* Münih'te konseri yapıldı. Bu Genç Kral içindi ve *Nibelungen* üçlüsünün bütün fikrine karşıtlık oluşturuyordu.

9 Morin-Chevillard Dörtlüsü.
10 Edouard Schuré.

Şimdi bu birbirinden bağımsız ayrıntıların ne anlamı var? Sadece sana bu çok zeki adamın olağanüstü karakteri konusunda bir fikir verebilmek için.

Tribschen'de yaz süresince harcadığım bu günler Basel'deki profesörlüğümün çok değerli bir sonucu oldu.

Paskalya'da yılın kursu için Wilhelm (Pinder)[11] ile İsviçre'ye yolculuk yapacağınız konusundaki fikrinizi gerçekleştirmek için çaba harcamanızı çok isterim. Kesinlikle beni burada bulacaksın, yarından itibaren Eylül'ün 15'ine kadar emek ve titizlik isteyen profesyonel çalışmam için her koşulda Basel'de olacağım.

Wilhelm'e benim en içten dileklerimi, saygıdeğer akrabalarına da selamlarımı ilet. Naumburg'u, özellikle geçmiş ve gelecek arasında bir sınır olan anavatanımda geçirdiğim son bir haftayı işe yeni başlayan birinin umut dolu mutluluğu ve hissettiği belirsizliğin cazibesiyle düşünmekten hoşlanıyorum. Şimdi "yaşam ciddidir," fakat senin gördüğün ve duyduğun gibi "sanat neşe doludur."[12] Sadık dostlukla.

Fritz Nietzsche
Dr. Profesör, Basel

18. Carl von Gersdorff'a

Basel, 28 Eylül 1869

(7 Ekim'den 17 Ekim'e kadar Naumburg'da olacağım)

Sevgili arkadaşım,

Şimdi son mektubunun yarattığı etkiyi bildiriyorum; mektubunu aldığımdan beri "sarcophagi"de değilim. Bir keresinde Leipzig'de, Shelly'i[13] okuduktan sonra, sana vejetaryenliğin paradoksunu, sonuç-

11 Wilhelm Pinder N'nin çocukluk arkadaşlarından biri (1844-1928).
12 Alıntı Schiller'in *Wallensteins Lager* adlı oyunundan.
13 N'nin kütüphanesinde *Adolf Strodtmann* çevirisiyle Shelley'in bir kitabı bulunuyordu. Percy Bysshe Shelley (1792-1822) İngiliz romantik şairerinden. (Ed. n.)

larıyla birlikte anlatmak için nasıl utangaç bir hamlede bulunduğumu hatırladım; maalesef uygunsuz bir yerdeydi, Mahan'ın Yeri'nde [restoran], pirzolalar ve tüm benzer şeylerin önünde. Beni bile şaşırtan, hafızamın saldırgan detaylarını bağışla fakat senin doğan ve vejetaryen dünya görüşünün tezatlığı, bu detaylarla daha güçlü göründü.

Bu ilk itiraftan sonra, bu da ikincisi: Bir kez daha tüm bunların geçici bir moda, üstelik oldukça şüpheli olduğuna ikna oldum. Fakat bu arada aklıma gelenlerin, yani şu anda vejetaryen dünya görüşüne karşı olan tüm gerekçeleri sunabileceğimden şüpheliyim. Şimdi olduğu gibi, bu aynı riyazeti yıllardır uygulamaya alışılan ve buna dair konuşma hakkına sahip olan bir adamla zaman zaman birkaç gün geçiririm: Richard Wagner'den bahsediyorum. En güçlü söz söyleme yeteneğiyle bu teorinin ve uygulamasının içsel hatalarını bana açıkladı. Benim için en önemli şey ise, bu iyimserliğin en garip şekillerde –günümüzde sosyalizmde ve gömülmeye karşıt olarak ölü yakma ritüellerinde olduğu gibi– vejetaryenlik kuralları olarak sayısız şekillerde ortaya çıkmaya devam eden somut durumdur. Bu, günahkâr olan ve doğal olmayan olgular kaldırıldığında, mutluluğun ve ahengin sağlanabilmesine benzer. Öte taraftan yüce felsefemiz, ne zaman ellerimizi uzatsak harabeyi yakaladığınızı ve burada tüm önemsiz görünen şeylerin anlamsız olduğunu öğretir. Elbette, hayvanlara saygı asil insan varlığını yücelten bir akıl durumudur; fakat Doğa Ana, o kadar zalim ve ahlaksız ki dünyanın bu bölümünde yaşayan bizleri yamyam olmaya zorlayan muazzam içgüdülerimiz var, yamyamların vejetaryen olduğu sıcak bölgelerde insanlar da böyle, aynı muntazam içgüdüyü takip ederler. Bizim aramızda da, özellikle fiziksel açıdan aktif olan güçlü insanlarda, tamamıyla vejetaryen bir diyet sadece doğaya karşı güçlü bir isyanla mümkündür, çünkü Wagner'in de kişisel olarak en acı deneyimle öğrendiği gibi doğa kendi yöntemleriyle intikamını alır. Hatta arkadaşlarından biri bu deneyimin kurbanı oldu ve kendisi de uzun zaman eğer o diyete devam etseydi şu anda yaşamıyor olacağını düşündü. Bu alandaki deneyimin önerdiği kural şudur: Entelektüel açıdan üretken ve duygusal açıdan yoğun olan insan-

lar et yemek zorundadır. Öteki yaşam biçimi, öğütme makinesinden başka bir şey olmayan fırıncılara ve ahmaklara ayrılmalıdır. Diğer bakış açısı da aynı derecede önemlidir: Her açıdan mücadele veren böyle anormal bir yaşam biçimi inanılmaz ölçüde zihinsel güç ve enerji tüketir. Hiç işitilmemiş bir şeyi aktif olarak savunan kişi emin olmalı ki bu nesnenin beslenmesi ile ilgilenen şey bir teori değil de, daha saygın ve büyük bir şey olmalı. Hatta bazı bireylerin böyle şeyler için şehit olması gerekirse, ruhsal alanda daha yükseklerde tutmamız gereken bir pankartımız varken onlardan biri olmak istemezdim. Sevgili arkadaşım senin, doğanın kendisi için çaba ve zorluk dolu olan bir dünya yaratmak isteyen kahramanca özelliklere sahip olduğunu görebiliyorum, fakat önemsiz mankafaların bu asil eğilimini istismar etmesinden korkuyorum. En azından, yaygın bir şekilde üretilen yazınsal ürünleri meşhur olmayan uydurmalar olarak değerlendiriyorum. Kavga edelim fakat mümkünse yel değirmenleri için olmasın. Schopenhauer, Schiller, Wagner gibi gerçekten müthiş adamların mücadelelerini aklımızdan çıkarmayalım. Bana cevap yaz sevgili arkadaşım.

F. N.

Başka bir sayfaya başlıyorum çünkü bu konuda seninle aynı fikirde olamamak beni gerçekten endişelendiriyor. Aynı zamanda sana iyi niyetimi göstermek için şu ana kadar yaşam biçimimi aynı şekilde korudum ve sen başka şekilde yaşamama izin verene kadar da öyle yapacağım. Neden insan bir aşırılığa karşı yumuşama göstermek zorundadır? Açıkçası uç bir noktada olmak, mükemmel olanı hata yapmadan takip etmekten daha kolay geliyor.

İnsanların restoranlarda "aşırı yemeye" alıştırıldığına katılıyorum; bu yüzden artık restoranlarda yemek yemiyorum. Ayrıca diyet nedeniyle zaman zaman et yememenin oldukça yararlı olduğu çok açık. Ancak, Goethe'den alıntı yapmak gerekirse, neden bunu bir "din" haline getiriyoruz? Ancak o zaman bunun tüm gariplikleri barındırılması kaçınılmaz hale geliyor ve vejetaryenliğin olgunlu-

ğuna erişmiş herkes genellikle sosyalist "güveç"inin de olgunluğunu anlamıştır.

Bu noktada da Schopenhauer muhteşem içgüdüsünün yanılmayan eminliğiyle doğru olanı söyledi ve yaptı.[14]

Fakat bu konu üzerinde devam etmek istemiyorum. Tabii ki, ustamız hakkında her şeyden bahsedebilirim – bu arada resmi hâlâ elime ulaşmadı. Schopenhauer ağlarının dünyanın tüm bölgelerine ulaştığı bir merkezde duruyorum şu an. Tekrar görüştüğümüzde sana Wenkel'in Schopenhauerizminden[15] bahsetmeliyim; aynı zamanda bu felsefeyi başlatmış ve onunla doymuş olan Wagner'den de bahsetmeliyim. Sana, bu felsefeyi içlerini işlemiş olan arkadaşlarım Dr. Rohde (Floransa'da) ve Dr. Romundt (Leipzig) en can alıcı ve en akıl dolu mektuplarını okumalıyım. Bana gelince, sonunda sempatik olan dünya görüşü her geçen gün biraz daha düşüncülerimin ve akademik hayatımın içine en derinden işliyor; Basel'deki açılış töreni ders notlarımı yolladığımda muhtemelen fark edeceksin. "Homer'in Kişiliği" ile ilgili. Ne kadarının Schopenhauer'ın kendine özgü düşünce şekliyle alakalı olduğunu anlamak için insanın kendisini Schopenhauer'ın düşüncelerine büyük bir ölçüde asimile etmesi gerekir.

Gelecek kış size çok faydalı olacak bir fırsatım olacak çünkü "Platon Öncesi Felsefe Tarihi" ve Homer ve Hesiod'la ilgili dersler vereceğim. Aynı zamanda "Yunan Trajedi şairlerinin Estetiği Üzerine" ve "Antik Müzik Draması Üzerine" isimli iki ders daha vereceğim ve Wagner bu derslere katılmak için Tribschen'den gelecek.

Schopenhauer'in deha diye tanımladığı gibi etiyle kemiğiyle tam ifade eder tarzda, onun benim için ne kadar büyük bir dahi olduğunu daha önceleri sana söylemiştim.

Başarıyla bitirdiğim ilk dönemden oldukça memnunum. En azından öğrencilerimin yoğun ilgisini ve beni gerçekten sevdiklerini hissediyorum. Çoğu zaman tavsiye almak için bana geliyorlar.

---

14 Deussen'in editörlüğünü yaptığı Schopenhauer'in "*Samtliche Werke, Grundlage der Moral*" adlı eserinde bu konu yer alıyor.

15 10. mektuba bakınız.

Fakat hayat çok yorucu, inan bana.

Ah, keşke bu kelimeleri yazmak zorunda olmasaydım! Tüm sıcaklık ve duyguların enerjisi olan "kelimeler" bu sayfaya döküldüğü anda yok oldu. Yine de bu mektuptan bir şeyler bekliyorum. Yoksa bu imkânsız mı?

Her koşulda, en kısa zamanda cevap yazar mısın?

Sevgiyle ve sadık dostlukla,
o iyi arkadaşlarına da en iyi dileklerimle.
Arkadaşlarına selamlar,
Friedr. Nietzsche

19. Erwin Rohde'ye

Basel, Ocak sonu ve 15 Şubat 1870

Sevgili arkadaşım,

Geçenlerde Roma'da, nasıl olduğunu, hayattan nasıl kopabileceğini ve ne kadar yalnız olabileceğini düşünerek endişelendim. Hatta hasta olup gerekli bakımı görmüyor olabilirsin. Endişelerimi gider ve olumsuz düşüncelerimi ortadan kaldır. Roma, o konseyiyle oldukça zehirli gözüküyor – hayır, daha fazla yazmayacağım çünkü mektubun gizliliği pek güvenilir değil; insanlar bu mektupta neler yazıldığını öğrenmek isteyebilir ve sen zarar görebilirsin. Sen antikçağ üzerine çalışıyorsun ve ortaçağda yaşıyorsun.

Fakat önemli bir şey söyleyeceğim. Geri dönüş seyahatinde bir süre benimle kalmayı düşün, biliyorsun, bu uzun bir süredir yakaladığın son şans olabilir. Seni o kadar çok özledim ki, bana varlığının huzurunu getir. Yaşamın en önemli ve en zor şeyleri hakkında konuşabilecek tek bir kişinin bile olmaması benim için farklı bir duygu. Beni anlayan tek bir meslektaşım bile yok. Böyle münzevi durumlarda, böylesi genç ve zor yıllarda, arkadaşlığımın patolojik

bir yapıya sahip olduğunu düşünüyorum. Hasta bir adam gibi sana yalvarıyorum: "Basel'e gel!"

Benim gerçek sığınağım, çok seyrek gitsem de fazla övülecek bir yer değil, Lucerne'in yakınlarında Tribschen'de. Noel tatilini orada geçirdim: en güzel ve harika anılar! Bu büyüye kapılman gerekiyor. Eğer ilk misafirim olursan, birlikte Wagner'e gidebiliriz. Bana Franz Liszt hakkında herhangi bir şey yazabilir misin? Eğer Como Gölü'ne dönebilirsen hepimizi çok memnun edersin. Biz derken, Treibszchen'dekilerin... Gözümüz göl kenarındaki Fiume latte yakınlarındaki villa Capuana adındaki villada –iki ev–. Bu villayı araştırıp onunla ilgili değerli görüşlerini bize bildirir misin?

Wackernagel'in ölümünü okumuşsundur. Viyana'daki Scherer'in onun izinden gideceği yazıyor kitaplarda.[16] Yeni bir ilahiyatçı olan Jena'dan Overbeck[17] de yolda. Ritschl sayesinde Romundt, Profesör Czermak'ın asistanlığını yapıyor. Mektubunda sana olan hayranlığını yazan Roscher, Bautzen'nin "önemli" bir pedagogudur. Bücheler'e, Bonn'da bildiri sunması önerileceği zannediliyor. Rheinisches Museum'un artık Latin baskısı da var. Karışık bir dinleyici grubuna "Eski Müzik Draması" dersi verdim, ikincisini 1 şubat'ta "Sokrates ve Tragedya" üzerine vereceğim. Yunanları her gün daha çok seviyorum; onlara ulaşmak için bitmek tükenmez eğitim ve insanın kendi küçük insanını geliştirmesinden daha iyi bir yaklaşım olamaz. Ulaştığım nokta ise cahilliğimin en utanç verici itirafı oldu. Dilbilimcinin varlığı, kritik iddialarla fakat Yunanlardan kilometrelerce uzakta, her geçen gün biraz daha uygunsuz görünüyor. Ayrıca, geçek bir dilbilimci olabileceğimden şüpheliyim. Talihsizliğim şu ki, yolundan yürüyeceğim bir model yok ve kendimi aptal yerine koyabilirim. Acil eylem planım ise kendimi kültürlü bir varlık haline getirmek için dört yıl çalışmak, sonra da bir yıl seyahat etmek – belki seninle. Gerçekten çok zor bir hayat yaşıyoruz, öğretmenlerin ve geleneklerin rehberliğindeki tatlı cahillik çok büyük mutluluktu; güven vericiydi.

16 Wackernagel'in Basel'deki Alman Edebiyatı kürsüsüne Moritz Heyne geldi.
17 Franz Overbeck N'nin yakın arkadaşlarından biri oldu.

Aklıma gelmişken, yaşamak için küçük bir üniversite seçmediğin için çok akıllısın. İnsan kendi bilgi alanında bile yalnız hissediyor. Beraber yaşayabilmemiz için neler vermezdim! Konuşmanın ne kadar yararlı olduğunu unutuyorum. En sıkıcısı da, bir öğretmen, dilbilimci ve insan olarak sürekli birilerini hayata katmak zorunda oluşum. Fakat bunu yapmakta oldukça kötüyüm ve nasıl yapıldığını unutuyorum. Hiçbir şey söylemiyorum veya sadece kibar bir adamın söyleyeceği kadar az şey söylüyorum. Kısacası, dünyadan çok kendimden hoşnutsuzum, o yüzden en sevgili arkadaşıma kendimi daha çok adayacağım.

Şubat ortası. Mektuplarımızın birbirimize ulaşmaması nedeniyle oldukça endişeliyim. Kasım ayından bu yana senden hiç haber alamadım. Saygıdeğer arkadaşım Cosima,[18] babası (Franz Liszt) aracılığıyla seni soruşturmamı önerdi. Bunu yakında yapacağım; bugün bir kez daha sana mektup yollamayı deneyeceğim. Ausburger'deki [Allgemeine Zeitung] "Roman" mektuplarından Konsey hakkında bilgi edindik. Yazarını biliyor musun?[19] Eğer biliyorsan, kimsenin onu fark etmemesini sağla; insanlar onu arıyor. Burada "Sokrates ve Tragedya" hakkında bir ders verdim, korku ve anlaşmazlık yarattı. Diğer taraftan, Tribschen'deki arkadaşlarımla aramdaki bağı daha da kuvvetlendirdi. Artık Yürüyen Umut haline geliyorum; Richard Wagner çok etkileyici bir şekilde benim için gerçekleştirmeyi düşündüğü hedefini açıkladı. Bu çok korkutucu. Ritschl'ın benim hakkımda ne dediğini biliyorsun. Fakat baştan çıkarılmayı reddediyorum: Gerçekten hiçbir hırsım yok; farklı ve yüksek konum arayışı içerisinde idareci bir şablona riayet etmeye ihtiyacım da yok. Fakat zamanı geldiğinde, aklın mümkün olan en ciddi ve özgür şekliyle kendimi ifade etmeliyim. Bilgi, sanat ve felsefe içimde her geçen gün biraz daha iç içe geçiyor.

18 Barones von Bülow.

19 Mektupların yazarı Ignaz von Dolliger'di. 27 Aralık 1869'dan itibaren yayınlanmaya başlamıştı.

Eski yoldaşım Deussen, en eski ve en son arkadaşım olarak kalbi ve ruhuyla Schopenhauer'e gitti.[20] Windisch Sanskrit yazmalarını karşılaştırmak için Doğu-Hint-Ofisi hizmetinde bir yıl İngiltere'de kalacak. Romundt bir Schopenhauer Topluluğu kurdu. Alman yazarların yüzkarası Bergk tarafından Ritschl'a karşı skandal yaratan bir eser yayınlandı (Plautus kritiği ve final D'ye karşı).[21]

Bir kez daha en sıcak ve dostça selamlarımı yolluyorum. Baharı dört gözle bekliyorum, çünkü seni Basel'e getirecek. Sadece bunun ne zaman olacağını söyle. Paskalya tatilini Lac Leman'daki akrabalarımla geçireceğim.

Hoşça kal! Hoşça kal!

20. Paul Deussen'e

Basel, Schützengraben
[5 Şubat 1870]

Sevgili arkadaşım,
Son mektubun diğerlerinden oldukça farklıydı. Sonunda aramızdaki uzun süren yabancılık sona erdi; aynı kelimeleri kullanırken ikimiz de aynı dili konuşuyoruz ve farklı şeyler hissetmiyoruz. Belki her zaman birlikte olsaydık, eğitimdeki yüksek seviyenin yoruculuğundan kurtulurdun, daha doğal ve yumuşak olurdun. En azından arkadaşlarım arasında aklın yolunu bulan son kişisin. Nihayet senin için çok yüce ümitlerim var: Bulanık olan şeylerin çoğunu artık net bir şekilde görebileceksin. Elbette, benim gibi, kendini her zamankinden daha yalnız hissedeceksin. Ayrıca, hayattaki birçok ün getiren ve dikkat çeken konum bizim için ulaşılabilir olmaktan

20 Deussen o tarihte Minden'deydi ve Marburg'da Ocak 1869'da doktorasını almıştı.

21 F. Ritschl, *Neue Ploutinische Excurse* (Leipzig 1869). Theodor Borgk, *Auslautdes Dim alten Latein* (Halle, 1870).

çıktı, ayrıca bunun için çaba harcamaya da değmez. Zihnin münzevileri olmaya, kendi gibi akıl sahibi insanlarla sohbet etmeye, diğer varlıklardan daha çok sanatla teselli olmaya ihtiyacımız var. Ayrıca, başkalarını bizim gibi düşünmeleri için değiştirmeye çalışmak istemiyoruz çünkü onlarla aramızdaki uçurumun doğa tarafından oluşturulduğunu duyumsuyoruz. Acıma, bizim için tanıdık bir his haline geliyor. Gittikçe daha da sessizleşiyoruz; işimin dışında hiç konuşmadığım günler var. Schiller'in Kant'a bağlı olması gibi ona bağlı olan Schopenhauer'in gerçek ruhani kardeşinin dostu olma gibi bir şansım var. Aynı yücelikte olan ve anlaşılabilmesi için bir yüzyıl erken gelen bir deha... Bu nedenle hayatın idealist bakış açısının uçurumlarını daha derinden görüyorum; ayrıca felsefi, ahlaki ve bilimsel girişimlerimin nasıl tek bir amaca yöneldiğini gözlemliyorum ve belki de bütünlüğe ulaşan ilk dilbilimci olacağım.[22] Tarih bana ne kadar yeni ve değişik geliyor, özellikle de Yunan dünyası! En kısa zamanda sana, burada paradokslar zinciri olarak algılanan, öfke ve nefret uyandıran yeni derslerimden birinin ("Sokrates ve Tragedya") notlarını göndereceğim. Saldırı gelmek zorunda. Bireysel insanlara dikkatli davranıyorum, hayat görüşümüzü ifade ederken eski Romalıların erdemi gibi özenli, şefkatli ve verimli olmalıyız.

Artık bana daha sık yazmanı umut ediyorum; yeni deneyimlerini anlatacak birinin özlemini çekiyor olmalısın. Ayrıca benim kadar çok sohbet eden ve seni bu kadar seven birini bulamayabilirsin.[23]

En vefalı
F. W. Nietzsche

22 N'nin bilimsel yazılara olan ilgisi Basel'de de devam etti.

23 Zamanının en önde gelen Hindulojistlerinden olmasının yanı sıra Deussen Schopenhauer konusunda uzman biri oldu ve filozofun yazılarının yeni baskılarının editörlüğünü yaptı.

21. Carl von Gersdorff'a

[Basel, 11 Mart 1870]

Sevgili arkadaşım,

Adresini hatta nerede yaşadığını bilemediğim şeklinde garip bir inanç içinde yaşıyor olmasaydım sana çok daha önce yazacaktım. Hukukçu olarak yeni mesleğinde senin için her şeyin değiştiğini varsayıyordum, senin hakkında bilgi almak için Berlin Koberstein Komitesi'ne başvurmak üzereydim. Sonra sen bana iki mektup yazdın, ikisi de üzerimde güçlü bir etki yarattı ve seni tekrar görme özlemi uyandırdı. Bu yaz, belki temmuzda, İsviçre'ye gelmeyi düşünür müsün?

Richard Wagner'in birbirimize ait olmamızın kanıtı olduğu konusunda hemfikiriz. Kolay bir konu değil ve bu korkunç gürültüde kafamızın karışmaması için zinde bir ruha ihtiyaç var. Ayrıca insan bazen düşmanı sayesinde oldukça düzgün ve akıllı insanlar bulabiliyor. Shopenhauer, bir sanatçı olarak Wagner'in yaptığı gibi, teorik olarak da bu çelişkinin ötesine çıkmalı. İki şeyi her zaman aklımda tutuyorum. Wagner'in yazdığı her notada kendimi gösteren bakış açısındaki inanılmaz ciddiyet ve Alman derinliği ,Schopenhauer'in çileciliği ve iradenin inkarı gibi günümüz insanında bir korku yaratır. Bizim "Yahudiler" –bu kavramın ne kadar kapsamlı olduğunu biliyorsun– Wagner'in kendisini Schiller'e en yakından bağlayan idealist aklından nefret ediyorlar. "İnsanların soylu olacağı gün"ün[24] gelmesi için tutuşan yüce kalplilerin mücadelesi, kısaca günlük politikaya özgü yaygaraya tam bir karşıtlık oluşturur. Eninde sonunda, oldukça mükemmel insanlarda bile tembel bir bakış açısı görüyorum, sanki böyle bir sanatçıyı ve böyle sanat eserlerini anlamak için kişisel bir çaba, ciddi bir çalışma hiç gerekli değilmiş gibi. *Opera ve Drama*'yı[25] çalıştığını öğrendiğimde ne kadar sevindim! Bundan hemen Tribschen'daki arkadaşlarıma bahsettim. Arkadaşlarım sana hiç yabancı değil; ve eğer R. W.'ye ilk *Meistersinger* performansından[26] sonra detaylı bir mektup yazmak istersen, bu

24 Goethe'nin şiirine gönderme.
25 Wanger'in eseri.
26 *Die Meistersinger*'in ilk Berlin konseri 1 Nisan 1870'te gerçekleşti.

onları çok sevindirir ve mektubun yazarı hakkında zaten gerekli bilgiye sahip olmuş olurlar. Ayrıca, eğer beni ziyaret edersen beraber Tribschen'a gitmemiz gerektiğini söylememe gerek yok. Böyle bir dehayı bu kadar yakından tanımak insanın yaşamında sonsuz bir zenginleşmedir. Benim için en iyi ve en güzel olan Schopenhauer ve Wagner'in ismini çağrıştırır ve en yakın arkadaşlarımla bu duyguyu paylaştığım için gurur duyuyorum ve çok mutluyum. *Sanat ve Politika*'yı[27] biliyor musun? Ayrıca sana R. W.'nin küçük bir eserini anons etmeliyim, adı Yönetme Üzerine. Schopenhauer'ın "Felsefenin Profesörleri"[28] ile karşılaştırılabilecek en iyi eser.[29]

Kardeşinin kaderine çok üzüldüm. Leipzig'de pek sık görüştük, sen gittikten sonra bile ve her zaman onu düşündüm. Umarım her şey düzelir. Fakat hayatımız çok sefil: her yerde korku ve yıkım. Cesur bir zihni korumak oldukça zor. Ah, insanın gerçek dostlarının olduğunu bilmeye ne kadar çok ihtiyacı var! Bazen yalnızlık çok rahatsız edici.

Vefayla,
Friedrich Nietzsche

22. Richard Wagner'e

Basel, 21 Mayıs 1870

Pater seraphice,

Tıpkı geçen sene doğum günü kutlamalarını katılmaya vâkıf olamadığım gibi, gene olumsuz bir takımyıldızı beni engelliyor; bugün dolmakalemim isteksizce kendini elime sokuyor, oysa ki size bir mayıs ziyareti yapmayı umuyordum.

Bugün size dileklerimin sınırını mümkün olduğunca yakından ve içten çizmeme izin verin. Diğerleri seni kutsal sanat adına, en

27 Wagner'in eseri.
28 Asıl başlık ise "Üniversitelerde Oluşturulan Felsefe Üzerine"dir.
29 Gersdorf'un erkek kardeşi ruh ve sinir hastalıkları hastanesine yatırıldı.

yüksek Alman dilekleri adına, senin en samimi dileklerin adına kutlamaya cüret edebilir; izin ver de tüm dileklerin en sübjektif olanıyla tatmin olayım: Geçtiğimiz yıl olduğun gibi kalmanı diliyorum, hayatın ve sanatın gizli öğretilerindeki yol göstericim. Bazen dilbilimin gri sisinde sizden uzak gibi gözüksem de, hiçbir zaman uzakta değilim, düşüncelerim her zaman sizin çevrenizde. Eğer bir kez yazdığınız gibi, müziğin beni yönettiği doğruysa, o zaman siz de benim bu müziğimdeki tüm olayların yöneticisisiniz; ve orta sınıf bir şeyin bile eğer iyi yönetilirse tatminkâr bir etki yaratabileceğini bana kendiniz söylemiştiniz. Bu anlamda size dileklerin en sıra dışı olanını yolluyorum: Bırakın aynen böyle kalsın, bırakın bu an kalsın – böyle çok güzel.[30] Gelecek yıldan sadece bunu istiyorum, böylece sizin ilginizde ve kati cesaretinizde değersiz olmadığımı kendime kanıtlayabilirim. Bu dileği diğerleriyle birlikte kabul edin ve hayatının yeni yılına başlayın!

Selige Knaben'den[31] biri

23. Erwin Rohde'ye

[Basel, 19 Temmuz 1870]

Sonunda, sevgili arkadaşım ben de tekrar yazabiliyorum. Düşün, bu arada bileğim burkulduğu için birkaç haftadır yatakta yatıyordum, çünkü Asclepios'a bir horoz kurban etmedim ve tavukları her zaman kendim (Köbi'yi hatırla!)[32] yedim (Goethe'yi hatırla!).[33]

30 Faust'un ikinci bölümünün sonuna doğru bir sahneye gönderme. O sahnede Faust Mephistopheles ile yaptığı anlaşmayı hatırlar; bu ona mükemmel bir anda durmayı yasaklamaktadır.

31 Faust'un 2. bölümünde "selige knaben" korosu Faust cennetteyken söylemeye başlar. "*Pater Seraphice*" de Faust'un son sahnesinden alınmıştır.

32 Köbi, Jacob Burckhardt'ın takma adıydı. N, Rohde ve Burckhardt Basel yakınlarındaki Mutten köyüne yürüyerek gitmişlerdi (8 Haziran 1870). "Asclepios'a horoz kurban etmek" Sokrates'in son sözlerine gönderme.

33 Goethe'nin bir şiirine gönderme.

Bu öğrenilmiş alıntılardan sonra, kendimi en son Bülow mektuplarından birinden[34] kelimesi kelimesine alıntı yapmaya zorunlu hissediyorum. "Bu günlere dair çok güzel anılarımız var; usta arkadaşından çok memnun; ciddiyeti, keskin ilgisi ve cana yakınlığı ustanın çok hoşuna gitti. Eğer Freiburg'a giderse, ikiniz Tribschen'e beraber gitmelisiniz, 'bir içerisinde iki insan için en iyisidir',[35] otoritemizin söylediği gibi."

Şu anda çok korkunç bir gök gürlemesi oldu: Fransız-Alman savaşı ilan edildi; tüm delik deşik olmuş kültürümüz korkunç şeytanın kucağına düşüyor. Daha neler göreceğiz! Arkadaşım, sevgili arkadaşım, bir kez daha birbirimizi barışın günbatımında gördük. Sana ne kadar minnettarım! Eğer hayatın tekrar tahammül edilebilir hale gelirse, bana geri gel. Tüm hedeflerimizin vardığı nokta budur!

Sonun başlangıcında olabiliriz! Ne keder! Tekrar manastırlara ihtiyaç duyacağız. Ve ilk fratreler olaçağız.

Sadık İsveç'in[36]

24. Franziska Nietzsche'ye

Sulz, Weissenburg yakınında,
Wörth civarı [29 Ağustos 1870]

Sıcacık selamlar!
Erlangen'in[37] dışında beş günlük bir seyahatteyiz; gidişat çok yavaş, hızlandırmak için her yolu denedik ve Fransa'ya girdik. Dün Langen-

34 Cosima von Bülov'un mektubu.
35 Wagner'in *Die Meistersinger*'den alıntı.
36 Basel'de başvuruşu üzerine Nietzsche İsviçre vatandaşı oldu.
37 Nietzsche'ye Basel'deki yetkililerce Prusya ordusunda tıbbi emir eri olarak katılma izni verilmişti (resmi olarak İsviçre vatandaşı olduğu için askeri görev söz konusu değildi). 13 Ağustos'ta Erlangen'e vardı ve tıbbi emir erliği için 10 günlük kursa katıldı. 7 Eylül'de difteriye tutulduğunda da Erlangen'deydi ve iyileşme dönemi için 14 Eylül'de Naumburg'a gitti.

sulzbach, Gersdorf ve Wört'teki savaş alanında misyonumuzu yerine getirmek için on bir saatlik bir yürüyüş yaptık. Sayısız kederlinin ve kokuşmuş cesetlerinin yayıldığı, harap edilmiş savaş alanındaki bir anı yaşıyorum bu mektupla birlikte. Bugün Hagenau'ya gidiyoruz, yarın Nancy'e; Güney Ordusu'nu takip ediyoruz. Mosengel ve ben yalnız seyahat ediyoruz; Pont a Mousson'a kadar Erlangen'den meslektaşımız Ziemsen'le görüşemeyeceğiz.

Önümüzdeki birkaç hafta mektupların bana ulaşmayabilir, çünkü sürekli hareket halindeyiz ve posta oldukça geç geliyor. İnsan burada orduya dair gelişmeler dışında hiçbir haber alamıyor; hiç gazete basılmıyor. Buradaki düşman topluluğu yeni ilişkilerin durumuna alışmış gözüküyor. Fakat onlar son bir saldırıyla ölüm cezası tehdidinde bulunuyorlar.

Geçtiğimiz tüm köylerde, her yerde hastane var.

Yakında benden tekrar haber alacaksın; benim için endişelenme.

Fritz'in

Bu mektubu Lisbeth'e yollayabilirisin; insan çok sık ya da çok rahat yazamıyor.

25. Richard Wagner'e

Erlangen, Pazar
[11 Eylül 1870]

Sevgili ve saygıdeğer üstadım,

Nihayet evin tamamlandı da fırınanın tozundan dumanından kurtuldun. Uzakta olsam da, bu olayı düşünüp durdum ve senin için dua ettim. Eşinin[38] yazdığı satırlardan bu şenliği tahminimizden daha erken kutlamanın mümkün olduğunu görmek beni çok mutlu etti. [39]

38 25 Ağustos'ta Wagner, Hans von Bülow'dan boşanan Cosima von Bülow ile resmi olarak evlendi. Oğullarının vaftiz töreni ise 4 Eylül'de yapıldı.

39 Tribschen'de Temmuz ortaları.

Beni senden ayıran ve özlemini duyduğum kutlamalara katılmaktan alıkoyan süreci biliyorsun. Ek işim maalesef hastalık yüzünden geçici olarak son buldu. Misyonum ve çok sayıda görevim beni Metz'e yakınlaştırdı ve güvenilir arkadaşım Mosengel ile işlerimizin çoğunu başarıyla tamamlamak mümkün oldu. Ars sur Moselle'de yaralılardan sorumluyduk ve onlarla birlikte Almanya'ya döndük. Ağır yaralılarla geçirilen o üç gün ve üç gece çabalarımızın doruk noktasıydı. Altı kötü vakanın bulunduğu iğrenç bir sığır kamyonundaydım; onlara baktım, pansuman yaptım, tüm yolculuk boyunca bakımlarını tek başıma yaptım, –dağılmış kemikler ve yaralar– dahası, iki vakada kangren teşhisi koydum. Böyle sağlıksız bir havayı soluduğum, uyuyamadığım ve hiçbir şey yiyemediğim için şu an bana cennet gibi geliyor. Fakat kendim de ciddi hastalık belirtileri gösterdiğim için yaralıları Karlsruhe Hastanesi'ne çok zor ulaştırdım. Grubuma rapor vermek için gittiğim Erlangen'e zorlukla ulaştım. Sonra yatağa yattım ve hâlâ oradayım. İyi bir doktor, hastalığıma önce dizanteri sonra da difteri teşhisi koydu. Fakat iki bulaşıcı hastalık için de güçlü önlemler aldık ve bugün durumum umut verici. Böylece bu iki meşhur salgını bir seferde tanıdım; bu hastalıklar beni o kadar zayıflattı ki, yardımcı doktor olarak çalışma planlarımı bir kenara bırakmak ve sadece kendi sağlığımla ilgilenmek durumundayım. Bütün dünyanın işini üstlendiğim dört haftayı çabucak geçirdikten sonra, bir kez daha kendime yöneldim – ne kadar acınası bir durum!

Alman zaferleri hakkında tek kelime etmek istemiyorum: Bunlar duvardaki ateşin mektupları, tüm insanlar için anlaşılır.

Daha fazla yazmama izin verilmiyor; bir sonraki mektubum saygıdeğer karına olacak. Vaftiz çocuğuna sıcacık selamlar. Tüm Tribschen ailesine selamlar.

Sadık dostun Friedr. Nietzsche

26. Erwin Rohde'ye

Basel, yaklaşık olarak 27 Kasım Çarşamba
[23 Kasım 1870]

Bağışlanmak! Sevgili arkadaşım, yakında böyle yıllar tekrar olmayacak, bu ölümcül sessizliğim yakında yeniden var olmayacak. Yeniden hayat buldum; gerçekten, beni mahvetmiş olsalar da dizanteri ve difteriden kurtuldum. Savaş sırasında deneyimleri sana anlatmamayı yeğliyorum – neden orada benimle birlikte değildin? Aklıma gelmişken, mektuplarından hiçbirinin tek bir satırını bile görmedim; hepsi "hareket alanında" yok oldu. Çok cesur bir yol arkadaşım vardı, ona senin hakkında bazı şeyler anlattım, umarım seninle tanışmaya gelir. Bunun mümkün olmasını sağla; memnun kalacaksın. Adı Mosengel, ressam ve Hamburg, Katharinenstrasse 41'de yaşıyor. Tanıdığım en iyi insanlardan biri ve kalbime iyi gelen bir manzara ressamı. Benim için çok şey yaptı ve hatta hastayken bana baktı.

Şimdi aktif olarak gündelik yaşamımı sürdürüyorum ve iki ders veriyorum, Hesiod ve Metrik'in yanı sıra, akademik metot üzerine bir seminer ve Agamemnon. Sen nasılsın? Şimdiden akademik boyunduruğun altına girdin mi? Eğer öyleyse, neşeli avlar[40] ve Diyojen'in feneriyle olan seyahatlerinde iyi şanslar!

Yoluma çıkan birkaç eğlenceli şeyden sana kısaca bahsetmeliyim. Öncelikle, Wagner'in Beethoven üzerine yazdığı uzun bir yazı var, Schopenhauer'in ruhunda ve Wagner'in enerjisinde bir felsefesi var. Yakında baskıda olacak. Bayan Wagner bir mektubunda aktif hizmette olup olmadığını ve nasıl olduğunu sordu. İkinci iyi haber: Jakob Burckhardt, Schopenhauer ruhuyla tarih çalışmaları üzerine haftalık bir ders veriyor. Derslerine katılıyorum. Üçüncü iyi haber: Doğum günümde şimdiye dek gördüğüm en iyi dilbilimsel beyin dalgasını gördüm! İtiraf ediyorum, kulağa gurur verici gelmiyor ve öyle de olmamalı! şu anda onun üzerinde çalışıyorum. Eğer bana inanmak istiyorsan, o zaman sana yeni bir ölçünün varlığından bahsedebilirim; yeni keşfettim ve G. Hermann'dan Westphal'a veya Schmidt'e kadar olan yakın zamandaki tüm ölçüsel gelişmelerin

aksini gösteriyor.[41] İstersen gül veya alay et, benim için bu çok hayret verici. Yapılması gereken çok iş var; toz yutuyorum ama hoşuma gidiyor,[42] çünkü bu sefer kendime çok güveniyorum ve temel fikri derinleştirme üzerinde çalışmaya devam edebilirim. Yazın kendi iyiliğim için, uzun bir yazı yazdım, "Dionysous'un Hayat Görüşü Üzerine", fırtına çıktıkça kendimi sakin tutmak adına.

Artık nasıl olduğumu, neler yaptığımı biliyorsun. Buna, gelecek hakkında fazlasıyla endişelendiğimi de ekle, (ki onda ben gizli bir ortaçağ görüyorum)[43] ayrıca dostlarımdan mektup aldığım veya *Rheinisches Museum*'da[44] yer alan eserin kadar nitelikli yazılar aldığım zamanlar dışında sağlığım da kötü. Vischer seninle çok ilgilendiğini ve sana minnettar olduğunu ifade etti.

Benim yazıma da çok büyük oranda emek harcadın; yardımın için en sıcak teşekkürlerimi sunuyorum.[45] Ritschl hâlâ senin yanlışları düzelten kişi olmadığını düşünüyor; ben hiçbir zaman kendimi öyle saymadım. Yani en azından ikimiz de aynı ölçüde lanetlenmişiz. Kölelerin ve rahiplerin mantar gibi türediği ve yakında buharlarıyla bizim için tüm Almanya'yı karartacak olan

41 Nietzsche burada kelimelerin telaffuzlarının tekrarı ile zaman niceliğinin çeşitliliği üzerine kurulan Yunan ölçü biriminin temel prensipleri konusundaki teoriden söz eder.

42 Burada Faust, I. bölümden, Mephistopheles'in Faust ile Cennet'te yaptığı konuşmaya göndermne yapılıyor.

43 19 Temmuz 1870'de Nietzsche'nin Rohde'ye yazdığı mektuba bakın (23. mektup). 7 Kasım 1870'de N Carl von Gersdorff'a şunları yazmıştı: "Kültürel gelecek konusunda çok endişeliyim. Hiç tereddütsüz Prusya'nın gücünü çok kültür için çok tehlikeli buluyorum. Roma Katolik Kilisesi'nin çıkarına Berlin'de gelişen dini entrikaları bırakalım başkası ortaya çıkarsın; ben okullardaki örgütlenmeyi ilerde halka açıklayacağım. Bazen bu çok güç, fakat biz filozoflar genel çılgınlık içinde çok açık olmalıyız. Böylelikle hırsı kapıyı kırıp içeri girerek benim düşünme şeklimi, akla yatkın olmayan en büyük askeri olaylara karşı duruşumu ya da ulusal coşkunluk hissimi çalmasın ya da yok etmesin." Wagner'in fanatik ve şovenist Almancılığı, onun abartılı dindarlığıyla birleşince Nietzsche ile daha sonra aralarının bozulmasının zeminini hazırladı. Bu durumda bizce Nietzsche onun "derinliğinin", "ciddiyetinin" ve "maneviyatının" çekiciliği ile büyülenmişti ve o bunların bir Alman için beğenilecek özellikler olduğunu düşünüyordu (21 Haziran 1871'de Gersdorff'a yazdığı mektuba bakılabilir).

44 Rohde'nin *Reinischen Museum*, 1870, 25.sayısında yer alan yazısı.

45 Nietzsche'nin *"Certamen quoddicitur Homeri at Hesiodi"* adlı yapıtının Rohde'nin düzeltmesini yapması kast ediliyor. (Leipzing, 1871)

ölümcül anti-kültürel Prusya'dan kaçıp kaçamayacağına bak. Aynı fikirdeyiz, değil mi? Ve bana kuşkuyla bakmıyorsun? Tanrı biliyor, bu çok acıklı olurdu.

Audieu, sevgili arkadaşım.
Friedrich Nietzsche

Doğum günü dileklerimi iletirken, sana iyi bir sağlık, profesörlük ve *si placet*– bir eş diliyorum.

27. Carl von Gersdorff'a

Basel, 12 Aralık [1870]

Sevgili arkadaşım,
Şu son haftalarda yaşanan büyük saldırılarda hiçbir zarar görmeden kurtulduysan ne kadar mutlu olacağım![46] İnsan eğer ruhunu korumak istiyorsa bu korkunç şeyleri düşünmemeli.

Fakat şu anda sana ümit dolu bir mektup yazıyorum, hatta o korkunç tehlikeleri atlattığını varsayarak, savaş tanrısının sevgilisi olarak, fakat karşılığında ona aşık olmayan...

Bu mektup ne zaman eline geçecek? Belki doğum gününde geçer ve eğer bu sefer sağ salim kutlarsan Polycrates gibi yap ve şeytanlara kurban kes.

Sana, tek bir bayrak altındaki çabalarımızın ve düşüncelerimizin birliğinin sembolü olarak Wagner'in Beethoven üzerine yazdığı son eserini yolluyorum. Wagner bu eserinin amacına ulaşacağını belirtiyor. Derin bir saygıyla ve mutlulukla okuyorum. İçinde derin sırlar var, güzel ve korkunç, müziğin en derin taraflarını açığa çıkaran...

46 Fransız ordusunun General Ducrot komutasında 30 Kasım ve 4 Aralık günleri arasında Brie-Villiers-Champingny cephesindeki saldırısından söz ediliyor. Gersdorff Prusya piyade bölümünün 4. muhafız alayında teğmendi.

Wagner'in Tribschen'de çektirdiği fotoğrafını yolluyorum, sana selamlarını iletiyor. Bayan Wagner bana şöyle yazdı: "İşte asker-filozof için vaat edilen fotoğraf; Wagner, nesnelerin özünü düşünmeyi küçümsemeyen ve görevini cesurca yapan bu adam dışında fotoğrafı verecek başka birini düşünemiyor."

Şimdi güzel bir haber daha: Mektubunda, Schopenhauer'in düşüncelerinin Fransa'da[47] da yayılmasını garanti eden basımdan bahsederek çok büyük bir nezaket gösterdin. Viyana Bilimler Akademisi'nin raporlarında, Profesör Czermark'ın Schopenhauer'in renkler teorisi[48] hakkındaki makalesini görünce bir zafer kazanmış gibi çok mutlu oldum. Bu, şu anda Genç-Helmholtz renkler teorisi olarak bilinen teorinin Schopenhauer tarafından özgün ve bağımsız bir şekilde keşfedildiğini onaylıyor: Schopenhauer ve Helmholtz'un teorileri en küçük ayrıntılarına kadar harika bir şekilde uyuşuyor. Tüm başlangıç noktasının, rengin gözün fizyolojik ürünü olduğunun Schopenhauer tarafından bulunduğundan bahsediyor. Czermark, Schopenhauer'in kendini Goethe'nin "bilimsel olarak savunulamaz" teoreminden ve Goethe'nin Anti-Newtoncu korkudan kurtaramamasından büyük üzüntü duyuyor. Dahası, Czermark (filozofumuzun hayranı değil) Schopenhauer'i "Kant'tan bu yana en güçlü filozof" olarak nitelendiriyor. Bu bizi yeterince tatmin etmeli.

Bu tez ve Wagner'in Schopenhauer öğretileriyle uzlaşması, kendi açılarında Hegel'in anısına[49] katkılardır. Aslında polemik yaratan makalelere artık pek ihtiyaç yok. Hatta, Hartmann'ın "Bilinçsizin Felsefesi" adlı eserinin –problemleri Schopenhauer tarzıyla ortaya çıkarıldığı bir kitap– şimdiden ikinci kez basılmış olması gerçeği genel tavrın değişmesindeki[50] bir diğer işaret olarak ele alınmalı.

---

47 Alexandre de Balche *Renan et Schopenhauer* (Odessa, 1870).

48 Johannes N. Czermak *Über Schopenhauess Theorie der Farbe: ein Beitrag zur Geschichte der Farbenlehre* (Viyana, 1870).

49 Hegel'in Bläser tarafından yapılan bronz büstü sonunda Berlin'de, 1872'de dikildi. Hegelci okul, Hegel ve Schopenhauer arasındaki eski kavgayı devam ettirdi.

50 1870'lerde Schopenhauer'in cazibesi, Alman orta tabakalarında ekonomik istikrar ve politikaya ilgisizliğin birleştiği ortamda iyice yayılmaya başladığında Nietzsche'nin ona ilgisi azalmaya başlamıştı.

Bana birkaç yıl daha ver, eski çağlar üzerindeki çalışmalarda da yeni bir etkinin ve bununla beraber, umarım, ulusumuzun bilimsel ve ahlaki eğitiminde de yeni bir ruhun farkına varacaksın.

Fakat bu savaşın kanlı topraklarında kaderimizin ne gibi düşmanları yetişiyor? Kendimi en kötüsüne hazırladım fakat aynı zamanda orada veya burada korku ve acı çeken kalabalığın içinde bilgi çiçeğinin filizleneceğinden de eminim. Mücadelemiz devam ediyor, bu yüzden yaşamak zorundayız! Bu nedenle bağışıklık kazanmış olmana güveniyorum; bize doğru ateşlenen kurşunlar tüfeklerden ve toplardan atılmadı! Hoşça kal sevgili arkadaşım!

Sonsuza dek sadık, Friedrich Nietzsche

Bu arada mektubunu aldım ve varsayımlarımın doğru olmasına çok sevindim. Şeytan sana iyi şans getirmeye devam etsin! Postane Beethoven yazısını şimdi yollamama izin vermiyor. Ocak ayına kadar eline geçemeyecek.

28. Erwin Rohde'ye

[Basel, 15 Aralık 1870]

Sevgili arkadaşım,

Mektubunu okuyalı bir dakika bile olmadı ve sana yazmaya başladım bile. Tamamen seninle aynı duyguları paylaştığımı ve kendimizi bu güçsüzlükten kurtarmak adına güçlü bir şekilde harekete geçmememizin utanç verici olduğunu düşündüğümü bildirmek için. Şimdi aklımdan geçenleri dinle. Üniversitedeki varlıklarımıza birkaç yıl daha devam ettirelim; ciddiyetle hoş görülmesi gereken acı dolu bir ders olarak görelim. Bu, öğretmek için bir öğrenme dönemi olmalı, kendimi eğitmek benim görevim – sadece kendime daha yüksek bir hedef belirledim.

Uzun vadede, Schopenhauer'in evrensel teorisi öğretisinin ne anlama geldiğini fark ediyorum. Gerçekliği ifade eden tamamen radikal bir kurumun burada var olması mümkün değil. Her şeyin ötesinde, buradan devrimciye dair hiçbir şey çıkmaz.

Daha sonra, bu zamanın oluşturduğu ortamın tüm olası sonuçlarına göre kendimizi ayarlayarak değil, fakat aynı zamanda erdemli insanlar, erdemli öğretmenler haline gelebiliriz. Burada da gerçek olma ihtiyacını hissediyorum. Akademik atmosferi daha fazla soluyamamamın bir başka nedeni de bu.

Bir gün bu boyunduruktan ayrılmalıyız –benim için bu kesin– ve yeni bir Yunan akademisi kurmalıyız. Romundt bize kesinlikle katılacaktır. Tribschen ziyaretinden Wagner'in Bayreuth planını biliyorsun. Bizim de dilbiliminden ve eğitimsel bakış açısından ayrılmamamız gerektiği üzerinde epeydir düşünüyorum. Şu andaki dönem tarafından hâlâ tamamen yutulmamış ve boğulmamış olanlar için büyük bir *adhortatio* hazırlıyorum. Bu konuda yazmak zorunda olmam ve her fikrin ikimiz tarafından birlikte tartışılmamış olması ne kadar üzüntü verici! şu andaki tüm materyalleri bilmediğin için, planım sana tuhaf bir kapris gibi gözükebilir. Durum öyle değil, acil içsel bir ihtiyaç.

Wagner'in Beethoven üzerine yakınlarda yazdığı o kitap gelecek için ne arzuladığım konusunda sana iyi fikir verir. Kitabı oku, –bizim-bizim!– yaşamamız gereken ruhun açığa çıkmasını mümkün kılabilir.

Görüşlerimizi paylaşmak için çok fazla insan bulmasak da –kayıplar olmadan elbette– bu akıntıdan kendimizi kurtarıp kulaklarımızı tıkamamızın gerekmediği bir adaya varacağımıza inanıyorum. O zaman birbirimizin öğretmeni olabiliriz; kitaplarımız insanları sanat manastırımıza çekmek için olta olacaktır. Birbirimizi sevmeli, birbirimiz için çalışmalı ve birbirimiz için sevinmeliyiz; belki de bütün için çalışabileceğimiz tek yol budur.

Bu konuda ne kadar ciddi olduğumu sana göstermek adına, şimdiden biraz sermaye biriktirmek için ihtiyaçlarımı kısıtlamaya başladım. Şansımızı piyangolarda da denemeliyiz; kitap yazdığı-

mızda, gelecek dönem en yüksek ücreti isteyeceğim. İzin verilen her yol kullanılmalı, böylece manastırımızı kurmak pratik olarak mümkün hale gelecek. Yani, önümüzdeki birkaç yıl için de görevimiz var.

Her şeyin ötesinde, umarım bu planı üzerinde düşünmeye değer bulursun! En etkileyici mektubun, yeni geldi, bunu sana sunmanın zamanının geldiğini kanıtlıyor.

Kesinlikle yeni bir tür akademi yaratabilmeliyiz:

> Ve katıksız arzunun gücüyle,
> Yaşama en eşsiz şekli çizmemeli miyim?

Faust'un Helena'ya dediği gibi.

Bu proje hakkında hiç kimse bir şey bilmiyor, Romundt'a bu konuda bilgi verip vermemek sana bağlı.

Filozoflar için olan okulumuz kesinlikle tarihi bir hatırat veya keyfi bir kapris değil de bizi bu konu üzerinde konumlandıran acil içsel bir ihtiyaç değil mi? Öyle gözüküyor ki, öğrenciyken yaptığımız planımız, beraber yaptığımız yolculuk, sembolik olarak daha büyük bir şekilde yeniden yaşanıyor. Bu sefer daha önce yaptığım gibi seni sendelerken bırakan ben olmayacağım; bu, beni hâlâ rahatsız ediyor.[51]

Büyük umutlarla, sadık Frater Fredericus'un

23 Aralık'tan 1 Ocak'a kadar Lucerne yakınında, Tribschen'de olacağım. Romundt'dan hiç haber alamadım.

51 Nietzsche burada daha önceden Paris'e gitme planına gönderme yapıyor. Basel'deki randevusu bu planın gerçekleşmesini engellemişti.

29. Wilhelm Vischer-Bilfinger'e

[Basel, muhtemelen
Ocak 1871]

Muhterem Bay Ratscher,

Tavsiyelerinize ve bana daha önce sık sık gösterdiğiniz ilginize ihtiyacım var. Tüm ciddiyetimle üniversitenin yararını koruduğumu göreceksiniz ve üniversitenin gerçek çıkarı beni aşağıdaki detaylı düşünceyi oluşturmaya zorladı.

Yine sağlık durumum çok kötü ve doktorlar bu tahammül edilemez durumun aşırı zorlama yüzünden olduğunu söylüyorlar. Her dönemin ortasında ortaya çıkan bu aşırı zorlanmış durumun nasıl açıklanacağını kendime sorup duruyorum. Hatta bir yaşam biçimi olarak doğama hiç uymayan üniversitedeki görevimi tamamen bırakıp bırakmamam gerektiğini düşünmek zorunda kaldım. Nihayet, şu anda size sunacağım farklı bir sonuç üzerinde karar verdim.

Burada tuhaf bir çelişki içinde yaşıyorum ve bu beni aşırı yoruyor, hatta fiziksel olarak eziyor. Doğam gereği homojen düşünce alanında felsefi araştırma yapmaktan ve bir problem üzerinde rahatsız edilmeden, güçlü bir yansımayla düşünmekten, kendimi oradan oraya atılmış gibi hissediyorum, rengârenk günlük mesleki işlerimden ve onların tüketiliş şekillerinden dolayı yaptığım işten uzaklaşıyorum. Pädagogium ve üniversitenin bu şekilde yan yana koyulmasına uzun vadede daha fazla dayanamayacağım, çünkü gerekirse uğruna her mesleği feda edebileceğim gerçek görevimin, felsefi görevimin, bundan zarar gördüğünü hissediyorum; hatta yardımcı bir aktiviteye dönüştü. İnanıyorum ki bu tanımlama burada beni bu kadar parçalayan ve profesyonel görevimi düzenli ve ciddi bir şekilde yerine getirmemi engelleyen diğer taraftan bedenimi bu kadar yoran ve su anda çektiğim acılara yol açan –eğer sık sık yenilerse beni akademik kariyerimi bırakmaya zorlayacak– şeyin ne olduğunu iyi bir şekilde açıklıyor.

Bu şartlar altında Teichmuller'in gidişiyle boşalan sandalye için sana başvuruyorum.

Felsefe kürsüsünü bu kadar istememi kişisel hakkım olarak düşünürsek, elbette kendi tavsiye mektubumu kendim yazmalıyım. Felsefe öğrenme kapasitesine sahip olduğumu düşünüyorum ve hatta kendimi bir felsefe ofisine tamamen dilbilimsel çalışmalar yapan birinden daha kalifiye buluyorum.[52] Beni okul yıllarımdan tanıyan insanların felsefi eğilimlerimin baskınlığı hakkında hiçbir zaman hiçbir şüpheleri olmadı; ve hatta dilbilimsel çalışmalarımda bile en çok felsefe tarihi için, estetik veya ahlaki problemler açısından önemli olan konularla ilgilendim. Şu anda üniversitenin felsefe çalışmalarının zor durumda olduğu ve çok az sayıda başvuranın bu çalışmalara gerçekten uygun olduğu konusunda size tamamen katılıyorum. Buralar klasik dilbilimde sağlam bir eğitimi olan ve öğrencileri teşvik edebilen, Aristo ve Platon'u çok iyi açıklayabilen birinin hakkıdır. Bu anlamda felsefeye dair iki dersimi bildirdiğimi hatırlatmak isterim: "Platon Öncesi Filozoflar, Seçilmiş Bölümlerin Yorumuyla"[53] ve "Platonik Soru Üzerine".[54] Dilbilim çalışmalarım sırasında felsefeyle yakın temasta bulunmak için hiçbir çabadan kaçınmadım, beni tanıyan herkes buna şahittir. Buradaki meslektaşlarımdan Overbeck size bu konuda bilgi verebilir veya Kiel'de *Privatdozent* olan arkadaşım Dr. Rohde bu konuda herkesten daha fazla bilgilidir. Üniversite kariyerimin başında felsefeyi seçmemem, yalnızca beni seçkin ve kışkırtıcı bir felsefe öğretmeni olmaktan alıkoyan bir kaza. Fakat bu arada, eğer doğamın sesini dinlersem, en içten dileğim gerçekleşmiş olacak. Ona güveniyorum ve ümitliyim,

52 Nietzsche kesinlikle, Thomas Mann'ın *Doktor Faustus* adlı romanında genç Adrian Leverkühn ve Serenus Zeitblom'un kabul ettiği gibi, felsefenin bütün bilgileri arasında bir toparlayıcı olduğunu anlatmıştı: "Onlar arasında (bilimler) felsefe çalgılar arasında orgun üstlendiği gibi bir görev üstlenmişti. Bir araştırma yapabiliyor, hepsini bir akıl ile birleştiriyor, bütün bu alanların bilgisini toparlıyor, evrensel bir resmin içinde sıraya koyuyor ve yaşamın anlamını kesin sentezler içinde kavrayarak insanın içindeki yerinin tayinini inceliyor."

53 Nietzsche bu kursu 1869-70 kış sömestrinde duyurdu, ancak 1872'ye kadar veremedi.

54 Nietzsche bu isimde bir ders vermedi, fakat 1871-72 kış sömestirinde "Platon'un Diyalogları Üzerine Giriş" adlı bir ders verdi.

bahsettiğim çelişki ortadan kalktığında fizyolojik durumum da normale dönecek. Yakında felsefe yolunda gerçekleştirdiğim bir görevle sahip olduğum yeteneğimi kamuoyuna göstermeliyim: Laertius Diogenes hakkında yayımlanan eserlerim, felsefe tarihine olan tutkum dikkate alınmalı. Her zaman eğitimsel sorular ve araştırmalarla ilgilendim; bu konular üzerine ders verebilecek olmak benim için büyük bir zevk. Daha yakın zamanın filozoflarından özellikle Kant ve Schopenhauer'i büyük bir tutku ve hayranlıkla inceledim. Son iki yılın iyi kaderi sayesinde uygunsuz ve kötü şeylerden nasıl uzak durmayı bildiğimi ve öğrencilere ders olarak neyin uygun olup olmadığını ayırt edebildiğimi bunlarla öğrenmiş olacaksınız.[55]

Eğer size projemi bu bütünlükte sunabilirsem, Pädagogium'daki pozisyonum ve klasik dilbilimindeki profesörlüğüm için Rohde'yi tamamen uygun bulacağınızı düşünüyorum. Dört yıldır çok yakından tanıdığım Rohde, tanıdığım tüm genç dilbilimciler arasında en yeteneklisidir ve onu elde eden üniversite için gerçek bir değerdir; dahası, şu anda uygun olmasına karşın, Kiel'in, klasik dilbiliminde yeni bir Olağanüstü Profesörlük kurarak Rohde'yi devamlı tutmak için görüştüğünü duydum. Basel'deki hayatımın, en yakın arkadaşımın yakınımda olması sayesinde ne kadar çok hafifleyeceğini anlatamam. Tüm bu değişikliklerin hepsi birden yaz döneminin başlangıcıyla birlikte başlayabilir, böylece pozisyonların doldurulmasında hiçbir eksiklik olmaz. Kendi adıma, felsefe alanındaki derslerimin ayrıntılarını size anlatmaya ve yeni görevime yaz başlangıcında başlamaya hazır olduğumu söyleyebilirim.

Teklifimin olağandışı doğasından korkmayınız ve onu değerlendiriniz Saygıdeğer Bay Ratscher.

---

55 O tarihlerde akademisyenler Schopenhauer'in bir filozof olarak yeterliliğine kuşkuyla bakıyorlardı Hegel'in saygınlığına borçlu olarak Nietzsche'nin önüne koyduğu projeyi alan yetkilinin durumundan daha fazla zor durumda kalan biri düşünülemez, buna rağmen mektup olağanüstü bir naiflik gösteriyordu. Basel, Nietsche'nin bir profesör, Rohde bir klasik uygularlık tarihçisi ve Burckhardt'ın ise bir taihçi olmasındabüyük rol oynayan bir üniversiteydi.

Tavsiyenizi, hoşgörünüzü ve ilginizi rica ediyorum. En sadık hizmetkârınız.

Dr. F. Nietzsche, Klasik Dilbilim Profesörü

30. Erwin Rohde'ye

Lugano, Hotel du Parc
(Ne var ki bu haftasonu buradan ayrılıyorum)
[Mart 1871]

Evet, sevgili arkadaşım, büyüyü bozmak! Bu benim için çok zor ve şu anda imkânsız. Çünkü konunun nasıl geliştiği hakkında hiçbir fikrim yok. Vischer burada, Lugano'dayken bir mektup daha yazdı fakat mektubu ortak endişemiz hakkında tek bir kelime bile içermiyor. Diğer taraftan, Basel'den ayrılmadan önce ve sana mektup yazdıktan sonra, "filozof" Steffensen'in projemize olumlu bakmadığına dair göstergeler buldum. Asla sır olarak saklamadığım Schopenhauer hayranlığımı haykırmayı becerebilirlerse ne kadar avuçlarının içinde olduğumu bir düşün. Dahası, bir şekilde kendimi bir filozof olarak kanıtlamalı ve meşrulaştırınalıyım; bu sonuca ulaşmak için, birkaç rötuş dışında "Tragedyanın Doğuşu ve Amacı" adlı kısa bir eseri bitirdim. Bu demek oluyor ki, en azından Michaelmas'a kadar biraz daha beklemeliyiz, eğer her şey iyi giderse lehimizde bir karar oluşabilir. Kargaşanın ve doyumsuzluğun üzücü hali bir süre daha uzağımızda olacak, fazla ümitli olmayan bir beklenti üzerinde felsefi soğukkanlılığımızı test etmek için çok zamanımız var! İşte bu, beyin dalgamın ters tarafı; beklenmedik bir şekilde ve çabucak ilerlerse zafer bizimdir! Eğer ertelenirse, sefalet demektir! Biz uzun olan fakat aynı zamanda bu sefer için kısa olan hisseyi seçtik.

Hâlâ sağlığım çok iyi değil; her iki geceden birinde uyuyamıyorum. Daha sakin ve genelde daha iyi hissettiğim halde, hâlâ seyahat edebilecek durumda değilim. Sağlık durumum İtalya yakınlarında kötüleşti,

umarım yakında yine yolculuk yapabilirim. Hâlâ daha Como Gölü'nü ve Langensee'yi göremedim ve altı haftadan fazla bir zamandır Lugano'dayım. Genelde, hava pek İtalya'ya özgü değil; bizim Alman baharımıza benzemesi gereken bahara dair hâlâ bir şey hissetmedim –alçak dağların bile üstlerinde kar var, hatta iki hafta öncesine kadar otelin bahçesinde bile kar vardı. Otel gayet iyi bu arada. Şaşırtıcı! İnsanlar soğuğun rahatlığı diyorlar, İsviçre'ye geldiğimden beri alışım.

Depresif ruh hallerime ek olarak birkaç mutlu anım da oldu, ve bunun ipuçlarını bahsettiğim küçük eserde verdim. Kendini filolojiden coşkulu bir şekilde uzak hissediyorum ve bu utanç verici. Övgü ve utanç bir yana, en büyük zaferler bile beni ürpertiyor. Yavaş yavaş kendimi filozof olmaya alıştırıyorum ve eğer şair olsaydım şimdiden hazır olacağıma inanıyorum. Belirlediğim bilgi türüne karşı hiçbir yönlendirmem yok; ve hâlâ her şeyi bir araya getirdiğimde, şimdiye dek hayırsever bir şeytanı takip etmişim gibi, her şey birbirine uyuyormuş gibi gözüküyor. Amaçları bu kadar belirsiz olan ve mesleğinde kalma konusunda tamamen hırstan yoksun bir insanın, şu anda hissettiğim gibi sakin ve mantıklı hissedebileceğini hiç düşünmemiştim. İnsanın kendi dünyasını görmesi ne muhteşem bir his; insanın gözü önünde yuvarlanarak büyüyen bir kütle gibi. Bazen metafizik bir büyüme görüyorum, bazense yeni bir estetik; diğer zamanlarda ise liselerimizi ve üniversitelerimizi tamamen reddeden yeni bir eğitim yöntemi üzerinde düşünüyorum. Şu anda öğrendiğim her şey, daha önce öğrendiğim şeylerin bazı köşelerinde iyi bir yer buluyor. Ve en çok kendi dünyamın büyümesini hissediyorum, sakince, geçen on ayın dünya tarihini, ve araçlara abartılı bir saygı duymadan, bunu iyi amaçlarıma giden yol olarak kullanıyorum. "Gurur" ve "çılgınlık" kelimeleri, entelektüel "uykusuzluğumu" tanımlamak için çok zayıf kalıyorlar. Bu durum, üniversitedeki durumun tamamen önemsiz olduğunu görmemi mümkün kılıyor, hatta zaman zaman tam bir baş belası olarak görmemi sağlıyor ve bu felsefe görevi beni gerçekten etkiliyor.

Ah, sağlığımın iyi olmasının ne kadar özlemini çekiyorum! İnsan sadece kendisinden fazla yaşayacak bir şeyin planını yapmalı; böyle-

ce insan geçirdiği her güzel gece için şükreder, her sıcak güneş ışığı için, hatta düzenli çalışan sindirim sistemi için bile şükreder! Fakat benim sindirim sistemimdeki organlar rahatsız. Bu nedenle sinirler bozuk ve uykusuzluk, hemeroid, kan tadı, vs. Lütfen az önce tanımladığım akli durumumu gene sinir bozukluğuma atfetme! Ya da mide gazının felsefi bir duruma ilham verdiğini işitmediğim için ölümsüzlüğümden korkabilirim.

Bu durumda[56] kendimi sana emanet ediyorum ve hiçbir zaman tamamen ümidini kaybetmemen için sana yalvarıyorum; Vischer'in bu konuyu öğrendiğinde ne kadar memnun olacağını biliyorum. Yazıdaki ihmalkârlığıma bahane uydurmayı tercih ederim; fakat biliyorsun ki insan arkadaşarına ihtiyaç duydukça genellikle daha az yazar. Olması gerektiği gibi, fakat bu doğru değil. Yani, yakın zamanda benden bir mektup daha alacaksın. Bu arada, benim seni her zaman düşündüğüm gibi, sen de beni düşün sevgili arkadaşım.

Friedrich Nietzsche

31. Carl von Gersdorff'a

Basel, 21 Haziran 1871

Pek sevgili arkadaşım,
Güvenle ve tek parça halinde *integer*[57] büyük tehlikeleri atlatarak eve döndün. Sonunda tekrar huzur dolu görevleri ve işleri düşünebileceksin. O korkunç savaş serüvenine hayatındaki ciddi fakat bitmiş bir rüya olarak bak. Şimdi yeni görevler seni çağırıyor; eğer barışta bizim için o vahşi savaş oyunundan geriye tek bir şey kaldıysa, o da Alınan ordumuzun geçmişteki taze ve enerjik olan yiğit, düşünce-

56 Nietzche burada kelime oyunu yapıyor. Mide gazı kelimesi ile felsefi durum kelimesi arasındaki ses benzerliğiyle oynuyor.

57 N Latince kelimeler kullanıyor: "*glücklich erhalten und 'integer' .. heimgekehrt*" (= "bütün" ya da "tam").

li ruhudur. Bunun üzerine yapılanabiliriz: hâlâ ümidimiz olabilir! Alman misyonumuz hâlâ bitmedi! Her zamankinden daha yürekten inanıyorum, Fransız-Yahudi yüzeyselliğinde, "zarafetinde" ve olağan durumun açgözlü karmaşasında her şey mahvolmadı. Hâlâ cesaret –Alman cesareti– var; zavallı komşularımızla bizim aramızdaki içsel fark bu.

Uluslararasındaki çekişmenin altında ve üstünde yatan korkunun nedeni, uluslararası hydra-kafadır, aniden ve korkunç bir şekilde, daha farklı çekişmelerin geleceğini bildiren bir işaret olarak ortaya çıkıyor.[58] Eğer bunu beraber tartışabilseydik, kesinlikle bu olguda modern hayatımızın, aslında eski Hıristiyan Avrupa'sının ve onun durumunun, fakat her şeyin ötesinde şu anda her yerde baskın olan "Romalılara özgü" medeniyetlerin, dünyamıza ne kadar fazla zarar verdiğini konuşurduk ve böyle bir şiddetin açığa çıkmasından hepimizin sorumlu olduğunu ve bu talihsizlikleri sadece kültüre karşı savaşmanın suçuna atfetmediğimize emin olmak zorunda olduğumuz konusunda hemfikir olurduk. Paris'teki yangınları[59] duyduğumda, birkaç gün boyunca korku ve endişelerle ezildiğimi ve yok edildiğimi hissettim; tüm akademik, bilimsel, felsefi ve sanatsal varlık bir saçmalık gibi gözüktü. Eğer tek bir gün sanatın en muhteşem eserlerini, hatta sanatın tüm dönemlerini silip atabiliyorsa, sadece zavallı insanoğlu için değil, çok daha yüksek misyonları gerçekleştirmek amacıyla varolan sanatın metafiziksel değerine tutunurum. Fakat acının en kötü

58 Hans Kohn'un *The Mind of Germany* adlı Alman hayranı, kültür savunması ve anti-liberal, Batı karşıtı, hatta Almanya'da enternasyonalizm karşıtı çalışmasına bakınız. Bu mektupta, Nietzsche daha sonraki yıllarında Fransız hayranı olsa da, az bir değişiklik söz konusudur. İlk paragrafında büyük bir ciddiyetle Nietzsche Alman "sağlığı" ve "derinliği" deyimleriyle nasıl sarıldığını gösterir. Bu, büyük bir olasılıkla bunlar değişimin göstergeleridir, tam anlamıyla yıkıcı, barbarlık yerine gelecek olan kültürel yenilenme. "Die Geburt der Tragödie"de "Alman ruhu hâlâ yaşıyor... bir şövalye gibi... gizlice düşler... Birgün şövalye uyanacaktır... Canavarları öldürecek, kurnaz cüceleri yok edecektir."

59 Tuileries 24 Mayıs 1871'de Paris Komünü ayaklanması sırasında çıkan bir yangınla harap oldu. Tuileries, Paris'te, Seine Nehri'nin sağ yakasında yer alan bir saraydı.

halinde bile, bana göre düşünceye malzeme sunan bu genel olarak suçlu saygısızlara bir taş bile atamazdım.

Görevimin gerektirdiğinden daha fazla felsefi çalışmalarımı[60] gösteren bir tez gönderiyorum. Onu şefkatli bir şekilde oku; yapmakta olduğum bir sürü şey var ve arkadaşlarımın muhteşem bir ilgi göstereceğini bildiğim bir mücadele için hazırlanıyorum. Birlikte konuşmamız gereken ne kadar çok konu var sevgili arkadaşım! Ne zaman beni ziyaret etmeni ümit edebilirim?

Norddeutsche Allgemeine'de (*Zeitung*) Wagner hakkında çok şey duydun, sadece iyi şeyler duyduğunu düşünüyorum. Bayreuth hakkındaki büyük planlarını da duymuşsundur. Her şey olağanüstü iyi gidiyor. Tribschen'de çok iyi bir şekilde anıldın; onlara yazın yeniden gideceğine söz verdiğini söyledim.

Bu yaz sağlığım daha iyiye gitti. Gene de hava oldukça değişken. Bugün bulutlu ve soğuk, yağmur var. Yazın, 15 Temmuz'dan 13 Ağustos'a kadar, kız kardeşimle birlikte Mürren yakınlarındaki Grimmerland'de, Bernese Oberland'de olacağım. Muhteşem bir konumda olan küçük bir pansiyonda odalarımızı şimdiden ayırttık. Berlin'e yürüyüşe şahit oldun mu?

Bir kez daha, sevgili arkadaşım, ziyarete geleceğini düşünmekten mutluluk duyuyorum. Meclis üyesi Vischer de (öğrenciyken babanın Weimar'daki evini sık sık ziyaret ederdi) gelişini dört gözle bekliyor. Tüm tanıdıklarım neler yaptığını biliyorlar.[61]

Hoşça kal ve hep daha iyi ol: Bunu hak ettin.

Lütfen saygıdeğer ailene saygılarımı ilet; sonsuza dek sadık dostun,

Friedrich Nietzsche

60 *Sokrates ve Yunan Trajedisi.*

61 Orijinalinde "Senin Kaderlerin" diye geçiyor ki bu daha kahramanca bir söyleyiş ifadesi taşıyor.

32. Carl von Gersdorff'a

[Basel, 18 Kasım 1871]

Daha önce mektuplarına teşekkür etmediğim için beni affet sevgili arkadaşım, içlerinden biri bana rehberlik ettiğin enerjik kültürel hayatı hatırlatıyor, sanki hâlâ bir askermişsin ve artık askeri zekânı felsefe ve sanat alanında göstermek istiyormuşsun gibi. Ve öyle de olması gerekir; bu zamanda sadece savaşçılar olarak var olmaya hakkımız var. Yaklaşan *saeculum* için savaşan öncü kuvvetler ve bu kuvvetin oluşumunu kendi içimizde önceden bilenler olarak bu yaklaşan şeyin bir çeşit anlaşılmaz temsil olduğuna inanıyorum. Ayrıca, en son Leipzig yâdımızda, başka bir *saeculum*'a ait olan o yabancılaşmış anların hatırasına sahip olmadık mı? Öyleyse bütünlük, doluluk ve güzellik için yaşayalım! Fakat bu güçlü bir karar gerektiriyor ve kimse için uygun gözükmüyor.[62]

Bugün Leipzig'deki hayatımızı çok güçlü bir şekilde anımsadım ve diyebilirim ki, artık mutlu sona, mutlu başlangıca katılıyorum, neşeli şarkının dediği gibi.[63] Bugün muhteşem yayıncı Fritzsch, Leipzig ziyaretime cevap verdi; o yüzden bugünü harika bir gün olarak ilan ediyor ve haber veriyorum. Rohde ve sen, beni ahlaki ve fiziksel olarak muhteşem Fritzsch'e yönlendirdiniz, bu hâlâ kutlamam gereken bir şey. Cevabının bu kadar uzun sürmesini engelleyemedi. Kararı için yazıyı bir kez daha bir uzmana gönderdi ve sonraki 16 Kasım'a kaldı. "Sevgili Arkadaşım, Bu Selamlama Doğum Günü Hediyesidir"[64] adlı şarkımın 16 Kasım için yazıldığını biliyorsun, Krug'un doğum günü için. Aynı gün Fritzsch "bu durum can sıkabilir, bana kızma" diye yazdı ve kitabın Noel'e kadar hazır olacağına söz verdi. Böylece dizayn kararlaştırıldı, Wagner'in *Opera'nın Amacı*'nın tipinde olacak. Bu demek oluyor ki, kitap için muhteşem bir yer olacak;

62 "Güzellik için yaşayalım" Goethe'nin "Der Schotzgraber" şiirinden bir alıntı.

63 Sözü edilen şarkı August von Kotzebue'nun "Gesellschaftslied" adlı şarkısı.

64 Bu şarkı Nietzsche'nin arkadaşı Gustav Kung için bestelenmişti (beste Nietzsche'in 13 kasımda Kung'a yazdığı mektupta tartışılmıştı, ama o mektup kitaba girmedi).

bunu sanatçı arkadaşına soyle ve en içten selamlarımı ilet.[65] Wagner kitapçığını çıkar, başlığın bulunduğu sayfayı aç ve grafik için verebileceğimiz ölçüyü hesapla. Sadece başlığa göre değişecek:

Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu
Friedrich Nietzsche
Klasik Dilbilim Profesörü
Leipzig Fritzsch

Hâlâ kitap satışlarının çok iyi olacağına dair güvenim var ve kitabın desenlerini hazırlayan beyefendi kendini ölümsüzlüğün bir parçası olarak görebilir.

Şimdi birkaç haber daha. Yeniden bir araya gelmenin[66] o sıcak anlarının, seyahatim sırasında içimde bir kez daha, içindeki her şeyin ılık güneşle birlikte güzel bir sonbaharda uzun bir beste şeklinde yankılanmasının ne kadar garip olduğunu hayal et sevgili arkadaşım. Çünkü genç bir hafızayla temasa geçiyor, opusun adı, "Noel Akşamı'nın Yankısı: Törensel şarkı ile Birlikte, Köylü Dansı ve Gece Yarısı Çanı". Neşeli bir isim; insan hatta fazla bir beklentiye bile girmiş olabilir: "Punç Kâsesi ve Noel Dilekleri". Bu parçayı Overbeck ve ben çalıyoruz. Artık o bizim *piece de resistance*'ımız ve tüm dört elli insanlardan üstünüz. Noel'de bu müzik Bayan Wagner için hem bir hediye hem de sürpriz olacak. Siz, benim sevgili arkadaşlarım, bu bestenin bilmeden *dei ex machina*'ları oldunuz. Ayrıca altı yıl boyunca hiçbir şey bestelemedim ama bu sonbahar beni tekrar canlandırdı. Düzgün bir şekilde çalındığında müzik yirmi dakika sürüyor.

Bunun ötesinde, tekrar dilbilimci oldum. "Platon'un Eserlerine Giriş" ve "Latin Eski Yazıları" derslerini veriyorum ve Noel sonrası için altı ders hazırlıyorum; "Eğitim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine".

65 Leopold Rau (Berlin'den).

66 Nietzsche Ekim ayını Naumburg ve Leipzigde geçirdi ve orada Gersdorff ve Rohde ile yeniden görüştü.

Gelecek Salı yeni filozofumuz törensel dersini veriyor, "belli" konu üzerine: "Günümüzde Aristo'nun Anlamı".[67]

Burada hep anılıyorsun. Jakob Burckhardt ile birlikte, şeytanın törelerini bu odada kutladım; törensel hareketlerime eşlik etti ve Rhone şarabı kadar iyi olan iki bardak birayı sokağa döktük.[68] Eski yüzyılda yaşasaydık büyücü olduğumuzu zannederlerdi. O akşam on bir buçukta eve döndüğümde, arkadaşım Deussen'i evdi buldum ve sabaha karşı ikiye kadar onunla birlikte sokaklarda yürüdüm. Sabah ilk trenle gitti. Gözümün önüne hayaletimsi bir görüntü geliyor çünkü onu sadece cılız sokak lambasının ışığında ve ay ışığında gördüm.

Tekrar yaz, cesur ve değerli arkadaşım! Artık kitap desenlerine acil ihtiyacımız olduğunu biliyorsun. İçten sevgiler.

Friedr. N.

33. Erwin Rohde'ye

[Basel, 21 Aralık 1871'den sonra]

Pek sevgili arkadaşım,

Her şeyden önce, Noel'ini en içten dileklerimle kutluyorum.

Sana kitabımı yollamayı umuyordum fakat benden kaynaklanmayan bazı nedenlerden ötürü gecikti, yani Noel hediyen bu sefer biraz geç gelecek. Kapak sayfası, düzeni biraz bozdu; Gersdorff'un arkadaşı Rau'nun yaptığı çizim en çok övgümüzü alan şey oldu, fakat Fritzsch'in bulduğu "güvenilir" ahşap sanatçısı işin içine etti, o yüzden onun bloğu kullanılmaz halde. İşi en iyi ahşap sanatçılarından birine vermek zorunda kaldık, Berlin'deki akademik sanatçı Vogel. Gersdorff hep yanımda ve her konuda çok yardımcı oluyor (Ona hiç yazdın mı? Yazarsan çok mutlu olacağını düşünüyorum. Berlin

67 Rudolf Euchen Basel'de felsefe kürsüsünün başkanı olarak atandı. 1874'te de kürsüden ayrıldı.

68 Bu Gersdorff ve Rohde ile Leipzig'de buluşmayı kutlamak içindi.

Wagner Derneği'nin yönetim kurulunda; neden ondan bilet istemiyorsun? Alexandrinenstrasse 121, 2. kat).

Bu tür, *Opera'nın Konusu* olarak algılanıp daha kısa ve öz, o yüzden kitap o kadar uzun değil, 140 sayfa civarında. Sekiz yaprak tamamlandı, sayfa sayfa ve düzeltmem gereken çok az şey ve giriş kaldı. Son bölümün tamamında, bilmediğin için, çok şaşıracaksın; çok cüretkâr davrandım, ve büyük bir hisle kendime *"Animam salvavi!"* diye haykırabilirim, çünkü kitaptan çok memnunum ve bazı çevrelerde "hakaret çığlığı" tepki yaratabilecek olması beni rahatsız etmiyor.

Dahası, müzik bilgime muhteşem bir şekilde güveniyorum ve Wagner ile birlikte bu hafta Mannheim'da edindiğim deneyimler sonucunda bunun doğruluğu konusunda ikna oldum. Ah, sevgili arkadaşım, keşke burada olsaydın! Diğer tüm sanatsal hatıralar ve deneyimler, bu sonuncusuyla kıyaslandığında nedir ki! Sonunda kendimi önsezileri gerçekleşmiş bir adam gibi hissettim. Kesinlikle müzik, başka bir şey değil. Fakat, gelecek nesilden sadece birkaç yüz kişi benim müzikten aldıklarımı alsa, o zaman yeni bir kültür oluşmuş gözüyle bakarım! Geriye kalan her şey ve müziksel anlamda ele alınamayanlar bazen beni dehşete düşürüyor ve tiksindiriyor. Mannheim konserinden geri döndüğümde, günlük gerçeğin garip bir şekilde yoğunlaştırılmış, bitkin korkusunu yaşadım, çünkü artık bana gerçek gözükmüyordu, hayalet gibi gelmeye başladı.[69]

Bu yılbaşını Basel'de yalnız geçiriyorum, Tribschen'den gelen candan davetleri geri çevirdim. Vereceğim altı ders ("Eğitim Kurumlarının Geleceği") üzerinde düşünmek ve kendimi toparlamak için zamana ve yalnızlığa ihtiyacım var. Doğum günü 25 Kasım olan Bayan Wagner'e (senin yerinde olsam ona yazardım!)

69 Program Mannheim Wagner Topluluğu için Wagner tarafından düzenlendi ve şunlardan oluştu: Wagner, Kaisermarsch; Mozart, Sihirli Flüt Uvertürü, Beethoven, A Major Senfoni, Wagner, Lohengrin'e giriş, Wagner, *Die Meistersinger*'e Giriş, Wagner, *Tristan* ve *Isolde* giriş ve sonuç bölümü.

"Noel Arifesi" eserimi ithaf ettim. Daha önce hiç uzman birinin fikrini duymadığım için müzikal eserlerim hakkında ne diyecekleri konusunda çok heyecanlıyım. Bir gün sana onu çaldığımda, tüm eser boyunca hissedilen ve bana sonbahar tatilimde hissettiğim neşeli hatıralarımı anımsatan sıcak, düşünceli ve mutlu tonu fark edeceğine eminim.

Jakob Burckhardt ile güzel günler geçirdim, Yunan meseleleri üzerine bir sürü konuşmamız oldu. İnsanın, şu anda Basel'de bu meseleler hakkında çok fazla şey öğrenebileceğini düşünüyorum. Pisagor üzerine olan yazını büyük bir ilgiyle okumuş ve bazı parçalarını kendisi için kopyalamış; Pisagor imajının tüm gelişimi için söylediğin şeyler, kesinlikle bu ciddi konu üzerinde şimdiye dek söylenenlerin en iyisi.[70] Bu arada, Platon hakkında belli başlı konuları kavradım ve ikimizin bir gün, şimdiye dek gelmiş geçmiş, mumyalanmış ve eski olan Yunan filozofların tarihini aydınlatabileceğimizi düşünüyorum. Sadece, söylemen gereken her şeyin genel mizacını, lanetlenmiş dilbilim makalelerinde verme; *Bayreuther Blätter*[71] için biraz daha bekle. Zarncke için bir parça yazmaya karar verdiğine çok sevindim, ve tabii ki çok minnettarım.[72] Sevgili arkadaşım, hâlâ hayatın beraber arşınlamanız gereken büyük bir bölümü duruyor. Birbirimize sadık olalım.

F. N.

---

70 E. Rohde, "Die Quellendes Iamblichus in Seiner biographie des Pythagoras," *Rheinischen Museum* sayı 26.

71 Bu yazı ancak 1878'de yayımlanabildi.

72 Rohde'nin (oldukça taraflı bir şekilde) *Die Geburt der Tragödie* üzerine Zarncke'nin dergisi *Literarisches Centalblatt*'a yazdığı tanıtım yazısı editör tarafından geri çevrildi. Bu yazı, daha sonradan *Norddeutsche Allgemeine Zeitung*'da yer alandan farklıydı. Bu yazı daha sonra Nietzsche'nin Werke und Briefe adlı kitabında yer aldı.

34. Fransizka ve Elisabeth Nietzsche'ye

Basel, [23 Aralık 1871]
Cumartesi

Sevgili annem ve kardeşim,
Küçük Noel hediyelerimin size biraz olsun neşe getirmesini tüm kalbimle diliyorum. İkinize birden ithaf ettiğim açıklamayla başlayayım: "Noel'in Yankısı" isimli bestem yakında size birisi tarafından çalınacak; bunun için Gustav Krug'un yardımlarını bekliyorum, kendisine bir mektupla rica edeceğim. Son seyahatimden kısa bir süre sonra yazıldı ve bunun o seyahatin benim için ne kadar yararlı ve sıcak olduğunun işareti olduğuna inanıyorum. Altı yıllık bir aksamadan sonra bu türe dair ilk teşebbüsüm –ve eğer yanılmıyorsam– başarılı bir girişim. Sizin için yapılmış güzel bir kopya çıkarttım ve kopyayı çıkartmanın zahmet bedelinin de size hediyelerim arasında sayılmasını rica ediyorum. Bu müziği sevip sevmediğinizi en kısa zamanda duymalıyım. Sizde bazı duygular uyandıracak bu ithafım, daha önceki bestelerim gibi anlamsız değil; "Macar Süvari Marşı" Theobald Amca'ya ve "Aşk şarkısı" Rosalie Teyze'ye ithaf edilmişti.

Senin için sevgili annem: perdeler senin için hazırlandı; sonuçları, tekrar Naumburg'a geldiğimde ikimizi de çok memnun edecek. Daha sonra biri bana ahşap salata kâselerini sevdiğini söyledi. Senden rica ediyorum, lütfen hediyelerimi kabul et.

Sana gelince, sevgili Lisbeth, Lübke'nin *Sanat Tarihi*'ni gönderiyorum, ondan çok fazla şey öğrenebilirsin ve bir gün sana o konuda sorular sorduğumda çok şey öğrenmiş olacaksın. Tamamen yeni bir baskı. Bu kitap seni, istediğin Springer kitabından (skandallı, Yahudi bir kitapçıdan kitap sipariş etmemi nasıl beklersin!) çok daha fazla tatmin edecek. Ayrıca, sevgili annemiz ricam üzerine sana iyi bir albüm vermiş olmalı. Biraz Hebel[73] hoşuna gidecektir.

73 Johann Peter Hebel (1760-1826) Baselliydi ve iki çalışması ile tanındı: Bölgesel dilde şiirlerin olduğu *Alemannische Gedich* (1830) ve çok ustaca yazılmış kısa hikâyeler ve anekdotların yer aldığı *Schatzkästlein des rheinisches Hausfreundes* (1811). Nietzsche'nin Elisabeth'e hangisini verdiği bilinmiyor. Büyük bir olasılıkla R. Reinick tarafından çevrilen, Ludwig Richter'in illüstrasyonlarının yer aldığı Leipzig'de basılan kitap olmalı.

Hediyelerim hakkında bu kadar konuşmak yeter. Tragedya üzerine olan kitabımın onların arasında olmamasının sebebi, bitmemiş olmasıdır. Fakat Noel'de, belki de Noel ile birlikte, elinizde olacak. Baskı konusunda biraz savsakladılar. Aslında Richard Wagner'e Noel hediyem olacaktı fakat artık bunun için çok geç.

Bu sefer Noel'i en içten davetlere rağmen Tribschen'de kutlamıyorum, çünkü yeni yılda başlayacak olan okullarımızın geleceğine yön veren dersler üzerinde çalışmak için zamana ihtiyacım var. Fakat Wagnerlerle birlikte Noel'i önceden kutladım, geçen hafta Mannheim'da onlarla birlikte kaldım ve onların yanında bir Wagner konserine katılmanın tarif edilemez mutluluğunu yaşadım. Europaischer Hof'un ilk katındaydık, W'e çok fazla saygı gösterildi ve hatta bazıları en yakın sırdaşı olarak bana ilgi gösterdi. Bu arada tüm bu yolculuk pazartesiden perşembeye kadar sürdüğü halde bana gerçekten çok ucuza mal oldu. Oradaki sanatsal deneyimlerimi anlatmak için bir mektup yetmez. Hayatımdaki en güzel deneyimdi; kesin bir anlamda derin bir arzunun gerçekleştirilmesiydi.

Şimdilik hoşça kalın, sevgili annem ve kardeşim. Noel'de beni düşünün.

Her zamanki gibi sizi seven
Fritz'iniz

Not: 25 Kasım'da Bayan W'in doğum günü var. Ona yazman çok iyi olur, sevgili Lisbeth. Unutma.

.35. Fransizka ve Elisabeth Nietzsche

[Basel, 27 Aralık 1871]

Sevgili annem ve kardeşim,
Sonunda –yani bir saat önce– görkemli Noel hediyelerinizi aldım ve size en içten teşekkürlerimi sunma ihtiyacı hissediyorum. Postanın ulaşması ne kadar sürdü? Bugün çarşamba. Önceden yollanmış mek-

tubunuz içime biraz kuşku düşürdü fakat eşyalarımı boşalttığımda büyük bir sürpriz oldu. Dekoratör bana yardım etti ve en ufak bir sıkıntı bile çekmeden muhteşem resim görkemli çerçevesinde yerini aldı. Ayrıca, her zaman olduğu gibi, ilk başta kutunun yanlış tarafını kaldırdım. Postane ücretinin ne kadar pahalı olduğunu öğrendiğimde de çok şaşırdım, galiba on sekiz frank istediler. Bu kadar uzak yaşamak gerçekten çok pahalı. Öğleden sonra resimler odama asılacak: Doğal olarak Madonna kanepenin üzerine asılacak; piyanonun üzerinde Holbein'in bir resmi olacak, büyük Erasmus, genç Vischers, Noel Arifesi kutlamasında vermişlerti; böylece o geceyi nerede geçirdiğimi öğrenmiş oluyorsunuz; bugün B chofen'deki kutlamaya davetliyim, Noel Arifesi içinse, yaşlı Visc s'e davetliyim, yani üç Noel ağacı göreceğim. Cuma günü öğlen yemeği için yaşlı Stahelin beni Liestal'e davet etti.

Şenlikler için programım bu, şimdi hediyelerinize hayran olmaya devam edebilirim. *Madonna della Sedia* muhteşem bir resim: Odam çok daha büyük ve yüce gözüküyor. Şimdiden, küçük, monoton öğrenci resimlerimin böyle bir odaya değer olduğu konusunda şüpheliyim. Papa Ritschl ve Schopenhauer ile birlikte aynı gruba, sobanın yanındaki kitaplığın üzerine koydum. Her neyse, resim beni oldukça derinden etkiledi ve sana en içten teşekkürlerimi sunuyorum sevgili Lisbeth. Sanki bu resim beni gönülsüzce İtalya'ya sürüklüyormuş gibi gözüküyor ve neredeyse oraya gitmem yolunda tuzak kurmak için yolladığına inanacağım. Bu Apollonvari etkiye verebileceğim tek yanıt, benim Diyonus etkim olabilir –Noel Arifesi müziği– ve daha sonra yanıtım, yeni yılda basılacak ve sana doğrudan Leipzig'deki Fritzsch'ten gelecek olan kitabımın Apollon-Diyonus çifte etkisi aracılığıyla olabilir. Fritzch, talimatları üç gün önce aldı.

Şimdi devam ediyorum ve sevgili annemden gelen güzel pembe paketin bende yarattığı etkiyi anlatıyorum. O güzelim Rus derisini gördüğümde, beni gerçekten şımarttığını düşündüm. Böylesi aristokrat eğilimler beni kendine çekiyor! Böyle bir yazı takımı tam da

ihtiyacım olan bir şeydi. Hemen yazmaya gereksinim duydum ve yazdığım ilk mektup senin için sevgili annem. Aynı şekilde faydalı ve mutluluk verici olan tarak, saç fırçası, elbise fırçası (fazla yumuşak olması dışında), güzel çoraplar ve fazla sayıda yolladığın leziz zencefilli ekmekler, hepsi çok güzel bir şekilde paketlenmiş. Pantolon askılarını da unutmayalım! Kader tam da dün kendini gösterdi ve bütün eski pantolon askılarım yırtıldı, hatta giymeden dışarı çıkmak zorunda kaldım. Yani, yenileri tam zamanında geldi; "İhtiyaç doruk noktasına ulaştığında, pantolon askıları en yakınınızdadır" diye düşündüm paketi açarken. Tüm bunlar için en içten teşekkürlerimi sunuyorum; mürekkep kutusunun muhteşem kokusunu içime çektiğimde çok memnun oldum ve hâlâ öyleyim. Hiçbir şey bir hediyeyi, bu kokudan daha güçlü bir şekilde hatırlatamaz. Böylece ne kadar sık hatırlayacağım!

Artık yılın sonuna geldik. Geçtiğimiz yılı güvende ve rahat bir şekilde anıyorum ve minnettarlıkla geride bırakıyorum. Nasıl olduğunu göreceksin, bir anlamda benim için yeni bir çığır açtı. Kitabım yakında çıkacak; onunla birlikte yeni yıla başlayacağım ve artık insanlar ne istediğimi, tüm gücümle ne için çabaladığımı bilecekler; hareket zamanım başlıyor. Bu kitapta tüm iyi anlar yazıldı; şüpheli başlangıcına rağmen iyi bir yıldı. Sağlığım geri döndü; Lugano, Basel, Naumburg ve Leipzig'de aklımın gözüyle ne kadar güzel zamanlar geçirildiğini görüyorum!

Beni düşünen herkese –sizden daha fazla kim olabilir ki– yılın sonunda herkese içten teşekkür ediyorum ve size ve kendime mutlu, her zamankinden hareketli ve sevgi dolu yeni bir yıl diliyorum sevgili anneciğim, sevgili kız kardeşim.

Fritz'iniz

36. Gustav Krug'a

[Basel, 31 Aralık 1871]

Sevgili arkadaşım,

Ayrıntılı ve nazik mektubunun yanı sıra oldukça çekici bestenin bir kısmını yolladığın için sana en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Genel kurala bağlı deneyime dair karşıt görüşünün keskin dokunuşunu çok beğendiğimi söyleyerek başlamalıyım: Bu bizim *scherzoso*, en muhteşem ustalığı tanıtmamızın modern yolu, Wagner'in "Prügelszene"de[74] yaptığı gibi. Diğer taraftan, senin *scherzo*'n bende melankolik bir duygu yaratıyor; tellerin sesini düşündüğümde heyecanlanıyorum. Süratle gerçekleşecek olan başarıdaki hızlı ve yırtıcı kararlılığı özlemle bekliyoruz:

Neşenin rehberliğinde kapıdan geçiyoruz,
Bulutlar parlıyor, çiçekler ayrık,
Ve bize bir görüntü beliriyor, kutsal görüntü –

Goethe'nin "Ergo bibamus"unda söylediğimiz gibi. Daha sonra sevgili arkadaşım, kutsal görüntü. "Üzüntü insanlar için değil hayvanlar için yaratılmıştır," diyor Sancho Panza. Ancak, insan üzüntüye fazlasıyla bağımlıysa, o zaman üzüntü onu hayvana dönüştürür. Bugünlerde bu "hayvan" özelliğini mümkün olduğunca müzikten uzak tutuyorum. Acı bile bir noktaya kadar, içinde boğulan coşku halesiyle çevrelenmiş olmalı; bununla ilgili en güzel örnek Tristan'ın üçüncü sahnesi. Saçma tavsiyem ve dileğime istediğin kadar gül, sana daha fazla neşe öneriyorum ve diliyorum müzikte de. Bu yeni yıl dileğim olsun.

Ah, ikimiz de böyle bir dileğin ne kadar saçma olduğunu biliyoruz sevgili arkadaşım, sanattan akan bu içsel, kutsanmış neşe bizim gücümüze bağlı değil, dileklerimize itaat etmiyor fakat birden bire, orada veya burada cennetten kucağımıza düşebilir. Bu "orada ve burada"nın yeni yılda seninle çok sık olmasını diliyorum! Ve tüm

74 *Die Meistersinger*'in sahnesi.

kuartetin, hiçbir "hayvan" tadı olmadan, böyle anların yankısı olmasını diliyorum. Tekrar Naumburg'a geldiğimde ilk işim senin kuartetini dinlemek olacak; o zamana kadar muhtemelen bir kuartet topluluğu kurmayı başarmış olursun. İnsan kendi bestelerinin performansından "yönetmenin" ne demek olduğunu öğrenir. Tek başına kişisel deneyim, en basit müziğin icrasında ne kadar çok hata yapılabileceğini gösterir. Bu noktada oldukça yönlendiricidir, fakat aynı zamanda oldukça acı ve utanç vericidir, yakın zamanda fark ettiğim gibi, iki piyanoluk bestemi kimse istediğim gibi çalamıyor.

Her şeyden çok, müzikal gelişimin içinde kabul gören tek insan olarak özellikle senin, önümüzdeki birkaç gün içinde duyacağın bu besteyi tamamen anlamanı umuyorum. Noel'de anneme ve kız kardeşime adadığım bu besteyi, onlara vermeni rica ediyorum. Bunun boş bir istek olduğunu düşünme. Bu müziğin hiçbir iddia içermediğinden emin ol; onu yazdığım günler çok güzel günlerdi; benim için güzeldi, fakat diğerleri için nasıl olduğunu bilmiyorum. Fakat bu konuda konuşma, övünme hakkım yok. İnsanın kendi duygularını iletmesinin bu kadar zor olması ne kadar garip ve insan benim duygularım olmadan bu müzikten ne algılayabilir, sadece Tanrı bilir. Garip bir şey olmalı ve ben bunu hayal etmekten tamamen yoksunum.

Kitabım Fritzsch tarafından yeni yılda basılacak. Elbette sana da yollanacak. Ha! Çok edepsiz ve saldırgan. Odanda gizlice oku.

Sevgili arkadaşımız Wilhelm'i (Pinder) büyük bir sempatiyle anıyor ve yeni bitirilmiş bir sınavın sonundaki zaferin çığlığını duymayı bekliyorum. Bu arada, cesur ol! Ve kendine iyi bak! Ve böyle tehlikeler için güçlü bir kılıç bulundur!

Saygıdeğer ailene yeni yıl tebriklerimi ilet ve sadakatimden emin ol.

Arkadaşın Friedrich Nietzsche

37. Richard Wagner'e (taslak)

[Basel, büyük bir olasılıkla
2 Ocak 1872]

Senin huzurunda, saygıdeğer arkadaşım ve ustam, burada Die Geburt der Tragödie ile ilgili söyleyeceğim her şeyin daha önce çok daha güzel ve net bir şekilde senin tarafından söylendiğini itiraf etmekten kaçınacağım:

Platon'un yazılmamış dogmalarının senin alanın olması nedeniyle, görevimi bu noktada seninkiyle karşılaştırmak istiyorum öte taraftan, bu kitabın varlığından ötürü özür dilemem gereken tek kişi sensin

Bu tarihsel değerlendirmeye inmiş olsaydın. Bu kitabın varlığından dolayı senden özür dilemeliyim bu alanı ilgilendiren estetik araştırmadan sana bahsetmem gerekirdi, kim daha önceden tahmin edebilirdi? Halbuki diğer taraftan, belirsiz bir şekilde ilerlediğimden ve yanlış yöne gittiğimi düşünmenden korkuyorum.

38. Richard Wagner'e

Basel, 2 Ocak 1872

Saygıdeğer Üstat,
Sonunda yeni yıl dileklerim ve Noel hediyem size ulaştı. Elbette çok geç ama Fritzsch'in veya benim suçum yok. Fakat bazen bu tahmin edilemez posta asla örülemeyen o bağ ile "kaderin güçlerine" dahil oluyor.[75] Paket Leipzig'den 29 Aralık'ta gönderildi ve onunla birlikte iyi dileklerimi yollamak için gelişini saat başı bekledim.

75 Schiller'in "Das Lied von der Glocke"sinden alıntı.

Başlangıç noktasından bugüne kadar kitabıma gösterdiğiniz ilgi, beni gerçekten utandırıyor. Ve eğer kendi başıma doğru yaptığımı düşünürsem, bu sadece sizin ve sanatınızın sonsuza dek doğru olduğu anlamına gelir. Her sayfada sadece bana verdiğiniz her şey için size teşekkür etmeye çalıştığımı göreceksiniz; bana verdiklerinizi her zaman doğru algılayıp algılamadığım konusunda ise beni sadece şüphe yeniyor. Belki daha sonra bazı şeyleri daha iyi yapabilirim; "daha sonra" derken, "gerçekleşme" zamanını kast ediyorum; Bayreuth'un kültürel dönemini. Bu arada göze çarpmayı başarabildiğim ve artık insanlar tarafından adımın her zaman sizinle birlikte anılacağı için gurur duyuyorum. Hâlâ hiçbir şey öğrenmemekte ısrar ederlerse Tanrı, dilbilimcilerime merhamet etsin!

Eğer bu kitabı yeni yılın başlangıcında, dostane bir belirti olarak kabul ederseniz, saygıdeğer üstat, çok mutlu olacağım.

Yakın zamanda size ve eşinize kopyaları yollayacağım.

Tüm ailenize ve size iyi dileklerimi iletiyorum, ve sevginiz için en içten teşekkürlerimi sunuyorum,

Sadık Friedrich Nietzsche'niz

39. Erwin Rohde'ye

Basel, 28 Ocak 1872, Pazar

Benim sevgili iyi arkadaşım:

Susemihl aracılığıyla resmi olmayan bir şekilde Greifswald'da bir profesörlüğü kabul edip etmeyeceğim soruldu bana, fakat ben senin iyiliğin için bu teklifi geri çevirip seni önerdim. Bu konuda bir gelişme oldu mu? Ribbeck'e ima etmiştim. Basel'deki iyi insanlar arasında benim için bir sempati oluştuğunun farkına varmış olmalılar. Bunun bir teklif değil de sadece ima yollu sorma olduğunu konusunda itiraz etmeme rağmen, öğrenciler Basel'deki çalışmalarımın ne kadar değerli ve saygı gördüğünü göstermek için meşaleli bir tören sahne-

leme kararı aldılar, fakat ben töreni reddettim. Şimdi burada "Eğitim Kurumlarının Geleceği" konulu dersime devam ediyorum ki bu çevrede bir duyarlılık yaratmayı başardı ve neredeyse bir heyecanın yükselmesini sağladı. Bir mektupta aklımda olanlar ve gelecek için tasarladıklarımın hepsine değinemem. Şimdi Wagner ile bir birlik oluşturdum. Onunla ne kadar yakın olduğumuzu ve tasarladıklarımızın birbirleriyle nasıl uyuştuğunu tahmin edemezsin. Kitabım hakkında söyledikleri inanılmaz. Bazı nedenlerle bunları da yazmayacağım. Bu konuda ne düşünüyorsun? Ne zaman bu konunun sözü edildiğini işitsem, beni olağanüstü bir ciddiyet sarıyor, o seslerde gelecekte neler yapacağımı buluyorum.

Leipzig'de her yerde bir acının egemen olduğunu söylüyorlar. Oradan hiç kimse bana bir kelime bile yazmıyor. Hatta Ritschl bile. İyi dostum, biz yine bir araya gelmeliyiz. Bu kutsal bir gereklilik. Epeydir hayat benim çevremde büyük bir sel gibi akıyor; aynı şekilde benim hedeflerim ve amaçlarım daha da yükseliyor. Sana bir sır söyleyeceğim ve bu sırrımı saklamanı rica edeceğim: Öbür şeylerin yanı sıra Strasbourg Üniversitesi hakkında Imperyal Konsey'e, Bismarck'ın dikkatine bir çağrı olarak bir önerge hazırlıyorum. Bu önergede adlandırıldığı şekliyle "kültür"ü yok edecek ve Alman ruhunu yeniden yaratacak bir Almanya Eğitim Kurumu oluşturma anını kaçırmanın ne kadar büyük bir ayıp olduğunu göstermek istiyorum.

En Ağır Silahıyla Silahlı Süvari

40. Friedrick Ritschl'e

Basel, 30 Ocak 1872

Saygıdeğer Bay Geheimrat,

Benim şaşkınlığımı çok görmeyiniz, ama sizden benim yeni basılan kitabım hakkında bir kelime bile duymadım ve bu şaşkınlığımı size içtenlikle açıklamamı da mazur görünüz. Elbette ki bu kitap bir

manifesto ve sessizliğini koruyanlara da bir davet niteliğinde. Bekli de siz, benim en saygın öğretmenim, eğer sizin tepkinizin şöyle olduğu çıkarımında bulunursam belki de şaşıracaksınız: Daha önce bu kitap gibi gelecek vaat etmeyen ya da klasik çalışmalara umut olmayan, Almanya'nın ne olduğu hakkında bir görüşü olmayan hatta insanları birbirine düşüren bir şeyle karşılaşmamış olabilirsiniz. Ama ben en azından fikirlerimin pratik sonuçlarını uygularken hataya düşmeyeceğim ve "Eğitim Kurumlarımızın Geleceği" konusunda ders verdiğimi söylersem, siz de bunun ne olduğunu sezeceksiniz. Kişisel amaç ve dikkatli olmak konusunda –bana inanacaksınız– kendimi oldukça özgür hissediyorum çünkü kendim için hiçbir beklentim yok, diğerleri için bir şeyler başarabileceğimi umuyorum. Beni ilgilendiren ilk şey, klasik dilbilim alanındaki genç kuşağı kazanmak, eğer bunu başaramazsam bu utanç verici bir durum olurdu. Şimdi sizin sessizliğiniz beni bir şekilde rahatsız ediyor. Bir anlığına bile benimle ilgilendiğinizden kuşku duymadım –bu konudan tamamen eminim– fakat belki de benimle kişisel olarak ilgilenme kararı almışsınızdır, bu elbette ki sizin bileceğiniz bir şey. Size bu durumu açığa kavuşturmak için yazıyorum.[76]

Rheinishes Museum'un katalogunu aldım. Kız kardeşime de bir tane gönderebilir misiniz?

Greifswald'ın teklifini kabul edip etmediğimi soracak olursanız, bir an bile tereddüt etmeden geri çevirdim.

Saygıdeğer Bay Geheimrat, sizin ve eşinizin iyi dileklerinizden eminim. Size en içten selamlarımı gönderiyorum.

Friedrich Nietzsche

76 Ritschl günlüğünde şöyle yazmıştı: 31 Aralık 1871'de N'nin kitabı *Die Geburt der Tragödie*, 2 şubat 1872'de de N'den şaşırtıcı bir mektup (megalomanyaklık), 15 şubat 1872, *Die Geburt der Tragödie*: Annesinden gebe kaldı.

41. Erwin Rohde'ye

Basel, Şubat ortası, 1872

Sevgili arkadaşım, sana hızlıca birkaç satır yazmak istiyorum. *Augsbürgerin*[77] hiç iyi değil; bu yazıyla hiçbir alakamızın olmasını istemiyoruz, çünkü vicdanında rezil anti-Wagner palavralarını taşıyor. Norddeutsche (Allgeimene Zeitung) bize yardımcı olacak, fakat bu sana gülünç gelmiyor mu? Bana geliyor. Ayrıca kitabımın eleştirisinde kullanılan yöntemlerle ilgili seninle aynı fikirde olmadığımın farkındasındır, metafiziksel ve sonuçsal her şeyin net bir şekilde kalmasını istiyorum; dışbükey bir aynanın içinde tıkış tıkış olmuş bir şey okuyucuya çekici gelmeyecektir, tam tersi. Zarnacke'nin yazısını okuyan birinin, senin eleştirini okuduğunda ve kitap hakkında hiçbir fikri olmadığında, onu okumanın yükünden kurtulduğunu hissedeceğini düşünmüyor musun? Halbuki öyle değil. Antikçağ ile ilgilenen herkesi görev icabı kitabı okumak zorunda bırakmak başarı getirecektir. İyi dilbilimcileri kovalayarak bu işi bu kadar kolaylaştırmak istemiyoruz; kitapta kendilerinin farkına varmalılar.[78] Dahası, bu kitabın metafiziksel ve bir noktada "sıkıcı" bir etki yaratması hiç de gerekmiyor; bunda Jakob Burckhardt'ı canlı bir kanıt olarak görüyorum. Enerjik bir şekilde elinin altında felsefi olan ve sanat felsefesini –dolayısıyla benim sanat tarihimi de– tutan biri olarak Jakob, kitaptaki keşiflerin Yunanistan'ın nasıl bir yer olduğunu aydınlatmasından büyülendi. Bu noktada gece gündüz düşünüyor ve bana onun en faydalı tarihi uygulamasından bir örnek veriyor; dolayısıyla bu yaz dersinde Yunan kültürü hakkında çok fazla şey öğrenmem gerekiyor, çünkü bu dersin üzerinde yeşerdiği zeminin ne kadar aşina ve yakın olduğunu biliyorum. Sen ve o gerçekten ideal okuyucularsınız; "cosmodicy"den bahsettiğinde, ancak şimdi Athenaeus'u doğru bir şekilde anladığını söylüyor. Burckhardt'ın

77 *Ausburger Allgemeine Zeitung.*

78 Burada Sokrates sonrası üzerine yazılmış korkakça, konusuz ve yüzeysel bilgilerle oluşan ve kitap olma özelliği bile taşımayan "Alexandrian" kültürü adlı kitaptaki eleştiriye gönderme yapılıyor.

söylediğine göre, ciddiye alınmadan önce bir kitabın bir noktaya kadar "kötü şöhreti"nin olması gerekiyor, bu bağlamda yaptığın eleştirinin takipçileri üzerinde düşünmeye değer. Bu arada, Wagner eleştirini "muhteşem" buluyor; Bayan Wagner, eleştirini *Augsbürgerin* için fazlasıyla iyi buluyor fakat eserden ziyade yapılan işe dikkat çekmeni istiyor. Buna pek katılmıyorum, okuyan kesimi rahatsız etmeden yapılan işin doğasını ifade etmek o kadar kolay değil ve bir işe ulaştığı başarılarıyla değer biçilmeli. Belki bunlar göz açıp kapayana kadar yok olacak. Kısaca, insanların hakkımda konuşmasını sevmiyorum. Bu demek oluyor ki, "yapılan işlere" değer biçildiğinde, insanın uzman olarak konuşması gerekiyor.[79]

Yani sevgili arkadaşım, sana duygularımı açıkça söylüyorum, asil çabaların için sana teşekkür ediyorum. Eleştirini arkadaşlarıma yollayacağım, fakat yeni olan her şeye bunun gibi eleştirilerle sahip olabileceğimizi düşünmeyelim. Arzulanan "kötü şöhret" belki olaylı hükümler ve saldırılarla elde edilecek; benim lehime hiçbir şey yazmamanı öneriyorum, tıpkı Wagner veya Burckhardt'tan da hiçbir şey beklemediğim gibi. Hepimiz bekleyelim ve memnun olalım ya da kızgınlığımızı saklayalım.[80]

Tam şu anda Ritschl'den haber aldığım için çok şaşırdım ve sevindim: Bana karşı dostane kibarlığını hiç kaybetmedi ve beni sinirlendirecek hiçbir şey yazmıyor, bunu çok takdir ediyorum. Daha önceki gibi aynı ricayla, mektubunu sana yolluyorum; belgeleri güvenli bir şekilde bir ara bana geri göndermeni rica ediyorum. Ayrıca mektupta, Dorpatlar hakkında da bir şeyden bahsediliyor.

Burada yoğun bir şekilde eğitim kurumlarımızın geleceğini düşünmekle meşgulüm. Her geçen gün konu "düzenleniyor" ve "yeniden oluşuyor"; sadece benim kafamda tabii ki, fakat en elverişli "eğilim"

79 *Die Geburt der Tragödie*'nin son bölümünde Wagner yeni trajik ve mistik müzik sanatının öncüsü olarak sunuluyor. Burada ise Nietzsche'nin değerlendirmelerinden kendisinin Wagnerci propaganda yapan biri olarak değerlendirmesini değil, zamanın yanlış ve miti olmayan bir kültürün eleştirisi, tragedyanın ve müziğin kültürel, psikolojik kökleri üzerine bir çalışma olarak kendi değeri ile yargılanmasını istiyor. Rohde'nin eleştirisi (Zarncke'nin geri çevirdiği) Wagner'in ve kendi çıkarlarını da yansıtıyordu.

ile. Bugün kendimi rezil bir şekilde ifade ediyorum; biçimsel beceriksizliğimi, var olan genel ve soğuk sıkıntıya yor. Tribschen'e yazdın mı? 22 Mayıs'ta, Wagner'in doğum gününden bahsederek bitiriyorum: Bayreuth tiyatrosunun ve Wagner'in evinin temelinin atılmasından ve son olarak Dokuzuncu Senfoni'nin klasik performansından bahsedeceğim – "Hepimiz Konnewitz'e gidelim!"[81] Aslında Paskalya haftası için hepimiz Bayreuth'a gidiyoruz. Sevgili arkadaşım, senin de orada olman şart. Bunu çok ciddi söylüyorum ve sana da o kadar ciddi bir konu olarak gözükeceğine inanıyorum. Elli yıl sonra orada olmamayı unutamayacağız ve deli olacağız; o yüzden bilinen sıkıntıların üstesinden gelelim; Basel ve Kiel'in merkezleri Bayreuth'ta[82] olacak. Sana en kutsal şeyimizle, sanatla gerçekten yalvarıyorum: gel! Bu deneyimi seneye, aynı şekilde "Tiyatro Festivali"nde beraber yaşamalıyız. Yakın zamanda yaz, benim sevgili sadık arkadaşım ve devasa bir megafonla seni Bayreuth'tan çağıran arkadaşını düşün!

Friedrich Nietzsche

42. Erwin Rohde'ye

[Basel, 16 Temmuz 1872]

Sevgili arkadaşım, sevinçlerin ve alayların çığlıklarının ortasında arkadaşım misafir Profesör Overbeck tarafından kitaba başlık bulundu.

Dr. U. Wilamowitz-Moellendorf's
Filoloji-sonrası
Bir dilbilimciden

80 Yine de Rohde bir başka değerlendirme yazısı yazdı ve bu *Norddeutsche Allgmeine Zeitung*'da 26 Mayıs1872'de yayımlandı.

81 *Leipziger Tageblatt*'ta yer alan bir reklama gönderme yapılıyor. Reklamda "Hepimiz Bayreuth'a gidelim" diyordu.

82 Rohde, Kiel Üniversitesi'nde ders veriyordu.

Richard Wagner'e Açık Mektup[83]

Daha sonra mektubun altına, en sona (fakat tam adını ve tüm başlıklarıyla!) kendi adını koyabilirsin. Sonunda Wilamowitz'i "Filoloji-sonrası Dilbilimci" olarak yazabilirsin. Bize göre "yanlış" bir dilbilimi temsil ediyor ve senin eserinin başarısı da diğerlerine onun öyle olduğunu göstermek olacak. Ritschl'a çok ciddi ve ikna edici bir mektup yazmalıyım, klasik çalışmalara (tarihyazımı) bir saldırı olarak değerlendirdiğimiz anlaşılmaz fikirden vazgeçmesini rica edeceğim. Arsız herifi, basit bir dilbilimsel tavırla başından atma niyetinde olduğunu ona yazdım. Fakat Wagner'in mektubu onu o kadar korkuttu ki, hepimizden korkuyor artık. Ve bir de "Teubnerian dilbilim" konusundaki kaygısı var! Bunu sana bir slogan olarak öneririm.

Wil.'in Aristarchus ve Titanlar hakkındaki görüşünü ele aldığımızda, neyle ilgili olduğu hakkında hiçbir şey bulamadım. Titanların savaşının Homer öncesi özelliği hakkında en fazla bilgiyi bize Welcker verdi: Mitoloji 1, 262. Keşke insanlar Homer'in döneminden Yunanlılar'ın baharıymış gibi bahsetmekten vazgeçse. İçinde bulunduğu durumda bu fikir yanlış. Karanlık kabalıktan ve zalimlikten ortaya çıkan bu büyük, vahşi çelişki, bu zor dönemin sonunda Homer'in galip olduğu Homer döneminin önüne geçiyor; bu benim en kesin kanılarımdan biri. Yunanlılar, insanların düşündüğünden çok daha yaşlılar. İnsan, ancak bahardan, onun önünden gelen bir

83 Ulrich von Wilamowitz – Moalendorf (1848-1831) Berlin'de klasik dilbilim profesörüydü ve mayıs sonlarında *Die Geburt der Tragödie*'ye karşı bir kitapçık yayımlamıştı: *Zukunftsphilologie! Eine Erwiderung auf Friedrich Nietzsches Gebust der Tragadie* (Berlin 1872). Haziran ayı süresince N ve Rohde bir karşı saldırı planlıyorlardı. Bu mektup, bazı akademik noktalar ve Rohde'nin 12 Temmuz'da yazdığı mektupta sorduğu sorulara cevapları içeriyor. "*After-Philologie*: Filoloji Sonrası" bir kelime oyunu. "After" ayrıca alt yapısı hile anlamını da taşıyor, *After blott* (dalin dibindeki yaprak), *Afterlehre* (sahte doktürin) ve aynı kökten olan *Aberglaube* (batıl inancı) gibi "After"ın anüs, geri gibi yan anlamları da var. Ayrıca "after" bir ek olarak da kullanılıyor. "*After geburt* / Doğum sonrası", "*After kind* / babasının ölümünden sonra doğan çocuk" gibi. Overbeck, Wilamovitz'in *Zukunftsphilologie* / Geleceğin Filolojisi adlı çalışmasına bir kelime oyunuyla karşılık veriyor. Ki bu çalışmada, Nietzsche'nin müziğini *Zukunftsmuzik* / Geleceğin Müziği olarak tanımlamasıyla dalga geçiyordu.

kış olduğunda bahsedebilir, fakat bu saflık ve güzellik dünyası gökten düşmedi!

Satirler hakkındaki teorim bu araştırma alanında benim için çok önemli ve oldukça yeni, öyle değil mi? Satirlere en eski şekilleriyle, keçi-bacaklı olarak hitap etmem çok çirkin fakat buna karşı arkeolojiden kanıt istemek fazlasıyla aptalca. Çünkü arkeoloji Satir oyununun sadece asilleştirilmiş şeklini biliyor; bundan önce keçilerin Dionisus'un hizmetkârları olduğu ve ona tapanların keçi gibi sıçradıkları fikri vardı. Keçi bacakları en eski fikrin gerçek özellikleri; ve herhangi bir arkeolojik kanıt olmadan, Hesiod'un keçi bacaklı olduğuna, böylece *capripedes*, Horace'nin, Yunanlılar'ın da dediği gibi, Odes 2, 2,[84] ve diğer şairlerin[85] kökünün tekrar kopyalanması olarak açıklıyorum. Bence bu muhteşem bir denklem. İstersen onu da ekle. Elbette, Wil.'in dediği gibi Satirler'le Pan figürlerini karıştırmak benim suçum değil. 8. sayfada "Apollo Medusa kafasını tüm tehlikeli güçlere karşı dik tutabilir," diyorum; Wil. bunun için 9 ve 18. sayfalarda "savrulmuş" diyor, tırnak işaretleri arasında yanlış alıntı yapıyor. Aegis'in ne olduğuna dair bilgi sahibi olduğunu var sayarsak, hâlâ W.'nin nereye itiraz ettiğini göremiyorum. Sadece hayali bir sahneyi resmettiğim, mesela Apollo Belvedere için, oldukça açık. Archilocus için özellikle Westphal'ın *Eski ve Ortaçağ Müzik Tarihi*'ne başvur, sayfa 115; onun bu konuda hiçbir fikri yok. "Sofokles'in sonsuza dek süren huzurlu müşfikliği" geniş içerikli bir yüklem olarak beni çok eğlendirdi. 29. sayfadaki yorumlar, sayfanın başı, Wil.'in yorumunun sığlığına çok güzel bir örnek teşkil ediyor. Tüm sayfa bir komedi! Sayfa 18, sayfanın ortasındaki olaylı edepsiz espriler cezalandırılmayı hak ediyor; 19. sayfada

84 Aslında 2-19, 4.

85 Pickard-Cambride Dithyramb: *Tragedy and Comedy* (Londra, Cambridge Üniversitesi yayınları, 1927'de arkeolojik kanıtları ortaya koyuyor ve Nietzsche'nin bu konuyu zorladığını ileri sürüyor; 6. yüzyıl Yunan çömleklerinde satırlar ata benziyor, keçi şekline değil, satırlar keçi gibi değil, at şeytan at gibi ve at kuyrukları var. Pickard-Cambridge, keçi şeklinin daha sonra 5. yüzyılda ortaya çıktığını belirtiyor.

gerçekte ne ima ettiğimi görebilecek misin? Düstur da oldukça kaba. Lirik şiirin ve elegiac'ın karıştırılması güzel. Mimnermus da 17. sayfada yer alan şeyden memnun kalacak. Aeschlyus, Simonides, Pindar ve Phrynicos Pratinas'ın yanı sıra Eski çağ müziğinin doruk noktasını işaret ediyor- burada Aristoxenus'un sözüne güvenmeliyiz. (Wil., sayfa 21). Bu genel duyguda, daha sonraki şairlere aynı zamanda razı oluyorum. "Uyarıcı müzik" hakkında Aristophanes oldukça net konuşuyor; maalesef daha başka bir referans düşünemiyorum. "Küçümsemiyorum". Adlandırmanın ruhu adına Euripides'i kullanmalıyız. Sokrates'in trajik sanata karşı olan tavrı üzerine Aristophanes'te son derece dikkate değer bir bölüm var: *Ran* [Kurbağalar]. Dilbilimcilere, Sokrates'imin, bir parçanın tamamı olduğunu söyle; tamamı ölü ve küflü gözüken betimlememin diğerleriyle arasındaki zıtlığı çok güçlü bir şekilde hissediyorum. Aeschylus'un esas fikri, Zeus tarafından Moira'nın sonsuz adalet olarak ortaya çıkmasıdır. Wilamowitz'deki sondan bir önceki sayfa çok baştan savma. Aristophanes, Aeschylus'un gizemlerle olan bağlantısını gösteriyor. Sevgili arkadaşım, merak etme ve canını sıkma; elinde amansız bir iş var ve bu konuda ne kadar korunmasız bırakıldığını düşündüğümde, senden böyle bir fedakârlığı kabul etmeni istediğim için çok utanıyorum ve acı duyuyorum. Varlığını tatlandırmak için sana gülünç kahkahalar ve şeytani bir neşe öneriyorum. Sakin bir anımız olduğunda sana Tristan'dan ve büyük bir sorumluluk gerektiren Bayreuth işine kalkışımızdan bahsedeceğim.[86] Her zaman yanındayım sevgili arkadaşım.

Friedrich Nietzsche

86 Nietzsche bütün Wagner Toplulukları'nın yeniden örgütlenmesini ve önemli kişilere çağrıda bulunulmasını önermişti.

43. Malwida von Meysenbug[87]

Schützengraben 45
[Basel, 27 Ağustos 1872]

Cumartesi günü için her şey ayarlandı; bana emreder bir kelime göndereceksiniz ve ben de istasyona koşacağım. Belki öğleden sonra sizin hizmetinizde olabilirim. Sizden rica ediyorum yararlı olmam için bana bir şans verin; kelime anlamıyla ve en gerçek anlamda yararlı!

Ve size kız kardeşimi gösterebilirim değil mi? En azından o bunun için yalvarıyor ve Bayan Olga[88] ile de tanışmak istiyor. Geçtiğimiz gün, hakkında çok konuşulan Herr Gabriel Monod'un[89] kitabını incelemek için dışarı çıktım. Böylesi adalet yanlısı olan ve dahası oldukça takdir edilen bayan Herzen'in nişanlısı olma avantajına sahip olan bir adamı kişisel olarak tanımaktan büyük mutluluk duyacağım.

Herzen'in yaşam öyküsünü çevirdiğinizi yeni öğrendim; öğrenmeden önce bu çevirinin değeri hakkındaki duygularımı size ifade etmediğim için özür dilerim.[90] İfadenin uygunluğu ve güçlülüğü karşısında şaşkınlığa uğradım ve Herzen'in tüm özel yeteneklere sahip olduğunu varsayarak, yaşam öyküsünü Rusça'dan Almanca'ya ken-

87 Rohde'ye ilk kez Malwida von Meysenbug'ın 11 Nisan 1872'de yazılan mektupta sözü ediliyor, ki bu mektup *Die Geburt der Tragödie* üzerine yazılmıştı. Meysenbug o sırada Florence'da yaşıyordu. İtalyanca *Rivista Europa* adlı dergide kitabı hakkında bir değerlendirme yazısı çıkması Nietzsche'yi sevindirmişti. Nietzsche ilk kezonunla, 20 Mayıs 1872'de Bayreuth'ta buluştu. Bu dikkate değer bayan aralarında Herzen ve Ogareff gibi Rus göçmenlerin de bulunduğu uluslararası liberal grubun önde gelen üyelerinden biriydi. Meysenbug, Wagner ile ilk kez Paris'te 1860'da tanıştı. Nietzsche ile Nietzsche'nin sinir bozukluğunun hemen öncesine kadar yazıştı. Fransa'da Nietzsche'nin etkisinin genişlemesinin dolaylı sorumlusuydu. Romain Rolland onu İtalya'da sık sık ziyaret etmişti ve ikisi uzun süre yazışmışlardı.

88 Olga Herzen, Alexander Herzen'in kızı.

89 Gabriel Manod (1844-1912) Fransız tarihçi, *Allemands et Français: Souvenir de campagne* (1872, Paris) kitabının yazarı.

90 Alexander Herzen (1812-1870), "*Aus den Memorien eisen Russen*" (4 seri), 1855-59, Hamburg. Herzen'in anıları Nietzsche'nin fikirleri üzerinde o zamanlar yapıcı bir etki yaratmıştı ve Nietzsche, Wagnerci Alman şovenizmini yoğunlaştırmış ve liberal demokratik fikirleri hakir görmüştü.

disinin çevirdiğini sandım. Bu esere arkadaşlarımın dikkatini çektim; onun sayesinde negatif eğilimlerim daha sempatik bir şekilde düşünmeyi öğrendim ve hatta onlara negatif bile diyemeyeceğim. Böylesi asil bir ateş ve ısrarlı bir ruh, kendini nefret ve yadsımayla besleyemez.

Sizinle yakın zamanda konuşmayı istediğim birçok konu var; o yüzden bugün kısa yazmak için kendime izin veriyorum ve bir kez daha kendimi sizin nazik ilginize teslim ediyorum.

Sadık hizmetkârınız Friedr. Nietzsche

44. Franziska Nietzsche'ye

[Splügen, 1 Ekim 1872]

Sevgili anneciğim,
Bu sefer güleceksin, eğlence ve seyahat betimleriyle dolu uzun bir mektup geliyor. Yarı isteksiz bir şekilde İtalya'ya gitmeye karar verdim; onayın için sana bir mektup yolladım zaten.[91] Kim, bir anda değişen, muhteşem ve saf sonbahar havasına dayanabilir ki! Daha doğrusunu söylemek gerekirse: Kısa süreliğine de olsa bir kez olsun düşüncelerimle baş başa kalma isteğini çok fazla hissettim. Aşağıda yazılı olan otel adresinden ne kadar başarılı olduğumu tahmin edebilirsin.[92]

Sevgili Lisbeth'imiz Basel'den ayrılışımızın ne kadar garip olduğunu anlatabilir: Bu sefer yarım dakika ayırabildim, tıpkı senin de her pazar yarım dakika ayırman gibi, ve o yarım dakika sayesinde treni yakalayabildim. İlk önce Basel'den ayrılırken tanımadığım evli bir çiftle birlikte seyahat ettim. Baden'den

---

91 Splügen'den Carl von Gersdorff'a 5 Ekim tarihinde yazdığı mektupta Nietzsche Venedikli ressam Moretto'nun resimlerini incelemek üzere Brescia'ya devam etmek istediğini yazar. İtalya'ya yolculuğa devam etti ve Bergamo'ya vardı, sonra hemen Splügen'e döndü.

92 Bu mektup Hotel Bodehaus, Splügen antetli kağıdına yazılmıştı.

(İsviçre) Lisbeth'e telgraf yolladım; mola olmadığından yolda inen bir beyefendi (Bern'den Herr Haller) telgrafı gönderme nezaketini gösterdi. Zürih'e varmadan az önce kompartımandaki diğer kişinin gayet iyi tanıdığım ve bana tevsiye edilen bir müzisyen olduğunu fark ettim, Goetz (von Bülow'un bir öğrencisi); bana Zürih'teki müzikal çalışmalardan bahsetti, Kirchner ayrıldığından beri işleri fazlasıyla çoğalmış; fakat en fazla, operasının Hanover tiyatrosu tarafından kabul edilmesi olasılığının yüksek olması ve orada ilk kez çalacak olmak onu heyecanlandırıyordu.[93] Zürih'ten sonra iyi bir arkadaş edinmeme rağmen kompartımanda kendimi oldukça bitkin ve hasta hissettim ki, Chur'e ilerleme cesaretimi kaybettim. Büyük bir çabayla –baş ağrısına rağmen– Wallensee'deki Weesen'e[94] ulaştım; hava iyice kararmıştı. Schwert Oteli'nin arabasını buldum ve böylece güzel, rahat fakat oldukça boş olan bir otele vardım. Ertesi gün baş ağrısıyla uyandım. Odamın penceresi Wallensee'ye bakıyordu, Vierwaldstattersee'ye benziyor, sadece daha basit ve öyle bir muhteşemliği yok. Daha sonra Chur'e geçtim, maalesef rahatsızlığım arttı, Ragaz'ı tamamen bitkin bir şekilde geçtim: Chur'de indiğim için çok mutlu oldum, posta arabasının beni taşıma teklifini geri çevirdim[95] –planım bu olduğu halde– ve Lukmanier Oteli'ne varır varmaz yattım. Saat sabahın onuydu. İkiye kadar gayet iyi uyudum, daha iyi hissettim ve biraz yemek yedim. Yetkili ve bilgili bir garson, bir resimden hatırladığım Pasugg'a yürümemi tavsiye etti. Chur'de huzur dolu bir pazar geçirdim. Oldukça rahat hissederek yola çıktım; daha önceki günde olduğu gibi altın güz kızıllığında her şey önümde uzuyordu. Arkama baktığımda çok güzel manzaralar görüyordum, ne tarafa baksam sürekli olarak değişen ve daha da ferah hissettiren manzaralar. Yarım saat sonra beni çok güzel bir gölgeye kavuşturan küçük bir yol kenarına vardım. Hava o ana kadar oldukça ılıktı. Rabi-

93 Hermann Goetz (1840-1876) Alman besteci. Bitirdiği tek opera *Der Widerspenstigen Zähmung*, 1874 yılında 11 Ekim'de Mannheim'de sahnelendi.

94 Bu göl, daha büyük olan Zürih gölünün doğusuna birkaç mil uzanıyor.

95 Posta arabaları hâlâ İsviçre'nin kırsal kesiminde temel ulaşım aracı.

usa'nın gürlediği boğaza geldim, ne kadar şaşırsam az gelen o yere... Yarım saat daha köprülerin üzerinden ve uçurum kenarına çıkan küçük patikalardan yürümeye devam ettim ve orada bir bayrakla işaretlenmiş olan Pasugg şelalelerini buldum. İlk başta hayal kırıklığına uğradım çünkü bir pansiyon bekliyordum ve sadece mütevazı bir han buldum fakat Chur'den gelen pazar ziyaretçileriyle, huzurlu bir şekilde yemek yiyen ve bol bol kahve içen ailelerle doluydu. İlk başta tuzlu soda pınarından üç bardak içtim; daha sonra değişen fikrim bir şişe Asti şarabı eklememe izin verdi– hatırlıyor musun?– ve biraz da yumuşak keçi peyniri. Masamda oturan çekik gözlü bir adam Asti'den biraz aldı; bana teşekkür etti ve içti, çok memnun oldu. Daha sonra han sahibinin karısı, suların analizlerini getirdi; sonunda şelalelerin sahibi Sprecher, heyecanlı bir adam, tüm arazisinde beni gezdirdi, muhteşem bir yerdi. Tekrar içtim ve fazlasıyla içtim, üç farklı şelaleden de; sahibi ilgimi fark etti ve bana yeni bir otelin hissedarı olmayı teklif etti- gülünç! Vadi çok büyüleyici, bir yerbilimci için muhteşem bir çeşitliliği var. Kuvars ve grafit damarları vardı ve sahibi altın yataklarıyla ilgili hikâyeleri bile anlattı. Çeşitli kaya katmanları ve türleri eğimli, çatlak ve Vierwaldstättersse üzerindeki Axenstein'daki gibi, sadece daha küçük ve daha vahşi. Günbatımına doğru geri döndüm, akşamüstüyle birlikte çok mutluydum, oysa düşüncelerimin çoğu Naumburg'a varışım –veya varamayışım– ile ilgiliydi. Rengi soluk saçlarıyla küçük bir çocuk fındık arıyor, çok komik. Sonunda yaşlı bir çift bana yetişti, bir baba ve kızı, benimle konuştular ve ben de onlara cevap verdim. Usta bir marangozmuş ve elli iki yıl önce çıraklık seyahatleri sırasında Naumburg'da bulunmuş ve çok sıcak bir günü hatırlıyor. Oğlu Hindistan'da bir misyonermiş, 1858'den beri oradaymış ve seneye babasını görmek için Chur'e gelmesi bekleniyormuş. Kızı, birçok kez Mısır'da bulunmuş ve Basel'den tatsız bir şekilde sıcak ve havasız bir şehir gibi bahsediyor. Bu iyi insanlarla bir süre yürüdüm, daha sonra duraksayarak uzaklaştılar. Daha sonra otelimde akşam yemeğimi yedim, yemekte

ertesi günkü Splügen yolculuğum için yeni arkadaşlar edindim: Maalesef içlerinde bir Yahudi de var.[96] Pazartesi günü sabah dörtte kalktım; postane arabası beşte kalktı. Gitmeden önce çok kötü kokan bir bekleme salonunda Tessin ve Graubünden'den gelen köylülerle birlikte beklemek zorunda kaldık. Kalkış beni kurtardı, kondüktörle onun koltuğunu kullanmak için bir anlaşma yaptım. Orada yalnız oturdum: şimdiye dek yaptığım en güzel posta arabası yolculuğuydu. Via Mala'nın[97] olağanüstü görkemi hakkında hiçbir şey yazmamalıyım; İsviçre'yi hiçbir zaman tam olarak tanımayacakmış gibi hissediyorum. Splügen'e yaklaştıkça burada kalma arzusuna yenildim. İyi bir otel ve küçük bir oda buldum. Muhteşem manzarası olan bir balkonu var. Alplerin yükseklerindeki bu vadi benim için katıksız bir mutluluk: Burada güçlü, saf esintilerin yanı sıra, her yerde değişik şekillerde ve büyüklüklerde tepe ve kaya oluşumları, kocaman kar dağları var. Fakat en çok görkemli yolları seviyorum, saatlerce yürüyorum, bazen San Bernhardino Pass'a, bazen Splügen Pass'a doğru yolu düşünmeme gerek kalmadan yürüyorum; fakat ne zaman çevreme baksam görmeyi hayal bile edemeyeceğim şeyler görüyorum. Yarın muhtemelen kar yağacak, ki bunu dört gözle bekliyorum. Öğleden sonra, posta arabası geldiğinde ziyaretçilerle birlikte yemek yedim. Tek kelime bile konuşmama gerek kalmıyor; kimse beni tanımıyor. Tamamen yalnızım ve burada haftalarca kalıp yürüyebilirim. Küçük odamda yeni bir güçle çalışıyor, ana konum için notlar alıyor ve düşüncelerimi toparlıyorum: "Eğitim Kurumlarının Geleceği".

Burayı ne kadar çok sevdiğime inanamazsın. Burayı bulduğumdan beri İsviçre bende yeni bir büyü yarattı; artık güçlerimi yeniden

96 Nietzsche burada Anti-semitik. 2 Aralık 1872'de Rohde'ye yazdığı mektupta bu tavrı bir şekilde değişiyor, çeşitli nedenlerle: Jacob Bernays'ın Nietsche'nin onun fikirlerini *Die Geburt der Tragödie*'de kullanıp genişlettiğini söylemesinden yakınır ve ekler. "Açıkgöz ama sakin insanların bir şeyler planladıklarını söylemek çok şaşırtıcı bir işaret. Yahudiler her alanda öncüler; burada bile."

97 İsviçre Alplerinde olağanüstü manzarasıyla ünlü dağ yolu.

toplamak ve var gücümle çalışmak için yalnız başıma yaşayabileceğim bir köşem var. Buradaki insanlar gölge gibi gözüküyorlar.

Sana her şeyi tarif ettim; gelecek günler geçmiş olanlar gibi geçecek. Tanrı'ya şükür lanetli dikkat dağıtıcı şeylerin hiçbiri yok. İşte ben, kalemim, mürekkebim ve kâğıdım buradayız. Hepimiz sana en içten sevgilerimizi yolluyoruz.

Sadık oğlun
Friedrich Nietzsche

45. Erwin Rohde'ye

Basel, 25 Ekim 1872

Sevgili arkadaşım, midemde kramplar yaratan ilk heyecan nihayet bitti. Eğer çok güzel bir üzüm yüzünden ölseydim ne kadar acı olurdu,[98] öyle değil mi? şu anda sıcak odamda çok rahat bir şekilde oturuyorum ve hediyen sayesinde bir çocuk kadar mutluyum, defalarca içime çekiyorum. Benim için yaptıkların kelimelerin ötesinde; ben kendim için bile bunu yapamazdım, ve böyle bir dostluk hediyesi bekleyebileceğim başka kimseyi tanımıyorum. O herifle uğraşmak için ne fedakârlıklarda bulunman gerekmiştir zavallı arkadaşım! Senin ne kadar çok acı çektiğini düşündükçe bu krizin ne kadar iğrenç ve kötü olduğunu daha güçlü bir şekilde anlıyorum. Fakat artık kitabın açık sulara akıyor ve o herifi sürükleyerek boğuyor. Beklenen sonuçları, aşağıda ifade ettiğim yorumlardan çıkarabilirsin –ben istemediğim halde gelen (gerçekten!) yorumlar. Leipzig'deki biri kitabıma dair görüşlerini resmen ifade etti. Derin saygı duyduğum Bonn'daki sevgili Usener, kendisine bu bildirinin ne anlama geldiğini soran öğrencilerine, kitabımın katıksız bir saçmalıktan ibaret olmasının yanında, oldukça gereksiz olduğunu ve

98 Sofokles'in olmamış üzüm yerken öldüğü hikâyesine gönderme. Nietzsche Rohde'nin *Die Geburt der Tragödie*'yi savunmak üzere yazdığı kitapçığı yeni almıştı (Leipzig, 1872).

böyle şeyler yazan birinin akademik kariyerinin bittiğini açıkladı. Sanki bir suç işlemiş gibiyim; insanlar on ay sessiz kaldılar, çünkü aslında hepsi kendilerini kitabımın ötesinde ve üzerinde olduklarını düşünüyorlar, hakkında konuşulmayacak kadar değersiz. Overbeck'in bana anlattığı kadarıyla Leipzig'deki izlenimler bunlar.[99] Tüm taraflar bu konuda hemfikir; fakat zaruri barok istisnasını elde etmek için, E. Leutsch'ten gelen ve acıma hislerini ortaya koyan bir mektup dün elime ulaştı! Tüm bu olayların kaçık bir yanı var! (Bu arada, yaşlı oğlan kalın bir cilt yolladı, belki on veya on beş makale, program vs. var. Tüm Theognis raporları modası geçmiş bir şekilde ciltlenmiş! Tamamen gülünç!) Eğer başka bir avuntu yoksa "sağlıklı" olan yanlarımızın avuntusu olduğu için insanlar yarı yarıya kafayı yediğimi düşünüyor.

Şimdi senin kitabın tüm büyük yürekliliği ve cesur dostluğuyla, bu kıkırdayan kabilenin ortasına düşüyor; ne gösteri ama! şimdiye kadar okumaya fırsat bulabildiğim ender insanlardan Romundt ve Overbeck, senin başarın karşısında neşe içindeler! Sürekli kitabının içindeki bölümleri ve genel hatları övüyorlar; kitabına yönelik yapılan polemiği "Lessing gibi" söylüyorlar; bu yüklemle Almanların ne demek istediğini biliyorsun. En çok sevdiğim şey ise, güçlü bir şelale gibi derinden gümbürdeyen, tek başına bütün polemikleri kutsayan ve ona büyüklük hissini veren, içinde aşk, güven, cesaret, kuvvet, acı, zafer ve umudun hep birlikte çınladığı tonu duymak. Sevgili arkadaşım, "arkadaşlardan" bahsettiğinde alt üst oldum; uzun bir süre okumaya devam edemedim. Geçtiğimiz yıl ne kadar muhteşem deneyimler edindim! Ve üzerime gelen tüm sorunlar bu deneyimlerle karşılaştığında ne kadar basit bir şekilde yok oldular! Kitabın Alman akademik ve bilimsel çevrelerine karşı olan pozisyonunun dönüm noktasını işaret ettiği için gururlu ve

99 Franz Overbeck (1837-1905). 1870'de Basel'e teoloji profesörü olarak geldi. Nietzsche ile yazışmaları, Nietzsche'nin sinir buhranına kadar devam etti. Birkaç yıl Basel'de aynı evde kiracı olarak kaldılar. Ben Overbeck hakkında birkaç detayı *C. A. Bernoulli'nin Overbeck und Nietzsche*, adlı kitabının birinci bölümünden aldım. Dışarıda kozmopolit yaşam onu Nietzsche'nin "iyi Avrupalı" diye adlandırdığı bir adam tipine yaklaştırıyor –ki ulusal kültürün adamını uluslararası kültürün adamı haline getiriyor.

mutluyum. *Nationalzeitung*'un beni "Wagner'in edebi yalakaları" arasında saydığını öğrendim; senin de bu yola baş koymuş olman onlar için ne büyük bir sürpriz! Elbette bu, beni destekliyor olmandan çok daha önemli, öyle değil mi eski dostum? Ve bu da, bugünü uzun zamandır yaşadığım en mutlu gün kılıyor; bana karşı olan dostluk hareketinle Wagner için ne yapmış olduğunu görüyorum. Eminim Gersdorff kitabını okuduğunda sevinöten takla atacaktır. Fritzsh bir kez daha işini ne kadar iyi yaptı! şimdi umarım dağıtım işini de üretim kadar iyi yapar –ve biraz daha hızlı bir şekilde. Geçtiğimiz şu birkaç gün aklımı yitirmek ve bu konuda ona yazmak üzereydim. W.'in son kitabını biliyorsun, değil mi, *Aktörler ve şarkılar Üzerine*? Estetiğin yeni bir alanını ortaya çıkarıyor! Ve *Die Geburt der* Tragödie'deki düşüncelerin bazılarına ne kadar faydalı bir açı kazandırıyor. Bu yeni kitapla sanki W. ile birlikteymişim gibi sohbet ediyorum, onun uzaklığını artık özlüyorum ve uzun zaman özleyeceğim.[100]

Cesaretli olalım sevgili arkadaşım! Artık işlerin sadece iyiye gideceğine inanıyorum, iyi niyetimizin ve amacımızın gelişmesiyle daha asil ve uzak hedeflere doğru olan yarışımızda biz iyiye gideceğiz! Bunlara ulaşmalıyız ve her zaferden sonra daha da iyiye odaklanarak daha da cesur bir şekilde koşmalıyız. Fazla seyircimizin olmayışı, koştuğumuz yarışı görecek çok az gözün olması bizi engellemeli mi? Çok az seyircinin ve yarışmanın tek jürisi olduğunu bilmek bizi engeller mi? Kendi adıma, Wagner gibi tek bir seyirci için, tüm çelenklerden vazgeçerim ve onu sevindirmek, başka hiçbir gücün yapamayacağı bir şekilde beni daha da kamçılıyor ve daha yükseğe çıkarıyor. Zor olan hep açıkça söyleyen, beni cezalandıran ve ödüllendiren oldukça güçlü bir bilinç.

Tüm iyi ruhlar bizimle olsun sevgili arkadaşım! Artık beraber yürüyoruz, tek bir inançla ve tek bir ümitle. Senin başına ne gelirse,

100 Wagner 1872 Nisan sonlarında Tribschen'den Bayreuth'a yerleşti. Nietzsche, Wagner'e eşyalarını paketlemede yardım etti. Daha sonra 22 Mayıs'ta Bayreuth'a onu ziyarete gitti ve Beethoven'in 9. Senfonisi'nin icra edileceği opera evinin zemin taşlarını döşemeye yardım etti. Gersdorff ve Rohde de oradaydılar. Nietzsche'de Molwido von Meysenbug ile tanışma şansını orada elde etti.

benim başıma da gelir ve bizi ayrı ayrı etkiyebilecek iyi ve doğru hiçbir şey yok!

Teşekkür ederim, sevgili arkadaşım, teşekkür ederim.

Friedrich'in

46. Hans von Bülow'a (taslak)

[Basel, 29 Ekim 1872
ya da hemen önce]

Tanrı'ya şükür, bana bunu söylemen gerekiyor.[101] Sana ne kadar rahatsız zamanlar yaşattığımı gayet iyi biliyorum ve bunu telafi etmenin bana ne kadar faydalı olduğunu da söylemeliyim. Düşün, müziğim kendi kendine öğrenildiğinden beri, zamanla ondaki tüm disiplini kaybettim; hiçbir zaman bir müzisyenin fikrini öğrenemedim ama bestemin en son bölümünün özelliği hakkında bu kadar basit bir yolla aydınlandığım için gerçekten mutluyum. Maalesef çocukluğumdan beri evde müzik bestelediğimi, Albrechtsberger'i çalışarak müzikal kuramı öğrendiğimi, *fugues en masse* yazdığımı, ve saf bir biçimde beste yapabildiğimi itiraf etmeliyim. Hâlâ bazen, vahşi ve aşırı bir dürtüye yeniliyorum (beste yapmak için) ve başkaldırı ve ironiyi birleştiren benim son dönem müziğimde[102] neyin ciddi, neyin gayri ciddi, neyin gülünç olduğunu anlamak konusunda güçlük çekiyorum. Yan odamda kalan kiracılara (iyi adamlar) onu[103] program müziğinin broşürü olarak gösterdim. Ve

101 Nietzsche büyük bir olasılıkla temmuz sonlarında Hans von Bülow'un Nietzsche'nin *Manfred Meditation*, iki piyano için bestesi hakkındaki görüşlerini Gustov Krug'a 2 mayıs 1872 tarihli mektubunda yazmıştı. Daha sonra o besteyi Rohde'ye çalmıştı. Hans von Bülov (1830-94) Cosima'nın ilk kocası, önde gelen bestecilerden biriydi. Ayrıca Franz Liszt'in ve Cosima'nın babasının yakın arkadaşıydı.

102 Kurt Leidecker, *Nietzsche: Yayımlanmamış Mektuplar* adlı kitabında "in der letzten musik"i "son dönem modern müzik" olarak çevirdi. Ben de bu deyimi sadece Nietzsche'nin kendi bestesini işaret ettiği şeklinde yorumladım.

103 Nietzsche burada Latince *O die boni*'yi kullanıyor. Bu da "iyi niyetin adamları" anlamına geliyor. Evi paylaştığı adamlar burada Overbeck ve

ruh halinin doğal tanımı *cannibalido*'ydu. Maalesef bu, tüm eserin dokunaklılık ve kin ile birlikte, gerçek bir ruh haliyle uyuştuğunu anlamamı sağladı, ve onu yazarken daha önce hiç hissetmediğim güzellikte bir deneyim yaşadım. Yani müziğimin görünümü üzücü, hatta ruh halim daha da üzücü. İnsan sevincin, küçümsemenin, coşkunun ve yüceliğin bir arada olduğu bir ruh halini nasıl tanımlayabilir? Orada ve burada kendimi bu tehlikeli bölgede buluyorum. Aynı zamanda, Wagner'in müziğini bu yarı-psikiyatrik[104] müzikal heyecanın bakış açısıyla değerlendirmek veya hayran olmaktan sonsuz uzağım; bana inanacaksın. Müziğim hakkında tek bir şey biliyorum: Yetkin olunmadığında belki daha da tehlikeli olan bir ruh haline hakim olmamı sağlıyor. Wagner'in müziğini onurlandırırken, aslında bu en yüce gereksinimi onurlandırıyorum ve onu kavrayamadığımda, yetersiz bir müzisyen olarak inanç hareketiyle onu koşul olarak yerine getiriyorum. Fakat bana son eserde en vahşi taşkınlığın ortasında en çok mutluluğu yaşatan, bu gereksinimin belirlenmiş gülünçlüğüydü. Bu umutsuz bölünme[105] ve karşıt nokta, duygularımı o kadar karmaşıklaştırmış ki tüm yargı yetimi kaybettim. Ve bu beni kurtardığın oldukça üzücü durumda müziği daha iyi düşündüm. Teşekkür ederim! Yani bu müzik bile değil mi? Bu beni oldukça mutlu ediyor; bu tür bir *otium cum odio* ile daha fazla endişelenmeme gerek yok. İstediğim şey gerçek doğruluk; konuşmaktan ziyade onu duymanın daha güzel olduğunu biliyorsun. Yani sana iki kez borçlandım. Fakat senden

---

Romundt'tur. Burada kastettiği "onu" Bülow'un değerlendirmeni değil, Nietzsche'nin bestesidir.

104 Nietzsche burada *psikiyatrik* terimini aşırı heyacanlanmanın sinir ve duygusal durumlarını göstermek için kullanıyor ve bu aşırı heyecanların müzikle boşalacağını belirtiyor, ki böylece müzik bir arınma rolü üstleniyor. Daha sonra Nietzsche, Wagner'in müziğinin terapik olmaktan çok patolojik ve historik sarhoşluk hali olduğu için karşı çıktı. *Morgenröte*, 4. kitap, Müzik Üzerine Diyaloglar bölümüne bakınız.

105 N burada Almanca *Verzweifelte Kontrapunktik* deyimini kullanıyor. "Verzweifelt" ikiye bölünmek anlamını taşıyor. Nietzsche'nin burada değindiği kendi kendisiyle dalga geçmek, daha sonra Thomas Mann'ın *Doktor Faustus*'unda Adrian Leverkünk'ün müziğindeki paradik unsurlarla birleşiyor (N'nin kendi kendisiyle dalga geçmesi farklı temellerde olsa gerek).

tek bir şey istiyorum: Günahlarım için Tristan'ı sorumlu tutma. Tristan'ı duyduktan sonra bir daha asla böyle bir müzik bestelemeyeceğim. Tristan uzun bir süre beni müziğim konusunda tedavi edecek, tabii onu tekrar duyabilirsem![106]

Daha sonra müzikal bir ilaç almayı denemeliyim; senin öğretmenliğinde ve rehberliğinde Beethoven'ın sonatlarını çalışmalıyım. Tüm bu olaylar, aslında benim için oldukça öğretici bir deneyim oldu; beni diğer alanlarda da meşgul eden eğitimsel problem artık belirli bir telkin gücüyle, benim için sanat alanında ortaya çıktı. Bugünlerde yalnız insan ne kadar korkunç sapkınlıklara maruz kaldı!

47. Malwida von Meysenbug'a

Basel, 7 Kasım 1872

Verehrtestes Fräulein:
Sonunda sizin için yaptığım küçük paketim hazır, ve nihayet ölümcül bir sessizlikte boğulduğumu düşündükten sonra tekrar benden haber alıyorsunuz. Düşünün, o arada sizin olduğunuz yere çok yakındım. Bergamo'da İtalya'ya (özellikle tabloları!) karşı ani bir tiksinme beni hızla geri getirdi. Aksi takdirde bu yıl dördüncü kez karşılaşmış olacaktık ve size ve nişanlı çifte karşı minnettarlıkla hatırladığım Basel Konseyi'ndeki gibi tekrar bir araya gelişimizi kutlayacaktık.[107] Dördüncü kez! Belki de eski deyişin söylediği gibi tüm iyi şeyler üç kere gerçekleşir. Kısaca şeytan beni geri sürükledi ve huzur içinde, insanlardan ve toplumdan uzak bir şekilde yaşadığım Splügen Pass'a getirdi; hareketli, hatta canlı bir hava var burada (oysa İtalyan atmosferi bende banyo buharı etkisi yaratmıştı– korkunç ve basık!).

106 Tristan, Münich'te 20 ve 22 Haziran'da sahnelendi.
107 Bayreuth kutlamaları sırasında, *Tristan*'ın 20 Mayıs'ta Münih'teki ve 31 Ağustos'ta Basel'deki sahneleşinde buluştular. Konsey için Nietzsche "konzil" kelimesini kullanır, anlamı "Kiliseler Konseyi"dir (şaka yollu).

Bu arada, arkadaşım Gersdorff seneye Alpleri geçiyor olacak ve sizi Floransa'da görüp göremeyeceğini soruyor. Çok mutlu çünkü şimdi zarları iyi geldi; o kadar iyi ki aralıkta avukatlık kariyerini bırakabilir. Artık seyahat edecek ve daha sonra gerekli bilimsel zorunluluklarıyla tarım okuyacak. Gelecek yazı kimya ve "kültür" çalışarak Basel'de geçirmeyi planlıyor.

Kasım ayının üçüncü haftası için Basel'de sekiz günlüğüne muhteşem bir etkinlik ilan edildi: "kendine ziyaret". Wagner ve karısı[108] Almanya'daki bütün tiyatroları ziyaret etmek amacıyla büyük tura çıktı, bu durumda buna, teşekkür borçlu olduğum meşhur Basel "Diş Hekimi" de dahil.[109] Wagner'in son kitabını biliyor musun, *Aktörler ve şarkıcılar Üzerine*? Muhtemelen Kiel'deki Profesör Rohde'nin özrünü bilmiyorsunuzdur, rakiplerine karşı büyük bir üstünlükle, kılıçla ve kalemle yazdı. Görüyorsunuz, *Die Geburt der Tragödie* beni günümüzün en iğrenç dilbilimcisi yaptı, herkes beni kınadığı için beni korumak çok büyük bir cesurluk olur. Polemiklerin dışında, Rohde'nin kitabı, kitabımın dilbilimsel temelleri hakkında birkaç iyi şeyi içeriyor, sizin ilginizi çekebilir. Sadece Rohde'nin cömert hareketinin onu, kin ve hoşgörüsüzlüğün arı kovanına sokmasına korkmasaydım! Artık ikimiz de kara kaplı defterdeyiz!

Kökende bir karmaşıklık var. Klasik akademisyenler için yazmadım, gerçi onlar –eğer yapabilirlerse– kitabımdan daha saf dilbilimsel meseleleri öğrenebilirler. Şimdi üzerime çok kötü geliyorlar ve suç işlediğimi düşünüyorlar çünkü onları ve onların anlayışlarını düşünmedim. Rohde'nin hareketi de bir sonuç getirmeyecek, hiçbir şey devasa boşluğa köprü kuramaz. Artık sakin bir şekilde yoluma devam ediyorum ve tiksinti duymamak için dikkat gösteriyorum.

Sevgili bayan von Meysenbug, daha kötü fakat benzer şeyler olduğunu biliyorsunuz ve kim bilir benim hayatım ne kadar sizinki gibi olabilir? şu ana kadar sadece bir şekilde aklımı konuşturmaya başladım; hâlâ güvene ve güçlü bir dostluğa ihtiyacım var –her şeyin

108 "Besuchan sich: Kantçı bir oyun. *Ding an sich*, "ziyaretin ziyareti" anlamında.

109 Nietzsche'nin dişçisi James van Marter.

ötesinde, iyi ve asil örneklere, konuşmanın ortasında nefesimin kesilmemesi için. Evet, iyi örneklere! Ve burada sizi düşünüyorum ve sizinle tanışmış olmaktan gerçekten büyük mutluluk duyuyorum, sevgili bayan von Meysenbug, doğrunun yalnız savaşçısı. İnanın bana, size sonsuz güvenimin olduğunu söylediğimde, sanki bu güvensiz dünyada, en yakın arkadaşlarımın arasında, sadece size olan güveni hissediyormuşum gibi geliyor ve bu sizi tanıdığım andan beri geçerli. Aynı şekilde bayan Olga da hayatında ne olursa olsun bana güvenebilir. İkinizi de yürekten seviyorum ve bunu gösterme fırsatına erişeceğimi umuyorum.

İşte Floransa'dan cana yakın mektubunuz geliyor ve bana ilk olarak garip sessizliğimin ne kadar farklı görünmüş olduğunu hatırlatıyor. Neden size bu kadar uzun zaman yazmadım ki? Kendime şaşkınlık içinde bunu soruyorum, iyi bir sebep veya özür bulamıyorum. Fakat çoğu zaman, en çok düşündüğüm insanlara yazmaya karar vermeyi çok zor bulmuşumdur. Hâlâ bunun nedeni anlayamıyorum. Sadece mümkün olduğunca nazik bir şekilde yorumlayın ve unutun. Mantıksız olan çok şey var ve ancak unutmak insana yardımcı olabilir.

Bu karanlık deyişle bugünlük bitiriyorum. Mektupla birlikte fotoğrafı alacaksınız, Rohde'nin kitabını, ve eğitim kurumlarımız hakkındaki beş dersimi.[110] Sonuncusunu gerçekten farklı bir seyirci hayal ederek okuyun, Basel seyircisini... Şu anda böyle bir şeyin basılmasının imkânsız olduğunu düşünüyorum çünkü yeteri kadar derine inmiyor.

İçtenlikle, sadık Dr. Freidrich Nietzsche

Kız kardeşim size en içten dileklerini iletmemi rica etti; kendisi şu an burada değil, fakat yazın beni tekrar ziyaret etmeyi planlıyor.

110 Malwida von Meysenbug Nietzsche'den Basel'in Minster'deki Rhine Köprüsü'nün manzaralı fotoğrafını istemişti.

48. Richard Wagner'e

[Basel, Kasım ortası, 1872]

Sevgili Üstat,

Yakın zamanda başıma gelenlerden sonra, umutsuzluğa kapılmak için en ufak bir hakkım bile yok; çünkü sevecen bir arkadaşlığın, teselli edici cesaretin ve hayat veren umutların arasında yaşıyorum. Fakat şu anda beni oldukça endişelendiren bir nokta var: Kış dönemimiz başladı ve hiç öğrencim yok! Dilbilimcilerimiz ortaya çıkmadı! Bu gerçekten bir *pudendum* ve dünyadan saklanmalı. Sana söylüyorum sevgili üstadım; çünkü sen her şeyi bilmelisin. Aslında gerçeği açıklaması çok kolay: Bir anda alanımda çok kötü ün yaptım ve küçük üniversitemiz de bunun acısını çekiyor! Bu bana acı veriyor çünkü buraya kendimi adadım ve ona hiç zarar vermek istemiyorum; fakat şimdi dilbilim meslektaşlarım –Meclis Üyesi Vischer bile– kariyerleri boyunca yaşamadıkları bir şeyi kutluyorlar. Geçen sömestra kadar klasik dilbilimdeki öğrencilerin sayısı her geçen gün artıyordu, şimdi, aniden öğrencilerin hepsi yok oldu! Leipzig tekrar doğal olarak kıskançlık ve kibirle gelişiyor; herkes beni kınıyor ve "beni tanıyanlar" bile bu "saçmalık" için benimle acımı paylaşmaktan öteye geçemiyorlar. Bonn'daki, oldukça saygı duyduğum bir klasik dilbilim profesörü, öğrencilerine kitabımın "katıksız saçmalık"la dolu ve yararsız olduğunu söyledi: Böyle şeyler yazan birinin akademik hayatının bittiğini de. Bir öğrencinin Basel'e gelmek istediğini fakat Bonn'da kalmasını sağladıklarını, geçenlerde de Basel'deki akrabalarına benim olduğum üniversiteye gelmediği için Tanrı'ya şükrettiğini yazdığını duydum. Rohde'nin hareketinin, bize karşı olan nefreti ikiye katlamaktan başka bir şey yapmayacağını düşünmüyor musun? Bu en azından Rohde'nin ve benim kesin olarak beklediğimiz bir şey. Bana fazlasıyla güvenen küçük bir üniversiteye verdiğim zarar, bana çok acı veriyor ve bu beni, uzun vadede başka nedenlerden dolayı zaman zaman aklıma gelen kararları almamı sağlayabilir. Elbette bu kış döneminden faydalanabilirim çünkü şu anda tek görevim Pädagogium'daki basit okul müdürlüğü.

Bu, "karanlık noktaydı" ve geriye kalan kısmı aydınlık ve ümitten ibaret. Senin yazdığın gibi mektuplar aldığım için sevinçten sıçramamam büyük huysuzluk olurdu. Geliyorsun! şansıma ve diş hekimine dua ediyorum, böyle sürprizi rüyalarımda bile göremezdim. Bu sefer Drei Könige'de kalmayı denemek ister misin? Onu Euler'den daha iyi buluyorum; bu yaz kız kardeşimle birlikte orada yemek yedim ve Frl. von Meysenbug ve Herzen-Monod çiftiyle birlikte orada çok güzel bir gün geçirdim.

Aktörler ve şarkıcılar hakkındaki kitabın, bende yeniden senin estetik araştırmalarını bir araya getirme arzusunu uyandırdı. Böylece tüm sanat kavramının ne kadar değiştiğini, derinlik kazandığını ve kökeninde geleneksel "estetik" adına hiçbir şey kalmadığını göstermiş oluruz. Splügen'de ayrıca, koreografinin Yunan tragedyasını[111] nasıl betimlediğini, aktörlerin nasıl gruplandığını ve heykeller arasındaki bağlantıyı düşündüm; Aeschylus'un bahsettiğin örneğini nasıl oturttuğunu kavradığımı düşündüm, böylece bizim yazılarımızda bile hareketin simetrisi garip sayısal simetriler olarak ortaya çıkabilir[112] ve senin tragedyalarından plastik gerçeklik tarzı olan Alman dinamik tarzının[113] ölçüsünün, amacının ve kuralının elde edebileceği ümidine kapıldım. Bu düşünceler, beni reform niteliği taşıyan kitabının hazırlanmaya yöneltti.

Daha sonra Rohde'nin kitabı geldi; en ufak noktalarda bile haklı olduğum broşür ortaya çıktıktan sonra onu korumaya hakkım vardı, öyle değil mi? Bunu doğrulamak için ikinci bir insanın olması her zaman güzeldir. Çünkü insanın bütün yetkin arkadaşları kaba bir şekilde ona karşı çıkıyorsa, insan kendine güvenemiyor. Fakat benim zavallı arkadaşım böyle bir "bagaj çocuğu"[114] ile olan uzun kavgasında neler çekti! Eğer bunu devam ettirdiyse, senin düşüncen

111 Orijinalinde: "*die choreographische Bestimmtheit der griechischen Tragödie*"

112 *Die Geburt der Tragödie*'de Nietzsche'nin eğilimi Yunan tragedya (Aeschylus ve Sofokles) metinlerini dikkate almaktır.

113 Orijinalinde: "*für einen deutschen Stil der Bewegung*"

114 Orijinalinde "Trossbube"dir, bu ayrıca "ordunun arkasından gelen siviller" anlamına da gelmektedir. Nietzsche Wilamowitz'i Berlin'de klasik dilbilimcilerin en katı gelenekçisi olarak değerlendirmektedir.

ona cesaret ve kuvvet vererek bunu sağladı sevgili üstadım. İkimiz de bir örneğimiz olduğu için şimdi çok mutluyuz. Rohde gibi bir arkadaşım olduğu için ne kadar imrenilecek bir pozisyonda olduğumu düşünebiliyor musun?

Sana genç bir müzisyenin benden bir libretto hakkında önerilerimi istediğini söylemek istiyorum, bunu benden istemesinin gerçek sebebi bu konuda yazmamı istemesidir.[115] Ona mantıklı ve ayrıntılı bir mektup yazdım ve bu konuda fikir verdim; Goethe'nin *Walpurgisnacht*'ını kullanarak ve bunu *Mendelssohn'dan daha iyi* bir kantat yazmasını önerdim! Önerimi kabul eder mi? Bütün bu olaylar çok hoş.

Almanya'daki güzel gezintilerin sırasında eski Bayreuth şansının olmasını ve burada kalman için nereyi hazırlamamız gerektiği konusunda yakın zamanda bilgilendirilmeyi diliyorum, yürekten hoşça kal diyorum.

Her zamanki gibi sadık, Friedrich Nietzsche

49. Malwida von Meysenbug'a

Basel, 20 Aralık, 1872

Muhterem Hanımefendi,

Mektubunuz ve fotoğrafınız bana büyük bir neşe getirdi, eğer benim de bir fotoğraf göndermem gerekmeseydi size teşekkür ederdim. Fakat elimde hiç uygun fotoğraf yoktu ve gördüğünüz gibi, sadece korsan gibi gözüktüğüm bir fotoğrafım var ve fotoğraflarımda her zaman görünenin "anlaşılabilir" karakterim olduğu konusunda metafiziksel bir varsayım yapmak zorundayım, çünkü anlaşılabilir karakterim o kadar küçük ki, bu kötü yarımın bir kopyasını size sunmak konusunda şüpheliydim. Bunu açıklamak zorundayım çünkü sizin fotoğrafınızın gerçekten iyi olduğunu düşünüyorum; kız kardeşim de Bayan Olga'nın fotoğrafı için minnettarlığını ve sevincini

115 Hugo von Senger.

belirtiyor. İki haftalığına Naumburg'a gidiyorum, Noel'i orada kutlayacağım; bu zaman zarfında kız kardeşimi fotoğraf çektirmesi için ikna edeceğim –sonunda, tek gözlü Cyclop önümde *deus ex machina* gibi dururken bunu bu şekilde açıklamak duygularımı ifade ediyor. Her seferinde felaketi önlemeye çalışıyorum, fakat kaçınılmaz olan her zaman gerçekleşiyor ve ben bir korsan veya belirgin bir anlam veya *et hoc genus omne* olarak yeniden sonsuzlaşıyorum.

Şu ana kadar dersleri okumuşsunuzdur ve bu kadar uzun bir başlangıçtan sonra hikâyenin birden kesilmesine şaşırmışsınızdır. İnsan onu okurken susuzluktan kavruluyor ve sonunda içmek için hiçbir şey yok! Son ders için aklımda olan –gece aydınlanmalarının oldukça gülünç ve renkli bir sahnesi– Basel halkı için uygun değildi ve kelimelerin boğazımda takılması gerçekten iyi oldu.[116] Sonuç olarak, devamını getirmek beni büyük sıkıntıya sokuyor, fakat konu üzerindeki düşüncelerimi dört aylığına bir kenara koyduğuma göre –ki bu benim yaşımda oldukça kolay oluyor– son ders hiçbir zaman bitirilmeyecek. Rhineland sahnesi, biyografik olan her şey gibi, korkunç bir şekilde uyduruldu. Hayatımın gerçeği olan Basel halkı ile vakit geçirmek –ya da geçirmemek– konusunda dikkatli olacağım; gerçi Rolandseck çevresindeki bölge hakkında bile oldukça bulanık bir hafızam var. Fakat, Bayan Wagner, Rhine çevresinde seyahat ederken betimlemelerimi hatırladığını yazdı.

Toplantımız çok güzel geçti, gerçi Basel'de değil, Strasburg'da yapıldı; burayla birkaç Güney Almanya şehri arasındaki uzun telgraf sinyallerinin yollanmasından sonra, Basel'de durmalarının imkânsız olduğu anlaşıldı, böylece bir cuma günü Strasburg'a gittim. Orada hep birlikte iki buçuk gün geçirdik, başka iş yapmadık, sadece konuştuk, yürüyüşe çıktık ve planlar yaptık, hepimiz birbirimize bu kadar yakın olmaktan büyük mutluluk duyduk.[117] Wagner, seyahatinden oldukça tatmin oldu; yetenekli destekçiler buldu, huzurluydu ve her türlü olasılığa[118] hazırdı. Tüm kış seyahat ederek geçecek, Noel'den

---

116 Eğitim kurumları üzerine 6. dersi kasdediyor.

117 Orjinali: "*der herzlichsten Zueinandergehörigkeit uns gemeinsam erfreuend.*"

118 Orijinalinde: "*zu allem Unvermeidlichen gerüstet*"

sonra Kuzeydoğu Almanya'da olacaklar, özellikle Berlin'de yaklaşık üç hafta kalacaklar. Kesin değil fakat La Scala'daki gösteri için Milano'ya gidebilir.[119]

Gersdorff, ocağın ilk yarısında buraya gelecek, daha sonra Floransa ve Roma'ya geçecek. Şu anda babası gibi, uzun bir seyahate gereksinim duyuyor çünkü tek erkek kardeşi üç yıl süren akıl hastalığından sonra, yakın zamanda öldü. Artık ailesinin tek ümidi o; ailesi yalnız çünkü onlarla yaşayan son ve en küçük kız kardeşi, Kont Rothkirch–Trach ile evlendi. Gersdorff bana, Herzen'in ve sizin yaşam öykünüzle ilgili uzun bir mektup yazdı. Göreceğiniz gibi, İtalya için hazırlanırken, kendini özellikle Floransa için hazırlıyor.[120]

Bu arada, sevgili Bayan von Meysenbug, (mektubunuzda bahsettiğiniz gibi) aklınızda ne tip dilbilimsel sorular var?[121] Wilamowitz dilbilimim konusundaki inancınızı sarsmadıysa bana sorabilirsiniz. Eğer sarstıysa, gene de hizmetinizdeyim, çünkü bu konuyla ilgili arkadaşım Rohde'ye danışabilirim, onun dilbilimi konusunda kimsenin en ufak bir şüphe duymasına izin vermem.

Bayan Olga'dan acı dolu ayrılığın sonrasında gelecek yaz ne yapmaya karar verdiniz? Ve düğün ne zaman olacak? Paris'te mi ya da sizinle Floransa'da mı olacak?

Bay Monod'un, Gregory Turları hakkındaki kitabı Alman gazetelerinden yüksek övgü aldı ve katı tarihsel okulu tarafından, Gregory hakkında yazılmış en iyi ve en değerli eser olarak tanımlandı.[122]

Bu akşam ayrılıyorum. Bayan Olga'ya ve size en içten Noel dileklerimi sunuyorum. Birçok sebepten dolayı, özellikle çok güzel

---

119 Wagner, Dresden, Berlin, Hamburg, Schwerin ve tekrar Berlin'i 12 Ocak ve 6 şubat 1873 tarihleri arasında ziyaret etti. *Lohengrin*'in La Scala'da sahnelenmesi suya düşmüştü.

120 Gersdorff, Malwida'nın *Mémories d'une Idéaliste* (1869) kitabını okumuş olmalı. Bu kitabın Almanca baskası 1875'te gerçekleşti (65 numaralı mektuptaki dipnota bakınız).

121 Orijinalinde, burada olduğu gibi Nietzsche'nin yazışmalarında belirgin uzun bir hitabet var. "Was sind den das für philologische Fragen, verehrtestes Fräulein, die Sie wie Sie schreiben auf dem Herzen haben?" diye yazmışın.

122 Gabriel Monod, *Etudes critiques sur les sources de l'histoire mérovingiennes*, vol. 2, Paris, 1872-85.

geçtiği, ortak ilgileri ve buluşmaları beraberinde getirdiği için bu yıl uzun sürsün. Her şey tek bir yönde ilerliyor ve cesareti olan insana iyi ve kötü eşit olarak hoş gelmeli.[123]

Saygılarımla, sadık Fr. Nietzsche

50. Erwin Rohde'ye

Basel, Mart ortası-hayır!
yaklaşık 22 Mart [1873]

Sevgili arkadaşım,
Dün, bu sömestrdeki deneyimlerimin çoğu uçup gitmişken, ya da nasıl tanımlarsan, bugün tekrar nefes alma şansı doğdu. Fakat arkadaşlarımla barışmadıktan sonra, nefes almanın hiçbir yararı olmaz, çünkü beni çok az yazdığım ve onların mektup yazma aşkına karşı nankör olduğum için azarlayacaklar. Yakın zamanda, karnaval sırasında derin bir depresyondayken mektubunu aldım, sevgili arkadaşım, ve bir kez daha bizi ayıran şeytanı ya da –açık konuşmak gerekirse– Freiburg halkının aptal davranışını, sana veya –aslında– seni onlardan alıkoyan "arkadaşım" Ritschl'in vefasızlığına sahip olmalarını lanetledim.[124] Böylece küçük sandalyelerimizde oturuyoruz ve bir araya gelemiyoruz! İnsan her mektuba bir lanetle başlamak ve –evet, bizim yararımız için bunu sana tavsiye ediyorum– lanetle bitirmek istiyor.

Gene de senden daha iyiyim ve daha iyi hissediyorum. Masamdaki, evimdeki ve düşüncelerimdeki arkadaşlarım Romundt ve Overbeck dünyadaki en iyi yoldaşlar, bu bakış açısıyla bakarsak şikâyet etmeyi bıraktım. Dün Romundt öğretmen olarak ilk dönemini bitir-

123 Orijinalinde "das Gute und das Schlimme" daha sonraki ifade edilişi gibi "Gut und Böse" değil.

124 Rohde'nin Freiburg Üniversitesi ile bir görüşme olanağı doğmuştu, ki bu üniversite Basel'e çok yakındı.

di ve bu ilk girişimin sonunda büyük bir *furor* kazandı.[125] Öğrencilerin ilgisini gerçekten uyandırdı, akademisyen olarak kalırsa kesinlikle ilgi odağı olacaktır. Overbeck, insanın arkadaş olarak sahip olmak isteyeceği en ciddi, açık görüşlü, nazik bir insan, bir akademisyen. Aynı zamanda radikal ve ben, bundan daha azına sahip olan insanlarla uğraşmanın çok ötesindeyim. Overbeck, Paskalya tatilinde bu radikalizmi Paul de Lagarde'a[126] açık bir mektup yazarak kayıtlara geçirecek. Bir yılda konuştuğumuz önemli ve nüfuz eden konuların sayısı oldukça fazla ve bu her zaman senin burada olmanı özlediğimizi hissetmemi sağlıyor. Yaşamımız, kendini öylesine hızlı döndürmeli ki, dileklerimizin çoğu eyleme dönüşsün; fakat bu eylemlerin gerçekleşmesi için ikimizin zaman zaman beraber yaşaması zorunlu hale gelecek.

Yakında incelemen için sana ağır bir şekilde ilerleyen Yunan felsefesi hakkındaki kitabımın büyük bir bölümünü yollamayı umuyorum. Başlık kesin değil; fakat eğer "Kültürün Doktoru Olan Filozof" olursa, tarihi meraklardan biriyle değil de genel bir problem hakkında endişelendiğimi göreceksin.[127] Leipzig'deki matbaacı sorunu hâlâ çözülmedi; bu nedenle ikinci basımda uzun bir gecikme oldu.[128] Wilamowitz'in ikinci eseri bana yollandı, okudum ve oldukça eğlenceli, kendini inkâr eden bir eser olarak buldum.[129] Gersdorff, Roma'da şakacıyı gördü; sana neşe dolu mektubunu yolluyorum, böylece sen de coşkulu şovalyenin neşesini paylaşabilirsin.

Paris'ten Bayan Olga ile Bay Monod evleneli çok olmadı. İkili piyano için bir düğün bestesi. İki piyano için, iyi bir evliliğin simgesi olabilecek bir isimle "iki kişi için tek sesli" bir evlilik bestesi ile şahitlik yaptım.

---

125 Orijinalinde "Kathedralen *furor*. "Katheder" "Kürsüde ders", "furor" ise "öfke" anlamını taşıyor. Romundt 31 Mart 1874'de Shützengraben, 45 numaralı eve taşındı.

127 Nietzsche 1872-73 ve 75 tarihleri arasında "Philosophenbuch"ta çalışıyordu. Bu çalışmaları *Grossoktavausgabe*'nin 10. bölümünde yayımlandı.

128 *Die Geburt der Tragödie*'nin basımından söz ediliyor.

129 *Zukunftsphilologie*: Eine Erwiderung auf die Rettungsverswche for Friedrich Nietzsche's Geburt der Tragödie (Berlin, 1873).

Bayan von Meysenbug derinden üzüldü, ve her türlü şefkati hak ediyor; biraz olsun teselli etmek için beni Paskalya'da Floransa'ya davet etti. Maalesef hiç tatilim yok, onurlu Pädagogium sayesinde. R. W(agner) bana kitabı *Devlet ve Din*'i yolladı, 1864'te Bavaria Kralı'na yazılmış ve hâlâ basılmamış; çok derinden bilgilendim. Din ve devlet hakkında bu şekilde yazabilecek yaşayan hiçbir adam yok, kralların içinde bile. Aklıma gelmişken, Wilamowitz kitapçığının 3. sayfasında, *Philological Advertiser* hakkında yazdığı görüşünde hangi skandalı ima ediyor?[130] Yaşlı Leutsch da iki yüzlü değil mi?

Certamen hakkındaki yazımı sana yollamayı unutup duruyorum. "Lütfen kabul et", dedi çocuk babasına doğum gününde pastayı yere düşürürken.

Keşke başka bir sanat dalı daha öğrenmiş olsaydık sevgili arkadaşım, o zaman dünyayı beraber dolaşabilirdik! Çünkü varsayım avcısı[131] olmak hiç de adil bir ticaret değil. Geçen dönem iki öğrenci almayı başardım, bir tanesi Almancacı, diğeri ise hukuk öğrencisi; ikisine de konuşma sanatı dersi verdim! İnanılmaz derecede ters gözüküyor, özellikle birine benim kişisel hayranım gözüyle baktığımda; botlarımı boyadığında da konuşma sanatı dersimi dinlediği zaman olduğu kadar mutlu olabilir! Gelecek dönem biraz daha iyi olacak; Pädagogium anlaşabileceğim birkaç iyi dilbilimci yetiştiriyor.

Abundantia resimleri bugün geldi, Leipzig ve Naumburg'daki güzel günlerimizi hatırladım.[132] Bu olayı bu sene de tekrarlamak için elimizden geleni yapmalıyız, öyle değil mi sevgili arkadaşım? Fakat Ekim'de sana yakın yerlere seyahat edeceğim, eski Thuringia'ya. Veya Dresden'de mi buluşsak? Ne olursa olsun, o lanet olası Leipzig'de değil!

---

130 Kastedilen bölümde şunlar yer alıyordu: "Bana söylenilene göre *Philological Advertiser*'de *Die Geburt der Tragödie*'nin ilanını, daha önceden dört kez reddeden editöre çılgında tekrar kabul ettirme girişimi suya düştü.

131 Orijinalinde "Konjekturen-Dachhund." Dashund yer altında yaşayan bir porsuk türü.

132 *Abundantia*, Hans Makart'ın bir resmi. Nietzsche ve Rohde, 1871 sonbaharında Leipzig'de oldukları sırada sergilenen bu resmi çok beğenmişlerdi.

Senin için berrak bir gökyüzü, huzurlu bir kafa diliyorum ve sana Marcus Antoninus'u tavsiye ediyorum; onu okumak insanın çok huzurlu hissetmesini sağlıyor.

Sadık ve seni her zaman düşünen
Fridericus

Gersdorff'un mektubunda derslerimle ilgili –fark edeceksin– çok dokunaklı bir şey var. Ne arkadaş ama![133]

51. Richard Wagner'e[134]

Basel, 18 Nisan 1873

Saygıdeğer Üstat,

Bayreuth günlerinin anıları her zaman benimle. O kadar kısa zamanda yaşadığım ve öğrendiğim yeni şeyler daha çok gözlerimin önüne seriliyor. Eğer orada olduğum sürece benden memnun kalmadıysan, bunu çok iyi anlarım; fakat elimden bir şey gelmez, çünkü çok yavaş algılıyor ve öğreniyorum. Seninle olduğum her an daha önce hiç düşünmediğim ve aklıma kazımak istediğim bir şey fark ediyorum. Böyle bir ziyaretin senin için tatil olmadığını çok iyi biliyorum sevgili üstat; hatta bu bazen çekilmez olmalı. Sıklıkla, en azından daha fazla özgürlük ve bağımsızlık görünümü vermek istiyorum fakat sonuçsuz kalıyor. Yeter! Senden beni bir öğrenci gibi basit görmeni rica ediyorum, mümkünse elimde kalemim ve önümde defterimle, oldukça yavaş akıllı bir öğrenci olarak. Sana bir şekilde yardım etmeyi ne kadar çok istediğimi hissettiğimde ve bunda ne kadar başarısız olduğumu anladığımda her gün biraz daha hüzünlü olduğum doğru; seni eğlendirmek için bile bir şeyler yapamıyorum.

---

133 Floransa'da Gersdorff, Nietzsche'nin "Eğitim Kurumları Üzerine" adlı konuşma metnini Meysenbug için çoğaltmıştı.

134 5 Nisan'da Nietzsche, Gersdorff'a yazdığı mektupta, ertesi gün Bayreut'a bir haftalığına giderek, Wagner ile bozulan ilişkilerini düzeltmek istediğini belirtmişti. Bu mektup gösteriyor ki bu ziyaret istenilen etkiyi yaratamamış.

Şu anda yazdığım şeyi, ünlü yazar David Strauss'un aleyhinde yazdığım yazıyı, bitirdiğimde belki de bunu yapabilirim.[135] Yazdığı *Eski ve Yeni İnanç*'ı okudum ve bir yazar ve düşünür olarak aptallığı ve bayağılığı karşısında hayrete düştüm. En berbat stilinin örneklerinden güzel bir derleme, varsayılan "klasiğin" gerçekte ne olduğunu topluma göstermeli.

Ben yokken arkadaşım Overbeck yazdığı kitabı oldukça ilerletmiş, "Teolojimizin Hıristiyanlığı Üzerine"; tüm taraflara karşı oldukça saldırgan ve dahası oldukça kesin ve dürüst ki, yayınlandığında, Profesör Brockhaus'tan alıntı yapacak olursak "kariyerini mahvetmiş" bir adam olarak suçlu ilan edilecek. Basel yavaş yavaş iğrenç bir yere dönüşüyor.

Dostum Rohde ile Lichtenfels'te ayrıldık (tren istasyonunda senin büstünün durduğu yerde). Paskalya bayramında bir sabah yürüyüşüne daha çıktık, Lichtenfels'ten bir saat uzaklıktaki Vierzehnheiligen'e. Muhteşem arkadaşlarım var, sence de öyle değil mi?

Derin saygı duyduğum eşine, Renan'ın *Paul*'unu yolluyorum bugün; hazır olunca Overbeck'in kitabıyla birlikte söz verdiğim Paul de Lagarde'ın[136] kitabını da yollamalıyım.

Dekanı görmediğimiz için çok üzgünüm.[137]

Hoşça kal! Hoşça kal sevgili üstat, sen ve tüm ailen hoşça kalın.

Sadık Friedrich Nietzsche

135 Bu yazı "David Strauss, der Bekenner und Schriftseller" adıyla Nietzsche'nin *Zamansız Düşünceler*'de (1873-76 arasında yazıldı) yer aldı.

136 50. mektuptaki dipnota bakınız.

137 Dittmar adında, Bayreuth'ta bir din adamı.

52. Erwin Rohde'ye

İsviçre sınırında [Basel]
18 Ekim 1873

Sevgili arkadaşım,
Yukarıdaki otel ilanı sadece geçen yıl Splügen'de olduğum anlamına geliyor ve şu anda başka kâğıdım yok. Fakat şu anda bu mektubu yazan ve yazısı bu kadar kötü olan kişi Romundt.[138]

Sen gittiğinden[139] beri ancak hayatta kalmayı başarabildim, her dört günde bir yatakta yatmak zorunda kaldım ve doğum gününü bir mektupla düzgün bir şekilde kutlayamadım. Kendim söz konusu olduğumda sadece geçen bir yılı kutlamaya ve geleceğin yaklaşmasını kabullenmeye karar verdim. Eğer tanrılar çok merhametliyse bana yeni yılda da eski yılda verdiklerini versinler; yani arkadaşlarımı ve düzgün ve iyi bir şeyler yapma arzusunu.[140]

Çünkü yeni olan her şey korkunç, yeni yılın ilk günlerinde bunu fark ettim. Örneğin yeni, bugün gelen Bayreuth projesi ve müşteriler için yazmam gerektiği konusundaki istek. Bu istek de korkunç, bir kez kendime yakın bir şeyler yazmaya çalıştım ama olmadı. Dolayısıyla sana yalvarıyorum sevgili arkadaşım, canavarı beraber halledip halledemeyeceğimizi görmek için bana bu konuda yardım et. Benim için taslağını hazırlamanı istediğim bildirgenin özü, küçük veya büyük bütün insanların, Alman dili yankılandığı sürece,[141] müzikle uğraşanlara para kazandırmalı; aşağıdaki motivasyon onları böyle bir harekete teşvik edebilir (detaylar görünüşe bakılırsa Wagner'den Heckel'e).[142] 1. Projenin önemi, onu başlatanın önemi. 2.

---

138 Orijinal mektup Hotel Bodenhous Sphingen antetli kağıdına yazılmış. O sıralarda Nietzsche'nin gözleri epeyce bozulduğu için fırsat buldukça mektupları başkalarına yazdırıyordu.

139 Rohde Nietzsche'yi Ekim ayının ilk günlerinde ziyaret etmişti.

140 Nietzsche'nin doğum günü 15 Ekim. Nietzsche "Yeni yıl"ı, 15 Ekim'den itibaren sayıyor.

141 E. M. Arndt'ın "Des Deutschen Vaterland / Almanya Vatan' adlı şiirine gönderme (Milliyetçi Alman yazar ve şair - 1769/1860).

142 Wagner'in çevresinde yer alan Emil Heckel, kendisi için böyle bir bildiri yazmıştı. Wagner ise ona bunu Nietzsche'den istemesini söylemişti.

Böyle bir proje –projeye katılanlar, hiçbir kişisel çıkar olmadan kişisel fedakârlıkta bulunur –şarlatanların projesi olarak sunulduğunda saldırıya uğrayabilir. 3. Diğer uluslarla karşılaştırma; eğer Fransa, İngiltere veya İtalya'da, kamuoyunun tüm güçlerine karşı tiyatrolara, ülkenin bir ucundan diğerine gösterilen ve alkışlanan beş çalışma sahneleyen bir adam, şöyle haykırıyorsa: "Var olan tiyatrolar ulusun tüm ruhuyla uyuşmuyorsa; toplumsal sanat gibi; o zaman yüzkarasıdırlar. Ulusal ruha bir tapınak inşa etmeme yardım et!" sadece kendine saygıdan bile olsa, herkes ona yardıma gelmez mi?[143] Sonunda, bütün Alman kitapçılarında, sanat ve müzik tüccarlarında abone listesi olduğu ve onlardan gerekli bilginin alınabileceği belirtilmeli. Kızma sevgili arkadaşım ve üzerinde çalışmaya başla; ben de üzerinde çalışmaya başlayacağım, fakat kalbimin ve midemin durumundan dolayı hiçbir şey garanti edemiyorum. Konu aynı zamanda acil. Yakında senden Napoleonik stilinde bir sayfa alabilecek gibi sayabilir miyim?[144]

Bu arada başka bir şey giderek büyüdü ve gerçekten bizim kontrolümüz dışına çıktı. Mektuplarda bile onun hakkında açıkça konuşmamıza izin verilmiyor –sadece mırıldanabiliriz. Leipzig yayıncılarını ——[145] Uluslararası Yayıncılar'la[146] birleştirmek için korkunç bir entrika var; Overbeck ve ben en çok farkında olanlarız. Korktuğumuz gibi F[ritzsch] çoktan anlaşmış ve şimdiye dek muhtemelen parasını almıştır. Bu konu kamusal bir tartışma haline geldiğinde ümitlerimiz ve endişelerimiz yok olacak. Aslında bu akşam Leipzig'e gitmek ve şahsen olaya karışmak istedim. Beklenmedik bir üniversite sorumluluğu beni engelliyor, ancak Bayreuth'tan

143 Bu soruda sözü edilen çalışmaları: *Der Fliegende Holländer, Tannhäuser, Lohengrin, Tristan und Isolde, Die Meistersinger.*

144 Rohde 23 Ekim tarihinde yazdığı mektupla bu isteği geri çevirmişti.

145 Orijinalinde: *Briefe 4, No. 737*

146 Fritzsch Wagner ve Nietzsche'nin Leipzig'deki yayıncısıydı; daha sonra Bayreuth çevresinin yayıncısı oldu. Charles Andler "*Nietzsche, Savi et sa pensée*" adlı kitabında (Paris, 1920) "Komünist plan" olduğu sanılan Wagner ve Bayreuth çevresine karşı düzenlenen bu plana ilişkin ayrıntıları aktarır. Ayrıca Gersdorff'un Nietzsche'ye mektubunda yer alır.

Leipzig'e gidebilirim.[147] Kuvvetli eleştiri E[rwin R[ohde]'nin *apparatus criticus*'un tümüne ulaşmadığı yönünde (Dişi hayalet R[osalie] ve N[ielsen]'den gelen mektuplar ve ulaşan sözler). Buradan bildiğimiz, çok deneyimli olmayan eleştirmenler[148] bile kesin sonuçlara varabilirler, özellikle R[omundt]'un ünlü spekülatif sınıf geçersizliklerinden yararlanırlarsa.[149] Eğer F kendi vasiyetnamesinin anlaşmasından bahsetmeye geldiyse, hayaletten nasıl bahsettiği, sağlığı hakkında ne konuştuğu hakkında lütfen bize haber ver.[150] Bu arada, bu mektubu yazdıran ve yazan kişi tarafından onu yakman büyük bir ciddiyetle rica ediliyor.

Güçlü erkek kalbin kaburgalarına çarparak mı atıyor?

Olaylardan sonra bu mektuba adımı yazmaya cesaret edemiyorum. Samarow'u yaşıyoruz; her şeyi sadece bombalar ve karşıt bombalar olarak düşünüyoruz, takma adlar ve takma bıyıklar kullanıyoruz.[151]

Hooi, hooi! Rüzgar nasıl uluyor!
Komplocu arkadaşlarımız adına...

Hırıltılı hayalet sesiyle Hugo
İçten selamlar
Yazar

147 Nietzsche 30 Ekim'den 2 Kasım'a kadar Bayreuth'taydı, Wagner Topluluğu delegeleri ile bir toplantıya katılmıştı. 7 Kasım tarihli Gersdorff'a yazdığı mektupta bu toplantıyı anlatmıştı. O toplantıda, Wagner'in kabul edip "iyimser bir öneri" olarak değerlendirdiği Nietzsche'nin önerisi reddedilmişti.

148 Orijinalinde: "Krütüker"

149 Rohde, 23 Ekim'de Nietzsche'ye yazdığı mektupta Romundt için şaka yollu "sınıf boşaltan" ismini kullanıyor. Bu böyle devam etmiş olmalı ki, Romundt'un boş sınıfları onun felsefe derslerini spekülatif hale gelme eğilimini yaratmış.

150 14 Ekim tarihli mektubunda Rohde, Rosalie Nielsen (International Publishers) vasiyetini Fritzsch'in lehine hazırlamak istediğini yazmıştı.

151 Gregor Samarow, Oskar Meding'in yazarı olarak kullandığı isimdi, "*Europäische Minen und Gegenminen* / *Avrupalı Bomba ve Karşı Bomba*" adlı kitabın yazarı. İkinci parça ise *Um Szepter und Kronen* (Stutgart, 1873). Bu kitabı okuyan belki de Nietzsche değil, Overbeck'ti.

Her şey tehlikede; Overbeck'in karnı ağrıyor; zehirlendiğini hissediyor; en iyi dileklerini yolluyor.

53. Malwida von Meysenbug'a

Basel, 11 şubat 1874

Saygıdeğer dostum,
Düşüncelerimin sizi nerede bulacağını bilmiyordum; sadece Gersdorff'tan Bayreuth'taki hayatınızın bittiğini duydum; şimdi nerede olduğunuzu duyuyorum, yalnız ve rahatsızmışsınız, yanınıza gelmeyi çok isterdim, keşke görevlerim ve üniversitedeki işlerim bu isteği yerine getirmek için uygun olsaydı.[152] Fakat sizi Roma'da ziyaret etmeye söz veriyorum. Veya Cenova veya Lugano sağlığınıza daha mı iyi gelir? Zaman zaman size Basel'i tavsiye etmeyi düşündüm, şu ana kadar yumuşak ve güneşli bir kış geçirdik, ama dünden beri kar ve gerçekten soğuk bir hava var. En azından, buradaki iklimle Bayreuth'taki arasında büyük bir farklılık olduğunu biliyorum, burada ağaçlar dört hafta önce çiçekleniyor. Bu öneri sadece size bir kez daha yakın olma dileğimi ifade ediyor, öteki insanların böylesine güçlü hissedemeyeceği bir acıyı paylaştığımız için –Bayreuth acımız. Oh, ümitlerimiz çok fazla olduğundan! İlk başta oradaki acı verici durumları düşünmemeye çalıştım ve daha sonra bu mümkün olmadığından, geçtiğimiz haftalarda düşünebildiğim kadar düşündüm ve projenin durma noktasına gelmesinin hatta belki de neden tamamen başarısızlığa uğradığının tüm sebeplerini inceledim.[153] Belki daha sonra sizinle bazı düşüncelerimi paylaşmalıyım; fakat ilk önce iki hafta içinde benden bir şey daha alacaksınız, beklenen No. 2, "Hayat Tarihinin Faydaları ve Dezavan-

152 Meysenberg Bayreuth'a yerleşmeyi planlamıştı, fakat bir kulak iltihaplanması sonucu güneye gitmek zorunda kaldı. San Remo'da bir süre tedavi görmek için kaldı. (Nietzsche'nin mektubu da oraya gönderilmişti), sonra Ischia'ya, oradan da ondan sonra sürekli olarak kalacağı Roma'ya geçti.

153 Adolf Stern'in optimistlik önerisinin hiçbir dayanağı yok.

tajları Üzerine". "2" numarası bana David Strauss'un dün Ludwigsburg'da gömüldüğünü hatırlatıyor.[154]

Bayan Monod nasıl? Bir oğlu olduğu doğru mu?

Bu mektubu dikte ettiğimi görüyorsunuz –gözlerimde sorun var. Yine de o kadar fazla değil. Ah, keşke size yardım edebilseydim! Veya size bir faydam olsaydı! Şefkatle sizi ve zavallı hanımefendiyi düşünüyorum ve hayatla başa çıkma kabiliyetinize hayranlık duyuyorum. Sizinle kıyaslandığında şanslı bir prensim ve bundan utanmalıyım.[155] Tüm dileklerim sizinle.

Friedrich Nietzsche

54. Erwin Rohde'ye

Basel, 19 Mart 1874

Yarı dönemim neredeyse bitti; yarın bitiyor; sadece üniversitede tabii ki; Pädagogium beni sadece bir buçuk haftalığına Paskalya tatiline yolluyor, o kadar. Bu noktada sen daha iyi durumdasın sevgili arkadaşım ama sadece bu noktada, kardeşler olarak ayrı ayrı ve beraber, diğer durumların için hâlâ üzülüyoruz. Sonrası için, bizi kalıcı olarak bir araya getirecek iyi bir plan yaptım fakat hâlâ birkaç yıl beklemek zorundayız. Sonbahardaki toplantı, *consilium Rhaeticum*, kesin değil mi? şimdi Bayreuth! Bayan Wagner'den –Wagner'in arkadaşları arasında bir sır– Bavaria kralının 100 bin talere kadar sübvanse ederek projeyi desteklediğini öğrendik; bu da demek oluyor ki, operasyonlar (makineler, dekorasyon) oldukça hızlanacak. Wagner'in kendisi bitiş tarihinin 1876 olduğunu yazdı; girişimin artık netleştiğine inanıyor. Tanrı öyle olmasını sağlasın!

---

154 Bu makale Nietzsche'nin *Zamansız Düşünceler*'inin ikincisi. Birincisinde de David Frierich Straus'a saldırıyordu. 11 şubat'ta Nietzsche Gersdorff'a yazdığı mektupta bu makalenin Strauss'un yaşamını berbat etmemiş olduğunu umduğunu açıklamıştı. Strauss ise bu makaleden haberi olmadan ölmüştü. Nietzsche "bu beni bir biçimde etkiliyor" diye yazmıştı.

155 N, "Glücksprinz" kelimesini "Glückspilz" olarak kullanmıştır.

Bu korku dolu bekleyişten sonra iyileşmek zor; bazen gerçekten ümitsizliğe kapılıyorum.

Profesör atandığını bildirmeni bekliyorum. Akademik memuriyet söz konusu olduğunda insanlar gerçekten aptal; geçenlerde Freiburg'daydım ve kılı kırk yaran dırdırcı Keller[156] hakkında şikâyet ettiklerini duydum. Sana iyi hizmet ediyor! Şikayet etmeye devam edin diye düşündüm: oraya tayin edilmesinin sebebinin Ritschl olduğunu buldum. Bana yazmıyor ve "Tarih"[157] adlı yazımı okuduğunda ne kadar azını anlayacağını düşünmekten zevk duyuyorum. Bu anlayamama onu sinirlenmekten koruyor ve bu da en iyisi.

Schulpforta Profesörü Plüss,[158] ki onu tanımıyorum, memleketim Naumburg'u, *Tragedyanın Doğuşu* ve *Çağa Aykırı Düşünceler* üzerine yaptığı konuşmalarla canlandırdı. Bay Bruno Meier, Wagner sorusuna Draseke'nin katkıda bulunduğu öğretilerini çürüten uzun, zor bir yazı yazdı. Yazıda beni "kültürün düşmanı" olarak lanse etti ve aldatılanlar arasındaki kurnaz sahtekâr olarak gösterdi. Yazısını şahsen gönderdi, özel adresini bile yazmış; ona Wilamop'un iki kitapçığını[159] yollayacağım. Hıristiyanlar, düşmana nazik davranır dedikleri bu olsa gerek. Meier'in Wilamops'tan alacağı zevk ifade edilemez.

Dr. Fuchs, Wochenblatt'ta mide bulandırıcı bir şekilde tekrar beni övdü;[160] artık bu kadarı yetti. Fakat neden sana övgüden ve utançtan bahsediyorum! Dostluğumuz, bizi kaprislerden ve üzüntülerden koruyor; tekrar üretmek üzere olduğumdan övgü ve utanç benim için söz konusu olamaz. Taşkınlıklarımı olgun olmayan bir şekilde gösterdiğimi biliyorum, fakat tüm endişem ilk başta içimdeki tüm polemiklerden ve negatif şeylerden kurtulmak; sebatkâr bir şekilde

156 Otto Keller, Freiburg'da 1872'den 1876'ya kadar klasik dilbilim profesörüydü. Nietzsche Rohde'nin profesörlük için bir ön görüşme çağrısı almasını bekliyordu.

157 *Zamansız Düşünceler*'in ikincisi.

159 Bruno Meyer, "Beiträge zur Wagner-frage," *Deutsche Warte*, Johannes Dräseka, "Beiträge zur Wagnerfrage, *Musikalisches Wochenblatt*. WilamopsO(MompsOpug-dog)" Wilamowitz-Moellendorf'un takma adıyla.

160 Carl Fuchs, "Gedanken aus und zu Grillparzers *Aesthetischen Studien*," *Musikalische Wochenblatt*, 1874 bölüm 5. Daha sonraları Niezsche Fusch ile ilişkileri düzeldi.

düşmanca duygularımı gerçekten terbiyesiz bir şekilde dışarı çıkarmak istiyorum; bu şekilde "kubbe çınlasın".[161] Daha sonra –beş yıl sonra– tüm polemiklerden vazgeçeceğim ve iyi bir iş düşüneceğim. Fakat şu anda kalbim nefret ve sıkıntıyla dolu. Hâlâ söyleyebileceğim on bir iyi ezgim var.[162] Overbeck'e de küçük sırrım olan konuyu açtım ancak onun denemesinin ona teması, No. 1 ile polemikler ve barış ezgileriyle ters düşüyor.[163] Gördüğün gibi burada işler karıştı. Kılıçlar çekildi ve savaşa hazırız! Sadece muhteşem arkadaşımız Romundt bizi endişelendiriyor; perişan bir gizemci olmaya başladı. Berraklık veya dünyevi deneyimler hiçbir zaman onun güçlü noktası olmamıştı; şimdi kültürle ilgili her şeye karşı tuhaf bir nefret besliyor –dediğim gibi Overbeck ve ben endişeleniyoruz. Garip bir şekilde sezgilerin başlangıcını düşünüp duruyor –Yüce İsa bizi korusun!

Her yerden güzel mektuplar aldım. Meslektaşım Burckhardt, "Tarih"ten çok etkilenmiş ve çok güzel ve klasik bir mektup yazdı. Yaşlı Vischer çok hasta; işlerinin çoğunun hafifletilmesini istedi, ve çok sefil gözüküyor, yeşilimsi-beyazımsı-sarı.

Die Geburt der Tragödie'yi[164] basmakla meşguller –sonunda!

Bu sonbaharda bize ne zaman gelebilirsin? Artık eksiksiz detayları bilmek istiyorum, böylece arkadaşlarımız yaz için planlarını yapabilirler.

Hoşça kal en sevgili münzevim ve güneyi önemseyen kuzeyin romantiği.

Bizler meraklı adamlarız, çoğumuz böyle. Ben gittikçe daha şaşkınlaşıyorum.[165]

Friedrich Nietzsche

---

161 Goethe'nin *Faust*'undan, 1. bölüm, "Auerbachs Keller"den alıntı: "Sadece kubbe çınladığında / Kişi basın gücünü derinden hisseder."

162 Nietzsche 13 tane "*Zamansız Düşünceler*" yazmayı planlamıştı.

163 Overbeck'in kitabı "*Günümüz Teolojisindeki Hıristiyanlık Üzerine*" adlı çalışmasının alt başlığı "Eine Streit und Friedensschrift / Barış ve Polemikler Bildirisi"ydi.

164 İkinci baskı Nietzsche ikinci baskının bir önceki kış basılmış olmasını umuyordu.

165 Orijinalinde "ich wundere mich sehr und immer sehrer." Son iki kelime bir çeşit şaka.

55. Carl von Gersdorff'a

Basel, 1 Nisan 1874

Sevgili sadık arkadaşım,

Keşke hakkımdaki fikirlerin bu kadar iyi olmasaydı! Bir gün bana dair fikirlerinde yanıldığını fark edeceğini düşünüyorum; ve bu düşüncemi oluşturan sürece, kendimi gayet iyi bildiğim için övgülerinden hiçbirini hak etmediğimi bildirerek başlayacağım. Keşke, kendimi üretken bir insan olarak gördüğümde, düşüncelerimin kökünde ne kadar melankolik ve umutsuz olduğumu bilseydin. Sadece ufak bir özgürlük arıyorum ve kendimi savunuyorum ve bana yapışan bağımlılığın miktarın –ifade edilemez bir miktar– isyan ediyorum. İnsan hâlâ bağımlılığa hapsolmuşken gerçek üretkenlikten bahsedilemez ve baskıyı hissetmenin yükü altındayken gerçekten üretken olabilir miyim? şüphe ardına şüphe. Amaç çok uzakta ve eğer insan ona ulaşsa bile insanın gücü uzun arayışta ve mücadelede tükenmiş olur; insan özgürlüğe ulaştığında, kısa ömürlü bir sineğin geceki hali kadar bitkin olur. Bundan çok korkuyorum. İnsanın bu kadar erkenden mücadelesinin bilincinde olması ne büyük talihsizlik! Buna karşı, bir sanatçının veya kendini her türlü dünyevi zevkten soyutlamış bir insanın yapabileceği gibi gerçek bir eylemde bulunamıyorum. Böyle şikâyet etmeyi ne kadar acınası ve mide bulandırıcı buluyorum! şu anda fazlasıyla bununla dolmuş durumdayım.

Bu arada sağlığım çok iyi; endişelenme. Fakat doğa konusunda hoşnut değilim, bana daha çok anlayış göstermesi gerekirdi, her zaman en iyi şeylerde yetersizim. Bunu bilmek bir adam için en kötü acı.

Her zamanki mesleki işler iyi çünkü belirli bir uyuşukluk getiriyor, böylece insan daha az acı çekiyor.

Sonbaharda ya da daha sonra –ah, "daha sonra"yı anlamıyorsun, değil mi? Birbirimizi *consilium subalpinum sive Rhaeticum*'da görmek zorundayız.[166] Hepimiz bir arada olduğumuzda, üzüntü duyması için

166 Nietzsche'nin yapılmasını umduğu Basel'deki toplantı. Rohde ve Gersdorff ayrı ayrı Nietzche'yi Ekim ayında ziyaret ettiler.

hiçbir sebebi olmayan, parçaların bütünü olan bir adam ortaya çıkıyor. Beraberken neşe içinde yüzen bir varlık oluyoruz, doğanın göğsünde.[167] Ne zaman gelebileceğin konusunda bütün ayrıntıları bana yaz, olur mu? Rohde son mektubunda kesinlikle geleceğini söyledi. Overbeck ve Romundt (dünden beri pansiyonerimiz) de gelecekler. En kısa tatili olan ben, Ekim'in ilk yarısında müsait olmayı planlıyorum. Bize bu zamanı ayırabilir misi, sevgili arkadaşım?

Schulpforta'daki Profesör Plüss'ün, Naumburg "Litteraria"da *Die Geburt der Tragödie* ve Straussiad hakkında ders verdiğini duydun mu? Çok komik ve inanılmaz, öyle değil mi? *Musikalisches Wochenblatt*'ta Dr. Fuchs çok küstah, açgözlü tavrıyla Overbeck ile beni kızdırdı. Sevgili Bayan Meysenbug Akdeniz'den baharın habercisi olarak bana çok güzel taze çiçekler gönderdi.

Rohde'den gelen iyi ve bilgilendirici bir mektubu ekte yolluyorum; bir ara geri gönder.

Bayreuth'takilerden görkemli mektuplar geldi.

Baskı hatalarına şükürler olsun fakat en önemlisini kaçırdın: Hölderlin yerine Höderlin.[168] Gene de muhteşem gözüküyor öyle değil mi? Fakat pis herifler anlamayacak.

Yazılarımın anlaşılması güç ve zekâdan yoksun olduğu söyleniyor! İnsan kederden bahsettiğinde, keder içindeki insanların anlayacağını düşünmüştüm. Bu kesinlikle doğru; fakat keder içinde olan insanlar nerede?

Benden şu anda edebi bir eser bekleme. Yaz derslerim için hazırlamam gereken çok şey var ve yapmak hoşuma gidiyor (konuşma sanatıyla ilgili). Noel'den beri oldukça düşündüm.

Ailene en içten selamlarımı ilet.

Evet, insanın hiç arkadaşı olmasa! İnsan buna dayanabilir mi? *Dubito.*

Fridericus

---

167 Schiller'in "Ode to Joy" adlı şiirinden alıntı.

168 Hode=testis. "Hoderlin" burada küçültme eki olarak okunduğunda "küçük testisler" olarak okunabilir. Bu paragraftaki son cümlede pek net değil. "Aber es versteht kein schwein." Nietzsche bu dizgi yanlışıyla bu kazara anlamı görebilmek için "Schwein/domuz olmak gerektiği sonucunu çıkarıyor.

56. Carl von Gersdorff'a

Basel, 4 Temmuz 1874

Sevgili arkadaşım, yaz sıcağına rağmen şimdi sana söylemek istediğim birkaç şey var. İlk önce, serin bir yer bulma özlemim var. İkinci olarak, *Çağa Aykırı Düşünceler*[169] üzerinde çok şey yapıldı. Tatilde bitirmeyi umuyorum ama bitiremem, çünkü vücudumun dinlenmeye ihtiyacı var. Diğer taraftan, her şey güzelce yerine oturuyor; mahvetseydim veya unutsaydım çok kötü olurdu. Muhtemelen kız kardeşimle birlikte bir süreliğine Engadin'e gideceğim.[170] Bayreuth'a gelince, iyi niyetlere sahip olmanın ötesine geçemedim; çünkü yaşamları ve ev durumları bana huzursuz gibi geliyor ve şu anda onları ziyaret etmemiz uygun olmaz. Durumuma üzülmüyorlar; hepiniz çok fazla karanlık tarafına baktınız. Sonuç olarak, şu anda düşünebildiğim tek şey No.3'ü bitirebilmek ve ortaya güzel bir iş çıkarmak. Bu arada sevgili arkadaşım, beni tehditle Bayreuth'u ziyaret etmeye zorlama gibi tuhaf ve gülünç bir fikre nasıl kapıldın?[171] Neredeyse kendi irademle gitmek istemiyormuşum gibi gözüküyor; Bayreuth'takilerle geçen sene ve ondan önceki sene ikişer kez görüştüm. İkimiz de Wagner'in doğasının onu şüpheli olmaya yönelttiğini biliyoruz, fakat şüpheliliğini kurcalamanın iyi bir şey olacağını düşünmüyorum.[172] Ve son olarak kendime karşı, yerine getirmesi zor olan yükümlülüklerim olduğunu göz önünde bulundur; üstelik sağlığım çok hassas bir durumda. Gerçekten, kimse beni bir şey yapmaya zorlamaya çalışmamalı.

Bunu dostane ve insani bir şekilde algıla!

---

169 Burada sözü edilen *Zamansız Düşünceler*'in üçüncüsü; "Eğitimci Olarak Schopenhauer," asıl ismi ise "Almanlar Arasında Schopenhauer". Nietzsche o sırada Leipzig'den Ernst Schmeitzer'le onun baskısı için Ekim ayında başlayan görüşmeleri sürdürüyordu. Fritzsch ise yazarın işyerini kapatmıştı.

170 Gerçekte Nietzsche Temmuz'un ikinci yarısını Ergadin, Bergün'de Romundt ile geçirdi.

171 Gersdorff Nietzsche'ye, eğer Bayreuth'e gitmediği takdirde İsviçre'ye gelmemesi gerektiğini yazmıştı.

172 Eğer Wagner bunu işitmiş olsaydı, Gersdorff'un tehdidinin bu sonucu doğuracağı anlamında.

Düşün, yaşlı Vischer birkaç gün önce ölüm döşeğine düştü ve ailesi etrafında toplandı. Onda ne kaybettiğimi biliyorsun.

Geçenlerde arkadaşımın babası Yargıç Krug'un[173] öldüğünü öğrendim. Arkadaşım Pinder ve Gustav Krug da sonbaharda evleniyorlar. Nesiller yeşermeye devam ediyor...

Toplantımız için iyi bir şeyim var fakat lütfen sen de bir şey getir. Belki İtalyanca çevirileri![174]

Fakat boş vaktin olursa, sevgili sadık arkadaşım.

[imza yok]

57. Malwida von Meysenbug'a

Basel, 25 Ekim 1874

Sonunda saygıdeğer hanımefendi, bir kez daha size yeni yazdığım bir şey sayesinde kendimden haberler verebileceğim; bu son kitabın içindekilerden son zamanlarda kafamı meşgul eden düşünceleri görebileceksiniz.[175] Ayrıca bir yıl süresince bazen, kitabın gösterdiğinden daha kötü ve kuşkulu bir halde olduğumu da göreceksiniz. Yine de, *in summa*, işler yolunda gidiyor, ileri gidiyor, sadece hayatımın günışığından yoksunum; diğer tüm şeylerde işlerin olduğundan daha iyi olamayacağını söylemeliyim. İnsanın görevinde adım adım ilerlemesi elbette iyi bir şans –şimdi on üç *Düşünce*'nin üçünü bitirdim ve dördüncüsü aklımda.[176] İçimde olan tüm

173 Gustav Krug'un babası.

174 Gersdorff Machiavelli'nin *Life of Castruccio Castracani* (1281-1328); adlı kitabını çeviriyordu. Castracani, Lucca'daki Ghibellini grubuna önderlik etmişti ve Machiavelli *History of Florence*'de onun kahramanlıklarına yer vermişti.

175 Orijinal "was ich inzwischen in mir erlebt habe" (Kendimde denediğim gibi), normal olarak "düşündüğüm gibi" anlamında da kullanılabilir. Bu ve öbür mektupların içeriğinde bu deyim bir düşünceye odaklanmayı ve Nietzsche'nin edindiği deneimleriyle ifade eder. Nietzsche Meysenbug'a "Eğitimci Olarak Schopenhauer"i göndermişti.

176 O tarihte Nietzsche'nin yazmayı planladığı makale "Richard Wagner Bayreuth'ta" değil, "Biz Filologlar" idi.

negatif ve asi fikirleri yok ettikten sonra nasıl hissetmeliyim? Ve bu muhteşem hedefe beş yıllık bir zaman kadar yakın olduğumu ümit edebilirim. Şimdiden minnettarlık hissiyle, büyük bir netlik ve keskinlikle görmeyi öğrendiğimi hissedebiliyorum. Bir şey beni tamamen yanlış yola sürüklemediği veya güçsüzleşmediğim sürece, tüm bunlardan bir şey çıkmak zorunda. Benim dört kitabım gibi elli kitaplık bir seri hayal edin, hepside içsel deneyimlerden gelerek gün ışığına çıkmaya zorluyor; bir etki yaratmak zorunda kalacaklar, bir tanesi kesinlikle birçok dili çözecek ve yeteri kadar şey dilde ifade edilecek, insanların kolayca unutamayacağı şeyler, şu anda unutulmuş, var olmayan ama gözüken şeyler. Peki beni yanlış yola götüren şey ne olabilir? Düşmanca karşılıkları bile şimdi faydalı buluyorum, çünkü beni dostane hareketlerden daha hızlı aydınlatıyorlar ve "modern dünyayı" oluşturan düşmanlığın karmaşık sistemi hakkında aydınlanmayı her şeyden çok arzuluyorum. İyi ki, hiçbir politik veya sosyal hırsım yok; yani bunların yüklü olduğu çeyrek asırda hiçbir tehlikeden korkmama gerek yok, dikkat dağıtıcı bir şey yok, dikkatli olmak ve işlem yapmak için baskı yok; kısaca, düşündüğümü söyleyebilirim. Arkadaşlarımızın düşünce özgürlükleriyle ne kadar gurur duyduklarını, özgür düşünceyi ne kadar hoş görebildiklerini test etmeyi kast ediyorum. Hayattan çok fazla şey istemiyorum. Aşırı olan hiçbir şeyi istemiyorum; yani gelecek birkaç yıl süresince, atalarımızın ve gelecek kuşakların bize imrenmelerini sağlayacak bir veya iki şey görmeliyiz. Muhteşem arkadaşlar edindim; artık iyi bir eş bulmayı diliyorum, daha sonra hayattaki arzularımı yerine getirilmiş sayacağım. Geriye kalan her şey bana bağlı olacak.

Hakkımda yeteri kadar konuştum, saygıdeğer hanımefendi, ve hâlâ sizi ne kadar sıcak bir ilgiyle düşündüğümü ve hayatınızdaki zorluklar için endişelendiğimi belirtemedim. Kendime dair konuşurken kesin güvenin tonundan, size karşı her zaman ne kadar yakın hissettiğimi ve sizi teselli etmeyi ve eğlendirmeyi ne kadar arzuladığımı değerlendirin. Fakat gerçekten çok uzakta yaşıyorsunuz. Belki gelecek Paskalya'da sizi İtalya'da ziyaret etmeliyim. Bu arada

sağlığınız için en içten dileklerimi yolluyorum ve bana karşı olan dostluğunuzun devam etmesini diliyorum.

Sadık, alçakgönüllü hizmetkârınız Friedrich Nietzsche

58. Hans von Bülow'a

[Naumburg], 2 Ocak 1875

Çok muhterem beyefendi,
Mektubunuza çok sevindim ve onur duydum, Leopardi[177] hakkındaki önerilerinize ise yüzlerce kez teşekkür ederim. Düzyazılarını çok az biliyorum tabii ki; Basel'de benimle aynı pansiyonu paylaşan arkadaşlarımdan biri, bazı parçalarını çevirip bana okudu ve her seferinde çok şaşırdım, hayranlıkla doldum; en son Livorno basımı elimizde var. Bu arada, Leopardi hakkında Fransız bir eser yakınlarda çıktı; Paris'teki Didier tarafından yayımlandı; yazarın adını şu anda unuttum-Boulé?[178] Hamerling'in çevirisindeki şiirleri biliyorum. Gerçek şu ki, İtalyancayı çok iyi bilmiyorum ve dilbilimci olmama rağmen yabancı diller üzerine çalışan biri değilim (Almanca bana yeteri kadar dert açıyor).

Fakat en kötüsü hiç vaktim yok. Önümüzdeki beş yılı geriye kalan on *Çağa Aykırı Düşünceler*'e ayırdım ve böylece ruhumu mümkün olduğu kadar ateşli polemiklerle pisliklerinden temizleyeceğim. Fakat gerçekte, bunun için nasıl vakit bulabileceğim konusunda zorlanıyorum çünkü sadece akademik bir öğretmen değilim, aynı zamanda Basel Pädagogiumu'nda Yunanca dersleri veriyorum. Yazılı eserlerimi ("kitap" veya "kitapçık" dememeyi tercih ediyorum) hemen hemen nadir tatillerimde ve hastalık zamanlarımda ortaya

177 Bülow, Leopardi'nin eserlerini çeviriyordu ve Nietzche'ye Leopardi'nin şiirlerini çevirip çeviremeyeceğini sormuştu. Giacomo Leopardi (1789-1837) Dante ile birlikte İtalya'nın en büyük iki şairinden biri ve düşünürü.

178 Bouché -Leclercq, *Giacomo Leopardi, sa vie et ses auvres* (Paris, 1874)

çıkardım; hatta Straussiad'ı dikte etmem gerekti, çünkü o sırada okuyamıyor ve yazamıyordum.[179] Fakat şu anda fiziksel durumum iyi olduğuma, hastalık belirtisi olmadığına ve günlük soğuk duşlarımın yeniden hasta olmama yol açacağına göre ve edebi çabalarımın bir gün ülke çapında anlaşılmadığı sürece yazar olarak geleceğim ümitsiz.[180]

Böyle mütevazı bir olasılık, saygıdeğer beyefendi, doğal olarak sizin itimat edeceğiniz bir şey değil; o yüzden sizden beni planlarınızın dışında tutmanızı rica ediyorum. Fakat beni düşünmüş olmanız beni daha fazla mutlu edemezdi, hatta İtalya ve Almanya arasında arabuculuk eden ofise daha uygun ve daha değerli insanların var olduğunun farkında olsam bile.

Size olan saygımın devam ettiğine sizi temin ederim.

Hizmetkârınızım Efendim,
Friedrich Nietzsche

59. Erwin Rohde'ye

[Basel, 28 şubat 1875]

İşlerinin iyi gittiğine dair tek bir kelime bile duymayı ne kadar çok istiyorum sevgili arkadaşım! Yakınlarda gördüğüm bir rüya canımı sıktı; eğer ona rüya denirse. Bayreuth'tan da senin hakkında haber vermem istendi; oradaki insanların seni ne kadar içten ve sıcak bir şekilde hatırladıklarını ve ne kadar endişelendiklerini

179 "Yazılı ürünler O Schriftartige Erzeugnisse" (kelime anlamıyla üretir gibi yazmak). Nietzsche yazdıklarının edebiyat çalışmaları ya da kitap olarak tanımlanmasını pek istemedi. 6 Nisan 1883'te Peter Gast yazdığı mektupta "... Şimdi seçkin yazarlar arasında anılmaktan kimse beni kurtaramaz. Cehenneme kadar!" Nietzsche kendi ürünleri için çoğunlukla Schrift'i (eser) kullanır.

180 Bu "hasta olduğum zaman ancak yazmaya zamanım var; şimdi hasta değilim, emekli olup kırsal yaşama çekilmedikçe akademik çalışmalarım bütün zamanımı alacak," demek.

biliyorsun. Şu anda kız kardeşim Bayreuth'ta ve birkaç hafta daha kalacak. Ayrıca Bayan Wagner'in ricasını iletmeliyim; bu yaz için Bayreuth'ta bir pansiyon ayarlamanı rica ediyor, mümkün olduğunca kısa sürede; tüm ziyaretçiler için orada yer bulmak çok zor olacak; acele etmeliyiz çünkü kalınacak yer söz konusu olduğunda durum kötü görünüyor. Kesinlikle "mütevazı bir pansiyon" aramamalısın. Kız kardeşim de kendisi ve benim için bir yer arıyor, hâlâ başarılı olamadı.

Yarı dönem bitmek üzere, üniversitede üç hafta, Pädagogium'da beş hafta kaldı. Burada büyük heyecan yaşanıyor, şehir meclisi yeni Basel anayasasını tartışıyor; baharda insanlar karar verecek. (Bugün politik mücadelede No.3'ten devletin sınırsız gücü hakkında olan bir bölüm kullanıldı. Çok eğlendim.)[181] Pädagogium Paskalya'da yaşlı Gerlach'ı kaybediyor, sonunda emekli oluyor; fakat daha sonra ne olacağını kim tahmin edebilir? Gelecek yarı yılda dört saat Latince dersine girmemi teklif ettiler fakat gözlerimden dolayı kabul etmedim.

Genel olarak benim için işler gayet iyi gidiyor; feodal bir barona dönüyormuşum gibi hissediyorum, yaşam şeklim zamanla yerleşik ve içsel bir şekilde bağımsız bir hal alıyor.

No.4'ün Paskalya'ya kadar bitmesi gerekiyor. No.3'ün Fransızca çevirisinin bittiğini ve bana ithaf mektubuyla verildiğini söyledim mi?[182] Gersdorff 12 Mart'ta bir süreliğine buraya geliyor; bunu da biliyorsun.

Fakat şimdi bilmediğin ve en yakın, en çok sevdiğim arkadaşım olarak bilmeye hakkın olan bir şey: Overbeck ve benim de evle ilgili bir problemimiz var, evde bir hayalet; Romundt'un Roman Katolik Kilisesi'ne girmeyi planladığını ve Almanya'da rahip olmak istediğini duyunca sakın sandalyenden düşme. Bu, yakın zamanda ortaya çıktı fakat uzun zamandır gerçekleştirmek istediği bir düşünceymiş. Bu beni içten yaralıyor ve bazen bir

181 Eğitimci Olarak Schopenhauer'dan.

182 Fransızca çevirisini Marie Baumgartner, Basel'de bir sanayicinin karısı ve N'nin öğrencisi Adolf Baumgartner'in annesi yapmıştı.

insanın bana yapabileceği en kötü şey olduğunu düşünüyorum. Elbette Romundt'un kötü niyeti yok; şu ana kadar kendinden başka kimseyi düşünmedi ve "Kendi ruhunuzu koruyun" fikrine yerleştirdiği lanetli aksan onu arkadaşlık dahil her şeyde kayıtsız bırakıyor. Romundt'un artık bizle ortak hiçbir şeyinin olmaması ve bizi ilhamlandıran her şeyin onu sinirlendirmesi veya sıkması, özellikle bizi uzun zamandır endişelendiren sessizliği, Overbeck ile benim için zamanla bir gizem halini almıştı. Sonunda itiraflar geldi ve artık neredeyse üç günde bir rahipçe patlamalar geliyor. Zavallı adam umutsuz bir halde ve yardım edilemez durumda; anlaşılması güç niyetlere o kadar dalmış durumda ki, bize yürüyen bir ölü gibi geliyor. Güzel, saf, Protestan atmosferimiz! şu ana kadar Luther'in ruhuna olan bağlılığımı hiç bu kadar güçlü hissetmemiştim ve şimdi mutsuz adam tüm bu serbest bırakıcı etkilere sırtını mı dönüyor?[183] Aklının yerinde olup olmadığı ve soğuk duşlarla tıbbi bir tedaviye girip girmemesi konusunda emin değilim. Sekiz yıllık yakınlıktan sonra, yanı başımda bu hayaletin ortaya çıkmasını anlaşılmaz buluyorum. Ve sonuçta bu konuşmanın lekelendireceği kişi ben olacağım. Tanrı biliyor bunu egoist endişelerimden dolayı söylemiyorum; fakat kutsal olan bir şeyi temsil ettiğimi düşünüyorum ve bu iğrenç Katolik işiyle alakam olduğu konusunda benden şüphelenildiğinde çok utanıyorum. Bu berbat hikâyeyi bana olan dostluğuna göre şekillendir ve bana rahatlatıcı sözler yaz. Dostluk konusunda oldukça yaralandım ve birçok dostluğun sahtekâr, sinsi özelliğinden her zamankinden çok nefret ediyorum; daha dikkatli olmalıyım. R. bir kurumda veya diğerinde kendini memnun hissedecek –buna şüphe yok– fakat bizim aramızda sürekli acı çekiyor, şu anda gözüktüğü gibi. Ah, sevgili arkadaşım! Gersdorff, "Bu dünyada olan şeylerden daha çılgın bir şey yok," demekte haklı.

183 Nietzsche burada "Genien" kelimesini kullanıyor. Bu da "tanrısal etki" anlamını taşıyor.

Arkadaşın Nietzsche, Overbeck'in de adına – bu mektubu yak.[184]

60. Richard Wagner'e

Basel, 24 Mayıs 1875

Dileklerim geç gerçekleşiyor; beni bağışlamalısınız sevgili üstat. Bununla fiziksel durumumun belirsizliğini ve zayıflığını kast ediyorum ve geçen yıllar boyunca yeni görevlerin kaosuna, sinir bozukluklarına, aşırı yorgunluğa ve zorluklara karşı gösterdiğiniz zindeliğe hayranlık duyuyorum; bu bağlamda sizden bir şey istemeye hakkım bile yok (keşke sizden bir şey öğrenebilseydim). Hayatınızı düşündüğümde her zaman yolunuzun dramatik olduğu hissine kapılıyorum, sanki siz bir oyun yazarısınız ve sadece siz bu şekilde yaşayabilir ve ölebilirsiniz, her koşulda, sadece beşinci sahnenin sonunda. Her şey bir amaca doğru gerekli ve zorunlu olarak ilerlerken, başka şeylerin gerçekleştirilmesi için şans kalmıyor. Her şey, eylemin yoğunluğundan küstahça gerekli ve kınılmaz oluyor; bana verilen şahane madalyonun üzerindeki ifadende bulduğum gibi. Biz öteki insanlar titriyoruz ve böylece sağlığımız bile bozuluyor.

Şimdi sadece, gerçekten iyi olan bir kehanetin sırrına erdiğimden bahsedeceğim, size doğum gününüz için yollamak isterdim.

Şöyle devam ediyor:

184 Gersdorff'a 17 Nisan 1875'te yazdığı mektupta Nietzsche Romundt'un Basel'den ayrılışını tarif eder. Overbeck ve Nietzsche Romundt'u tren istasyonuna götürürler. Gözyaşları ve Romundt'un af dilemeleri sonrasında onu treni bindirirler. Tren görevlileri kapıları kapatır ve Romundt kompartımanın penceresinin camını aşağı indirmeye çalışmaktadır, bir şeyler söylemek istemektedir çünkü. Çok zorlu bir çabaya rağmen pencere açılmaz ve tren yavaşça istasyondan uzaklaşır. Nietzsche bu ayrılığa öyle üzülürki sonraki gün başağrısı ile yatağa düşer ve 30 saat yataktan çıkmaz, sık sık kusar. Sonnuda Romundt Katolik kilisesine girmez, Oldenburg'da öğretmenlik yapmaya başlar.

Ey insanların kutsal yüreği! Ey ana vatan!
Her şeye katlanmak, toprak ana gibi
Derinliğinden ötürü herkesin görmezlikten geldiği
Yabancılar alır en iyi mülkiyeti

Ruhundan toplayıp düşünceleri devşirirler,
Memnun, üzümleri koparırlar, yine de dalga geçerler
Şekilsiz asma, neden senin adımların
Yerde, vahşi ve rasgele

Ciddi ve yüksek zekânın ülkesi
Aşkın ülkesi, senin oluşum gibi, emin ol.

Ben sıklıkla öfke, gözyaşları içinde
Sen aptalca gizlenir, kendi ruhunu inkâr edersin diye

Hâlâ sessizce o neşe dolu çalışmaya hazırlanmayı ertelersin
Kendi tanıklığın, *yeni bir hayale* hazırlık
Bir birlik, kendin gibi, bir hayal
Aşka doğmuş, senin kadar iyi

Delos'un nerede? Nerede Olympia'n?
Buluşacağımız o yüce şenlikte mi?

Oğlun nasıl kavrayabilir, ölümsüz tanrıça
Halkın için deponda ne saklı?[185]

Bütün bunları söyleyen zavallı Hölderlin'di, benden daha zor zamanları oldu ve hepimizin güvendiği şeyi gördü.

Gerçekten sevgili ustam, doğum gününüz için size yazmak tek bir anlama geliyor: Hayatınızda bir paya sahip olmak için bize şans ve sağlık dilemek. İyi olmamayı düşünmeye eğilimli olduğum için hastalıkta saklanan egoizm insanları daima kendilerini düşünmeye iter; oysa deha, sağlığı yerinde olduğunda, her zaman sadece başkalarını düşünür, istem dışı elini koyduğu her yeri kutsar ve iyileştirir.

185 Holderlin, "Gesang des Deutschen", italikler Nietzsche'nin Delos ve Olimpia için Bayreuth'a gönderme yapılıyor.

Bütün hasta adamlar işe yaramazdır ve insan ne kadar çok hastalığa ev sahipliği yapıyor! Almanya'ya yaptığınız seyahatlerinizde bazılarını duymuşsundur, örneğin yaygın olan "Hartmannianizm" hastalığı.[186]

Hoşça kal, saygıdeğer üstat, ve bizim yoksun olduğumuz sağlığını koru.[187]

Sadık hizmetkârın, Friedrich Nietzsche

61. Carl von Gersdorff'a

Basel, 26 Eylül 1875

Sevgili arkadaşım,

Dün yarı dönem bitti –on üçüncü yarı dönemim– ve bugünden itibaren iki hafta tatilim var. Kısa bir yürüyüş turuna gitmek isterdim çünkü her zaman sonbaharda kış gelmeden bir kez daha Pilatus'u[188] görmeyi arzularım; İsviçre'de kalış sürem uzadıkça bu dağı daha çok

186 Eduard von Hortman, *Die Philosophie des Unbewussten.* Nietzsche bu kitabı Leipzig'deyken okumuştu ve 9. bölümdeki "Hayat için tarihin dezavantajlarının kullanımı" yazısını eliştirmiş, onu "İlk felsefi mizah yazarı" olarak adlandırmıştı. Nietzche ayrıca onu kritik tarihi drumlara ironik bir uzlaşınacı tavır takındığı şeklinde eleştirmişti. Nietzche 1874 Mart ayında Bayreuth çevresinde Mathilde Meyer ile mektuplaşmış, Meyer de onun Hartmann eleştirilerine katılmıştı.

187 N, kesinlikle Wagner'in sağlığını idealize etmişti. Bitmez tükenmez sindirim sorunları, ilk yıllarda kronik kabızlık. 1875'te N'nin kendi sağlığı da pek iyi değildi; saatlerce süren baş ağrıları ve kusmalar yaşardı (Gersdorff'a 1875 Temmuz'unda yazdığı mektupta söz ettiği gibi). Temmuz ve Ağustos'ta, seçkin doktor ve diyetisyen Josef Wiel'in kontrolü altında Steinbad'da birkaç hafta geçirmişti. O süre içinde kronik gastrit iltihaplarına teşhisi konulmuştu; ayrıca mide genişlemesi de olmuştu ve üstelik kanın beyne akması sonucu doğuran hiperemi de vardı (Gersdorff'a 19 Temmuz 1875'te yazılan mektup). 11 Ağustos'ta Steinabad'dan Malwida von Meysenbug'a yazdığı mektupta şunlar yer alınıştı. "Bizim gibi insanlar –Senin ve benim gibi demek istiyorum– asla sadece fiziki olarak acı çekmezler; hepsi derinden bir ruhsal krizle iç içe geçmiştir. Bu nedenle tıp ve mutfağın beni nasıl yeniden iyileştirebileceğine dair hiçbir fikrim yok." (Briefe 4, No: 895)

188 Platus Lucerne yakınlarında, Tribschen'e bakan bir dağ.

seviyorum ve bana daha yakın geliyor, fakat dışarısı kasım ayında olduğu gibi korkunç bir şekilde ıslak. Beklemeli veya vazgeçmeliyim; hayatta her zaman olduğu gibi. İnsan yirmili yaşlarını geçince bunu anlıyor. Bir tür göz açılması gibi, sonbaharın taze havası gibi beni kendime ait eylemleri gerçekleştirmeye teşvik eden bir tür, her gün bana eşlik ediyor.

Bu arada kız kardeşimin yardımıyla evi yerleştirdim; güzel oldu.[189] Yani sonunda, on üç yaşımdan beri ilk kez daha özel bir çevredeyim ve insan öteki insanların zevk aldığı şeylerden kendini ne kadar çok mahrum ederse, bizim gibi insanlar için, insanın kendine tutunması daha önemli hale geliyor.[190] Benim için, işler belki birçoğuna göre daha iyi gitti, kız kardeşimin benim mizacıma mükemmel bir şekilde uyan mutlu doğası sayesinde; babamın tüm kardeşlerinde görmekten zevk aldığım Nietzsche özelliği sadece kendi olduğunda keyif veriyor; kendini nasıl meşgul edeceğini anlıyor ve onlardan bir şey almak yerine insanlara karşı verici oluyor.[191] Bu, bir düşünür ve öğretmen olarak yaşamı çekilir hale getiriyor. İnsan bu şekilde her şeye tahammül etmeye mecbur...

Başladığım bu aile hayatının şükranıyla, kararına veya aslında seni güvende görmenin ve iyi bir evlilik yapmaya karar vermiş olmana şükran duyuyor, bunu bende yarattığı sevincin içten ifadesi olarak kabul etmeni umuyorum. Fakat bu sonbaharda Berlin'e giderek konuyla ilgili her şeyi hallet. Hayattaki en kötü şeyden –belirsizlik– uzun süre çekmemen dileğiyle bunu tavsiye ediyorum.

Sömestrin başlamadan beni ziyaret ettiğinde bana iyi haberler getireceğin konusunda sana güvenebilir miyim?[192] Eğer öyle olmazsa, yeni bir Berlin kışı, projeni tehlikeye atabilir.[193] Fakat bu tip konulardan çok az anlarım.

---

189 Elisabeth evi Nietzsche için Haziran'da tutmuştu. Yeni kiralık evler Spalentorweg, 48'deydi.

190 Schulpforta için evden ayrıldığından beri (dipnotun devamı yoktu)

191 Daha sonraki Elisabeth ve Nietzsche arasındaki ilişkinin gelişmelerine bakarsak, "Nietzsche özelliği" ataerkil bir özellik olmalı.

192 Gersdorff Nietzsche'yi Ekim ortalarında bir haftalığına ziyaret etti.

193 O sıralarda Gersdoff, Hohenheim'da tarım akademesinde tarım eğitimi görüyordu.

Çoğunlukla elini hayatın şansız kuyularına daldıran ve hoş olmayan bir şey çıkaran arkadaşımız Rohde beni ziyaret etti ve gitmeden önce burasının kendini evinde hissettiği tek yer olduğunu söyledi. Ne kadar berbat bir durumda olduğunu mektupta söylememeyi tercih ederim; hanımefendinin babasından gelen bir mektup onu çok savunmasız bir yerden vurdu ve gerçekten çok üzüldü. Buradan Münih'e gitti ve Tristan'ın bir performansını dinledi; oldukça kötü bularak hayal kırıklığına uğramış. Önümüzdeki birkaç gün için muhtemelen, klasik dilbilimcilerin bir konferansına katılmak ve "Yunan Edebiyatı'ndaki Kısa Hikâye[194]" hakkında bir yazısını okumak için Rostock'ta olacak. Bu sefer Rohde'yle olmaktan, daha önceki buluşmalarımızdan çok daha fazlasını edindim; alışılmadık bir şekilde saf ve sevecendi, bu durum içinde bulunduğu saçma durumda ona bir şeyler yapabilmek için bana güç verdi, artık hayatı genç bir kızın çevresinde dönüyor. Tanrı seni ve beni böyle bir kaderden korusun!

Baumgartner yakında dönecek; daha önceki pansiyonumda kalacak. Daha bilinçli bir şekilde eve dönüyor; birçok kez kötü şansın darbesini yedi, çok sevdiği atından oldukça tehlikeli bir şekilde düştü, kendisine bir şey olmadı fakat atı vurmak zorunda kaldı.

J. Burckhardt her zamanki gibi iyi. Dün, Lörrach'ta bir eski dostuyla hakkımda olumlu konuştuğunu duydum ama ne şekilde konuştuklarını bilmiyorum. Tek bir şey duydum: Basel'in bir daha asla benim gibi bir öğretmen bulamayacağını söylemiş.

Yaz tatillerimizin tarihlerini gene değiştiriyorlar. Eğer en kötüsü olursa, Bayreuth festivallerinin seneye ve sonraki yıllarda beni göremesi mümkün; en fazla birkaç gün izin alabilirim. Fakat işler şimdi olduğundan daha iyi olabilir; eğer öyle olursa tüm ağustos ayında izin kullanılabilir. Ne olursa olsun, bu yıl olduğu gibi Bayreuth konusunda aldatılmadığımı görmek istiyorum.

194 "Über grieehische Novellendictutung un ihren Zusammennang mit dem Orient" Leipzig, 1876. Daha sonra Rohde'nin *"Der griechische Roman and seine Vorläufer"* (Leipzig, 1900) adlı kitabında yer aldı.

Dr. Wiel'in tavsiyesiyle tatilden beri uyguladığım yeni yaşam şeklime devam ettiğim sürece sağlığım konusunda ümitliyim. Dört saatte bir yemek yiyorum: Sabah sekizde yumurta, kakao ve bisküvi; öğlen sığır eti veya başka bir et; öğleden sonra dörtte çorba, et ve sebze; akşam sekizde soğuk rosto ve çay. Herkese tavsiye edilir! İnsanı, akşam yemeklerinden sonraki sindirim sancılarından kurtarıyor.

Gene de gastrit problemlerim tekrar ediyor, iyileştirmek için iyi bir iradeye sahip olmak zorundayım.[195]

Bayreuth'a yolladığım mektupların yerine ulaşmasını sağladığın için çok teşekkür ederim; ikisi de yerine ulaştı ve ikisine de cevap aldım.

Romundt hakkında çok iyi haberlerim var! Ne kadar mutluyum! Üslubu tamamen değişik bir mektup geldi, sanki hastalığından kurtulan bir adamdan gelmiş gibiydi. Yapması gereken daha çok işi var, her zamankinden daha tatsız işler, fakat kendisine iyi geldiğini belirtiyor ve içinde bir şeylerin tersine döndüğünü söylüyor. Oldenburg'de ders veriyor; şimdiye kadar üst sınıflara Yunanca dersi veriyordu, bundan sonra en yüksek sınıflara Almanca öğretecek.[196] İşe yarıyor! Adresi c/o Frau Oberjustizrat Mencke, Peterstrasse 17, Oldenburg im Grossherzogtum.

Miaskowski, Paskalya'da Hohenheim'a gidecek, uzun süre bekletildikten sonra olay halledildi.[197]

Adresim: Spalenthorweg, 48.

---

195 Nietzsche 18 Ocak 1876'da Gersdorff'a yazdığı mektupta 25 Aralık'ta sağlık durumunun cissi şekilde kötüleştiğini, hatta sorunlarının temelinde beyinde bir hasarın olabileceğini düşündüğünü yazar. Babasının 36 yaşında bir felç yüzünden ölmüş olması da korkusunu artırır. Kendini ancak 1876 şubat ayında iyi hissetmeye başlar.

196 Orijinali: "hat bis jetztden ganzen griechischen Unterricht in Unter-und obersecunda gegeben und bekommt von jetzt ab das Deutsch für prima." Sözü edilen sınıflar Amerika ve İngilteredeki en üst sınıflara denk düşüyor.

197 August von Miaskowski (d. 1838), Basel'de ekonomi profesörüydü ve 1876 yılında Hohenheim Agricultural Academy'ye geçti. N burada onu 1874 yılındaki evine ziyaretinden bahsediyor. Gersdorff N'den bir teklif alması durumunda Miaskowski'nin Hohenheim'e gelip gelemeyeceğini sormasını istemişti. Miaskowski bir yıl daha Basel'de kalmıştı.

Sevgili arkadaşım, ben mektup adamı[198] değilim; yayımlama korkum her geçen gün artıyor. Fakat geldiğinde sana, hoşuna gidecek bir şey okuyacağım, yayımlanmayan dördüncü *Çağa Aykırı Düşünceler*'den bir bölüm, başlığı "Richard Wagner Bayreuth'ta". Bu konuda sessizliğini rica ediyorum.

Hoşça kal, en sadık ve sevgili arkadaşım,

Friedrich Nietzsche

Kız kardeşim de sevgilerini yolluyor.

Lütfen saygıdeğer ailene en iyi dileklerimi ilet. Moralini iyi tut. Bunu fazlasıyla hak ediyorsun.

62. Erwin Rohde'ye

Basel, 8 Aralık 1875

Ah, sevgili arkadaşım, sana ne diyeceğimi bilemedim; sessiz kaldım, senin için endişelendim, işlerin nasıl olduğunu bile soramadım fakat çoğunlukla bütün iyi düşüncelerim seninleydi! şimdi işler olabileceği kadar kötü, sadece tek bir şey daha kötü olabilirdi: Konu şimdi olduğu gibi açık ve net olmasaydı. Kesinlikle, yarı gerçekliğiyle en dayanılmaz şey kuşku ve en azından burada olduğun sürece çektiğin bu durumdan kurtuldun. Şimdi ne yapmalıyız? Sana nasıl yardım edebileceğimi düşünüp duruyorum. Çok önemli olan yer değişikliğinin mümkün olabileceğini düşündüm; Breis'deki Freiburg'dan bir randevu alabilirsin. Fakat sonradan bunun için düşünmemişsin gibi geldi. Tabii ki yazılarının yayınlanması en etkileyici şey; bu tip bir şey oldukça sevinç verici ve her koşulda zihni konsantre ediyor. Böyle bir iş düzenli olur ve bu korkunç kışta sana yardım edebilir. İşlerimin nasıl olduğunu anlatayım. Sağlığımı göz önünde bulundurursak, buradaki yaşam tarzımı tamamen değiştirmeyi beklemiyordum. Her iki veya üç haftada bir çok büyük acılar içinde yaklaşık

198 Orijinali: "Litteratur mache ich nicht."

otuz altı saatimi yatakta geçiriyorum. Belki de zamanla iyileşiyorum, fakat bu kış en kötüsüydü. Günü geçirmek çok büyük bir acı. Geriye, akşamına, yaşamdan zevk alacak bir şey kalmıyor ve yaşamanın bu kadar zor olmasına şaşırıyorum. Tüm bu acıya değer gibi gözükmüyor; insanın kendine veya başkalarına olan faydası, kendisine ve başkalarına verdiği üzüntüyle yok olup gidiyor. Bu, tutkuları tarafından acı çekmemiş bir adamın fikri ve elbette onlardan hiçbir zevk almıyor. Gözlerimi dinlendirdiğimde kız kardeşim bana okuyor, hemen hemen her zaman Walter Scott'u. Shopenhauer gibi ona da "ölümsüz" diyorum; sanatsal dinginliğini, andante'sini çok seviyorum ve sana tavsiye etmek istiyorum; gene de beni heyecanlandıran bir şey her zaman seni etkilemiyor; çünkü sen benden daha keskin ve daha hızlı düşünüyorsun. Romanların duyarlılığımıza davrandığı şekil hakkında konuşmak istemiyorum, özellikle kendi "Romanın"[199] üzerinde çalışman gerekirken. Fakat belki şimdi tekrar Don Kişot'u okursun (bildiğim en eğlenceli kitap olduğu için değil, en sıkı kitap olduğu için; bu yaz tatilinde okudum ve tüm kişisel acılarım çok daha küçük gözüktü). İnsan kalbine giden tüm ciddiyet, tüm tutuku ve her şey Don Kişotça; bunu bazı durumlarda bilmek iyi; diğer durumlarda ise genellikle bilmemek daha iyi.

Gersdorff, nişanlanma işini Noel tatilinde halletmeyi planlıyor. Arkadaşımız Krug bir erkek babası oldu; Dr. Fuchs, kız kardeşimin patronu, önümüzdeki yıl Bayreuth performanslarına olan biletini kullanmak için davet edildi. İki iyi genç müzisyen ve besteci derslerime girmek için bu kış burada okuyor; Schmeitzner'in[200] arkadaşları. Budist Tripitaka'nın bir basımıyla ilgilenen yayıncı bulmaya çalışıyorum. Dr. Deussen bu kış Schopenhauer hakkında Aeschen'de etkileyici dersler veriyor, haftada üç kez, üç yüzden fazla öğrenci katılıyor. Baumgartner burada, denetimim altında klasik dilbilim okuyor. Dilbilim seminerimde on üç öğrencim var, bazıları yetenekli insanlar. Öğrencim Brenner rahatsız ve Catania'ya gitmesi gerekti;

199 Rohde'nin Yunan hikâyeleri üzerine çalışması kasdediliyor.

200 Schmeitzner N'nin yayıncısıydı. Sözü edilen iki müzisyen ise Paul Heinrich Widemann ve Heinrich Köselitz'di. Köselitz daha sonra Peter Gast adını aldı (1854-1978) ve N'nin yakın arkadaşlarından biri oldu. Çokça mektuplaştılar.

onunla Bn. von Meysenbug'a selamlarımı yolladım. Bana çok sadık olan Dr. Rée oldukça küçük bir kitap yayınladı, Psikolojik Gözlemler; çok güçlü bir "ahlakçı", Almanlar arasında nadir olan yetenek.[201] Arnim'in kitabı Pro Nihilo'yu oldukça bilgilendirici buldum.[202] Wagnerler Ocak sonuna kadar Viyana'da kalacaklar. Kız kardeşimle birlikte tamamen inzivada yaşıyorum ve daha fazla dileği olmayan bir münzevi olarak gayet memnunum, sadece her şey bitmiş olsaydı gerçekten iyi olurdu.

Hoşça kal, hoşgörülü yaşa en sevgili arkadaşım, dostluğumuzu hissetmeni sağlayacak şekilde seni her zaman düşünüyoruz. Fakat bu olamayacağına göre kendini bu cılız satırlarla tatmin et. Kız kardeşim ve Overbeck sana en samimi dileklerini yolluyorlar.

Dostun Friedrich Nietzsche

63. Carl von Gersdorff'a

[Basel, 13 Aralık 1875]

Sevgili arkadaşım, mektubun dün, bu sabah ise tam zamanında, yoğun bir haftanın başında da kitapların geldi. İnsanın böyle iyi, nazik dostları olunca içi rahat olmalı![203] Gerçekten, dostluğunun içgüdüsüne şaşıyorum; umarım bu ifade sana çok kaba gelmez. Bu Hint atasözü senin durumuna çok iyi denk düşüyor. Ben de son iki aydır büyük bir açlıkla Hintliler'e dair şeyler aradım. Schmeitzner'in arkadaşı Bay Widemann'dan, Budistlerin kutsal kitaplarından biri olan Sutta Nipata'nın İngilizce çevirisini ödünç aldım; şimdiden

201 N'nin Paul Rée'ye kitabını aldığına dair yazdığı mektup. 22 Ekim 1875 tarihli Romundt'un arkadaşı Rée ile ilk kez Gersdorff ve Rée Basel'i ziyaret ettiğinde tanışmışlardı. Rée N'nin Platon öncesi filozoflar üzerine derslerini dinlemişti. Daha sonra Bayreuth çevresinin müdavimlerinden oldu ve 1882 yılında Roma'da N'yi Lou Salome'yle tanıştırdı.

202 *Pro Nihilo: Vorgeschichte des Arnim Prozesses* ilk kez Fransızca olarak İsviçre'de, 1875'te basıldı. Yazar, Graf Harry von Arnim olarak ün salmıştı.

203 *Gersdorff* onu *Indische Sprüche*'de kullandı. Sanskritçe ve Almanca metin, 1870-73, St. Petersburg (2 cilt).

kullanmak için bir suttanın yaşam hakkında ipucu veren kelimelerini ezberledim: "Bir gergedan gibi yalnız dolaş."[204] Hayatın değersiz olduğu ve tüm amaçların aldatıcı olduğu kanısı üzerimde çok güçlü bir etki yaratıyor, özellikle hasta yatağımda yatarken. Korkunç bir şekilde acı çeken arkadaşımız Rohde'nin mektubunu da yolluyorum, böylece hayatının nasıl olduğunu görebilirsin; insan kalbini hayata kaptırmamalı. Eğer insan bundan başka bir şey istemiyorsa bunu çekilebilir hale getirebilir! Benim fikrim, bilgi isteği yaşama isteğinin son bölgesidir, istemek ve istemeyi bırakmak arasındaki bölge olarak: Hayattan memnun olmadığımız ve geçmişe küçümseyerek baktığımız sürece biraz acı çekilen bir dönem; ruh saf bir niyet haline yaklaştığı sürece biraz Nirvana. Öğrenme isteğindeki acele alışkanlığından kurtulmak için kendimi eğitiyorum: tüm akademisyenlerin derdi ve onları kazanılan içgörüden gelen muhteşem huzurdan yoksun bırakan tam da bu. Hâlâ, mesleki çalışmalarımın gereksenimlerinin boyunduruğu altındayım:, dolayısıyla çoğu zaman isteğimin dışında aceleci olmaya mecbur kalıyorum; zamanla her şeyi doğru yapmayı planlıyorum. O zaman sağlığım da daha kararlı bir hale gelecek: Bu, ruhun tek bir güdüye –öğrenme isteği– sahip olduğu sağlık durumunu bulana kadar ve diğer tüm güdülerden ve arzulardan kurtulana kadar, yani hak edene kadar ulaşamayacağım bir durum. Basit bir ev yaşamı, bir günlük rutin, rahatsız edici onur veya toplum öğesi olmadan, kız kardeşimle birlikte yaşadığım yaşam (çevremdeki her şeyi Nietzschece ve tamamen huzurlu kılan yaşam), muhteşem ve nazik dostlara sahip olduğumu bilmenin farkındalığı, tüm zamanlardan ve insanlardan iyi kırk kitaba sahip olmak, Schopenhauer ve Wagner gibi eğitimcilere sahip olmanın mutluluğu, bundan sonra iyi öğrencilerden yoksun olmayacağıma dair inancım... Şu anda hayatımı bunlar oluşturuyor. Maalesef buna ek olarak, her iki haftada bir iki gün –bazen daha fazla– boyunca beni içine alan kronik mutsuzluğum var; bir gün son bulmalı.

204 "Bir gergedan gibi yalnız dolaş" V. Faustböl'ün "Sacred Book of the East" adlı çevirisinden. (Oxford, 1881) N büyük bir olasılıkla Coomára Swámy'nin "Sutta Nipa'ta (Londra, 1874) çevirisini okumuştu. Karl Eugen Neumann'ın çevirisi ise ancak 1905 yılında basılabilmiştir.

Daha sonra, evini özenle yerleştirdikten sonra, beni tatillerde uzun süreli misafirin olarak kabul edebilirsin; ilerideki hayatını düşünmek bana iyi geliyor. Oğulların gibi ben de sana yardımcı olabilirim. Şimdiye dek sadık kadim dostum Gersdorff, gençliğimizin, deneyimlerimizin, eğitimimizin, sevgimizin, nefretimizin, ilhamlanmızın ve ümitlerimizin çok büyük bir bölümünü paylaştık; sadece yan yana oturmanın bile bizi derinden mutlu ettiğini biliyoruz. Karşılıklı sözler vermemize veya yeminler etmemize gerek yok, çünkü birbirimize karşı çok güçlü bir inancımız var. Elinden geldiği yerde bana yardım ediyorsun –bunu deneyimlerimden biliyorum– ve ne zaman bir şeye sevinsem, "Bu Gersdorff'u ne kadar sevindirecek!" diye düşünüyorum. Neşeyi paylaşmanın muhteşem gücüne sahip olmak bir insanın acısını paylaşmanın gücünden daha nadir ve asildir.

Şimdilik hoşça kal, ve hayatının yeni yılına eskiden olduğun insan olarak gir; senin için bundan başka dileyecek bir şey düşünemiyorum. Bu kadar çok dost edindin; ve dünyada hâlâ duyarlı kadınlar varsa o zaman "gergedanlar gibi yalnız dolaşmayı" daha fazla düşünmeyeceksin.

Sadık Friedrich Nietzsche

64. Mathilde Trampedach'a

[Cenevre, 11 Nisan 1876][205]

Hanımefendim,
Benim için bu akşam bir şey yazıyorsun; ben de senin için yazmak istiyorum.[206]

205 Nietzsche 1875 Noel'inde oldukça hastaydı. İyileşmesi çok zaman aldı. Fakat Mart ayının ilk günlerinde Cenevre yakınlarındaki Verytaux'a tedavi için gitti. Gersdorff da onunla birlikte gitti ve 29 Mart'a kadar orada kaldı. Nisan'ın ilk günlerinde Hugo von Senger'le birkaç gün geçirmek için Cenevre'ye gitti. Bir orkestra şefi olan Senger'i Bayreuth'tan biliyordu. Senger'in evinde Estonyalı bayan von Trampedoch ile tanıştı. Trapedach sonunda Senger ile evlendi.

206 Mathilde. N için Longfellw'un "Excelsior" adlı şiirini çoğaltıyordu.

Sana soracağım sorudan korkmamak için kalbindeki tüm cesareti topla: Karım olur musun? Seni seviyorum ve şimdiden bana ait olduğunu hissediyorum. Duygularımın aniliği için tek bir kelime yok! En azından masumlar; dolayısıyla affedilmesi gereken bir şey yok. Fakat benim gibi hissedip hissetmediğini bilmek isterim. Hiçbir zaman iki yabancı olmadığımızı, bir an bile! Birlikteliğimizde, ikimizin de yalnız olduğumuzdan daha iyi ve daha özgür olacağımızı düşünmüyor musun? Tüm kalbiyle daha iyi ve daha özgür olmak için uğraşan bir adamla, hayatın ve düşüncenin tüm yollarında benimle yürümeye cesaret eder misin?

Dürüst ol ve hiçbir şeyi sakınma. Ortak arkadaşımız Herr von Senger dışında kimsenin bu mektuptan ve sorumdan haberi yok. Yarın sabah on birde ekspresle Basel'e dönüyorum, dönmek zorundayım; Basel adresimi yazıyorum. Eğer soruma evet dersen hemen annene yazmalıyım, o zaman senden onun adresini isterim. Eğer çabuk karar verebilirsen mektubun bana yarın sabah 10'da Hotel garni de la Poste'ye ulaşır.[207]

Senin için tüm iyi şeylerin olmasını diliyorum.
Friedrich Nietszche

65. Malwida von Meysenbug'a

Güzel Cuma,
14 Nisan 1876, Basel

Çok muhterem hanımefendi,
Yaklaşık iki hafta önce Lac Leman'da bir pazar gününü, sabahın erken saatlerinden ayışığına kadar yalnız geçirdim ve size çok

207 Mathilde Trampedach reddetti. N, 15 Nisan'da Basel'den yazdığı mektupla onu kaba, ezici gelişmelere maruz bıraktığı için ve onun bunu hoşgörü ile karşılamasına minnettar olduğunu yazdı. 26 Mayıs'ta Gersdorff'a "Evlenmiyorum. Son tahlilde sınırlanmışlığı, şeylerin 'uygarlaşmış' bütün düzenine bağlanmaktan nefret ediyorum ve beni izleyebilecek kadar yeterli bir zekâya sahip bir kadın zor bulunur" diye yazmıştı. (Briefe 4, No: 942).

yakındım; iyileşmiş gözlerimle kitabınızı sonuna kadar okudum ve kendime bundan daha kutsanmış bir pazar geçirmediğimi söyleyip durdum. Saflık ve sevgi hali beni bırakmadı ve o günkü doğa bu ruh halinin aynasıydı.[208] Her zaman daha yüksek bir benlik, çok daha yüksek bir benlik olarak önümde yürüdünüz, fakat beni utandırmak yerine cesaretlendirdiniz; böylece hayalimde yükseldiniz ve hayatı sizi örnek alarak ölçtüm ve yoksun olduğum birçok özelliği kendime sordum. Bir kitaptan çok daha fazlası için size teşekkür ediyorum. Hastaydım, gücümden ve amaçlarımdan şüpheliydim; Noel'den sonra her şeyi bırakmak zorunda kalacağımı düşünmüştüm ve daha yüksek amaçlar terk edildiğinde dev bir yük gibi bunaltan hayatın sıkıcılığından korktum. Şu anda daha sağlıklı ve daha özgürüm, yapılacak olan işlerim acı çektirmeden önümde duruyor. Sadece benden daha yüksek bir varlık tarafından cevaplanabilecek bir soruyu sormak için ne kadar sık yakınımda olmanızı diledim! şimdi beni endişelendiren oldukça açık soruların cevaplarını kitabınızda buluyorum; onayınızı almadan hayata karşı olan tavrımdan tatmin olmaya hakkım olmadığını düşünüyorum. Fakat kitabınız benim için belki sizden bile daha katı bir yargıç. Önünde yaşamınızın görüntüsüyle, kendini insan olmamakla suçlamaktan kaçan bir adamın ne yapması gerekir? Bu sık sık kendime sorduğum bir soru. Tüm yaptıklarınızı yapmalı ama kesinlikle daha fazlası değil! Fakat büyük ihtimalle bunu yapamayacak; rehberlik edici sevgi güdüsünden yoksun.[209] Bana öğrettiğiniz en önemli konulardan biri, anne ve

208 Mathilda von Meysenbug'ın *Memoiren einer Idealistin* isimli kitabı 1875-1876 yıllarında yayımlandı. Bu *Mémoires d'une idéaliste*'nin (1869) genişletilmiş Almanca basımıydı.

209 Buradaki özeleştiri N'nin kişisel durumu için düşünülmemeli. (Pascal'ın *Le Moi est haïs sable*'sinde olduğu gibi) *Bir Eğitimci Olarak Schopenhauer*'de kutsallık, aşk, nefret ve karamsarlık daha geniş anlamıyla ele alınmıştır. Burada, "kültürün temel fikri" olarak tanımlanan daha da ötesi içimizden biri, ya da dışımızdakilerden biri, bir filozofun, bir sanatçının, bir ermişin ürünleri, bu suretle doğayı gerçekleştirme işi. (Schopenhauer'in düşuncesini yineleyerek) N devam eder: Ben kelimesini artık anlamadığımız bir ışığın içindeki aşkın kıvılcımlarının olduğu o an; bizim varoluşumuzun ötesinde bu anlarda bir şeyler vardır; burada ve şimdi, kalbimizin derinliklerinde bu uzaklığı kapatmak için bir köprü hayal ederiz. Bizim normal durumumuzda biz borç ödeyen adamın ürettiklerine bir şey katmış olmayız. Bu nedenle biz bu durumda kendimizden nefret ederiz. Bu nefret Schopenhauer'in çağımıza yeniden öğrettiği, fakat kültürün kendisini özlemek kadar eski bir karamsarlığın kökleridir. Nefret köktür, çiçek değil."

oğlun fiziksel bağı olmadan verilen anaç sevgi konusuydu; *caritas*'ın en muhteşem ifşalarından biri. Bana sevgiden biraz verin, benim muhterem hanımefendim, bana annesine çok ihtiyacı olan bir oğul gibi bakın!

Bayreuth'ta uzun konuşmalar yapmamız gerekiyor, şu anda tekrar oraya gidebilmeyi ümit edebilirim, oysa aylarca gitme fikrinden bile vazgeçmek zorunda kalmıştım. Şu anda daha iyi olduğuma göre keşke sizin için bir şey yapabilsem! Ve neden size yakın yaşamıyorum!..

Hoşça kalın,
Friedrich Nietzsche

Mazzini mektubu için çok minnettarım.[210]

66. Erwin Rohde'ye

Basel, 23 Mayıs 1876

İşinin yoluna girmesini beraber kutlayalım sevgili arkadaşım; hep onun için endişeleniyordum, olacağını tahmin ediyordum ve şu ana kadar olduğunu biliyordum.[211] İşte şimdi burada, şahane bir şekilde parlıyor ve bana zevk veriyor. Beni yanılttı, bu anlaşılması güç alanda küçük dilbilimsel bilgeliğim katıksız bir saçmalık olacak diye korkuyordum. Şimdi senin sonuçlarından (belirli detaylardan ve genel sonuçlardan) faydalanmam gerektiğini görüyorum. Bu bağlamda Yunanlar hakkında, bu kitabı benim için vazgeçilmez hale getirecek kadar düşündüm. J. Burckhardt için de aynısı olacak, ona da bahsetti (onunla her gün beraberim; ilişkimiz en samimi halinde). Şu ana kadar okuduklarımdan, zeytinyağı gibi yumuşak bir

210 Malwida N'ye Mazzini'nin ona yazdığı bir mektubu göndermişti.
211 Rohde'nin Yunan romanı konusundaki kitabından söz ediyor. *Der griechische Roman und Seine Vorläufer.*

şekilde içime akan birkaç şeyden bahsetmeliyim; örneğin, roman ve kısa romanın tezat içinde olma şekli. Gezginlerin karakteristik çalışmalarından bahsedilen 56. sayfa; sayfa 18 (morale di solitari);[212] 4 ile 22. sayfalar arasında oldukça bilgilendirici bir bölüm var; sayfa 67 kadın okuyucular üzerine; sayfa 121 Aleksandr tarzı şairlerin gerçek popüleritesinin türü üzerine. Oğlancılık hakkında çok az şey söylemiş olman beni şaşırttı; gene de Eros'un mükemmelleştirilmesi ve Yunanlılar arasındaki en saf ve özlem dolu aşk tutkusu ilk başta bu zeminde gelişmiştir ve bana göre oradan cinsel aşka transfer edildi, oysa önceleri aslında cinsel aşkın gelişimini engelledi. Daha sonraki dönemde Yunanlılar Eros'un önceki tutkularının üzerine erkek eğitimini inşa ettiler ve bu eski eğitimi aldıkları süre boyunca cinsel aşk hakkında iyi düşünmediler, kendi içinde yeterince tuhaf fakat bana doğru geliyor. 70. ve 71. sayfalarda bu konulara dikkat çekmen gerektiğini düşündüm. Eros, en iyi dönemde iyi çalışanların tutkusu,[213] oğlancı bir aşk; Afrodit'in Eros görüşüne göre esas değil fakat sadece durumsal ve tesadüfi olması bana pek de Yunanlılarla değilmiş gibi gelmiyor. Bütünsel yaklaşımdan bilinçli olarak kaçındığını fark ettim; J. Burckhardt da derslerinde bu konudan hiç bahsetmez. Belki okumaya devam ettikçe bu konu hakkında bazı ipuçları bulurum; henüz oraya gelmedim – gözlerim çok kötü. Materyalin sunumuna çok dikkatli bir şekilde katıldın; fakat senden, gerçek Rohde'den daha fazlasını duymak istiyorum; tıpkı tüm "rağmenlerine" rağmen Overbeck'in tarzından kişisel olarak zevk almam gibi. Bu arada, ortaç ve zarflarla birlikte kullandığın uzun sıfatlar –örneğin "sanatsal bir şekilde iletişim kuran prosedür", "havai bir şekilde çok yönlü iş", "yorucu bir şekilde dikkatli prosedür" (sayfa 127)– bu kitabı okumakta zorluk yaratıyor; benim anlayışım çok ötesinde! (Aklıma gelmişken, aynı zamanda yeteneğimin de dışında; bunun gibi şeyler yapamazdım öyle olmak isteseydim bile.) Kemiklerinde dilbilim şeytanından fazlasıyla var. Bu kadar kapasitesine güvendiğim birini

212 Rohde Vico'nun Stoacı ve Epikürosçu ahlak anlayışını "una morale di Solitari/ Yalnız adamın ahlakı" olarak tanımlamıştı.

213 Metnin aslı eski Yunan harfleriyle yazılmış.

daha tanımıyorum; bu büyük dilbilimci aynı zamanda büyük adam ve dahası benim büyük arkadaşım olmalı.

Hoşça kal, sadık dostum

Müzisyen Köselitz'le olayı başka bir yolla çözmeyi denemeliyiz. Önümüzdeki birkaç gün içinde Overbeck yazıyor olacak. Bu tamamen çözülmesi zor bilmece fakat bundan oldukça uzak, "Tanrının güzel bir hediyesi."

67. Erwin Rohde'ye

[Basel, 18 Temmuz 1876]

Sevgili sadık dostum bana gönderdiğin haberler gerçekten harika: Tüm kalbimle iyi dileklerimi gönderiyorum.[214] Overbeck gibi, zarafet yılı olan 1876'da yuvanı kuruyor olacaksın ve daha mutlu olduğun için seni kaybetmemem gerektiğini düşünüyorum. Hatta seni daha büyük bir güvenle düşünebileceğim, bu adımı atmakta seni takip etmemem gerekse de. Çünkü senin güvenilir bir ruha çok fazla ihtiyacın vardı ve onu buldun; onda daha yüksek bir seviyede kendini buldun. Benim için durum farklı, Tanrı biliyor veya bilmiyor, ender zamanların dışında hiç de gerekli görünmüyor. Belki de burada, kendi içimde karanlık bir boşluğa sahibim. Arzum ve ihtiyacım farklı; bunu nasıl söyleyeceğimi veya açıklayacağımı bilmiyorum.

Dün akşam bu konuda bir şiir yazdım; ben şair değilim ama beni anlayacaksın.[215]

Bir gezgin geceye doğru yürüyor,
Adımları sert;
Ve kıvrılan vadiyi, uzun tepeyi yanına alıyor.

214 Rohde nişanlandığını bildirmişti.
215 Orijinalinde ölçülü bir şiir.

Gece çok güzel-
Yürüyor ve durmuyor,
Yolunun nereye gittiğini bilmiyor.
Ve daha sonra bir kuş geceye şarkı söylüyor.
"Ah, kuş bana ne yaptın böyle?
Neden aklımı ve ayağımı alıkoydun,
Kalbin tatlı sıcaklığını akıtarak
Üzerime, böylece durmak zorunda kaldım,
Dinlemek zorunda kaldım iyi yorumlamak için
Şarkını ve selamlamanı."
Kuş şarkı söylemeyi keser ve konuşur:
"Hayır, gezgin hayır! Sen değilsin şarkımın selamladığı,
Gece çok güzel olduğu için şarkı söylüyorum:
Fakat sen her zaman yürümeye devam etmek zorundasın
Ve hiçbir zaman şarkımı anlayamazsın!
O yüzden git,
Ancak adımlarının sesi uzaktan geldiğinde
Şarkıma tekrar başlayabilirim.
Şimdi hoşça kal, zavallı gezgin adam."
Mektubun geldikten sonraki akşam kendime söylediğim buydu.[216]
Friedrich Nietzsche

Kız kardeşim, en içten tebriklerini iletiyor.

68. Elisabeth Nietzsche'ye

[Bayreuth, 1 Ağustos 1876]

Sevgili kız kardeşim,
İyi değilim, bunu görebiliyorum! Sürekli başım ağrıyor, gerçi çok kötü değil, ama halsizim. Dün Die Walküre'yi[217] ancak karanlık bir

216 Bu bazı sözcükleri yarım kalmış "so geredet zu mir" ayrıca "bir ses bana bunları söyledi" anlamına geliyor.

217 Die walküre Wagner'in bir operası. Bu operanın ilk sahnelenmesi 31 Temmuz'da oldu. Bundan bir-iki gün önce Nietzsche Bayreuth'a vardı, Elisabeth'i Basel'de. ç.

odada dinleyebildim; gözlerimi kullanmam imkânsız! Gitmek için sabırsızlanıyorum; kalmak çok anlamsız. Bu uzun sanatsal gecelerin hepsinden korkuyorum; gene de onlara gidiyorum.

İşler ıstırap verici, Baumgartner'larla konuşmanı tavsiye ediyorum. Anne ve oğula, performansların ikinci turu için sekiz bilet öner, hepsi yüz taler (üçüncü seri için olan biletlerimi Baumgartner'a verebilirim). Hepiniz Giessel'in evinde kalabilirsiniz; kirayı biz ödüyoruz, Bayreuth'taki en ucuz pansiyon. Diğerlerinin fiyatlarını duymalısın!

Bu sefer performansları, benim yerimde izlemek ve dinlemek zorunda kalacaksın.

Baumgartner'larla pansiyon işini halletmek kolay olacak (masrafların paylaşımı açısından).

Yeter artık!

İlk performansta bile olmak istemiyorum! Başka bir yerde olmak istiyorum, neresi olursa olsun, burada kalmak benim için işkenceden başka bir şey değil.

Belki Schmeitzer'a birkaç satır yazabilirsin, veya başka birine, kime istersen, örneğin bayan Bachofen'e.[218]

Sana tekrar tüm bu sorunları yaşattığım için beni affet! Fichtelgebirge'ye veya başka bir yere kaçmak istiyorum.[219]

Fritz'in

Varışını Bayan von Meysenbug'a telgrafla bildirmeyi unutma.

Elbette olarak kostüm provasına katılabilirsin – ayarlandı.

...i. kendi dairesini temizlemek için bırakmıştı. Basel'den ayrılmış ve Ekim ayında Sorrento'ya gitmeyi planlamıştı.

218 Bilge ve mitolojist J. J. Bachofen'in karısı. Nietzsche onları ara sıra Basel'de ziyaret ederdi.

219 Elisabeth 5 Ağustos'ta Bayreuth'a vardığında Nietzsche çoktan Bayrischer Ormanlarındaki Klingenbrunn'a gitmiş ve *Menschliches, Allzumenschliches*'in (1878) ilk notlarını yazmaya başlamıştı. Bayreuth'a 12 Ağustos'ta döndü. bir gün sonra da *Das Rheingold*'un ilk sahnelenmesi gerçekleşti. 27 Ağustos'ta, festivalin bitimine 3 gün kala Basel'e döndü. Basel'de başağrısı onu, atropine tedavisine rağmen rahat bırakmadı.

69. Richard Wagner'e

Basel, 27 Eylül 1876

Çok değeli dostum,
Benden istediğin küçük hizmeti vermek bir zevkti; bana Tribschen'deki zamanları hatırlattı.[220] Şu anda geçmişi, uzağı ve yakını düşünme fırsatım oluyor çünkü gözlerimin atropin tedavisi için karanlık bir odada oturuyorum. Bu durum eve döndüğümde gerekli görüldü. Bu yazdan sonraki, sonbahar, benim için, büyük ihtimalle sadece benim için değil, daha öncekilerden çok daha sonbahar. Harika olayların arkasında en kara melankolinin çizgisi yatıyor, ki bundan yakın zamanda hiçbirkaçış olamaz – İtalya'ya ya da üretken bir işe veya ikisine de. Seni İtalya'da düşündüğümde, Rheingold müziğine karşı ilk ilhamını orada aldığını hatırlıyorum. Senin için başlangıçlar ülkesi olarak kalsın! Böylece bir süreliğine Almanlar'dan kurtulacaksın ve şu anda bu gerekli gözüküyor. Böylece insan onlar için gerçekten bir şey yapabilir.[221]

Gelecek ay İtalya'ya gideceğimi belki biliyorsundur, benim için başlangıçların ülkesi değil, fakat acılarımın son bulduğu ülke. Bunlar bir kez daha doruğa ulaştı. Bütün bir yıl bana izin vererek otoriteler ne yaptığını biliyorlar, gerçi bu böyle küçük bir topluluk için büyük bir fedakârlık; beni öyle ya da böyle kaybedecekler; geçtiğimiz birkaç yıl boyunca sabrım sayesinde, acı üstüne acı çektim. Sanki sadece acı çekmek için doğmuşum. Aşağı yukarı bunu öğreten felsefeye, gerektiğinden fazla haraç ödedim. Ne kadar acıya katlanabileceğimi keşfetmek için beni yokluyor ve tek bir araştırması otuz saat sürüyor. Bu çalışmanın her dört ila sekiz gün arasında tekrar etmesinin üzerinde durmalıyım – görüyorsun bu bir akademisyen hastalığı; fakat şu anda yeterince çektim ve sağlıklı bir şekilde yaşamak istiyorum, aksi halde yaşamak istemiyorum. Sessizlik, ılık hava, yürüyüş, karanlık odalar – İtalya'dan beklediklerim bunlar; orada bir

220 Wagner, Nietzsche'den kendisine Basel'den C. C. Rumpf firmasının iç çamaşırlarından göndermesini istemişti.
221 Wagner de İtalya'ya gidiyordu. (71 numaralı mektuba bakın.)

şey dinlemek veya görmek zorunda kalmaktan çok korkuyorum. Huysuz olduğumu düşünme; hastalıklar değil, sadece insanlar beni bu kötü ruh haline sokabilir ama her zaman çevremde bana yardım etmeye hazır dostlarım var. İlk önce ahlak filozofu Dr. Rée; bu mektubu yazan müzisyen Köselitz; Bayan Baumgartner'ı da iyi dostlarım arasında saymalıyım; belki en son kitabımın (Richard Wagner Bayreuth'ta) bu hanımefendi tarafından yapılan Fransızca çevirisinin gelecek ay basılacağını duymaktan mutlu olursun.

Eğer "ilham" üzerime gelseydi seyahatini kutsamak için bir şiir yazardım; fakat son zamanlarda leylekler üzerime yuva yapmadı. Bu yüzden, onun yerine en içten ve en iyi dileklerimi kabul et; sana arkadaşlık etsinler. Sen ve saygıdeğer eşin, benim "en asil arkadaşım", eğer Yahudi Bernays'tan Almancılığını çalabilirsem!

Her zamanki gibi sadık, Friedrich Nietzsche'niz

70. Fransizka ve Elisabeth Nietzsche'ye

[Cenova, 22 Ekim 1876][222]

Bex'ten ayrılış kötü bir zamana denk geldi; Cenova'da biraz daha iyi– Hotel Post'ta öğle yemeği yedim. Brenner bizimle orada buluştu. Mont Cenis'e gece yolculuğu yaptık; ertesi gün Cenova'ya korkunç bir baş ağrısıyla vardım– kusarak yataklara düştüm, kırk dört saat yatakta kaldım. Bugün, pazar, daha iyiyim; liman ve deniz çevresindeki yürüyüşten yeni döndüm. En güzel akşam sakinliği ve rengi. Yarın (pazartesi) akşam buharlıyla Naples'e gidiyoruz; üç arkadaş deniz seyahatinde karar kıldık. En samimi dileklerimle.

[imza yok]

222 Nietzsche Rée ile Montreux'de buluştu ve onunla Bex'te iki hafta geçirdi. 20 Ekim'de Bex'ten Cenova'ya gitmek için ayrıldılar. Cenova'da Albert Brenner'i (N'nin öğrencisi, öykü yazarı, 1878'de öldü) de yanlarına aldılar. Üçü 23 Ekim'de Cenova'dan ayrılıp Naples'e gittiler. Üç gün orada kaldıktan sonra, 26 Ekim'de Malwida von Meysenbug'u da yanlarına alarak atlı faytonla Sorrento'ya gittiler.

71. Fransizka ve Elisabeth Nietzsche'ye

[Sorrento], 28 Ekim [1876]

Sorrento'dayız! Bex'ten buraya seyahat sekiz gün sürdü. Cenova'da hastaydım; oradan buraya üç gün deniz seyahati yaptık ve bak, deniz tutmadı; bu tür seyahati, tren seyahatine tercih ederim, tren seyahatleri benim için korkunç oluyor. Bayan von Meysenbug ile Naples'de bir otelde buluştuk ve dün beraber Naples'deki yeni otelimize gittik, Naples yakınlarında, Sorrento, Villa Rubinacci. Dışında terası olan büyük bir odam var. İlk yüzüşümden yeni geldim; Rée'ye göre su, temmuzda Kuzey Denizi'nden daha sıcak. Dün akşam Wagnerlerle birlikteydik, beş dakika mesafede Hotel Victoria'da kalıyorlar, Kasım'a kadar orada olacaklar.

Sorrento ve Naples çok güzel; insanlar abartmıyormuş. Buradaki hava, dağ ve deniz havasının karışımı. Gözlerim için çok dinlendirici; terasımdan ilk önce büyük yeşil bir ağaç bahçesine (kışın da yeşil kalıyor) bakıyorum, onun arkasında çok karanlık bir deniz ve onun da arkasında Vezüv.

Ümit edelim.

Sevgi ve bağlılıkla
Friedrich Nietzsche

III

1877-82
PROFESÖRLÜĞÜN SONA ERİŞİ; LOU SALOMÉ; CENOVA

1877-82: Profesörlüğün Sona Erişi; Lou Salomé; Cenova

1877

Mayıs ayının başına kadar Sorrento'dadır. "İyi ama zengin bir kadın"la evlenmeyi planlamaktadır. Sağlığı iyileşmez. Rohde evlenir. Mayıs: Lugano aracılığıyla Ragaz'a (Kötü Pfäfers?), ardından da yaz için Bernese Oberland'daki Rosenlauibad'a gider. "Höfenluft" için arayış içindedir. Temmuz: Carl Fuchs'a Wagner'in ritimleriyle ilgili bir mektup yazar. Eylül: Basel'e geri döner. Elisabeth'le aynı evde kalırlar ve Elisabeth ev işlerine bakar; Peter Gast da ara sıra not almak üzere yanlarına taşınır. Kış dönemi dersleri: Eski Yunan'da Dinsel Dönemler. Aralık: Gersdorff ile kopma. Pädagogium'dan kötü giden sağlığı nedeniyle istifa eder. Rée'nin *Der Ursprung der moralischen Empfindungen* isimli çalışmasının basılması.

1878

Ocak: Wagner'den *Parsifal*'in bir kopyasını alır. Mart: Baden-Baden'de tedavi görür. Mayıs: Wagner'e *Menschliches, Allzumenschliches*'in birinci cildini yollar; Wagner ve Wagneritelerle ilişkisini açıkça bitirir. Bruckhard yeni kitabı "bağımsız bir kitap" olarak nitelendirir. Haziran sonu: Basel'deki ev dostları dağılır; Elisabeth Naumburg'a döner. Temmuz: Interlaken'de Mathilde Maier'e Wagner'le ayrılıkları ve dostlarından soğumasıyla ilgili bir mektup yazar. Ağustos: Wagner "Publicum und Popularitat" makalesiyle N'ye saldırır. Kış dönemi: N, Basel'in dışında bir eve taşınır. Dersler: Lirik Yunan şairleri; Plato Öğretisine Giriş. Sağlık durumu genelde kötüdür: "Acı ve bitkinlikle yarı ölü." Overbeck ve eşiyle yakın dostluk kurar.

1879

Haziran: Basel'den istifası kabul edilir. Basel'den ayrılır, Bremgarten yoluyla Zürih ve St. Moritz'e gider. "*Der Wanderer und sein Schatten*"ı yazar (*Menschliches, Allzumenschliches*'in ikinci cildinin ikinci bölümü). Hastalığa karşı mücadele etmeye devam eder. Ekim: Naumburg'a gider (1880'in başına kadar orada kalır). Okuma: Janssen'in *Geschichte des deutschen Volkes*'i, ikinci cildi; "Protestan bakış açısıyla çarpıtılmış tarih"i görür, Luther, Gogol, Lermontov, Twain ve Poe'ya çatar. Yüz seksen gün süren dayanılmaz migren ağrıları bu yıl ortaya çıkar.

1880

Rée N'yi Naumburg'da ziyaret eder. Şubat: Gerda Gölü kıyısındaki Riva'dadır ve burada Gast ile buluşur. Mart-Haziran: Gast ile Venedik'tedir. Okuma: Stifter'in *Der Nachsommer*'ı. Temmuz-Ağustos: Marienbad'dadır, Merimee ve Sainte-Beuve okur. "Bazen Wagner'i rüyamda görüyorum, sanki eskiden olduğu gibi yakınız." Eylül: Naumburg'dadır. Ekim: Frankfurk'ta Dr. Otto Eiser'i, Basel'de de Overbeck'i ziyaret eder. Maggiore Gölü kıyısındaki Stresa'ya gider: sağlığı burada iyice kötüleşir. Kasım: Cenova'ya gelir. Cenova'da ilk kış: "Bu gizliliği kaybetmemem için bana yardım et, insanlara Cenova'da yaşamadığımı söyle... Ben artık çağdaş 'idealistlik'le daha fazla ilgilenmek istemiyorum, bu tüm Alman İdealistliği'nin en kötüsü." Yazı: *Morgenröte*.

1881

Çok soğuk bir kış, ısınmayan bir oda. Nerdeyse her an var olan bir baş ağrısı. Nisan sonu-Mayıs: Gast ile Recoaro'dadır; Gast'ın bestekâr yönünü keşfeder. Keller'in *Der grüne Heinrich*'ini okur. Gast 31 Mayıs'ta ayrılır. Temmuz başı: St. Moritz yoluyla Sils Maria'ya (Oberengadin) ilk kez gider. Spinoza'yı keşfeder. Ağustos'un ilk yarısı: "sonsuz yinelenme" görüşü ortaya çıkar. *Zarathustra I*'in ilk taslakları oluşur. "Gerçekten de birkaç yıl daha yaşamalıyım." Dostlarıyla iletişimi keser. Sils Maria'yı "Maksika'nın yüksek yaylarına"na benzetir. *Morgenröte* yayımlanır. "Çaresizim. Acı, hayatımı ve irademi teslim alıyor... Beş

kez Doktor Ölüm'ü çağırdım." Ekim başı: Cenova'ya döner. Kasım: Bizet'in *Carmen*'ini ilk defa dinler. Gast'dan Robert Mayer'in *Mechanics of Heat*'inin kopyasını alır (Mart 1882: Boscovitch 'e takılır ve material olmayan atomlar teorisi oluşur).

1882

Yazı: *Die fröhliche Wissenschaft* ("Santus Januarius" –"bir dönencenin geçişi"– açık Ocak günlerinde yazılmıştır). Kız kardeşinin yazın Bayreuth'a gitmesi yolundaki isteğini reddeder: "Benim sağlığımı bozan sinir bozucu müzik değil midir?" Malwida von Meysenbug'la yazışmaya tekrar başlar. 29 Mart: Gemiyle Messina'ya (Sicilya) gider, *Idyllen aus Messina*'yı yazar. Oradan Roma'ya geçer. Malwida von Meysenbug'un evinde Rée'yle birlikte Lou Salome ile buluşur. Lou, Rée ve Rée'nin annesi ile birlikte Orta'ya yolculuk eder. Lou ile Sancta Rosa günbatımında yalnız yürüyüş yapar. 9-13 Mayıs: Overbeck'lerle Basel'dedir; aynı zamanda Bruckhardt'la da görüşür. 13-16 Mayıs: Rée ve Lou ile birlikte Lucerne'dedir, beraber Tribschen'i ziyaret ederler ve fotoğraf çekerler (N ve Rée, üstünde Lou'nun elinde bir kırbaçla oturduğu küçük bir at arabasını çekerler). N Lou'ya evlenme teklif eder; Lou geri çevirir. Temmuz-Ağustos: Tautenburg'dadır: "Ne oldu bana? Dürtülerden başka hiçbir şeye değer vermiyorum." Lou Elisabeth'le birlikte Bayreuth'tan Tautenburg'a gelir (7–26 Ağustos). Ağustos: *Die fröhliche Wissenschaft* yayımlanır. Eylül: Naumburg'dadır, Lou'nun "An dem Schmerz" şiirini piyanoya uyarlar. Elisabeth Tautenburg'da kalır. Elisabeth ve annesinden ayrılarak Leipzig'e gider. Kış boyu kâh burada, kah Viyana ya da Paris'te Lou ve Rée ile birlikte çalışmalar yapar. Lou ve Rée ile ilişkisini keser. Heinrich von Stein ile tanışır. Polonyalı atalar edinir. Kasım: Basel yoluyla Cenova'ya gider. 23 Kasım: Santa Margherita / Rapallo'ya ulaşır. 24 Aralık: Annesi ile yazışmayı keser. Overbeck'e şöyle yazar: "Bu çamuru altına dönüştürmenin bir simya yolunu bulamadığım sürece ben kaybolmuşumdur."

72. Franziska Neitzsche'ye

[Sorrento] 27 Ocak 1877

En sıcak iyi dileklerimle, ilk olarak, sevgili anne; ikimiz de, gelmekte olan yılın hayatına geçen yıldan daha az acı, kayıp ve üzüntü getirmesini dileyelim.[1]

Uygun bir mektup yazamıyorum, bu beni o kadar kötü etkiliyor ki birkaç gün bunun acısını çekiyorum (geçenlerde, en sonunda, zavallı Bayan Ritschl'e yazmak zorunda olduğum gibi).[2] Daha kötü günler ve daha kötü anlar olmuştu; sanırım ben de gelişme gösteriyorum ama kimse her şeyin bir anda iyileşeceğini düşünmemeli. Hava şimdi serin ve rüzgarlı. Başıma hâlâ az kan gidiyormuş gibi; son on yılda çok fazla düşündüm (bunun, çok iyi bilindiği gibi, "çok çalışmak"tan daha kötü etkileri var; ki onu da yaptım).[3]

Wagner'le ilgili kitabımın Fransızca tercümesine ne oldu? Bu aralar *Lorenzo Benoni* bana okuyor ve hepimiz çok zevk alıyoruz.[4]

Dr. Rée "*Ahlaki Duyarlılığın Kökenleri Üzerine*"nin ilk basımını Schmeitzner'e yolladı. Brenner bazı güzel kısa romanlar yazdı,[5] Bayan von Meysenbug da bir roman üzerinde çalışmakta.[6] Prens Lichtenstein'ın da bizim küçük topluluğumuza katılması olası. Son olarak, Seydlitz ve eşi bizi ziyarete gelecekler, düzenlemeler yapıldı bile, bazı Romalı bayanlar da gelecek.[7]

---

1 Nietzsche annesine bu mektubu onun 2 Şubat'taki doğumgünü nedeniyle yazmıştı. Annesi Wilhelmine Dehler 3 Kasım 1876'da ölmüştü.

2 Ritschl 1876'nın son günlerinde vefat etmişti ve N Bayan Ritsch'e bir teselli mektubu yazmıştı.

3 Kasım 1876 ve Mart 1877 tarihleri arasında Paul Rée beş mektup N'nin kız kardeşine, bir mektup da annesine yazmıştı. N'nin sağlık durumu ve tedaviler konusunda detaylı bilgiler vermişti (dağlardan yürüyüş ve enfiye çekmek de dahil), Briefe 4, sayfa 455-461).

4 Giovanni Ruffini (1807-81) Mazzini'nin çocukluk arkadaşı. Villa Rubinacci'deki Malwida'nın okuma grubu çok hareketliydi. Anılarında o şu yazar ve eserlerin okunup tartışıldığından söz etmişti.

5 Bunlardan biri *Die neue Rundschau*'da Albert Nilson takma adıyla yayımlandı (10 Temmuz 1877).

6 Üç bölümlük romanı *Pheadra* (1855).

7 Reinhart ve Irene Seydlitz. Reinhart yazar ve ressamdı; Wagner çevresindendi. N, onunla epeyce mektuplaşmıştı.

Sana daha sonra nasıl risotto yapıldığını öğretmeliyim; ben artık biliyorum.

En son olarak, uzun ve eğlenceli mektubun için en derin teşekkürler.

Fritz'in

73. Elisabeth Nietzsche'ye

Sorrento, 25 Nisan [1877]

Hiçbir şey senin kafamdaki her noktaya dokunan mektubun kadar neşeli değil, sevgili kardeşim. O kadar kötüydüm ki! On dört günün altısını yatakta, altı büyük krizle geçirdim, sonuncusu oldukça fenaydı. Yataktan kalkmamın ardından Bayan von Meysenbug üç gün boyunca romatizma yüzünden yatağa düştü. Çektiğimiz dertlerin derinliklerinde senin mektubundan bölümler okuduğum zamanlarda beraber çok güldük. Bayan von Meysenbug'un söylediği plan sıkı bir şekilde göz önünde tutulmalı ve uygulamada senin şu açıdan yardım etmen gerekli: Uzun vadede benim Basel Üniversitesi'ndeki varlığımın kalıcı olmayacağına kendimizi inandırdık, bunu sürdürmem en iyi şartlarda benim tüm önemli projelerimi bir yana bırakmam ve yine de sağlığımdan feragat etmem anlamına geliyor. Doğal olarak gelecek kışı durumumda hiçbir değişiklik olmadan orada geçirmem gerekecek, ama 1878 Paskalya'sı bunun sonu olmalı, bir sonraki hareketim başarılı olmalı. Bu da, uygun ama özellikle zengin bir kadınla evlenmek. "İyi ama zengin" diyor Bayan von Meysenbug, bu "ama" bizi yüksek sesle güldürüyor. Eşimle önümüzdeki birkaç yılı, sağlık, toplum ve benim çalışmalarım açısından uygun olabilecek bir yerde, Roma'da geçirebilirim. Bu yaz bu plan İsviçre'de uygulamaya konmalı ki ben de sonbaharda Basel'e evli bir adam olarak döneyim. Çeşitli "insanlar" İsviçre'ye davet edildi, bunların arasında senin tanımadığın birkaç isim de var. Örneğin, Berlin'den Elise Bülow, Hanover'dan Elsbeth Branders. Entelektüel özellikler söz

konusu olduğunda ben hâlâ Nat[alie] Herzen'i[8] en uygun aday olarak görüyorum. Cenevre'deki küçük Köckert bayanının idealleşmesinde çok iyi iş çıkardın! Herkes seni tebrik ve takdir ediyor! Ama bu şüpheli değil mi, peki ya para? –

Rohde Wagner'in büstünü almış olmalı;[9] başka bir şey düşünemiyorum, çok aptalım. Peki, bunu bir mektup aracılığıyla öğrenecek misin?

Frankfurt'ta Wagner'le ilgili ders vermek için davet edildim. Bayan Baumgartner'in tercümesi bazı uzman kişilerce pek de iyi bulunmamış. Bu gizli bir bilgi.

Her zaman kardeşin olan; Fritz'in
Gelecekte (eğer bundan bir yıl sonra hâlâ
yaşıyor olursam) bir Romalı

Bayreuth ile ilgili problemin üstesinden geldin, bu büyük sorumluluk için seni kutluyorum. Lulu ve evdeki mürebbiye bütün ev halkını ile başa çıkıyor. Zavallı Loldi Altenburg'daki ortopedi hastanesine kaldırıldı.[10]

74. Malwida von Meysenbug'a

Lugano, Pazar sabahı
[13 Mayıs 1877]

Saygıdeğer dostum,
Üzerinde daha da düşündükçe anladım ki, bir kartpostal bir mektuptan çok daha hafif olmasına rağmen ondan daha hızlı yol kat edemiyor; bu yüzden şimdi benden aldığınız bu mektup, bugüne kadar olan Odyssean dolaşmalarım hakkında uzunca bir mektup olacak.

8 Alexander Herzen'in kızı. 1936'da öldüğünde N ile aynı yaştaydı.
9 Düğün hediyesi olarak
10 Lulu, Daniela von Bülow; Loldi, Isolde von Bülow idi. İkisi de Cosima Wagner'in önceki evliliğinden olan kızlarıydı.

İnsanın bir deniz yolculuğu boyunca çektiği eziyet her ne kadar korkunç olsa da, gerçekten gülünç de olabiliyor, işte bu yüzden baş ağrılarım bana sanki fiziksel durumumun en iyi olduğu zamanlarda ortaya çıkıyormuş gibi geliyor. Kısaca, bugün bir kez daha sakin bir ruh hali içerisindeyim, ama aynı zamanda, gemideyken de en karamsar düşünceler geçiyor aklımdan. İntihar etmek konusundaki tek şüphem denizin en derin olduğu yerlerle ilgili, buralarda insan çok da kolay kurtarılamayabilir ve kurtarıcılarına minnettarlık ifadesi olarak yüksek miktarlarda altın ödemek zorunda kalabilir. Aslında, deniz tutmasının en kötü yanının nasıl bir şey olduğunu, olabilecek en kötü mide ağrılarını baş ağrılarıyla çektiğim zamanlardan çok iyi biliyorum; yarı kayıp zamanların anıları bunlar. Sadece şimdi, pozisyonumu gece gündüz, en iyi tahminle, dakikada üç ila sekiz kez değiştirmek gibi bir ek huzursuzluk da var, dahası yemek yiyen insanların kokuları ve muhabbetlerinin verdiği sonsuz mide bulantısı da mevcut. Leghorn limanında vakit gece yarısıydı ve yağmur yağıyordu; yine de sahile inmek istedim ama kaptanın soğukkanlı uyarıları gitmemi engelledi. Gemideki her şey inanılmaz bir gürültüyle hareket ediyor, tabak çanaklar sıçrıyor ve sanki canlanıyor, çocuklar çığlıklar atıyor, rüzgâr uğulduyordu; şairin de dediği gibi "sonsuz uykusuzluk benim kaderim". Gemiden inmek yeni rahatsızlıklar getirmişti; sınıra ulaşmış baş ağrılarımla, en kuvvetli gözlüklerimi takıyordum ve kimseye güvenmiyordum. Gümrük teknesi yanımıza büyük bir güçlükle geldi, ama ben en önemli şeyi unutmuştum: tren yolculuğu için valizimi kaydettirmeyi. Kompartımanda, beni çok kötü topraklarda inmeye zorlamak isteyen iki güvenilmez adamla müthiş Nationale Oteli'ne doğru yolculuk başladı; valizim devamlı olarak tanımadığım ellerdeydi ve önümde, valizimin altında soluk soluğa sürekli bir adam vardı. Birkaç kez sinirlendim ve sürücüyü korkuttum; diğer adam kaçtı gitti. Londres Oteli'ne nasıl ulaştım biliyor musunuz? Ben bilmiyorum ama kısaca, güzeldi. Sadece varışımız çok kötüydü ve yardımcı olan bütün sokak serserileri yardımlarının karşılığını istediler. Buraya geldikten sonra hemen yattım, kendimi o kadar hasta hissediyordum ki!

Cuma günü, karanlık ve yağmurlu bir hava eşliğinde, öğlene doğru tüm gücümü toplayarak Palazzo Brignole sanat galerisine gittim ve şaşırtıcı bir şekilde bir aile portreleri sergisiyle karşılaştım, bu beni kendime getirdi ve bana yeniden ilham verdi; at sırtında bir Bringole... Ailenin tüm gururu bu güçlü savaş atının gözlerinden yansıyor; depresyondaki halim için bu yeterliydi. Van Dyck ve Rubens bana göre diğerlerinden daha iyi ressamlar. Guercino'nun Cleopatra çalışması dışında diğer resimler beni o kadar da etkilemedi.

Yani yeniden hayata döndüm ve günün geri kalanını otelimde, sessizlik içinde, keyifle geçirdim. Ertesi gün mutluluk verici bir başka deneyim yaşadım. Cenova'dan Milan'a kadar Milan tiyatrosundan, çok hoş ve genç bir balerinle yolculuk yaptım; *Camilla era molto simpatico* – İtalyancamı duymalıydınız! Eğer bir paşa olsaydım, onu Pfäfers'a götürürdüm, orada entelektüel uğraşları başarısızlığa uğradığında benim için dans edebilirdi.[11] Hâlâ bazen, Milan'da onun için birkaç gün daha kalmadığım için kendime kızıyorum. Şimdi İsviçre'ye yaklaşıyorum ve Como'dan Lugano'ya kadarı yeni bitirilmiş olan Gotthard demiryolunun ilk kısmından geçtim. Lugano'ya nasıl geldim? Aslında oraya gitmek istememiştim, ama buradayım işte. İsviçre sınırını geçtiğim sırada sağanak yağmur vardı, ilk önce bir şimşek çaktı ve büyük bir gök gürültüsü takip etti. Bunu olumlu bir işaret olarak algıladım; aynı zamanda dağlara yaklaştıkça kendimi daha iyi hissettiğim gerçeğini de saklamamalıyım. Chiasso'da valizlerim birbirinden ayrılmış ve iki ayrı trene yüklenmişlerdi; içinden çıkılmaz bir kargaşa vardı ve daha da kötüsü gümrükten geçmek zorunda kaldım. Hatta iki şemsiye bile karşıt dürtülere uydular. Ardından kibar bir taşıyıcı bana yardım etti, duyduğum ilk İsviçre Almancasını o konuşuyordu; bir düşün, tam onu duymak için hareket ettiğimde birden Alman-İsviçreli insanların arasında yaşamayı Almanlarla yaşamaya tercih edeceğimin farkına vardım. Adam bana çok iyi baktı, çok babacan bir tavırla işlere koştu, sonunda her

11 Büyük bir olasılıkla İsviçre'nin doğusunda Boğaz'dan yaklaşık iki mil güneyde Bad Pfäfers. 1883'te Baedeker oraya İsviçre'deki, duvarları kireçtaşından yapılmış banyoları ile en göze çarpan kaplıcaları olarak tanımlamıştı.

şey tekrar bir araya getirildi ve ben de Lugano'ya yola çıktım. Park Oteli'nin aracı beni bekliyordu ve burada içimden gerçek bir mutluluk haykırışı yükseldi; –her şey çok güzel– söylemek istediğim, burası dünyanın en güzel oteli. Mecklenburg'dan olan taşranın önde gelenleriyle tanıştım, bu insanlar tam da bana uygun tipteki Almanlar; akşam dansları izledim ve hiç hesapta yokken en zararsız şekilde dans ettim; herkes İngiliz'di, herkes çok komikti. Daha sonra, ilk defa derin ve güzel bir şekilde uyudum. Sabah en sevdiğim dağları tam karşımda gördüm, anılarımdaki dağlar. Burada bir haftadır yağmur yağıyor. Bu öğleden sonra postaneden Alp Dağları geçişinde hava durumunun nasıl olduğunu sormalıyım.

Birdenbire böylesine uzun bir mektup yazmayalı yıllar olduğunu ve aslında bu mektubun hepsini okumayacağınızı düşündüm.

O zaman bu mektubu, daha iyi hissettiğimin bir işareti olarak alın. Umarım sonunda bu mektubu çözebilirsiniz![12]

Her saat birkaç kere en derin sevgimle sizi düşünüyorum; bana o kadar çok annelik yaptınız ki bunu unutmama imkân yok.

İyi kalpli Trina'ya en iyi dileklerimi iletin.[13]

Pfäfers'e ve yüksek dağlara her zamankinden daha da çok güveniyorum.

Görüşmek üzere! Benim için olduğunuz gibi kalın çünkü bu şekilde kendimi daha güvende hissediyorum; bazen öylesine bir boşluk duygusu doluyor ki içime, bağırmak istiyorum.

Minnettarlığım ve bağlılığımla
Friedrich Nietzsche

Odysseus'dan üçüncü rapor.

Seydlitz'in beni gemiye alması ne kadar da hoş! Kendimi daha iyi bir dünyaya ait ideal bir valizmişim gibi hissettim.

12 N'nin gözleri öylesine bozuktu ki, yazarken gözleri kâğıttan sadece 5 cm uzaktaydı bu da onun yazısının okunmaz kılıyordu.

13 Malwida'nın hizmetçisi. N Sorrento'dayken ona hizmet etmişti.

Rosenlauibad, Pazar,
1 Temmuz 1877[14]
Deniz seviyesinden dört bin fit yukarıda,
Ama ne kadar korunaklı, yumuşak
ve göze ne kadar güzel görünüyor.
(pansiyon ücreti günlük altı frank – çok iyi)

Çok saygıdeğer dostum,

Spülgen'le ilgili detaylı planımın Floransa'ya geç ulaştığını öğrenmek çok moral bozucu, sanırım sadece bir günlük bir gecikme oldu. Oradan o kadar erken ayrılacağını tahmin etmemiştim. (Bu mürekkep çok kötü ve ben özellikle bunu istemiştim! Ama bana gerçek mürekkebi vermediler; dünya üzerinde orijinal yiyecek yok ve mürekkep bizim için yemek demek.)[15]

Ah, şimdi daha iyi!

Yolculuğun sağlığınızı kötü etkilemesine çok üzüldüm; buna bir son verilmeli ve sizi seven birçok insan Alpler'den geçme zahmetine kendileri katlanmalı.[16]

Aeschi, sanırım, size çok uygun olacak: iklimi Sorrento'nunkine benziyor, tabii ki Alpler'den biraz etkilenmiş; ama benzer bir dağ, orman ve deniz havası karışımı. Benim ihtiyaçlarım için –sıcak havalar devam ettiği sürece– yeterince yüksek değil; bu yüzden oraya ancak daha sonra gelebilirim. Yüksek dağlar her zaman faydalı etkiler göstermiştir üzerimde. Burada, Sorrento'da olduğu gibi devamlı hasta yatıyorum ve etrafta acı içerisinde dolaşıyorum; hava ne kadar açıksa ben de o kadar iyi dayanabiliyorum bu duruma. Şimdi St. Moritz sularıyla yeni bir tedaviye başladım, bu beni birkaç hafta oyalayacak. Ragaz'daki tedaviyi takiben, derin nevroza karşı bir ilaç olarak, yüksek bir yerlere gitmem ve bu sudan içmem konusunda

14 Bernese Oberland'da Merringen ve Grosse Scheidegg arasında küçük bir dağ konaklama yeri.

15 Almancada yiyecek olarak kullanılan "Lebensmittel" buradaki kullanım anlamı olarak "yaşamın anlamı" anlamına da geliyor. Bir kelime oyunu söz konusu.

16 Burada N. Malwida'nın kuzeye, Bayreuth'a yolculuğundan söz ediyor.

ikna edildim. Sonbahara kadar kendime bir eş bulmak gibi eğlenceli bir görevim var. Tanrı beni bu görevi başarmak için yeterince atak kılsın! Bunun üzerinde düşünmek için önümde bir yıl vardı ve ben bu yılın boş geçmesine izin verdim. Ekim'de Basel'e gitme ve önceki aktiviteme dönme konusunda kararlıyım. Kendimi yararlı hissetmeden yaşayamıyorum ve sadece Basel'deki insanlar bana kendimi yararlı hissettiriyorlar. Problemli düşünüş ve yazı çalışmalarım[17] beni şu zamana kadar hep hasta etti; gerçek bir akademisyen olduğum sürece sağlıklıydım da; ama ardından sinirlerimi bozan müzik ortaya çıktı ve metafiziksel felsefe ve beni hiç ilgilendirmeyen binlerce düşünce. Yeniden öğretmen olmak istiyorum; eğer buna dayanamazsam kendi mesleğimde mahvolmuş olacağım. Plato'nun bu konuda neler düşündüğünü size söylemiştim. Bayreuth'taki insanlara en iyi dileklerimi ve selamlarımı iletin (günde üç kere onların cesaretlerine özeniyorum). Lütfen bana Londra'nın genel sonuçlarıyla haberleri gönderin; çok kötü şeyler duydum.[18] Bayan Wagner'le o kadar çok konuşmak istiyorum ki –her zaman benim için çok büyük bir keyif olmuştur ve yıllardır bundan mahrumum!

Sizin anaç kibarlığınız kederli mektuplar almak gibi yaslı bir ayrıcalık veriyor size!

Overbeck bana Basel'e gitmeyi önermekten çok uzak. Ama kız kardeşim bana bunu önerdi ve o, benim sahip olduğumdan çok daha güçlü bir sezgiye sahip.

Birkaç kartpostal (benim size gönderdiğim) çöp kutusuna gitmeli.

Hoşça kalın, iyi bir şekilde,

Size içtenlikle sadık
Fiedrich Nietzsche

17 Orijinalinde tekil olarak yer alıyor.

18 Wagner Mayıs 1877'de İngiltere'deydi. 17 Mayıs'ta Kraliçe Victoria onu Winssor Kalesi'nde kabul etti.

76. Carl Fuchs'a[19]

[Rosenlauibad], Temmuz sonu, 1877

Sevgili Dr. Fuchs,

Birkaç haftadır Rosenlauibad'dan ayrıydım, döndüğümde beni nasıl iyi tedavi ettiğini anladım, öyle ki bütün hazineyi gün ışığına çıkarmam için iki-üç günün geçmesi gerekti. Bana yazdığın her şey doğrudan kalbime ve duygularıma hitap ediyordu; "gece"nin ve hazırlıkların tasviri için özellikle teşekkürler; bunun beni ağlattığını bile düşündüm. Bunu sadece durumumun seninkinden çok da farklı olmadığını ispatlamak için söylüyorum, her ne olursa olsun ve her ne söylenirse söylensin. Daha önce hislerimi bu kadar kötü ve sert biçimde dışa vurmam sanırım iyi sonuçlar veriyor, çünkü şimdi oldukça açık bir şekilde görüyorum ki sana karşı tavrım umut vadeden bir hale geldi. (Bir şüpheci şöyle diyecektir: birkaç adaletsizlik zerresinin en uca tırmanmada ne kadar faydalı olduğu görülmektedir.) Diğer her şey biz yüz yüze görüşene kadar bekleyebilir, bu umarım o kadar da geç olmaz. Basel'e geldiğimde (Eylül'ün başı olacağını tahmin ediyorum), Volkland'e ben de yazmalıyım.[20] Geri dönüp dönmeyeceğim konusunda bazı şüphelerim vardı. İlkbaharda bile Basel'deki pozisyonumdan vazgeçmeyi ciddi bir şekilde düşündüm; şimdi bile gelecek kış ve o zamanki aktivitelerim beni düşündürüyor; bu bir şans olacak, son çaba. Ekim'den Mayıs'a kadar üç dostum ve baş ağrılarımla birlikte, Sorrento'daydım. Hangi değerli dostumun bana orada göz kulak olduğunu söylemeliyim: anonim bir eser olan *Bir İdealistin Anıları*'nın yazarı (lütfen bu muhteşem kitabı oku ve eşine hediye et).

Ritmleri sayman önemli bir buluş, daha sonra iyi para kazanabileceğin gerçek bir altın. Bu bana, 1870'te eski ölçüleri çalışırken, beş ve yedi vuruşluk eserleri aramamı ve Wagner'in ritimleriyle ilgili bana birkaç şey öğreten *Die Meistersinger* ve *Tristan*'ı sayışımı

19 Fuchs, piyanist ve besteciydi. N, onun ısrarcı tutumundan rahatsızlık duyuyordu. Bu mektup onun bu tavrını değiştirdiğini gösteriyor. 1884-85 kışı ve 26 Ağustos 1888 (mektup No: 129-174) tarihli mektuplarla kıyasalayınız.

20 Alfred Wolklana Basel'de şefti.

hatırlattı. Wagner matematiksel ve simetrik olana o kadar karşıydı ki girişteki dört vuruşluk ifadeyi beş vuruşluya, altı vuruşluyu sekiz vuruşluya dönüştürmeyi tercih etmişti (*Die Meistersinger*, bölüm 3'te bir vals var, yedi vuruşluk olarak düzenlenip düzenlenmediğini görebilirsin).Bazen –ama muhtemelen bu bir *lesémajesté* suçu– bana Bernini'nin tavrını hatırlatıyor; artık basit sütunları tolere edemiyor ama onlara, kendi düşüncesince, kıvrımlarla birlikte hayat veriyor. Wagner'in tehlikeli yan etkileri arasında, bana göre en kötüsü her ne olursa olsun her şeye hayat vermek, çünkü bu bir anda kişisel bir davranış biçimi haline gelebilir, bir hile olabilir.

Her zaman yetkili birileri tarafından Wagner'in çeşitli yöntemlerinin onun sanatsal bütünlüğü içerisinde tarif edilmesini istemişimdir, tarihsel ve sade bir anlatımla yaptıklarını her şartta nasıl başardığını anlamak açısından. Şimdi senin mektubunda çizilmiş olan çerçeveyle daha da umutlandım; yapılacak anlatım bunun gibi, basitçe gerçeklere dayanan bir anlatım olmalı.

Wagner hakkında yazan diğer insanlar aslında ne kadar minnettar ve ne kadar mutlu olduklarından başka bir şey anlatmıyorlar; onlardan bir şey öğrenmek imkânsız. Wolzogen[21] işe uygun olabilecek iyi bir müzisyen gibi görünmüyor; yazar olarak ise kullandığı sanat ve psikoloji dillerinin karışımıyla sadece gülünç. Bu arada, anlamı belirsiz bir kelime olan "motif" yerine "sembol" kullanılamaz mı? Sonuçta anlamı bu. "*Müzikli Mektuplar*"ı yazarken Schopenhauer'in metafiziğini mümkün olduğunca az kullan, çünkü bence –beni affet!– onun metafiziğinin yanlış olduğunu düşünüyorum ve onun damgasını taşıyan bütün yazılar bir gün anlaşılmaz olacaklar. Bununla ilgili daha sonra konuşuruz, daha fazla yazmıyorum. Seninle bazı Bayreuth izlenimlerimle de ilgili konuşmak isterim, temel bazı estetik problemlerle ilgili benim zihnimi rahatlatman için. "Mektuplar"ın için öylesine açım ki ilk olarak Beethoven'ın stili, ritmi, dinamiklerini mi yoksa senin eğitici Nibelungen'in Istırabı

21 Hanz von Wolzogen, müzik eleştirmeni. *Bayreuther Blatter*'in editörlüğünü yapmıştı.

(çünkü bütün Nibelungish ıstırap getirir)[22] kılavuzunu mu tercih ederim, bilmiyorum. En iyisi, her ikisini de aynı anda almam, böylece mutlu bir şekilde güneşte uzanır, boa yılanı gibi, bir aylık süreyi sindirimle geçirirdim.

Ama şimdi gözlerim bana durmamı söylüyor. Bir süre daha notların olmadan idare edebilir misin? Yoksa hepsini birlikte göndersem daha mı iyi olur? Rosenlauibad'da dört hafta daha kalacağım.

Şimdiye kadardan daha fazla.

F. Nietzsche'n.

77. Erwin Rohde'ye

[Rosenlauibad, 28 Ağustos,1877]

Sevgili, sevgili dostum,

Bunu nasıl kelimelere dökebilirim? Ne zaman seni düşünsem duygusallaşıyorum ve yakınlarda birisine "Rohde'nin genç eşi asil ruhu her yönüyle parlayan, çok etkileyici bir insan" diye yazdığımda ağladım bile (neden böyle olduğu konusunda hiçbir fikrim yok). Bir gün psikiyatrlara soralım; onlar bize en sonunda benim senin mutluluğunu çok görme nedenimin kıskançlık olduğunu veya birilerinin benim dostlarımı benden uzaklaştırarak hâlâ saklıyor olmasının –Allah bilir nerede, Rhine'da ya da Paris'te– ve ondan bir daha vazgeçmeyecek olmasının verdiği rahatsızlık duygusu olduğunu söyleyecekler. Son zamanlarda kendi kendime "Yalnızlığın İlahisi"ni söylüyordum ve birdenbire senin benim müziğimden hiç de hoşlanmadığını ve inatla "İki Kişi Olmanın şarkısı"nı istediğini düşündüm ve ertesi akşam en iyi yeteneklerimi kullanarak bir tane çaldım, işe yaradı;

22 Wagner'in *Der Ring des Nibelongen* adlı yapıtından söz ediliyor. Bu eser ilk kez Bayreuth festivalinde, 13-17 Ağustos 1876'da sahnelendi. "Der Nibelungen Not" (Not: üzüntü) deyimi ortaçağın ilk yıllarına kadar gider. Bu kelime oyunu N'nin Wagner'e karşı çıkışının bir başka göstergelerinden biri. Wagner'in kendini kabullendirmesi 1876 festivalinde giderek daha fazla etkili olmuştu. Der Ring içinde bazı prenslerinde bulunduğu seçkinler topluluğu önünde sahnelenmişti. Daha önceden yapılması planlanan halk festivalinde bu başarı sağlanamamıştı.

öyle ki melekler bile mutlulukla dinlemişlerdir, özellikle de insan olan melekler. Ama karanlık bir odadaydım ve kimse dinlemiyordu, ben de bu yüzden tüm mutluluğumu, gözyaşlarımı, her şeyi yutmak zorunda kaldım.

Sana kendimden bahsetmeli miyim? Güneş dağların üzerinde yükselmeden iki saat önce, hatta akşamüstünün ve akşamın uzun gölgeleriyle yollarda olduğumdan? Bu yıl bana en sonunda günlük öğretme ve düşünme konusundaki zorlamaların yosununu kaldırma şansını verdiğinden beri, nasıl birçok şey hakkında düşündüğümden ve kendi içimde kendimi çok zengin hissettiğimden bahsetmeli miyim? Burada yaşadığım şartlarda tüm ağrılara rağmen devam edebilirmişim gibi geliyor –ağrıların beni bu yüksekliğe kadar takip ettiler– ama bazı zamanlarda duygu ve düşüncelerin heyecanlı bir şekilde aşka geldiği de oluyor.

Çok yakınlarda gerçek bir kutsal okuma gününü *Prometheus Unbound*'u okuyarak geçirdim. Eğer bu şair gerçek bir dahi değilse dahi ne demek ben bilmiyorum; hepsi muhteşem ve sanki kendimle kendi içimde yüzleşmişim gibi hissettim. Bunu hissedebilen ve anlatabilen her kimse karşısında eğiliyorum.[23]

Üç gün içinde Basel'e dönüyorum. Kız kardeşim şu an her şeyi hazırlamakla meşgul.

Sadık müzisyen P. Gast yanımıza taşınacak ve yardımcı bir sekreter-dostun tüm görevlerini devralacak.

Gelecek kıştan oldukça korkuyorum; bir şeyler değişmeli. Her gün önemli kişisel ilişkileri için çok az zamanı olan ve tüm zamanını başkalarının da en az kendisi kadar iyi yapabileceği işlere harcayan bir insan, ki böyle bir insan uyumlu değildir, büyük ihtimalle tek başınadır ve sonuçta hasta düşecektir. Eğer gençler üzerinde bir etkim olacaksa, bunu yazılarıma borçluyum ve yazılarımı da benden çalınmış anlara, bir işten başka bir işe koşarken hastalığım tarafından ele geçirilmiş olan ara zamanlara borçluyum. İşte, bir şeyler değişecek – *Si male nunc, non olim sic erit.*[24] Bu arada, umarım dostlarımın

23 18 numaralı mektuptaki dipnota bakınız.

24 "Her şey şimdi kötü olabilir, bir gün böyle olmayacak."

mutlulukları büyür ve çiçekler verir; sizi, en sevdiğim dostlarımı düşünmek her zaman kalbime iyi geliyor (seni şimdi etrafı güllerle çevrilmiş bir göl kenarında görüyorum, beyaz bir kuğu sana doğru yüzüyor)!

Kardeşçe bir sevgiyle,

F.

78. Malwida von Meysenbug'a

Basel, Pazartesi, 3 Eylül 1877
Gellerstrasse 22

Saygıdeğer, sevgili dostum,

Sizi burada göreceğimiz için ne kadar mutluyuz bilemezsiniz; Monodların Basel'e sadece geçerken uğrayacak olmalarına da bir o kadar üzüldük! Ne olursa olsun istasyonda olmak istiyoruz; saat kaçta geliyorsunuz? Büyük ihtimalle saat beşte mi?

İşte buradayım. Rosenlauibad'daki son günlerim istisnasız korkunçtu; orayı çok kötü bir baş ağrısıyla sabah saat dörtte, tek başıma, karanlıkta terk ettim.

Ev, etraf ve benim iyi kız kardeşim... Etrafımdaki her şey benim için etkileyici, ilham verici, sakinleştirici, ama hâlâ bir yerlere gitmek için duyduğum heyecan bir kurt gibi içimi kemiriyor.

İki gece uyudum; çok güzel, çok güzel!

Overbeck'ten, Bayan Ott'tan ve doktorum olarak benden yeni bir muayene için Frankfurt'a gitmemi isteyen Dr. Eiser'dan gelen birkaç güzel mektup beni bekliyordu.[25]

Sorrento hakkında söylediklerinizi! Kısa bir süre önce Rosenlaui'de, güzel görüntülerin tadını çıkararak zaman geçiriyor ve bir şekilde Anacapri'de yaşayıp yaşayamayacağımı merak ediyordum.

25 Louise Ott heykeltraş Paul Ott'un karısıydı ve Paul Ott Paris'te yaşıyordu. N, onlarla Temmuz-Ağustos 1876'da Bayreuth'da tanışıp arkadaş olmuştu. Aile doktoru Otto Eiser N'yi Rosenlauibad'da ziyaret etmişti.

İtalya'nın benim cesaretimi kırdığını, gücümü elimden aldığını düşündükçe hep iç çekiyorum (bu baharda kim bilir beni ne biçim bir insan olarak buldunuz! Utanıyorum; daha önce hiç böyle olmamıştım!). İsviçre'de daha çok kendim gibiydim ve ahlakın temelini kişiliğin mümkün olan en keskin açıklaması olarak gördüğümden, onun buharlaşması olarak görmediğimden, o zaman...

Alpler'de bana hiçbir şey saldıramıyor, özellikle yalnız başımayken ve kendimden başka hiçbir düşmanım yokken.

Yunan edebiyatı üzerine çalışmama yeniden başladım, nereye varacağı kim bilir?[26]

Görüşmek üzere. Zincirlendiğim direkten beni kurtaracak olan peri prensesi buldunuz mu?

Size, buraya olan yolculuğunuzda en sıcak ve en iyi dileklerimle.

F. N.

79. Reinhart von Seydlitz

Basel, 4 Ocak 1878

Dileklerin ve verdiğin sözlerle çok naziksin sevgili, sevgili dostum, ama ben çok zavallıyım. Her mektubun benim için hayatla ilgili bir mutluluk, ama ben bunun karşılığında bir şey veremiyorum; hiçbir şey. Noel tatilinde çok çok kötü günler, hatta haftalar geçirdim;[27] şimdi yeni yıl neler yapacak ona bakmalıyız. Bizi bir araya getirecek mi? Bunun olmasını umarım.

Dün Wagner'in gönderdiği *Parsifal* bana ulaştı. İlk izlenim: reform karşıtı ruhu Wagner'den çok Liszt'e benziyor; nasıl ki ben Yunan olan her şeye alışkınsam, bana göre de bunların hepsi genel-geçer anlamda

26 Kış döneminde N "Yunan'da Eski Dinler" konulu ders verdi ve bu derslere altı öğrenci katıldı. Sonraki dönemde ise (1878) Hesiodos'un *İşler ve Günler*'i üzerine ders verdi (on üç öğrenci katıldı), ayrıca Platon'un *Savunma*'sı üzerine verdiği derse ise altı öğrenci katıldı. 1878-79 kış döneminde ise "Yunan Lirik şairleri", (on üç öğrenci katıldı), "Platon Çalışmasına Giriş" (sekiz öğrenci katıldı) dersleri verildi.

27 Aralık 1877 sonlarına doğru N'nin sağlığı öylesine kötüye gitti ki, derslerden muaf tutulmasını istedi. Bu çok kötü döneminde Gersdorff ile araları bozuldu.

insansı olan her şeye fazlasıyla alışkın, fazlasıyla Hıristiyan, zamanla sınırlı; büyüleyici ve sade bir psikoloji; beden yok ve çok ama çok fazla kan var (özellikle Kutsal Komünyon'da çok fazla kan var); aynı zamanda histerik kadınları hiç sevmedim. İçsel bir gözle dayanılabilir olan şeyler performansta neredeyse desteklenemez olacaklar. Dua eden, titreyen ve çok mutlu boğazlara sahip bizim aktörlerimizi düşündüm. Ayrıca, Grail Kalesi'nin içi sahnede etkileyici olmaz, aynı şekilde yaralı kuğu da. Tüm bu ince buluşlar epik bir küreye ait ve daha önce de söylediğim gibi içsel bir göze hitap ediyor. Dili sanki yabancı bir dilden tercüme edilmiş gibi. Ama durumlar ve onların sıralamaları bakımından bu en iyi şiir değil mi? Bu, müziğe karşı en büyük meydan okuma değil mi?

Bugünlük bu kadar yeter. En sadık iyi dileklerim, sana ve sevgili eşine.

Dostun Nietzsche

Not: Bana yazdığı mektuptan anladığım kadarıyla Lipiner iyi bir Wagner takipçisi; şunu söylemeliyim ki, insan neredeyse *Parsifal*'i en baştan onun yazmasını istiyor.[28]

80. Peter Gast'a

Basel, 31 Mayıs 1878

Sevgili dostum,

Voltaire Günü'nde benim için iki şey geldi; her ikisi de beni duygulandırdı ve heyecanlandırdı: senin mektubun ve Paris'ten isimsiz bir hediye, Voltaire'in büstü, üzerinde "Voltaire'in ruhu Friedrich Nietzsche'ye saygı duyuyor" yazan bir kartla birlikte.

Eğer sana kitabımdan gerçekten zevk aldıklarını dile getiren iki kişinin adını yazarsam –Rée ve Burckhardt (kitabımdan devamlı "bağımsız kitap" olarak bahsediyor)– kitabımın çok hızlı bir etkisi

28 Siegfried Lipiner. Viyanalı yazar.

olsaydı insanların ne halde olacaklarınını görmüş olacağım.[29] Ama kitabın böyle bir etkisi olmayacak ve olamayacak. O mükemmel adam Schmeitzner için üzgünüm. Bayreuth tarafından hemen hemen yasaklandı; dahası, bütün önemli haberleşmeler kesin olarak yazarın da aleyhinde. Beni kaybederken benim dostlarımı ellerinde tutmaya çalışıyorlar; ben de bu şekilde olan biten hakkında ve arkamdan planlananlarla ilgili çeşitli haberler alabiliyorum. Wagner karakterinin büyüklüğünü göstermek için önemli bir fırsatı kaçırdı. Bu olayın onunla ya da kendimle ilgili düşüncelerimde beni şüpheye düşürmesine izin vermemeliyim.

Eğer birisi böyle bir ürüne ciddi düşüncesini ve pek çok vaktini adadıysa, senin çok kibar bir şekilde yaptığın gibi, sonucunda güzel bir şeyler ortaya çıkmalı. Yeni düşünceler, yeni duygular ve daha güçlü bir ruh hali olmalı bu, sanki daha hafif olan dağ havasına yeni varmış gibi. Rée daha önce sadece bir kere böylesine eğlenceli bir üretim yaptığını söylüyor –diğeri Eckermann'ın *Konuşmalar*'ı [*Goethe ile*]– ve bir defteri düşünceleriyle doldurdu bile.

Bu benim en çok ümit ettiğim şey, başkalarına üretken olma konusunda ilham vermesi ve "dünyadaki bağımsızlığı arttırması" (J. Burckhardt'ın söylediği gibi).

Sağlığım daha da iyiye gidiyor; bir yürüyüşçü ve yalnız bir düşünür olarak yorulmak nedir bilmiyorum. Baharın tadını çıkarıyorum ve sakinim, insanların kolaylıkla gidişatlarını değiştiremedikleri anlardaki gibi. Keşke sonuna kadar bu şekilde yaşayabilsem!

Bunlar sadece benimle ilgili şeyler, çünkü sen benimle ilgili şeyler duymak istemiştin. Konuşmak istemediğim bir sürü şey var; Brenner'in ölümü ve hayatının azap dolu son ayları, ilginç bir şekilde tanıdıkların ve dostların iletişimi kesmesi...[30]

Benden uzak olma ama özgürlüğünü de koru. Senin "karasız ve değişken" durumunu o kadar iyi anlıyorum ki! Bu konuda nasıl da benim gibisin! Devamlı büyümeyi sürdür! Bu umutla, her zaman.

Dostun F. N.

29 Schmeitzner'in Mayıs ayında yayımladığı *Menschliches, Allzumenschliches*.

30 Albert Brenner N'nin bir öğrencisiydi ve Villa Rubinacci'de kalmıştı.

81. Mathilde Maier'e

Interlaken, 15 Temmuz 1878

Saygıdeğer Hanımefendi,

Bu yardım edilemez bir durum. Istırapla en sonunda nasıl başa çıktığımı açıklayarak dostlarımın hayatlarına ıstırap getiriyor olmalıyım. Doğru ve basit olan her şeyin metafiziksel olarak sislerle kaplanması, her bir parçacığı bir mucize ve bir anlamsızlık olarak gören mantığın mantıkla mücadelesi; bunların gereğinden fazla heyecanın ve yüceltilmiş israfın barok sanatıyla birleşmesi (Wagner'in sanatından bahsediyorum), hepsi beni en sonunda daha da hasta ederek pratikte beni iyi mizacıma ve kendi eğilimlerime yabancılaştırdı. Senin de benim hissettiklerimi hissetmeni isterdim şimdi; böylesine saf bir *dağ havasında,* hâlâ vadilerin sisi içinde yaşayan insanlarla karşılaştırıldığında son derece nazik bir tavır içinde, benim yaşadığım gibi yaşamanın ne demek olduğunu, iyi ve sağlam olan her ne varsa her zamankinden daha da bağlı bir halde, Yunanlılara her zaman olduğundan daha da yakın; arzularımı şimdi nasıl da akıllı bir şekilde yaşıyorum, en ince detayına kadar... Oysa ki önceden bilgili olanları yüceltir ve put haline getirirdim. Kısaca, eğer bu değişikliğin ve krizin nasıl bir şey olduğunu bilseydin, böyle bir deneyimi kendin yaşamış olmayı dilemekten kendini alıkoyamazdın.

Bayreuth'ta o yaz [1876] bunun tamamen farkına vardım. Katıldığım ilk performansların ardından kaçtım, dağlara kaçtım, ormanlık küçük bir kasabada kitabımın üçe birlik bölümünün ilk taslağını yazdım, sonra adını *"The Plowshare"*[31] koydum. Sonra kız kardeşimin isteğiyle Bayreuth'a döndüm, en dayanılmayana bile dayanabilecek içsel huzura sahiptim. Sessizlikte bile, kimseye bir şey söylemiyordum. Bana yabancı her ne varsa artık hepsinden kurtuldum: insanlar, dostlar ve düşmanlar, alışkanlıklar, rahatlıklar, kitaplar; sakinlik içinde yaşıyorum; eğer gerekirse bu, yıllarca devam edecek. Bir *hayat*

31 Plowshare: Saban demiri: *Menschliches, Allzumenschliches* kastediliyor. N, 1876 Ağustos'unda Bayreuth'dan kaçınca, Klingenbrunn'da yazmaya başlamıştı.

filozofu olarak tekrar olgunlaşıp ve bir bütün haline gelene kadar insanlarla ilişki kurabilirim (sanırım bu, ardından bir zorunluluk haline gelecek).[32]

Her şeye rağmen, eskiden bana karşı olduğun kadar nazik kalır mısın, ya da daha iyisi, bunu başarabilir misin? Benim ne kadar samimi hale geldiğimi görüyorsun, öyle ki artık sadece gerçekten samimi olan ilişkilere katlanabiliyorum. Yarı-dostluklardan ve taraflı ilişkilerden özellikle uzak duruyorum; benim taraftara ihtiyacım yok. Herkes sadece kendisinin taraftarı olsun.

Sana kardeşçe bağlı ve minnettar olan

F. N.

82. Peter Gast'a

[Naumburg] 2 Ekim 1879[33]

Sevgili dostum, dün sabah sana kartpostal yolladım ve üç saat sonra bir kez daha bana karşı bitmek tükenmek bilmeyen kibarlığının yeni kanıtlarıyla karşılaştım. Keşke şu an dileklerine karşılık verebilsem! Ama Tieck'in söylediği şarkıdaki gibi "düşünceler çok uzakta". Düşüncesizlik programını şu vakte kadar nasıl bir sadakatle sürdürdüğüme inanamazsın; sadakat için geçerli nedenlerim var,

32 N, haziran sonunda Gellerstrasse'deki dairesinden ayrılmıştı, Elizabeth ise Naumburg'a dönmüştü ve N'yi yeniden Bayreuth çevresine döndürmek için çalışmıştı.

33 *Werke in drei Bänden*; 3. bölümde eylül 1878 ve Eylül 1879 arasında bütün bir dönem boyunca sadece altı mektup yer almıştı. Hiçbiri de Wagner sonrasını belirgin anlamda tanımlamıyordu. N'nin yaşamına ilişkin biyografik detaylar şöyle: N Basel'in eteklerinde bir daire kiraladı; sık sık Overbeck ile görüşüyordu ve 1879'un ilk aylarında çok hastaydı. 2 Mayıs'ta istifasını sundu, üniversite ise 4 Haziran'da kabul etti. Üç farklı kaynaktan emeklilik maaşı almaya başladı: altı yıllığına 3 bin İsviçre frankı, bu daha sonra uzatıldı. Haziran'da Basel'den ayrıldı, kız kardeşi ile Bremgarten'a gitti, sonra Overbeck'in kayınvalidesini görmek için Zürih'e. Haziran'ın sonunda "Vadedilmiş Ülke" olarak adlandırdığı Oberengadin'e ilk kez gitti. Bu sıralarda sürekli hastaydı. Eylül 1879'da kız kardeşiyle birlikte Chur'a gitmek için ayrıldı, oradan Naumburg'a geçti. Bu arada "*Gezgin ile Gölgesi*"ni bitirdi. Taslağını ise Eylül ayı içinde Oberengadin'de, St Moritz'de tamamlamıştı. Bu mektupta bu çalışmadan söz ediyor.

"düşüncenin arkasında şeytan gizlidir" tarzında bana işkence eden acılarım yüzünden. St. Mortiz'den aldığın müsveddeler öylesine zor bir şekilde yazıldı ki, eğer birleri yazmaktan kaçmanın yolunu bulabilseydi hiç kimse tarafından yazılmış olamayacaktı. Hatırlattığı çirkin anılar yüzünden bazen okurken titriyorum, özellikle de uzun kısımları. Hepsi –birkaç satır dışında– yürüyüşler sırasında düşünülmüş ve kurşun kalemle altı tane küçük deftere karalanmışın; neredeyse her temize çekmeye kalkışımda beni hasta etti. Yaklaşık yirmi tane ve ne yazık ki gerekli, uzun düşünce dizisini dışarıda bırakmak zorunda kaldım, çünkü korku dolu kurşun kalem karalamalarından onları çekip çıkaracak zamanı bulamadım. Aynı şey geçen yaz için de geçerli. Geçen zaman içinde düşünceler arasındaki bağlantılar hafızamdan yok oluyor; "beyin enerjisi" için, senin dediğin gibi, dakikaları ve çeyrek saatleri çalıyorum, dert çekmekte olan beynimden çalıyorum. Bazen bunu bir daha asla yapmamam gerektiğini düşünüyorum. Senin yazdığın kopyayı okuyorum ve kendi kendimi anlamak bile bana çok zor geliyor. Kafam o kadar yorgun.

Sorrento'da yazdığım müsveddeleri şeytan aldı götürdü; taşınmam ve Basel'den ayrılmam birkaç şeyin sona ermesine neden oldu. Gerçi bu benim için büyük nimet, çünkü öylesine eski müsveddeler ki beni alacaklılar gibi inceleyeceklerdi.[34]

Sevgili dostum, Luther'e gelince, çok uzun zamandır onun hakkında dürüstçe, saygı dolu hiçbir şey söyleyemedim: onun hakkındaki, Jakob Burckhardt'ın da dikkatimi çektiği, geniş bir malzeme koleksiyonunun etkileri. Bu yıl ortaya çıkan Janssen, *Geschichte des deutschen Volkes*, cilt 2'den bahsediyorum (bende bir kopyası var). Bu, her şeyden önce, Protestan bakış açısıyla çarpıtılmış tarihe inanmamız için eğitilmemiz sorunu değil. Şu anda, bana göre, bizim bir insan olarak Ignatius Loyola yerine Luther'i tercih etmemiz, tamamen kuzeydeki ve güneydeki milliyetçi bir tercih meselesi. Luther'in gülünç, kendini beğenmiş, huysuz ve düşmanca tutumu –öfkeli bir şekilde birilerine tükürmediği sürece kendini huzursuz hissediyor– midemi bulandırı-

34 Bu çalışmaların ne olduğu belirsiz. O sıralarda N, *Menschliches, Allzumenschliches*, 1. bölüme çalışıyordu.

yor. "Avrupa demokrasisinin teşviki" konusunun Luther tarafından açıldığında kesinlikle haklısın; ama yine kesinlikle köylülerin bu öfkeli düşmanı (onların kuduz köpekler gibi ölümüne dövülmesine göz yummuş ve prensese, düşüncesiz köylü ayaktakımını katlederek, cennetin krallığına ulaşabileceklerini söylemiştir), en kasıtsız teşvikçilerden biridir. Senin ona karşı daha cömert bir tavır içinde olacağını farz ediyorum. Bana biraz zaman tanı! Çünkü diğer önerilerin de düşüncelerim arasında, sana çok minnettarım, ama biraz güçsüz bir şekilde! Ah, kendimi yine "dileklerin dilekleri"ni düşünürken buluyorum. Hayır, yakınlarda dostum Gast'ın gerçekten bir yazar olmadığını düşündüm. Birisinin ruhsal durumuna, sağlıklı ve olgun hale gelmesine tanıklık etmek için pek çok yöntem var. Özellikle bir sanatkâr olarak senin için! Aeschylus'tan sonra Sophocles geldi! Umutlarımla ilgili daha açık işaretler vermek istemiyorum.[35] Ve bu arada, seninle ilgili kalbimden ve beynimden geçen, samimi birkaç kelime... Aramızdaki yılların farkını ve yılların getirdiklerini de kullanarak; bir kez daha samimi olarak: Benden daha iyi ve yetenekli olduğunu düşünüyorum ve sonuç olarak da daha büyük bir sorumluluğun altındasın. Senin yaşlarındayken, büyük bir gayretle on birinci yüzyıl sözlüğünü ve Diogenes Laertius'un kaynaklarını araştırıyordum. Kendi fikirlerime sahip olup, onları açıklayabileceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu. Şimdi bile acemi olduğumu düşünüyorum: yalnızlığım ve hastalığım beni bir şekilde yazılarımın küstahlığına alıştırdı. Ama *diğerleri, her şeyi* daha iyileştirmeli, *hayatım* ve *düşüncem*. Bu ihtiyacın karşılığı yok.

Gerçekten adanmış bir sevgiyle,
Senin için umutları olan dostun, N.

35 N, G'nin büyük bir besteci olacağı konusunda çok umutluydu. Buradaki benzetme Aeschylus/Sophocles=Wagner/Gast şeklinde. Yeni Wagner ve Luther karşıtı N, 59 numaralı mektupta gizli bir protestan Wagnerci yaklaşımlardan çok farklı yerdeydi o sıralarda.

83. Malwida von Meysenbug'a

Naumburg, 14 Ocak 1880

Her ne kadar yazmak benim için yasaklı meyvelerden biri de olsa, bir abla gibi sevdiğim ve saygı duyduğum size yazmak zorundaydım ve bu büyük ihtimalle son olacak. Çünkü hayatım çok kötü gidiyor ve sonu gelmez işkenceler bende sona özlem yaratıyor. Beni özgürleştirecek olan krizin çok da uzak olmadığını gösteren bazı işaretler var. Çektiğim eziyet ve kendini reddetme yüzünden, son zamanlarda hayatımın din uğruna dünyevi zevklerden el çekmiş gibi bir hali var; yine de, bu yıllardan ruhun temizlenmesi ve parlatılması anlamında pek çok şey elde ettim. Bu amaca ulaşmak için artık dine ya da sanata ihtiyacım yok (Bundan gurur duyduğumu anlayacaksınız; aslında, yalnızca tam bir yalıtım, bana kendime yardım etmek için kullanabileceğim öz varlıklarımı keşfetme imkânı verdi). Hayatımın çalışmasını yapmış gibi hissediyorum, tabii sanki hiç vakti olmayan bir insan gibi. Ama biliyorum ki, birçokları için birer damla iyi yağdan döktüm ve birçoklarına kendilerini nasıl yükseltecekleri, soğukkanlılığa ve iyi bir zihne nasıl sahip olacakları hakkında bazı işaretler sundum. Bunları sonradan aklıma gelen şeyler olarak yazıyorum; gerçekten de bunlar sadece benim "insanlığım"ın tamamlanması üzerine söylenmeli. Hiçbir acı hayatı, *nasıl olduğunu bildiğimden*, yanlış bir şekilde görmeme neden olmadı, olmamalı.

Bunu eğer size söylemezsem kime söyleyebilirim? İnanıyorum ki –bu şekilde söylemek çok mu arsızca bir şey?– karakterlerimizin pek çok ortak yanı var. Örneğin, ikimizin de cesareti var ve ne ıstırap, ne de hor görülme bizi doğru olduğunu bildiğimiz işlerden uzaklaştırabilir. Aynı zamanda, içimizde ve dışımızda, bu dönemdeki insanların çok azı tarafından görülen aydınlanmaya şahit olduk. İnsanlık için *umutlarımız* var ve açıkça kendimizi kurban olarak sunuyoruz, öyle değil mi?

Wagnerler'den iyi haberler aldınız mı? Onlardan en son üç yıl önce haber aldım, *onlar* da beni bıraktılar. Ben çok önceleri, düşüncelerimiz arasındaki farkları gördüğünde Wagner'in yanında olmak-

tan vazgeçtiğini anlamışım. Bana karşı bir şeyler yazmakta olduğunu duydum. Umarım yazdıklarını tamamlar; gerçek her şekilde ortaya çıkmalı! Onu her zaman minnettarlıkla anıyorum, çünkü entelektüel bağımsızlık adına verdiği en güçlü teşvikler için ona borçluyum. Bayan Wagner, bildiğiniz gibi, tanıştığım en cana yakın kadın. Ama dostça bir ilişkiyi bir kenara bırakın, onlarla herhangi bir ilişki kurabilecek durumda değilim. Çok geç!

Saygıdeğer dostuma, her ne kadar sona ermesini istese de hayatla ilgili dert edindiği bir şey olmayan, genç yaşlı bir adamdan en iyi dilekler.

Friedrich Nietzsche

84. Peter Gast'a

Marienbad, 18 Temmuz 1880[36]

Sevgili dostum,

Hâlâ günde birkaç kere Venedik'te ne kadar da hoş bir şekilde şımartıldığımı ve ondan da hoş olan, beni şımartan insanı düşünüyorum. Söyleyebileceğim tek şey bir insanın böylesine güzel bir şeye çok uzun süre sahip olmasına izin verilmemesi gerektiği ve yeniden insanlardan uzak yaşamanın, günde on saat yürüyüş yapmanın ve sıkıntı verici sulardan içerek etkilerinin ortaya çıkmasını beklemenin yakıştığı. Bu arada hevesli bir şekilde ruhumun madenlerini kazmaya devam ediyorum ve kendimin tamamen yeraltı geçitlerinden oluştuğunu görüyor, asıl maden yatağını ve çıkış yolunu bu sefer bulabilecekmişim gibi hissediyorum; bu his yine de insanın günde yüz kere aklına gelen ve yüz kere reddettiği bir his.[37] Ara sıra Cho-

36 N. Naumburg'dan 12 şubat'ta ayrıldı. Bozen'den Garda Gölü kıyısındaki Riva'ya gitti ve orada Peter Gast'la buluştu. 12 Mart'ta Gast ile birlikte Venedik'e gittiler ve Haziran sonuna kadar orada kaldılar. N orada Stifter'in *Der Nachsommer* adlı kitabını okudu. Temmuz ve Ağustos'ta Mariebad'da bazı edebiyatçılarla buluştuğu bir kaplıcada kaldı.

37 Büyük bir olasılıkla *Morgenröte: Gedanken über die Moralischen Vorurteile, (1881)* adlı çalışmasıdan söz ediyor.

pin'in aklımdaki yankısını yakalıyorum. Neler olduğunu biliyorsun, her zaman seni düşünüyorum ve kendimi düşünülebilinecek şeyler arasında kaybediyorum. Güvenim son derece güçlü bir hale geldi. sen benim tahmin ettiğimden daha sağlamsın ve Bay Nietzsche'nin zaman zaman senin üstünde yarattığı zarar verici etkiyi saymazsak, şartların her anlamda adil. *Ceterum censeo*: dağlar ve ormanlar şehirlerden çok daha iyi ve Paris de Viyana'dan daha iyi. Ama bunun bir önemi yok.

Buraya gelirken, eski Katolik müziğinin en başta gelen savunucularından gibi görünen, önemli bir rahiple muhabbet ettim; en detaylı sorulara bile verilecek bir cevabı vardı. Wagner'in Palestrina çalışmalarıyla oldukça ilgili olduğunu öğrendim; (toplu ayin sırasında) müzik eşliğinde yapılan dramatik konuşmaların kutsal müziğin temeli olduğunu söyledi ve bu nedenle de mümkün olan en dramatik şekilde söylenmeleri gerektiği konusunda ısrar etti. Ragensburg'un eski müzik çalışılabilinecek ve hatta dinlenebilinecek (özellikle de Paskalya'da), dünya üzerindeki tek şehir olduğunu söyledi.

Mommsen'in evindeki yangını duydun mu? Harap olan notları da muhtemelen yaşayan bir âlim tarafından oluşturulmuş en büyük hazırlık çalışmasıydı.[38] Hiç durmadan alevlerin arasına koştuğu ve en sonunda da yanıklar içinde kaldığı için zorla dışarıda tutulduğu söyleniyor. M'ninki gibi bir teşebbüse pek de sık rastlanmıyor olsa gerek, çünkü ortada, dev gibi bir hafızanın, kritik bir zekânın ve bu materyalleri sıralayacak bir kapasitenin bir birleşimi, ya da daha çok, tüm bunların işbirliği söz konusu. Bu hikâye kalbimi burktu ve hâlâ düşündüğüm zaman fiziksel bir acı hissediyorum. Bu sempati duymak mı? Ama Mommsen neden benim için önemli olsun ki? Ben onu o kadar da sevmiyorum.

38 Theodor Mommsen (1817-1903), *Römische Geschichte*'nin yazarı ve 19. yüzyılın en büyük tarihcilerinden. 1874 yılında Berlin Universitesi'nin rektörü oldu. 1860'larda Treitschke ile birlikte Bismarck'ı destekledi. 1880'lerde Bismarck'a muhalif oldu ve militan Prusya yanlısı tarihçi Treitschke'yi eleştirdi ve onu "uygarlığımızı tehdit eden ahlaki saldırganlaşmanın gerçek bir temsilcisi" olarak değerlendirdi.

Dünden beri, benim de münzevi bir parçası olduğum bu yalnız ormanlık arazide, "İnziva evinde,"ki o evin münzevisi benim, büyük bir acı var ne olduğunu tam olarak bilmiyorum ama ev sanki bir suçun gölgesinde kalmış gibi duruyor. Birisi bir şey görmdü, diğerleri bunu buldu, inanılmaz bir çığlık duyuldu, polisler gelip evleri aradılar. Gece, yanımdaki odadan acı içinde bazı iniltilerin geldiğini duydum, tabii ki uykum kaçtı. Aynı zamanda gecenin ilerleyen saatlerinde ormanda kazı devam etti, bunun ardından da bir sürpriz geldi, daha fazla gözyaşı ve çığlık izledi. Bir yetkili bana olayın "banknotlarla ilgili bir sorun" olduğunu söyledi. Olaylardan, etrafımdaki insanlar kadar haberdar olabilecek seviyede meraklı bir insan değilim. Her neyse, ormanın yalnızlığı ürkütücü.

Merimee'nin, içinde Hanri Beyle'nin karakterinin portre edildiği söylenen bir hikâyesini okuyordum – *Etruryalı Vazo;* eğer söylenilenler doğru ise, bu karakterin adı St. Clair.[39] Hikâye genelinde, dokunaklı, muhteşem ve derin bir melankoli içinde.

Son olarak, bir düşünce: bir insan kendisini sevmeyi, ancak başkalarını sevmekten vazgeçtiğinde bırakır, bu yüzden de ikincisinin kuvvetli bir şekilde karşısında durmalıyız (kendi deneyimlerimden yola çıkarak söylüyorum).

Görüşmek üzere sevgili ve çok değerli dostum! Gece gündüz başarının peşini bırakmaması umuduyla.

Vefakâr dostun, F. N.

Kaçak konusundaki yönetiminle, Schopenhauer değişmez karakterinin kanıtını bulacaktır ve yanılacaktır; neredeyse her zaman olduğu gibi.

---

39 Henri Beyle. Stendhal'ın adıydı. N onun kitaplarını çok beğeniyordu. O sıralarda N ayrıca Sainte-Beuve'nin *Potraits litteraires* (18. yüzyıl) isimli kitabını okuyordu.

40 N, Eylül'de Marienbad'dan Naumburg'a gitti. Kasım'ın ilk günlerinde Frankfurt, Heidelberg, Basel (Overbeck'i ziyaret) ve Locarno'dan sonra Maggiore Gölü kıyısında Streso'ya gitti. Stresa'da yeniden hastalandı. 1880-81 yıllarında Cenova'daydı.

85. Franz Overbeck'e

[Cenova, Kasım 1880][40]

İşlerine dalmış olacaksın sevgili dostum, ama benden duyacağın birkaç kelime seni rahatsız etmeyecektir. Seni çalışırken düşünmek bana her zaman iyi gelmiştir; bu sanki doğal iyileştirici bir enerjinin bilinçsiz bir şekilde senin üzerinde çalışması gibi; bu, yine de en ince şekilde ve en zorlu materyallerle çalışan, mantıklı bir güç; sabırsız, şüpheli ve bazen de ümitsiz davranışları tolere edebilen bir güç. Senin o izlenesi hayatına bu kadar yakından tanıklık etmeme izin verdiğin için sana öylesine borçluyum ki sevgili dostum! Basel kesinlikle bana, senin ve Jakob Burckhardt'ın görüntülerini hediye etti; bu iki görüntünün bilgi edinmiş olmanın dışında da bana faydası olduğunu düşünüyorum. Benzersiz ve zorunlu olarak yalnız bir hayatın ve bilginin itibarı ve nezaketi –bu görüntü bana kaderimin "kapıma kadar getirdiği" ve asla önemini abartamayacağım bir iyilikti– ve sonuçta evi girdiğimden daha farklı bir insan olarak terk ettim.

Şimdi bütün çabam, çektiğim pek çok işkencenin bana öğrettiği, benim doğam için gerekli ve en temel ihtiyaçları karşılayacak olan, bir tavan arası müdaviminin sakinliğini bulabilmek. Ve sanırım başaracağım. Başımdaki sorunla günlük mücadelem ve ıstırabımın gülünç karmaşıklığı öylesine çok ilgi istiyor ki, bu anlamda önemsiz biri haline gelme tehlikesiyle karşı karşıyayım. Bu, benim genel ve muazzam tepkilere karşı denge sağlama şeklim, öyle ki bu denge olmadan kendimi aptal yerine koyabilirim. Yorucu bir krizden yeni çıktım ve iki günlük ıstırabın etkilerinden zorlukla kurtulduktan sonra aptallığımın, uyandığım andan itibaren, inanılmaz şeylerle uğraştığımın farkına vardım. Sanırım başka hiçbir tavan arası müdavimi şafağın bu kadar güzel ve arzu edilen şeylerin üstünde parladığını görmemiştir. Bu gizliliği sürdürmem için bana yardım et; insanlara Cenova'da yaşamadığımı söyle. Uzunca bir süre insan-

40 N, eylülde Marienbad'dan Naumburg'a gitti. Kasım'ın ilk günlerinde Frankfurt, Heidelberg, Basel (Overbeck'i ziyaret) ve Locarno'dan sonra Maggiore Gölü kıyısında Streso'ya gitti. Stresa'da yeniden hastalandı. 1880-81 yıllarında Cenova'daydı.

lardan uzak ve dilini bilmediğim bir şehirde yaşamam gerekiyor. *Gerekiyor*, tekrar ediyorum; benim adıma korkma! Sanki yüzyılların bir anlamı yokmuş gibi yaşıyorum ve düşüncelerimi takvimleri ya da gazeteleri düşünmeden sürdürüyorum.

Aynı zamanda günümüz "idealizm" özlemiyle de daha fazla ilgilenmek istemiyorum, en kötüsü de Alman idealizmiyle. Bırakalım da herkes kendi işini yapsın; yerlerimize gelecek nesiller yerimizin nasıl doldurulacağına karar verecek ya da veremeyecek . Tek istediğim kendimi özgür hissetmek, sana gönderdiğim küçük kitap gibi gerçekten idealist olan bir kitaba evet veya hayır demek zorunda olmamak.[41] Bu kitap günümüz "Alman düşüncesi"yle kurduğum son ilişki. Hem dokunaklı, hem de küstah ve son derece kötü bir kitap; ama bir kez oku, karınla birlikte elbette! Ve daha sonra da yak, kendini bu Alman abartısından, Plutarch'ın Brutus ve Dion hayatlarından temizle. Görüşmek üzere sevgili dostum! Doğum gününü kutlamış mıydım? Hayır. Ama senin doğum gününde kendime mutluluk diledim. Sevgiyle,

[imzasız]

Genova, poste restante

86. Erwin Rohde'ye

Cenova, 24 Mart 1881

Hayat akıp gidiyor ve en iyi dostlar birbirlerinden hiç haber alamıyorlar! Evet, bu büyük bir başarı: yaşamak ve birilerinin ruhunu canlı tutmak. Kendimi o kadar sık eski, sağlam, sağlıklı ve cesur dostum Rohde'den borç almak, ondan kendime, koyun kanından değil, aslan kanından güç nakletmek ihtiyacında hissediyorum ki! Ama o Tübingen'de kitaplarının arasında ve evli, benim için her anlamda ulaşılmaz. Ah, dostum, yani ben de "kendi yağımda kavrulmak"

41 Schlechta bu kitabın Eduard von Hartman'ın *Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins* (Berlin, 1879 adlı eseri olduğunu öne sürmüştü.

zorundayım, ya da bunu gerçekten denemiş olan herkesin bildiği gibi, kendi kanımı içiyorum. Böyle bir durumda insanın kendisine duyduğu susuzluğu kaybetmemesi önemli, en az kendini kurutana kadar içmemek gibi.

Ama itiraf ediyorum ki, genel olarak oldukça etkilendim. Benim gibi en zengin insanlardan olmayan biri bile bunu başarabilir. Düşünüyorum da, eğer benden üstün olduğun yeteneklere ben sahip olsaydım küstah ve dayanılmaz biri olurdum. Şu an bile Cenova'nın üzerinde bir yerlerde, etrafa bakışlar atarak ve Columbus'un bir zamanlar, muhtemelen aynı yerlerden denizler ötesine ve geleceğe gönderdiği tipte hislerle dolaştığım zamanlar oluyor.

Böyle cesaret ve büyük ihtimalle de budalalık anlarıyla birlikte, hayat gemisinin dengesini sağlamak için yeniden çabalamam gerekiyor. En küçük şeyi söylemek için, kaç günün ve dayanılacak günlerde bile kaç saatin geçmesine katlanmak gerektiğine inanamazsın. Sağlık açısından zor geçen bir dönemi bir insanın hayat "bilgeliği" ile yatıştırması ve hafifletmesi mümkün olduğu sürece, sanırım ben kendi durumum için elimden geleni yapıyorum –bu, düşüncesiz ya da yaratıcı olmamam anlamına gelmiyor– ama kimse için benim yavaş yavaş alıştığım böylesine bir kader dilemiyorum, çünkü gittikçe kendimi buna eşit görmeye başladım.

Ama sen, benim çok sevgili dostum, bundan yakanı kurtarmak için kendini inceltmek gibi zor bir durumda değilsin, Overbeck de öyle; ikiniz de sadece ustalıkla işinizi yapıyorsunuz ve hakkında fazla konuşmadan, büyük ihtimalle de üzerinde fazla düşünmeden, orta yaşın verebileceği en güzel şeylere sahipsiniz – ek olarak biraz da ter, sanırım. Planlarını o kadar merak ediyorum ki, büyük planlarını... Çünkü seninki gibi bir akıl ve yürek ile bir insanın günlük ve muhtemelen önemsiz işlerin dışında her zaman etkileyici ve oldukça büyük bir projesinin olması gerekiyor! Beni, bunlardan bahsetmeyecek kadar değersiz görmemen o kadar neşelendirir ki! Senin gibi dostlar benim kendime olan inancımı canlı tutmamda bana yardımcı olmalılar ve sen bunu, bana en iyi hedeflerini ve dileklerini bir sır olarak vermeye devam ederek yapabilirsin. Bu kelimelerin

arkasında bir mektup isteği var sevgili dostum, çok çok kişisel bir şeyi, senden büyük bir zevkle kabul edebilirim, böylece sadece eski dostum değil, aynı zamanda şimdiki dostum ve dahası gelecekteki ve benimle dost olmak için istekli dostum Rohde için hissettiklerimi kalbimde saklayabilirim. Evet gelecekte ve istekle!

İçten saygılarımla.

Karına benim adıma bir şeyler söyle; benimle halen tanışmamış oluğu için kızmamalı; bunu bir zaman telafi edeceğim.

Adres: Cenova (İtalya)
poste restante

87. Franz Overbeck'e

[Posta damgasından: Cenova,
28 Nisan 1881]

Çok sevgili dostum,
Pazar günü birkaç aylığına Cenova'dan ayrılarak, Bay Köselitz'in de kalacağı bir İtalyan tatil kasabası olan Recoaro'ya (Vicenza yakınlarında) gidiyorum. Bana *Der Grüne Heinrich*'in[42] yeni baskısını oraya yollayabilir misin? İyi bir kitabı her yıl okumak kesinlikle bir israf değil (geçen sene de *Der Nachsommer*'i okumuştuk). Rohde kendisi hakkında uzunca bir mektup yazmış, ama iki şey neredeyse benim canımı yaktı: (1) hayatının yönü konusunda düşüncesizliği – üstelik de onun gibi bir insan! Ve (2) kötü kelime ve tümce seçimlerinin sayısı (büyük ihtimalle Alman üniversitelerinde buna "zeka" diyorlar – Tanrı bizi ondan korusun!). Sana ve sevgili ve saygıdeğer karına güzel bir yaz ve güzel havalar diliyorum (benim için neredeyse her şey havaya bağlı, yani şu an işler pek de iyi değil!).

[imzasız]

42 Gottfried Keller'in 1855'te yayımlanan kitabı. Yeniden gözden geçirilmiş baskısı o günlerde piyasaya yeni çıkmıştı.

88. Elisabeth Neitzsche'ye

Recoaro, 19 Haziran 1881

Ah, benim sevgili, iyi kardeşim, yani her şeyin bir *kitap*la mı ilgili olduğunu düşünüyorsun? Sen de mi beni sadece bir yazar olarak görüyorsun? Benim vaktim geldi. Seni pek çok dertten kurtarmak istiyorum; benim ağırlığımı taşıyamazsın (bu kadar yakın bir akraba olman zaten yeterince kötü bir kader). Açık bir yüreklilikle "Kardeşimin son zamanlardaki bakış açısını bilmiyorum" diyebilmeni istiyorum (insanlar sana kesinlikle bu bakış açısının ahlaka aykırı ve "utanmaz" olduğu söyleyecekler). Bu arada, keyifli ve cesur ol ve her zamanki gibi sev.

Adresim: Graubünden'deki St. Moritz (İsviçre) *poste resante*.[43] Bu, diğer bir *son* çaba. Şubat'tan beri olağanüstü acılar çekiyorum ve sadece pek az yer bana uygun. Ressam R ile ilgili hizmetlerin için çok teşekkür ederim.

89. Franz Overbeck'e

[Posta damgasından: Sils,
İngiltere, 30 Temmuz 1881]

Gerçekten çok şaşırdım ve çok memnun oldum! Artık bana öncü olan biri var, hem de ne öncü! Spinoza'yı çok az biliyordum: beni ona götüren içgüdüsel bir yönlenmeydi. Sadece onun da benimkine benzer eğiliminde değil –bilgiyi en *güçlü tutku* yapma eğilimi– öğretisinin başka beş ana noktasında da kendimi buldum; bu fazlasıyla anormal. Düşünür şu noktalarda bana özellikle çok

43 N, Cenova'dan ayrıldıktan sonra Nisan ayının son gününden Temmuz'un ilk günlerine kadar Vicenza yakınlarındaki Recooro'da kaldı. 4 Temmuz'dan 1 Ekim'e kadar ilk kez Sils Mario'da kaldı ve orada "*sonsuz tekrarlama*"yı tasarladı. Kasım'ın ilk günlerinde Cenova'ya döndü. Bu mektubunun tonuda Schlechta'nın görüşünü destekliyor ki 29 kasım 1881'de ve 22 Ocak 1882'de Elisabeth'e yazdığı mektuplar çok samimi değil ve tamamen sınırlı bir ifade söz konusu.

yakın: özgür iradeyi, tasarlamaları, ahlaki dünya düzenini, bencilce olmayanı ve kötülüğü reddediyor; farklılıklar tabii ki çok büyük, ama bu farklılıklar çoğunlukla dönemden, kültürden ve bilim alanından kaynaklanıyor. *Özet olarak* benim, tıpkı çok yüksek bir dağın tepesindeki gibi, genellikle zorlukla nefes almama ve kan kaybetmeme neden olan yalnızlığım, artık en azından iki kişilik bir yalnızlık. Garip!

Bunun ötesinde, sağlığım umduğum gibi değil. Hava da burada olağan dışı; durmadan değişiyor. Bu durum Avrupa'dan ayrılma konusunda beni zorlayacak. Aylarca *temiz bir gökyüzüne* sahip olmam gerekiyor, yoksa hiçbir gelişme gösteremem. Şimdiye kadar altı kriz geçirdim bile, iki ya da üç gün süren krizler!

İçtenlikle,
Dostun

90. Peter Gast'a

Sils Maria, 14 Agustos 1881

Sevgili dostum! Ağustos güneşi tam tepede, yıl geçip gidiyor, dağlar ve ormanlar daha sessiz ve huzurlu bir hal alıyor. Benim ufkumda, daha önce hiç görmediğim düşünceler uyandı; onlardan bahsetmeyeceğim ama sarsılmaz huzurumu koruyacağım. Gerçekten de birkaç yıl daha yaşamam gerekiyor! Ah, dostum, çok tehlikeli bir hayat yaşadığım düşüncesi bazen aklımdan geçiyor, çünkü patlayabilecek bir makine gibiyim. Duygularımın yoğunluğu beni titretiyor ve güldürüyor; birkaç kez gözlerimin iltihaplanması gibi gülünç bir sebepten odamdan ayrılamadım. Her seferinde, bir önceki gün yaptığım yürüyüş için çok fazla gözyaşı döküyorum, bunlar duygusal yaşlar değil, sevinç gözyaşları; şarkı söyledim ve saçma sapan konuştum; etrafımdaki şeylerin, beni diğer insanların önüne geçiren, bir anlık görüntüsüyle doldum.

Eninde sonunda, eğer kendimden güç toplayamaz durumda olursam, dışarıdan teşvik, yüreklendirme ve teselli beklemek zorunda kalırsam, ben nerede olurum? Ben ne olurum? Gerçekten de bana güç veren bir tasvip kelimesini, beni onaylayan bir el sıkışmasını bana sağlık kazandıracak kelimelerin sonuncusu olarak gördüğüm anlar ve dönemler olmuştur (örnek olarak, 1878 yılı). Ama şu kesin ki, herkes beni bir sallantının içinde bıraktı, güvenebileceğimi düşündüğüm ve bana iyilik yapabilecek herkes. Artık bunu daha fazla beklemiyorum ve şimdi aldığım mektupları düşündüğümde iç karartan bir şaşkınlık hissediyorum; hepsi öyle önemsiz ki, hiç kimse benim yüzümden bir şeyler yaşamadı, hiç kimse beni düşünmedi. İnsanların söyledikleri saygı duyulası ve yardımcı olma amaçlı şeyler, ama uzak, uzak, uzak. Bizim sevgili Jakob Burckhardt bile bana böyle durgun ve kederli küçük bir mektup yazmış.

Ben karşılığımı, bu yılın bana gösterdiği, zaten bana ait ve bana çok yakın olan iki şeyden alıyorum: *senin* müziğin ve bu *manzara*. Burası İsviçre değil, Recoaro değil, ama daha farklı bir şey, en azından biraz daha güneye ait. Benzer bir manzara yakalayabilmek için Meksika'nın Pasifik'e tepeden bakan yüksek düzlüklerine çıkmalıyım (mesela, Oaxaca), ve de bitki örtüsü tabii ki tropikal olmalı. Bu Sils Maria'yı kendime saklamaya çalışmalıyım. Ve senin müziğinle ilgili de aynı şeyi hissediyorum; sadece bunu nasıl başaracağımı bilmiyorum! Nota okumayı ve piyano çalmayı aktivitelerim arasından sonsuza kadar silmeliyim. Bir daktilo edinmeyi düşünüyorum ve onun mucidiyle temas halindeyim, Kopenhag'dan bir Danimarkalı.

Gelecek kış ne yapıyorsun? Viyana'da olacağını sanıyorum. Ama ertesi kış bir buluşma planlamalıyız, ama ancak kısa bir buluşma olacaksa... Çünkü sana dostluk etmek için uygun olmadığımı ve seni tek başına bıraktığımda kendini daha özgür ve yaratıcı hissettiğini gayet iyi biliyorum. Diğer bir yandan, benim endişem, söyleyebileceğimden fazlası, senin his dünyanın gittikçe daha özgür olması gerektiği, çok yakın ve gururlu bir şekilde bir yerlere aidiyet hissine sahip olman gerektiği. Özet olarak, üretken hayatın ve olgunlaşman mümkün olan en iyi şekilde ilerlemeli, bu şekilde ben de kendimi,

senin ihtiyaçlarından doğal olarak ortaya çıkan durumlara kolay bir şekilde adapte edebilirim. Ben *hiçbir zaman* sana karşı çirkin duygular beslemedim, inan bana sevgili dostum!

Söyle bana, bu arada, Alman kâğıt parası ne kadar ediyor İtalya'da (İtalyan parası karşılığı) – demek istediğim, döviz kuru ne?

Bayan von Maysenbug'un adresini unutmuşum, şu anda kendisi büyük ihtimalle Monodlar'la birlikte bir yerlerdedir; Bay Schmeitzner'in bir kopyayı Paris'e gönderebileceğini düşünüyorum.[44] Bay Schmeitzner'le ilgili her şey en düşünceli şekilde yerli yerine oturtuldu; ondan, doğasının izin verdiğinden daha fazlasını bekleme konusunda acele hüküm vererek ona acı vermeyeceğime söz veriyorum.

En içten dostluk ve minnettarlıkla

Saygılar F. N.

Çok sık kendimi iyi hissetmiyorum.

91. Franz Overbeck'e

[Posta damgasından: Sils İngiltere,
18 Eylül 1881]

Sevgili eşine nazik ve doğru bilgilerinden dolayı teşekkür et. Hayır, o tip bir tencere benim evime uymaz – geçici ve taşınabilir olmalı, benim gibi (bahsettiğim daktilo da uygun değil). Gazeteleri unut! Aradığım denemeler Liebmann'ın *Analizinde* [orijinalinde Latince olarak yazılmış] yayımlanmış. Ve şimdi bu meseleler çözüldü, söylemek istemeyip de kendimi tutamadığım şeyleri söylemeliyim. Çaresizim. Acı benim hayatımı ve idaremi mağlup ediyor. Nasıl aylar, nasıl bir yaz geçirdim! Benim fiziksel can çekişmelerim gökyüzünde gördüğüm değişiklikler kadar çok ve farklıydı. Her bir bulut, beni bir anda ele geçiren ve beni tamamen sefalete düşüren bir çeşit elektrik

44 Gast yeni yayımlanan ve gönderilmesi gereken Morgenröte'nin kopyasını çıkaracak kişi hakkında Schmeitzner'e bilgi veriyordu.

yüklü. Beş kez Doktor Ölüm'ü aradım ve dün bunun son olmasını diledim, gururlu bir şekilde. Hani nerede o devamlı sakin olan, bana ait olan gökyüzü? Hoşça kal, dostum.

[imzasız]

92. Peter Gast'a

Cenova, 5 Aralık 1881

Sevgili, iyi dostum,
Zaman zaman (nedense) Wagner'le ilgili ve tercihen senden, genel ve koşulsuz bir şeyler duymak için kaçınılmaz bir istek duyuyorum! Chamfort'la ilgili de benzer hisler duymamız ikimiz için onur meselesi olmalı; karakter, yürek ve hoşgörü anlamında Mirabeau'nun yapısında bir adamdı. Mirabeau dostlarını bu şekilde değerlendirirdi.

Bizet'in öldüğünü duymak büyük bir şok oldu. *Carmen*'i ikinci kez dinledim ve bir kez daha harika bir roman izlenimi uyandırdı, Merimee'nin bir eseri gibi. Nasıl da tutkulu ve zarif bir ruh! Bana göre bu çalışma İspanya'ya bir gezi değerinde – fazlasıyla *güneye ait* bir çalışma! Buna sakın gülme, eski dostum, benim zevkim öyle kolay yoldan çıkmaz.

İçten bir minnettarlıkla
N.

Bu arada oldukça hastaydım, ama *Carmen* sayesinde iyiyim!

93. Elisabeth Nietzsche'ye

Cenova, 3 şubat 1882

Sana, Wagner ve Bayreuth'la ilgili güzel sözlerin için teşekkür etmek üzere sadece birkaç satır yazıyorum, sevgili kardeşim. Onunla Tribsc-

hen'de ve onun aracılığıyla Bayreuth'ta geçirdiğim günler kesinlikle hayatımın en güzel günleriydi (1872'de, 1876'da değil). Ama görevlerimizin kudreti bizi ayırdı ve şimdi yeniden bir araya gelemiyoruz; fazla yabancılaştık.

Tarif edilemeyecek kadar mutluydum Wagner'i keşfettiğim o günlerde! Uzun zamandır bana üstün gelebilecek ve aslında benden daha ileriyi görebilecek birilerini aramaktaydım. Wagner'de böyle bir adamı bulduğumu hissettim. Yanılmışım. Şimdi kendimi onunla karşılaştıramıyorum bile; ben başka bir dünyaya aidim.

Benim Wagner takıntım bana kesinlikle çok şeye mal oldu. Bu sinir bozucu müzik benim sağlığımı bozmadı mı? Bu düş kırıklığı ve Wagner'i terk etme, hayatımı tehlikeye atan bu değil miydi? Bu acıdan kurtulmak için altı yıla ihtiyaç duymadım mı? Hayır, Bayreuth benim için tartışma konusu değil. Sana önceki gün yazdıklarım sadece bir şakaydı.[45] Ama Bayreuth'a mutlaka gitmelisin. Bu benim için çok önemli.

Sadık kardeşin

94. Peter Gast'a

Cenova, 20 Mart 1882

Sevgili dostum,

Her şeyim senin benim düşünmemi istediğin gibi olsun–uf! Bu Latince olarak daha iyi söylenebilirdi, hem de yedi kelimeyle. *Matrimonio*'nun[46] notalarını bana ve iki arkadaşıma satma konusunu bir kez daha düşün. Sana 6000 frank öneriyorum, dörde bölünerek 1500 frank taksitlerle ödenecek şekilde. Bu konu sır olarak sakla-

45 Elisabeth N'ye 1882 festivali için Bayreuth'a gitmesini önermişti. N, 30 Ocak tarihinde yazdığı cevapta "Sadece –beni bağışla– Wagner beni özel olarak davet edip en önemli misafir olarak davranması koşuluyla gelirim," demişti.

46 N, Gast'a ekonomik olarak destek olmak için bu teklifi yapmıştı. Gast operası Cimarosa'nın *Matrimonio Segretto*'sunun bir uyarlamasıydı. "İki arkadaş", Gersdorff ve Rée idi. Gast bu teklifi reddetti.

nabilir istersen. Babana bir yayıncının sana bu parayı önerdiğini söyleyebilirsin. Sonra bir de klasik Cimarosa'ya yönelik "dinsiz"liğe karşıt bir hareket olarak insanların nasıl İtalyan hislerine kapıldıklarını düşün. Kraliçe Margherita'ya saygılarını sunmalı ve çalışmanı ithaf etmelisin ve politik pozisyonundan faydalanmalısın. Alman politikasına karşı İtalyan hareketi – bu şekilde algılanmalı dışarıdan. Bu amaca ulaşmak için ilk hareket Roma'da olmalı; kraliçeye sadakat Bay von Keudell'i oldukça ilgilendiriyor ve mutlu ediyor olmalı. Bu fikrin sana çekici geldiği varsayımıyla, son olarak sana çalışmalar için Bayan Emma *Nevada*'yı kazanmanı öneriyorum; kendisi daha yeni Roma'yı fethetti. İtalyanlar tüm ünlü şarkıcılara karşı çok iyiler. Ama onları sadece bir kez bir tanesi için heyecanlanmış gördüm.

Viyana Opera Topluluğu burada, yani biraz Alman tiyatrosu izleyeceğiz. Bu bana senin Scapine'nin nasıl olması konusunda iyi bir fikir verdi. Konu kadınsal oyunculuk ve nezaket olduğunda, Viyanalı kadınlar oldukça becerikli görünüyor. Bu çalışma için ihtiyacın olan, hareketten yoksun olduğundan, en iyi başrol şarkıcılarından başka bir şey değil. İdeal olarak adetlere uygun ve vasat bir performans olması düşüncesi beni korkutuyor! Bu sanki bir tiyatro yönetmeninin konuşmasına benzedi! Senden özür diliyorum!

Robert Mayer'ın kitabında okudum. Dostum, kendisi büyük bir uzman; ama fazlası değil. Söz konusu daha genel yapılar olduğunda onun ne kadar bayağı ve saf olduğunu gördüğümde gerçekten çok eğlendim. Her zaman mantıklı olduğunu düşünür, ama aslında sadece dik kafalı davranıyor. Eğer bir şey iyiyse ve doğru bir şekilde yalanlanmışsa, bunun "materyal" önyargıdan kaynaklandığını söyler –hatta bu yalanlama bir idealistten değil de bir matematikçiden eliyor olsa bile– Boscovitch.[47] Boscovitch ve Copernicus optik göz-

47 1881'in sonlarına doğru, Gast N'ye, Robert Mayer'in, içinde Über Auslösung / Enerjinin Boşalımı adlı bir makalenin olduğu *Mechanics of Heat* adlı kitabının kendisinde olan kopyasını gönderdi. N, 1973 Mart'ında, Basel Üniversitesi kütüphanesinden *Philosophia naturalist*'i (2. bölüm) alıp Boscovitch üzerine çalışmıştı. Ruggiero Boscovitch (1711- 87) Ragusa'da (şimdi Dubrovnik) doğmuş bir Cizvit matematikçiydi. Onun kuvvetin maddi olmayan merkezi olarak atom teorisini daha sonra 17. yüzyılda Fransız fizikçiler Ampéere ve Catchy yeniden gündeme getirmişlerdi. Fakat bu teorinin, 1879'da keşfedilen, bütün elementlerde var /..

lemlemenin en büyük iki karşıtı. Onun [Boscovitch] etkisiyle artık "madde" diye bir şey toy – popüler bir rahatlama haricinde. Bütün öğretiyi sonuna kadar detaylı bir şekilde düşünmüş. *Yerçekimi* kesinlikle "maddenin hali" değil, çünkü aslında madde diye bir şey yok. *Yerçekimi kuvveti, durgunluk* gibi, gücün kesinlikle bir tezahürü, çünkü ortada sadece güç var. Şimdi bu fenomenler ve diğerleri –mesela, ısı– arasındaki *mantıksal* ilişki halen o kadar da belirgin değil. Ama eğer Mayer gibi, halen maddeye ve maddi atomlara[48] inanmaya devam edilirse, sadece *bir* güç olduğu konusunda yargıya varılamaz. Kinetik teori atomlara bağlanmalı, hareketsel enerjinin yanında, birleşme ve yerçekimi güçleri de. Ve *bütün* materyalist fizikçilerin, kimyacıların ve Mayer'ın en yakın takipçilerinin yaptığı şey bu! *Hiç kimse* yerçekimi fikrini bir kenara bırakmıyor! Eninde sonunda Mayer bile arka planda ikinci bir güce sahip, ana kuvvet, Tanrı – hareketin kendisi dışında. Ve kesinlikle Tanrı'ya ihtiyacı var!

Görüşmek üzere, sevgili dostum.

Sadakatle, F. N.

../. olan negatif elektrik yüklü parçacık temelindeki günümüzün modern atom teorisiyle bir ilgisi yoktur (Sir William Cecil Dampier, *History of Science*, 4. Baskı, Cambridge, Üniversite Yayınları, sayfa 389). N'nin Mayer ile ilişkileri konusunda Alvin Mittasch'ın F. N. Verhaltnis zu Robert Mayer, *Blatter fur deutsche Philosophie*, 16 (Berlin, 1942) adlı yapına bakınız. Kitabın 136 numaralı dipnotu, N'nin Boscovitch'in fikirlerini kendi "Sonsuz Tekrarlama" fikrine uyguladığını gösterir. 1882 yıllarında bu konudaki düşüncesini *Die Fröhliche Wissenschaft*, 3. kitap, 109. paragraf göstermektedir: "... madde bir hatadır, tıpkı Eleatik okulu filozoflarının Tanrı anlayışı gibi." Bu düşünceyi 1880 yıllarında daha da geliştirdi (*Werke in Drei Banden*, böl. 3, s. 777-78 ile kıyaslayınız). "Anlamın bu dünyaya, görülebilir dünyaya çevirisi –gözün görebildiği dünya– 'hareket' kavramıdır. Burada her şeyin hareket ettiği varsayılmaktadır. ... Mekanik dünya gözün ve dokunmanın (hareket halindeki dünya olarak) sergilediği bir dünya olarak, etkileri sürekli olan ölçülebilir ve bu ölçülebilir parçalar da (kurmaca olarak) "şeyler" ve "atom" olarak tasarlandı. Eğer biz bu kırpıntıları bir kenara bırakırsak, geriye varlıkları başka bütün çekirdeklere bağlı olan ve etkisini bu şekilde gösteren başka dinamik çekirdeklerin çekimindeki dinamik çekirdeklerden başka bir şey kalmaz.

48 *"erfüllte Atome"*

95. Lou Salome'ye

[Naumburg, 10 Haziran 1882]

Evet, sevgili dostum, bu kadar uzaktayken, bizim tasarladığımız işlere mecburiyetten dahil edilmesi gereken insanlara yukarından bakmıyorum; ama sadece gerekli insanları *dahil etmek* konusunda kesin bir karar almalıyız. Hayatın gizliliğini seviyorum ve senin ve benim Avrupa dedikodusuna konu olmamamızı kuvvetle diliyorum. Dahası, beraber yaşamamızla ilgili öylesine büyük umutlarım var ki tüm gerekli ve kazasal yan etkiler benim üzerimde çok az etki yapabiliyor ve *ne olursa* olsun, onunla birlikte başa çıkmalıyız ve dertlerle dolu çantalarımızı her gece *beraber* dışarı atmalıyız, öyle değil mi?

Bayan von Maysenbug hakkındaki sözlerinle ona mektup yazmaya karar verdim.

Bayreuth'tan sonraki zamanını nasıl planlayacağın ve benden ne gibi bir yardım beklediğin konusunda beni bilgilendir. Şu an, dağlara ve ormanlara öylesine ihtiyacım var ki... Sadece sağlığım için değil, aynı zamanda *Die fröhliche Wissenschaft* beni yalnızlığa itiyor. Bitirmek istiyorum.

Birlikte olduğumuzda sana gönderdiğim kitapta[49] senin için bir şeyler yazacağım.

Eğer senden Viyana yolunda, Salzburg'a (ve ya Berchtesgaden'e) gitmek için ayrılırsam sana uyar mı?

Son olarak, her türlü hareket konusunda deneyimsiz ve idmansızım. Yıllar boyunca yaptığım hiçbir şey için kendimi açıklamak ya da savunmak durumunda kalmamıştım. Planlarımı bir sır olarak tutmak istiyorum; bırakalım da insanlar *yaptıklarım* hakkında istedikleri kadar konuşsunlar! Yine de doğa tüm varlıklara çeşitli savunma silahları veriyor; sana da iradenin şanlı açıklığını vermiş. Pindar bir yerde söyle diyor, "Hangi varlıksan o ol"!

Sadakat ve bağlılıkla,

F. N.

49 *Morgenröte*

Not:

Lou Salomée'ye yazılan bu mektup, 1882'de yazılan diğerleri gibi bazı açıklamaları zorunlu kılıyor. Aşağıdaki birçok yorum için Schlechta'nın *Werke in drei Banden*'deki notlarına çok şey borçluyum. Diğerleri için ise E. Podach'ın *Nietzsche Zusammenbruch* (1930), özellikle 36. sayfadakilere. (İngilizce çevirisi: The Madness of Nietzsche, Londra, 1931.) Daha başka ayrıntılar H. F. Peters'ın *My Sister, my Spous'da*, (New York, 1962) bulunabilir. Ayrıca Rudolph Binion'un *Frau Lou* (Princeton, 1968) ve W. Kaufmann'ın *Nietzsche*, 3. genişletilmiş baskısıba (Princeton, 1968) bakınız. Her biri kitapları basılmadan önce birbirlerinden habersizdiler. W. Kaufmann, "Bu iki bölüm Bay M'yi Nietzsche ile Lou'nun ilişkileri konusunda yaptığı değerlendirmeleri değiştirmeye zorlayacak," diye yazmıştı.

13 Mart 1882'de Paul Rée Roma'ya gitti ve orada Malwida von Meysenbug'un evinde Lou Salomé ile tanıştı. Lou (1861-1937) bir Rus generalinin kızıydı (Malwida gibi Protestan bir aileden geliyordu), annesi Alman'dı. İzleyen olaylar gösteriyor ki, o *femme fatale* rolünü oynayacak ve genç Rilke de içlerinde olmak üzere çok sayıda seçkin erkekleri büyüleyecekti. N, Cenova'yı tek edip Messina'ya geçti, oradan da Lou ile buluşmak üzere Roma'ya gitti. Nisan ayının kalan kısmında N, Rée, Lou ve Lou'nun annesi ile birlikte Orta'ya gittiler ve orada birkaç gün kaldılar. 8 Mayıs'ta N beş günlüğüne Overbeck'lere gitti, 13 Mayıs ve 17 Mayıs tarihleri arasında Rée ve Lou ile Lucerne'deydiler, Tribschen'i ziyaret ettiler. Bu sırada N Lou'ya evlenme teklif etti, fakat Lou bu teklifi geri çevirdi. 23 Mayıs-24 Haziran tarihleri arasında N Naumburg'daydı ve bu sırada Berlin'e gitti fakat Lou ile buluşamadı. 25 Haziran ve 27 Ağustos tarihleri arasında N Tautenburg'daydı. 26 Temmuz'da Lou ve N'nin kız kardeşi Bayreuth'da *Parsifal*'ın ilk sahnelenmesini izlediler ve 7 Ağustos'ta ikisi birlikte Tautenburg'a (Saxony'de, Dornburg yakınlarında) gittiler. 26 Ağustos'ta Lou gitti, Elisabeth N ile birlikte Naumburg'a gitmeyi reddetti, kısa bir süre sonra N annesi ve kız kardeşi ile ilişkisini kesti ve Eylül ortalarında "Naumburg Erdemliliği"nden kaçarak Leipzig'e gitti. Bu konularda Schlechta şunları yazmıştı: "N'nin kız kardeşinin N'nin Lou ve Rée ile ilişkilerine –ki zaten oldukça zorlukla yürüyordu- sürekli olarak karışması pratik olarak abisini intihara sürükledi; bunu izleyen yıllarda

bu ilişki nedeniyle Lou von Salomé'ye (daha sonra Bayan Andreas) ve ayrıca Rée'ye (1901'de öldü) yaşadığı sürece azap çektirdi. Birçok yayınlarda olayları farklı anlattı, yalan yazdı, hatta konuya bir çözüm bulma girişiminde bulunan Overbeck çiftine de suçlamalar yöneltti.

Ekim ayı başlangıcında Leipzig'de Lou, Rée ve N yeniden bir araya geldiler. Orada ya da Viyana'da bir üç kişilik cinsel ilişkinin hayat bulacağı bir stüdyonun kurulmasını planlamışlardı. N, Rée aleyhinde konuşması nedeniyle Lou'dan uzaklaşmış gibiydi. Plan terk edildi. Bu sırada Peter Gast da Leipzig'e geldi ve o da Lou'dan çok etkilenmişti. Ekim sonlarına doğru Lou ile Rée birlikte Leipzig'i tek ettiler. 15 Kasım'da N Basel'e gitti ve Overbeck'leri ziyaret etti. Daha sonra 18 Kasım'da Cenova'ya gitti. 23 Kasım'dan 23 şubat 1883'e kadar N Rapallo'daydı. Ocak ayında *Zarathustra*'nın birinci bölümünü yazdı. 24 Aralık'ta annesine yazmayı kesme kararı aldı. 19 şubat 1883'te Peter Gast'a "Bu kış benim için en zoruydu" diye yazdı. Şubat ortalarında da Overbeck'e "Bütün yaşamım gözlerimin önünde yıkıldı" diye yazdı. Haziran 1882'de N yaşamında yeni bir dönemin başladığını hissetmişti. Overbeck'e 1882 yazında yazdığı bir mektupta "Hayati gizlerin büyük bir bölümü *yeni* bir gelecekle ilgili ve benim sadece eylemle çözülebilecek görevlerim var. Ayrıca kaderci bir ruh hali içindeyim, 'Tanrı'ya teslim ol' –Ben ona *amor fati* diyorum, öyle ki ben, sözünü etmek bile gereksiz, kendimi aslanın ağzına atabilirim. Yaz söz konusu olduğunda her şey belirsiz..." Kesin olan bir şey varsa, o da N Lou'yu mükemmel bir öğrenci olarak görmüştü. Tautenburg'daki günler bu anlamda heyecan dolu, anlık ve çok önemliydi. Lou Wagner'in zaferle sonuçlanan 1882 festivalinden (yaşamında son kez olacaktı bu) daha yeni geldiği için ayrıca çok önemliydi. İlave olarak N çok acı bir şekilde farkındaydı ki Wagner'in zaferi onun entelektüel liderliğini tehdit ediyordu (Gast'a 19 şubat 1883 tarihli mektubuna bakınız.)[50] Büyük bir olasılıkla N'nin Lou'ya yönelik duyguları karışıktı. Yazışmalarında "sen" yerine hep "siz" diye hitap etmişti ona. Lou cephesinden bu ilişki ise kendi yazdığı *Lebensrückblick*'te yer aldı.

96. Lou Salome'ye

[Tautenburg 2 Temmuz 1882]

Sevgili dostum,

şimdi başımın üstündeki gökyüzü aydınlık! Dün öğlen sanki doğum günümmüş gibi hissettim. *Sen* kabulünü yolladın, bana şu an herhangi birisinin verebileceği en güzel hediye; kız kardeşim kirazlar gönderiyor; Teubner, *Die fröhliche Wissenschaft*'ın ilk üç düzeltme provasını yolladı ve hepsinin ötesinde, ben altı yıllık (1876–1882) çalışmanın müsveddesinin en son bölümünü bitirdim, benim bütün *Freigeisterei*'m.[51] Ne yıllar ama! Her türlü işkence, yalnızlık ve hayattan bezginlik. Ve tüm bunlara karşı, sanki ölüme ve hayata karşıymış gibi, kendi ilacımı hazırladım, bu düşünceler ve başımın üstündeki dar bir şerit bulutsuz gökyüzüyle. Ah sevgili dostum, ne zaman onu düşünsem, heyecanlanıyorum, etkileniyorum ve bunu yapmayı nasıl başardığımı bilmiyorum. Kendime karşı şefkatle ve zafer hissiyle doluyum. Çünkü bu bir zafer, hem de bütün bir zafer. Fiziksel sağlığım bile yeniden düzeldi, nasıl olduğunu bilmiyorum ve herkes bana her zamankinden daha genç göründüğümü söylüyor. Tanrı beni aptalca şeyler yapmaktan korusun! Bana her ne zaman tavsiye verirsen, *iyi* öğütler almış olacağım ve korkmama gerek olmayacak.

Kışla ilgili olarak, ciddi ve özel bir şekilde Viyana'yı düşünüyorum; kız kardeşimin kış planları benden oldukça bağımsız; bu yüzden onları konu dışında bırakabiliriz. Avrupa'nın güneyi şu an için düşüncelerimden çok uzak. Daha fazla yalnız olmak istemiyorum, ama yeniden insan olmayı öğrenmek istiyorum. Ah, burada pratikte öğrenebileceğim her şey mevcut!

Teşekkürlerimi kabul et, sevgili dostum. Her şey iyi olacak, senin de dediğin gibi.

Rée'mize en iyi dileklerimle!

Tamamen *senin*, F. N.

---

51 19. yüzyıl düşüncesinin radikal, eleştirel olarak düşünce tarzı "özgür düşünce" deyiminin bir çeşit küçümsenerek ifade edilişi. N. burada bir anlamda *Menschliches, Allzumenschliches, Morgenröte* ve *Die fröhliche Wissenschoft*'a gönderme yapıyor.

97. Peter Gast'a

Tautenburg, 13 Temmuz 1882

Benim sevgili dostum,
Senden duyduğum "umut" ve "tatil" kelimeleri dışında beni daha mutlu eden başka bir şey yok. Şimdi bu zorlu düzeltme işini sana veriyorum, tam da kendini cennetteymiş gibi hissetmen gereken bir zamanda.

Messina'da yazdığım zararsız küçük şiirleri hatırlıyor musun?[52] Ya da şaire karşı kibarlığından dolayı onlar hakkında hiçbir şey söylemedin mi! Hayır, her şeye rağmen, ağaçkakanın son şiirde söylediği gibi, şiir yazma işim pek de iyi gitmiyor. Ama ne önemi var ki! İnsan kendi aptallıklarından utanmamalı, yoksa insanın bilgeliğinin çok az değeri kalıyor.

Şu "An den Schmerz" şiiri ["Acı Çekmek"] bana ait değildi. üzerinde çok fazla etkisi olan şeylerden biriydi; gözlerimden yaşlar gelmeden okumayı bir türlü başaramadım; çocukluğumdan beri bekleyip durduğum bir ses gibi sanki. Bu şiir dostum Lou tarafından yazıldı, henüz adını duymamış olabilirsin. Lou Rus bir generalin kızı ve yirmi yaşında; bir kartal kadar kurnaz ve bir aslan kadar cesur ve yine de oldukça kız çocuğu gibi, büyük ihtimalle uzun yaşamayacak bir çocuk. Onunla tanıştığım için Bayan von Maysenbug'a ve Rée'ye borçluyum. Şu an Rée'yi ziyaret ediyor; Bayreuth'tan sonra buraya, Tautenburg'a gelecek ve sonbaharda beraberce Viyana'ya gideceğiz. Benim fikirlerime ve düşünce tarzıma inanılmaz bir şekilde hazırlıklı.

Sevgili dostum, eminim ki aramızdaki ilişkiyi bir aşk ilişkisi olması fikrinden uzak tutacak onuru bizim için yapacaksın; biz *dostuz*. Bu kızı ve güveni içimde kutsal bir şekilde saklayacağım; dahası, oldukça sağlam bir karaktere sahip ve bütün dünyaya sormadan ve sorun çıkarmadan ne istediğini bilecek kadar da kendini iyi tanıyor.

52 "Idylten aus Messina"dan (Nisan 1882'de yazıldı) söz ediyor.

Bu sadece ve sadece senin için, bir başkası için değil. Ama eğer Viyana'ya gelmeye karar verirsen, bu da *fena* olmaz!

Sadakatle, dostun F. N.

98. Erwin Rohde'ye

Tautenburg, Dornburg yakını,
Thuringia [15 Temmuz 1882]

Benim sevgili, eski dostum,
Hiçbir faydası yok! Bugün seni yeni kitabım için hazırlamalıyım; senin huzurunu kaçırmadan önce şimdilik en fazla dört haftan var![53] Yarım kalmış eski öğrencilik yıllarımın ardından sonbaharda Viyana Üniversitesi'ne gidiyorum ve yeniden öğrenci oluyorum. Artık kendi çalışma planım ve onun arkasında benim hayatımın geri kalanını *adayacağım* gizli bir amacım var. Bunu en iyi şekilde yapmadığım takdirde benim için yaşamak çok zor. Sana bunu bir sır olarak söylüyorum, benim eski yoldaşım. Amacım olmasa, ki benim için tarif edilemeyecek kadar önemli bir amaç olduğunu düşünüyorum, aydınlıkta ve siyah sellerin üzerinde kendi ayaklarım üzerinde duramazdım! Bu aslında, 1876'dan beri yazdığım şeyler için bir mazeret; bu benim, hayattan bıkkınlığa karşı reçetem ve evde hazırladığım ilacım. Ne yıllardı ama! Nasıl da bezdirici acılar! Ne içsel rahatsızlıklar, devrimler, yalnızlıklar! Benim kadar kim dayanabildi? Eğer tüm bunların üzerinde, zaferin neşesi ve *yeni* zor planların kaygısıyla dururşan –zor, hatta daha derine yerleşmiş şikâyetlerin beklentisi içinde ve *onlara yüzleşecek kadar cesaretli bir şekilde*– hiç kimse benim kendi ilacımı yapacağım fikri nedeniyle sıkıntıya düşmeyecektir.

53 *Die fröhliche Wissenschaft.* 1881'de Rohde, N'nin ona gönderdiği *Morgenröte*'den habersizdi. 21 Ekim 1881 tarihli mektupta N ona "yazmanın güç olduğunu düşüneceğini zannediyorum. Bu nedenle bugün hiçbir çekingenlik göstermeden *arrieres pensées* / saklı bir niyetin olmadan, şimdi yazma. Bunun bizim aramızda hiçbir önemi yok." diye yazmıştı. (*Briefe und Berichte*, s. 254-55)

Mihi ipsi scripsi.[54] İşte hepsi bu. Böylelikle herkes kendisi için en uygun olanını kendi yöntemiyle yapabilmeli. İşte benim ahlakım bu, bana kalan tek ahlak. Fiziksel sağlığım yeniden iyileşse bile bunun için kime teşekkür etmeliyim? Ben her anlamda kendimin doktoruydum ve içinde hiçbir şeyin ayrı kalmadığı bir insan olarak, ruhu, aklı ve bedeni aynı tip çarelerle iyileştirmek durumundaydım. İtiraf etmeliyim ki, aynı çözümün kullanılmasıyla diğerleri yok olabilirdi; işte bu yüzden diğerlerini kendime karşı *uyararak* uyguladım her şeyi. Özellikle de bu son kitap, *Die fröhliche Wissenschaft*, pek çok insanın benden korkmasına sebep olacak; belki sen de, sevgili eski dostum Rohde! İçinde benim bir görüntüm var ve onun, senin kalbinde taşıdığın imaj olmadığından eminim.

Bu durumda, sabırlı olmalısın, benimleyken her şeyin ölüm kalım meselesi olduğunu anlaman gerekse bile.

Tüm kalbimle, Nietzsche

99. Lou Salome'ye

Tautenburg [20 Temmuz 1882]

Sevgili dostum, her şey şu vakte kadar gayet iyi gidiyor; gelecek Cumartesi tekrar buluşacağız. Sanırım son mektubumu almadın. İki hafta önce Pazar günü yazmıştım. Eğer öyleyse çok üzülürüm; içinde sana *mutlu bir an* tarif etmiştim. Bir anda karşıma birkaç güzel şey çıktı ve bunlar içinde "en güzeli" senin kabul mektubundu! [...][55]

Seni çok fazla düşünüyorum, heyecanlı, neşeli her ne varsa hepsini düşüncemde seninle paylaşıyorum, öyle ki sanki çok sevgili dostlarımla[56]

54 *Kendim için yazdım.*

55 Köşeli parantez içindeki üç nokta *Briefe und Berichte*'de mektubun orijinalinden bir sayfadan fazla bir cümlenin kesildiğini göstermek içindir.

56 Orijinali: "mit meinen verehrten Freunden".

birlikte yaşıyormuşum gibi. Benim gibi eski münzevi bir insan için garip ve farklı bir şey olduğunu keşke bilebilsen! Kaç kere kendi kendime güldüm!

Bayreuth'la ilgili olarak, orda olmak zorunda olmamak durumu beni oldukça tatmin etti, ama yine de bir hayalet gibi yanında olabilir, kulağına onu bunu mırıldanabilirdim, o zaman *Parsifal*'in müziğini bile dayanılır bulabilirdim. Benim küçük çalışmam *Richard Wagner Bayreuth'tayı* önceden okumanı istiyorum; sanırım dostumuz Rée'de var. Bu adamla ve onun çalışmalarıyla öyle deneyimler yaşadım ki ve bu çok uzun süren bir tutkuydu ve tutku ona uyacak tek kelime. Gerektirdiği feragatler, sonunda zorunlu hale gelen kendimi yeniden keşfetmem, şu zamana kadar başıma gelen en zor ve en melankolik işlerdi. Wagner'in bana yazdığı son sözler *Parsifal*'in güzel bir sunum kopyasındaydı: "Sevgili dostum Friedrich Nietzsche'ye. Richard Wagner, yüksek consistory[57] üyesi." Tam da aynı zamanda ona gönderdiğim kitabım eline geçmiş, *Menschliches, Allzumenschliches*. Orada her şey oldukça açıktı, ama aynı zamanda sona da ermişti.

Bunu her anlamda ne kadar da sık yaşıyorum; her şey son derece açık, ama aynı zamanda sona ermiş!

Şimdi ikimizi düşünmek beni ne kadar mutlu ediyor sevgili dostum Lou –"Her şey yeni başlıyor ve yine de her şey mükemmel şekilde açık!" İnan bana! İkimiz de birbirimize inanalım!
Yolculuğun için en iyi dileklerimle.

Dostun Nietzsche

Geist?[58] Benim için *Geist*'in ne önemi var? Bilginin benim için ne önemi var? Tepkilerden başka hiçbir şeye önem vermem ve bunun ortak yönümüz olduğuna yemin edebilirim. Birkaç yıldır içinde yaşamakta olduğum durum açısından görmeye çalış, bunun da ötesine bak! Benimle ilgili kendini kandırma! Kesinlik-

57 Orijinali "Oberkirchenrat". Bu kelime Wagner'in N'nin Hıristiyan karşıtlığından şüphe duymasını ve kendisiyle dalga geçmesini anlatan bir ifade.

58 "Geist" kelimesinin Türkçe karşılığı akıl, ruh, tin, zekâ, zihin. Orijinalinde de sözcük Almanca olarak yer alıyor. (Ed. n.)

le "özgür düşünenin"benim idealim olduğunu düşünmüyorsun![59] Ben...

Özür dilerim sevgili Lou!
F. N.

100. Peter Gast'a

Tautenburg, Salı, 25 Temmuz 1882

Sevgili dostum,
Bir yaz *müziğim* de olmalı! Güzel şeyler bu yaz akın akın geliyor, sanki bir zaferi kutlar gibi.[60] Ve tabii ki, sadece bir düşün: pek çok şekilde, beden ve ruh olarak, 1876'dan beri bir insan olmaktan çok bir *savaş alanıydım.*

Lou piyano kısmına kadar olmayacak; ama tam da doğru zamanda, sanki cennetten gönderilmiş gibi, Bay Egidi ortaya çıktı, ciddi ve güvenilir bir adam ve tesadüfen Tautenburg'da kalmakta olan bir müzisyen (Kiel'in öğrencisi). Onunla buluşmamız yarım saat kadar sürdü ve başka bir tesadüfle, bu buluşmadan ayrılıp evine gittiğinde bir dostundan gelen bir mektup bulmuş. Mektup şöyle başlıyor "Yenilerde şahane bir filozof keşfettim, Nietzsche... "

Sen, tabii ki, en büyük ketumluğun konusu olacaksın; adı gizli İtalyan bir dost olarak tanıtılacaksın.

Melankolik sözlerin, "işaretleri anlamamak", kalbime saplandı. Bazı zamanlar ben de *kendim* için aynı şeyi düşünüyorum; ama aramızda kalsın, bütün farklılıklar bir kenara, bu daha fazla itilip kakılmama izin vermeyeceğim bir farklılık! Thuringia'da dedikleri gibi: *sich schubsen lassen.*

---

59 66. mektuptaki dipnota bakınız.
60 Gast, N'ye *Der Lowe von Venedig* (Venedik'in Aslanı) adlı operasının piyano partisyonunun yarısını göndermişti.

Pazar günü, kız kardeşimi *Parsifal'e* bir parça hazırlamak için Naumburg'daydım. Yeterince garipti. En sonunda "Sevgili kardeşim, bu tip müzik benim de çocukken yazdığım müzikti, oratoryomu bestelerken" dedim ve sonra eski müsveddeyi çıkardım ve geçen onca yıldan sonra onu çaldım. *Ruh halinin* ve *ifademin kimliği* harikaydı! Evet, bazı bölümler, örneğin, "Kralların Ölümü", bize *Parsifal*'de çaldıklarımızdan daha dokunaklı geldi ve yine de tamamı Parsifalceydi! İtiraf ediyorum ki Wagner'e ne kadar yakın bir *kan bağıyla* bağlı olduğumu anlamak beni gerçekten çok korkuttu. Bundan sonra bu garip gerçeği senden saklamamaya karar verdim, kendi kararlarıma pek de güvenmiyorum. Bunun *Parsifal*'i yücelttiğim anlamına gelmediğini anlayacaksın, sevgili dostum! Nasıl da ani bir *çöküş*! Ve nasıl bir sahte sihir![61]

Mektubundaki bir açıklama benim, bildiğin tüm tungurtularımı Lou ile tanışmadan önce yazdığımı anlamama neden oldu (*Die fröhliche Wissenschat* da dahil). Ama büyük ihtimalle sen de, bir "düşünür" ve "şair" olarak benim Lou hakkında belli bir önseziye sahip olduğumu anlamışsındır? Ya da bu bir "tesadüf" mü? Evet! *hoş* bir tesadüf.

*Komedi*yi[62] beraber okumalıyız; gözlerim şimdiden fazlasıyla meşgul. L, cumartesi günü geliyor. Çalışmanı mümkün olduğunca çabuk gönder –bana verdiğin ayrıcalık için kendimi kıskanıyorum!

Yürekten bağlılığımla, minnettar dostun
Nietzsche

101. Jakob Burckhardt'a

Naumburg, Ağustos 1882

Umarım, *çok muhterem dostum* –ya da sana nasıl hitap etmeliyim?– sana gönderdiklerimi iyi niyetle kabul edersin. İyi niyete önceden

61 Aslında "Cagliostroism" kelimesi var. "Sahte büyü" demek (18. yüzyıl'da Avrupa'yı dolaşan ünlü büyücüden).

62 Gast, Melesville ve Duvayrier'in *Michel Perrin* adlı oyunu için bir vodvil besteliyordu. Oyunun metnini N'ye göndermişti.

karar verilmeli; çünkü eğer bunu yapmazsan bu kitaba, *Die fröhliche Wissenschaft*, sadece gülebilirsin (oldukça kişisel ve kişisel olan her şey mutlaka komiktir).

Bundan başka, düşündüğüm gibi *yaşadığım* bir noktaya ulaştım ve bu arada düşündüğümü gerçekten ifade edebilmeyi öğrendim. Bu anlamda senin kararlarına nihai karar olarak bakıyorum; özellikle "*Sanctus Januarius*"u (4. Kitap) okumanı istiyorum senden, bakalım bir bütün olarak *kendini ifade edebiliyor* mu?

Ve benim mısralarım?
Sana güveniyorum. En iyi dileklerimle Friedrich Nietzsche

Not: Son ve güzel geçen buluşmamızda bahsettiğin Bay Curti'nin adresi nedir?[63]

102. Lou Salome'ye

Naumburg, Ağustos sonu, 1882

Sevgili Lou'm:
Senden bir gün sonra Tautenburg'dan ayrıldım, gönülden bir gururla, iyi duygularla –neden?

Kız kardeşimle çok az konuştum, ama daha önce geldiği boşluktan yine yükselen yeni hayaleti göndermeye yetti.

Naumburg'da müziğin *diamon*'u yeniden bana geldi –senin "Hayata Yakarış"ın için bir parça besteledim ve harika güçlü ve etkileyici sese sahip olan Paris'teki dostum Louise Ott bir gün onu bizim için seslendirecek.

Son olarak sevgili Lou'm, *hangi varlıksan o ol!* Öncelikle, insan kendini başkalarının zincirinden kurtarmakta zorlanıyor ve insan kendini bu kurtuluştan da kurtarmalı! Her birimiz zincirin verdi-

63 N. Burckhardt ile orada olduğu beş günlük süre içinde (8-13 Mayıs) görüşmüştü.

gi hastalıktan değişik şekillerde acı çekmeliyiz, zincirleri kırdıktan sonra bile.

Senin kaderine sevgiyle dolu bir bağlılıkla -çünkü sende ben *umutlarımı* da seviyorum.[64]

F. N.

103. Lou Salome'ye

[Leipzig, büyük ihtimalle 16 Eylül 1882]

Sevgili Lou'm:
Felsefi sistemleri yazarlarının kişisel kayıtları haline indirgeme fikrin gerçek bir "ikiz beyin" fikri. Basel'deyken ben de eski felsefe tarihini tam da bu şekilde öğretiyordum ve öğrencilerime şöyle demekten hoşlanıyordum: "Bu sistem çürütülmüş ve yok olmuş; ama onun arkasındaki insanı çürütemezsiniz; bu insan yok edilemez." Mesela Platon.

Bugün, bir gün tanışmak istediğin, Profesör Jakob Burchardt'tan bir mektubu ekliyorum. Onun da kişiliğinde çürütülemez bir taraf var; ama oldukça ilginç bir *tarihçi* olduğu için (yaşayan en önemli tarihçi), ebediyen onda vücut bulan böylesi bir varlık ve kişilik onu tatminsiz hale getiriyor. Başkalarının gözüyle, örneğin, o garip mektubun da ortaya koyduğu gibi benim gözümle bakabilmekten bile

64 Lou'nun N'yi tarifi onun Friedrich Nietzsche'in *sämtliche Werken* (1894) adlı yapıtında yer alıyor. 11. sayfada şöyle diyor: "Gizli yalnızlık duygusu, yalıtılmışlık N'nin görüntüsüyle ilk önce çok güçlü bir etki yaratmıştı. Sıradan bir gözlemci etkileyici bir şey göremez; ortalama ağırlıkta, çok basit fakat çok dikkati giyinmiş, sakin bir yüzü, geriye doğru özenle taranmış saçları çok kolaylıkla bakışlardan uzak kalabilirdi. Ağzının ince ve oldukça etkileyici çizgileri dudaklarının üzerine düşen uzun bıyıklarıyla kapanmıştı. Çok yumuşak kahkahası vardı, konuşması sessiz gibiydi, çok dikkatli ve dalgın yürürdü. Düşük omuzlarıyla, insan onun kalabalıklar içinde olduğunu düşünemezdi bile. Dışarıdan olmanın işaretini taşırdı, yalnızlık. Kıyaslanamaz güzeliği ve dikkat çekmeye çalışmayan soylu yapısı ile N'nin elleri, onun da inandığı gibi, aklının birer ifadesiydi.

büyük mutluluk duyacaktır. Aklıma gelmişken, beyin kanamasından, birden bire yakın bir zamanda ölmeyi bekliyor; büyük ihtimalle onun yerini başarıyla doldurmamı ister. Ama benim hayatımın akışına çoktan karar verildi.

Bu arada, Alman Müzik Birliği'nin başkanı Profesör Riedel burada benim "görkemli müziğimle" (senin "Hayata Yakarış"ından bahsediyorum) mest oldu; bunun sahnelenmesini istiyor ve mükemmel bir koro için ayarlama yapması hiç de imkânsız değil (adı Riedel Topluluğu, Almanya'daki en iyilerden biri). Bu, bizim gelecek nesillere ulaşmamızı sağlayacak sadece küçük bir yol; diğer yollar hâlâ mevcut.

"Kendimi Tanımlamak"ına gelecek olursak –yazdığın şekliyle doğru– bana *Die fröhliche Wissenschaft*'ta yazdığım "İstek" adlı bir bölümü hatırlattı. Ne istediğimi tahmin edebiliyor musun, sevgili Lou'm? Ama Pilate der ki: "Gerçek nedir?"[65]

Dün öğlen mutluydum; mavi bir gökyüzü, yumuşak ve temiz bir hava, Rosenthal'deydim, *Carmen*'in müziğiyle mest olmuştum. Orada üç saat oturdum, bu yılki ikinci bardak konyağımı içtim, ilkinin anısına (Ah! Tadı ne kadar da kötüydü!) ve tüm o saflık ve kötülükle deliliğe eğilimim olup olmadığını düşündüm. En sonunda *"hayır"* dedim. Ardından *Carmen* başladı ve ben yarım saat boyunca gözyaşları ve kalp atışlarıyla boğuldum. Ama seni bunları okuduğunda "evet!" diyeceksin ve "Kendimi Tanımlamak" için bir not yazacaksın.

---

65 "Giriş" bölümündeki dizeler şöyle devam ediyor (orijinalde uyaklı).
Çoğu insanın ne düşündüğünü biliyorum.
Sadece ne yapacağım, onu bilmiyorum.
Gözlerim fazlasıyla yakınlar bana.
Gördüklerim ve görüyor olduklarım ben değilim.
Kendime daha fazla alışmak isterim
ve olabildiğince uzaklaşmak
Henüz düşmanım kadar uzakta değil!
En yakın arkadaşım kadar uzak,
Hatta onunla benim aramda,
Yarı yolda,
Şimdi ne istiyorum biliyor musun?

Yakın zamanda Liepzig'e gel, en yakın zamanda! *Neden* sadece 2 Ekim'de? Görüşmek üzere, sevgili Lou'm.

Senin
F. N.

104. Franz Overbeck'e

Adres: Leipzig, Auenstrasse 26,
ikinci kat [Eylül, 1882]

Sevgili dostum:
Ve yine, uzaklara gitmeden önce birkaç kitapla daha tanışabilmek için eski kitap şehri Liepzig'deyim. Almanya'daki kış kampımdan bir şeyler çıkması uzak bir ihtimal gibi duruyor. Kesinlikle temiz bir havaya ihtiyacım var.[66] Evet, bu bulutlu Alman gökyüzünün bir *karakteri* var –*Parsifal*'in müziğinin de bir karakteri olduğu gibi– ama kötü bir karakter. Önümde *Matrimono Segreto*'nun[67] ilk sahnesi duruyor; parlak, güzel, *çok güzel* bir müzik.

Tautenburg haftaları bana iyi geldi, özellikle de sonuncusu. Her ne kadar sağlığımın *güvenilmez bir dengesi* olduğu bana sık sık hatırlatılsa da genel olarak iyileşmeden bahsetmeyi kendime bir hak görüyorum. Ama başımın üstünde mutlaka temiz bir gökyüzü olmalı! Yoksa çok fazla zaman ve güç kaybediyorum.

Eğer "*Sanctus Januarius*"u okuduysan benim bir dönenceden geçtiğimin farkında varmışsındır. Önümde duran her şey yeni; fakat daha uzak hayat görevimin *korkutucu* yüzüyle karşılaşmam için çok fazla zaman yok. Bu uzun, zengin yaz benim için bir deneme süresiydi; en iyi ruh hali ve gururla ayrıldım, çünkü bu süre içinde arzu etmekle başarmak arasında çirkin çatlağın kapandığını hissediyo-

66 N hakkındaki kitabında Lou, N'nin on yıl için yazmaktan vazgeçip doğa bilimleri çalışmaya karar verdiğini, böylelikle kendi felsefesine sağlam bir zemin kazandırmak istediğini yazmıştı. (2. baskı, sayfa 17 ve 128).

67 İtalyan besteci Domenico Cimarosa'nın operasının yeniden Peter Gast tarafından bestelenmesi.

rum. İnsanlığımla ilgili zor istekler vardı ve kendimden istediğim en zor isteklerle berabere kaldım. Geçmişte olanlarla gelecekte olacaklar arasındaki geçiş dönemini ben, "araç hayat" olarak adlandırıyorum ve uzun yılların ardından yeniden beni ziyarete gelen müzik ilhamı beni, bunu da ifade etmeye itiyor.

Ama bu yaz en faydalı aktivite Lou ile konuşmaktı. Zihin ve beğeni olarak aramızda derin bir ilişki var. Bunların dışında o kadar çok farklı yönümüz var ki, birbirimiz için en iyi gözlemlenebilecek, eğitici objeleriz. Deneyimlerden bu kadar çok *objektif anlayışlar* çıkarabilecek bir başkasını daha tanımadım, öğrendiği her şeyden ne kadar çok şey ortaya çıkarabileceğini biliyor. Dün Rée bana, "Lou Tautenburg'da kesinlikle biraz daha büyümüş" diye yazmış; muhtemelen ben de büyüdüm. Acaba ikimizin arasındaki gibi bir *felsefi samimiyet* daha önce hiç var olmuş mudur merak ediyorum. L, şimdi kitaplar ve işler içine gömülmüş durumda; bana şu ana kadarki en büyük hizmeti Rée'yi kitabını benim temel fikirlerimden biri doğrultusunda, yeniden gözden geçirmesi için etkilemesi oldu. Sağlığı, *korkarım ki*, sadece altı ya da yedi yıl daha idare edecek gibi.[68]

Tautenburg Lou'ya bir *amaç* kazandırdı. Bana etkileyici bir şiir bıraktı "Hayata Yakarış."

Ne yazık ki, kız kardeşim Lou'nun ölümcül bir düşmanı haline geldi; ahlaki olarak baştan sona kötü davranışlar içindeydi ve şimdi de benim felsefemin neyle ilgili olduğunu bildiğini iddia ediyor. Anneme, Tautenburg'da felsefemin gerçekleştiğini gördüğünü ve bundan korktuğunu yazmış: Ben kötüyü severim ama o iyiyi sever. Eğer iyi bir Katolikse bir manastıra gider ve bundan doğacak bütün kötülüklerin kefaretini öder. Kısaca, Naumburg erdemliliği benim karşımda; aramızda gerçek bir *ayırım* var. Üstelik annem bile bir noktada, çantalarımı toplayıp ertesi gün erkenden Liepzig'den ayrılmama neden olacak şeyler söyleyecek kadar kendini kaybetti. Kız kardeşim (ben orada olduğum sürece Naumburg'a gelmeyi reddedi-

68 N. Naumburg'a gittikten sonra kardeşine dostça bir mektup yazdı (Eylül başlarında). Bu mektupta kız kardeşinin bir gün Lou'dan hoşlanacağını umduğunu ifade ediyor ve yaz boyunca yaptığı iyilikler için ona teşekkür ediyordu. Burada alıntı yaptığı mektup, o mektuba yazılan cevap olmalı.

yor ve halen Tautenburg'da) bu durumla ilgili şöyle bir alıntı yapıyor: "Böylece Zarathustra'nın düşüşü başladı." Aslında, bu başlangıcın başlangıcı. Bu mektup senin ve sevgili karın için – insanlardan nefret eden biri olduğumu düşünme. En derin sevgilerimle,

F. N.

Bayan Rothpletz[69] ve ailesine de en iyi dileklerimi ilet. Güzel mektubun için sana hâlâ teşekkür etmedim.

105. Franz Overbeck'e

[Leipzig, Ekim, 1882]

Sevgili dostum,

İşte her şey böyle! Yazmadım, çünkü birkaç şeyle ilgili karar vermeyi bekliyordum ve bugün sana yalnızca *hiçbir şey*le ilgili karar vermediğimi söylemek için yazıyorum; seyahatlerim ve kışla ilgili planlarım da dahil. Paris hâlâ açıkta,[70] ama bu kuzey havasının etkisiyle sağlığımın daha da kötü bir hale geldiğine hiç şüphe yok ve herhalde Liepzig'de bu sonbaharda hiç geçirmediğim kadar melankolik saatler geçirdim – her ne kadar *etrafımdaki* her şey beni mutlu edebilecek olsa da. Bazı günler zihnimde, Basel'den geçerek *denize* ulaştım. Paris'in gürültülü oluşu beni bir parça ürkütüyor ve yeterli derecede temiz bir gökyüzüne sahip mi diye merak ediyorum. Diğer yandan, benim Cenovalı yalnızlığım tehlikeli olabilir. Bu yılın deneyimlerini sana ve karına uzun uzun anlatmaktan *fazlasıyla* memnun olacağımı itiraf etmeliyim. Anlatacak çok fazla şey var ama yazacak şey çok az.

69 Loise Rothpletz Overbeck'in kayınvalidesiydi.

70 Eylül'de, N Louse Ott'a Paris'te bir oda bulma şansının olup olmadığını sormak üzere mektup yazmıştı.

Janssen'in kitabı için sana minnettarım; Protestan görüşle kendi görüşü arasındaki farklılıkları mükemmel bir şekilde tanımlamış. Bu konu hakkındaki görüşlerimi yeniden gözden geçirmeye gerek kalmadı.[71] Benim için, Rönesans bu milenyumun en üst noktası olarak kalacak. Ve o zamandan bu yana olan her şey, o dönemin "bireyselciliği"ne karşı bir sürü içgüdüsüyle ortaya çıkan tepkilerdir.

Lou ve Rée buradan yeni ayrıldı; ilk önce, Berlin'de Rée'nin annesini ziyaret edecekler, oradan da Paris'e gidecekler. Lou sağlık açısından sefil bir halde; şimdi ona geçen baharda tanıdığımdan daha az süre tanıyorum. Biz payımıza düşen acıyı yaşıyoruz – Rée bu anlamda tam da görev adamı. Kişisel olarak, Lou gerçek bir *trouvaille*, benim bütün beklentilerimi yerine getirdi. Herhangi iki insanın bizim olduğumuz kadar yakın olması mümkün değil.

Köselitz'e gelince (ya da daha ziyade Bay "Peter Gast"), o benim bu seneki ikinci mucizem. Lou felsefemin henüz ortaya konmamış bölümleri için şimdiden hazırken, Köselitz ise benim yeni uygulamalarımın ve yeniden doğuşumun müzikal gerekçesi. İşte yeni Mozart! Onunla ilgili tek düşüncem bu; güzellik, sıcaklık, sükûnet, doluluk, fazlasıyla yaratıcılık ve kontrpuanda hafif bir ustalık dokunuşu... Bu özellikler daha önce hiç bir araya gelmemişti; şimdiden onun müziğinden başka müzik duymak istemiyorum. Ne kadar zavallı, yapay ve fazla dramatik geliyor şimdi bana tüm *Wagner* parçaları! "Will Scherz, List und Rache" burada sergilenecek mi? Umarım öyledir, ama henüz bilmiyorum.[72]

Eklediğim bu fotoğraf doğum günü masanda gösterilebilir (bir fotoğraf olarak kalitesi çok beğenildi).

Son kitabım Bayan Rothplets'e ulaştı mı? Tam adresini unutmuşum.

Gelecek yıl için en sıcak ve en iyi dileklerimle,

Dostun Nietzsche

71 82 numaralı mektupta kıyaslayınız.

72 Bu Gast'ın komik operasıydı. Başlığı ise 63 dizelik nükteden oluşan ve girişi "*Die fröhliche Wissenschaft*"tan oluşan eserle aynıydı.

106. Paul Rée'ye

Santa Margherita
[Kasım sonu, 1882]

Ama sevgili, sevgili dostum, ben de tam tersini hissedeceğini ve bir süreliğine benden kurtulmuş olmana sevineceğini düşünmüştüm! Orta'dan itibaren senin benimle dost olmak için "çok yüksek bir bedel ödediğini" düşündüğüm yüzlerce an oldu. Senin Romalı buluşundan (Lou'dan bahsediyorum) zaten pek çok şey kazanmış durumdayım ve her zaman, özellikle de Liepzig'de, bana karşı sessiz olma hakkının olduğunu düşünmüşümdür.

Beni düşün, sevgili dostum, mümkün olduğunca ince bir şekilde Lou'dan da aynı şeyi yapmasını iste. En derin hislerimle ben ikinize de aidim; bunu en iyi şekilde, size yakın olmaktan çok uzak durarak gösterebileceğime inanıyorum.

Tüm bu yakınlık insanı oldukça güç beğenen biri haline getiriyor ve ben son tahlilde fazlasıyla güç beğenen bir insanım.

Zaman zaman birbirimizi görmeliyiz, öyle değil mi? *Bu yıldan itibaren*, birdenbire sevgiden mahrum kalacağımı ve fazlasıyla sevgiye ihtiyacım olacağını unutma.

Bizi ilgilendiren her ne varsa bana *ince detaylarıyla* yaz; senin dediğin şekliyle, "aramıza girenler" hakkında.

Tüm sevgimle, F. N.

107. Heinrich von Stein'a

[Santa Margherita]
Aralık başı, 1882

Sevgili Doktor von Stein, bana müsveddelerinizi yollayarak verdiğinizden daha memnun edici bir cevap veremezdiniz. Bu güzel bir tesadüftü! İlk buluşmalarda her zaman böyle iyi bir işaret olmalı.

Evet, siz bir şairsiniz. Duyguları, onların değişimlerini, en az onlar kadar önemli olan manzara ayarlamalarını etkili ve güvenilir (her şey onun üzerine kurulu!) buluyorum.

"Dil"e gelince (bir gün karşılaştığımızda bunu tartışmalıyız, bu mektupta yazılacak bir şey değil)... Siz kesinlikle halen pek çok kitap *okuyorsunuz*, özellikle de Alman kitapları! Bir insan nasıl olur da Alman kitabı okur!

Ah, beni affedin! Ben de şu an aynısını yapıyordum; ağlayarak.

Bir keresinde *Wagner* bana Almanca değil Latince yazdığımı söylemişti. Bu aslında biraz da doğru, kulağıma da hoş geliyor. Sonuçta Alman mallarından bir parça payım olmuş olur, bundan ötesi değil. Benim adım üzerinde bir düşünün: dedelerim Polonyalı aristokratlardı; büyükbabamın annesi bile Polonyalı.[73] Yarı-Alman olmayı bir fazilet olarak görüyorum ve *dil* sanatı hakkında Almanların bilmesinin *mümkün* olduğundan daha fazlasını bildiğimi iddia ediyorum. Tekrar görüşene kadar bu konu da burada kalsın!

"Kahraman"la ilgili olarak ben sizin düşündüğünüz kadar iyi şeyler düşünmüyorum. Hepsi aynı, insan varoluşunun en kabul gören formu, özellikle de insanın başka seçim şansı olmadığında.

İnsan bir şeyi seviyor ve ancak içimizdeki zalim (onu "yüksek benlik" olarak adlandırmaya hepimiz hazırız) bize "Benim için özellikle onu feda et" dediğinde onu gerçekten derinden sevmeye zor da olsa başlıyoruz. Ve onu teslim ediyoruz da ama bu hayvanlara zalimlik ve kısık ateşte kızarmak gibi bir şey. Uğraştığın şeyler zalimlikle ilgili şeyler, ne daha fazla ne de daha az. Bu sana memnuniyet veriyor mu? Sana açıkça şunu söyleyebilirim ki benim içimde bu "trajik" kargaşadan, *lanet* ememe neden olacak kadar çok var. O zaman en

73 N'nin ataları konusunda M. Oehler'in yayımladığı *Jahresbericht'te de Stiftung N. Archiv* (Weimar, 1937), "Berichte über die Gesellschaft der Freunde des N.-Archivs başlıklı yazıya bakınız. N. atalarının 18. yüzyılda Polonya'dan gelme aristokratlar olduğunu söylemiş olsa da bu pek de doğru sayılmaz. O dönemlerde yoksul köylüler ve o yoksul ülkede o ünvanların hemen hemen hiçbir önemi yoktu. Polonyalı "aristokrat" 18. yüzyılda N'nin söylediği gibi aristokrat olmaktan çok uzaktı (Bu değerlendirmeyi Czeslaw Milosz'a borçluyum). Bundan sonra N. Polonyalı aristokrat atalarını Alman olana (kendi Almanlığı da dahil olmak üzere) saldırmak için bir çıkış noktası olarak kullanıyordu.

çok istediğim şey, benim *içimde* yatan trajik problemi görebileceğim yüksek bir nokta. Onun bazı kalp yaralayıcı ve zalimce karakterini insan varlığından *uzaklaştırma*yı isterdim. Yine de burada devam edebilmek için, daha önce kimseye açıklamadığım şeyleri sana açıklamalıyım; karşılaştığım bir görev, hayatımın görevi. Hayır, onunla ilgili konuşamayız. Ya da tercihen, olduğumuz gibi olduğumuz için, iki apayrı insan, bu konu hakkında birlikte sessiz de duramayız.

İçtenlik ve minnettarlıkla
F. Nietzsche

Bir kez daha Cenova'daki meskenimdeyim, ya da onun yakınlarında bir yerde, hiç olmadığı kadar bir inziva yeri: Santa Margherta Ligure (İtalya) (*poste restante*).

108. Lou Salome ve Paul Rée'ye (bir parça)[74]

[Aralık ortası, 1882]

Sevgili Lou ve Rée,
"Megalomanlığım" ve "yaralı kibrimin" patlak vermesi sizi üzmesin. Hatta bir gün herhangi bir tutku yüzünden kendi hayatıma son versem bile, yas tutacak fazla bir şey olmayacak. Benim fantezilerimin sizin için ne önemi var? (Hatta benim gerçeklerim bile şu ana kadar sizin için bir şey ifade etmiyordu.) Beni ikiniz de, uzun süreli yalnızlıktan dolayı yabanileşmiş, başı ağrıyan bir yarı-deli olarak düşünün.

Sanırım durumlarla ilgili bu *hassas* anlayışa yüksek dozda afyon kullandıktan sonra vardım; umutsuz bir şekilde. Ama sonunda kendimden geçmek yerine, daha çok kendime *geldim* gibi. Birkaç haftadır gerçekten çok hastaydım; eğer size yirmi gündür Orta havası aldığımı söylersem herhalde başka bir şey söylememe gerek yoktur.

74 Bu parça Elisabeth'in Rée ve Lou aleyhinde entrikalarının etkisinin kendini gösterdiği parçalardan biri.

Dostum Rée, Lou'dan her şeyi affetmesini rica et; onu affetmem için bana da şans verecektir. Çünkü şu zamana kadar onu affetmedim.

Bir insanın dostlarını affetmesi düşmanlarını affetmesinden daha zor.

Lou'nun "haklı çıkarması" bende vuku buluyor...

109. Franz Overbeck'e

[Rapallo'da damgalanmış,
25 Aralık 1882]

Sevgili dostum,

Büyük ihtimalle benim son mektubumu almamışsındır. *Hayatın bu son lokması* muhtemelen en zor çiğneyebileceğin lokmalardan biriydi ve onunla *boğulmam* hâlâ bir ihtimal. Bir delilik nöbeti nedeniyle bu yazın utanç verici ve eziyet eden anılarından zarar gördüm. Bu, benim başa çıkamadığım karşıt tutkuların gerilimini de taşıyor. Söylemek istediğim, öz hâkimiyetimi her bir gramına kadar kullanıyorum; ama o kadar uzun süre yalnızlık içinde yaşadım ve o "kendi yağımda" kavruldum ki, işte şimdi parçalandım, çünkü başka hiçbiri insan benim tutkularımı taşımıyor. Keşke uyuyabilsem! –ama yatıştırıcının en güçlü dozu bile ancak altı-sekiz saatlik günlük yürüyüşlerim kadar işe yarıyor.

Bunu değiştirmenin simyasal bir yolunu bulmadığım sürece –çamuru altına dönüştürmenin– ben kaybolmuş bir haldeyim. Bana göre "bütün deneyimlerin yaralı, bütün günlerin ve insanların kutsal" olduğunu ispatlamak için şimdi en mükemmel fırsata sahibim!

Bütün insanlar kutsal.

Güven eksikliğim şimdi had safhada! Duyduğum her şey insanların beni küçümsediğini düşünmeme neden oluyor. Örneğin, Rohde'den aldığım son mektup. Eğer daha önceden dostça ilişkilerimiz olmamış olsaydı, şimdi benimle ve amaçlarımla ilgili en küçümseyici yargılara varacağına yemin edebilirim.

Dün annemle de bütün iletişimimi kestim; daha fazla dayanamıyorum ve şu ana kadar da dayanmasaymışım daha iyi olacakmış. Bu arada, yakınlarımın düşmanca yargıları *ne kadar* çok yayılmış ve benim itibarımı nasıl da zedeliyor. Şüpheyle yaşamaktansa bilmeyi tercih ederim.

Lou ile ilişkim çok acı veren bir darboğazda, en azından bugün öyle düşünüyorum. Sonra –eğer "sonra" olursa– bununla ilgili de bir şeyler söyleyebilirim. Merhamet, sevgili dostum, bir çeşit cehennem – Schopenhauerciler her ne derse!

"Ne yapmam gerekiyor?" diye sormuyorum sana. Birkaç kez Basel'de bir oda kiralamayı düşündüm, ara sıra seni ziyaret etmeyi ve ardından derslere katılmayı. Birkaç kez de tam tersini düşündüm: yalnızlığımı ve kesilmiş ilişkilerimi geri dönüş olmayana kadar üstlenmek ve –

Bırakalım da ne olacaksa olsun! Sevgili dostum, sen ve senin takdire şayan, incelikli eşin, özellikle siz ikiniz, benim sağlam toprak üzerinde son ayak basışlarımsınız. Garip!

Esen kal!
Sevgilerle F. N.

IV

1883-89

ZARATHUSTRA;
DEĞERLERİN KARŞIT DEĞERLERİ;
TORİNO

IV. 1883-89: Zarathustra; Değerlerin Karşıt Değerleri; Torino

1883

Ocak: *Zarathustra*'i yazar. Şubat: "Bütün hayatım bakışlarımın altında parçalandı: tüm bu tekin olmayan, çaresizce korunmuş, her altı yılda bir, bir adım ilerleyen hayatım..." 13 Şubat: Wagner Venedik'te ölür. Mart: "Bir altı ay daha yaşamam için artık herhangi bir sebep göremiyorum, her şey sıkıcı, acı verici, *dégoûtant*." Malwida'ya: "Ben... deccalim." Gelecek kışı Barcelona'da geçirmeyi tasarlar. 4 Mayıs - 16 Haziran: Malwida von Meysenbug ve Elisabeth ile barışmak için Roma'dadır. Yazı: *Zarathustra II*. 14 Haziran: Sils Maria'ya gelir. Elisabeth'in sürekli olarak Lou ve Rée'ye attığı iftiralar nedeniyle yeniden koparlar. *Zarathustra*'nın yayımlanması. Liepzig'de ders vermeyi planlar (vazgeçer). Eylül: Naumburg'dadır. Kız kardeşi, Wagner'in takipçisi, Yahudi düşmanı bir öğretmen olan Bernard Förster ile resmi olarak nişanlanır. Ekim (?): *Zarathustra II* yayımlanır; Overbeck'i ziyaret eder. Cenova'ya geri döner. Kasım sonu: Villafranca yoluyla Nice'e gider. 1883–84 Kışı: Viyana'dan Julius Paneth ile sohbetler.

1884

18 Ocak: *Zarathustra III*'ü bitirir (Nisan sonunda yayımlanır): "bütün bir denizci hikâyesinin inanılmaz verimli bir şeklide meydan okuması." 20 Nisan'a kadar Nice'tedir. 21 Nisan – 12 Haziran: Gast ile Venedik'tedir. 15 Haziran – 2 Temmuz: Basel'de Overbeck'i ziyaret eder ve hastalanır. 12–15 Temmuz: Zürih'tedir, Meta von Salis ve Resa von Schirnhofer'i ziyaret eder. 16 Temmuz – 25 Eylül: Sils Maria'dadır. Bir zamanlar Chopin'in öğrencisi olan Bayan Mansurov ile

sohbetler. 26 – 28 Ağustos: Heinrich von Stein ziyarete gelir. Ekim: Elizabeth ile Zürih'tedir (yeniden barışma). Gootfried Keller ile tanışır. Friedrich Hegar Gast'ın operası *Löwe von Venedig*'e özel bir uvertür ayarlar. Kasım: Menton'dadır; *Zarathustra IV*'ü yazar. Aralığın başı: Nice'e gelir. *Tristan* hakkında Carl Fuchs'a bir mektup yazar, *çöküşün* ritimleri.

1885

Zarathustra IV'ün özel basımı. "R. Wagner'in müziği ... bu bulutlu, yapışkan ve hepsinin de ötesinde fazla dramatik ve gösterişli müziği nasıl da korkunç buluyorum. En az, örnek vermek gerekirse, Schopenhauer'in felsefesi kadar." Okuma: St. Augustine, *İtiraflar*. Yazı Roma'da bir manastırda geçirmeyi tasarlar. Nisan – 6 Haziran: Gast ile Venedik'te. 22 Mayıs: Elizabeth'le Bernhard Förster'in evliliği. 7 Haziran – Eylül ortası: Sils Maria'dadır. Yazı: *Jenseit von Gut und Böse*. Eylül ortası: Liepzig'de bazı kısa kalışlarla Naumburg'a gider (Kasımın sonuna kadar). Rée'nin *Enstenhung des Gewissens*'inin ve Lou'nun *Kampf um Got*'unun yayımlanması. Kasım başı: Münih'te Reinhart ve Irene von Seydlits'i ziyaret eder. Kasım ortası: Nice'e gider. St. Jean Tepesi'ne Noel yürüyüşü.

1886

Yazı: *Jenseit von Gut und Böse* ve eski kitaplarının yeni basımlarına ön sözler (1886–87 arası basılanlar). Kız kardeşi ve kocası Paraguay'a gider. Mayıs: Venedik'te bir hafta yalnız kalır, ardından kısa bir süreliğine Münih'e gider. Mayıs ortası – 27 Haziran: Naumburg ve Liepzig'dedir. Annesi ona Keller'in *Das Sinngedicht*'ini okur. Rohde ile Liepzig'de son kez buluşur. Gast'la da buluşur ve yedizlerini öğrenir. Haziran sonu: Chur'dadır. Temmuz – 25 Eylül: Sils Maria'dadır. *Jenseits von Gut und Böse* yayımlanır. Fynnler, Helen Zimmern ve Bayan Mansurov'la dostluk eder. Eylül: *Jenseits von Gut und Böse*'yle ilgili J. V. Widman'dan olumlu eleştiriler alır. Ekim: Taine'den mektup alır. Cenova'ya ve Ruta'ya gider. 22 Ekim: Nice'tedir. Felsefesini sistem haline getirmek için yoğun çalışır.

1887

Ocak: Monte Carlo'da *Parsifal*'in başlangıcını duyar ve son derece etkilenir. Epictetus'u Hıristiyanlığın sahte-filozofu bakışıyla okur ("country-parson"): "Hepsi Platon'un suçu. Kendisi halen Avrupa'nın en büyük şanssızlığıdır." Okuma: Dostoyevski (*L'esprit souterrain*); Renan'ın *Origines de la Chretiente*'sini ve Sybel'in Fransız Devrimi üzerine yazdıklarını da okur. "Günümüz Almanya'sı... Şu zamana kadar *Geist*'ın var olmuş en aptalca, yıkılmış, sahte formunu temsil ediyor." 23 – 24 şubat: Nice'te deprem olur. Mayıs: Lou Salome Friedrich Carl Andreas'la nişanlandığını açıklar. Nisan – Haziran: Conobio, Zürih, Ammden, Chur ve Lenzerheide'ye gider. 12 Haziran – 19 Eylül: Sils Maria'dadır. Özellikle sağlık durumu kötüdür ve depresyondadır: "Ciddi psikolojik hastalıkların bir etkisi." 7 Temmuz: Hippolyte Taine'e yazar. 10 – 30 Temmuz: *Zur Genealogie der Moral*'ı yazar (Eylül'de yayımlanır). Heinrich von Stein vefat eder. Meta von Salis ve dostu Bayan Kym Sils Maria'da birkaç hafta geçirirler. Eylül: Deussen ve karısı ziyarete gelir. 20 Eylül: Fynleri Lago di Como'da Menaggio'da ziyaret eder. 22 Ekim: Nice'tedir. Gast'ın orkestralaştırdığı "*Hayata İlahi*" basılır. On sekizinci yüzyıl İtalyan ve Fransız müziğiyle ilgilenir (Gluck, Piccini): Abbe Galiani'yi okur; Goncourt kardeşlerin *Journal*'ını (2. bölüm) da okur. 26 Kasım: Goerg Branders'dan mektup alır. Gersdorff'la dostlıklarını tazelerler (1877'den beri iletişimleri seyrektir). Rohde'ye son mektubunu yazar (*a propos Taine*). Annesi natron-karbon karışımı dumansız bir ocak yollar. Gast'a Rousseau ve Voltaire'i karşılaştırın bir mektup yazar.

1888

Seydlitz'e bir mektup yazar: "şimdi yalnızım... insanlığın şu vakte kadar sevip saydığı her şeye karşı amansızca verdiğim yeraltı mücadelesinde." Wagner ve Baudelarie'in birbirine benzer ruhlar olduklarını keşfeder. Yazı: *Der Fall Wagner* (Ekim'de yayımlanır). Nice'den 2 Nisan'da ayrılır ve Cenova yoluyla Torino'ya gider.

5 Nisan – 5 Haziran: Torino'da ilk dönemler. Barndes'in Kopenhag'da onunla ilgili ders verdiğini duyar. Gast Berlin'de von Krause ev halkına müzik dersleri vermek üzere görevler almaya başlar. Mayıs: "*Manu'nun Aşkları*"nın (*Manava Dharmasastra*) Fransızca çevirisini okur. 6 Haziran – 20 Eylül: Sils Maria'dadır. Sağlığı çok kötüleşir. Stendhal'ı bir kez daha okur. Deussen, basım masraflarını karşılamak için, 2000 mark tutarında isimsiz bir hediye yollar; Meta von Salis aynı sebeple 1000 frank verir. Deussen ziyarete gelir. Yazı: *Götzen- Dammerrung* (Ocak 1889'da yayımlanır). Wagner ve Riesmann hakkında Karl von Holten ile sohbetler. Fuchs'a klasik ve "zalim" metrik üzerine bir mektup yazar. 21 Eylül: Torino'ya döner. Yazı: *Der Antichrist* – "değerlerin çapraz değerleri üzerine ilk kitap." Ekim: *Ecce Homo*'yu yazar. "şu an en dünyadaki müteşekkir insanım... bu benim en büyük hasat mevsimim." Fiziksel sağlığında ani bir geri dönüş olur. Kasım: Malwida von Meysenbug'la Wagner hakkındaki bir konuşma üzerine kopuş yaşarlar. Yazı: *Nietzsche contra Wagner*. Kışı Korsika'daki Bastia'da geçirmeyi planlar. Gast ve Carl Spitteler tarafından *Der Fall Wagner*'le ilgili olumlu eleştiriler yapılır. Okuma: Strindberg'in *Les marie* ve *Le pere*ii. Sıklıkla konserlere katılır. Kasım sonu – 7 Aralık: Strindber'le ilk mektuplaşmalar – suçla ilgili deha üzerine (*Prado, Chambige*).

Ecce Homo için Fransızca tercüman bulamaz (sonunda 8 Aralık'ta basıma yollar). "Bugünlerde ara sıra hayatımın, *Ecce* ile başlayan, trajik yıkımını hızlandırmamak için hiçbir neden göremiyorum... içinde kendimin bir bütün olarak var olmadığı bir cümle artık yazmıyorum." "Tanrı da artık el çektiğine göre, bundan sonra dünyayı ben yönetmeliyim." "Burada, küçük bir prensmişim gibi bir muamele görüyorum... benim seyyar satıcı kadınım... tüm üzümlerin en tatlısını benim için bulana kadar dinlenmez." *Der Antichrist*'ın basım provalarını düzeltir. 31 Aralık: Yıkımın başlangıcı. Umberto'ya, İtalya kralına, Hohenzollen meclisine ve Vatikan Eyaleti sekreterine mesajlar yazar.

1889

3 Ocak: Piazza Carlo Alberto'da bayılır. 4 Ocak: Gast, Brandes, Overbeck, Bruckhardt, Cosima Wagner'e son kartpostalları yollar. 5 Ocak: Bruckhardt'a son mektubunu yazar. 8 Ocak: Overbeck Torino'ya gelir. 9 – 10 Ocak: Overbeck ve Miescher tarafından N Basel'e getirilir ve psikiyatri kliniğine yatırılır. 13 Ocak: N'in annesi Basel'e gelir. 17 Ocak: N annesiyle Basel'den Jena Psikiyatri Kliniği'ne gelir.

110. Franz Overbeck'e

[11 şubat 1883 tarihinde
Rapallo'dan ulaşmış]

Sevgili dostum,

Parayı aldım ve bir kere daha yıllardır size ne kadar da hoş olmayan dertler yaşattığımı düşündüm. Büyük ihtimalle bu daha uzun sürmeyecek.

Senden saklamayacağım, çok kötü bir durumdayım. Etrafım her zaman gece; sanki şimşek çakmış gibi hissediyorum – kısa süreliğine kendi öğemde ve kendi ışığımdaydım. Ve şimdi hepsi geçti. Kaçınılmaz bir şekilde parçalara ayrılacağımı düşünüyorum, eğer bir şeyler olmazsa... Ben kedimi, fiziksel düşünce stilimle, Avrupa'nın meydana çıkardığı, karasal ve iklimsel rahatsızlıkların bir kurbanı olarak görüyorum. Fazladan bir duyu organına ve yeni, çok kötü bir azap kaynağına sahip olmakla nasıl başa çıkabilirim! Sonuçta rahatlamanın geleceğini düşünmek bile insanları bana ıstırap vermekle suçlamaktan kurtarıyor. Yine de bunu *yapabilirim*! Ve çok sıklıkla bunu yapıyorum. Mektuplarımda sana bahsettiğim her şey sadece bir ayrıntı. Böylesine azap veren ve iğrenç çeşitli anıların yüküyle başa çıkmalıyım!

Bir an bile unutmayı başaramıyorum, örneğin, annemin benim rahmetli babam için bir utanç kaynağı olduğumu söylediğini.

Diğer örneklerle ilgili hiçbir şey söylememeliyim ama tabancanın namlusu şimdi benim için nispeten güzel düşüncelerin kaynağı.

"Bütün hayatım bakışlarımın altında parçalandı: başka her şey, bütün insani ilişkilerim bana bir maske görevi üstlenir ve ben sürekli olarak bütünüyle gizli bir hayatın yaşayan kurbanıyken tüm bu korkunç, bilerek tecrit edilmiş, bir adımı altı yıl olan[1] bir gizli yaşam, benden gerçekte hiçbir şey istemiyor, sadece bir adım daha atmak dışında. Devamlı en cani tesadüflerle karşılaşıyorum veya daha ziyade, ben bütün tesadüfleri cani bir hale getiriyorum.

Sana bahsettiğim, on yıllık çalışmanın ürünü olan bu kitap, şimdi bana son arzum ve vasiyetnamemmiş gibi geliyor.[2] En sivri odaktan benim görüntümü içeriyor, olduğum gibi, *bir keresinde* ben bütün yüklerimden kurtulmuş olduğum için. Bu bir şiir, atasözleri koleksiyonu değil.

Roma'dan korkuyorum[3] ve karar veremiyorum. Beni orada kim bilir ne gibi işkenceler bekliyor! Bu durum da ben de kendimin kopyacısı olmaya karar verdim.

Bu gökyüzünün altında ve bu değişen havayla ne yapabilirim! Ah, bu korkusuzluk! Ve aynı zamanda biliyorum ki, göreceli olarak, denizden "bu en iyisi"!

En sıcak teşekkürlerimle, sana ve sevgili eşine en iyi dileklerimle,

F. N.

---

1 "6 yıllık" deyimi 1864-1869 (Bonn'da ve Leipzig'de öğrencilik yılları, 1869-76 (Basel'de profesörlük, Wagner ve Wagner'le bozuşma), 1876-82 (Lou ile dostluk dönemi), 1883-89 *Zarathustra* ile çöküş dönemini izler. Bu mektup büyük bir tesadüf eseri, Wagner'in Venedik'te, 13 şubat'ta ölümünden dört gün önce yazılmış.

2 *Also Sprach Zarathustra (Böyle Buyurdu Zerdüşt)*, (ilk karalamaları ağustos 1881'de Sils Maria'ya dek gelir)

3 22 şubat tarihli Overbeck'e mektubunda N, kız kardeşinin Roma'da Malwida von Meysenbug'a davet edildiğini yazmıştı. N, 4 Mayıs ile 16 Haziran tarihleri arasında Roma'daydı ve Zarathustra'nın 2. bölümünü yazı. Kız kardeşi aralarındaki uzlaşmazlığı gidermeye çalıştı ama 1883 yazı sonlarına doğru yeni bir anlaşmazlık ortaya çıktı.

111. Peter Gast'a

Rapallo, 19 şubat 1883

Sevgili dostum:
Son mektuplarının her biri benim için bir kutsamaydı; bunun için sana bütün kalbimle teşekkür ediyorum.

Bu kış hayatımdaki en kötü kıştı ve kendimi *doğanın* verdiği rahatsızlığın bir kurbanı olarak görüyorum. Büyük Sel'in eski Avrupa'sı beni öldürecek; ama büyük ihtimalle yardımıma birisi yetişecek ve beni çıkarıp Meksika'nın platolarına götürecek. Bu tip yolculukları tek başıma kaldıramam. Gözlerim ve başka şeyler bunu yasaklıyor.

Havadan kaynaklanan, üzerimdeki inanılmaz yük (Etna bile faaliyete geçmeye başlıyor!) kendisini, içimdeki baskısı *felaket* olan düşünce ve duygulara çevirdi ve bu yükün birden bire, on tane, kesinlikle temiz ve taze Ocak gününün etkisiyle erimesiyle "Zarathustra"m meydana geldi, tüm yapıtların en *özgürü*. Teubner basıma başladı bile; kendim temize çektim. Tesadüfen, Schmeitzner geçtiğimiz yıl *bütün* yazdıklarımın daha iyi sattığını rapor etti. Büyüyen ilgiyle ilgili çeşitli şeyler işitiyorum. Reichstag ve Bismarck taraftarlarının (Delbrück) bir üyesi bile, benim Berlin'de değil de Santa Margherita'da yaşamamdan duyduğu memnuniyetsizliği ifade etmiş.[4]

Bu dedikoduyu affet; diğer bütün konuların aklımda ve kalbimde olduğunu biliyorsun. Son zamanlarda oldukça hastaydım. Benimle en çok ev sahibim ve karısı ilgilendi. Şimdi yeniden iyiyim ve hatta Wagner'in ölümünün bana, sahip olabileceğim en büyük rahatlamayı verdiğini düşünüyorum.[5] Altı yıl boyunca, herkesten

4 Hans Delbrück (1848-1929) Treitschke'nin Berlin Üniversitesi'nde tarih kürsüsünde yerine gelmişti. İlk dönemlerinde oldukça muhafazakârdı (İmparator için, Papa'ya, federalizme, parlamenterizme ve kapitalizme karşı) fakat 19. yüzyıl başlarından itiraben daha liberal oldu; siyasi plandaki ahlak dışı olayları sert bir şekilde eleştirir hale geldi, özellikle azınlıklar konusundaki politikalara karşı. Anneliese Thimme onun hayat öyküsünü kitaplaştırdı.

5 Wagner Viyana'da 13 şubat'ta öldü. Kış boyunca N'nin üzgünlüğü, Lou hikâyesi nedeniyle Wagner çevresi tarafından alaya alınacağı korkusundan kaynaklanıyordu. Kız kardeşinin entrikaları, onun en gizli düşüncelerinin ifşa edildiği ve Lou hakkında yanlış yaptığının bütün Avrupa başkentlerinde alaylı bir şekilde konuşulduğu şüphesini yaratmıştı. Bu korkusu için 109. mektuba bakın.

çok gıpta ettiğin bir adamın karşıtı olmak çok zordu ve ben bu kadar kaba yaratılmamışım. Sonuç olarak, benim karşısında kendimi savunduğum eski Wagner'di; gerçek Wagner'e gelirsek, onun iyi bir mirasçısı olmalıyım (Malwida'ya da ara sıra söylediğim gibi). Geçen yaz Almanya'da etkilemeye değer bütün insanları benden aldığının ve onları karmaşık ve kendi zamanının ıssız kötü niyetine sürüklediğinin farkına vardım.

Doğal olarak, Cosima'ya yazdım.

Lou'yla ilgili söylediklerin beni çok güldürdü. *Bununla* ilgili zevkimin senden farklı olduğunu mu söylüyorsun? Hayır, kesinlikle değil! Ama bu durumda konu, "çekici olup olmamakla" pek de ilgili değil, soru gerçekten endamlı bir insanın yok olup olamayacağı.

Sana kanıtlarımı yeniden gönderebilir miyim, benim eski, yardımsever dostum? Her şey için çok teşekkürler.

F. N.

112. Franz Overbeck'e

[Rapallo damgalı, 22 şubat 1883]

Sevgili dostum:
Her şey gerçekten çok kötü. Sağlığım üç yıl önceki durumuna döndü. Her şey bozuk, midem öyle kötü durumda ki rahatlatıcıları bile kabul etmiyor. Hal böyle olunca çok büyük acılar içinde, uykusuz geceler geçiriyorum. Dahası derin bir öfke yakamı bırakmıyor. Ah, doğa beni kendime eziyet etmem için çok fena bir şekilde techizatlandırmış durumda! Tabii ki, dışarıdan sanki çok mantıklı bir hayat sürdürüyormuşum gibi görünüyor. Ama hayal gücüm, aklımdaki *et hoc genus omne*,[6] benim mantığımdan daha güçlü.

Roma'dan konuşacak olursak, onlara dün yazdım; şu an kimseyle konuşmak istemiyorum. Başkalarından duyduğuma göre kız

6 *Et hoc genus omne:* Latince deyim, her çeşit şey. (Ed. n.)

kardeşim Roma'da bekleniyormuş ve oraya Venedik üzerinden gidecekmiş.

Cumartesi günü Cenova'ya taşınıyorum; bundan sonra adresim (*lütfen* kimseye verme): Cenova (İtalya), Salita delle Battestine 8 (interno 6).

Daha önceki yöntemlerle, inzivaya çekilerek, sağlığımı yeniden kazanmayı düşünüyorum. Geçen seneki hatam yalnızlıktan vazgeçmekti. Entelektüel görüntüler ve süreçlerle sürekli ilişki içinde olduğum için öylesine hassas bir hale geldim ki günümüz insanıyla iletişim kurmak ıstırap çekmeme ve her şeyden vazgeçmeme neden oluyor; sonuç olarak da bu beni sert ve adaletsiz yapıyor – kısaca, bana uymuyor.

Wagner tanıdığım en *dolu* insandı ve bu açıdan altı yıl için pek çok şeyden vazgeçmeliyim. Ama ölümcül bir hakaret aramıza girdi ve eğer daha uzun süre yaşasaydı çok kötü şeyler olabilirdi.

Lou tanıdığım en *kurnaz* insan. Ama dahası dahası.

Benim *Zarathustra*'m basılmak üzere.

Cosima'ya yazabileceğim en kısa zamanda yazdım; yani kastettiğim, yatakta geçirdiğim en kötü günlerin ardından.

Hayır! *Bu* hayat! Ve ben de hayatın savunucusuyum!

Yıl içinde zaman müsaade ettiğinde, dağlara gitmek istiyorum, Mont Blanc'ın güneydeki yamaçlarına.

Hiçbir şey işe yaramıyor; ben kendime yardımcı olmalıyım, yoksa biterim.

Senin ve sevgili eşinin sağlığı nasıl?

Dostun F. N.

113. Franz Overbeck'e

[24 Mart 1883'te Cenova'da alınmış]

Sevgili dostum,

Sanki bana çok uzun zamandır yazmamışsın gibi hissediyorum. Ama herhalde yanılıyorum; günler bir gün boyunca ne yapacağımı bilemeyeceğim kadar uzun; hiçbir "ilgi" alanım yok. Derinlerde, hareketsiz siyah bir melankoli yatıyor, yorgun. Genellikle yataktayım –bu, benim sağlığım için en iyisi– ve oldukça inceldim, insanlar inanamıyorlar; şimdi iyi bir *tarttoria*[7] buldum ve kendimi yeniden besleyeceğim. Ama en kötüsü, bir altı ay daha yaşamak için herhangi bir sebep göremiyorum. Her şey sıkıcı, acı verici ve *degoutant*. Pek çok şeyden vazgeçtim ve çok acı çektim. Anlayışların hepsinin ötesinde geçmişteki tüm entelektüel yaşamımın eksiklerinin, hatalarının ve gerçek felaketlerinin farkına vardım. Şu an her şeyi düzeltmek için çok geç; artık iyi olan hiçbir şey yapamıyorum. Herhangi bir şey yapmaktaki amaç nedir?

Her şey bana en son aptallığımı hatırlatıyor; *Zarathustra*'yı[8] kastediyorum (elyazımı okuyabiliyor musun? Bir domuz gibi yazıyorum). Her gün unutuyorum; bunun bir erdemi var mı merak ediyorum; bu kış bir karar vermek için yetersizim ve her iki şekilde de aptalca şeyler olabilirdi. Bu arada, onunla ilgili ne bir şey duydum ne de gördüm; en son onun basımını şart koşmuştum. Ama benim genel yorgunluğum, günden güne, tüm basımı iptal etmek için telgraf çekmekten beni alıkoydu; basım provası için dört haftadan daha uzun süredir bekliyorum – bana bu şekilde davranmak kabalık. Ama şu günlerde bana karşı kim nazik ki? Bırakalım öyle olsun.

Kış bu yıl bir ya da iki ay daha uzun sürdü. Eğer öyle olmasaydı en kısa zamanda dağlara gitmeyi ve dağ havasını denemeyi düşünebiliyor olacaktım. Cenova benim için doğru yer değil; Dr. Breiting öyle söylüyor.

---

7 Tarttoria: bir çeşit İtalyan lokantası. (Ed. n)

8 *Also Sprach Zarathustra*'nın ilk bölümü.

9 Karl Liebermeister Basel Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde profesördü.

Bir kere bile yürüyüşe çıkamadım. Geceleri çok terliyorum. Günlük baş ağrılarım hafifledi ama hâlâ düzenli bir şekilde kendini gösteriyor.

Yakınlarda Liebermeisters'ı Hotel de Genes'de ziyaret ettim; şimdi Santa Margherita'dalar.[9]

Umarım sen ve sevgili eşin mutlusunuzdur; hayatın kesinlikle bir başarısızlık değil. Bunu memnuniyetle düşünüyorum.

Dostun F. N.

114. Malwida von Meysenbug'a

[Cenova, Mart sonu, 1883]

Sevgili dostum:

Kararlı bir adım attım; her şey yolunda. Ne olduğu hakkında size bir fikir vermesi açısından benim ilk "okuyucu"mdan gelen bir mektubu ekliyorum, bir kez daha basımla ilgili bana asistanlık yapan, Venedikli mükemmel dostum.

Cenova'dan en kısa zamanda ayrılıyorum ve dağlara gidiyorum. *Bu* yıl kimseyle konuşmak istemiyorum.

Benim yeni adımı bilmek ister misiniz? Kilise dilinde mevcut – *Antichrist.*

Nasıl güleceğimizi hiç unutmayalım!

İçten bağlılıkla, sevgiler F. Nietzsche

Cenova, Salita delle Battistine 8, interno 4.

115. Peter Gast'a

Cenova, 6 Nisan 1883

Sevgili dostum,
Mektubunu okurken içimden bir titreme geçti. Eğer haklıysan, o zaman benim hayatım bir hata değil demek mi oluyor bu? Ve en azından kesinlikle, bunu en çok düşündüğüm bir zamanda?

Diğer taraftan, mektubun bana yaşayacak daha uzun zamanımın kalmadığı hissini verdi; bu doğru olabilir. Sevgili dostum, *ilk* çocukluğumdan itibaren, hayatın dertlerinin nasıl da bol ve devamlı bir şekilde üzerime yüklendiğine inanamayacaksın. Ama ben bir askerim ve bu asker, en sonunda, *Zarathustra*'nın babası oldu! Bu ebeveyinlik onun umuduydu; şimdi Sanctus Januarius'un şiirsel hitabının anlamını hissettiğini düşünüyorum: "Sen, benim buzdan ruhumu ateşli mızrağınla ikiye ayıran ve en yüksek umutların denizinin üzerine bir fırtına gibi inmesini sağlayansın."[10]

Ve "Yeni Başlayan Trajedi"nin anlamını da çözmüşsündür.

Bu kadarı yeterli. Muhtemelen senin mektubunun getirdiği mutluluktan daha fazlasına sahip olamadım hayatım boyunca.

Şimdi bana biraz tavsiye ver. Overbeck benim için endişeleniyor (*Zarathustra*'yı göz önünde tutarak ona güvenmelisin) ve yakınlarda Basel'e geri dönmemi, üniversitede değil ama belki Pädagogium'da tekrar öğretmen olmamı ("Almanca hocası" olmalıymışım) önerdi. Bu onun iyi ve kibar hislerinin bir işareti – hatta bu beni neredeyse heyecanlandırıyor; buna karşı olmamın nedenleri ise hava, rüzgâr ve benzeri şeyler. Overbeck "açılışlar" olacağını düşünüyor, ben de aynı fikirdeyim; insanlar beni kibar bir şekilde hatırlıyor ve gerçeği söylemek gerekirse, o kadar da kötü bir öğretmen değilim. Gözlerim ve uzun süreli beyin çalışmasına olan yetersizliğim dikkate alınmalı, aynı şekilde, kendimi varlığında mutlu ve iyi hissettiğim Jakob Burckhardt'ın yakınlığı da unutulmamalı. Bu yaz, eski yazılarımın

10 Şiirin sekiz dizesinden ilk dördü *Die fröchliche Wissenschaft*'ın (4. kitap) Sanctus Januarius bölümünün girişinde yer alıyordu. N. onu "tropiği geçme"nin bir kaydı olarak oraya koymuştu. 104 ve 101 numaralı mektuplarla kıyaslayınız.

yeni basımlarına birkaç önsöz yazmak istiyorum: Yeni basımlarından umutlu olduğum için değil ama yapılaması gerekenleri zamanında yapmış olmak için. Aynı zamanda eski yazılarımı temizlemek ve stilini daha açık bir hale de getirmek istiyorum; ama bu ancak bazı kesin sınırlar içinde olmalı.

Apulialı çobanların dansı nasıl gidiyor?

Zarathustra'nın edebi bir eğlence parçası olarak dünyaya gelmesi düşüncesi midemi bulandırıyor; kim onun kadar ciddi olabilir! "Son dönem Wagner" otoritesine sahip olsam her şey çok daha iyi olurdu. Ama şimdi kimse beni güzel mektupların yazarlarının arasına çıkmaktan kurtaramaz. Lanet!

Bağlılık ve minnettarlıkla, dostun Nietzsche

116. Carl von Gersdorff'a

Sils Maria [28 Haziran 1883]

Sevgili eski dostum Gersdorff,
Bu arada büyük bir acın olduğunu öğrendim, annenin vefatı. Bunu duyduğumda hayatta tek başına olmayışın içimi rahatlattı ve bana en son yazdığın mektupta karından bahsederken kullandığın sıcak ve minnettar kelimeler aklıma geldi. Gençliğimizde de böyle *zor* zamanlar yaşamıştık, sen ve ben, çeşitli sebeplerden; ama olgunluk çağımızda nezaket, rahatlık ve yüreklendiricilikle dolu deneyimler yolumuza çıkarsa çok güzel ve doğru olur.

Bana gelince, arkamda herkesin kendinden beklemediği, gönüllü olarak üstlendiğim oldukça uzun, zor entelektüel çilecilik yıllarım var. Geçen son altı yıl bu anlamda en büyük öz-fetih yıllarım oldu; sağlık sorunu, yalnızlık, anlayışsızlık gibi çok kötü durumlardan kurtulmamı hesaba katmıyorum. Hayattan arta kalan, beni hayata katlanmak zorunda bırakan şeyin eksiksiz ve dolu bir ifadesi. Sessiz-

lik zamanı *geçmişte kaldı*: önümüzdeki birkaç hafta içinde sana gönderilecek olan *Zarathustra*'m, irademin nasıl da yitip gittiğini sana österir.[11] Bu küçük kitabın efsanevi bir havası olmasına aldanma: Bütün düz ve ilginç kelimelerin ardında benim *en derin ciddiyetim* ve *felsefem* yatıyor. Bu benim kedimi ortaya koymamın bir başlangıcı, fazlası değil! Gayet iyi biliyorum ki şu an hayatta olan hiç kimse *Zarathustra* gibi bir şey yapamaz ...

Sevgili eski dostum, şimdi yeniden, üçüncü kez, Yukarı Engadin'deyim ve buranın başka hiçbir yerin olamayacağı gibi benim gerçek evim ve yetiştiğim toprak olduğunu düşünüyorum. Ah, içimde gizli kalmış, kelimeler ve formlarla ifade edilmeyi bekleyen o kadar çok şey var ki! İçimdeki sesi duymak için ihtiyacım olan sessizliğin, yüksekliğin, yalnızlığın sınır yok.

Etrafıma bir çeşit ideal köpek kulübesi inşa edecek kadar para kazanmak istiyorum. Demek istediğim, iki odalı, ahşap, Sils Gölü'ne açılan, üzerinde bir zamanlar Roma'ya ait bir kalenin bulunduğu bir yarımadada bir ev. Çünkü uzun vadede, şimdiye kadar yaptığım gibi, bu çiftlik evlerinde yaşamaya devam edemem; odalar çok alçak ve dar ve bir rahatsızlık unsuru her zaman var. Sils Maria halkı artık hakkımda çok samimi düşüncelere sahip; ben de onları seviyorum. Çok güzel bir han olan Hotel Edelweiss'de yemek yiyorum, tek başıma tabii ki ve fiyatları da benim sınırlı şartlarımı aşmayacak düzeyde. Geniş bir kutu kitapla birlikte geldim ve önümüzdeki üç ayın icabına bakılmış durumda. Burada *benim* ilhamım yaşıyor: "Gezgin ve Gölgesi"nde "bu yere kan bağıyla bağlı olduğumu ve hatta bundan da fazlası olduğunu" söyledim bile.

İşte sana eski dostun münzevi Nietzsche hakkında bir şeyler anlattım. Dün gece gördüğüm bir rüya beni bunu yapmaya itti.

---

11 *Zarathustra I*'in basımı (500 bin ilahi kitabının basımı nedeniyle) geciktirilmişti, bu da N'yi çok kızdırmıştı. Baskı kopyasını içinde birer mektupla Mayıs ve Haziran aylarında Karl Ittillebrand, Jakolo Burckhardt ve Gottfried Kellere'e göndermişti. *Zarathustra II*'nin basımı da Schmeitzner'in anti-semitik çalışmaları için seyahatleri nedeniyle Ağustos ve Eylül ayları süresince bekletilmişti. 10 Temmuz'da N. kız kardeşine çok öfkeli bir mektup yazdı, eğer Schmeitzner kitabı basmayacak olursa ilişkiyi keseceği tehdidinde bulundu. Elisabeth ise Schmeitzner'in tarafını tuttu. O sırada Schmeitzner daha sonra Elisabeth'in kocası olacak anti-semitik Bernhard Föster'in kitabını basıyordu. Schmeitzner ile N arasındaki ilişki 1885'te yeniden kötüleşmişti.

Bana karşı iyi niyetli ve vefalı ol! Biz eski yoldaşız ve pek çok şey paylaştık.

Sevgilerimle, Friedrich Nietzsche

117. Franz Overbeck'e

[Yaz, 1883, Sils Maria'dan]

Sevgili dostum Overbeck,

Sana, yakınlarda sevgili eşine yazdığım gibi, birkaç samimi kelime yazmak istiyorum. Beni yaşamaya devam etmeye çeken ve uğruna en acı verici şeylere dayanmamı gerektiren bir *amacım* var.[12] *Bu amaç olmadan* olayları çok daha hafif algılayabilirim, yani yaşamayabilirim. Benim durumumu yakından görüp anlayan herhangi bir kimsenin "İşleri kendin için kolaylaştır! Öl!" deme hakkına sahip olması sadece geçtiğimiz yaz için geçerli değil; daha önceki zamanlarda da, çok kötü fiziksel şikâyetlerimin olduğu yıllarda da, durum benim için aynıydı. Benim Genoese yıllarım bile bu amaç uğruna yaşanılan uzun bir öz-fetih zinciriydi ve tanıdığım hiçbir insanın zevkine uymazdı. Yani, sevgili dostum, "içimdeki zalim", yılmayan zalim, bu sefer de fethetmemi istiyor. (Fiziksel acılarımın süresi, yoğunluğu ve çeşitliliği göz önüne alındığında kendimi en deneyimli ve denenmiş insanlar arasında sayabilirim; ruhsal acılarla deneyimlenmem ve denenmem de kısmetim mi acaba?) Ve düşünce şeklim ve son felsefem içinde tutarlı olmam gerekirse, mükemmel bir zafere sahip olmalıyım –yani, deneyimlerin altına ve en verimli kullanım şekline dönüştürülmesi konusunda.

Bu arada ben hâlâ bir güreş maçında gibiyim, sevgili eşinin yakınlarda benden istedikleri ile kendimi, yaşlı Laocoön'den tuzak kurup yılanları öldürmesini istemesi gibi hissettim.

Akrabalarım ve ben çok farklıyız. Onlardan mektup almamak için geçen kış aldığım önlemler daha fazla sürdürülemez (ben yete-

12 Overbeck'e yazılan bu mektup N'nin kız kardeşiyle aralarındaki düşmanlığın, kız kardeşinin Lou'ya sürekli olarak iftira etmesi nedeniyle devam ettiğini gösteriyor. Ayrıca 118 numaralı mektuba bakınız.

rince sert değilim). Ama Rée'ye ya da Bayan Salome'ye karşı edilmiş her küçümseyici söz kalbimi kanatıyor; birilerinin düşmanı olmak için yaratılmamışım anlaşılan (ben böyleyken kız kardeşim geçenlerde bunun "canlı ve neşeli bir savaş" olmasından dolayı iyi bir ruh hali içinde olmam gerektiğini yazmış).

Bunları aklımdan çıkarmak için bildiğim en sert yollara başvurdum; özellikle en katı ve zor kişisel yaratıcılığımı kullanma konusunda kararlıyım (bu arada, "Ahlakçılar için Ahlak"ın müsveddelerini tamamladım). Ah, dostum, ben kesinlikle öz-egemenliğin ve uygulamanın eski kurnaz bir ahlakçısıyım; bu alanda mümkün olduğunca az şeyi boşladım; örneğin, geçen kış kendi öfke ateşimi tedavi ettim. Ama *dışarıdan* hiçbir destek almadım; tam tersi, geçen kışın berbat havası, Cenova kıyılarının hiç görmediği kadar kötü, soğuk, karanlık, yağmurlu bir yaz, her şey, beni dibi olmayan çukuruma mahkûm etmeye kararlı görünüyordu.

Ama tehlike çok yüksek. Benim doğam çok yoğun ve beni etkileyen her ne varsa doğrudan beynime ulaşıyor. Geçen yılın talihsizliği sadece bana hâkim olan amaç ve niyetlere oranla çok büyüktü; kendime böyle bir amaç edinmiş olmakla ilgili şüpheler duymaya başlamıştım ve hâlâ da duyuyorum. Zayıflığım tam da her şeyin ama her şeyin bana cesaret vermesi gerektiği bir anda beni alt etti!

Aklımı bundan tamamen uzaklaştırabileceğim bir yol düşün, sevgili dostum! En güçlü ve en uç yolların gerekli olduğunu düşünüyorum. Deliliğin içimde, gece ve gündüz, nasıl da şiddetlendiğini hayal bile edemezsin.

Bu yıl benim, kendimden ve acılarımdan kilometrelerce uzakta, en güneşli ve sakin şeylerim hakkında düşünmüş ve yazmış olmam gerekli; bu, bildiğim en hayrete düşürücü ve açıklanamaz şey.

Hesaplayabildiğim kadarıyla, *gelecek yıl*da da yaşamam *gerekli*, bir on beş ay kadar daha *tutunmam* için bana yardım et.

Schuls'da buluşma fikrini gerçekleştirebilecek herhangi bir yol bulabiliyorsan bana da haber ver. Bunu önerdiğin için her şekilde sana müteşekkirim.[13]

Sadakatle, Nietzsche'n

13 Ağustos ayında buluştular.

118. Malwida von Meysenbug'a

Sils Maria, Engadin, İsviçre,
Ağustos 1883

Benim çok muhterem ve sevgili dostum,

Ya da size bu şekilde hitap etmek saygısızlık mı? Kesin olan bir şey var, size karşı sınırsız bir güvenim var ve bu pek de fazla kelimelere dayanmıyor.

Kötü bir yaz geçirdim ve halen de geçirmekteyim. Geçen yılın üzücü hikâyesi en baştan başladı ve doğanın bu muhteşem yalnızlığını bozan ve onu cehenneme çeviren her şeyi fazlasıyla duymak zorunda kaldım.[14] Şu ana kadar duyduğum her şeye göre –ah çok geç!– bu iki insan, Lou ve Rée ayakkabılarımı bile yalatmaya değmezler. Bu fazlasıyla erkeksi benzetme için beni affedin! Bu, tam bir yalancı ve utanmaz bir iftiracı olan R'nin benim yoluma çıkmış olması büyük bir şanssızlık. Ve ben ona karşı ne kadar da sabırlı ve sempatik davrandım! O zavallı bir insan ve birisi ona yön vermeli. Onun zavallı ve namussuz düşünce ve yaşam tarzı beni iğrendirdiğinde bunu kendime ne kadar sık söyledim! 1876'da, seninle beraber Sorrento'ya geldiğini öğrendiğimde duyduğum rahatsızlığı unutamıyorum. Ve bu rahatsızlık iki yıl sonra geri döndü. Ben Sils Maria'daydım ve kız kardeşimin R'nin de geleceğini duyurması beni *hasta* etmişti. İnsan kendi içgüdülerine daha çok güvenmeli, tiksinme içgüdülerine bile. Ama Schopenhauer'in "merhameti" benim hayatımdaki dertlerin asıl nedeniydi. Bu yüzden de, erdemliliğe yeni dürtüler atfeden ve "benzer duygulara" karşı olan bütün insani etkililiğimizi azaltmayan erdemlere hevesli olmak için her türlü nedenim var. Çünkü bu, ancak herhangi bir yüce gönüllü Hellene'in gülebileceği bir yumuşaklık, aynı zamanda da ciddi bir pratik tehlike. İnsan kendi ideal *insanı* konusunda *ısrarcı* olmalı; insan kendi ideal insanını benzer var oluşlara ve kendine zorla kabul ettirmeli;

14 Haziran 1884'de N, Malwida'ya bu mektupta yazdıkları için özür dileyen bir mektup yazdı. Bu konuyu örtbas etme ve sahtekrlık suçlaması için 125 numaralı mektuba bakınız.

böylece yaratıcı bir etki uygulamalı! Ama bunu yapmak için duygusallığının dizginlerini sıkı tutmalı ve ideale *karşıt* olan her şeye (mesela, L ve R gibi düşük karakterlere) düşman gibi davranmalı. "Erdemli bir dersi" kendime bu şekilde okuduğumu göreceksiniz ama bu "bilgeliğe" ulaşmak nerdeyse hayatıma mal oluyordu.

Yazı sizinle birlikte, sizin soylu dost çevrenizde geçirmeliydim, ama şimdi bunun için çok geç!

En sıcak sadakatim ve minnettarlığımla...

Nietzsche

119. Peter Gast'a

Sils Maria, Ağustos sonu, 1883

Öncelikle, sevgili eski dostum, çalıştığım zamanlardan, Demokritos ve Epikür ile ilgili –halen tam anlamıyla tüketilmemiş bir araştırma dünyası– bir başka hatırlatına, klasik filozoflar için bile fazlasıyla yeterli!

Biliyorsun, papirus ile yavaş yavaş ve büyük zahmetlerle kendinden söz ettiren Herculaneum Kütüphanesi bir Epikürcü kütüphane; bu nedenle Epikür'ün otantik yazılarının keşfedilme umudu var! Bir bölümünün anlamı çözülmüş, örneğin Gomperz (Viyana akademisinin *raporlarında*); "iradenin özgürlüğünü" konu alıyor ve (büyük ihtimalle) Epikür'ün kaderciliğin en ateşli karşıtı olduğunu gösteriyor, ama aynı zamanda da, bir *determinist* olduğunu da... Bu seni mutlu edecektir!

Dün *Zarathustra I*'nin basım kopyaları Naumann'dan geldi; onları okurken dört tane yanlış basım buldum. Bunun dışında, kitap güzel ve derli toplu. Henüz bütün bu şeyin objektif izlenimini edinmiş değilim; ama yine de, içerdiği problemlere işaret etmenin *ne kadar* zor olduğunu düşünürsek, "yerçekimi ruhu"na karşı hiç de göz ardı edilemeyecek bir *zafer* sergilediğini düşünüyorum. İlk bölüm ikinci bölümdeki duygu zincirine bir *temel hazırlayan* duygu zincirlerini

kapsıyor, bu bana anlaşılır ve "iyi bir iş" (marangoz deyimiyle) gibi geldi. Bu bir yana, halen bütün zorluklar ve en büyük zorluklar benim önümde.

Bütün yapının gerçeğe oldukça yakın bir tahminini yapacak olursak, yine kabaca en az iki yüz sayfa olacak. Eğer bunu başarabilirsem, ki ilk iki bölümde bunu başarıyormuş gibi *görünüyorum* (*Zarathustra* yapısına karşı hissettiğim tüm düşmanca duygulara rağmen), o zaman bir parti vermeli ve kutlamalar sırasında mutluluktan ölmeliyim. Beni affet!

Büyük ihtimalle ben, ilk iki bölüm için artistik güdülerle, daha karanlık ve loş ve gösterişli renkleri seçebilirdim eğer bu yıl ruhumu sakin ve parlak tutsaydım. Ama bu yıl daha sakin ve havai renklerin tesellisi benim için *hayati önem* taşımaktaydı; bu durumda ikinci bölümde sirkteki bir akrobat gibi sıçramalar yaptım. Detaylar inanılmaz derecede, ancak benim anlayabileceğim kişisel deneyimler ve acı çekişler içeriyor. Bana kan damlıyormuş gibi gelen bazı sayfalar vardı.

Her iki bölümü de bu yıl yapabilmiş olmam benim için esrarengiz bir durum. Benim tüm yazılarımda var olan bir figür –"insanın kendisine üstün gelmesi"– gerçeğe dönüştü. Ah, bunun ne demek olduğunu bir anlayabilsen benim hakkımda yüz kat daha iyi düşüneceksin, dostum Gast!

[imzasız]

120. Franz Overbeck'e

[Sils Maria'dan, 28 Ağustos 1883]

(Bu mektup sadece senin için)

Sevgili dostum,

Senden ayrılmak beni derinden etkiledi. Dönüş yolu boyunca kötülük ve karanlık düşünceler tarafından ele geçirilmiştim; bunların içinde, bütün bir yıl boyunca, yanlış zamanlarda sessiz kalarak ve

yanlış zamanlarda konuşarak, benim en başarılı girişimim olan kendimi fetihlerim sırasında beni aldatan ve böylece, özellikle de intikam ve cezalandırmanın verdiği utanç duygusundan feragat ettiğim dönemlerde beni en acımasız intikam duygularının kurbanı yapan kız kardeşime karşı gerçek bir nefret vardı. Bu çatışma beni adım adım *deliliğe* yaklaştırıyor.[15] Bunu en korkutucu şekilde hissediyorum ve Naumburg'a yapacağım bir yolculuğun bu tehlikeyi azaltacağını pek düşünmüyorum. Tam tersi! Bu, korkunç anlara yol açabilir ve aynı zamanda uzun zamandır gelişmekte olan nefret, kelimeler ve hareketlerle kendini gösterebilir ve bundan en kötü durumda kalacak olan ben olurum. O zaman, kız kardeşime mektup yazmak pek de tavsiye edilecek bir şey değil. Muhtemelen onunla yeniden barışmam bütün ilişki için en öldürücü hareketti. *Şimdi* anlıyorum ki kendisini Bayan Salome'den intikam almak için her türlü hakka sahip görüyor.[16] Özür dilerim!

Liepzig planının şüpheli olduğu konusunda fikir birliği yaptıktan sonra, Heinze'den, her şeye son veren bir mektup almak bana iyi geldi; gerçi benim açımdan bir umutsuzluk sahnesiydi.[17] Mektuba aynı zamanda *Zarathustra*'nın hakkında ilk okuyucu mektubunu da ekliyorum; garip bir ilişki, mektup hapishanede yazılmış. Beni mutlu eden bu ilk okurun bunun ne demek olduğunu daha önceden hissetmiş olması: uzun süredir beklenen Deccal. Hıristiyanlığa karşı Voltaire'den beri böylesine aşırı bir saldırı olmamıştır, ve doğruyu söylemek gerekirse, Voltaire bile bir fikrin böylesine saldırabileceğini düşünmemiştir.

15 N'nin dipnotu: Kız kardeşim üzerinde bu konuda baskı kurabilir miyim? Not: N'nin 1883 Ağustos başlarında yazdığı Elisabeth'e çok saygılı davrandığı için teşekkür ettiği bir mektup var. Ayrıca ilişkileri sırasında Rée'nin Lou'dan çok daha kötü davrandığını söylüyor. Schlechta bunu Elisabeth'in bir sahtekârlığı olarak değerlendiriyor.

16 Mayıs 1883'te Roma'da yeniden uzaklaşmalarından bahsediyor.

17 N, dört dönemden az olmamak üzere Leipzig Üniversitesi'nde ders vermeye hazırlık için Leipzig'de bir konuşma yapmayı planlıyordu. Bu plan Almanya'daki entelektüel çevrelerdeki etkisini genişletmek planının bir parçasıydı.

Zarathustra II için Köselitz şöyle yazıyor: "Z oldukça etkileyici; ama onun hakkında bir şeyler söylemem küstahlık olur, beni yere çarptı. Halen yerden kalkamadım!"

Gördün mü!

Bu arada, birlikte geçirdiğimiz süre içersinde eski okul dostum Krug beni ziyaret etmek istedi (kartvizitinde "Köln'deki Kraliyet Demiryolları Yönetimini'nin Müdürü" yazıyor).

Köselitz'in mektubu *Epikür* hakkında, bu felsefenin karşılaştırılamaz derinliğini ve insani kavrayışını gösteren sözler içeriyor (daha önceki *Seneca* hakkındaydı); kilise yanlısı yazarlar ve diğer yazımıyla uğraşanlar arasında Epikür'ün nerede olduğunu anlamak için kütüphaneye dolan "kişisel dilbilimciler"[18] olduğunu söylüyor.

Seni ve senin sıcak güvenini bu kadar yakından hissetmek ne büyük bir lütuftu! Ve birbirimizi ne kadar iyi anladık, anlıyoruz! Yürekli ve iyi hislerin benim şu an dengesi bozulmuş kafama destek olmaya devam etsin!

İçtenlikle, dostun Nietzsche

121. Erwin Rohde'ye

[Nice, 22 şubat 1884][19]

Sevgili eski dostum:

Bilmiyorum neden, ama son mektubunu okuduğumda, özellikle de çocuğunun büyüleyici fotoğrafını gördüğümde, sanki elimi tutup gözlerime hüzünlü bir şekilde bakmışsın gibi geldi; sanki "Nasıl bu kadar az ortak noktamız olur ve bu kadar farklı dünyalarda yaşarız! Ve yine de bir zamanlar – " demek istermiş gibi hüzünlüydü.

18 Orijinali "Leilophilologen". Kralın özel doktoru Liebarzt'a benzetilmeye çalışılmış.

19 N Eylül ayında Naumburg'daydı. Annesi ve kız kardeşi onun üniversitede ders vermesi için baskı yapıyorlar ve onu "hoş olmayan" insanlarla ilişkide olmakla suçluyorlardı. Ayrıca Eylül ayında kız kardeşi bir öğretmen ve anti-semitik propagandist olan Bernhard Föster ile nişanlanmıştı. Ekim'in ilk günlerinde N birkaç günü Basel'de Overbecklerle geçirdi, sonra Cenova'ya gitti. Kasım sonunda ise Nice'e, oradan da bir İtalyan kasabası olan Nizza'ya taşındı. 1 Şubat'ta Gast'a yazdığı /-

Ve işte olan bu, sevgili dostum, sevdiğim herkesle: her şey *bitti*, bu geçmiş, sabır; yine de buluşuyoruz, konuşuyoruz, sessiz kalmak için; halen mektuplaşıyoruz, sessiz kalmamak için. Ama gözlerdeki bakışlar doğruyu söylüyor: ve bu bakış bana (bunu yeterince sık duyuyorum), "Friedrich Nietzsche, şimdi tamamen yalnızsın!"

Ve işte gerçekten de vardığım nokta bu.

Bu arada ben kendi yoluma gidiyorum; aslında bu bir yolculuk, bir deniz yolculuğu... Columbus'un şehrinde yıllar boyunca boşuna yaşamadım!

Zarathustra'mın üç sahnesi bitti; sende ilk sahne var. Diğer iki sahneyi dört ya da altı hafta içinde sana yollamayı umut ediyorum.[20] Geleceğin bir çeşit dipsiz kuyusu, insanı, özellikle de içindeki neşeyi titretmek için bir şey. İçindeki her şey bana ait, hiçbir

---

../. mektupta kız kardeşinin anti-semitik mektuplar yazıp ona kötü davrandığından yakınıyordu. O zamanlarda ve sonrasında kız kardeşinin anti-semitikliği onun için çok rahatsız ediciydi. 2 Nisan 1884'te Overbeck'e, "Kız kardeşimle benim aramdaki ırkçı ayrılık nedeni," diye yazmıştı.

1883-84 kış dönemimdeki N'nin görünüşünü ve davranışlarını onu Nice'de ziyaret eden Viyanalı genç Yahudi Dr. Julius Paneth şöyle tanımlıyordu: "Olağanüstü derecede samimiydi. Bir peygamber tavrı ya da yapay duygusallık yoktu tavrında. Son çalışmalarından biraz korkmama rağmen, tavrı tam tersine doğal ve yumuşaktı. Biz oldukça sıradan sohbete girişttik, iklim, kalacak yer ve benzeri şeylerden konuştuk. Sonra bana en küçük bir şefkat belirtisi göstermeden, gözlerinin izin verdiği sürece içindekileri gün ışığına çıkarmaya çalışacağını söyledi. (...) Görünüşü beni olduğu kadar sizi de şaşkınlığa düşürürdü; coşkulu ya da öyleymiş gibi davranma da yoktu. Olağanüstü temiz bir yüzü, geniş bir alnı, temiz kahverengi saçları, gölgeli, derine batık gözleri –bazıları onun yarı kör olabileceğini düşünebilirdi– gür kaşlar, hoş, geniş yanakları ve oldukça uzun bıyıkları vardı, bunun dışında temiz tıraşlıydı (26 Aralık 1883'teki ziyaretini tanımlıyor). Bana gözlerini kapattığında bazı görüntüleri görme yeteneğinin olduğunu söyledi, çok canlı bir tanesi. sürekli değişiyor. fiziki rahatsızlıklar bu görüntüleri çok çirkin hale getirdi. Ayrıca bu, hayal gücünün çok rahatsız olduğunu gösteriyordu ki yalnızca bir bölümü bilince çıkıyordu. Yazdıklarına koşut olarak (..) bazı müzik parçaları bestelemeyi istiyordu. Yazıyla ifade edemeyeceği şeyleri müzikle söyleyebilirdi. ... Altı saati çok heyecanlı sohbetle geçirdik. N yorgun olmanın aksine, hayat dolu görünüyordu. Söylediği her şeyi kısa ve açık bir şekilde söylemişti. Davranışları tamamen doğal ve alçakgönüllü, ciddi ve ağırbaşlıydı, esprilere karşı duyarlıydı ve gülmek yüzüne çok yakışıyordu (3 Ocak 1884 ziyaretini tanımlıyor). N çok zıtlıklar taşıyor, ama içten çok samimi, olağanüstü iradesi ve çabası olan bir adam (29 Ocak ziyareti). *(Briefe und Berichte, 335-37)*

20 Overbeck'in 26 Ocak'ta aldığı mektuba göre N, Zarathustra III'ü 18 Ocak'ta bitirdi. N Overbeck'e şunları yazdı: "Son iki hafta hayatımın en mutlu haftaları. Hiç böyle bir denizde, böyle bir yelkenle açılmamıştım. 1870'ten beri, beni tanıdığın günden bugüne devam eden bütün denizcilerin masallarının coşkulu ve olağanüstü kalkışması doruğuna ulaştı." *(Briefe und Berichte, 329)*

yerden model alınmamış, benim kanımdan, öncü; içinde yaşamış olan bir kimse, her şeyi farklı görerek dünyaya geri dönüyor.

Ama bunun hakkında konuşmamalıyım. Senden, yine de, bir *edebiyat insanı* olarak, bir itirafı saklamayacağım; bu benim teorim. Z ile ben Alman dilini mükemmeliyetçi bir döneme soktum. *Luther* ve Goethe'nin ardından bir üçüncü adım daha atılmalıydı. Bak ve gör, benim iyi dostum, bakalım sertlik, esneklik ve ahenk dilimizde hiç bu kadar iyi eşlik etmişler mi birbirlerine. Benim kitabımdan bir sayfa okuduktan sonra Goethe'yi bir oku, ve bir teknik ressam olarak Goethe'ye has olan "dalgalı" özelliğin, dile şekil verenlere de yabancı bir şey olmadığını hissedeceksin.[21] Güç ve Luther gibi kaba olmayan, mertlik bakımlarından benim yazdıklarım onunkinden üstün. Benim stilim bir dans; her çeşit simetrinin bir oyunu ve bu simetrilerin haddini aşması ve alayı. Bu bütün sesli harflere işlemiş durumda.

Beni affet! Bunu bir başkasına itiraf etmemeye dikkat etmeliyim, ama sen bir keresinde (sanırım bunda tek başınasın) benim anlatımımla ilgili memnuniyetini dile getirmiştin.

Her ne kadar kendimi şiirin antiteziyle zalimce yönetmiş olsam da, kelimenin en radikal anlamıyla, bir şair olarak kaldım.

Ah, dostum, ne kadar da çılgın ve sessiz bir hayat yaşıyorum! O kadar yalnız, yalnız! O kadar "çocuk"suz.

Beni, benim de seni hatırladığım gibi, sevgiyle hatırla.

Sevgiler, F. N.

21 Orijinali "auch dem Sprachbildner nicht fremd blieb." Yapı, sorudan "dile şekil veren" olarak N de, Goethe'de düşünülebilir. Bu ilginç bir biçimde kendini kutlamanız dolaylı bir biçimi. "Teknik ressam" Goethe olarak, Goethe'nin çizimlerini kastediyor.

122. Franz Overbeck'e

[Nice, 7 Nisan 1884] Pazartesi

Çok teşekkürler, sevgili dostum! Mickiewicz referansların da uygun geldi: *Polonyalılar* (sonuçta onlar benim gerçek "atalarım") hakkında çok az şey bildiğim için utanıyorum. Chopin'le uyum içinde olan ve Chopin gibi bana iyi gelen bir yazar bulmayı o kadar çok istiyorum ki! Lipiner ile ilgili *oldukça* kesin bir bilgi yakınlarda bana ulaştı: dışadönük "başarılı bir adam".[22] Diğer açılardan, kendini vaftiz ettiren, tipik *şimdiki-zaman* gizemcisi dindar bir Yahudi düşmanıdır (kısa bir süre önce Gottfried Keller'e kötü niyetli bir saldırıda bulunmuştu ve onu "gerçek Hıristiyanlığa ve inanca sahip olmamakla" suçlamıştı!). Lipiner'ın, etkisi altına giren bütün genç insanlar için bir yıkım olduğu söyleniyor. Onları "gizemciliğe" itiyormuş ve bilimsel düşünceyi küçümseyen insanlar haline getiriyormuş. Bu konuda yaklaşımı oldukça "pratik" olan ve sömüren bir insan. Aldığım bilgiler, onu çocukluğundan beri tanıyan, Viyanalı bir doğa bilgininden geliyor.[23]

Schmeitzner'le ilgili herhangi bir haberim yok. Bu soru benim için hiç uygun değil, çünkü *anneme* gerçek bir hizmet sunmak için iyi bir fırsatım olacağını ve aramızı düzeltebileceğimi düşünmüştüm, ama ardından bu Yahudi düşmanlığı tekrar ayağıma dolandı![24]

---

22 Siegfried Lipiner, Viyanalı yazar. 79 numaralı mektupta da bahsi geçmişti.

23 N'nin bilgi kaynağı Julius Paneth olmalı. Paneth ile sohbetlerinde N. bu opüdünist yaklaşımı Wagner'de de gördüğünü söylemişti. Sonra Wagner'den söz etti ve Wagner'in zamanın bütün genel eğilimleri çeşitliliğini kullandığını fakat herkesten birkaç yıl önde gittiğini söyledi. Eğer Wagner'i tanımış olaydı, Hıristiyanlıktan sadece ironiyle bahsedebilirdi (Porsifal'a gönderme)... Bismarck Wagner'i daima çok heyecanlandırmıştı fakat bu konuda ne yapacağını da bilemedi. Bismarck'ı her zaman kıskanmıştı. (*Briefe und Berichte*, s. 337-38).

24 N. Schmeitzner'den 1 Nisan'a kadar biriken telif haklarının annesine ödemesini istedi. 2 Nisan'da Overbeck'e gönderdiği kartpostalda Schmeitzner'in anti-semitizm propagandası onun sadece zamanını almıyor, ayrıca bastığı kitapların (N'ninkiler de dahil) gelirlerini de harcanmasına neden oluyordu.

Çok yakın bir zamanda Nice'den ayrılıyor olacağım: *Zarath.*'mın ilk kopyasının elime ulaşmasını bekleyeceğim. Umarım gelir, ama yeniden bir aylık bir gecikme olabilir, geçen sene olduğu gibi. Sanıyorum, *gizli bir şekilde*, Schmeitzner iflas ediyor. O zaman bizim kitaplarımıza ne olacak!

Gelecek kış oldukça kesin bir şekilde planlandı: muhtemelen aynı ev ve aynı oda. Herhalde burada, içinde tamamen münzevi olmayacağım, kendi çevremi oluşturmayı başaracağım. *Littoral provençal*'ın iklimi bana müthiş güzel bir şekilde uyuyor; *Zarathustra*'ma bitiş dokunuşlarını ancak bu kıyıda, "gaya scienza"nın vatanında, koyabilirim. Lanzky (bir şair olduğunu söylemeliyim) gelmeye kararlı; Köselitz'i ve büyük ihtimalle Dr. Rée ve Bayan Salome'yi de ikna etmek istiyorum, onlarla kız kardeşimin yaptığı bazı yanlışları düzeltmek istiyorum.[25] İkisinden de güzel haberler aldım (Meran'dalar). Bayan S'nin bu baharda "dinsel duygular" üzerine bir şeyler yayımlayacağı söyleniyor; ondaki bu temayı da fark eden bendim ve Tautenburg çabalarının en sonunda meyvelerini verdiği için olağan üstü şekilde mutluyum.

Bu kış bana eşlik edenler benimle aynı evde kalanlardı: kızıyla birlikte bir Prusyalı general, bütün pratik konularda benim danışmanımdı; benim için günde yaklaşık iki saat İngilizceden çeviri yapan Amerikalı bir papazın yaşlı eşi; yenilerde Albert Köchlin ve eşi (Lörrach) bana karşı oldukça kibar davranıyorlar. Şu aralar, son on gündür Zürih'ten bir ziyaretçim var, bir bayan öğrenci; bunu eğlendirici bulacaksın, bana iyi geliyor, son aylarda içimde yaşadığım "büyük dalgalanmalar"dan sonra beni sakinleştiriyor. Irma von Regner-Bleileben'in bir dostu; o ve Bayan Salome karşılıklı birbirlerine hayran gibiler; aynı zamanda Kontes Dönhoff ve annesiyle de oldukça yakın ilişkiler içinde, doğal olarak Malwida'yla da, böylece yeterince ortak kişisel noktalarımız oluyor. Dün beraberce İspanyol boğa güreşlerine gittik.[26]

25 Paul Lanzky Venedik yakınlarında Vallambrosa'da yaşayan Alman yazar.
26 Sözünü ettiği kız Resa von Schirnhofer'di.

Tanrım! Oldukça garip tarzda mektuplar almaya başladım, bu tip bir yaltaklanma tarzı Alman gençliğine Richard Wagner tarafından tanıştırılmıştı ve benim çok önce bulunduğum öngörüler gerçekleşiyor. Bazı açılardan Wagner'in mirasçısı olmam!

Son birkaç aydır "dünya tarihi" okuyorum, korkutucu bazı sonuçlara rağmen büyük bir keyifle okuyorum. Sana daha önce, Jakob Bruckhardt'ın "dünya tarihine" balıklama dalmamı sağlayan mektubunu göstermiş miydim?

Eğer bu yaz Sils Maria'ya gidersem, metafiziksel ve epistemolojik görüşlerimi yeniden gözden geçirmek istiyorum. Şimdi bir seri disiplinden adım adım ilerlemek durumundayım, çünkü önümüzdeki beş yılı, sütunlu kapısını *Zarathustra*'da kurduğum "felsefemi" detaylandırmakla geçirmeye karar verdim.

Morgenröte ve *Fröhliche Wissenschaft*'ı okurken, *Zarathustra*'da daha önce söylenmiş sözlere bir giriş, hazırlık ve yorum niteliğinde olmayan bir cümle bulmakta zorlandım. Metni yazmadan *önce* yorum yazdığım bir *gerçek*.

Emerson ve sevgili eşin nasıllar?

Dostun N.

Neden sağlığınla ilgili hiçbir şey söylemiyorsun?

123. Franz Overbeck'e

Venedik, San Cancianao calle nuova
5256 [2 Mayıs 1884'te alınmış][27]

Sevgili dostum Overbeck,

Son yıllarda, hatta görünüşe göre *Zarathustra* ile bile aramızın bozulmamış olması gerçekten çok güzel. Öyle olsaydı, kırkıma geldiğimde *yalnız* olurdum. Bununla ilgili hiçbir yanılsamam olmadı ve başka bir şey daha biliyorum, o da, birçok kötü şeyin hâlâ benim yoluma

27 Nietzsche 21 Nisan ve 12 Haziran günleri arasında Gast ile birlikte Venedik'te kalmıştı.

çıkacak olması. *"En yüksekteki çelenklerin arkasına ulaşmak için" hırsın* aptalca ve yanılgı içindeki dilini kullanmanın bedelini yakın zamanda keşfedeceğim.

Bu arada elde ettiğim konumumu kendi çıkarlarım için kullanmalıyım; şimdi, büyük olasılıkla, *Avrupa'daki en bağımsız insanım.* Amaçlarım ve görevlerim başkalarınınkinden daha kapsamlı ve büyük politikalar dediğim şey en azından iyi bir duruş noktası ve şimdiki zamanda olanlara kuşbakışı bir bakış sağlıyor.

Hayatın tüm pratik konularına ilişkin senden istediğim, benim sadık ve güvenilir dostum, bana bundan sonrası için bir şeyi garanti edeceksin: tam olarak mümkün olan en büyük bağımsızlığı ve kişisel kaygılardan tamamen kurtulmayı. Sanırım *Zarathustra*'nın uyarısını biliyorsun, "Sert ol!" benim durumum için geçerli. Benim, adaleti her bir birey için sağlamak ve bana düşmanca olan her şeye karşı son tahlilde nezaketle davranmak fikrim, dengesiz bir şekilde gelişmiş durumda ve tehlike üstüne tehlike taşıyor, sadece benim için değil aynı zamanda benim görevlerim için de: işte sert olmak *burada* gerekli ve başkalarını eğitmek amaçlı, arada sırada acımasız olmak.

Özür dilerim! Birinin kendi hakkında konuşması her zaman kulağa iyi gelmez, aynı zamanda her zaman iyi de kokmaz.

Sağlığımla ilgili, sanırım kötü kısmı atlattım. Kışları Nice'de geçirmeliyim, yazları içinse, takma bir adla yaşayabileceğim, büyük bir kütüphanesi olan bir şehre ihtiyacım var (Stuttgart'ı düşünmüştüm, sen ne diyorsun?).

Bu yıl halen, kitap kolimin olduğu, Sils Maria'ya gitmeyi düşünüyorum, kız kardeşimin müdahalelerinden nasıl korunmam gerektiğini geçen seneden daha iyi bildiğim varsayımıyla. Gerçekten de çok kötü niyetli bir insan haline geldi; ondan Ocak'ta aldığım, kişiliğim hakkında en zehirli suçlamalarla dolu olan ve Bayan Rée'ye yazdığı mektubun bir benzeri olan mektubu, her şeyi çok daha net görmemi ağladı: Paraguay'a gitmeli.[28] Benim açımdan, kız kardeşimle aynı saf-

28 Sembolik anlamda değil. Elisabeth kocasıyla birlikte Paraguay'a gitti ve orada "Yeni Almanya" kolonisi kurdular (daha sonra Bernhard Föster kolonistler için toplanan parayı zimmetine geçirdiği için sorgulamalar başladığında ./..

ları paylaşan herkesle ilişkiyi kesmeliyim; bundan sonra benim için yarım ölçüler söz konusu olamaz.

Burada Köselitzlerin evinde, Venedik'in huzuru ve sessizliği içinde kalıyorum. Kendisi de pek çok yönden ideal bir Venedik olan müziği dinliyorum. Ama daha canlı bir sanata doğru gelişme gösteriyor: *Matrimonio*'nun *yeni* uvertürü çok parlak, değerli ve ateşli.

Dostun N.

124. Franz Overbeck'e

Venedik, 21 Mayıs 1884

Sevgili dostum,

Son mektubum seni düşündüğümden daha fazla uğraştırdı: yazdıklarımın hepsi aptalca mektuplar. Akrabalarımla mektuplaşma işine bir son vermeliyim. İki yıldır iyi niyetli çabalarla her şeyi düzeltmek ve içlerini rahatlatmak için nafile bir şekilde kendimi hırpalıyorum. Bildiğim kadarıyla, benim sınıfımdaki adamlar için bu tip anlaşmazlıklar çok doğal. Bunun farkına varmak benim için yeterince kötüydü, –en sonunda! Bunu söylemeliyim– halen devam etmekte olan ilişkilerimin neredeyse hepsi temelindeki düzeltilemez hatalardan acı çekiyor ve anlamsız bir hale geliyor. Sonuç olarak, bunlara rağmen, benim asıl *ıstırabımın* nedeni başka bir yerde yatıyor, benim

---

...] intihar etti). N'nin (büyük bir olasılıkla 1884 şubat ayında) annesine yazdığı belki de göndermediği mektubunda şunları yazmıştı: "Kız kardeşim çok kötü bir yaratık. Tamamıyla *Menschliches, Allzumenschelisches*'teki anlamını içeren mektubuyla o benim yeryüzünde çok nadir rastlanan en kutsal duygularımı iki yılda altı kez mahvetti. (...) Roma ve Naumburg'da şaşkınlıkla farkına vardım ki o benim isteklerine karşı çıkmayacak o kadar az şey söylüyor ki (...) Her mektuptan sonra kardeşimin Bayan Salome hakkında çirkin, onur kırıcı tavırlarına çok öfkeleniyorum." (1884 ilkbaharında) (...) "Seninle yeniden barıştığım için cezalandırılmalı mıyım? Senin gösterişli ahlaki gevezeliklerinden bıktım. (...) Ve bu o kadar açık ki, on iki ay içinde üç kez benim hayatımı yalnızca sen, başkası değil, tehlikeye attın. (...)" (F. A Voight'in çevirisi sırasında biraz değiştirilmiş haliyle E. F. Podach'ın *"The Maness of Nietzsche*, s. 94-95) Bu mektup ya da taslaklar ilk kez J. Hofmiller'in 1909'da *Süddeutsche Monatshepte*'nin 6. bölümünde yer alan *"N und Seine Schwester"* adlı yazısında yayımlandı.

bilincinde olduğum bu anlamsızlığın içinde değil: O kadar büyük ve derin bir ıstırap ki, bunun gibi bir şeyi yaşan var mıdır diye soruyorum kendime. "Her şeyin ağırlığına yeniden karar verilmesi gerekliliği"nin anlamını, benim hissettiğim gibi, gerçekten, varlığının her bir parçasında hisseden her kim yaşamıştır bu ıstırabı? Böyle bir durumdan, tek bir göz kırpışta her türlü fiziksel tehlikenin, hapishane ya da benzeri, ortaya çıkabilecek olması en önemsiz şey. Ya da tercihen, işlerin bundan daha ileri gitmesi beni rahatlatacaktır. Kendimden o kadar fazla şey bekliyorum ki şu zamana kadar ortaya koyduğum en iyi çalışmaya karşı bile memnuniyetsizim ve eğer böyle, bütün milenyumun en dipte kalmış yeminlerini benim adıma yaptığı bir uç noktaya gitmezsem, o zaman kendi gözümde hiçbir şeyi başaramamış olacağım. Bu arada, tek bir öğrencim yok.

Devam edelim! Başka şeylerden bahsedelim.

Venedik'e gelmek uzun zamandır yapmam gereken bir şeydi; çünkü orkestra şefimiz, yerinden ayrılmak konusunda çok zor ikna edilebiliniyor ve kendisi bir dize yazmaktan başka bir şeye ihtiyacı olmadığını düşünüyor. Performansı ve icra edilebilirliği ancak dikkate alıyor ve geriye dönüp baktığımda, onu Leipzig'e sonbaharda, on sekiz ay önce, zorla getirmenin nasıl da önemli olduğunun farkına varıyorum; en başta her ne kadar anlamsız görünse de. Ama anlamsız değildi; eğer oraya gitmemiş olsaydı gelecek iki yılını *mümkün olmayan* müzikler yazarak geçirebilirdi. Ona bir ara Milanlı bir firma olan Lucca ile "planının" en az Venedikliyle olan kadar uygulanamaz olduğunu, firmanın kayıtsız şartsız hayır diyen bir mektubuyla gösterdim. Aynı zamanda, müziğinin de İtalyanlar için imkânsız olduğunu, hatta onların Cimarosa'ya karşı dindarlıklarına bir saldırı olabileceğini söyledim. Özet olarak, *her açıdan* bir devrimdi, –Finali'nin– opera parçası ve müziğin etkisi ile ilgili pek çok soru da dahil olmak üzere. Bütün bunları özetlemek için bu ilana bir göz at:

Venedik Aslanı
Opera Komedi, Beş Perde, yazan Peter Gast

Muhtemel ilk performans Noel'e doğru Dresden'de olacak. İyi iş değil mi?

Genel olarak, onunla ilgili her şey çok iyi gidiyor, hatta hayret verecek kadar iyi –demek istediğim, güçlerinin gelişimi söz konusu olduğunda ve eğer kendini adım adım, küçük zevklerin izlerinden, Saxon-Çinli tarzı iyi bir yaradılışa sahip olmanın abartısından ve benzerlerinden temizleyebilirse, işte o zaman, *Yunan* kahramanlarının ruhunu çağırmaya yetkili olan, yeni bir klasik müziğin doğuşuna tanık olmak için yaşamalıyız. Bu arada, Venedik'e daha önce sözü geçen bir çalışmayla bir yanıt verdi ve ona ait yirmi büyüleyici melodiyle bir gün "Venedik" adı ve düşüncesiyle karışması mümkün. Burada, estetik ahlak konusunda, sağır olmayan kulaklara, vaaz vermek için iyi bir fırsatım var! R. W.'nin gerçek amacı kişiliğinin kusurlarından, sonunda prensip haline gelen kusurlarından ayrı tutulmalı; bu anlamda, ben memnuniyetle onun eserlerine bir el atıp tarihsel bir bakış açısıyla, bizim sadece bir "tesadüf" sonucu bir araya gelmediğimizi kanıtlamak istiyorum.

"Mistik ayrılıkçılar" hakkındaki konuşmanı mutlulukla karşıladım; Köselitz'e yakınlarda, şu an hiçbir "Alman kültürü"nün var olmadığını, hatta daha önce de yaşamadığını söyledim; mistik münzevilerden başka, Beethoven ve Goethe pek tabii ki bunlara dahil!

Senin ve eşinin dostu,
Nietzsche

125. Elisabeth Nietzsche'ye

Venedik, Haziran ortası, 1884

Sevgili kardeşim:
Annemiz senin *Zarathustra*'nın üçüncü bölümünün etkisinde kaldığını ve hediye için teşekkür edecek kelimeler bulamadığını yazdı. Uzun zaman önce eline geçmiş olması gerekiyor, en azından ben, yayıncıya

uzun zaman önce yollamasını söylemiştim. Ama bu sıradan bir teşekkür beklenecek bir hediye değildi. Okuyucuların en çok sevdikleri ve saygı duydukları duygularını yeniden öğrenmelerini ve öğrenmekten de daha fazlasını şart koşuyorum! Kim bilir yaptıklarımın bütün derinliğini insanların hissedebilmesi için kaç nesil geçmesi gerekecek! Ve ondan sonra bile, bir gün yetersiz ve uygunsuz insanların benim uzmanlığım için yakaracağı düşüncesi beni korkutuyor. Yine de, her büyük öğretmen, verilen şartlarda ve rastlantı koşullarında, insanlık için bir lütuf olduğu kadar bir felaket olabileceğini de bilir.

Durum böyleyken, ben de her türlü yanlış anlaşılmayı engellemek için elimden geleni yapıyorum ve felsefemin sütunlu kapısını inşa ettiğime göre, artık görkemli kısmı benim önümde yükselene kadar yorulmadan çalışmaya başlamalıyım. Tutkunun sadece dilinden anlayan insanlar benim hakkımda, insanlığın ulaşabileceği *en yüksek çelenge* ulaştığımı söyleyeceklerdir. Peki öyleyse! Bu durumda asıl görkemli kısmın yapı iskelesi bu yaz yükselmeli; ya da başka bir deyişle, gelecek aylar içinde felsefemin dış hatlarını çizmeli ve gelecek altı yılın planını yapmalıyım. Umarım sağlığım buna izin verir!

Ağabeyin

Bu mektubun bir sahtekârlık ürünü olduğunu düşündüren nedenler neydi? Kimileri mektubun stili olduğunu düşünebilir. Bu mektupta yer alan bazı deyimler 2 Mayıs'ta N'den Overbeck'in aldığı mektupta yer alıyordu. Örneğin "sütunlu kapı" ve "o en yüksek çelenk" deyimleri. Overbeck'e yazdığı mektupta "nach den höchsten Kronen" çoğul iken, bu mektupta "nach der höchsten Krone" tekil olarak yer alıyor. Overbeck'e yazdığı mektupta "*ambitiosi*" "die dumme und falsche Sprache der ambitiosi) ironik, daha şehirli, bu sahte mektupta ise paralellik gösteren "die Sprache der Ambition" baykuşvari bir sıradanlık içeriyor. Kendi çıkarına olmasa bile Elisabeth bu mektubun baştan savma bir tonda yazılmış olmasından kaçınamamış. İroni yokluğu Elisabeth'in N'nin ince dilini ve tonunu yakalayabilecek kapasitede olmadığını gösteriyor.

Bununla birlikte Overbeck, N'nin yazıştığı kimseler içinde N'nin mektuplarını Elisabeth'in görmesine izin vermeyenlerden biriydi

(öbür yazışanlar ise onun mektupların peşine düşmesinden daha az kuşku duyuyorlardı). Bu nedenle Elisabeth, Overbeck'in mektubunu kendi sahteliği için kullanmış olamazdı.

Aslında o Malwida von Meysenbug'dan N'nin mektuplarını almış ve ilk üçünü uyarlamış, diğerlerini ise saklamıştı. Elisabeth'in ölümünden sonra Karl Schlechta onun N arşivi içinde (bu mektup Haziran 1884 tarihli) bu mektubun bir kopyasını bulmuş ve bu çok önemli malzemeyi *Werke in drei Bandan, 3. bölüm, sayfa 1420-22*'de yayımlamıştı. Sorudaki deyimler bu mektupta da kendini gösterir; ironi yokluğu belki de N'nin söylediklerinin Malwida'nın aklında kalanlar olmalıdır. Bu mektubun bazı kısımları ise N'nin gerçekten de aklında olanlardır. Bu mektupların ilk üçüncünün Elisabeth'in kendi daktiloda yazdığı kopyasına kendisi "Liebe Schwester" ve ayrıca giriş cümlesinde kendi icadı olan (erflütt, sahip olmak anlamında) ve son paragrafta da "yapı iskelesi" sözcüklerini eklemiştir. Bu sahte mektuplar (en azından) *Gesammelte Briefe* içinde yer almış, beş tanesi (1888 tarihli) Elisabeth'e yazılmış görünüyor, fakat hiçbirinin müsvetteleri ve postayla gönderildiği asıl adresleri yok (*Werke in drei Bandan*'a bakınız). Elisabeth N'ye 1882'de bir daktilo vermiş, Cenova'ya ise Paul Rée getirmişti. Daktilo bozulmuştu, sonunda N'nin doktoru onu "tedavi etti" (Elisabeth'e 27 Nisan 1883 tarihli mektubuna bakınız). Sonraları Elisabeth, sahte mektupları bu daktilo ile yazmıştı.

N'nin Malwida'ya yazdığı mektup (Venedik, San Canciano, calle nuova 5256, N Gast ile birlikte bu adreste 21 Nisan ve 12 Haziran 1884 tarihleri arasında kalmıştı) şöyle başlar: "... bu arada, benim çok muhterem dostum, benim *Zarathustra*'mın (*Zarathustra II* ve *III*) son iki parçasını almış olmanı umuyorum. Hiç değilse çok önceden yayıncıya göndermesini söylemiştim." Sonra yukarıda orta kısmı çevrilmiş olan bölüm şöyle devam eder "Fakat bu bir çeşit hediye değil..." sonra da paragraf " mademki" diye biter ve bunu aşağıda çevrilmiş bölümleri olan dört paragraf daha izler. Burada iki madde çok önemli: Burada Elisabeth'in N'nin onu sevdiğini ve onun fikirlerini devam ettirecek çok güçlü bir ruha sahip olduğu şeklinde düşündüğüne inandırabilmek için neyi saklamak istediğini gösterir ve bir diğeri de Rée ve Lou'nun ilişkisi konusunda N'nin bakış açısını daha açık ortaya koyar. Böylece N Malwida'ya şöyle yazmayı sürdürür:

Ama bu sessizlik benim çocukluğumdan beri süregeliyor! Bu gizlilik, en yakın ilişkilerde bile! Bundan kurtulmanın bir yolu yok,

iyilikle bile. Yakınlarda, Bayan Schirnhofer beni Nice'de ziyaret ettiğinde, sizi sık sık büyük bir minnettarlıkla andım çünkü bunun sizin kibarlığınızdan kaynaklandığını düşündüm ve gerçekten de ziyarete tam da zamanında geldi ve ben mutlu ve faydalı biri oldum (özellikle de ortada kendini beğenmişlik olmadığında – özür dilerim! Kız kardeşimi kast ettim). Ama beni bu derinlere kök salmış yalnızlık duygumdan kurtaracak birileri olduğunu hiç sanmıyorum. Kendi kendime konuştuğum gibi konuşabileceğim birilerini bulamadım. Bu tip bir itirafı affedin, *çok muhterem dostum!*

İki şeyi bilmek istiyorum; ilk olarak, bu yazı nerede geçirdiğinizi; ikincisi, Listz'in Roma'daki adresine ihtiyacım var (kendim için değil).

Geçen yaz size gönderdiğim *insanlık dışı* mektup beni rahatsız etti;[29] bu anlatılmayacak derecede iğrenç can sıkıntısı beni hasta etti. Bu arada benim kız kardeşimle radikal bir şekilde ayrılmam sonucu durum değişti; Tanrı aşkına, aramıza girerek bizi yeniden barıştırmak zorunda olduğunuzu hissetmeyin; bizim aramızda yeniden barışma *olamaz,* kinci bir Yahudi düşmanı ve ben... Bunun ötesinde, mümkün olan tüm tahammülü gösteriyorum, çünkü kız kardeşimi mazur göstermek için ne denebileceğini ve onun arkasında nasıl bir aşağılık ve değersiz bir davranış olduğunu biliyorum: sevgi. Paraguay'a gitmek bir an önce mutlaka ayrılması gerekiyor. Sonra, çok daha sonra, benim karakterim hakkındaki sürekli adice şüphelerinin (bu iki yıldır devam ediyor!) hayatımın en kararlı dönemini nasıl mahvettiğini anlayacak. Sonuçta kız kardeşimin Dr. Rée ve Bayan Salome'ye yaptığı tüm yanlışları düzeltmek gibi çok rahatsızlık veren görev de bana kalıyor (yakında Bayan Salome'nin "dinsel duygular" üzerine olan ilk kitabı da çıkıyor. Tautenburg'da onun inanılmaz yeteneği ve deneyimini keşfettiğim sırada düşündüğüm konu; o zamanki çabalarımın tamamen boşa harcanmamış olması beni mutlu ediyor). Kız kardeşim onun kendisi gibi zengin ve orijinal bir karakteri "yalanlara ve şehvete" indirgiyor; Dr. Rée ve Bayan Salome'de "ciğeri beş para etmez" insanlardan başka bir şey görmüyor; işte benim de adalet duygumun baş kal-

29 118 numaralı mektuptan söz ediyor.

dırdığı şey bu, ikisinin de bana derinden saldırdığını düşündürecek ne sebebim var ki. Kız kardeşimin, en sonunda, Bayan Salome'ye yönelttiği aynı asılsız suçlamaları bana da yöneltmesi benim için oldukça öğreticiydi, ancak o zaman Bayan S'ye atfettiğim tüm kötü özellikler, onu bu kadar yakın tanımadığım zamanlarda ortaya çıkan atışmalara döndü. Kız kardeşim beni nasıl da yanlış anlamış ve o zaman duyduklarına kendisi neler eklemiş! İnsanları hiç de anlamıyor. Tanrı korusun, bir gün Dr. Förstler'in düşmanları *onun* hakkında kız kardeşimle tartışmaya girmesin!

Bir kez daha bu eski hikâyeyi yeniden gündeme getirdiğim için sizden özür diliyorum! Sadece sizi, geçen yaz size yazdığım iğrenç mektubun, kendi düşüncelerinizi etkilemesinden korumaya çalışıyorum. Bayan Salome gibi sıra dışı insanlar, özellikle de onun kadar genç olanlar, ilgi ve sempatiyi hak ediyorlar. Ve ben, pek çok sebepten, onun tarafından daha yakın bir ilişki *umut* edemeyecek bile olsam, onun durumunun zor ve umutsuz hale gelmesi halinde tüm kişisel hususları göz ardı ederim. Bu karışık deneyim sayesinde, kendi hayatımın ve kaderimin, onunki gibi, nasıl da kolaylıkla kötü bir üne kavuşabileceğini şimdi gayet iyi anlıyorum. Bu, hak edilmiş olsa da olmasa da, bazı doğalar için her zaman olan bir durum.

Sevgi, bağlılık ve minnettarlıkla
Nietzsche

126. Peter Gast'a

Sils Maria, 2 Eylül 1884[30]

Sonuçta, *benim çok sevgili dostum* –hoşumuza gitmeyen her ne yolumuzda durabilir– biz "*gaya scienza*'nın" şövalye ruhlu kardeşliğine aidiz ve senin *Lion*'unu ve benim *Zarathustra*'mı tek ve aynı

30 N, Sils Maria'ya 16 Temmuz'da, Resa von Schirnhofer'in ve Meta von Salis'in 12-15 Temmuz günleri arasında kendisini ziyaret etmelerinden sonra geçti. Sils Maria'da 25 Eylül'e kadar kaldı.

ağaçtan veren geçen yıldan derin bir güven almalıyız.[31] Gerisi beklemekte, senin için de, benim için de...

Geleceğe ilişkin, *gaya scienza* inancıyla ilgili küçük ve oldukça iyi bir topluluğun, Nice'de oluşacağı ümidini taşıyorum ve kendi düşüncemde ben seni, bu düzeni kutsayarak, ilk şövalye ilan ettim bile. Bizim gibi insanlar arasında her şey "anlaşıldığı" için, başka bir görev düşünemiyorum.

Şu anda çifte karantinayla Nice'den uzak tutuluyorum (yani yedi günde iki kere) ve koleranın ancak sonbahar yağmurlarıyla yok olacağını düşünüyorum; bu durumda Ekim'in ikinci yarısında özlemlerim kuzeye doğru dalgalanıyor olacak, özellikle Dresden'e doğru. "Performans olasılığı" ile ilgili (bu olasılığın ihtimaliyle ilgili) haberler alır almaz lütfen bana bir telgraf yolla. Burada, sobasız, olduğu gibi donmuş, maviye dönmüş ellerle, bir soba almazsam daha uzun dayanmamın imkânı yok.

Bunun dışında, bu yaz için kendime hedef koyduğum asıl görevleri bitirmiş durumdayım; önümüzdeki altı yıl "felsefem"[32] ile ilgili olarak karaladığım plan üzerinde çalışıyor olacağım. Her şey çok iyi gidiyor ve umut verici duruyor. *Zarathustra* şu an için benim "söylevleri geliştirme ve yüreklendirmeyle ilgili" kitabım olduğu için kişisel bir önem taşıyor; bunun ötesinde, karanlık, gizli ve herkes için gülünç.

Kendisiyle olmaktan mutluluk duyduğum muhteşem insan, Heinrich von Stein bana, açıkça *Zarathustra*'nın "on iki cümlesinden başka bir şey" anlamadığını söyledi. Bu beni çok memnun etti.

Çevirinin nasıl gittiğini bana bildir.[33]

Sağlığım şüpheli; Venedik'te daha iyiydim ve Nice'de hâlâ daha iyiyim. On günde bir iyi bir günüm oluyor –bu benim istatistiğim, şeytan götürsün!

---

31 Gast'ın operası *Der Löwe von Venedig*'ten söz ediyor.

32 25 Temmuz'da Overbeck'e yazdığı mektupta kıyaslayınız: "... Sorunlarımın tam ortasındayım; iyinin ve şeytanın dünyası, bakış açısının ve görünümün dünyası olduğu şeklindeki doktrinin öyle bir buluş ki bazı anlarda onu düşünürken işitme ve görme duyalarımı yitiriyorum..." *Jenseits von Gut und Böse* 1886'da ortaya çıktı, *Zur Geneologi der Moral* ise 1887'de.

33 Gast Cimarosa'nın *Matrimonio Segreto* librettosunu çeviriyordu.

Bana okuyacak kimse yok! Her gece alçak tavanlı odamda, soğuktan dişlerim birbirine çarparak, melankolik bir şekilde, üç ya da dört saat *yatağa gitmek için izin* bekliyorum!

Bugün bu yazın en iyi tanıdığı, masadaki eşim, Rus imparatoriçesinin *dame d'honneur*'ü, Bayan von Mansurov, benden ayrılıyor . Ah, konuşacak o kadar çok şeyimiz vardı ki, gidiyor olması çok üzücü! Bir düşün, otantik bir Chopin öğrencisi bu "kibirli ve alçak gönüllü" adama karşı sevgi ve hayranlıkla dolu!

Bana söylendiği kadarıyla Sils Maria'nın manzarası birinci sınıf ve "Sils Mânia'nın münzevi insanı" nedeniyle bundan sonra da öyle olacak.

Görüyorsun, yine "birinci sınıf yanlış yargılama" ile başbaşayım.

Sadakatle, dostun Nietzsche

127. Heinrich von Stein'e

Sils Maria, 18 Eylül 1884

Sevgili Dr. von Stein:
Sonbaharın *oldukça* ağır bastığı Sils Maria'dan son bir selam... Münzevi insanlar bile ayrılıyorlar.

Bu *Zarathustra* yılında, sizin ziyaretiniz en derin minnettarlık hissettiğim üç şeyden biri.

Büyük ihtimalle *siz* kaçmakla iyi etmediniz. Kim bilir Philoctetes'i adasında bulmaya belki de çok yaklaşacaktınız: "Benim okum olmadan, Ilium alınamaz!"

Bizimki gibi buluşmalarda, birçok sonuç her zaman gizli kalır. Şuna inanın: Bundan sonra, kaderi iyi ya da kötü, benimkine dahil olan nadir insanlardan birisiniz.

Sadakat ve saygıyla,
Nietzsche

Not: Bir şeye ihtiyacınız olursa, adresim: Nizza, *poste restante*.

128. Franziska Nietzsche'ye

Zürih, 4 Ekim 1884,
Neptün Pansiyonu

Sevgili Anneciğim:

Bu arada, çocuklarının yeniden iyi geçindiği ve sağlıklı ve mutlu oldukları büyük haberini almış olacaksın.[34] Ama şimdiden onların ne kadar süre bir arada kalacakları söylenemez; planladığım iş her ne pahasına olursa olsun yalnızlığı gerektiriyor ve kendimle beraber her yere taşıdığım bu şey –104 kiloluk kitaplarımı kastediyorum– buradan çok da fazla uzaklaşmama izin vermiyor.

Yani *bizim* bu sene birbirimizi yeniden görmemiz imkânsız; bunun seni üzmemesini derinden temenni ediyorum.

Son mektubundaki iyi niyeti minnettarlıkla karşılıyorum. Dünyaya daha görkemli *giysilerle* çıkmam gerektiğini söylemiştin; aslına bakarsan, bu konuda bir parça eksiğim; pek çok seyahat ve değişiklik nedeniyle, bir dağ keçisi gibi yırtık pırtığım.

Sağlığım sürekli olarak problem yaratıyor: garip bir yer ve alışmadığım herhangi bir yemek ya da gündelik düzen her zaman beni kötü etkiliyor. Ama görünüşüm iyi ve geçen seneden farklı değil.

Şükranla
F.

34 N, Ekim ayının çoğunu Zürih'te geçirdi ve orada kız kardeşiyle buluştu. İki kardeş barıştılar. (Elizabeth 22 Mayıs'ta Foster ile evlendi. N, kız kardeşiyle Paraguay'a gidecekleri için barışmış olmalı. N, Zürih'te çok takdir ettiği, Alınan düzyazısına şekil vermeyi kendine bir görev edinmek ile Goethe'nin dalgalı çizgisinin neredeyse yetmişlik ustası olmak arasında kalan Gottfied Keller ile buluştu. N, Eylül ortalarından Kasım sonuna kadar Naumburg'daydı, daha sonra Nice'e döndü.

129. Carl Fuchs'a

Nice, rue St. François de Paule 26, II
[Kış, 1884-85]

Kıymetli ve sevgili Bay Doktor:
İnanın bana, yazdıklarımda bunu belli etmesem bile (gözlerim bunu her yıl daha çok engelliyor), kimse araştırmalarınızı ve yaptığınız güzel şeyleri benim kadar ilgiyle takip etmiyordur. Keşke *sadece* "ilgi" yeterli olsa! Ama olağanüstü farklı yeteneklere sahip olduğunuz tüm bu alanlarda benim bilgi ve yeteneğim yeterli değil. Her şeyden öte, yıllardır bana kimse müzik çalmadı, kendim de dahil olmak üzere. Tam olarak çalıştığım son eser Bizet'nin *Carmen*'i. Kafamda Alman müziğiyle (onu da tüm Alman felsefesini yargıladığım gibi yargılıyorum) ilgili birçok ve genelde yasa dışı düşünceyle; dahası bu, güneyi benim gibi seven ve *melodiye* ve melodi hediyesiyle birlikte güneyin saflığına ihtiyaç duyan *henüz* keşfedilmemiş, bir dâhinin müziği. Melodik hissin kötüleşmesiyle, bunun esintisini, Alman müzisyenlerle her ilişki kuruşumda yakalıyorum, *belirli* duygusal jestlere artan ilgi (inanıyorum ki siz, sevgili Dr. Fuchs, buna "cümle" diyorsunuz), tıpkı müziğin *tarihsel* yanıyla ilgili detayların performansındaki yeteneğin artışında ve anları mümkün olduğunca inandırıcı şekilde şekillendirmekteki tarihsel sanatta olduğu gibi. Bunlar, bana göre, sadece birlikte uyum içinde olan şeyler değil, aynı zamanda birbirlerine de bağlılar. Bu oldukça kötü! Bu dünyada güzel olan her şey oldukça yüksek bir fiyata satın alınmak durumunda! Wagner'in ifadesiyle "sonsuz melodi" tehlikeyi, içgüdülerin yıkımını, iyi inancı ve iyi bilinci en tatlı şekliyle seslendiriyor. İnsanın etkisini bilmediği ritimdeki belirsizlik ve bir şeylerin ne şekilde olacağının bilinmemesi *gerekliliği*, tartışmasız inanılmaz etkiler ortaya koyabilecektir –*Tristan* bununla dolu– ama sanatın bütününün bir belirtisi olarak, bu sona erişin bir işareti ve öyle kalacak. Bölüm bütüne, cümle melodiye, an da zamana hâkim oluyor (aynı zamanda *tempoya* da), *pathos ethosa* (karakter, sitil veya her ne demek istersen) hâkim oluyor; son olarak, *espirt* bile hisse hâkim oluyor. Beni affet! Ama sanırım bakış

açısında bir değişiklik hissediyorum; parçalar çok sivri, bütün ise çok donuk geliyor; ve bu tarz bir bakış açısındaki irade müzikte belirgin, her şeyden öte, buna yönelik yetenek göz önünde! Ama bu *décadence*, bir şeyi inkâr etmediği ama yalnızca tarif ettiği konusunda hem fikir olduğumuz bir kelime. Senin Rienmann'nın[35] bunun bir göstergesi, Hans von Bülow'un ve kendin gibi *–ème moderne*'in sonuçta en iyi parçası olan *anima musica*'nın ihtiyaçlarının ve değişimlerinin en kurnaz yorumcusu olan sen. Kendimi çok kötü bir şekilde ifade ediyorum, hiç de senin gibi değil; demek istediğim, *decadence*'a bile, çekici, değerli, yeni ve takdire şayan pek çok özellik var; bizim modern müziğimiz, mesela, aynı zamanda onun gerçek ve cesaretli havarileri, az önce bahsi geçen üç isim gibi. Eklememe izin ver: Dekadan beğeni her şeyin ötesinde, o da *yüce stil*: Palazzo Pitti buna sahip mesela, ama Dokuzuncu Senfoni değil. Yüce stil melodi sanatının en şiddetli biçimidir.[36]

Son olarak, ikimizin arasındaki büyük bir teorik fark hakkında birkaç söz; klasik ölçülere göre demek istiyorum. Kabul etmeliyim ki, bu konular hakkında konuşmak için artık yetkili değilim, ama Yunan ve Latin ölçüleri hakkında kitaplar okuyarak geçirdiğim ve ilginç sonuçlara vardığım 1871 yılında yetkiliydim. O zamanlar, öğrencilerime Bentley'den Westphal'a kadar tüm bu ölçü teorisinin gelişiminin bir temel hata tarihi olduğunu gösterdiğim için, kendimi klasik filozoflar arasında en münzevi ölçücüsü gibi hissediyordum. En şiddetli şekilde karşı çıktığım düşünce, örneğin, bir Alman altı ölçülü dizesinin bir Yunan altı ölçülü dizesi ile ilişkisi olması. Benim savunduğum (yine aynı örneği kullanacak olursak) bir Homer cümlesinin Yunancaya alınırken *kelime aksanı*ndan başka bir aksan kullanılmadığı – ritmik ilgi özellikle *zaman birimleriyle* ve onların ilişkileriyle ilgili, Alman altılısında olduğu gibi ritmin dum-di-di'siyle ilgili değil – Alman *dacty-*

35 Hugo Riemann, müzikolog. "Phrasierung" (ifade etmeli, cümle) deyimini yarattı ve müzik yazılımında bu deyimin kullanılmasının savunuculuğunu yaptı. N, *Der Fall Wagner*, 2. bölümde onu çok iyi Wagnerci olarak tanımlar.

36 Bu paragraftaki görüşler daha sonra N'nin Fuchs'a yazdığı 26 Ağustos 1888 tarihli mektubunda daha da geliştirildi. Görsel-uzamsal sanatla ilgili analoji daha önceden yazdığı Temmuz 1877 tarihli mektubunda da (No: 76) yer almaktadır.

linin temelde Yunan ya da Latin *dactyl*inden zaman birimleri açısından farklı olması gerçeğinden daha ayrı bir şey. Çünkü biz "Pfingsten, das liebliche Fest, war gekommen, es grünten und blühten" [güneşle beraber, bu sevgi dolu bayram geliyordu, yapraklar ve tomurcuklarla beraber] sözünü notalarıyla söylüyoruz, muhtemelen üçlükler halinde, bir tören gibi iki kısa hece kadar süren tek bir uzun heceyle birlikte ikili gruplar halinde değil. Bu cümlenin tarihsel dünyanın gündelik dilinden ayrılıp ortaya çıkmasının nedeni, bizim gibi kuzeylilerde hiç görülmeyen, bir hecenin uzunluğunun titiz bir gözlemlenmesi. Bizim için hissettiklerimizi saf ritmik bir düzende anlatmak pek de mümkün değil, çünkü biz, güçlü ve zayıf –*crescendo* ve *diminuendo*– vuruşların duygusal ritmine fazlasıyla aşinayız. Ama Bentley (büyük bir kâşif; G. Hermann ancak onu takip edebilir), klasik ölçüleri taklit ettiklerini sanan şairler de, masum bir şekilde bizim ritm duygumuzu tek ve "uzun süren" bir duygu olarak gösterdiler: Tek başına bir ritmik düzen. Bir şekilde kendi insani ve sempatik ahlakımızı *tek* ahlak olarak görmemiz ve bunu daha eski, temel olarak farklı ahlaklara yansıtmak istememiz gibi bir şey. Hiç şüphesiz bizim "klasik ölçülerdeki" Alman şairlerimiz şiire, daha önceden eksik olan, pek çok farklı ritmik ilgiyi getirdiler (bizim kafiyeli şiirlerimizin tik-tak uzun vadede iğrenç bir şey). Ama eski dünyanın yerlisi *bu* büyüleyici şeyler hakkında hiçbir şey duymamıştır; hatta sadece *kendi* ölçülerini duyduğunu düşünmüştür. Fransızlar zaman-birimleri ölçüsünün olasılığını daha kolay anlıyor, hecelerin sayımını zaman gibi düşünüyorlar. *Ecco*, yıllardır yazdığım en uzun mektup; bunu bu şekilde kabul edin ve aynı zamanda "minnettarlığımı" unutmadığımın bir işareti olarak da alın. Beni şu ana kadar iki kere özellikle seçkin yemeklerle ağırlamış olan, *kıymetli Doktor Bey* á *causer en litterature* yeteneğinizi nereden aldınız? Damarlarınızda Fransız kanı var mı?

Son olarak, yayımcımız ve basımcımızla ilgili kızgınlık dolu birkaç kelime. Ne! "Dikildi"? dikilmeyen dikişler! – *lucus a non lucendo*.[37]

37 Orijinalinde "Hefte? Hefte, die nicht haften, die nicht geheftet sind!" "Heft"=broşür, "haften"=dikmek, bağlamak. Fuchs'un gönderdiği büroşür parçalanmış olmalı. N'nin kelime oyununu çevirmek oldukça zor.

Eski bir bilginden gelen böyle bir espriyi affedin ve her şeye rağmen incelikle beni hatırlayın,

Size en sadık
Dr. Friedrich Nietzsche

Ölçü de dahil olmak üzere Eski Klasik Diller Profesörü.

Sizden çok az insanın bildiği bir kitabı okumanızı istiyorum: St. Augustine'in *De Musica*'sı. Okuyun ve o zamanlar insanların Horace'ın ölçülerini nasıl anlayıp da sevdikleri görün, "vuruş zamanları"nı nasıl duyduklarını, nerelerde durduklarını ve daha fazlasını.

Her an kullanabileceğiniz adresim: Naumburg an der Saale. Her şey oradan bana yollanıyor. Ben "dünya üzerinde bir kaçak ve serseriyim."

130. Carl von Gersdorf'a

Nizza, Cenevre Pansiyonu,
petite rue St. Etienne, 12 şubat 1885

Sevgili eski dostum,

Öylesine münzevi bir hayat yaşıyorum ki artık seni ne görüyor ne de senden haber alıyorum. Ama bu yıl, ailevi sebepler yüzünden, Almanya'ya yeniden gelmeliyim.[38] Bunun beklentisi içinde, bir buluşma ayarlamamız gerektiğini düşünüyorum, muhtemelen Liepzig'de.

Bugün sana, hiç tereddüt etmeden, içinde sana soracağım bir soruyu da bulunduran bir haber vereceğim. *Zarathustra*'nın dördüncü (son) bir parçası var, halk için yazılmamış olan, bir çeşit gösterişli bitiş (benim için "halk" demek, bütün *Zarathustra*'mla ilgili olarak, sanki bir "genelev" ve "fahişe" gibi geliyor –beni affet!).[39] ama bu

38 Elisabeth'in düğünü için bir düzeltme: N sonunda düğüne gidemedi.

39 Aralık ayının ilk günlerinde, Nice'e dönüşte N birkaç günü Menton'da geçirdi. Orada *Zarathustra IV* üzerinde çalışıyordu.

kısım mutlaka basılmalı, yirmi kopya, benim için ve dostlarım arasında dağıtınak için ve her tür sağduyuyla. Bu çeşit bir basımın masrafları (son kısımları basan C. G. Naumann tarafından) çok da yüksek olamaz; ama ben, benim büyük [–][40] yayıncım sayesinde her zamankinden daha zor durumdayım (söylemek istediğim, bana altı bin frank borcu var ve avukatının söylediğine göre ona karşı başarılı bir dava açmamız pek de mümkün değilmiş). Diğer bir deyişle, kırkıncı yılıma kadar, onlarca yazıma rağmen tek bir "kuruş" bile kazanamamış durumdayım; bu işin gülünç kısmı (ve eğer tercih edersen, gurur verici kısmı).

Daha fazla söylemeyeceğim. Sevgili eski dostum, en kısa zamanda senden bu konuyla ilgili cevap bekliyorum, açık sözlü bir cevap (benimle "Tanrı"yla olduğun kadar açık olabilirsin; böyle birisinin olduğunu var sayıyorum).

Ve her şeyin ötesinde, umarım iyi bir ruh hali içinde olalım ve öyle de kalalım: bu cesaretli olmak için yüzlerce sebep var.

Dostun,
Nietzsche

131. Malwida von Meysenbug'a

Nizza, 13 Mart
1885 Perşembe

Saygıdeğer dostum,
Size yazmayı neden kestiğim konusunda meraklanıyor muydunuz? Onu ben de merak ediyordum, ama her başladığım seferde, yine kalemi bırakıyordum. Neden böyle olduğunu bilsem, daha fazla merak etmezdim ama büyük ihtimalle üzülürdüm.

40 Parantez içindeki çizgi orijinalinden silinmiş bölümü gösterir (büyük bir olasılıkla Elisabeth silmiş olmalı). Schmeitzner iki matbaa ile çalışmıştı: Teubner ve Naumann. Teubner *Zarathustra* I'i, Naumann ise kalan iki bölümü, *Zarathustra* IV'ün kırk kopyası ise özel olarak 1884'te basılmıştı.

Bütün kış boyunca iyi değildim (bu yılın anormal havası nedeniyle kuru havaları özledim) ve nazik mektubunuz geldiğinde çok hasta bir şekilde yatmaktaydım. Ama bu eski bir hikâye ve sağlığım hakkında mektuplar yazmaktan bıktım artık. "Yardım edin!" – bana her kim yardım edebilirse! Ben kendimin en iyi doktoruyum. Buna dayanabiliyorum ve onca direnişe rağmen kendi irademi ortaya koyabiliyorum; bunu kanıtlayabilirim.

Kış boyunca etrafımda "bana karşı derin bir saygı besleyen" bir Alman vardı; Tanrı'ya şükür gitti! Beni sıktı ve konuşmalarımız boyunca pek çok şey hakkında sessiz kalmak zorunda kaldım.[41] Oh, şu kutsal Almanların ahlaki *tartufferie*leri! Keşke bana Roma'da bir Abbé Galiani sözü verebilseydiniz! Tam benim zevkime göre bir adam var; Stendhal da öyle. Müzik olarak geçen sonbahar, Wagner'in müziğine ne derece dayanabildiğimi özenle ve merakla test ettim. Bu bulanık ve yapışkan, her şeyden öte, yapmacık ve kendini beğenmiş müziği nasıl da berbat buluyorum! Binlerce şey kadar berbat; mesela, Schopenhauer'in felsefesi gibi. Doğru yoldan sapmış bir müzisyenin ve adamın müziği, ama *büyük bir aktörün*... Buna yemin edebilirim. Ama öğrencim ve dostum Peter Gast'ın cesur ve masum müziğini alkışlıyorum, *otantik* bir müzisyen; o da aktörlerin ve ukala-dahilerin, insanların zevklerini daha fazla mahvedemeyeceğini görecek. Zavallı Stein! R. Wagner'in bir filozof olduğunu bile düşünüyor!

Neden *bunun* hakkında konuşuyorum? Sadece size bir çeşit örnek verebilmek için. Durumumun komik tarafı şu ki, eski Basel profesörü Dr. Friedrich Nietzsche ile karıştırılıyor olmalıyım. Canı cehenneme! Bu adamın benimle ne alakası var!

Emin olmak için söylüyorum, *saygıdeğer*, bu mektup "bizim aramızda."

Bana o manastırın adresini verin! Sonbaharda, orada takma bir adla yaşayabileceğimi ve doğal olmayan hiçbir şeyin benim münze-

41 N'nin "*Şen Bilim*"i için düşlediği "iyi toplum"un elemanı olarak gördüğü Paul Lanzky.

vi hayatıma giremeyeceğini var sayarak, Roma'yı ziyarete gidebileceğimi düşünüyorum.[42]

Size ne kadar sadakatle bağlı olduğumu kesinlikle biliyorsunuz değil mi?

Nietzsche'n

Bu kıyıyı sevmiyorum. Nice'i hor görüyorum, ama kış zamanı Avrupa'daki en kuru havaya sahip.

132. Franziska ve Elisabeth Nietzsche'ye

Nice, 31 Mayıs 1885 Cumartesi

En sonunda, canlarım –bu, bir saat öncesinde demek– bu ilkbahara ilişkin planlarımı sizle paylaşabilecek durumdayım. Zürih, Bay Gast tarafından verilen ani bir karar sonucu artık program dahilinde değil; bu sabah onun orada *kesinlikle* daha fazla dayanamayacağını ve *Venedik*'e doğru yolda olduğunu öğrendim. Ama yine de Bay G. ile buluşmak zorundayım, çünkü ortak planlarımız var; aynı zamanda, gözlerimin şimdiki durumu için Venedik olabilecek yerlerin en iyisi; olayların bu şekilde değişmesi ve Zürih'e yolculuk yapmaktan kurtarması beni mutlu etti.

Bay Gast benim de bir zamanlar Basel'de yaşadığım problemlere benzer problemler yaşıyor Zürih'te (bu, gençliğimin on yılı demek!). Şehirlerdeki iklim bizim *yaratıcı* güçlerimizle çelişiyor ve bu devamlı eziyet bizi hasta ediyor. Bu açıdan Basel benim için *çok büyük* bir talihsizlikti ve halen o günlerin kötü etkilerinden şikâyet ediyorum (ve hiçbir zaman onlardan kurtulamayacağım).

42 Malwida N'ye Roma'da kalabileceği bir manastırdan söz etmişti. "Doğal olmayan hiçbir şey" bir çeşit şaka (insanlar bir münzeviyi garip olarak gördüğü sürece). N, Malwida'ya mektubunda yazdığı bu cümlenin uygunsuz olduğunu hissetmiş olacak ki bir sonraki cümle ile bunu kapatmaya çalışmış. Sonraki cümlede demek istediği "Eğer senden uzak kalacaksam, bir manastırda mı kalmalıyım demek istediğini anlayacaksın." Fakat sonraki cümledeki soru uygunsuz bir anlam taşıyor: "wie sehr ich Ihnen zugetan bin?"

İnsan kendi cahilliği için iyice cezalandırılmalı; eğer, doğru zamanda, Theognis ve Diogenes Laertius yerine, tıpla, iklimle ve benzer problemlerle ilgilenmiş olsaydım, şimdi bu yarı-yıkılmış insan olmazdım.

Ve böylece insan kendi gençliğini kaybediyor ve şimdi kırkını geçen bu biri, yirmi yıl önce yaşamış olması gereken şeyleri henüz yeni yaşıyor.

Yeniden zihin olarak en dingin halde olduğumun farkına varacaksın; bunun asıl nedeni Bay Lanzky'nin ayrılmış olması. *Çok* saygıdeğer bir insan ve bana *çok* bağlı, ama ben bunlardan herhangi biriyle ilgilenmiyorum! O, benim için "bulutlu hava" anlamını taşıyor, "Alman havası" ve benzerleri. Gerçekten, *çok* değer verdiğim yaşayan bir insan yok; sevdiğim insanlar uzun zaman önce öldü; mesela, Abbe Galiani, Henri Beyle veya Montaigne.

Kız kardeşimin geleceğiyle ilgili benim kendi düşüncelerim var. Bu, Dr. Förster'in Paraguay'a dönmesinin iyi bir fikir olmadığını düşündüğüm anlamına geliyor. Avrupa çok küçük ve eğer insan Almanya'da yaşamak *istemiyorsa* (ve bu konuda ben de ona benziyorum), yine de o kadar da uzağa gitmek zorunda değil. Ama tabii ki bu hevesi "Alman şeyler" için hissetmiyorum ve hatta bu muhteşem yarışı *saf* tutabilmek için daha azını hissediyorum. Tam tersi, tam tersi –

Beni affet; ne kadar dingin olduğumu görebiliyorsun. Belkide bu yıl tekrar bir araya gelmeliyiz. Ama Naumburg'da değil; orasının bana uymadığını biliyorsun ve benim kalbimdeki hiçbir notaya basmıyor; ben orada "doğmamışım" ve orada hiçbir zaman "evde" olmadım.

Bu kış Nice her zamankinden daha az parlak ve kuruydu. Ama Mart'ın sonundan önceye kadar ancak ayrılabilirim.

Sevgiyle, F.

Benimkiyle çakışan mektubun için teşekkür etmeyi unutuyordum, sevgili anneciğim. Bir an bile herhangi bir şeyi "kötü" "algılamama" neden olmadı; tam tersi!

133. Franz Overbeck'e

[Nice, 31 Mart 1885]

Her şey sağ salim ulaştı, teşekkürler sevgili eski dostum, benim için katlandığın bunca dert ve gösterdiğin ilgi için. Kendi sağlığınla ve eşininkiyle ilgili hiçbir şey yazmıyorsun. Bunu bu kış benimkinden daha iyi bir talihle karşılaştığının iyi bir işareti olarak alıyorum. Benim için üstesinden gelmem gereken pek çok şey vardı, pek çok hasta gün. Gözlerim gitgide daha kötü hale geliyor. Schiessen'in ilaçları yardımcı olmadı. Geçen yazdan beri benim de anlamadığım yeni bir gelişme var: noktalar, bulanıklaşma ve sulanma... Kesinlikle yeniden Nice'de kalmamalıyım; zira sokaklarda ezilme tehlikesi çok yüksek. Masada birisi her zaman bana servis yapmalı; durumum devam ettiği sürece yanımda birisiyle yemek yemek *istemiyorum*.

Sanırım kuzeye yapacağım yolculuktan vazgeçmeliyim; yolculuğun tehlikeleri ve heyecanı benim için fazla bir hale geldi. Dr. Förster Paraguay'dan döndü, Naumburg'da büyük kutlamalar var. Herhalde kız kardeşimin evliliği bana da biraz fayda sağlayacak; yapacağı pek çok şey olacak ve tamamen güvenebileceği ve onun faydalı olabileceği bir başkasına sahip olacak, bu iki şey benim açımdan her zaman mümkün olmuyordu.

Sch[meitzner]'in işleriyle ilgili hiçbir şey duymadım. Sonunda kendisi 1 Ocak gibi bir teslim tarihi koymuştu, ama daha önce de olduğu gibi, hiç sesini çıkarmadan bu tarihi geçti. Herhalde *Zarathustra*'nın ilk üç parçasını ondan bu şekilde de "halk"tan geri çekmeyi başarabilirim, en çok istediğim de bu.

Doğal olarak *Zarathustra*'nın dördüncü bölümü için bir yayıncı bulamadım. Ama ben bununla da tatmin olmuş durumdayım ve hatta talihin yeni bir vuruşu olarak tadını bile çıkarıyorum. Bütün yayımlarımda, her zaman üstesinden gelmem gereken ne kadar çok farklılık var! Eğer birisi, benim yaptığım gibi, derin ve saklı bir hayatın toplamını yapacak olursa, o zaman sonuç ancak en iyi seçilmiş

insanların gözlerine ve bilinçlerine hitap ediyor olacak. Yeter, *hepsi iyi zamanda*. Öğrencilerim ve vârislerim için duyduğum arzu beni daima sabırsızlandırıyor ve görünüşe bakılırsa, ölümcül olabilecek aptallıklar yapmama neden oluyor. Sonunda görevimin büyük yer çekimi dengemi her zaman sağlıyor ve en önemli gerekliliğin ne olduğunu çok iyi biliyorum.

Rahatlamak için St. Augustine'in *İtiraflar*'ını okuyorum, benimle birlikte olmadığın için çok üzgünüm. Ah şu eski iyi hatip! Ne yanılgı, ne gözlerini devirmeler! O kadar çok güldüm ki! (Örneğin, gençliğinin "çalınması"yla ilgili hikâyesi basitçe bir üniversite öğrencisi hikâyesi). Nasıl da psikolojik bir yanılgı! (Örneğin, *tek ruhu paylaştıkları* en yakın dostunun ölümünden bahsederken, "yaşamaya devam etmeye karar verdiğini ve bu şekilde dostunun tamamen ölmemiş olacağını" söylüyor. Bu tip şeyler iğrenç bir şekilde samimiyetsiz). Psikolojik değeri sıfır! *Adi* bir Platonculuk! Bu, en yüksek ruh aristokrasisi için icat edilmiş ve köle yaradılışlara uyması için ayarlanmış bir düşünce biçimi demek oluyor. Dahası, insan bu kitapta Hıristiyanlığın özünü görebiliyor. Ben gözlemlerimi radikal bir fizikçinin ve fizyologun merakıyla yaptım.

Bizim "kötü yola sapan", beni bir kartpostalla afallatan müzisyenimizin birdenbire ortadan kaybolması beni kızdırdı. Bunun bir faydası yok. Venedik'e, geçen sene olduğu gibi tekrar gitmeliyim ve gerçeğin ne olduğunu öğrenmeliyim. Sonuçta, adil olmalıyız; yıllardır, müzik kopyaları yapan bir insan olarak, bir köpeğin onursuz hayatını yaşıyor ve fırsatını bulduğunda deliler gibi kaçması şaşırtıcı olmamalı! Üretken bir adamın üretken yıllarında, daha farklı bir şeylere ihtiyaç varken, uçsuz bucaksız notaları kaydetmek, piyano notaları yazmak bana göre ıstırap. Richard Wagner'in hiçbir zaman böyle kötü bir zamanı olmamıştır ve Bay Bungert bile diğer müzisyenleri ve kopyacıları bu amaçlar için kullanıyor. Onunsa hiç parası yok – *voila tout!* Bu yüzden bu "Venedik Aslanı" büyük ses getirmeli. Yardım için elimden geleni yapmak istiyorum.

Bayan von Salis'in önlemlerine güldüm. Bu *ajan provakatör*lerin ince zekâsına özgü bir şey; tam da elde ettiği şeyi istiyordu: "kışkırtmak" için gerekli sermayeyi sağlamak.[43]

Sana ve sevgili eşine dostça selamlarımla, her zamanki gibi

F. N.
Nice, 31 Mart 1885

134. Elisabeth Nietzsche'ye

Venedik, 30 Mayıs 1884[44]

Benim sevgili Lama'm,
Hayatının kararını verdiğin bu günde (kimsenin sana benim kadar çok mutluluk, refah, iyi alametler ve iyi bir ruh dileyemeyeceği bir gün) bugün, kendi hayatımla ilgili bir hesap yapmalıyım.[45] Bundan sonra, senin zihnin ve kalbin, erkek kardeşinin dertleri yerine öncelikle daha başka şeylerle meşgul olacak. Bu doğru, güzel ve saygı duyup alkışlayacağım düşünceler olamaz bunlar. Gelecekte, erkek kardeşinin yargılarının senden ne kadar mantıklı bir bakış açısı ve muhtemelen sabır beklediğinin gösteren işaretler alabilirsin, sana bugün, büyük bir sevginin işareti olarak benim doğamın kötü ve zor bir durumundan bahsediyorum. İlk çocukluğumdan şu zamana kadar, benimle birlikte kalbin ve bilinenin aynı ihtiyaçları paylaşan *kimseyi* bulamadım. Bu bugüne dek, hep olduğu gibi, kendimi en iyi şekilde ve bazen de pek çok kötü duyguyla, günümüzde kabul gören ve anlaşılabilen insanlardan biri olarak tanımlamakta beni zor durumda bırakıyor. Ama bu insanların içine gerçekten yerle-

43 Bayan von Salis, Jakob Burckhardt'ın Basel'deki derslerine kabul edilmesini talep etmişti. Burckhardt üniversite yönetim kurulunda bu isteğin kabulünü şiddetle savunmuş, fakat bu istek kabul edilmemişti. O günlerde kadınların derslere katılmasına izin yoktu.

44 N. Gast ile birlikte 10 Nisan'dan 6 Haziran'a kadar Venedik'te kalmıştı.

45 Elisabeth Bernhard, Förster ile 22 Mayıs'ta evlendi.

şebilir, *aklın* ve iradenin benim içime doğruluğu tartışılmayan bir inançmışçasına yerleştiği gibi (hatta günlük beslenme ve vücudun ihtiyaçları gibi); böyle bir insan olmak benim talihsizliğim değil. Üniversitedeki yaşamım yorucu bir yanlış çevreye uyum sağlama çabasıydı; Wagner'e yaklaşımım da aynıydı; sadece ters yönde. Neredeyse bütün insan ilişkileri yalnızlık duygusunun bir saldırısı sonucu doğmuş: Overbeck, Rée ve Malwida da (eğer bundan sonra küçücük bir yerden ya da köşeden ortak ilgilerimiz olan birilerini bulursam ya da bulduğumu düşünürsem saçma bir şekilde mutlu olacağım). Aklım binlerce böyle, yalnızlığa daha fazla dayanamadığım, zayıflık anlarının utanç verici hatıralarıyla dolu. Benim cesaretimi en korkunç şekilde kıran hastalığımı da göz ardı etmiyorum; sebepsiz yere bu kadar kötü hastalanmadım. Genelde hep hastayım ve yine –bu depresyon– söylediğim gibi, doğru ortamı bulamadığım ve insanlarla kendimi yenilemek yerine göstermelik davranışlar sergilemek zorunda kaldığım içindi. Bu nedenle kendimi gizemli, şüphe uyandıran ya da güven vermeyen bir insan olarak görmüyorum; tam tersi! *Eğer ben öyle olsaydım bu kadar acı çekmezdim!* Ama insan ne kadar çok konuşmak isterse istesin, kolayca iletişim kuramıyor; insan iletişim kurabileceği insanı bulmak zorunda. Benimle ilgili uzak ve yabancı olan bir his, benim kelimelerimin, diğer insanların kelimelerinin renklerinden farklı renklere sahip olması ve benimle ilgili ön planın çok daha fazla renklere sahip olması, bu bir aldanış! Özellikle son zamanlarda çok farklı yerlerden ifadelerin bana ulaştığı bu his, yine de şu zamana kadar bulduğum en güç algılanan bir "anlayış" derecesi. Şimdiye kadar yazdığım her şey ön plan; benim için gerçekler ancak kısa çizgilerle başlıyor. En tehlikeli konularla uğraşıyorum; bazı zamanlar Almanları övüyorum, Schopenhauer'de ya da Wagner'e ya da *Zarathustra*'da –bu tip şeyler benim için eğlence ama her şeyin ötesinde, arkasında bir süre oturabileceğim saklanma yerleri.

Bu nedenle beni deli olduğumu düşünme, sevgili Lama'm ve düğününe gelemediğim için özellikle beni affet. Böylesine "hasta" bir filozof, gelini vermek için çok kötü bir insan olurdu! Binlerce sevgi dolu dilekle,

F.

135. Franziska Nietzsche'ye

[Venedik, Mayıs sonu, 1885]

Benim sevgili iyi annem,
Bunca zamandır ben de senin hissettiğin gibi hissediyordum; her şey sanki bir bıçak gibi içime battı. Ve oğlunun sağlığı kötü olduğu için, hasta olduğu için; bu bahar hayatımdaki en büyük melankoliydi. Dikkatimi dağıtacak şeylere ve beni anlayacak insanlara ihtiyacım vardı. Düğün gününde, Nice'den tanığım bir aile ile Lido'ya kısa bir yürüyüşe çıkma şansını yakaladım; bana karşı istekli ve yarı yabancı insanlarla konuşmaya zorlanmak benim için gerçek bir rahatlamaydı.

Sanırım her şey olması gerektiği gibi gitti; aynı zamanda ikimiz (Dr. Förster ve kendimden bahsediyorum) birbirimize karşı iyi dileklerle ve çok doğru davrandık. Ama bu tehlikeli bir durum ve galiba biraz dikkatli olmalıyız; benim kişisel zevkim için, böylesine kışkırtıcı bir insanla daha yakın ilişkiler içine girebilmek imkânsız. Herhalde o da aynı şeyi hissediyordur; bana son mektubunda şöyle yazmış, "Ayrılmadan önceki kişisel ilişkimizin bizi uzun süre memnun edeceğinden kuşkulanmayı göze alıyorum." Anlıyorsun.

Geleceği nasıl şekillendireceğini anlamıyorum ve kendi kısmımla ilgili olarak, onun programında bahsettiği yirmi çiftçi aileyle aynı sosyal ve yasal temelleri paylaşmaya aristokrat bir şekilde eğilimliyim. Bu şartlar altında, en güçlü irade ve en iyi zekâya sahip olan kişi üstte olacaktır; Almanların özellikle bu iki değer için hazırlıkları çok kötü. Dr. Förster'in önerdiği vejetaryen yeme biçimi, böylesi çabuk rahatsız olan, karanlık bünyeleri çok daha kolay etkilenebilir hale getirebilir. "Etobur" İngilizlere bir bak! şu zamana kadar, kolonilerin en iyi şekilde nasıl kurabileceği bir yarış konusuydu. *Phlegm*[46] ve kızarmış sığır eti: Bu şimdiye kadar bu tip "girişimlerin" tarifi.

Bu yaz ne yapmam gerektiğini henüz bilmiyorum. Büyük ihtimalle benim eski Sils Maria'ma gideceğim, her ne kadar orada kaldığım bütün zamanlara ilişkin iğrenç anılarım olsa da. Her zaman

46 Balgam. (Ed. n.)

hastaydım, istediğim hiçbir yemeği yiyemedim, gözümün az görmesi ve insanlar nedeniyle inanılmaz derecede sıkılmıştım; ve ne zaman eylül gelse bir çeşit umutsuzluk içindeydim. Bu sefer Zürih'te yaşayan yaşlı bir hanımı davet ettim; halen ondan bu konuda bir haber almış değilim. Genç bayanlar –en azından Malwida von Meysenbug'un etrafında olanlar– bana hitap etmiyor ve orada eğlence aramaya ilişkin her türlü arzumu kaybettim. Alman profesörlerin bana eşlik etmesini bile tercih edebilirim; en azından onlar sağlam ve dürüst bir şey *öğrendiler* ve sonuç olarak insan onlardan bir şey öğrenebilir.

Gözlerim her geçen gün daha da kötüye gidiyor ve eğer biri gelip bana yardım etmezse, bu yılın sonunda kör olabilirim. Bu durumda daha fazla okumamaya ve yazmamaya karar vermem gerekiyor ama insan tamamen yalnızken bundan olduğu gibi vazgeçemiyor.

Her zamanki gibi sevgiyle,
oğlun

Not: Benim aptalca sağlığımla senin Naumburg'un ve evinin birbirine uymaması her zaman beni kızdırmıştır. Eğer benimle birlikte olabilseydin bu beni birazcık olsun rahatlatırdı.

Venedik (poste restante)

136. Peter Gast'a

Sils Maria 23 Temmuz 1885[47]

Sevgili dostum,
Bugünkü kartpostalın gösterdiği gibi, kendi "ıstırap çığlığı" mektubuna kendin *bu* şekilde mektup vereceğine bahse girebilirdim; itiraf etmeliyim ki bunu büyük bir keyifle karşıladım. Kendi deneyimle-

47 N, 7 Haziran'dan Eylül ortalarına kadar Sils Maria'da kaldı.

rimden yola çıkarak, "insanın kendisine cevap vermesi" diye adlandırdığım bu fenomeni ve eğer bu doğal "kararlılığa" (kişisel bağımsızlığın korunması) ilişkin hızlı bir anlayış itirafı ile rahatsız edilmişse, bu mektubun sahibi gibi, insanın aptalca hatalar ve uygunsuz davranışlar sergileyebileceğini de çok iyi biliyorum. Ecco! Çok titiz biri gibi konuştum! Ama dostça hislerle, inan bana!

Dün, kendimi hayatın boyunca aldığım derslerde daha da kuvvetlendirmek için, insanlar içindeki "farklılığı" ve "saygınlığı" anlamamı sağlayacak birkaç özelliğin farkına vardım. Diğer taraftan içimizde düzensiz ne varsa... (Hastalığımın tüm hallerinde korkuyla, düzensizliğin zayıflığına, yumuşaklığına ve hatta erdemine doğru bir çeşit çekim hissetim, bunu anlıyor musun? Sağlığı sen düşün!) Acıya dayanıklılığı ve öz-kontrolü maskeleyen havailiğin sağlam bir etkisi ayırt edilebiliyor. Her anlamda yavaş gitmekten, yavaş bir tempoya sahip olan gözlerden de ayırt edilebiliyor. Bir şeyleri merak etmek bizim için zor. Değerli şeyler o kadar fazla değil ve onlar da bize kendilerine göre bir halde geliyorlar ve bize gelmek istiyorlar. Küçük gururları bir kenara bırakmaktan ve kolay öven insanlara güvenmemekten ayırt edilebiliyor. Kalplerin iletişim kurabilmesinden ayırt edilebiliyor; yalnızlık ayırt edilebiliyor – seçilmemiş ama verilmiş. İnsanın ancak eşiti olabilecek görevlere sahip olduğuna ve diğerlerinin onun için uygun olduğunu düşündüğü hareketlerde bulunduğuna ikna olmak için; her zaman insanın kendisini diğerlerine onur verecek biri gibi hissetmesi ve ara sıra diğerlerinin ona onur vereceğini kabul etmesi; nerdeyse her zaman gizlilik içinde yaşamak, *takma isimlerle* seyahat etmek, daha önce olduğu gibi.[48] İnsanın kendisini büyük bir utançtan kurtarması; tembel olabilmek ve bir tavuk gibi sadece meşgul olmamak -gıdaklamak, yumurtlamak, tekrar gıdaklamak ve hep böyle devam etmek. Hep böyle! Eski dostum, senin sabrını zorluyorum ve sen, beni hayatım boyunca neyin mutlu edeceğini ve bana zevk vereceğini ve neyin üzerinde

48 2 Temmuz 1885 tarihli Overbeck'e yazdığı mektuptaki şu cümleyle karşılaştırın: "Hayatım, benim anladıklarımdan *farklı* bir şekilde olmasını arzulamaktan ibaret ve birisi benim gerçeklerimi olağanüstü hale getirebilir. (*Briefe und Berichte*, s. 368)

daha sert bir şekilde *vurgu yapılmasını* isteyeceğimi kesinlikle tahmin ediyorsundur.

Bay Widemann[49] hakkındaki düşüncelerini çok sıcak karşıladım; *benim sempatimi* belli edecek şekilde ona da bir kopya gönder,[50] çalışmasını tamamladığı için bir çeşit kutlama. Onu bilmiyorum ama senin "eşitlikler" ve "güçlerin yok edilemezlikleri" hakkında belirttiklerin benim de inanışlarım arasında. Yine de Dühring bize karşı, tesadüf eseri şimdi şu güzel cümleyi buldum: "Evrenin asıl durumu, ya da –tam olarak– maddelerin geçici olarak bile farklılıkları kapsamayan değişimsiz durumu, ancak nesiller boyu süren gücünün kendi kendine çoğalmasındaki bilgeliğin en üst noktasını görebilen bir beyin tarafından düşünülmeyecek bir soru."[51] Yani bu Berlin "mekanikçi" saygıdeğer dostum bize, *hadım edilmiş* gözüyle bakıyor; en azından umuyorum ki onun da belirttiği gibi Bay Dühring'den "daha iyi şarkı söyleme" kabiliyetimizdeki eksikliği telafi edecek bir şeylere sahibizdir. Tavrı ve davranışları bildiğim en iğrenç davranışlardı. Kendi görüşümü bir konuşmamızda sana söylemiştim: bu "sınırlı" uzay –demek istediğim belirli uzay– mekanistik dünya görüşünün kaçınılmaz bir sonucu ve bu bana göre denge pozisyonunun imkânsızlığı, bütün uzayın nasıl şekillendiği –kesinlikle "küresel" değil– sorusuyla beraber asılı durumda.[52]

---

49 Paul Heinrich Widemann, Gast'ın Basel'e ilk kez N'yi görmek için birlikte geldiği müzisyendi. Gast ona *Zarathustra* IV'ü göndermeyi üstlenmişti.

50 N'nin dipnotu: Benim *IV. Zarathustra*'mın sana direnip direnmediğini merak ediyorum. Gerçekte o var olan ve keyfi olmayan "dünya olayları" ve dolaylı konumu ile erişilemez. "Kişi olarak" bana göre bu bilgilendirme, senin için.

51 Eugen Dühring, (1883-1911) Berlinli materyalist filozof.

52 94. mektuptaki Robert Mayer ve Ruggiero Boscovitch hakkındaki dipnota bakın. Mayer'in enerjiyi biriktirme teorisinden N'nin Mittasch'in "sınırlı uzayda fakat sınırsız zamanda sınırlı kuvvet" olarak formüle ettiği uzay görüşü ile kıyaslayın (*Ns Naturbefliessenheit*, s. 21). N şöyle yazmıştı: "Uzayın şekli zamanda sonsuz hareketin nedeni olmalı (Mittsch'in yaptığı alıntı, s. 21. Mayer'in Auslösung teorisi –kuvvetin boşalımı ya da potansiyel kuvvetin realizasyonu– Mayer'e başvuran ve onu "*sonsuz tekrarlama*" teorisine kaynak gösteren N'nin üzerinde çok büyük bir etki yaratmıştı. Aşağıdaki bölüm 1880'in son dönemlerindeki yazılanlardan alınmıştır. "Eğer kuvvetin sınırlı büyüklüğü ve kuvvetin merkezlerindeki sınırlı sayılar –ve bütün diğer kavramlar belirsizdir, bu nedenle *kullanılamaz*– olarak değerlendirilecekse bu dünyanın sayılabilir bileşimlerden geçmesi gerektiği şeklinde, var oluşu üzerinde bir zar oyunu gibi devam eder. J.

Sağlığım rahatsız edici bir şekilde belirsiz –bazı önemli tehlikeler ve diğerleri. Bayan Röder[53] iki hafta önce ayrıldı, *bene merita!* Çok kötü geçen bir ay boyunca, en iyi düzenlemelerle yardımcı oldu.

Sıcak, feci derecede sıcak, burada bile

Dostun N.

J. Sınırsız bir zaman dilimi içerisinde her türlü olası birleşimlere bazı durumlarda erişilebilinir, dahası bu sınırsız sayıda zaman için geçerli olabilir. Her birleşim ve onun bir sonraki her türlü olası ortaya çıkış hali kendi yolunu izleyecektir ve aynı dizi içindeki her bir birleşim koşulları ortaya çıktığında mutlak olarak özdeş bir dizinin döngüsel ispatı olacaktır. Döngüsel gelişim olarak dünya kendini sınırsız sayıda çeşitli aralıklarla yinelemektedir ve bu oyunu sonsuzluk içinde oynamaktadır. Bu kavram, daha fazla yaygaraya gerek kalmadan, eğer varsa bir mekanik olanı, özdeş durumların sonsuz tekrarı olarak değil, kesin durumun tekrarı olarak ortaya çıkar. Dünya bu duruma henüz erişmediği için, mekanik bakış açısı mükemmel olmayan ve geçici bir hipotez olarak kabul edilmelidir." (*Werke in Drei Bandan*, 3. bölüm, s. 704) Aynı zaman diliminde N kendi enerji dünyası tanımını "dionysian" olarak yazmıştı. "Dünya kelimesinin de benim için ne anlama geldiğini biliyor musun? Kendi aynamda sana göstermeli miyim? Bu kelime, başlangıcı ve bitişi olmadan, katı, kuvvetin, hiç azalıp çoğalmayan, kendini tüketmeyen fakat sadece dönüştüren tunçtan büyüklüğü ile kuvvetin kendi büyüklüğü içinde değiştirilemez haldedir. Kayıpları ve giderleri olmayan bir aile gibi, ekleme olmaksızın, gelir olmaksızın, sınır olarak "hiçbir şey"le kuşatılmıştır, hiçbir şey atılmaz ve boşa harcanmaz, hiçbir şey sonsuz olarak geniş değildir, fakat belirli bir güç olarak belirli bir uzayda bulunmaktadır ve bu uzay boş olarak alınan bir uzay olmayıp, her yerde olandan daha fazla kuvvet olarak, eş zamanlı ve çok sayıda kuvvetin dalgaları ile kuvvetin bir oyunu olarak bir yerde birikip eş zamanlı olarak bir başka yerde yok olması, birbiriyle yarışan ve birbirine akan kuvvetler denizi ile sonsuza kendini değiştirirken, alabildiğine uzun yıllarda, bir med cezir olarak kendini sonsuz olarak geri döndürürken, en basit, en katı ve en soğuktan en sıcağa, en vahşi ve kendiyle çelişik olana, sonra da karmaşıklıktan basitliğe, çelişkilerin oyunundan egemenliğin hazzına, hatta yıllarca bu durumunun benzerliği ve hiç doymak, bıkmak, yorulmak bilmez bu sonsuz dönüşle kendini kutsama –işte benim sonsuz kendini yaratma ve kendini yok etme olarak *Dionysian* dünyam (...) (*Werke in Drei Bandan*, 3. Bölüm, s. 916–17) Gast bu düşünceyle aynı fikirde olamazdı. 1913'te yazdığı bir mektupta (E. F. Podach, *Gestalten um N, Weimar*, Lichtenstein, 1932, s. 120) şunları yazmıştı: "Atomların kendilerini milyonlarca yıl boyunca sürekli olarak tekrarladığı ve şimdiki gibi aynı konumda kaldığı şeklindeki teori, aptalca çevre koşullarına karşı savaşan bir kahramandan çok bir Filistinlinin uzun piposunu içmesi kadar eğlenceli anlamına geliyor. Sonsuz yinelerne teorisini kısır ve rahatsız edici bulmuyorsam –en azından oldukça gelişmemiş buluyorum. N'nin, eskilerden kalan teolojik sezgileri burada N'ye bir oyun oynamaktadır..." N'nin "sonsuz tekrarlama" teorisi için Luis Bunuel'in El Angel Exterminatör / *Mahvedici Melek* (1962) filmi çok iyi bir örnektir.

53 Karlsruhe'den Louise Röder-Wiederhold.

137. Franz Overbeck'e

Liepzig [Ekim 1885]
Auenstrasse 48/11 rechts

Sevgili dostum,
Liepzig'den selamlar! Bu seni şaşırtacaktır ama annemi ve kız kardeşimi yeniden, kim bilir belki de son kez, birlikte görebilmek için bu sonbaharda Almanya'ya yeniden gelmeye karşı koyamadım (her ne kadar burada, beden ya da "ruh" olarak benim için bir şey kalmamış olsa da). Çünkü Ocak'ta ya da şubat'ta yeni "kolonistler" ayrılıyor olacaklar, neyse ki tek başlarına değil, hepsi saygıdeğer ve takdir edilecek insanlarla birlikte. Dr. Förster'i, kendisi Westphalia'da (Paraguay ve Yahudi karşıtlığı) konuşmakta ve iki atına değişimli olarak binmekte olduğu için henüz göremedim ve aynı Saksonluğu Kasım'da da yapıyor olacak. Bizim gibi insanların bu tip görevlerle ilgili, büyük işlere ve heyecana ilişkin hiçbir fikri yok. Beni teselli eden şey onun *karakterini* övmeyle ilgili hemfikir olmamız (çünkü ben kurnazca bir şekilde, dostlar ve düşmanlar arasında, benim bu beklenmedik "akrabamla" ilgili yaklaşık bir şöhret yaratmaya çalışmakla uğraşıyorum). Yahudi karşıtlarına göründüklerinden daha fazla güvenmemek için kesinlikle yeterince iyi nedenler var. Ve onların davası sanılandan daha popüler; tüm bu Prusyalı saygınlık eminim ki büyük sevinç kaynağıdır. Paraguay'da kolonileşme fikri olur da bir gün oralar benim için sığınak olur diye kişisel olarak çalıştığım bir konu. Benim sonucum hiçbir şarta bağlı olmayan bir hayır; benim mevsimsel ihtiyaçlarım bunun tam tersi. Fakat diğer yönlerden bu fikrin iyi yönleri var; Alman çiftçileri için mükemmel bir toprak ve Westphalialılarla Pomerialılar kafaları rahat bir şekilde, hayal ürünü beklentiler olmadan istedikleri yerlere gemilerle ulaşabilirler. Burasının benim, kız kardeşim ve eniştem için iyi bir yer olup olmayacağı başka bir konu ve itiraf ediyorum ki, annem ve ben bununla ilgili *kaygı* duyuyoruz. Annemin bundan sonra tek başına olacak olması da beni kaygılandıran ayrı bir nokta. Büyük ihtimalle en sonunda, her yılın bir bölümünü benimle beraber geçirecek, herhalde Vene-

dik'te. Bu benim için büyük bir avantaj olur, çünkü fiziksel durumumu ve yarı körlüğü göz önüne alırsak, düşünceli bir hasta bakıcı (annemin benim evlenmemi istediğini fark edeceksin [–],[54] ama bunu istemesi faydasız) gittikçe daha da gerekli oluyor, içsel yalnızlığım hakkında hiçbir şey söylemiyorum, çünkü ondan beni en güçlü irade bile çekip çıkaramaz. Bu yalnızlığımı kendi talihim olarak görüyorum ve aynı zamanda onu bir talihsizlik olarak görmeden onunla başa çıkmak istiyorum. Aslında şu an ihtiyacını hissettiğim şey benim etrafıma gerekli boşluğu ve mesafeyi koyabilecek, beni, son yıllarda maruz kaldığım ve şimdi yeniden karşılaştığım gereksiz hastalıklardan kurtarabilecek birisi. Görünüşe bakılırsa büyük *bêtise*[55] en azından ayda bir kendini bana adamalı, özellikle de bizim yaşımızda kalplerinin güzelliklerini ve alçakgönüllülüklerini yitiren *messieurs les* kadınlarla birlikte. Her neyse, Tanrım insanların beni yavaş yavaş unutmasını ve yalnızlığımın utanmaz dedikoduların bahanesi olmasından kurtulmasını nasip etsin. Sils Maria'yla ilgili planlarım hâlâ mevcut: Gözlerimin ihtiyaçları, gölgelerdeki yürüyüşler ve odamdaki mobilyaların yeniden düzenlemesiyle, en merhametli şekilde orada karşılanıyor. Kış için henüz hiçbir şey kesinleşmedi. Herhalde Köselitz'in (Viyana'ya) gidişinden sonra benim için bir inziva mekânı olabilecek Venedik olabilir. Schmeitzner'in konusu benim için en önemli mesele [—]. Sen nasılsın, sevgili eski dostum?

N.

Ayın ortasında yeniden Naumburg'da olabilirim. Şu an sana parasal isteklerimin detayını veremiyorum.

54 [–] işareti silinmiş olan yerleri gösteriyor. Bu mektubun devamında da aynı şekilde silinme yer alıyor. Bkz. F. N. 5 *Brief Wechsel mit Franz Overbeck*, p. 306-7.

55 Bêtise, söylenen aptalca şey (Fransızca) (Ed. n.)

138. Heinrich von Stein'e

Liepzig, 15 Ekim 1885

Saygıdeğer bayım,

Dün postanede keşfettiğim mektubun oldukça dokunaklıydı; haklısın, sana nasıl bir haksızlık yapıldığını ne kanıtlayabilir ki? Benim açımdan sana bir adaletsizlik yapılmış. Ben hasta hayvanların yaptığı gibi yapıyorum ve *kendimi* "mağarama" *saklıyorum.* Liepzig bu anlamda Naumburg'dan daha iyi bir mağara. Kuzeye doğru yaptığım yolculuk başarılı değildi; sağlığım iyi değildi ve acil gibi görünen birkaç iş meselesi kesinleşmedi. Daha birçok şey oldu.

Dün Rée'nin bilinç hakkındaki kitabını gördüm; ne kadar boş, ne kadar sıkıcı, ne kadar yanlış![56] İnsan sadece kendi deneyimleriyle ilgili konuşmalı.

Onun, hemen alaycı bir şekilde kafamda canlandırabildiğim, roman benzeri *soeur inseparable* Salome'si bana oldukça garip geldi.[57] Resmi yönü kızsal, yumuşak ve –iddia edildiğine göre hikâyeyi anlatan yaşlı bir adammış– tamamen komik. Ama *konunun* kendi ciddiyeti ve yüceliği var; hatta eğer sebep kesinlikle ebedi kadınsılık değilse, o zaman herhalde ebedi erkeklik[illegible]r.

Rée'nin kitabının düz, açık ve neredeyse klasik formunu ne kadar takdir edeceğimi söylemeyi unuttum. Bu "felsefi bir örtü"; böylesi örtünün içinde fazla bir içeriğin bulunmaması çok üzücü! Yine de, Almanlar arasında birisinin, Rée'nin her zaman yaptığı gibi, gerçek Alman şeytanından, anlaşılmazlığın dehasından ya da *diamonunudan* vazgeçtiğini açıklaması hiçbir zaman yeteri kadar övülemez. Almanlar derin olduklarını düşünüyorlar.

Ama ben ne yapıyorum? Mağaradaki ayı homurdanmaya başlıyor. Hepimiz görevlerimizin başında cesurca duralım, aynı zamanda birbirimize dikkat ederek; çünkü bir kişiye uyan bir şey, iki kişiye

56 *Die Entstehung des Gewissens* (Berlin, 1885).
57 *Im Kampf um Gott* (Berlin, 1885), Henri Lou takma adıyla.

hiç de uygun olmayabiliyor. Her şeyden öte, mümkün olduğunca az homurdanalım!

Sadakatle,
N.

(Bir saat içinde Naumburg'a gitmek üzere yola çıkıyorum; orada en sonunda Dr. Förster'i görebileceğim.)

139. Franz Overbeck'e

[17 Ekim 1885]
Liepzig, Auenstrasse 48/11 rechts

Sevgili dostum,
Her şey sağ salim ellerimde –ve senin doğum günü hediyen kalbime şimdi ulaştı. Bu zamanda aldığım kâğıt üzerindeki tek kutlamaydı; kırk bir yıllık hayatın bu gerçeği üzerine uzun uzun düşündüm. Bu da bir çeşit sonuç ve muhtemelen o kadar da üzücü bir şey değil, en azından insanın hayatının anlamının bilmekten ibaret olduğunu itiraf hakkı olduğunda. Bilmek yabancılaştırmaya, uzaklaştırmaya ve belki de dondurmaya ait bir şey. "Donmuş hisler" konusunun, benim neredeyse özel ilgi alanım olduğu konusunda gereğinden fazla bilgin var; bu, o kadar uzun süre "yukarılarda", "dağlarda" ve aynı zamanda adil bir oyun gibi, "havada" yaşamış olmanın bir sonucu. İnsan sıcaklığın zor algılanan etkileyiciliğine hassas bir hale geliyor, gittikçe daha da hassas bir hale! Ah, insan dostluk için müteşekkir hale geliyor, benim sevgili eski dostum!

Naumburg'da doğum günü "kutlamalarım" için iki gün kalacağım. Devamlı olarak kötü haldeyim; dıştan içeri doğru mu olduğunu yoksa içten dışa mı olduğunu çözemedim. Yoğun bulutlu bir havayı ve herhalde Naumburg'u son görüşüm.

Dr. Förster'i çok da kötü bulmadım; onunla ilgili sevecen ve saygıya layık bir şeyler var; gerçekten de *hareket* için yaratılmış gibi görünüyor. Devamlı olarak ne kadar çok şeyle uğraştığını ve bun-

ların onun için ne kadar kolay olduğunu görmek beni çok şaşırttı; ben farklıyım. Onun değerleri, kulağa mantıklı gelecek şekilde, tam olarak benim zevkime uygun değil. Her şey çok çabuk şekilde hallediliyor; sanırım biz (sen ve ben) bu tip bir aklı aceleci buluyoruz. Förster'in bir süre önce *The Times*'da okuduğum bir tarifinin şimdi adil bir değerlendirme olduğunu düşünüyorum.

Bu arada Schmeitzner'le olan ilişki sürüklenip duruyor, "ilerlediğini" söyleyemem, hem de hiç. Resmi şekilde söz verilmiş bir kararın alınması gereken geçen pazartesiden beri en derin *suskunluk* içinde. Zorunlu açık artırma bir olasılık; hazirandan beri basımla ilgili bütün işlerine benim tarafımdan rehin olarak yasal yollardan el konmuş durumda. Açık arttırmanın olacağını var sayarsak, benim yazılarımın iadesi için bazı şeyler yapılmalı, böylece ben de onları yeni ve değerli bir yayıncıya (büyük ihtimalle Viet ve Ortaklarına, Liepzig'deki Bay Credner'e mesela) transfer edebileyim. Plan böyle. Bu konu çözülmeden buradan ayrılamam.

Dün, bir kitapçıdan Rée'nin *Entstehung des Gewissens* kitabının bir kopyasını edindim ve kısaca bir göz attıktan sonra iki ya da üç yıl önce niyetlenildiği üzere bana ithaf edilmesine karşı çıktığım için şansıma şükrettim. Zavallı, anlayışsız "bunak"; aynı zamanda şansın güzel bir ironisiyle, üzerimdeki etkisi tam tersi olan, Bayan von Salome'nin kitabı da ulaştı. Kızsal ve duygusal bir formla güçlü iradeli ve bilgili bir içeriğin arasında nasıl da zıtlıklar var! İşte içindeki yücelik burada ve eğer bu çokbilmiş bakireye sebep olan ebedi kadınsılık değilse, o zaman büyük ihtimalle ebedi erkekliktir. Ve içinde Tautenburg'daki sohbetlerin binlerce yankısı var.

Eşine en iyi dileklerimi ilet!

(Bu arada, Förster bana, ikinizle çok memnuniyet verici bir buluşmadan bahsetti, size tamamen yabancı biri olduğunu sanıyordum.)

Sadakatle,
N.
Leipzig, 17 Ekim 1885

140. Bernhard ve Elisabeth Förster-Nietzsche'ye

Nizza, Noel ertesi, 1885

Benim canlarım,

Hava çok güzel; öyleyse hayvanınız[58] yüzüne, her ne kadar melankolik günler ve geceler geçirmiş olsa da, yeniden mutlu bir ifade takınabilir. Ama Noel günü bir festivale dönüştü. Nazik hediyelerinizi öğlen aldım ve bir anda kolye boynumda sallanmaya başladı, küçük, güzel takvim yeleğimin cebine doğru süründü. Ama bunlar olup biterken "para" kayboldu, tabii eğer mektubun içinde para varsa (annemiz mektubunda para olduğunu söylemişti). Bu, eşyalarını yolda açan kör hayvanınızı affedin; bir şeyler düşmüş olabilir, çünkü mektubu çok araştırdım. Umarım yakınlarda fakir, zavallı bir kadın vardır da, yolda yatan "Hıristiyan çocuktan" olan hediyesini alır. Daha sonra St. Jean yarımadasına gittim, bütün kıyı boyunca uzun bir yol yürüdüm ve sonunda *boule*[59] oynayan bazı genç askerlerin yakınına oturdum. Çitlerin içinde taze güller ve sardunyalar vardı; her şey yeşil ve sıcaktı, oysa bu hiç de kuzeye özgü değil! Ardından hayvanınız *üç* çok büyük kadeh yerli, tatlı şarap içti ve neredeyse *bitzeli*[60] sarhoş oldu; en azından, üzerime coşkun şekilde homurdanarak gelen dalgalara, insanın tavuklara dediği gibi "Pist, pist, pist!" dedim. Sonra yeniden Nice'e gittim ve *pansiyonumda* krallara layık bir yemek yedim; orada da büyük, parlak bir Noel ağacı vardı. Bir hayal et, lor peynirli kekin ne olduğunu bilen bir *bouleanger de luxe*[61] buldum, Württemberg kralının doğum günü için bir tane ısmarladığını söyledi. "Krallara layık" kelimesi bana bunu hatırlattı.

---

58 Orijinali "Euer Tier", büyük bir olasılıkla bunu ünlü bir adamı göstermek için "ein gross Tier!" ya da "ein berühmtes Tier" izler. Burada aile içi bir şakadan söz ediliyor. N burada "hayvan" kelimesini, Elisabeth'in Lou ile ilişkilerine bakışına gönderme yapmak için kullanmış olabilir. Onun hayvanı bir unicorn olarak nitelendirmesi Lou'nun vahşi güzeliği söz konusu olduğunda mektubun sonunda kurnazca konuyu başka bir noktaya çekiyor.

59 Boule: Bir Fransız oyunu iki oyuncu ya da iki takım arasında oynanır.

60 Almanca konuşan İsviçrelilerin "bitzeli" kelimesi "azıcık" anlamında taşıyor.

61 Lüks fırıncı. (Ed. n.)

Birkaç gündür iyi değilim. Bu yüzden mektup bitirilmeden bırakıldı. Bu arada Overbeck, Rohde'nin Liepzig'de bir görüşmeye çağırıldığını yazdı. Acaba bunu kabul edecek mi, merak ediyorum. Tuhaf, bana kendimi bütün olarak evsiz hissettirmeyen her şeyin Liepzig'de ya da yakınlarında toplanıyor olması düşüncesini etkileyici buluyorum. Aslında, geçen sonbaharda yeniden Liepzig'de olmak güzeldi, biraz melankolik ama hayatın bütün zevklerini bizim gibi insanlar için biraz daha tatlandıracak şekilde; geri getirilemeyenin zayıf, eski gül kokusuyla birlikte...

Uzun vadede gözlerim ancak ormanların içinde dayanabilecek; ama *eski dostlar* bu ormanlara yakın yerlerde oturuyor olmalılar. Her şey göz önüne alındığında, insan buna "Rosenthal" demez mi?[62] Yenilerde Leipzig şehir Meclisi *sarımsağa* (geniş gönüllü tek boynuzlu atına kokusu tatlı gelen tek Yahudi karşıtlığı formu) karşı savaş açtığını duyurdu[63] – beni affet!

Her zamanki gibi sevgiyle,
F.

Tanrım! Yeni yıl için *sonsuz* iyi şans, sağlık, kuvvet ve iyi düşünceler ve doğru dostlar dilemeyi unuttum sana.

Not: Uyumayı yeniden öğrendim (yatıştırıcılar olmadan).

141. Erwin Rohde'ye

[23 şubat 1886] Nice (Fransa)
Rue St. François de Paule 26/11

Sevgili eski dostum,
Annem yakınlarda bana senin Liepzig'deki görüşmeni anlattı; bu haber beni uzun zamandır olmadığım kadar mutlu etti. O zaman-

62 Leipzig'in kuzeybatısına düşen büyük bir park.
63 Şehir meclis üyesi, Leipzig çevresinde yetiştirilen sarımsağın kaldırılması kararı almıştı.

dan beri bu yılın bizi bir araya getirmesi gerektiğini düşünüp duruyorum. Herhalde ilkbahar için böyle bir şey ayarlanabilir; en iyisi de, gözlerim, kulaklarım ve kalbimle senin törenle işe başlamana tanıklık etmek istiyorum. Bu mutluluğun beni nasıl tazelediğini bilemezsin. Geçen sonbaharda, sanki daha önce tadını almışım gibi, Leipzig'de biraz zaman geçirdim; ah, sessiz, neredeyse saklanarak, hemen her zaman kendi başıma, ama yalnız senin ve buradaki dostluğumuzun hatıralarıyla *ısınarak*. Şans senin projenle ilgili bir şeyler duymamı istedi; bütün bu konunun tartışıldığı ilk toplantıdan hemen önce ben, Heinze ve Zarncke ile birlikteydim. Bu benim için bir zamanlar benzer şekilde mutlu bir hayvan olduğum bir rüya gibiydi, *philologus inter philologos*. Bundan bir şey çıkmadı, ya da sen ve senin çalışma dostlarının şimdi birbirinize söylediğiniz gibi, " 'ondan' bir şey çıkmadı". Dahası, dost anlamında daha zengin bir hale gelmedim; gittikçe daha da fazla bir şekilde hayat bana verdiği görevi, bu görevi *yalnızlık* içerisinde tamamlamam gerektiği gibi berbat bir durum içerisinde sunuyor. İnsanlar için benim duygularımı takip etmek zor; şimdi neredeyse tanıdıklarım arasında bile aptalca bir şekilde yanlış anlaşıldığımı var sayıyorum ve yorumlardaki her çeşit inceliği içtenlikle onaylıyorum, hatta iyi niyetle bakıyorum. Ben bir eşeğim, bundan hiç şüphe yok. Sevgili eski dostum Rohde, bana sen, hayatın ortasına kendini atarak onu daha iyi anlıyormuşsun gibi geliyor; bunu uzak bir mesafeden daha da iyi görüyorum; muhtemelen daha açık, daha da korkunç, daha kapsamlı ve daha büyük bir çekicilikle. Ama dertler elimi kolumu bağlamış durumda, bu yabancılaşmaya katlanmaktan vazgeçebilir miyim bilmiyorum! İnsan büyüyor, güçten düşüyor; şimdiden Kral Saul gibi müziğe ihtiyaç duyuyorum. Tanrı bana, şansıma, bir çeşit Davut verdi. Benim gibi bir adam, *profondement triste*, uzun vadede Wagner'in müziğine dayanamaz. Bizim güneye ihtiyacımız var, "her ne pahasına olursa olsun" güneş ışığına, parlak, zararsız, masum Mozart tarzı mutluluğa ve tonların inceliğine ihtiyacımız var. Gerçekten de, etrafımda benim sevdiğim bu müziğin yapısındaki insanlara sahip olmalıyım; birisiyle birlikte, insanın kendisinden bir parça uzaklaşacağı, birbi-

rine gülebileceği türde bir müzik. Ama insan her zaman aradığını bulamıyor, bu yüzden sadece oturuyorum ve *bekliyorum* ve gelen hiçbir şey yok; hatta olay, eski dostuma yalnız olduğumdan başka bir şey söyleyemeyeceğim bir duruma geldi.

En son mektubun önümde duruyor; her ne kadar üzerinden hatırı sayılır bir zaman geçmiş olsa da (mektubun tarihi 22 Aralık 1883) bu mektuba ancak şimdi cevap veriyorum. Pek çok açıdan zor bir hayatı olan ve ağzını açmaktan korkmayı öğrenmiş olan, sessiz arkadaşına karşı biraz şefkatli davran. Her an bir şikâyet insanın karşısına çıkıveriyor, ve dünya üzerinde şikâyet etmekten daha aptalca bir şey yok. En iyi arkadaşların yanında bile bizi komik duruma düşürüyor.

Bana, beni hâlâ sevdiğini kanıtlayan bir iki kelime gönder, eski dostum Rohde. Ve bir kez daha, senin talihin bana benimkinden daha büyük bir mutluluk veriyor. Eşine bilinmeyen bir münzeviden iyi dilekler ilet ve çocuklarını da benim için öp.

Sevgiyle

Sadık dostun
Nietzsche

23 şubat 1886

142. Franz Overbeck'e

[İlkbahar 1886] Nice (Fransa)
Rue St. François de Paule, 26/11 Perşembe

Sevgili dostum,
Sana dün gönderdiğim küçük, kırmızı kitap, Basel'de senin bana yazdığın zamanlarda benim de düşüncelerimin seninle beraber olduğunu gösterecektir. Beraber gülmek ve hatta beraber sinirlenmek nasıl da güzel olurdu! Ah, beni arkadaşlarımdan uzak tutan budala kalbim! Senin sağlığınla ilgili haberler (en son iki mektubundan aldığım), aynı zamanda benim gözlerimin durumu... Basel'de hayatını cesurca devam ettirmen beni şaşırttı. Ama tabii

ki, eşin sayesinde işlerin bana göre yüz kat daha kolay; birlikte bir yuvanız var. Benim en iyi şartlarda bile sahip olduğumsa, ne kadar çabalarsam çabalayım, sadece bir *mağara*. Buradaki insanlar bana, birçok probleme rağmen kış boyunca durumumun "çok iyi" olduğunu söylüyorlar; ben de kendime kışı *profondement triste* hissederek, gece ve gündüz sıkıntı çektiğimi söylüyorum, ancak cehennemde mağaramda gördüğüm kadar eziyet görebilirim. İnsanlarla ara sıra kurduğum iletişim benim için bir tatil gibi, "kendimden" bir kurtuluş. İnsanlar sakinliği nasıl da yanlış anlıyorlar! Malwida, umut verici yüzeyselliğiyle kendisini zor bir hayatta her zaman "üstte" tutmasını bilen sevgili ruh, bir keresinde bana, benim *Zarathustra*'mı okuduktan sonra, insanı uzaktan çağıran sakin bir tapınağı şimdiden gördüğünü söylemişti. Bu temeller üzerine kurabileceğim bir tapınak... Bu bana acı bir mutluluk vermişti. İşte, birini öldürene kadar güldürmek için yeterli bir şey ve şimdilik insanların ilgilenmemesinden ve ne tip bir "tapınak" inşa ettiğimi görmemesinden şikâyetçi değilim.

İyileşme, sevgili eski dostum, şu an iyileşmeden başka bir şeye ihtiyacım yok; ama bunu başarmak gittikçe güçleşiyor. Işık ve Köselitz'in müziği oraya ait; bu şanslı buluşum için o kadar müteşekkirim ki! (en son mektubumla beraber sana gönderdiğim K'nin mektubu hakkında neden hiçbir şey söylemedin? Umarım kaybolmamıştır. Parayı teslim aldıktan hemen sonra yazdım; o zamandan beri senden bir şey duymadım.) Zavallı adam Dresden'de olduğu gibi Viyana'da da zor günler geçirmiş; benden Carlsruhe'deki Mottl ile ilgili elimden ne gelirse yapmamı istedi. Ama bununla ilgili kişisel bir bilgim yok, yine de bu arada kendisine çok nazik bir mektup yazdım, benim tavsiyelerime çok değer verdi ("büyük bir heyecanla takdir ettiğim bir adamın tavsiyeleri"). Umarım söylediklerini hayata geçirebilir. Edebi niyetlerinle ilgili söylediklerin beni çok mutlu etti. Seni okumayı çok seviyorum, ne kadar uzak olsak da seni öğrenebiliyorum. Düşüncelerini o kadar güzel yutuyorsun ki, ince detayların adamı olarak, neredeyse *kurnazlıkla* diyebilirim, çünkü sen öyle bir insansın. Her geçen gün ilerleyen yaşında Tanrı seni bu özelliğin için korusun.

Bu arada insanlar beni yeniden akademik aktiviteye dönmem için ikna etmeye çalışıyorlar. Kültürel tarih dersi vermem gibi bir fikir var –garip! şimdiye kadar bu fikre biraz alıştım, iyileşmenin tam anlamıyla bir yolu. Ama bunda bir yanlış hesap var.

Lütfen, *mümkün olduğunca çabuk*, yakında ödenmesi gereken parayı bana buraya gönder (yarısı Fransız parası, yarısı İtalyan olsun, eğer çok fazla problem olmayacaksa). 13 Nisan'a kadar burada olacağım. Gözlerim daha uzun kalmama izin vermeyecek. Ardından, herhalde dar sokaklı, karanlık Venedik'e giderim; sonra sonbaharda Engadin, gitmeli ve bir şekilde zavallı annemin içini rahatlatmalıyım.

Bay Credner "*Morgenröte*'nin ikinci cildini" yayımlamak için hazır; "saygı duyulanlar arasında" olmak istediğini yazmış. Ben İsrail'de henüz böyle bir inanç bulmuş değilim. Her şey aynı —.

Ah, konuşacak ne kadar çok şeyimiz var, birlikte tartışacak ne kadar çok şey var, sevgili dostum! Eşine ve onun akrabalarına en iyi dileklerimi ilet. Bu yıl beni bir kez daha Münih'e götürecek.

Sadakatle, dostun
Nietzsche

Çok yoğun çalışıyorum. Ama endişelenme; *Morgenröte*'nin ikinci bir cildi olmayacak.

143. Franz Overbeck'e

Sils Maria, 5 Ağustos 1886

Sevgili dostum,
Bazı haberler ve bir istek! Fritzsch Leipzig'den daha yeni bir telgraf çekti: "Kazancımız en sonunda kesinleşti" – duyması mutluluk veren kelimeler. Basel yıllarımdaki ölümcül hatalarım (bir şekilde "çok fazla güven", hayatımda çok sık olduğu gibi) en sonunda

doğru bir yola girdi. İyi ki bu ilkbaharda Almanya'ya gitmişim! Bunu tekrar etmeliyim, çünkü ilk elden yayımcılarla ve halkla ilgili durumumu görme şansım oldu ve aynı zamanda muhteşem Naumann kardeşlerle *kişisel* olarak uğraşma şansı buldum. Sonucu hakkında uzaktan bir şey söylenemeyecek olan kitabım şimdi hazır; birkaç gün önce bir kopyasının da sana, Basel'e gönderilmesini tembihledim. Şimdi de *isteğim*, eski dostum, onu oku, başından sonuna kadar ve seni üzüp soğutmasına izin verme, "tüm gücünü topla",[64] senin sabırlı ve yüzlerce kere test edilmiş iyi niyetindeki tüm gücü benim için topla; eğer kitap senin için katlanılmazsa, o zaman içindeki yüzlerce *detay* öyle olmayacak! Büyük ihtimalle bu kitabın da *Zarathustra*'nın üzerine birkaç ışık huzmesi düşürmek gibi bir etkisi olacaktır, *Zarathustra* anlaşılamaz bir kitap, çünkü kimseyle paylaşmadığım deneyimlerim üzerine kurulu. Keşke sana *yalnızlık* hissimle ilgili bir fikir verebilseydim! Yaşayanlar arasında, ölüler arasında olduğu gibi, bana yakın olabilecek hiç kimse yok. Bu, tarif edemeyeceğim kadar içimi ürpertiyor ancak bu duyguya katlanabilmekteki deneyimim ve çocukluğumdan beri bu konuda kendimi geliştirmem, neden bunun halen benim ölümüm olmadığını anlamamı sağlıyor. Geri kalanı için, uğrunda yaşadığım görevi net bir şekilde görebiliyorum: Tarif edilemez bir mutsuzluğun bir gerçeği olarak, ama bilincim aracılığıyla, içindeki *büyüklük* ortaya çıkacak şekilde değiştirilerek yüceltilmiş, tabii eğer ölümlü insanın görevinde büyüklük varsa.

Eylül'ün başına kadar burada kalacağım.

Sadakatle,
F. N.

64 Ludwig Uhland'ın "Des Sangers Fluch" adlı şiirinden alıntı.

144. Jakob Bruckhardt'a

Sils Maria, Oberebgadin,
22 Eylül 1886

Çok değerli profesör,
Bu kadar uzun süredir sizi görmemiş olmak ve sizinle konuşmamış olmak beni çok üzüyor! Eğer sizinle konuşamazsam, konuşmak *isteyeceğim* bir başkası kalıyor mu? Etrafımdaki "sessizlik" gittikçe daha da güçleniyor.

Umarım C. G. Naumann bu arada görevini yapmıştır ve son kitabım, *Jenseits*, o çok değerli ellerinizdedir. Lütfen bu kitabı okuyun (her ne kadar *Zarathustra*'mla aynı şeyleri söylüyor olsa da –ama değişik bir şekilde söylüyor– çok değişik). Benimle zihnimi meşgul eden şeyleri sizin gibi paylaşan kimseyi tanımıyorum. Siz de aynı problemler üzerinde benzer şekillerde çalışıyorsunuz, büyük ihtimalle benden daha güçlü ve derin bir şekilde, çünkü benim kadar geveze değilsiniz. Ama ben de daha gencim... Kültürdeki herhangi bir büyümenin gizemli durumu, insanın "gelişmesi" (hatta "insanlaşma") ve insan tipindeki genişleme arasındaki son derece kuşkulu ilişki, her şeyin ötesinde *hayatın* tüm ahlaki ve bilimsel kavramları arasındaki çelişkiler –yeter, yeter– işte şans eseri yaşayan ya da ölü çok az insanla paylaştığımız problem. Bunu açıklamak hiç kuşkusuz en tehlikeli macera, bu maceraya atılan insan için değil ama bundan bahsettiği insanlar için. Şu an için beni rahatlatan şey ise, yeni keşiflerimi kimsenin duymamış olması. Derin bir sevgi ve saygı duyduğum sizin dışınızda; yine sizin için bu buluşlar yeni bir şey olmayacak!

Sadakate,
Dr. Friedrich Nietzsche

Adres: Cenova, *ferma in posta*[65]

65 N. Kasım ayında Nice'ye giderken Cenova'dan geçmişti.

145. Malwida von Meysenbug'a

Sils Maria, 24 Eylül 1886

Saygıdeğer dostum,

Sils Maria'da son günüm; bütün kuşlar uçtu; gökyüzü sonbahara yakışır şekilde "karanlık"; gittikçe soğuyor, yani "Sils Maria'nın münzevisi" yoluna koyulmalı.

Her yere iyi dileklerimi yolluyorum, sanki yılın sonunda şirketteki hesabını kapatan bir insan gibi. Ve bunu yaparken, benden uzunca bir zamandır haber alamadığının farkına vardım. Basel'de Bayan B. Rohrl'a yazdığım mektubun içinde yolladığım ve Versay'daki adresini istediğim not, ne yazık ki cevapsız kaldı. Bu durumda ben bu satırları, kısa bir süre önce de bir kitap yolladığım Roma adresine gönderiyorum. Kitabın adı *İyi ve Kötünün Ötesinde: Gelecekteki Felsefeye Başlangıç* (Beni bağışlayın! Bunu okumamalısın, hatta hakkındaki duygularını bana söylemeyin. İnsanların bu kitabı 2000 yılında okumalarına izin verileceğini var sayalım...).

Benim ayrılmamın ardından mektupla annemi arayıp sorduğun için en içten teşekkürler, bu ilkbaharda haberini aldım. O zamanlar kötü bir haldeydim: buzulların komşusu olarak hiç alışkın olmadığım bir sıcak beni neredeyse mahvediyordu. Dahası, Almanya'da bütün düşmanca rüzgârların bana doğru estiğini düşünüyordum, onlara *karşı* geri esmekte hiçbir eğlence ya da zorunluluk görmedim. Bu, benim için kesinlikle yanlış bir çevre. Almanların bu aralar ilgilendikleri şeyler benim ilgimi hiç çekmiyor. Bu, doğal olarak, onlarla ilgili huysuzlanmam için bir sebep değil.[66]

Yaşamayla ve ölümle ilgili özel yeteneğiyle bizim eski Liszt kendisini Wagner'in davasına ve dünyasına *gömdürdü*; sanki kaçınılmaz

66 N'nin Almanya'ya ve Almanlara olan düşmanlığı 1886 yazında Overbeck'e yazdığı mektupta kendini gösterir (*Werke in drei Bänden*, 3. bölüm, s. 1239-41): "...Günümüz Almanya'sındaki yaşamı katlanılmaz buluyorum; üzerimde zehirleyici ve insan beynini işlemez hale getirici etkisi var ve benim insanlığı hor görme eğilimim orada çok tehlikeli boyutlara ulaşır..." Ayrıca Alman üniversitelerine de saldırır: "Bu üniversite atmosferinde en iyi insanlar bile giderek bozulur. Geçmişi ve bugünkü haliyle R[ohde] gibilerinde bile umursamaz tavırların ve kişinin kendi yaptığına inanmaz hale gelişinin süreklilik kazandığını hissediyorum.

ve ayrılmaz bir şekilde oraya aitmiş gibi.[67] Bu benim kalbimi Cosima adına yaraladı; bu Wagner'in etrafındaki yanlışlıklardan sadece biri, içinde Wagner'in bugünlerde ününün büyüdüğü ve isyan ettiği zorlu anlaşılmazlıklardan biri. Şu zamana kadar tanıdığım Wagner taraftarlarının gözünden bakacak olursak, tüm bu Wagner işi Roma'ya bilinçsiz bir yaklaşım, Bismark'ın dıştan yaptığını bu içten yapıyor.[68]

Eski dostum Malwida –ah, siz onu tanımıyorsunuz!– tüm içgüdüleriyle tam olarak Katolik olmasına rağmen bir yanıyla da formüllere ve dogmalara karşı kayıtsızdır. Sadece *Hıristiyan militanlar* hoşgörüsüzlüğe ihtiyaç duyar; her bir derin sakinlik ve inançlardaki kesinlik ise şüpheciliğe, başkalarına ve başka konulara karşı nazik olmaya *izin verir*.

Bitirirken size *Der Bund*'da (16 ve 17 Eylül'de) benim hakkımda çıkan bir yazıdan birkaç kelime aktarayım. Başlık "Nietzsche'nin Tehlikeli Kitabı."[69]

"Gotthard Tüneli'nin yapımında kullanılan dinamitler, ölümcül tehlikeyi belirtmek için siyah bir bayrakla işaretlenmişlerdi. Özellikle bu anlamda filozof Nietzsche'nin yeni kitabından tehlikeli bir kitap olarak bahsediyoruz. Siyah bayrağın patlayıcılar için bir suçlama olmaması gibi bunu söylemek de kesinlikle yazar ve eseri için bir suçlama anlamına gelmiyor. Bu yalnız düşünürü, kitabının tehlikesine dikkat çekerek, dershanelerde böbürlenenlerin arasına ve üçkâğıtçıların kürsüsüne atamayız. Materyal tarzda entelektüel patlayıcılar, çok faydalı amaçlar için kullanılabilirler; onların suç amacı için kullanılması bir zorunluluk değil. Sadece, bu tip patlayıcıların bulunduğu yerde insanların net bir şekilde 'Burada dinamit var!' demesi iyi olacaktır."

---

67 Franz List, 21 Temmuz'da Bayreuth'a Wagner'in performansı için gelmişti ve 31 Temmuz'da orada öldü. Bayreuth'a gömülmek istemişti. 3 Ağustost'aki cenazesine çok sayıda Wagner yanlısı, aristokratlar ve Roma Katolik Kilisesi seçkinleri katıldı.

68 "İçi boş bir gücü gitgide çoğaltır" demek istiyor.

69 Bern'de periyodik olarak yayımlanan *Der Bund*'un editörü J. V. Vidmann'ın yazdığı eleştiri.

Yani, bir şekilde sizden bu ilgiyi uzak tuttuğum için bana minnettar olmalısınız, *saygıdeğer dostum*; yoluma ve "kaçışıma" sizi de alet etmediğim için. *Der Bund*'dan tekrar bir alıntı yapmak gerekirse:

"Nietzsche bir çıkış yolu bulan ilk kişi, ama bu o kadar korkunç bir yol ki, onun daha önce yürünmemiş bu yolda yalnız yürüdüğünü görmek insanı korkutuyor!"...

Kısaca, Sils Maria'nın münzevisinden şefkatli selamlar.

Adres kısa olarak şöyle: Cenova, *ferma in posta.*

[imzasız]

146. Gottfried Keller'e

Ruta ligure, 14 Ekim 1886

Saygıdeğer beyefendi,

Eski gelenek ve göreneklere dayanarak, yakın zamanda en son kitabımın bir kopyasını size gönderme cesaretini gösterdim; en azından yayımcım Naumann'a göndermesi için talimat verdim. Herhalde bu kitap, içeriğindeki soru işaretiyle sizin zevkinize pek de hitap etmeyecektir; ama *biçimi* ilginizi çeker. Ciddi ve kendisini adamış bir şekilde Alman diliyle ilgilenen bir insan bana karşı mutlaka bir parça adil davranacaktır, benimki gibi sfenkse benzer ve sessiz problemleri seslendirmek önemli bir şey.

Geçen ilkbaharda yaşlı annemden bana sizin *Sinngedicht*'inizi[70] okumasını istedim ve ikimiz de sizi yürekten kutsadık (boğazımızdan da, çünkü ikimiz de çok güldük), bu balın tadı oldukça sade, taze ve diriydi.

Sizin sadık hayranınız,
Prof. Dr. Friedrich Nietzsche

70 Keller'in romanı *Das Sinngedicht* 1882'de yayımlanmıştı.

147. Franz Overbeck'e

[Nice, 9 Ocak 1887]

Sevgili dostum,
Senin mektubun bana ulaşmadan kısa bir süre önce bir kartpostal yolladım, mektup için çok teşekkürler. Umarım gördüğün yakın ilgiyle sağlığın iyiye gidiyordur; özellikle de gözler etkilendiğinde, "insanın yalnız olması" çok kötü geliyor. Burada da sert bir kış geçiyor; karın yerine, bütün gün yağmur yağıyor. Bir süredir dağın eteğindeki tepeler beyaz (çeşitli renkler içinde yıkanmış bir manzara için sanki doğanın bir cilvesi gibi duruyor). Bu çeşitlilik benim her zamanki *siyah* düşüncelerim gibi, *mavi* parmaklarımı da içeriyor. Bu düşüncelerle Simplicus'un Epiktetus üzerine yorumlarını okuyordum; burada insan net bir şekilde Hıristiyanlığın temellerindeki felsefi tasarıyı görebilir. Öyle ki bu "dinsiz" filozofun kitabı, en büyük Hıristiyan etkileri bile hayal edilebilir hale getiriyor (sadece Hıristiyan duygu ve patoloji dünyası eksik. Paul'un söylediği gibi "sevgi" ve "Tanrı korkusu" ve diğerleri). Gerçek olan her şeyin ahlak yoluyla saptırılması en geniş haliyle orada duruyor: perişan olmuş bir psikoloji, "köy papazı"na dönüşmüş bir "filozof." Ve bunların hepsi Platon'un suçu! Kendisi halen Avrupa'nın en büyük talihsizliği!

Senin,
Sevgilerle N.

148. Peter Gast'a

Nice (Fransa), rue de Ponchettes 19,
au premier [21 Ocak 1887][71]

Sevgili dostum,
Venedik'e geri döndüğünü öğrenmek beni çok rahatlattı. Mektubun bana o kadar iyi geldi ki! İşlerin benim için de *daha iyi* olacağı gibi

71 N 22 Ekim 1886'dan 2 Nisan 1887'ye kadar Nice'deydi.

bir sözü de içeriyor gibi geldi. Daha iyi demek, daha parlak, daha sakin, daha güneyli gibi, daha az problemli ve umarım ki daha "edebi olmayan" anlamındadır, çünkü tüm bu yazdıklarımı "sahneleme" işi bana zalimce davrandı ve beni zalim bir "kişi" haline getirdi.[72] Ben hayat hakkında "derin düşüncelere dalan" tipte bir insan değilim. Şimdi kendimi, kanımı donduran (ve sonuç olarak da *yazma* zevkini elimden alan) en soğuk rasyonel kritiklerle mutlu etmekte ve yenilemekteyim. Felsefedeki nedensellik fikrine karşı yapılacak geniş çaplı bir saldırı bunun ve bunun gibi birkaç kötü şeyin sonucu olacak.

Keşke senin operanın bir kısmı sahnelenebilseydi. Eğer insan *kendini* yaratmak istiyorsa, karakteristik olanı yaratmalı; yani en ilginç olan şeyi. Benim hislerime göre sen Levi'nin yönetimindeki yedilini her şeyden daha çok bir nezaket hareketi olarak çalmalısın (bu "Saksonca" bir şeydi! Beni affet, eski dostum!).[73] Hikâyenin en iyi bölümü yedilinin senin tarif ettiğin şekilde algılanmış olması; eğer insanlar bunu sevmiş olsalardı, bir şeylerin yanlış gittiğini düşünürdüm.

Levi ilkbaharda benim üzerimde iyi etki bırakan bir şey yaptı. Aynı zamanda, diğer Münih kaynaklarının da doğruladıklarına göre benimle böyle iletişimi kaybetmemiş ve kaybetmek de *istemiyormuş* (bunu bir minnettarlık olarak adlandırıyor). Bu durum, tesadüfi bir şekilde tüm Wagner taraftarları için aynı (her ne kadar nasıl açıklayacağımı bilmesem de). Geçen sonbaharda Münih'e gitmem, Seydlitz'in söylediğine göre (şimdi Wagner Topluluğu'nun başkanı) "ateşli bir şekilde" beklenmekteymiş. Bu arada, Engadin'de Bağdat Berberi'nin kız kardeşiyle aynı masayı paylaştım; bu kısaltmayı anlıyor musun?[74]

Bitirirken – yakınlarda, ilk defa, *Parsifal*'in girişini duydum (Monte Carlo'daydı!). Seni bir daha gördüğümde, bunun bana tam olarak

72 Daha önceki kitaplarına N'nin yeni önsözler yazmasından bahsediyor.

73 Bir önceki Haziran'da N, Gast ile buluştu ve onun yedilisi için özel bir performans ayarlandı. Overbeck'e yazdığı mektupta N, müziğin ona çok iyi gelmediğini (çok sıkışık) söylüyordu. Hermann Levi orkestra şefiydi.

74 Peter Cornelius'un kız kardeşi. Cornelius komik opera "*Bağdat Berberi*"nin bestecisiydi.

neyi *anlattığını* açıklamalıyım. Ama tüm ilgisiz soruların dışında (böyle bir müziğin nasıl bir amacı *olabilir* ya da *olmalı?*) ve tamamen estetik anlamda: Wagner hiç daha iyi bir şey bestelemiş miydi? En iyi psikolojik zekâ ve anlatım burada söylenmiş olmalı, en öz ve direkt şekli anlatılmış ve iletilmiş olmalı, hislerdeki her ince ayrıntı kabuğundan soyularak nükteli bir hal almış; tanımlayıcı bir sanat olarak müzikteki netlik, akla üzerinde kabartmalı şekiller olan bir kalkanı getiriyor; sonunda, Wagner'e en büyük puanı kazandıran, yüce ve sıra dışı bir his, deneyim, müziğin temellerindeki ruhun durumu, birçok insan için bağdaşmaz olan durumların sentezi, hatta "daha yüce" insanlar için bile, yargılayan bir sertlikle, ürkütücü bir anlamda bir "yükseklik", ruhu bir bıçak gibi kesen özel bir tanıma ve anlayış. Bu çeşit bir şey ancak *Dante*'de ortaya çıkar, başka bir yerde değil. Hiçbir ressam Wagner'in prelüdünde üzerinde durduğu gibi, aşkın melankolik bakışını resmedebilmiş midir?

Sadakatle, dostun
Nietzsche

149. Franz Overbeck'e

(Çarşamba) [Nice, 23 şubat 1887]

Sevgili dostum,

Bugün, kafamı oldukça rahatlatan mektubun ve gönderdiğin para için teşekkürlerimi sana ileteceğim; hayatımda hiç bu kadar parlak bir noktada olmamıştım.[75] Dahası, hastayım, *comme il faut*, öksürüyorum, titriyorum ve Nice'in gürültülü karnavalı devamlı penceremden geçiyor...

Venedik'in *maestro*sundan,[76] seni mutlu edeceğini düşündüğüm bir mektubu da ekliyorum. Çok endişeliydim! Ama işler iyiye dönü-

75 N, "so sehr am Ende meines 'Lateins,'" deyimini kullanıyor, anlamı ise "zekânın sonunda".

76 Peter Gast.

yor. Benim çevirdiğim bir entrika –çok dolaylı yoldan, Zürih'te Bay Hegar'ın, onun için bir iyilik yapmasını sağlamak– başarılı olmuş gibi görünüyor.

Bu ilkbaharda Zürih'e geleceğimi ve Bay Hegar'ı benim için *Mizka-Czardas*'ı[77] sahnelemeye ikna edeceğimi var sayarsak, sana bir davetiye göndermeyi unutmamalıyım.

Ayrıca Dostoyevski hakkında da birkaç hafta öncesine kadar hiçbir şey bilmiyordum; "sürekli yayınları" okumayan kültürsüz bir insanım! Bir kitapçıda elim *L'Esprit souterrain*'e takıldı, yeni bir Fransız çevirisi (aynı tip bir şans ben yirmi bir yaşımdayken Schopenhauer'i, otuz beş yaşındayken de Stendhal'i tanımamı sağlamıştı!).[78] Yakın bir alakamız olduğu içgüdüsü (ya da buna başka ne diyebilirim?) bir anda beni sardı, mutluluğum sınırların ötesindeydi; Stendhal'le *Rouge et Noir*'da ilk kez karşılaşmamızdan beri böyle bir mutluluk hissetmemiştim. (Kitap iki küçük romandan oluşuyor, ilki aslında bir müzik parçası, *oldukça* yabancı, oldukça Alman olmayan bir müzik; ikincisi ise psikolojik bir dehanın darbesi, bir çeşit kendiyle alay.) Yunanların bilinçlerinde pek çok şey var, saptırma onların gerçek sanatları; tüm Avrupa psikolojisi bu Yunan *yüzeyselliği* nedeniyle sıkıntılı ve bir parça Yahudilikten yoksun ve daha birçok şey...

Bu kış aynı zamanda Renan'ın *Orijinler* [*de la Chrıtiente*] kitabını okudum; pek çok kin, çok az kazançla. Küçük Asya'daki tüm bu durum ve *duygu*[79] tarihi bana göre komik bir şekilde havada asılı duruyor. Kökte, benim güvensizliğim, tarihin gerçekten *mümkün* olup olmadığını sorgulamaya kadar gidiyor. İnsanların kurınak istedikleri nedir, ilk ortaya çıktığında kendiliğinden kurulmamış olan bir şey mi? Sevgili dostum, çağdaş yazarları olduğumuz Almanya hakkında tek bir kelime bile etmeyeceğim! Sadece Sybel'in başya-

77 Gast'ın bir bestesi.

78 N, 7 Mart tarihli Gast'a yazdığı mektubunda Dostoyevski'nin hayatından ayrıntılar aktarır ve *Ölüler Evinden Hatıralar*'dan söz eder. Onu Fransızcasından okumuştur ve kitabı "Bütün zamanlarda yazılmış en insani kitaplardan biri," diye değerlendirir. Aynı mektuptan Overbeck'in tavsiyesi ile "*Suç ve Ceza*"yı da okuduğu anlaşılır.

79 N, burada Fransızca "sentiment" kelimesini kullanmış.

pıtını, Fransızca çevirisinden okuyorum (de Tocqueville ve Taine ekolüyle ilgili problemler üzerinde çalıştıktan sonra). Bunda örneğin, şu gururlu düşünceyi buldum: "Eylül katliamlarındaki teröre neden olan egoistliği, açgözlülüğü, şiddeti ve zalimliği feodal düzen doğurmuştur, onun çöküşü değil."[80] Bence bu, kendini tanımadaki bir "liberalizm"; ortaçağdaki tüm sosyal düzene sahip olan bu türde utanmaz bir nefretin Prusya tarihinin en saygıdeğer olaylarıyla kol kola ilerlediği kesindir; örneğin Polonya'nın bölünmesi. (Montalembert'in *Moines d'occident*'ini biliyor musun? Ya da, daha doğrusu, bundan daha sağlam ve daha az partizanca olan ama yine aynı amaçla, Avrupa halkının faydalandığı her şeyi manastırlara borçlu olduğunu gösterme amacıyla yazılmış başka bir eser biliyor musun?)[81]

Bu kış bana iyi davranıyor; sahneler ve tarihsel bakış açısı arasında bir boşluk gibi. İnanılmaz! Geçmiş on beş yılda bütün bir edebiyatı kendi ayakları üzerinde yükselttim ve en sonunda özsözler ve eklemelerle "törpüledim". O kadar bütün ki, onu kendimden oldukça ayrı görüyorum ve her kitap yazışımda olduğu gibi ona da gülüyorum. Sonuçta, hayatımın sadece en perişan yıllarını ona harcadım.

Sadakatle, eski dostun,
N. *homo illiteratus*

80 Heinrich von Sybel (1817-95) Alman tarihçi.

81 Bu paragrafta anlatılmak istenenler şöyle: Prusya'daki Bismarck yönetimi Feodal mülkiyet üzerine kurulu, buna rağmen ortaçağ feodalizminden nefret eden liberaller Prusya tarihine anlayışlı bir tavırla yaklaştılar. Bu nasıl olabilir ki? Liberallerin Bismarck ile uzlaşmasının nedeni böylesine bir güçten korktukları içindir; korku, onu ortaçağ versiyonu ile uğraştığında kendini nefret olarak ifade ediyor. Böylelikle N liberaller içinde burjuva ikiyüzlülüğünün çekingenliğini görüyor; "egoism", "açgözlülük", "şiddet" ve "zalimlik" ortaçağ yaşamına ait gerçeklerin çarpıtılmasından başka bir şey değildir. (N için) enerji, üretim, bolluk, yaratıcı zekâ gerçek nitelikleriydi ki bunlar manastırlardan elde ettiği bazı faydaların "sağlam ve taraf sız" bir şekilde değerlendirilmesinin bir kanıtı olmalı.

150. Reinhart von Seydlitz'e

Nizza; Perşembe, 24 şubat 1887
Rue des Ponchettes 29 au premier

Mutlulukla söyleyebilirim ki sevgili dostum, mektubun senin adına hiçbir şekilde *quod erat demonstrandum* ispatlamıyor; ama diğer yönlerden söylediğin her şeyi kabul ediyorum; bulutlu ve sürekli nemli olan havanın ölümcül etkisini, Bayovarların ve Bavar birasının varlığını –bunlar gibi düşmanlarla karşılaşabilen sanatçılara saygı duyuyorum, tabii devamlı kış ve kötü havanın diğer bir çeşidi olan Alman politikasından da bahsediyorum. Geçen on beş yıl içerisinde Almanya benim için gerçekten bir aptallaştırma ekolü haline geldi. Su, dağınıklık ve pislik her yerde [—];[82] uzaktan böyle görünüyor. Bin kere sana sorduğum gibi, eğer senin hassas hislerini incitiyorsa beni affet, ama bugünkü Almanya için, her ne kadar sert ve bükülmez bir şekilde silahlanmış da olsa, hiçbir saygı duymuyorum. Alman *Geist*'ının bugüne kadar var olmuş en aptal, en bozuk ve en yapmacık formunu temsil ediyor ve bu *Geist* kesinlikle kendi zamanı boyunca kendisinden her türlü *Geist*-sızlığı beklemiştir. Bu tip bir şeyle uzlaşan kimseyi affetmiyorum, adı Richard Wagner bile olsa. Ve özellikle de hayatının son yıllarında o yapmacığın "saf aptallığın" akıllı ve hepçok-akıllı yücelticisinin yaptığı gibi, bu uzlaşma öylesine aşağılık bir becerisizlikle ve ihtiyatla yapılıyorsa hiç affetmeyeceğim.

Burada *bizim* güneş ülkemizde, biz ne kadar da farklı konular hakkında düşünmeliyiz! Nizza ilk uzun uluslararası karnavalını yaşadı (İspanyol kızların çoğunlukta olduğu bir karnavaldı) ve hemen ardından, son *girandola*sından altı saat sonra, hayatın yeni ve çok nadir zevklerinden biri yaşandı. Biz gerçekte, *bir gün yok olacağız* gibi ilginç bir beklentiyle yaşıyoruz –köpeklerin, sadece köpeklerin değil, yüksekten ve derinden ulumasına sebep olan iyi niyetli deprem sağ olsun. Eski evler kahve değirmenleri gibi zangırdadığında ne kadar da eğlenceliydi! Mürekkep şişeleri sanki canlanmış gibi hareket ettiğinde! Sokaklar yarı çıplak insanlarla ve bozuk sinir sistem-

82 Orijinalinden silinmeyi gösteriyor. (Büyük bir olasılıkla Elisabeth tarafından).

leriyle dolu olduğunda! Dün gece, saat ikiyle üç arasında, ben *comme gaillard*, korkunun nerede en büyük olduğunu görmek için şehrin farklı bölgelerini dolaştım. Halk gece ve gündüz dışarıda konaklıyor –bu güzel ve askeri görünüyor. Ve şimdi otellerde bile!– orada hasar daha büyük ve bütün bir panik hali üstün gelmiş durumda. Kadın ve erkek bütün arkadaşlarımı, yeşil ağaçlar altında uzanmış, çok soğuk olduğu için sımsıkı giyinmiş şekilde ve her bir küçük sarsıntının ardından sonun geldiğine ilişkin karanlık düşünceler içinde buldum. Bunun *saison*'a ani bir son getireceğinden hiç şüphem yok. Herkes *ayrılmayı* düşünüyor (insanların buradan uzaklaşabileceğini ve "yırtılan" ilk şeyler arasında demir yollarının olmadığını var sayarak). Dün gece, yemek yediğim oteldeki konuklar *masalarını* içeride almaya ikna edilemiyorlardı bile. İnsanlar dışarıda yediler ve içtiler; Tanrı'nın ona herhangi bir zarar vermeye yetkili olmadığı konusunda ikna olmuş görünen, yaşlı ve çok dindar bir bayan dışında, maskelerle ve "hassas kalplerle" dolu kalabalıkta neşeli olan tek insan bendim.

Sana dün gece hakkında dostunun verebileceğinden çok daha resimsi bir hesap verebilecek olan bir gazete sayfası buldum. Mektuba ekliyorum; lütfen bunu sevgili eşine oku ve beni hatırla.

Sadakatle, Nietzsche

(Elyazımdaki acele ve üstünkörülük için özür diliyorum, ama bu mektup bir sonraki trenle buradan ayrılmalı.)

151. Franz Overbeck'e

[Nice, Perşembe, 24 Mart 1887]

Sevgili dostum,

Haberlerini yeni aldım ve bu hafta sonu ayrılacağım (ayrılmak zorunda olduğum) için, mektubuna hemen cevap vermek için bu iyi bir bahane. "Bir daha görüşene kadar" diye yazmak isterdim, ama bu

arada kalbim buna Zürih'i ve Zürih'in ifade ettiği her ne varsa onları, ziyaret etmeme izin vermiyor. Garip bir şekilde her zaman kötüyüm, yorgunum, fiziksel ve zihinsel olarak halsizim ve hiçbir şey için kendimi iyi hissetmiyorum, aynı zamanda gürültüye ve sessiz, uzak bir yerde kendime barınak aradığım –isim vermek gerekirse, Maggiore gölündeki ağaçlık ve yürüyüş alanlarının olduğu Canobbio diye bir yer– hayatın saldırısına karşı son derece sabırsızım. Yakınlarında, bana iyi bir şekilde önerilmiş Villa Badia isimli bir *pansiyon* var; sahipleri İsveçli. 4 Nisan'dan itibaren orada bir oda tuttum. İlkbaharın başlarında geleneksel olarak favorim olan ve ciddi olarak sevdiğim (dünya üzerinde sevdiğim tek yer) Venedik her geçen yıl benim için daha kötü olmaya başladı; sadece benim çok iyi bildiğim meteorolojik faktörlerden dolayı. Önümüzdeki çarşamba ya da perşembeye kadar 1000 franka sahip olabilecek miyim?

Burada bir Dr. Adams var; yaklaşık bir aydır burada, görünüşe göre yetenekli ve başarılı bir klasik bilgin, Rohde ve Gutschmidt'in eski öğrencisi, ama klasik çalışmalardan bıkmış ve kendisini felsefeye adamak konusunda oldukça kararlı. Sanırım onun gözünü açmayı ve niyetinin belirsizliğinden onu çekip kurtarmayı başarabileceğim; onu nazikçe felsefe *tarihine* yöneltiyorum (*De fontibus Diodori* üzerine çalıştı). Terkedilmiş *Laertiana*'mı tekrar ele alması hiç de imkânsız değil! Bunların hepsi de beni yormayan işler, bana bir önceki deneyimimi hatırlattılar (Tautenburg, 1882 yazı) ve sonuçta, bu tip durumlarda dünyanın verdiği ödülün ne olduğunu anlayacak kadar dünyayı iyi tanıyorum. "Genç insanlar"ı hiç de sevmiyorum.

Şimdi ise gittikçe daha çok dikkatimi çeken komik bir gerçek –kesinlikle oldukça yeraltında olan bir etkim– var. Tüm radikal partilerin bana gösterdiği garip ve esrarengiz ilginin tadını çıkarıyorum (Sosyalistler, nihilistler, Yahudi karşıtları, Ortodoks Hıristiyanlar, Wagnerciler). Kendimi yerleştirdiğim, atmosferin en uçtaki içsel nokta ise baştan çıkarıcı... Son kitabımda olduğu gibi, açık sözlülüğümü istismar edip küfredebilirim. İnsanlar bu nedenle çok üzülüyorlar; büyük ihtimalle bana "yalvarıyorlar", ama benden kaçamazlar. *Yahudi Karşıtı Yazışmalar*'da (sadece özel posta ile, güvenilir "parti

üyelerine" gönderildi), adım neredeyse her sayıda geçiyor. Yahudi karşıtları, kutsal insan *Zarathustra*'dan etkilendiler; onun, beni çok güldüren, özel bir Yahudi karşıtı yorumu var. Bu arada, tamamen ya da bir bölümü Yahudi olan bütün Alman bilginleri, sanatçıları, aktörleri ve müzisyenlerinin bir liste halinde toplanması gibi "başarılı çeyreklikler halinde" bir öneride bulundum. Bu Alman kültür tarihine ve onun kritiğine büyük fayda sağlayacaktır. (Tüm bu işlerde, aramızda kalsın, kayınbiraderim hiçbir rol oynamıyor; onunla bütün alakam oldukça nazik ama soğuk ve mümkün olduğunca seyrek. Paraguay'daki işleri ilerlemekte; kız kardeşim de öyle.)

Eğer işler Cannobio'da benim için daha iyiye gitmezse, Brestenberg'de küçük bir soğuk su tedavisi denemeyi düşünüyorum. Ah, hayatımdaki her şey o kadar belirsiz ve sallantıda ki ve bir de benim şu korkunç sağlığım! Diğer yandan, üzerimde şu isteğin inanılmaz ağırlığı var –önümüzdeki birkaç yıl içinde düşüncelerimi tutarlı bir yapı haline getirmek– ve bunun için beş ya da altı ön koşulum var; şu an hiçbiri sağlanmış gibi görünmüyor ve sanki ulaşılamazmış gibiler. Cenevre Pansiyonu'nun, *Zarathustra*'nın üçüncü ve dördüncü bölümlerinin yazıldığı dördüncü katı, depremin verdiği tamir edilemez hasarın ardından yıkılmış durumda. Her şeyin geçici olması beni yaralıyor. Yer hâlâ zaman zaman sallanıyor. İçten selamlar ve iyi dileklerle, aynı zamanda sevgili eşin için de,

Sevgiler Nietzsche

Umarım Teneriffie'den iyi haberler vardır.[83]
[Kenar notu:] Lecky'nin bende bir kopyası var ama onun gibi bir İngiliz "tarihsel his" yokluğu yanında birkaç başka şeyden daha yoksun. Aynı şey çok okunan ve tercüme edilen Amerikalı Draper için de geçerli.

83 1886 yılı Eylül ayının ilk günlerinde Overbeck'in jeolog kayınbiraderi, annesi ve kız kardeşi ile birlikte sağlık sorunları yüzünden Teneriffe'e gitmişlerdi.

152. Malwida von Meysenbug'a

Adres: Chur (İsviçre),
Rosenhügel, 10 Haziran'a kadar;
Ondan sonra, Celerina, Oberengadin
[12 Mayıs 1887][84]

Saygıdeğer dostum,

Garip! Sizin dile getirdiğiniz, yalnızlıklarımızı birleştirmenin ve iki arkadaşça komşu olmanın ikimizin de yararına olacağı ve bizi tazeleyeceği düşüncesi, yakın zamanlarda benim de kafamda tasarladığım bir şey. Birlikte bir kış daha geçirmek, hatta Trina'nın bize göz kulak olması kesinlikle çok cazip. Bunun için size ne kadar minnettar olsam az! Tercihen yine Sorrento'da (Yunanlar şöyle der: "her güzel şey iki ya da üç kere gelir!") ya da Capri'de... Size yeniden ve bu sefer bir öncekinden daha güzel müzik yapabileceğim bir yer! Ya da Amalfi veya Castellamare. Hatta belki Roma'da (her ne kadar Roma havasına ve büyük şehirlere karşı haklı nedenlerden duyduğum güvensizlik kolay kolay geri çevrilemese de). En sade haliyle yalnızlık şimdiye kadar benim avuntumdu, benim ilacımdı; Nice ve hatta (daha yeni döndüğüm) Zürih gibi modern bir yaşantının süregeldiği şehirler, uzun vadede beni rahatsız, mutsuz, kararsız, melankolik, verimsiz ve hasta hale getiriyor. *Oradaki* sessiz ikametimden, sanki orada birkaç dakikalığına bile olsa, hayatımda hiçbir yerde almadığım kadar derin *nefesler almışım* gibi bir batıl inanca sahibim. Örneğin Naples'deki ilk seyahatimde, birlikte Posilippo'ya doğru gittiğimizde bile.[85]

---

84 N'nin bahar ve yaz aylarında seyahatleri şöyle: Nisan ayında Maggiore Gölü kıyısındaki Cannobio'da, 28 Nisan ile 6 Mayıs tarihleri arasında Zürih'te (ayrıca Wallense yakınlarındaki Amrnden'de çok kısa bir süre kalış) 8 Mayıs ile 8 Haziran arasında Chur'da, 8 Haziran ile 12 Haziran arasında Lenzehie'de de, 12 Haziran ile 19 Eylül arasında Sils Maria'da. Yaz boyunca sağlık durumu çok kötüydü, ayrıca depresyondaydı.

85 Posilippo, Naples'in dokuz mil güneybatı yönünde bir burun ve ancak kıyıdan giden bir yolla ulaşılabiliyor. N, "nach dem Posilipp zu" diye yazar, bu da "burunu doğru" ya da "Posilippo Parkı'na doğru" anlamına geliyor. Posilippo Parkı'ndan Naples Koyu, Vezüv ve Capri adası, Procida, Ischia ve başka yönlerden de Nisida ve Pozzuoli körfezinden Miseno görülür. N burada Malwida ile Naples'dan Sorrento'ya yolculuğuna değiniyor.

Sonuçta her şey göz önüne alındığında, bu isteği duymamı sağlayan şu an bir tek siz varsınız; geri kalanında, kendimi yalnızlığıma ve sığındığım kaleye mahkûm hissediyorum. Artık hiç seçim şansı yok. Bana yaşamaya devam etmeyi emreden sıra dışı ve zor görev, bana insanlardan kaçmamı ve kendimi daha fazla kimseye bağlamamamı emrediyor. Artık "insanları" *koklayarak anlayamam*, görevin beni getirdiği fazlasıyla büyük akbaba durumundan kaynaklanıyor olabilir, özellikle de beni çok sık rahatsız eden "genç insanları" (ha, onlar tam anlamıyla genç köpekler gibi, açgözlü ve sakarlar!).[86] Sorrento'daki diğer seferde, Brenner ve Rée bana çok fazla geldi; sanırım onlara karşı çok sessiz davrandım, hatta onlar dışında kimseyle konuşmadığım konularda bile.

Şu an masamda, ilk bölümü aynı zamanda çalışılmaya başlanmış –garip! garip!– (iki cilt halinde) *Menschliches, Allzumenschliches*'in *yeni* baskısı duruyor. Bütün yazılarının yeniden basımlarında gerekli olduğunu düşündüğüm uzun "önsözlerde", zalim açık sözlülüğümle ilgili ilgi çekici şeyler var. Bu "kalabalığı" devamlı olarak bir kol boyu mesafede tutmak demek oluyor, çünkü insanın en kişisel idealiyle ilgili disiplini altında, insanın kendisine katı ve zorlu davrandığını hissetmesi kadar rahatsız edici başka bir şey yok. Bunu dengeleyebilmek için, kitabımı sadece "az" insan için ortaya koydum ve yine de sabırsızım; düşüncelerimin garipliği ve tehlikeliliği öyle bir noktada ki, onları başkalarının duyması için uzunca bir sürenin geçmesi gerek; kesinlikle 1901 yılından önce değil.

Versay'a gelmek keşke mümkün olsa! Çünkü orada bulduğun insanlara karşı büyük saygı duyuyorum (bir Almandan garip bir itiraf; ama bugün Avrupa'da kendimi, her şeyi *Deutschland, Deutschland über alles* ilkesiyle değerlendiren kültürlü yurttaşlarıma değil de, sadece entelektüel *Fransız* ve *Ruslara* daha yakın hissediyorum). Ama *soğuk* Engadin havasına geri dönmeliyim; ilkbahar bana inanılmaz derecede sıkıntı veriyor; melankolinin dipsiz kuyusu içinde gezinip

86 Bu ziyaretçilerden biri de Heinrich Adams'dı. (151 numaralı mektuba bakınız). Alman klasik dilbiliminden sığınmacı olarak 1887 Mart'ında Nice'ye gelmişti. N'ye onun kitaplarının Tübingen'de Tübingen Vakfı'ndan teoloji öğrencileri arasında yaygın olarak okunduğunu söylemişti.

durduğumu, onun etkisi altında olduğumu itiraf etmeyi sevmiyorum. Vücudum (felsefemin de olduğu gibi) *soğuğa* onu *koruyacak* bir element gözüyle bakıyor. Bu bir paradoks gibi duruyor ama rahatsız etse de hayatımın en çok ispatlanmış gerçeği.

Bu herhangi bir şekilde *soğuk* bir yaradılışı açığa vurmuyor. Bunu kesinlikle anlıyorsunuzdur *benim muhterem ve gerçek dostum!...*

Her zamanki gibi sevgi ve minnettarlıkla,
Nietzsche

Bayan Salomé de bana nişanından bahsetti; ama her ne kadar ona içten mutluluk ve iyilik diliyor olsam da, cevap vermedim. İnsan onun gibi saygısı olmayan insanlardan kendini uzak tutmalı.

Zürih'te muhteşem Bayan von Schirnhofer'i ziyaret ettim, Paris'ten yeni dönmüş, geleceği, amaçları ve beklentileri konusunda kararsız ama benim gibi, Dostoyevski konusunda çok heyecanlı.

153. Hippolyte Taine'ye

Sils Maria, Oberengadin,
4 Temmuz 1887

Saygıdeğer bayım,

Size minnettar olmak için pek çok sebebim var: özellikle Jakob Burckhardt'la ilgili yazdıklarınızı okumanın mutluluk verdiği düşünceli mektubunuz için;[87] geçen Mayıs ayında neredeyse tesadüfen elime geçen, sizin *Revue*'deki[88] Napolyon'u kıyaslanamayacak denli güçlü güçteki ve basit tanımlamanız için. (M. Barbey d'Aurevilly'nin yeni kitabını[89] okumam sayesinde, ben de sizin için hazırlıklı durumdaydım,

87 Taine Ekim 1886'da N'ye *"Iyinin ve Kötünün Ötesinde"* için teşekkür eden bir not göndermişti.

88 *Reuse des deux mondes*, böl, 79, 1887. s. 721-52.

89 *Le XIX siécle. Les ouvres et les hommes*. 8 bölüm. (Paris, 1887) s. 379-431).

kitabın son bölümü –Napolyon'la ilgili kitaplarla ilgili– bir özlemin uzun süreli bir haykırışı gibi geliyor kulağa; ama ne için bir özlem? Hiç kuşkusuz, insanlık dışı ve insanlık üstü problemin, sizin bize verdiğiniz gibi, açıklaması ve çözümü için bir özlem.) Adınızı M. Paul Bouget'in[90] son romanındaki ithaf listesinde görmekten mutlu olduğumu söylemeyi de unutmamalıyım, her ne kadar kitabı[91] sevmemiş olsam da... M. B[ourget] hiçbir zaman güvenilir bir insanın *göğsünde* gerçek psikolojik *bir delik* açmayı başaramayacak (onun için bu tipte bir şey sadece *quelque chose arbitraire*, umarım bundan sonra ince zevki onu böyle bir şeyden uzak tutar. Ama sanki Dostoyevski'nin ruhu bu Parisliye rahat vermeyecekmiş gibi duruyor, öyle değil mi?). Şimdi biraz sabredin, *saygıdeğer bayım*, ve yakınlarda yeni basımları çıkmış olan iki kitabımı kabul edin. Ben, anlayacağınız gibi bir münzeviyim ve artık okuyucularla ve okunmakla ilgilenmiyorum; ama yine de yirmili yaşlarımdan beri (şimdi kırk üç yaşındayım) birkaç mükemmel ve oldukça sadık okuyucum her zaman oldu (hepsi de yaşlı adamlardı), aralarında, örneğin, yaşlı Hegelci Bruno Bauer,[92] benim saygıdeğer meslektaşım Jakob Burckhardt ve şu yaşayan tek *Alman* şair olarak gördüğüm İsveçli Gottfried Keller var.[93] Okuyucularım arasında en yüksek saygıyı hissettiğim Fransızlar da olsaydı çok mutlu olurdum.

Bu kitaplar benim için çok değerli. İlkini, *Morgenröte*, Cenova'da acılar içinde hasta yatarken, doktorlar benden ümidi kesmişken, ölümle burun burunayken ve büyük bir mahrumiyet ve yalnızlık içindeyken yazmıştım; ama ben onun başka türlü olmasını isteme-

90 Paul Bourget (1852-1935) Fransız romancı ve eleştirmen. Burada sözü edilen roman ise *André Cornelis*'tir (1887, Paris) (Ed.n).

91 N'nin dipnotu: Ne yazık ki kitabın adını bilmiyorum.

92 N'nin Bauer'le ilişkisi için: *Ernst Barnikol'un Das entdeckte Christentum im Vormarz: Bruno Bauers Kampfgegen Religion und christentum und Erstausgabe seiner Kampfschrift* adlı eserin sunumuna bakınız. (Jena, 1927).

93 N, Keller'e Roma'dan 1883'te *Zarathustra* I'i, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'yi de 1886'da göndermişti. Keller'in bu iki kitabı okuduğuna dair hiçbir işaret yok. Hatta Keller *Zarathustra*'yı tahrip edici bulmuş okumadan bir kenara bırakmıştı. İki kitabı da onaylamamıştı. Bu iki adamın buluşması sırasında (Zürih'te, Ekim 1884'te) Keller'in yumuşak ve güzel gülümsemesini dikkate değer bulmuştu. Gerçek şu ki, N'nin çok beğendiği bu yazarların hiçbiri onun kitaplarını okumamışlardı, hatta Burckhardt'ın bile okuduğu şüpheli. Bruno Bauer (1809 doğumlu) 1882'de ölmüştü.

dim ve her şeye rağmen kendimle barışık ve kendimden emindim. Diğeri içinse, *Die fröhliche Wissenschaft*, yeniden düzelen sağlığımın ilk ışıklarına teşekkür borçluyum; bir yıl sonra yazıldı (1882), yine Cenova'da, sakin, açık ve güneşli Ocak günlerinde. Her ikisinin de ilgilendiği problemler insanı yalnız yapıyor. Onları iyi niyetle kabul etmenizi isteyebilir miyim?

En derin ve kişisel saygılarımın son kuruşuna kadar, sadakatle,

Friedrich Nietzsche

154. Peter Gast'a

Sils Maria, Pazartesi [18 Temmuz 1887]

Sevgili dostum,

Şu anda, nazik karanlığıyla bana insanı tazeleyici gibi görünen sağanak yağmurların ortasında gelen mektubuna acele bir cevap yazıyorum. Herhalde bunu Venedik'te de alacaksın. Bu nedenle de yazla beraber, ruhuna yayılmış karabasanın bir kısmından kurtuluyorsunuzdur. Haklısın; gerçekten de *serin* yaz konutuma minnettar olmalıyım (bu yıl burada bile bazen sıcak havadan şikâyet ettim – senin için ne kadar da kötüdür kim bilir!). Genellikle, bana inan, insan fiziksel olarak sağlıklıysa her şeyle başa çıkabilir ama değilse hiçbir şey yeterince iyi değildir ve cennetin en güzel hediyeleri bile soğuklukla ve mutsuzlukla bir kenara bırakılır. Geçen dört yıl boyunca, hiç abartısız, bir gün bile iyilik vermeyen ve kendisini her türlü korkaklık, alınganlık, güvensizlik ve çalışamamak olarak gösteren fizyolojik zorluklar gibi ciddi fizyolojik hastalıkların etkileri için, *phusis*'i suçlamakta kendimi haklı görüyorum – Tanrı senden uzak tutsun, *misere*,[94] sevgili dostum. Dürüst olmak gerekirse, geçen hafta içerisinde gerçek değişiklikler olduğunu itiraf etmeliyim –ama güvensizliğim öyle derin ve krizlerimin inanılmaz kötü

94 Misére: (Fr.) yoksulluk.

olduğu günler o kadar sık ki, yarın işlerin eski seyrine döneceğini hissediyorum.

Ben hemen şiddetle, bu daha iyi günleri sömürdüm ve keskin bir şekilde son kitabımın problemi üzerinde odaklandığını düşündüğüm, küçük, tartışma yaratacak bir kitapçık yazdım;[95] herkes benim "anlaşılmamam" konusunda şikâyetçi ve sattığım yaklaşık yüz kopya da bana anlaşılmadığımı açıklıkla gösterdi. Bir düşün, geçtiğimiz üç yıl içinde beş yüz frankı basım masrafları için harcadım –bana tabii ki hiçbir onursal unvan verilmedi– ve on beş yayımladıktan sonra bu benim kırk üçüncü yılım! Dahası –olası bütün yayımcılar hakkında titiz bir araştırmadan ve birçok acı verici görüşmeden sonra inkâr edilemez bir gerçek ortaya çıkıyor– hiçbir Alman yayımcı beni istemiyor (her ne kadar onursal hiçbir beklentim olmasa da). Büyük ihtimalle bu küçük, tartışma yaratıcı kitapçık benim eski yazılarımdan birkaç tane daha satılmasına yardımcı olacaktır (dürüstçe, şu an tüm yükü taşıyan zavallı Fritzsch'i düşündükçe canım yanıyor). Umarım yayıncılarım bundan çıkar sağlarlar; kendim içinse, insanların beni anlamaya başladıklarında *hiçbir çıkarım olamayacağını* çok iyi biliyorum...

Overbeck önsözleri birbiri arkasına sanki "düşünceler dünyasındaki en heyecan verici, uzun ve serüvenli bir macera" gibi okuduğunu yazmış. Marie Rothpletz, kız kardeşini Nice'den, çok iyi bir yemek masası arkadaşı olarak tanıdığım, (emekli) belediye başkanı von der Marck ile evleniyor.

Komik bir gidiş geliş; Weimar ve Goethe'nin öğrencileri ve bizim aramızdaki mektuplaşmalar ve araştırmalar... Bunu ortaya çıkartan "Muttgen" (Goethe'nin günlüklerindeki muammalardan biri), baş arşivci Bruckhardt bile onun kim olduğunu yazmış, benim büyükannem. Bu arada karşıt bir fikir ortaya sürerek bu centilmenlerle biraz eğlendim; "'Muttgen'in (Erdmuthe Krause) bu genç şairle 1778'de arkadaş olması bana olası gelmedi," çünkü... Muttgen gün ışığını ilk defa o yıl Aralık ayında gördü! Büyük şaşkınlık! şimdi insanlar onun Muttgen'in annesi olabileceğini düşünüyorlar. Her şartta, Goethe ile

95 *Zur Genealogie der Moral.*

ilişki tüm kuşkuların ötesinde kesin. Muttgen'in erkek kardeşini, teoloji profesörü olan Krause'yi, Herder'in halefi olmak üzere (bölgedeki kiliselerin genel yöneticisi olarak) Künigsberg'den Weimar'a getiren Goethe'dir.

Sevgili dostum, ilerleyen sadece basım (Naumann ile) değil ama aynı zamanda (Fritzsch ile) oymacılık da ilerliyor;[96] anlatmak istediğimi anlıyor musun?... En azından yakında göreceksin.

Ama şimdi bir melek gibi ol (Kontes Dönhoff'un eskiden söylediği gibi) ve Bülow'a gönderilmesi gereken ne varsa gönder... Eski dostum, lütfen.[97]

Dahil edilmesi gereken ilginç bir şey: *Der Bund*'ın Dr. Widmann'ı bana heyecan dolu bir mektup yazmış, aynı zamanda arkadaşlık yapmakta olduğu Brahms'la da ilgili ("daha çok *Jenseits*"le [*von Gut und Böse*] ilgili", şimdi ise ilgisini *Die fröhliche Wissenschaft*'a çevirmek üzere). Bu yönde *Venedik Aslanı* için bir şeyler yapabilir miyim??? Soru işretleri.[98]

Sadakatle, N.

155. Franziska Nietzsche'ye

Venedik, 18 Ekim 1887

Benim sevgili annem,
Doğum günümde yazdığın mektup bana, seni mutlu edecek bir şey yaparken ulaştı; Güney Afrika Lama'sına mektup yazıyordum. Bu

96 N, burada kelime oyunu yapıyor: "es wird gestochen... fühlen Sie den Stich." *Den Stich fühlen* "gerçekte bazı şeylerin hoş olmayan etkilerini hissetmek" demek. Burada sözü edilen N'nin bestesi *Hymn to Life*, (koro ve orkestra ile karışık, Lou'un 1882'de N'ye verdiği şiir temelinde bestelenmişti.) N. partisyonu Gast'tan 1887 Haziran'ında geri aldı, piyano için kendi düzenlemesini ise Eylül 1882'de yapmıştı.

97 Büyük bir olasılıkla Gast'ın Der Löwe vvon Venedig'den söz ediyor. Birinci bölümünü N. kendisi Bülow'a kendisi göndermişti.

98 N, Brams'a kendi bestesi *Hymn to Life*'ı göndermişti fakat yanıt sadece alındığına dair bir not oldu. (P. Gast, "N *und Brahms, Zukunft* (Berlin) 19. bölüm, 1897, s. 266-69.)

arada, mektubun ve doğum günü dileklerin, şu an ulaştığım "bağımsızlık" fikrini bana en güzel şekilde veren tek mektup; bunu başarmak bir filozof için *en başta gelen şart*. Umarım, iyi bir ruh hali içerisinde, benim hakkımdaki Alman yargılarını yazdığım mektubu gözden kaçırmamışsındır. Bunları bilmek beni gerçekten de çok eğlendirdi; aynı zamanda, benim hakkımdaki yargıların elli yıllık zaman dilimi içerisinde nasıl tersine döndüğünü ve o zaman oğlunun adının nasıl da görkemli bir saygınlıkla parlayacağını bilecek kadar insan doğasını, daha önceden kötüye kullandığım ve suiistimal ettiğim benzer durumlar vesilesiyle iyi tanıyorum. Çocukluğumdan beri benim hakkımda derin ve anlaşılmış bir şey söylenildiğini hiç duymadım. Bunların hepsi benim *kaderimin* bir parçası; aynı zamanda bundan şikâyet ettiğimi de hatırlamıyorum. Her zaman olduğu gibi, Almanlara bu konuda ters bir bakış açım yok; her şeyden önce, özellikle kültürden, benim problemlerle karşılaşırken takındığım bütün bir ciddiyetten yoksunlar. İkincisi, çok meşguller ve elleri her zaman öyle dolu ki, *kendilerine yabancı* bir şeyle uğraşmak için ayıracakları zaman yok. Aklıma gelmişken, kafanı rahatlatmak için, ortaya koyduğum çelişkinin, özellikle benim *Hıristiyanlık* görüşümle bir ilgisi olduğunu düşünüyor gibisin. Hayır! Oğlun o kadar "zararsız" değil, benim karşıtlarım da zararsız değiller. Senin için yazdığım yargılar, şu anda var olan açıkça itiraf edilmeyen taraflardan geliyor. Bunlar ilahiyatçıların yargıları değiller. Bu kritiklerin nerdeyse hepsi (bazıları çok zeki eleştirmenlerden ve meslektaşlardan geliyor) benim kitabımın tehlikeli olması nedeniyle, insanların beni "kürsülerin kalesine ve böbürlenenlerin minberine" götürmek istediklerini dile getirmeyecek kadar dikkatli. Benim karşı çıkışım dini soruları ve itiraflar arasındaki farklı gölgeleri içermekten yüz kat daha ciddi bir şekilde radikal.

Bu kadar uzun konu dışı söz için özür dilerim; ama en zeki akademisyenler bile şu vakte kadar hakkımda yanıldıkları durumda, yaşlı P[lüss?]'nin[99] daha zeki olamayacağı çok açık. Doğal olarak kendi düşünceleriyle benimkilerin farklı olduğunu düşünüyor ve buna pişman.

99 Büyük bir olasılıkla daha önce Schulpforta'da öğretmen Theodor Plüss.

Paraguay'dan gelen haberler gerçekten çok sevindirici; ama halen Yahudi karşıtı kayınbiraderimle, onun fikirleri çerçevesinde anlaşma konusunda en ufak bir arzum yok. Onun ve benim düşüncelerimiz farklı ve ben bundan pişmanlık duymuyorum.

Yolculuğum için hazırladığım bavulumun yarısı toplanmış durumda; yarından sonraki gün, geç saatlerde ya da ondan sonraki gün erkenden ayrılacağım. Sağlık durumum genelde durağan, gözlerimin çıkardığı problem dışında.

En sıcak ve minnettar duygularla
Yaşlı yaratığın

Nice'den, o karbon-natron sobanın ulaşımı konusunda yazmalıyım, oradaki odam için gerekiyor (hem de yüz librelik yakıtla beraber).

156. Peter Gast'a

Nice, 27 Ekim 1887
(Mavi parmaklar için özür dilerim!)[100]

Sevgili dostum,
Mektubun yeni geldi; kendimi huysuzca üzüntülü ve rahatsız bir ruh halinden kurtarmak için Montaigne okuyordum, mektubun daha faydalı oldu. Dün geceden beri boğazımda bir kılçık var; dün gece korkunçtu; sürekli kusma çabalarına rağmen hâlâ orada takılı. Tuhaf, bu zavallı fizyolojik durumda benim hissettiğim fazlasıyla sembolizm ve anlam.

Dahası, Ocak ayındaymışız gibi soğuk; kuzeye dönük olan odam kendim hakkımda şakalar yapmaktan beni alıkoyuyor. Overbeck yakın zamanda, romatizması olduğunu söyledi (aynı zamanda eski öğrencisi Spitteler hakkında da haberler göndermiş),[101] derin bir

100 N, Sils Maria'dan 19 Eylül'de ayrıldı ve 21 Eylül-19 Ekim tarihleri arasında Gast ile birlikte Venedik'te kaldı. 22 Ekim 1887'den 2 Nisan 1888'e kadar Nice'de kaldı.
101 165. mektuptaki dipnota bakınız.

şekilde kendini skolastik saçmalıklara kaptırdığını (bu kış ilk defa bu konuda dersler verecek), R. Wagner'in senfonisinin Basel'de sahnelendiğini de söyledi. (Senin de önerdiğin gibi) ona, her tür cesareti veren bir şey olarak *Hymn*'i şimdi göndermeliyiz. Bu arada, sonuç, "Wohlan, noch hast du deine Pein " ["O zaman, hâlâ acıların var"][102] ... bu, Yunan bakış açısına göre, fazla ruhsal ve coşkun şekilde, kutsal şeylere ve kadere saygısızca karşı çıkışıyla en büyük kibir. Bu söylemi ne zaman görsem (ve duysam) hâlâ bir parça titreme hissediyorum. Söylendiğine göre Erinyes'ler bu tip "müziği" duyarlarmış.

Bir diyez beni hafifletiyor, sana burada yardımcı olamam, son cümlelerin "tatlı" aldatmacalarına doğru bir köprü kuruyor.[103] Eğer uzun, tutkulu, trajik, kabarık ve gittikçe kaybolan bir ritmin (F diyez minörde) başlangıcıysa, muhtemelen kemanlarla da uyum içerisinde, A natürel kalmalıyım; kemanlar olmadan yalnız, kuru, acı dolu ve umutsuz duruyor. Aynı zamanda, melodi bu çizgiler arasında sadece küçük saniyeler içinde hareket ediyor ve bu kendine özgü B-A sanki bir çelişki gibi geliyor kulağa. Gördüğün gibi, kendimi A'nın bu *ahlaki karşıtlığından* uzak tutamıyorum.

Bu parça, bana *büyük* bir mutluluk verdi; bana göre Fritzsch de bunun üstesinden tahmin ettiğimizden daha iyi bir şekilde geldi. Ne kadar da güzel bir kâğıt kullanmış! Her şey bir kenara, hayatımda gördüğüm en "zarif" parça ve Fritzsch'in onun için (önceden bana haber vermeden) gerçekten *sesler* ayarlamış olmasından çok memnunum; bu, onun *Hymn*'in sahneleneceğine olan inancını gösteriyor. Ah, sevgili eski dostum, bunu yapmakla bana ne büyük "hizmet etmiş" oldun! Müzikle ve neredeyse bestecilerle olan, *Hymn*'in tanıklık ettiği, bu küçük bağlantı, benim gibi bir psikolojik problem göz önüne alındığında, paha biçilemez değerde ve bu, şimdi insanları *düşündürecek*. *Hymn*'in aynı zamanda kendi içinde, bir parça tutkusu ve ciddiyeti var ve benim felsefemin üzerine kurulduğu, pek çok duygunun içindeki en azından temel bir duyguyu tarif ediyor.

---

102 Lou'nun şiirinin son dizeleri "Bana verecek neşen kalmadıysa / bana verecek acıların var demektir."

103 Gast *Hymn*'i orkestraya uyarlarken, N'den bazı değişiklikler yapmasını istemişti.

Sonuç olarak, bu *Almanlar* için bir şey, bu büyük ve ağır yarışı en garip çirkinliklerinin içinde ilginç bir hale getirebilecek olan, küçük bir köprü.

Nice bu depremle sallandıktan sonra, bu kış tüm baştan çıkarıcı cazibelerini sergilemeye hazırlanıyor. Daha önce hiç bu kadar temiz olmamıştı; evler eskisinden daha güzel boyanmış; oteldeki yemekler daha güzel. İtalyan tiyatrosu (Sonzogono as impresario kışı burada geçiriyor) güzel şeyler vaat ediyor, Bülow gibi, *I pescatori di perle* başlangıç olarak (26 Kasım);[104] onun ardından, *Carmen;* sonra [Ambroise] Thomas'dan *Amleto;* ardından *Lakme* (Delibes'in) – tüm parçalar en iyilerden. Burada, yakınlarda astronomlarla beraber muhteşem bir kongre yaptık, adı *le congres Bisch* (astronomi de amatör olan, zengin Yahudi Bischoffsheim kongrenin tüm *masraflarını* karşılıyor; tabii ki insanlar da onun ayarladığı partilerden çok memnunlar). Nice gözlemevini şimdiden ona borçlu, aynı şekilde onun bakımını, çalışanlarının maaşlarını, basım işlerinin masraflarını da. *Ecco! En görkemli şekliyle bir Yahudi tefeciliği!*

Sevgili dostum, bu son seferde senden sadece büyük minnettarlıkla değil, aynı zamanda büyük bir saygıyla da ayrılmıştım. Her zaman kendin gibi ol. Sana bundan daha iyi bir şey dileyemem!

Şefkatle, N.

157. Peter Gast'a

Nizza, 10 Kasım 1887

Sevgili dostum,

Şans bana izin verdi de (yoksa bunu şansla hiç alakası yok mu?) geçen hafta kendimi Piccini-Gluck problemiyle uğraşırken buldum. Gluck'ün 1787 Kasım'ında öldüğünü biliyor muydun? Herhalde Piccini konusundaki en büyük ve en zeki uzman Abbe Galianni de

104 Bizet'nin.

aynı yıl ölmüş (30 Ekim 1787, Naples'de).[105] Bu durumda biz büyük bir problemin ve hayati önem taşıyan, ama muhtemelen *yanlış* olan çözümünün yüzüncü yıldönümünü kutluyoruz. Galianni'yi okuyorum; bu, son yüzyılın müşkülpesent ve rafine zekâsının, kendi Piccini'siyle bu kadar iç içe olması beni rahatsız ediyor (Stendhal'ın Rossini'siyle olduğu gibi, ama daha nahif ve daha sıkı bağlarla, eğer hislerim beni yanıltmıyorsa). Piccini'nin sadece Naples için uygun olan ve orada sahnelenen komik operasıyla, bütün İtalya'da ve hatta Fransa'da bile takdir edilen diğer operaları arasında keskin bir ayrım yapıyor. *Sadece sözü geçen ilk grup* diyor, Piccini'yi sanatının zirvesinde gösteriyor; Madam d'Epinay'e, bunları hiç anlayamayacağını söylüyor, çünkü onun şu vakte kadar duyduğu her şeyden çok üstün. Piccini'nin en iyi dönemi yaklaşık 1770–71 arası (Galiani'nin mektupları 1771'de yazılmıştı). Aynı zamanda Naples'de Piccini'nin *La finta giardiniera* ve *Il Don Chisciotte* eserleri sahneleniyordu, *La Gelosia per Gelosia*'nın da olduğu gibi: Galiani'nin büyük sevinci eğer her üçüyle de ilgili değilse bunlardan biriyle alakalı olmalı ("o bana konuştuğumuzda hepimizin, her zaman şarkı söylediğini öğretmişti. Zor olan şey konuşurken tonumuzu ve ayarlarımızı bulabilmek"). Bunları Paris'e götürmek istediği için Madam d'Epinay'a gülüyor; "Onun, *La buona figlia* gibi *İtalyan* komik operalarını almalısınız, *Napolitan* olanları değil." (Bu opera, *La buona figlia,* Goldoni'nin librettosuyla, ilk olarak Roma'da 1760'ta , Paris'te ise büyük bir başarıyla ancak 1770 yılında sahnelenmiş. O zamanlardaki Fransız eleştirmenleri şöyle diyor: "Bu, Fransız kulakları için lezzetli bir histi, çünkü birkaç yıldır mutsuz eden şeylere alışmışlardı. Her şeyin ötesinde, enstrümantal kısım sonsuz bir sanatla ortaya konmuş gibi duruyor." Kulağa dikkate değer gelmiyor mu?)

Bana kalırsa, İtalyan ve Fransız müziği arasındaki karşıtlığı yeniden keşfetmeliyiz ve yeniden "Alman müziğinin" melez yapısını bir kenara bırakmalıyız. Bu stiller arasındaki bir karşıtlık; bestecilerin nereden geldiğinin burada hiçbir önemi yok. Handel bir İtalyan,

105 *İyinin ve Kötünün Ötesinde* adlı yapıtında N. Abbé Galiani'yi "çağının en büyük, en zeki ve belkide en kirli adamıydı" diye tanımlıyor (*Werke in Drei Bänden*, 2 : 592).

Gluck bir Fransız (Fransız eleştirmenler, örneğin, şu anda Gluck'ü Fransız ruhunun en büyük müzisyeni olarak kutluyorlar, *onların* Gluck'ü olarak). Aslen İtalya doğumlu olup Fransız stilini onurlandıranlar var; aslen Fransız olup da İtalyan müziği yapanlar var. Ama stillerdeki karşıtlık gerçekte nelerden oluşuyor? Sana, içinde bu probleme devamlı olarak tutkuyla değinilen, Başkan de Brosses'in Anıları'nı öneriyorum (*İtalya Seyahatimi*, 1739); örneğin, *il Sassone*, senin Venedikli Hasse'n orada *fanatik* bir Fransız karşıtı olarak ortaya çıkıyor.

Piccini parçalarını Venedik'te görebildin mi, özellikle de Napolitan eserlerini? Bu eserlerin herhangi birinin kaybolması ya da unutulabilmesi mümkün mü? *Neşenin dehası* müzikteki sınırlı "Alman ciddiyetine" karşı duruyor olmalı.

Bu bana *hymnus ecclesiasticus*'u hatırlattı. Onunla ilgili tek yargı Rythardt'tan gelmişti: "oldukça ağırbaşlı, cümleler saf ve harmoni içinde."[106]

Journal des Goncourts'un ikinci cildi yayımlandı –yeni basımlar içinde en ilginci. 1862-65 yılları arasıyla ilgileniyor; içinde, yemekleri sırasında en zeki ve şüpheci Parisli beyinlerin bir araya geldiği (Sainte-Beuve, Flaubert, Theophile, Gautier, Taine, Renan, Goncourt kardeşler, Scherer, Gavarni, bazen Turgenev ve diğerleri), ünlü *diners chez Magny* çok canlı bir şekilde tarif ediliyor. Can sıkıcı bir kötümserlik, siniklik, nihilistlik, iyi huy ve iyi bir espri anlayışıyla yer değiştiriyor; orada kendimi evimde gibi hissedebilirdim; bu beyleri o kadar iyi tanıyorum ki, onlardan bıktım bile denebilir. İnsan daha radikal davranmalı; temelde hepsi esas şeyden yoksunlar –"*la force*."

Sadakatle, dostun Nietzsche

106 N'nin *Hymn to Life*'ından söz ediyor. Adolf Ruthardt Cenevre'da müzik profesörüydü, daha sonra Leipzig Konservatuarı'na geçti.

158. Erwin Rohde'ye

Nizza, 11 Kasım 1887

Sevgili dostum,
Geçen ilkbaharda aramızda olanları halen telafi etmem gerekiyormuş gibi duruyor.[107] Bunu yapmak için gereken iyi niyete sahip olduğumun bir işareti olarak, sana henüz yayımlanmış bir kitabı gönderiyorum (son gönderdiğim kitapla çok yakından ilişkili olduğu için, bunu sana zaten borçluydum).[108] Kendinin benden bu kadar çabuk yabancılaşmasına izin verme! Bu yaşta ve yalnızlık halinde, en azından, daha önce güvendiğim insanları kaybetmemeliyim.

Sevgiyle, N.

Not: M. Taine'le ilgili olarak senden kendine gelmeni istemiştim. Onun hakkında söylediğin ve düşündüğün aptalca şeyler beni rahatsız ediyor. Bunlar için Prens Napolyon'u affedebilirim ama arkadaşım Rohde'yi değil.[109] Bu kadar ciddi ve bağışlayıcı bir zekâyı yanlış anlayan bir insanın, benim görevim hakkında herhangi bir şey anlayabileceğine inanmakta zorlanıyorum (T, Fransa'nın en ciddi öğrencilerinin eğitmenidir). Açıkçası bana, benim kaderimin nasıl olduğunu bildiğini var saymamı sağlayacak hiçbir şey belirtmedin.

---

107 Mayıs ayında N ve Rohde kısa süre mektuplaşmışlardı. Rohde, Taine hakkında hoş olmayan şeyler yazmıştı. 21 Mayıs'ta onu N öfkeli bir şekilde yanıtladı. Topluma uyum sağlayan diğer akademisyenlerle birlikte dışarıdakilerin görmezden geldiği birinin yaşamıyla çelişerek şöyle yazdı: "Onun yaşamı, istesin ya da istemesin, görevinin bir parçasıdır, bütün sorunları karşısındaki tutumunu (dilbilim konusunda senin gibi çoğu klasik dilbilimcilerin ele aldığı gibi sıradan, rasgele, bir sorun değildir) belirleyen ihtiyaçlar vardır." 23 Mayıs'ta ise daha uzlaşır tavırda yazdığı mektupta ise "Burckhard'ı dışarıda tutarsak Taine benim yazdıklarım konusunda içten ve sempatik şeyler söyleyen tek kişi. Bu nedenle sadece onu ve Burckhard'ı okurlarım olarak görüyorum. Biz üçümüz birbirimize kökten bağlı üç nihilistiz. de Sen de göreceksin ki, şüphesiz, bir çıkışa götüren yolu bulacağıma inanıyorum," demişti (*Briefe und Berichte*, s. 417-19) Rohde Kasım ayında yazılan bu mektuba yanıt vermedi.

108 *Zur Geneologie der Moral*. N, bir adet de Burckhardt'a göndermiş (14 Kasım 1887). Kitapla birlikte gönderdiği mektupta Burckhardt ve Taine'ni kendisini anlayan yalnızca ikisi olduğunu yazmıştı.

109 *Prince Napeleon, Napeleon et ses détracteurs* (Paris, 1887) Taine'ye saldırı içeriyordu.

Seni bununla ilgili hiç kınamış mıydım? Hiçbir zaman, kalbimde bile kınamadım, her ne kadar bunu hiç kimseden beklemiyor olsam bile. Kim benimle ilgili, en ufak bir tutku ve acıyla endişelendi ki![110] şu an ustası olduğum bu uzun hastalığımın gerçek nedenini sezen herhangi birileri oldu mu hiç, her şeye rağmen? Kırk üç yılı arkamda bıraktım ve çocukluğumdaki kadar yalnızım.

159. Peter Gast'a

Nizza, 24 Kasım 1887

Sevgili dostum,

Bu sabah çok güzel bir muamelenin tadını çıkarıyorum –ilk defa odamda bir "ateş putu" var, küçük bir soba– şimdiden etrafında birkaç pagan turu attığımı itiraf etmeliyim.[111] şu zamana kadar geçirdiğim süre kalıcı bir morarmış parmaklı titreme dönemiydi, bu da demek oluyor ki felsefem pek de sağlam temeller üzerinde durmuyor. İnsanın kendi odasında ölümün soğuk nefesine dayanması pek de kolay olmuyor: İnsanın odasına kendi kalesi gibi geri çekilmesi değil de *insanın hücresiymiş gibi içeri sürüklenmesi*... Son on gündür sağanak yağmurlar yağıyor; metrekareye 208 litre yağış düştüğü tahmin ediliyor. Bu Ekim bildiğim en soğuk aydı, Kasım da en yağışlı. Nice halen oldukça boş; ama yine de masada, arkadaşça ve nazikçe yirmi beş kişiyiz, onlara karşı hiçbir itirazı kabul edemem.[112]

Bu arada, *Hymn*'ın mutluluğuyla ve onun "güzel, alışılmadık şekilde nüfuz eden ve saygın melodileriyle" ilgili sadece Overbeck

110 Overbeck'e 12 Kasım 1887'de yazdığı mektupta aynı deyimi kullanır, fakat çok ilginç bir ilave yapar: "R. Wagner'i istisna olarak alırsak..." aynı mektuptan bir başka cümlede de: "Ardımda bıraktığım bu on yıllık korkuna dönem yalnızlığın ne anlama geldiğini bol bol hissettiriyor. Öylesine derinden bildiğim bir yalıtılmışlık, kendini savunmak da dahil, korumanın ne anlama geldiğini bilmeden acıya maruz kalmak ve yalıtılmışlık [...] Dahası kendimi fazla düşünmeyi bana yasaklayan bir görevim var. Bu görev beni hasta ediyor, sonra yeniden iyileştiriyor; sadece iyileştirmekle kalmıyor, ayrıca beni daha insan canlısı yapıyor ve bunların hepsine gerekli kılıyor..." (*Briefe und Berichte*, s. 429).

111 Sobayı N'ye annesi göndermişti.

112 O tarihlerde N, Geneve Pansiyonu'nda kalıyordu.

yazdı ("senin şu anki müziğin olağanüstü şekilde basit"). "Zengin, ilk 'acı' üzerinde tekrar eden vurgu ve son satırlarda gelen sessizlik ve kalbime çok daha derin gelen sesleri" özellikle vurguluyor. Arkadaşım Krug (bu arada benden kendisine, Justizrat olarak değil de Regierungsrat olarak yeniden değer biçmemi istiyor),[113] "derinden etkilenip, gözyaşları döktüm. Kesinlikle, koronun burada sergilenebilmesini umut ediyorum... Orkestralaştırma, benim değer yargılarıma göre mükemmel. Akıllı bir şekilde müzik azalırken, güzel bir yoğunluk ve çeşitlilik gösteriyor, örneğin 8. sayfada olduğu gibi 've mücadelenin sıcağında' kelimeleri yumuşak bir şekilde keman titremeleri ve sonradan gelen yavaş trompet temposu eşliğinde tenor bir trombonla ifade ediliyor. 6. ve 10. sayfalarda sessizce azalan flüt notaları da aynı zamanda çok güzel bir şekilde ortaya çıkıyor" diyor ve daha başka şeyler.

Rousseau'nun Gluck'ün ilk hayranlarından biri olduğu gerçeği insanı düşündürüyor; en azından benim için, Rousseau'nun değer verdiği her şey biraz tartışmalıdır, ona değer veren herkesin olduğu gibi (bütün bir Rousseau ailesi var; Schiller buna ait, Kant da bir bakıma; Fransa'da George Sand, hatta Sainte-Beuve; İngiltere'de [George] Eliot ve diğerleri). "Ahlaki saygınlığa" *faute de mieux* ihtiyacı olan herkes Rousseau'nun hayranları arasında yer alıyor, *on dokuzuncu yüzyılda Rousseau* otobiyografisinde kendisini tanıtacak kadar iyi bir zevke sahip olan favorimiz Dühring'e kadar herkes. (Voltaire ve Rousseau arasında nasıl bir seçim yaptığına dikkat et: ilkiyle ya da ikincisiyle aynı fikirde olması en temel farkı yaratıyor. Voltaire'in düşmanları, mesela Victor Hugo, bütün romantikler –hatta, Goncourt kardeşler gibi, en sofistike romantikler bile– hepsi bu maskeli aşağı tabakadan olan Rousseau'ya karşı çok nazikler; sanıyorum romantizmin altında belli miktarda, alt tabakaya ait bir kincilik yatıyor...) Voltaire muhteşem şekilde zeki bir *canaille*,[114] ama ben Galiani'nin görüşünü paylaşıyorum:

113 "Justizrat" kıdemli avukatların bir ünvanıydı; "Regierungs rat" ise parlamento üyeleri için kullanılan bir ünvandı.

114 Aşağı tabaka, ayaktakımı.

un monstre gai vaut mieux
qu'un sentimental ennuyeux[115]

Voltaire ancak, lüksü ve zihinsel yaramazlığı kaldırabilecek, bir aristokrat kültüründe mümkün olabilir...

Sobamın şimdiden, benim içime nasıl da sıcak duygular ve "tolerans" doldurduğuna bir bak...

Lütfen, sevgili dostum, bu görevi kafanda tut; bundan kaçamazsın. Sen, *in rebus musicis et musicantibus, en sert prensipleri* onurlu bir şekilde, davranışlarında ve kelimelerinde korumalı ve bugün için paradoksal olan paradoks için Almanların kanına girmelisin: *En sert prensipler ve neşeli müzik birbirlerine aittir...*

Sadakatle ve minnettarlıkla, dostun N.

160. Georg Brandes'e[116]

Nizza, 2 Aralık 1887

Saygıdeğer beyefendi,

İnsanın kişisel olarak saygı duyduğu birkaç okur olsun ve başkası olmasın. Bu gerçekten de benim dileklerimden bir tanesi. Dileğimin ikinci kısmının gerçekleşmediğini gittikçe daha iyi görüyorum. Benim durumumda *pauci*'nin *satis aunt pauci*'den [birkaç tane yeterli] yoksun olmaması ve daha önce hiç yoksun olmamış olması

115 Bu dizeler Voltaire'in, Galiani'nin alıntısıyla *Werke in drei Banden* 3. bölüm, s. 453. Bu dizeler pesimizmi, eleştiriyi destekliyor ve 18. yüzyıl aydınlanmacı duygusallığı ile birleşiyordu: "Alman ve Hıristiyan kısırlığına, Schopenhauer'in mantıksal yanlışlıkları ve Leopardi'nin pesimizmine karşı savunmaya geçti ve onun temel formlarını aramaya başladım (Asya). Fakat bu uç noktadaki pesimizme katlanmak için (*Die Geburt der Tragödie*'nin şurasında ya da burasında birkaç not vardır) tanrısız ve ahlak değerleri olmadan yalnız yaşayabilmek için kendime bir antitez bulmak zorundaydım. Belki de yalnız bir adamın niye güldüğünü herkesten daha iyi ben bilirim: Öyle derinden acı çeker ki gülmeyi icat etmesi gerekir..."

116 Brandes (gerçekte Georg Cohen) Danimarkalı eleştirmen ve edebiyat tarihçisi (1842-1927). N'ye ilk mektubu 26 Kasım 1887 tarihli. N konusundaki 1887-88 dersleri *Gesammelte Schriften* I. bölümde (Münih, 1902) yer aldı.

beni mutlu ediyor. Bu birkaçın içinde yaşayanlardan, (senin de bildiğin insanların adını saymak gerekirse) benim mükemmel dostum Bruckhardt'ı, Hans von Bülow'u, H. Taine'yi, İsveçli şair Keller'i saymalıyım; ölmüş olanlar arasında ise eski Hegelci Bruno Bauer ve Richard Wagner var. Bu kadar iyi Avrupalıların ve sizin gibi kültür misyonerlerinin bu isimler arasında yer almak istiyor olması bana çok büyük mutluluk veriyor; bu iyi niyetiniz için size tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Bu niyet tabii ki sizin için bazı zorluklar içeriyor. Yazdıklarımın hâlâ bir şekilde "fazlasıyla Alman" olduğu konusunda şüphem yok; bunu elbette siz daha güçlü şekilde hissedeceksiniz. Pek çok kelime benim için diğer kristallerle bezenmiş halde ve okuyucularıma verdiklerinden daha farklı bir lezzet vermiyor; bu, göz önüne alınmalı. Benim deneyimlerim ve içinde bulunduğum durumlar ölçüsünde, daha nadir, uzak ve ortalarda olan normal seslerden daha ince perdede olan notalar ağır basıyor. Aynı zamanda (gerçekte olduğum gibi, yaşlı bir müzisyen olarak konuşmam gerekirse) çeyreklikleri duyacak kadar da hassas bir kulağım var. Son olarak –ve sanırım kitaplarımı anlaşılmaz hale getiren de bu– içimde diyalektiğe karşı ve hatta nedenlere karşı bir güvensizlik var. İnsanın doğru ya da yanlış olduğunu düşündüğü şeyler, bana göre daha çok cesarete, cesaretinin gücüne bağlı... (Sadece ben nadiren, gerçekten bildiklerimin farkında olma cesaretine sahip oluyorum.)

Sizin kullandığınız, "Aristokratik radikalizm" deyimi çok güzel. Bu, söylemekte bir sakınca görmüyorum, şu zamana kadar kendim hakkında okuduğum en kurnazca düşünce.

Bu türde bir düşünce, benim düşüncelerimi o kadar uzaklara götürdü ki, daha ne kadar uzağa götürecek bunu düşünmek beni neredeyse korkutuyor. Ama bazı patikalar insana geri dönme hakkı vermiyor ve zorunda kaldığım için ben de hep ileri gidiyorum.

Sizin benim mağarama –benim felsefeme– ulaşmanızı kolaylaştırmak için elimden geleni yapıyorum; Liepzig'deki yayıncımdan size, daha önceki yazılarımın tamamını göndermesini istedim. Özellikle onların önsözlerini okumanızı öneriyorum (neredeyse bütün

yazılarım yeniden basıldı). Bu önsözler sırasıyla okunduğunda, bana birazcık ışık tutabilecektir, ne de olsa ben anlaşılmaz *an sich* değilim (içeride ve kendim için anlaşılmazım), *obscurissimus obscurorum virorum*...

Durum büyük ihtimalle böyle olabilir.

Siz müzisyen misiniz? Benim bir koro ve orkestra çalışmam olan *Hayata İlahi*, yeni yayımlandı. Bu, benim, ayakta kalmayı başarabilecek ve bir gün "benim anıma" çalınacak bir bestem –diğer anlamlarda benden geriye yeterince şeyin kaldığını var sayarsak. Ölümden sonraki düşüncelerin içinde yaşıyorum, gördüğünüz gibi. Ama benimki gibi bir felsefe, bir mezara benziyor – insan diğer insanlarla daha fazla birlikte yaşamıyor. *Bene vixit qui bene latuit* [güzel yaşadı ve güzel saklandı] –Descartes'ın mezar taşında böyle yazıyor– daha önce var olmuş gibi bir mezar taşı!

Bir gün sizinle buluşmayı da çok istiyorum.

Saygılarımla Nietzsche

Not: Bu kışı Nice'de geçireceğim. Yaz adresim: Sils Maria Oberengadin, İsviçre. Üniversitedeki profesörlüğümden ayrıldım. Dörtte üç körüm.

161. Carl Fuchs'a

Nice (Fransa), 14 Aralık 1887
Cenevre Pansiyonu

Sevgili ve değerli dostum,
Bana mektup yazmak için *çok güzel bir zaman* seçmişsin. Çünkü ben, neredeyse istemeden, ama benim değişmez isteklerimle uyum içerisinde, insanlarla ve işlerle hesabımı kapatmakla ve hayatımın şimdiye kadarki kısmını geride bırakmakla meşguldüm. Şu an yapmakta olduğum neredeyse her iş "her şeyin altına bir çizgi çekmek." İçsel

titreyişlerimin sertliği, son yıllarda ürkütücüydü; şimdi yeni ve daha şiddetli bir forma geçiş yapmalıyım, her şeyin ötesinde ihtiyacım olan şey, yeni bir yabancılaşma, daha şiddetli bir şekilde *kişiliğimden uzaklaşma*. Bu yüzden bana neyin ve kimin kaldığının önemi çok büyük.

Kaç yaşındayım? Bilmiyorum; en az, kaç yaş gençleşmem gerektiğini bilmediğim kadar.

Senin fotoğrafına bakmak benim için büyük bir mutluluk; içinde karışık bir şekilde, pek çok gençlik ve cesaret varmış gibi duruyor, bilgeliğin de başlangıcıyla beraber (ve beyaz saç?)...

Almanya'da benim "tuhaflıklarımla" ilgili güçlü şikâyetler var. Ama insanlar, benim gerçek merkezimin nerede olduğunu bilmediklerinden, benim şu zamana kadar tam olarak nerede ve ne zaman "tuhaf" olduğumu anlamakta zorlanacaklardır. Örneğin, klasik bir dilbilimci olmak; bu, benim için merkezimin *dışında* olmaktı (şans eseri bu, benim kötü bir klasik filolog olduğum anlamına gelmiyor). Aynı şekilde, bir Wagnerci olmam gerektiği bugün bana tuhaflılarımdan biri gibi geliyor. Bu, gereğinden fazla tehlikeli bir deneyimdi; şimdi bunun bana bir zarar vermediğini bildiğime göre, benim için anlamının ne olduğunu da biliyorum - benim karakterimin en zorlu testiydi. Emin olabilirsiniz ki, insan içinde aşamalı olarak disipline olursa, o kadar bütün olur; uzun süre isim verilemeyecek olan bu *tutku*, bizi her türlü konu dışı konuşmalardan ve gereksiz yayılmalardan bizi koruyor; bu, insanın istemdışı üstlendiği bir görev.[117]

Bu tür şeyleri uzaktan anlaması zordur. Bu yüzden, son yıllarım gereğinden fazla acı dolu ve sert geçti. Eğer bu kötü ve problemli hikâyeyi daha fazla dinlemek istiyorsanız, size benim eski yazılarımın yeni baskılarını öneriyorum, özellikle de onların önsözlerini.

117 Bu mektubun aslını oluşturan görüş farklı şekilerde 20 Aralık'ta Gersdorff'a yazdığı mektupta (yenilenen dostluğu pekiştirmek) ve 3 Ocak 1888'de Paul Deusen'e yazdığı mektupta kendini gösterir. N, büyük bir tutkuyla bir kışı bir Alman üniversite şehrinde geçirmek istediğini ("benim entelektüel beslenme ihtiyacımla ilgili arzum kimi zaman bir açlığa ve işkenceye dönüşür"), belirtir, fakat sağlık sorunları bunu imkânsız kılar. (*Briefe und Berichte*) s. 433-35 ve 439-41).

(Hazır aklıma gelmişken, geçerli bir sebepten oldukça umutsuz bir durumda olan yayımcım, kendisine –"Nietzsche'nin bütün eserleri" üzerine– uzunca bir yazı sözü veren herkese bu yazıları bedava vermeye hazırlanıyor. Daha büyük, süreli edebiyat yayınları, Lindau'nun *Nord und Süd*'ü gibi, bu tip yazılar için yeterince olgunlar, çünkü benim yazılarımın anlamı konusundaki telaşlar ve heyecanlar gittikçe anlaşılır hale geliyor. Bu zamana kadar sevgili Almanlar için beni *keşfedecek* yeterli cesaret ve zekâyı gösteren olmadı; benim problemlerim yeni, benim psikolojik ufkum korkutucu derecede geniş, dilim korkusuz ve Almanca, herhalde başka hiçbir Alman kitabı benimki kadar zengin fikirlerle bezeli ve bağımsız değildir.

Hymn de aynı şekilde "her şeyin altına çizgi çekme"nin bir parçası. Onu kendiniz için söylemeden durabiliyor musunuz? Birkaç tane sahneleme teklifi aldım (mesela, Karlsruhe'deki Mottl'den). Bu, tabii ki bir gün "benim anıma" sergilenmek üzere yazıldı: bana ait bir şey olarak varlığını sürdürmeyi başarmalı, kendim ayakta kalabileceğimi farzedersek.)

Beni nezaketle hatırlayın, sevgili dostum Dr. Fuchs. Sizin yüzyılınızın ikinci yarısında[118] bile bana sadık kalmayı *istediğiniz* için size en içten şekilde teşekkür ediyorum.

Dostunuz, Nietzsche

162. Franz Overbeck'e

Nice, 3 şubat 1888

Sevgili dostum,
En sonunda Bay C. G. Naumann'dan fatura elime geçti. Senden bunu, kenara ayrılan paradan ödemeni isteyebilir miyim? Aceleye gerek yok; böyle bir konu için senin huzurunu ve çalışmanı bozmak için kötü niyetli olmalıyım.

118 Fuchs'un 50. yaşını geçmesinden söz ediyor.

Ben de yoğun bir şekilde çalışıyorum ve önümdeki, tartışılmaz şekilde büyük görevin ana hatları, sislerin arkasından gittikçe daha da net bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Bu arada karanlık zamanlar da oldu, yaşamaya nasıl devam edeceğimi daha fazla bilemediğim ve hiç bilmediğim kadar kötü bir şekilde, karanlık bir çaresizliğin bana saldırdığı günlerim ve gecelerim oldu. Yine de, geriye dönerek, sağa ya da sola giderek bundan kaçamayacağımı biliyorum; başka bir *seçeneğim* yok. Mantık, beni kendi kendine hayata bağlıyor; her açıdan görülebileceği üzere, durumum savunulamaz bir noktada ve bir işkence gibi acı dolu. Son kitabım buna benzer bir şeyi ortaya koydu: bir yay, mümkün olan en yüksek gerilime takılıyken, insana her tür duygu iyi gelir, vahşi bir duygu olduğu sürece. Benden daha faza "güzel şeyler" beklenmemeli: acı ve açlık içerisinde kıvranan bir hayvanın avına *zarif* bir şekilde saldırmasından daha fazlası beklenmemeli. Yenileyici ve *iyileştirici insan sevgisinin* sürekli eksikliği, onunla gelen saçma yalnızlık, insanlarla kalan ilişkilerimin, neredeyse hepsini benim için acı veren bir hale getiriyor –bu, kesinlikle çok kötü ve ancak kendi içinde haklı bir şey, gerekli olma hakkına sahip.[119]

119 Bu mektup için yazılan bir taslakta N şöyle yazıyordu: "*Bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesi*'nin ilk taslağı bitti. Onun ilk dış hatlarını belirlemek bugüne kadar maruz kaldığım en büyük işkence, gerçek bir hastalık oldu. Senin gibi diğer "bilenler" için sizler daha iyi zaman geçiriyorsunuz ve bu da çok mantıksız değil! Kişinin kendini parça parça ediyor olması ve yüreğinde her zaferin kendi ölümü bir yenilgi olarak alması şeklindeki gerçeği bilmiyorsun." Elisabeth N adına yazdığı sahte mektupta (kendine yazdığı 25 Ocak tarihli mektubunda) N'nin bir kadının eşlik etmesine duyduğu özlemden söz eder: "İnan bana, benim gibi insanlar için en iyisi şimdilik Goethe'ninki gibi bir evlilik; işte bu, iyi bir ev hanımıyla evlenmek! Fakat bu fikir bile beni ürpertmeye yetiyor. Hayır, kesinlikle benim aradığım, bir intikam konusu olabileceğim ve onun bakımını üstlenebileceğim genç ve şen bir kız değil. Fakat belki de en iyisi yeniden benim eski iyi Lama'm. Bir filozof için, kız kardeş çok iyi bir düzenleme, özellikle de o sakin, cesur ve sevgi dolu ise (G. Keller'in yaşlı mızmız kız kardeşi gibi değil)..." Daha önceki sahtekârlıklarında Elisabeth, N' Overbeck'in karısı için şu karalamaları yapmış gibi yazar: "Ne kadar can sıkıcı olduğunu bilmeyen zeki kaz".

Söyleyecek daha iyi bir şeyim yok mu? Birçok sanatçıdan, saygı ve derinden onaylama işaretleri var, bunların arasında Dr. Brahams, H. von Bülow, Dr. Fuchs ve Mottl var. Benzer şekilde, zeki ve mücadeleci Dane, Dr. G. Brandes, bana bağlılığını gösteren birkaç mektup yazmış. Söylediğine göre, yazdıklarımda can bulan, orijinal ve yeni ruhla şaşkınlığa uğramış, bu eğilimi "aristokratik radikalizm" olarak adlandırıyor. Beni Almanya'nın en önde gelen yazarı olarak adlandırıyor. Sana, Gersdorff'un bizimle ilişkilerine yeniden, kararından geri dönmez ve onurlu bir şekilde devam ettiğini yazmış mıydım?[120] Aynı şeyi Rohde için söyleyemediğim için üzgünüm. Onun iyi hislerini yeniden canlandırmak ve patlak veren olayları unutmasını sağlamak için en sıcak dileklerimle yazdığım son iki mektubuma ne cevap yazdı; ne de gönderdiğim son kitabımı kabul etti. Bu onu onurlu kılmıyor; ama durumu iyi değil gibi, kötü bir durumda. Paraguay'dan iç ferahlatıcı haberler var: Kesinlikle yürek isteyen, bu bütün projenin gelişimi ancak muhteşem olarak tanımlanabilir. Yeni kolonide şimdiden yüz kadar insan aktif durumda, aralarında birkaç çok iyi Alman aileler var (mesela, Mecklenburg ailesi, Baron Maltzan'ın ailesi); Paraguay'ın en büyük toprak sahipleriyle ilişkilerim [–][121] Tahmin edersin ki [Dr. Förster] ve ben birbirimize açık şekilde düşman gibi davranmamak için elimizden geleni yapıyoruz... Yahudi karşıtı kitapçıklar, çılgın gibi başımdan aşağıya yağıyor (bu beni, önceki sınırlamalardan yüz kat daha mutlu ediyor). Bugün için bu kadar yeterli! Sana ve sevgili eşine en iyi dileklerimle.

Sevgiler, N.

120 N ile Gersdorff'un arasındaki gelişmeler 1877'de, (Malwida von Meysenbug'un da katılımıyla) seyrekleymiş, sonra da kopmuştu. N'nin 20 Aralık 1887'de yazdığı mektup (bu kitapta yer almıyor) bu ilişkinin yeniden başladığını gösteriyor.

121 [–] arada bir bölümün silindiğini gösteriyor. (*Briefe und Berichte*, s. 447).

163. Reinhardt von Seydlitz'e

Nice, Cenevre Pansiyonu
12 şubat 1888

Sevgili dostum:
Neredeyse kimseyle konuşmamamın nedeni "gururlu bir sessizlik" değildi; bundan daha fazlasıydı, ıstırap çeken ve ıstırabına ihanet etmekten utanan birinin, gösterişsiz sessizliğiydi. Hasta bir hayvan en sonunda inine döner, *felsefe hayvanı da* öyle. Bu aralar, arkadaşça bir ses bana çok nadir ulaşıyor. Yalnızım şimdi, saçma bir şekilde yalnız ve şu ana kadar insanların sevdiği ve saygı gösterdiği şeylere karşı yürüttüğüm acımasız ve gizli mücadele sırasında (bunun için formülüm "değerlerin çapraz değerlemesi"), kendim için, hissetmeden, bir in gibi bir şey haline geldim; insanların aramaya çıkıp da bulamayacağı, saklı bir şey. *Ama insanlar bu tip şeyleri aramaya çıkmıyorlar...* İkimizin arasında kalsın –üç kişiyiz– bu zamanın ilk filozofu olduğum hayal edilemez bir şey değil, büyük ihtimalle biraz daha fazlası, iki milenyum arasında duran kararlı ve kötü kaderle yüklü bir şey. İnsan, böylesine soğuk bir pozisyon için devamlı ceza ödüyor, devamlı artan, daha da soğuk, daha keskin bir yalnızlıkla. Ve bizim çok sevgili Almanlarımız!... Almanya'da, her ne kadar şu an kırk üç yaşında olsam ve yaklaşık on beş kitap yayınlamış da olsam (*non plus ultra Zarathustra* da dahil olmak üzere), kitaplarımın herhangi biriyle ilgili *tek bir* makul şekilde saygı duyulacak yorum yazılmış değil. İnsanlar artık "tuhaf", "patolojik", "psikiyatrik" gibi kelimelerle kendilerini ifade ediyorlar. Bana karşı birkaç tane kötü ve ihtişamlı hareket oldu; hiç sınırlanmamış düşmanca bir ton, süreli yayınlarda ağır basıyor –eğitimli ya da eğitimsiz– ama nasıl oluyor da hiç kimsenin buna sesi çıkmıyor? Ben kınandığımda kimsenin canı yanmıyor mu? Ve bunca yıl içerisinde tek bir avuntu, bir damla insanlık, bir nefes sevgi yok mu?

Bu şartlar altında, insan *Nice*'de yaşamalı. Bu zamanda da orası hiçbir iş yapmayanlarla, *grec*lerle ve diğer filozoflarla kaynıyordur, "benim gibi insanlarla" kaynıyordur; ve Tanrı, ona özel

sinisizimle, güneşinin bizim üzerimize, (ateşli bir erdemle Avrupa'nın silahlanması üzerine çalışan ve kahramanca davranışlarla bir kirpinin bütün özelliklerini sergileyen) Bay von Bismarck'ın Avrupa'sının üzerine parladığından daha güzel parlamasına izin versin. Burada günler hiç de pervasız bir güzellik içinde geçiyor; daha mükemmel bir kış hiç olmamıştı. Ve Nice'in bu renklerini sana gönderebilmek isterdim. Bütün renkler parlak gümüş grisiyle birbirine girmiş halde; ruhsal, akıllı renkler; karanlık tonların acımasızlığından hiçbir kalıntı yok. Alassio ve Nice arasındaki bu küçük sahilin avantajı, renk ve bitki örtüsü ve havanın kuruluğu açısından bir Afrikalılığa izin veriyor olması; bu, Avrupa'da başka bir yerde olmuyor.

Seninle ve sevgili eşinle, bir Homerik ve Phaeacian gökyüzü altında oturmayı nasıl da isterdim ama daha fazla güneye inmemeliyim (gözlerim en sonunda beni daha kuzeye ve daha aptal manzaralara gitmeye zorlayacak). Lütfen bana, Münih'teki kalışın sırasında tekrar yaz ve beni bu *karamsar* mektup için affet!

Sadık dostun
Nietzsche

164. Georg Brandes

Nizza, 19 şubat 1888

Saygıdeğer bayım,
Siz, "modernlik" konusunda yaptığınız katkılarla, beni en hoş mecburiyet altında bıraktınız; çünkü ben, bu kış boyunca, bu çok önemli değer problemi etrafında dönüp duruyorum, genellikle de oldukça havada geziniyorum, daha çok bir kuş gibi "modern"e mümkün olan en demode şekilde bakma isteğiyle aşağıya bakıyorum... Sizin yargılarınızın toleransına, bu yargıları oluştururken içinde bulunduğunuz sınırlandırmalar kadar hayranım, size itiraf etmeliyim! Size

gelen bu küçük çocuklardan nasıl şikayet edebilirsiniz, Heyse'den bile![122]

Almanya'ya bir sonraki ziyaretimde Kierkegaard'ın fizyolojik problemi üzerinde çalışmayı planlıyorum ve aynı zamanda, sizin önceki yazılarınızla yeniden tanışmak da istiyorum. Bu, kelimenin tam anlamıyla, benim için faydalı olacak ve bana yargılarımın katılığını ve kibrini yeniden getirecek.

Dün yayımcım bana, kitapların size yollandığına dair bir telgraf yolladı. Sizi ve kendimi, neden böyle bir gecikme olduğu konusunu açıklama zahmetinden kurtaracağım. Bu "kötü işten" en iyi şekilde yararlanınız; bu Nietzsche kitaplarından demek istiyorum.

Benim iddiam Almanlara, sahip oldukları en zengin, en *deneyimli* ve en bağımsız kitabı verdiğim; aynı şekilde, ben de, değer yargıları krizinde, çok önemli bir noktada ortaya çıktım. Ama bu bir yanılgı olabilir ve biraz da saçma. Kendimle ilgili hiçbir şeye inanmak *zorunda* olmak istemiyorum.

Benim ilk yazılarım hakkında birkaç görüş (*Juvenilia* ve *Juvenalia*):

Strauss karşıtı yazı, "çok özgür bir düşünürün" onun özgür olduğunu düşünenler pahasına attığı kötü kahkahası, büyük bir skandala neden oldu. Benim yirmi yedi yılıma rağmen, o zaman ben zaten bir profesördüm, bir çeşit otorite ve *sert* bir şeyler var. Neredeyse bütün "önemli insanların" bu konuda benim yanımda ya da karşımda yer aldığı ve gülünç miktarda kâğıdın yayımlandığı, bu ilişkiyle ilgili en adilce tanım, Karl Hillebrand'ın *Zeiten, Völker und Menschen*, ikici cildinde veriliyor. Önemli olan benim gibi önemli bir eleştirmenin, bunak notlarıyla dalga geçmem değil, Almanları kötü zevk konusunda uzlaşırken suçüstü yakalamış olmam. Alman zevki, Strauss'un *Der alte und der neue Glaube* kitabında, tüm dinsel ve teolojik kısımlardaki ayrılıklara rağmen, oy birliğiyle özgürlüğün bir başyapıtı ve ince bir düşünce (hatta stil) olarak takdir ediliyor. Benim kitapçığım Alman *Bil-*

122 Paul Heyse (1830-1914) o günlerde hikâyeleri dolasıyla çok geniş çevrelerce tanınırdı. Hayatı boyunca yirmi dört tane kısa roman, bir o kadar da oyun, şiirler ve çeviri eserler yayımladı. Temel olarak "psikolojik" yazar olarak tanınıyordu, modern toplum içinde insanı irdeliyordu fakat eserleri bir sonraki çağda unutulup gitti.

dung'una (insanların, Fransa'nın fatihi olarak kutladıkları *Bildung*) karşı ilk direkt saldırı. İcat ettiğim "*Bildugs-philister*"[123] kelimesi, polemiklerin öfkeli dalgalanmalarından kurtulup günlük dile girmeyi başardı.

Schopenhauer ve Richard Wagner üzerine yazdığım iki yazı, şimdi bana kendi hakkımdaki itiraflarımmış gibi geliyor; her şeyden öte, düşmanlık kadar kan bağı da hissettiğim bu iki usta hakkında gerçek psikolojik meselelerden daha çok, kendime itiraflarım gibi duruyor. (İkisinden birlikte, bir bütünlük ortaya çıkarabilen ilk insan benim; yanılgıda olan bir inanış şimdi Alman kültüründe çok ön sıralarda; bütün Wagnerciler, Schopenhauer hayranları... Ben genç-ken bu doğru değildi. O zamanlarda Wagner'e hayran olanlar Hegel hayranlarıydı ve hatta ellilerde bile slogan "Wagner ve Hegel" idi.)

Unzeitgemasse Betrachtungen ve *Menschliches, Allzumenschliches* arasında bir kriz ve ardından değişim geldi. Fiziksel olarak da, yıllarca ölümün hemen yanında yaşadım. Bu benim en büyük iyi şansımdı: kendimi unuttum, kendimi kurtardım... Aynı numarayı ikinci kez sergiledim.

Peki o zaman, birbirimize hediyelerimizi verdik, sanki yolda karşılaşmaktan mutlu olan iki gezgin gibi...

Sizin en sadık dostunuz olarak kalacağım
Nietzsche

165. Peter Gast'a

Nice, Cenevre Pansiyonu,
26 şubat 1888

Sevgili dostum,
Karamsar bir hava, pazar öğleden sonrası, büyük bir yalnızlık: Birazcık seninle konuşmaktan daha hoş bir uğraş yaratamazdım kendi-

123 Kültürel cehalet. N'nin boşluğun kabuk bağlaması olarak aldığı kültür analizinin temel kavramı.

me. Şimdi parmaklarımın morardığını fark ettim: elyazım, sadece düşüncelerimi anlayanlar için anlaşılır olabilecek...

Mektubunda Wagner hakkında söylediklerin bana, yazarken bir yerlerde bulduğum bir yorumu hatırlattı: Onun "dramatik stili" müzikte *kötü* stilin, hatta stilsizliğin bir türü olmaktan daha fazla bir şey değil. Ama bizim müzisyenlerimiz bunda bir ilerleme görüyor... Aslında, bu doğrular alanında, her şey söylenilmeyi ve hatta düşünülmeyi bekliyor, ben öyle düşünüyorum: Wagner, bir insan, bir hayvan, bir Tanrı ve sanatçı olarak bizim Almanların anlayışını ve anlayışsızlığını bin kez geçiyor. Fransızları da geçiyor mu bu konularda?

Bugün, tam da soru, alışılmışın dışında zarar verici halde olabilecekken, doğru yanıtı bulmanın mutluluğunu yaşadım; soru şu: "Wagner için kim daha çok hazır? Wagner'e rağmen ve Wagner olmadan, kim daha doğal ve daha içten Wagnerci? Uzun zamandır kendime şunu söylüyorum: Dörtte üç delirmiş Baudeline, *Les Fleurs du Mal*'ın şairi için bu, o kadar tuhaftı. Wagner'in benzer ruh halinin, hayatı boyunca onu keşfetmemiş olması beni hayal kırıklığına uğrattı. İçinde bir çeşit *Wagner tarzı duyarlılık* olan ve şiirlerinde başka hiçbir yerde olmayan satırların altını çizdim (Baudelaire bir *şehvet düşkünü*, gizemci, "şeytani", ama hepsinden öte bir Wagnerci). Ve ben bugün ne buldum? Yeni basılmış *Oevres posthumes* koleksiyonuna –Fransa'da çok değer verilmiş ve hatta sevilmiş– bir göz atıyordum, orada *decadence*'e ait bazı değersiz psikolojik gözlemin arasında ("Mon coeur mis a nu" tarzı, Schopenhauer'in ve Byron'un durumunda *yanmış* olan) Wagner'in yayımlanmamış bir mektubu gözüme takıldı, Baudelaire'in *Revue Europeenne*'deki bir yazısıyla ilgili, Nisan 1861'de yazılmış. Senin için bir kopyasını yazıyorum:[124]

> Sevgili M. Baudelaire, sizi birkaç kez aradım ama bulamadım. Yazdıklarınızın beni ne kadar tatmin ettiğini söylemek için nasıl da istekli olduğumu anlayacaksınız. Benim naçiz yeteneklerim hakkında şu zamana kadar söylenen her şeyden daha çok

124 Orijinalinde bu alıntı Fransızca.

onur ve cesaret verdi. Bana sizin gibi üstün biriyle beraberken ne gibi izlenimlerle övünebileceğimi gösteren –en güzel şiirlerin yaptığı gibi– bu güzel sayfaları okurken nasıl da sarhoş olduğumu, yakın bir zamanda kişisel olarak söyleyebilmem mümkün olacak mı? Bana yaptığınız iyilik ve beni en çok gururlandıran, sizi benim arkadaşım olarak görebilme iznini verdiğiniz için binlerce teşekkürler. Bir dahaki görüşmemize kadar, *tout a vous,* Richard Wagner.

(Wagner o zamanlar kırk sekiz yaşındaymış, Baudelaire ise kırk; mektup, berbat bir Fransızcayla yazılmış olmasında rağmen çok dokunaklı.)

Aynı kitapta Baudelaire'in, Heinrich *Heine*'nin Fransız eleştirisine (Jules Janin) karşı tutkulu bir savunma karamalarını buldum. Yarı deli ve yavaş yavaş çürüdüğü, hayatının son yıllarında bile Wagner'in müziği ona *ilaç* olarak çalınmış; Wagner'in adının ona bir kez söylenmesiyle "memnuniyet gülücükleri" saçıyormuş.[125] (Sadece başka bir durumda daha, eğer yanılmıyorsam, Wagner bu tip bir minnettarlığı ve hatta heyecanı gösterdiği bir mektup yazmış – *Die Geburt der Tragödie*'yi aldıktan sonra.)

(Baudelaire'in bir mektubundan:[126] "Artık Wagner'le ilgili konuşmak için cesaretim yok; insanlar bana çok güldü. Bu müzik hayatımın en büyük mutluluklarından bir tanesi; en azından on beş yıldır böyle büyük bir mutluluk yaşadığımı hatırlamıyorum – ya da *enlevement*").

Şimdi nasılsın sevgili dostum? Artık, bir süre için, hiçbir şeyi ciddiye almamak için yemin ettim. Ama yeniden "edebiyat" yapmakla meşgul olduğumu düşünmemelisin;[127] –bu yazı *kendim* için; bundan

125 Orijinalinde "il a souri d'allégresse".

126 Bu kısmı N. Almancaya çevirerek yazmış.

127 Orijinali "...dass ich wieder 'Literatur" gemacht hätte." Bu N'nin belli ruhsal durumlarda kendi yazıları hakkında ironik değerlendirmeler yapmasının bir örneğidir, yalnızca "edebiyat" onun ilk dönemlerde ilgilenebileceği en son şeydi. ("Artık benden daha fazla 'güzel şey' beklenmiyor"la kıyaslayınız. 162 nolu mektup) Taslağın orijinalin devamında "Niederschrift" vardır, bu da "yazmak için düşünülmüş şeyler" olarak düşünülebilir. Bölümde sözü geçen çalışma sonunda Der Willezurmacht için yazılıp düzenlendi.

böyle, her kış kendim için bir yazı yazmaya niyetliyim– "halka açılmak" fikri şimdilik gündemin dışında.

Fritzsch sorunu bir telgrafla çözüldü. Bay Spitteler hiç de kötü olmayan bir şekilde, "sabırsızlığı" (kendi söylediği şekilde) için özür dilediğini yazdı.[128]

Bu kış çok çetin; şu an ilahi ve sakin bir müzik –senin müziğin, sevgili dostum!– dışında istediğim her şeye sahibim.

Sevgiyle N.

Fritzsch'in benim bütün eserlerimin bir değerlendirmesi için dolaştığı gazete ve dergilerin hiçbirinden tek bir cevap bile yok.

Overbeck'in babası yeni vefat etti, seksen dört yaşındaydı. Overbeck Dresden'a gitti bu nedenle –bu kış yine ona zorluklar çıkaran sağlığına bir zarar gelecek diye korkuyorum.

Her yerde kar fırtınası var, kutup ayısı insanlığı.

166. Franziska Nietzsche'ye

Nice, 20 Mart 1888

Benim sevgili annem,

Gönderdiğin para ve eşliğindeki mektubun, neredeyse bana bir hediye almışsın gibi büyük mutluluk verdi. Maddi durumum biraz kötüydü; herhalde, bu kıştan itibaren otel masraflarının arttığını sana söylemişimdir. Yine de, benim buradaki durumum, belirgin bir şekilde, diğer ortalama otel misafirlerinden daha hesaplı; dahası, bu

128 17 Eylül 1887'de Overbeck'e yazdığı mektupta N. Carl Spitteler (Overbeck'in bir öğrencisi) hakkında bilgi istiyordu. Spitteler N'ye bir mektup yazın onun hakkında bir yazı yazmak istediğini söylemiştir. Bu yazı J. V. Viomann'ın sergisi Bund'da 1 Ocak 1888'de yer aldı. N. bu yazıyı "patavatsız ve küstah" bulmuştu (Overbeck'e 20 Temmuz 1888'de yazdığı mektup). Spitteler daha sonra *Der Fall Wagner* üzerine çok coşkulu bir değerlendirme yazısı yazmıştı. Bu yazı da yine Burd'da 8 Kasım 1888'de yayımlandı. N ile ilgili anıları ise 1908'de *Meine Beziehungen zu N. (Gesammette Werke*, 6. bölüm, Zürih, 1847) yayımlandı. Ayrıca Widmann bu ilişkiyle ilgili kendi görüşlerini yayımladı: "Carl Spitteler und F. N. in ihnen persönlichen Beziehunsen" *Der Bund*, 6 Kasım, 1907.

kış daha önce sahip olmadığım bir şey aldım –sevdiğim gibi bir oda, yüksek, gözlerim için mükemmel ışığı olan, büyük, ağır bir masa, salon takımı, kitaplık ve kendi seçtiğim kırmızımsı kahverengi bir duvar kâğıdı ile yeni dekore edilmiş bir oda. Bana hâlâ Nice'e sahip çıkmam gerekiyormuş gibi geliyor: Buradaki hava şartları sağlığım üzerinde, diğer her yerden daha iyi etki yaptı. Özellikle burada gözlerimi her yerde kullanabildiğimin iki katı kadar kullanabiliyorum. Bu gökyüzünün altında, her geçen yıl, kafam daha özgür hale geldi; burada ölümün yakınlığı ve beklentisi içinde, yıllar boyunca süren hastalığımın anlaşılmaz sonuçları, daha hafiflemiş halde. Sindirimimin de burada daha iyi olduğunu belirtmeliyim; ama her şeyin ötesinde, zihnim burada daha uyanık ve yükünü daha kolay taşıyor; bir *filozofun* kaçınılmaz şekilde mahkûm olduğu kaderin yükünden bahsediyorum. Her sabah bir saat yürüyorum, öğleden sonra ise ortalama üç saat ve hızlı bir tempoda –her gün aynı yürüyüş– o kadar güzel. Akşam yemeğinden sonra, saat dokuza kadar, İngiliz bayları ve bayanları eşliğinde, bir lambanın ışığı benim masama düşecek şekilde, yemek odasında oturuyorum. Sabahları altı buçukta uyanıyorum, kendi çayımı yapıyorum ve birkaç bisküvi yiyorum. Öğlen on ikide kahvaltımı yapıyorum; altıda, günün ana yemeğini yiyorum. Şarap yok, bira yok, ruh yok, kahve yok... Hayat tarzımdaki ve yeme alışkanlığımdaki en büyük düzen. Geçen yazdan beri kendimi su içmeye alıştırdım; bu iyi bir işaret, ileriye doğru bir adım. Sadece birkaç gündür hastaydım; bugün her şey yine yolunda. Mart'ın sonunda Nice'den ayrılmayı düşünüyorum; ışık şimdiden benim için fazla güçlü ve hava fazla yumuşak, fazlasıyla bahar gibi. Buradan ayrılmadan önce bir ziyaretçim olması muhtemel: Mısır'dan geri dönmekte olan ve gelip beni ziyaret etmek isteyen Seydlitz. Benim eski dostum Gersdorff da iyi bir ruh hali içerisinde yazdı; Berlin'deki bir aylık görevini yeni tamamlamış (eski imparatoriçenin saray nazırı). Ama en güzel şey Lama'dan gelen uzunca bir mektup: sekiz sayfalık samimi ve *oldukça* duyarlı şeyler. Henüz Asuncion'dayken yazmış, ama iyi bir ruh hali içinde ("kesinlikle bana uyan bir kader içerisindeyim ve bu iyi bir şey"). Yine de, gelecek aylarda yapması gereken

çok şey olduğu için heyecan içindeydi, çünkü yeni kolonilerden bir yığın insan kayıt yaptırmış ve sanırım onlar için yapılan hazırlıklar pek de yeterli değil. Benim eski bir okul arkadaşımın (benim "küçüğüm"), Lieutenant Geest'in burada, Kızıl Haç'taki hemşireler tarafından tedavi edildiğini yazmadım; bazen onu ziyaret ediyorum. Oldukça Kuzey Almanya atmosferi: Bayan von Münchow, Bayan von Diethfurth ve diğerleri. Bu sene bana masada eşlik eden yine Barones Plancker, nee Seckendorff ve tüm Seckendorffların mahkemede ve orduda olduğu gibi (mesela, Garf Seckendorff, bildiğin gibi yeni imparatorun "sağ kolu") oldukça yakın davranıyor. Aynı zamanda Geheimrat von Bergamnn'ın da yakın arkadaşı ve ondan tedavi görüyor, bu nedenle de San Remo'daki olaylar hakkında çok iyi bilgisi var. O ayrılmadan birkaç gün önce, elimde prensin yazdığı bazı sayfalar bile vardı.

Şimdilik benden bu kadar, sevgili iyi anneciğim. Minnettar bir şekilde seni kucaklıyorum.

Yaşlı yaratığın

167. Peter Gast'a

Torino, 7 Nisan 1888, Cumartesi[129]

Sevgili dostum,

Senden haberler almak ne kadar da güzel! Burada aldığım ilk selam senden geldi; Nice'den ayrılmadan önce son aldığım selam da sendendi. Ve ne kadar da güzel ve ilginç şeylerden haberler verdin! Kuartetinin güzel bir elyazısı halinde önünde durduğunu ve şimdi bu nedenle kışı da kutsadığını! İnsan, gizli bir şekilde bir diğerinin hayatını yapıtları yoluyla *onaylamakla*, çok şey talep eden bir insan

129 N, Nice'den 2 Nisan'da ayrıldı, 3 Nisan'da Cenova yakınlarında Sampierdarena'daydı ve durumu iyi değildi. 4 Nisan'da Cenova'ya vardı, 5 Nisan'da da Torino'daydı ve 5 Haziran'a kadar orada kaldı. 6 Hizarın'dan 20 Eylül'e kadar Sils Maria'da kaldı. 21 Eylül'de Torino'ya döndü ve psikolojik çöküşüne kadar orada kaldı. Bu iki dönemde de Torino'daki adresi Via arlo Alberto 6, III.

haline gelmez; bu, kişiye, özellikle de insanları mutlu etmeyi unuttu-rur. İnsan çok ciddidir –bunu hissedersin– *çalışmalarının saygı görmesini isteyen* bir insanın arkasında şeytanca bir ciddiyet vardır...

Sevgili dostum, fırtınalı bir yolculuğun ardından gelen ilk ılık havayı sana mektup yazmak için kullanıyorum. Bir ihtimal bu bana, biraz huzur ve soğukkanlılık verecektir, çünkü bu zamana kadar hep parçalara bölünmüş haldeydim ve daha önce hiç bu kadar da kötü koşullarda yolculuk yapmamıştım. Pazartesi ve cumartesi arasında bu kadar çok saçma deneyime yaşayabilmek mümkün! En baştan beri her şey ters gitti. İki gün boyunca hastaydım; nerede biliyor musun? Sampierdarena'da. Oraya gitmeyi istediğimi düşünme. Sadece valizlerim orijinal plana sıkı sıkıya bağlı kaldı ve Torino'ya gitti; biz ise –el çantam ve ben– pek çok farklı yöne dağıldık. Ve bu yolculuk nasıl da pahalıydı! Benim fakirliğim bazı insanları nasıl da zengin etti! Gerçekten de artık tek başıma yolculuk yapabilecek kadar iyi durumda değilim; o kadar çok yoruluyorum ki, aptalca şeyler yapıyorum. Burada da, başlangıçta her şey darmadağındı. Uykusuz bir gece geçirdim, hayret verici bir şekilde, günün getirdiği hiçbir şeyi anlayamadım. Seni tekrar gördüğümde, sana, *Fliegende Blatter*'den[130] doğruca gelebilecek, Savona'daki bir sahneyi anlatmalıyım. Beni sadece hasta etti.

Cenova'da, hatıralar arasında sadece bir gölgeymişim gibi dolaştım. Daha önceden sevdiğim beş ya da altı yer bana daha da kuvvetli bir şekilde çekici geldi; karşılaştırılamaz bir soyluluğu ve Riviera'nın sunduğu diğer her şeye karşı fazlasıyla büyük bir üstünlüğü varmış gibi geliyor bana. *Çöküş* yıllarımda böyle zorlu ve karanlık bir şehirde yaşamaya beni mahkûm eden kaderime müteşekkirim; insan ne zaman oradan ayrılsa, kendini orada bırakmak zorunda kalıyor; irade yine büyüyor ve insan artık çekingen olabilecek cesareti bulamıyor. Cenova yoluyla sahip olduğum bu hacılığa daha fazla minnettar olamam.

Ama Torino! Sevgili dostum, seni kutluyorum! Senin önerilerin benim en derin isteklerimi karşıladı! Burası gerçekten de benim

130 O dönemlerde popüler bir mizah dergisi.

işime yarayabilecek bir şehir! Bu gözle görülebilir bir şekilde bana göre ve neredeyse en baştan beri de öyleydi, ancak ilk birkaç gün içi durum berbattı. Her şeyden öte, berbat bir yağmurlu hava, soğuk, değişken, sinirler üzerine zalimce etkiler yapan, nemli, bazı zamanlarda sıcak. Ama nasıl da ağırbaşlı ve ciddi bir şehir! Korktuğum gibi bir metropole benzemiyor, hiç de modern değil, ama on yedinci yüzyılda, her şeyi yönetmede sadece tek tip bir tarzı olan –mahkeme ve soylular– prensin ikametgâhı. Her yerde aristokratik bir sakinlik korunmuş: küçük varoşlar yok; renklerle ilgili konularda bile zevklerde bir bütünlük var (bütün şehir sarı ya da kızıl-kahve). Ve gözler için olduğu kadar ayaklar için de klasik bir yer! Nasıl bir sağlamlık, nasıl kaldırımlar, otobüslerden ve tramvaylardan da bahsetmeden olmaz, onların organizasyonu burada mükemmel! İnsan burada, bildiğim bütün diğer İtalyan şehirlerinde yaşadığından çok daha ucuza yaşayabilirmiş gibi geliyor bana; bir de, şu zamana kadar beni kimse dolandırmadı. *Ufficiale tedesco*[131] olarak görüyorlar beni (her ne kadar geçen kış bana Nice'de, yabancı uyruklular ofisinde Polonyalıymışım gibi davranılmış olsa da). İnanılmaz! Ne kadar ciddi ve resmi saraylar! Sarayların stilleri nasıl da gösterişten uzak; ciddi ve temiz sokaklar, ve her şey tahmin ettiğimden daha ağırbaşlı! Gördüğüm en güzel kafeteryalar. Hava bu kadar değişkenken bu pasajlar bir şekilde gerekli, ama oldukça havadar, insanı bunaltmıyor. Po Köprüsü'nde akşamları görkemli! İyinin ve kötünün ötesinde!

Torino'le ilgili problem, havası. Şu vakte kadar ondan, görülmemiş şekilde şikâyetçiyim; kendimi zor tanıyorum.

Selamlar ve teşekkürlerle, sadık dostun
Nietzsche

131 Alman subay "askeri, emekli olanlar da dahil" Ayrıca "Alman görevli" anlamına da geliyor, fakat N burada ilk anlamıyla kullanıyor.

168. Georg Brandes'e

Torino (İtalya), *poste restante*,
10 Nisan 1888

Ama, *muhterem beyefendi,* bu nasıl da bir sürpriz! Bir *vir obscurissimus* hakkında, halkın arasında konuşma cesaretini nerden buldunuz! Herhalde kendi sevgili ülkemde tanındığıma inanıyorsunuzdur. Orada, yoldan çıkmış ve saçma bir insan olarak kabul görüyorum, insanların şu an için *ciddiye almak* durumunda olmadıkları biri... Benim de yurttaşlarımı ciddiye almadığımı açıkça hissetmişsinizdir. Alman *Geist*'ı bir *contradictio in adjecto* olmuşken, bugün nasıl ciddiye alabilirim! Size en çok da fotoğraf için minnettarım. Ne yazık ki bu tip bir şeye sahip olmak çok zor; sahip olduğum son fotoğraflar da Güney Amerika'daki evli kız kardeşimin elinde.

Küçük bir özgeçmiş yolluyorum, yazdığım ilk özgeçmiş.

Belli başlı kitapların kronolojik sırasını *Jenseits von Gut und Böse*'nin iç sayfasında bulacaksınız. Herhalde o sayfa artık elinizde değil.

Die Geburt der Tragödie 1870 yazı ve 1871 kışı arasında yazıldı (Mareşal Moltke'nin ailesiyle birlikte yaşarken, Lugano'da bitirildi).

Unzeitgemasse Betrachtungen 1872 ve 1875 yazı arasında yazıldı (bunlardan on üç tane olmalıydı; neyse ki sağlığım "hayır!" dedi).

Schopenhauer als Erzieher ile ilgili söylediklerniz beni mutlu etti. Bu küçük yazı, benim için bir tanınma işareti. Onunla ilgili kişisel hiçbir şey söylemeyen biri, büyük ihtimalle benimle de daha fazla ilgilenmeyecektir. Şu zamana kadar içinde yaşamakta olduğum planı anlatıyor; bu çok iddialı bir vaat.

Menschliches, Allzumenschliches, iki devamıyla birlikte, 1876 yazı ve 1879 arasında. *Morgenröte*, 1880. *Fröhliche Wissenschaft* Ocak 1882. *Zarathustra* 1883-85 (her bir bölüm yaklaşık on günde). "İlham almış insanın" en mükemmel durumu. Bütün bölümler çok etkili bir ilerleyiş içinde tasarlandı; kesinlikle, sanki bütün düşünceler bana geliyorlarmış gibiydi. Onu yazdığım sırada, en iyi fiziksel esneklik ve doluluk içindeyim –

Jenseit von Gut und Böse 1885 yazında Oberengadin'de ve onu takip eden kış Nice'de.

Genealogie 10 ve 30 Temmuz 1887 arasında çözümlendi, yazıldı ve temize çekilmiş hali Liepzig'deki yayıncıya gönderildi (Tabii ki benim *filolojim* de var ama bu ikimizi de daha fazla ilgilendirmiyor).

Şu anda Torino'yu deniyorum; 5 Haziran'a kadar burada kalmayı, ardından da Engadin'e gitmeyi düşünüyorum. Hava bu güne kadar kış gibi sert ve kötüydü. Ama şehir mükemmel bir şekilde sessiz ve içgüdülerim için gayet iyiydi. Dünyadaki en sevimli kaldırımlar burada.

Sizin minnettar ve sadık dostunuzdan selamlar
Nietzsche

Danimarkalı ya da İsveçli olup olmadığını anlamadığım zavallı bir merhamet.

Özgeçmiş: 15 Ekim 1844'te, Lützen'de savaş alanında doğdum.[132] Duyduğum ilk isim Gustav Adolf. Atalarım Polonyalı aristokratlar (Niezky); üç Alman "anneye" rağmen[133] soy oldukça iyi korunmuş görünüyor. Yurtdışında genelde Polonyalı zannediyorlar; bu kış bile Nice'deki yabancı uyruklular ofisinde beni Polonyalı olarak kaydettiler. Başımın ve yüzümün Matejko'nun resimlerine benzediğini söylediler. Büyükannem Weimar'daki Goethe-Schiller çevresine ait; erkek kardeşi Weimar Düklüğü'ndeki kiliselerin yöneticisi olarak Herder'in halefi oldu. Seçkin *Schulpforta*'da öğrenci olma ayrıcalığına eriştim, Alman edebiyatında ismi duyulmuş pek çok insan oradan yetişmiştir (Klopstock, Fichte, Schlegel, Ranke ve diğerleri). Herhangi bir üniversiteye onur verebilecek (ya da vermiş olan) öğretmenlerimiz oldu. Bonn'da ve daha sonra Leipzig'de öğren-

132 Lützen, Saksonya'da N'nin doğduğu Röcken köyüne yakın, 30 Yıl Savaşları sırasında çok ünlü bir çarpışma alanı. O sırada İsveç kralı olan Gustav Adolf Alman protestanlarının lideriydi ve imparatorluğun Katolik güçleri karşısında yenildi. Ayrıca 1813'te Napolyon'un Prusya ve Rusya ittifak ordularını yenilgiye yarattığı yerdi. Lützen Naumburg'un on iki mil kuzeydoğusunda bulunuyor. Bu önsözle N, kendisi hakkında kahraman ve savaşçı bir imaj yaratıyor.

133 Burada sözü edilen üç kuşak anne; büyük-büyükanne, büyükanne, anne.

ciydim; o geç yaşında, o zamanlar Almanya'nın en önde giden bilginlerinden olan Ritschl, başladığım andan itibaren beni [illegible]. Yirmi iki yaşımda *Literarisches Zentralblatt*'a (Zarncke) katkıda bulunuyordum. Bugüne kadar devam eden, Leipzig'deki Klasik Topluluk'un kuruluşu benim eserim. 1868-69 kışında Basel Üniversitesi bana profesörlük teklif etti; daha doktoramı bile almamıştım. Bunun hemen ardından Leipzig Üniversitesi bana, çok onurlu bir şekilde, sınavsız, bilimsel araştırma yapmadan, doktoramı verdi. 1869 Paskalya'sından 1879'a kadar Basel'deydim; Alman vatandaşlığımdan vazgeçmek zorunda kaldım, çünkü bir subay olarak (topçu olarak görevlendirildim) çok sık göreve çağrılabilirdim ve akademik çalışmalarım kesintiye uğrayabilirdi. Yine de, iki silahın kullanımında deneyimliyim: süvari kılıcı ve top; belki, başka bir tane daha... Basel'de, genç olmama rağmen her şey çok iyi gitti; özellikle de doktora sınavlarında, sınavı yapan benden daha gençti. Jakob Burckhardt'la aramda arkadaşça ilişkilerin gelişmiş olması benim için iyi bir şanstı, bu münzevi ve soğuk düşünür için hiç de alışılmadık bir şey. Daha iyi bir şans ise, Basel'deki hayatımın başlangıcından itibaren, o zamanlar Lucerne yakınındaki Tribschen'deki bir arazide, daha önceki bağlarından kopmuş bir adada yaşar gibi yaşamakta olan Richard ve Cosima Wagner ile tarif edilemeyecek yakınlıkta ilişkiler kurmuş olmam. Yıllar boyunca büyük, küçük bütün deneyimlerimizi paylaştık; aramızda sınırsız bir güven vardı. (*Wagner'in Toplama Yazıları*'nın yedinci cildinde, bana, *Geburt der Tragödie*'nin ortaya çıktığı zamanlarda yazdığı "uzun mektubu" göreceksiniz). Bu ilişki sayesinde ilginç insanların çevresine girdim; aslında neredeyse herkes Paris'le Petersburg arasından çıkmış. 1876'da sağlığım kötüledi. O zaman, eski dostum Barones Meysenbug (*Bir İdealistin Anıları*) ve kafa dengi Dr. Rée ile kışı Sorrento'da geçirdim. Orada inanılmaz acı veren ve inatçı baş ağrılarım benim bütün gücümü aldı. Uzun yıllar boyunca, bu acının alışılmış hale geldiği en üst noktasına ulaşana kadar arttı, öyle ki benim için her yıl, acıyla dolu iki yüz günü ifade eder oldu. Huzursuzluğun tamamen bölgesel bir nedeni olmalı, onun için hiçbir nöropatalojik temel yoktu. Zihinsel rahatsızlıkla ilgili hiçbir belirtilerim olmadı, ateş ya da bayılma

bile yoktu.[134] Nabzım Napolyon'unki kadar yavaştı (060). Benim özel alanım, iki ya da üç gün arka arkaya, devamlı kusarak, mantıklı bir şekilde acının en büyük haline katlanmak. Akıl hastanesinde olduğuma (hatta orada öldüğüme) ilişkin dedikodular ortada dolaşıyor. Hiçbir şey bu kadar da gerçek dışı olamaz. Bu beter dönemde zihnim olgunluğa bile erişti: Kanıt olarak, 1881 kışında, Cenova'daki inanılmaz bir ıstırap sırasında, doktorlardan, arkadaşlardan ve akrabalarımdan uzaktayken yazdığım *Morgenröte* gösterilebilir. Bu kitap, benim için bir çeşit "dinamometre" -gücüm ve sağlığım en kötü durumdayken yazmıştım. 1882'den itibaren sağlığım, çok yavaş bir şekilde yeniden düzeldi, krizler geçti (babam çok gençken ölmüş, tam da benim ölüme çok yaklaştığım yaştayken). Bugün bile çok fazla dikkat etmeliyim, iklimsel ve meteorolojik durumlardaki birkaç değişiklik kaçınılmaz. Yazları Oberengadin'de, kışları ise Riviera'da geçirmem benim tercihim değil, bir zorunluluk... Yakın zamanda, hastalığım benim için en büyük iyiliği yaptı; beni özgürleştirdi, bana kendim olma cesaretini yeniden kazandırdı... Aynı zamanda ben, içgüdüsel olarak, cesaret dolu bir hayvanım, hatta orduya ait bir hayvanım. Bu uzun direnme, gururumu bir parça daha artırdı. Ben bir filozof muyum? Bunun ne önemi var!...

169. Peter Gast'a

Torino, Cuma [20 Nisan 1888]
şu zamana kadar olduğu gibi
mektuplar: *poste restante*

Sevgili dostum,
Tüm bunlar ne kadar da dikkate değer! Artık, her şeyin ardından, senin yıldızın Berlin'in üzerinde yükselmeli![135] Yeniden ufacık bir

134 Bu ayrıntılar N'nin kendisi hakkında epilepsi krizleri geçirdiği kuşkusunu gidermeyi amaçlamaktadır.

135 Gast'ın Berlinli banker Wilhelm von Krause'un evine müzik öğretmeni olarak davet etmesinden söz ediyor.

umut dalgası olmalı. Gerçekten, yazdıklarındaki değişim bu dünya üzerindeki en muhtemel olmayan, en öngörülemeyen şeydi. Bu, insanı yeniden *mucizelere* inandırıyor: yaşama sanatında büyük bir ileri adım! ... Neşeli ve renkli bir şeylerin senin yoluna çıkmış olması, beni inanılmaz derecede mutlu ediyor, sevgili dostum, çünkü bu, tam da senin için yapılmış olması gereken bir şey –ama geri kalanımız ne kadar da eşek ve baykuşlarız! ... Bu Krause felsefesi için önemli bir şeydi, Nietzsche felsefesi için değil! ...

İkincisi söz konusu olduğunda, eğer bana yeni ulaşan bir *Danimarka* gazetesine inanırsak, bu tipte bir şeyin var olması gerekiyor. Kopenhag Üniversitesi'nde halka açık dersler verildiğini duyuruyor, "on den tükse Filosof Nietzsche" [Alman filozof Nietzsche üzerine]. Kim tarafında? Tahmin edebilirsin! ... İnsanın bu Yahudilere teşekkür etmesi gereken ne çok şey var! Leipzig'deki üniversitedeki arkadaşlarımı bir düşün – ve onların benim hakkımda ders verme fikrinden ne kadar uzak olduklarını!

Torino, sevgili dostum, *en önemli* buluş. Onun hakkında bir şeyler söylemeliyim; zihnimin derinlerinde, senin de oradan faydalanabileceğin düşüncesi var. Çalışırken, sabah erkenden, akşama kadar iyi bir ruh hali içindeyim, –müzik üzerine bir kitapçık şu an parmaklarımı meşgul ediyor– sindirimim mükemmel, geceleri at arabalarının gıcırdamalarına rağmen iyi uyuyorum. Bunların hepsi Nietzsche'nin kendisini Torino'ya son derece iyi şekilde adapte ettiğinin işaretleri. Bunu sağlayan *hava*; kuru, canlandırıcı ve mutluluk verici. Bazı günler Engadin havasının tüm sevimliliğine sahipti. Başka yerlerdeki ilkbahar günlerimi düşününce, mesela senin karşılaştırılamaz deniz kabuğundaki günlerim, ne kadar da büyük bir fark var. Burası benim *mümkün* olabileceğim ilk yer! ... Ve her şey de bana uyuyor, insanlar içten ve iyi kalpli. İnsan burada ucuza yaşayabilir: şehrin tarihi merkezinde, yirmi beş franka bir oda, üstelik de hizmet içinde, 1680'in Piazza Carignano'sunun karşısında, büyük Portici'ye[136] ve Piazza Castello'ya beş adım mesafede, postaneye ve Teatro Carignano'ya çok yakın. En sonunda, buraya geldiğimden beri, *Carmen* □ doğal ola-

136 **Büyük kemerler.**

rak! ... *Successo priamidale, tutto Torino carmenizzato!* [muhteşem başarı, bütün Torino Carmenleşti] Nice'deki aynı şef. Aynı zamanda Felicien David'in *Lalla-Rookh*'u. Genç bir besteci, kendi liberettosuyla bir operet bestelemiş – Bay Miller, oğul. Orada kayıtlı olan sakinler listelenmiş: yirmi bir besteci, on iki tiyatro, bir *filarmoni akademisi*, bir müzik okulu ve pek çok müzik aleti için sayısız öğretmen. Kıssadan hisse: neredeyse bir müzik merkezi! Geniş ve yüksek Portici buranın gururu: 10.020 metreye kadar açılabiliyor, bu da iki saatlik bir yürüyüş demek. Büyük, üç dilde kitapların bulunduğu kitapçılar. Daha önce onlar gibi bir şey görmemiştim. Löscher'in firması bana çok yardımcı oldu. Yöneticisi Bay Clausen, bana her türlü bilgiyi verdi (büyük bir olasılıkla burada bir kış geçirmeyi düşünüyorum). İnsanların Alman profesörlere en saygılı biçimde davrandıkları mükemmel bir çevre; her yemek için, bahşiş de dahil olmak üzere bir frank yirmi beş sent ödüyorum. (Minestra ya da risotto, güzel bir porsiyon et, sebze ve ekmek – hepsi güzel yemekler!). Su muhteşem; en önde gelen kafelerdeki kahvelerin bir fincanı yirmi beş sent; en üst kalitedeki dondurma otuz sent. Tüm bunlar sana bir fikir vermiştir.

Bugün gökyüzü kapalı ve yağmurlu. Ama ben depresyonda gibi değilim. Yaz boyunca günde sadece dört saat kadar sıcak hava olduğunu söylüyorlar. Sabahlar ve akşamlar tazeleyici. İnsan şehrin ötesine baktığında kar dünyasını görebilir; arada başka hiçbir şey yokmuş gibi sokaklar sanki doğrudan Alpler'e çıkıyormuş gibi duruyor. Sonbaharın en güzel zaman olduğunu söylüyorlar. Gerçekten, buradaki havada insana enerji veren bir şeyler olmalı; burada evde olmak insanı İtalya *kralı* yapıyor...

Anlatacak çok şey var, sevgili eski dostum! En sevgi dolu selamlarımla.

N.

Bundan çıkardığım ders şu: Bütün yıl boyunca yaşayabileceğin bir yere ihtiyacın var, ama Venedik'tekinden başka meteorolojik etkilerde, herhalde müziğe ve sahnelenme ihtimallerine de yakın olmalı... Ve biz İtalya'ya sıkı sarılmalıyız!!!!!

Kuartetin hakkında bana biraz daha bilgi ver; nereye doğru gittiği hakkında.

170. Peter Gast'a

Torino, Perşembe [31 Mayıs 1888]

Eğer mektubuna yine hemen cevap verirsem, özlediğim şeyin ne olduğu konusunda hiçbir şüphen kalmayacak: sensin, sevgili dostum! Her ne kadar ilkbahar bana iyi davranmış da olsa, bana en iyi şeyi, şimdiye kadar en kötü ilkbaharların bile getirdiği şeyi getirmiyor; senin müziğini! İkincisi –Recoaro'dan beri– benim "ilkbahar" fikrimle yakın bir şekilde iç içe geçmiş durumda, sanki lagün şehirlerinden gelen yumuşak çan seslerinin benim "Paskalya" fikrimle iç içe geçmiş olması gibi. Ne zaman senin bir melodin kulağıma çalınsa, ben de büyük bir minnettarlıkla anıların arasına dalıyorum; daha önce hiçbir şeyle, senin müziğinle olduğu kadar, yeniden doğumun, yükselişin ve rahatlamanın farkına varmamıştım. Bu benim, kendi içimde, diğerleri için giydiğimden daha temiz kıyafetler giydiğim, mükemmel müziğim.

Sana, dünden önceki gün, Dr. Fuchs'dan bazı tiyatro eleştirileri gönderdim. Güç algılanan ve yaşanmış her ne varsa içeriyor.[137]

Dr. Brandes'in derslerinin güzel bir sonucu var; Brandes'in söylediği, ona yakışmayan, aşırı bir beğeni. İsmimin Kopenhag'daki en zeki çevreler içinde konu başlığı olarak geçtiğine ve bütün İskandinavya'da bilindiğine beni temin ediyor. Benim problemim bu kuzeylileri ilgilendirmiş gibi duruyor; bireysel olarak onlar daha iyi hazırlıklılar, mesela benim "üstün erdem"im için, çünkü onların herkesçe bilinen İrlandalı destanları oldukça zengin bir materyal sağlıyor.

137 Temmuz ayında N. Fuchs'un ona durmaksızın gönderdiği yazılar yığını ve o yazılarda Fuchs'un o kendini beğenmiş, kaba ifadesi yüzünden çileden çıkmıştı (bkz. 172. mektup)

Danimarkalı filologların benim türettiğim *bonus*[138] kelimesini onaylamaları ve kabul etmelerinden dolayı mutluyum; aslında, "iyilik" kavramının izini "savaşçı" kavramına kadar sürmek gerekir. Benim kurduğum yapı olmasa, hiçbir filolog bu fikri çıkartamazdı.

Cadore[139] yerine kalem ve mürekkebe doğru bir yolculuk yapmış olman ne kadar da yazık. Benim kötü örneğimin senin esasında daha iyi olan davranışını bozmuş olduğu çok açık. Hava, bu tip bir dağ gezisi için çok uygun; aslında ben de bundan faydalanamadım ve senin gibi bunu başaramadığım için kendimle ilgili hayal kırıklığına uğradım.

Geçtiğimiz haftalara çok önemli bir ders borçluyum: *Manu*'nun kanunlar kitabının Hindistan'da en seçkin papazlar ve bilginlerin gözetiminde yapılmış olan Fransızca çevirisini buldum. Bu kesinlikle *Aryan* çalışma, Vedas'a dayalı erdemliliğin kutsal kitabının orijinali, kast ve çok eski bir gelenekle ilgili. Kötümser değilse de papazca; benim din hakkındaki düşüncelerimi en dikkate değer şekilde destekliyor. Sahip olduğumuz ahlak kurallarının bunun bir taklidi hatta bir karikatürü olduğu izlenimine sahip olduğumu itiraf ediyorum – en başta Mısırlılarda olduğu gibi ama Platon bile bütün temel noktalarda Brahmanlar tarafından iyi bir şekilde yönlendirilmiş gibi geliyor bana. Bu Yahudileri, *ustalarından, papaz kastını* insanları organize eden bir usta haline getirmeyi öğrenen Chandala ırkı gibi gösteriyor...[140] Çinliler de kendi Konfiçyüsünü ve Lao-tse'sini bu *eski klasik kanunların* etkisi

138 *Zur Genealogie der Moral*. 5. bölüme bakınız. "Latince bonus'u (iyi) ben bir savaşçı olarak çevirmeyi deniyorum. Bonus'u eski dounus'tan (bellum , duellum, duenlum ile kıyaslayınız) türettim. Bonus savaş adamı, aykırı düşünce ve mücadele adamı olarak telaffuz edilebilinir."

139 Venedik'in arkasındaki dağlık bölge.

140 Chandala, arı ırk değil, melez ırk. N, bu fikrini *Götzen Dammerung* ve *Der Antiaktrist / Deccal*'de geliştirdi. (*Werke in drei Banden*, s. 980-81 ve 1224). Sadece *Deccal*'de Mahatma ya da Bilge Kişinin manava Dharmasatra'sını ebedi gerçeğin bir şahaseri olarak değerlendirdi. Hatta *Deccal*'de "bilge kişi"yi, orijinal felsefede olduğu gibi yüce gönüllü, bilge bir adam olarak değil de, "en güçlü adam" olarak tanımladı. Böylelikle "bilge adam" ve "savaşçı" sınıflarını birbirine karıştırdı. Mektubun yazıldığı o tarihte bu karışıklığın N'nin kendi sınıfsal yapılandırmasının –telafi etmek zorunluluğu ile birlikte– nasıl derin yanlışlıklara yol açacağını anlamak olanaksızdı. Ayrıca *Deccal*'de onun Chandala tanımlaması da zayıflığın, kıskançlığın ve kinin bir yaratığı olarak "sıradanlık" ve "sosyalist gurûh"tur.

altında yaratmışlar gibi görünüyorlar. Ortaçağın bu organizasyonu sanki ilk Hint-Aryan topluluğunun temelindeki tüm düşüncelerin yenilenmesi için merakla bir toplanma gibi duruyor, ama köklerini ırksal *dekadanın* topraklarından alan kötümser değerlerle. Burada da, Yahudiler sadece bir iletkenler, hiçbir şey icat etmiyorlar.

Daha pek çok şey var, sevgili dostum, seninle konuşmaktan her zaman mutlu olduğumu gösteren işretler. Perşembe buradan ayrılıyorum.

Şefkatle, N.

171. Karl Knortz'a[141]

Sils Maria, Oberengadin,
21 Haziran 1888

Saygıdeğer Beyefendi,

Kaleminizin iki çalışmasının bana ulaşmış olması, bu arada onlar için de size minnettarım, sizin de benim çalışmalarımı aldığınız anlamına geliyor. Size, bir düşünür, ya da bir yazar ve şair olarak, bir fotoğrafımı çizme görevi bana olağanüstü derecede zor geldi. Bu türde ilk büyük girişim geçen kış, sizin de edebiyat tarihçisi olarak tanıyacağınız, muhteşem Danimarkalı Dr. Georg Brandes tarafından yapıldı. Kopenhag Üniversitesi'nde, benim hakkımda, "Alman Profesör Friedrich Nietzsche" başlıklı, uzunca dersler verdi. Burada, bana verdikleri bilgiye göre, çok parlak bir başarısı olmuş. Üç yüz kişilik bir dinleyici grubunun ilgisini, benim sorduğum soruların cesareti üzerine çekmiş ve kendi söylediğine göre, benim adımı kuzeydeki konuşmalarda konu başlığı yapmış. Diğer taraftan, içlerinde M. Taine gibi birkaç Fransızın da bulunduğu, daha saklı bir dinleyici

141 Knortz, N üzerine bir yazı yazmayı planlayan Amerikalı bir gazeteciydi. Knortz, N hakkında İngilizce hiçbir şey yayımlayamadı ama 1898-1913 tarihleri arasında, ikisi İsviçre'de, ikisi de Almanya'da olmak üzere Almanca dört kitapçık yayımladı.

ve okuyucu topluluğum var benim. Bu problemlerimin –tüm bu "erdemsizlik" pozisyonunun– bugün için hâlâ yeterince gelişmemiş ve hazırlanmamış olması, benim en içten inancım. Kendi reklamımı yapma fikri, kişisel olarak, benim için çok yabancı; hiçbir zaman böyle bir amaçla hareket etmemişimdir.

Zarathustra'm hakkında, Alman dilinde yazılan en etkileyici eser olduğunu ve aynı zamanda da, kendi dili açısından mükemmel olduğunu düşünme eğilimindeyim. Ama diğerlerinin de bunu hissetmesi, bütün bir neslin, o eserin temel aldığı içsel deneyimleri *yakalamasını* gerektirecek. Size neredeyse, en son eserlerle başlamanızı önermek istiyorum, onlar en uzağa ulaşanlar ve en önemli olanlar (*Jenseit von Gut und Böse* ve *Genealogie der Moral*). Benim için, kişisel olarak, ortanca eserler en hoş olanlar. *Morgenröte* ve *Die fröhliche Wissenschaft* (bunlar en kişisel olanlar).

Unzietgemasse Betrachtungen, belli bir anlamda gençlik dolu yazılar, benim gelişimim için en yakın ilgiyi hak ediyorlar.[142] Karl Hillebrand'ın *Völker, Zeiten und Menschen*'inde, *Zamansız Düşünceler* üzerine çok güzel yazılar var. Strauss'a karşı olan parça büyük bir fırtına çıkardı; size özellikle okumanızı tavsiye ettiğim, Schopenhauer üzerine olan parça, enerji dolu ve içgüdüsel olarak olumlu olan bir zihnin, bir kötümserin en kuvvetli etkilerini bile nasıl kabul ettiğini gösteriyor. Benim hayatımda en değerli insanlar arasında olan, Richard Wagner ve Bayan Cosima Wagner ile yıllar boyuca derin bir güvenin ve çok içte bir uyumun hâkim olduğu bir ilişkim oldu. Eğer şimdi Wagnerci hareketin karşıtlarından biriysem, bunun arkasında, söylememe gerek bile yok, hiçbir kötü niyet barındırmıyorum. *Wagner'in Bütün Eserleri*'nde, dokuzuncu ciltte (eğer doğru hatırlıyorsam), ilişkimizi kanıtlayan, bana yazılmış bir mektup var.

142 Orijinali "Verdienen die höchste Beachtung für meine Entwicklung." Cümlede gramatik olarak doğru olmayan bir şekilde iki deyim birbirine karışmış. "Verdienen die höchste Beachtung" ve "sind höchst wichtig für meine Entwicklung." Bu iç içe geçme, N'nin gözlerinin bozukluğu nedeniyle kâğıda beş cm'lik uzaklıktan bakarak yazdığı için olmalı.

Benim iddiam, benim kitaplarımın zengin psikolojik deneyimlerinin erdemi, en büyük tehlikelerin karşısındaki korkusuzlukları ve gurur verici içtenlikleriyle birinci sınıflar. İçlerindeki sunum sanatı ve sanatsal niteliklere sahip çıkmaları söz konusu olduğunda hiçbir karşılaştırmadan korkmuyorum. Uzun süren bir sevgi gizli bir yakınlık, derin bir saygı ile beni Alman diline bağlıyor. Bugün bu dilde yazılmış nerdeyse hiçbir kitabı okumamak için yeterli bir neden.

Sevgili bayım, içten saygılarımla,
Profesör Dr. Nietzsche

172. Franz Overbeck'e

Sils, 20 Temmuz 1888

Sevgili dostum:
Hiçbir şey daha iyiye gitmedi, ne hava ne de benim sağlığım; ikisi de *saçma*.[143] Ama bugün sana daha saçma bir şey söyleyeceğim: Dr. Fuchs hakkında. Bu arada bana bütün bir kütüphane yazdı (on iki uzun ve geniş sayfalık bir mektup da dahil olmak üzere). Bu, benim bir kirpi gibi kapanmama neden oldu ve bütün eski güvensizliğim geri geldi. Onun bu egoizmi o kadar kurnazca ve diğer taraftan da o kadar ürkek ve bağımlı ki, hiçbir şey ona yardım edemez, ne onun büyük yeteneği ne de gerçek sanatsal hisleri. Danzig'de, yedi yıl boyunca, bütün dünyanın kendisine karşı olduğundan şikâyetçi ve

143 N'nin 4 temmuzda Overbeck'e yazdığı mektuptan bazı alıntılar: "... eski acıların yeniden kendini göstermesi..."; "...yaşam gücüm artık sağlam değil..."; "...bu hava durumunun üzerimdeki olağanüstü etkisi iyiye işaret değil; bu yaygın bir bitkinliğin belirtisi..."; "...Ben baş ya da karın ağrısı yüzünden değil, sinirsel çöküşün baskısı altında (ki bu bir çeşit miras babamdan. O da havat gucunu kaybetmenin sonucunda ölmuştü) olmam nedeniyle acı çekiyorum. En uygun perhiz ise Amerikalı Weis-Mitchell tedavisi: En besleyici yiyeceklerin bol miktarda alınması (kesinlikle çevrenin, arkadaşların ve ilgi alanlarının değişmesi). Gerçekte bilmediğimden bu perhizin tamamen ziddını uyguladığım için Cenova'da bitkinlikten nasıl ölmediğimi hâlâ anlamış değilim." (*Werke in drei Banden*" 3, 1301-2).

insanların hâlâ ona güvenmediğini gösteren yüz tane işaret var. Bunlardan kaçmak istiyor; Berlin Müzik Okulu'ndan bir randevu almayı başaramadıktan sonra, şimdi Dresden'le görüşüyor. Ve her çeşit kurlarını (?) ve yaltaklanmalarını (?) benim üzerimde denedi! Yine de başka bir görüşme paketi aynı hikâyeyi, sadece oldukça düz bir şekilde anlatıyor. Gerçekler üzerine yazdığı sürece, her şey daha ince ve güzel; ne zaman insanlar söz konusu olsa, "sonsuz küçüklük" ona üstün geliyor. Benim için kenara notlar almış. "Bu kadarı abartılmış; ama o ya da bu şekilde *ona* borçluyum." Ya da: "Bunu söylememden nefret ediyor – bu benim aptallığımdı." Berlin Müzik Okulu'a görüşmeler için yaptığı başvurunun başarısızlığının ardından, aynı okuldan üç profesör Danzig'e geldi ve bir konser verdi. F, onları en arsız şekilde, göklere çıkardı. Bunun bahanesi olarak da bana, insanların onun başarısızlığı nedeniyle ne kadar ıstırap çektiğini görmelerini istememesi olduğunu yazmış. Aslında, bu en güçlü üç taraftarın gözüne girmeye çalışıyordu. Benim çalışmalarım hakkında yazacağı bir yazı önerdi; aynı zamanda, bir ateist olarak benim avukatlığımı yapmasından, St. Peter'deki *orgcu* pozisyonunun etkileyeceğinden ödünün koptuğunu da ifade ediyor. Doğal olarak, bir takma ad kullanabilir!! Yayıncıma, bunun gizli kalması için şimdiden yemin ettirdi. Yıllar boyu aynı F, benimle olan ilişkisi Wagner'in kendisine karşı önyargılı davranmasına sebep olacak diye korku içindeydi; birkaç yıl önce, Wagnercilerin dünyasındaki etkim rakipsizken, çok istekli bir şekilde benim ilgimi çekmeye çalışıyordu. Wagner'in ölümünde, bana yazacak cesareti yeniden bulacağını sezmiştim. Ve neredeyse komik bir şekilde bu da gerçekleşti.

Aynı zamanda Danzig'deki bir sinagogda da orgcu; Yahudi ayinleriyle en *pis* şekilde dalga geçtiğini tahmin edebilirsin (ama bunun için para alıyor!).

Sonuç olarak, bana ataları hakkında bir mektup yazdı, annesi ve babasıyla ilgili o kadar çok iğrenç ve uygun olmayan şeyler yazmıştı ki sabrımı kaybettim ve bana böyle mektuplar yazmasını açık bir şekilde yasakladım. Yalnızlığımın bu tip mektuplarla bozulmasını istemiyorum. İşte bulunduğumuz nokta bu. Ne yazık

ki, bu tip insanları, bunun bir son olmayacağını bilecek kadar iyi tanıyorum. Bay Spitteler bana en müteşekkir mektubu yazmış. Onun, yapılabileceğine ilişkin şüpheleri olduğu bir şeyi yapmayı başardım; [onun için] bir yayımcı buldum. Söz konusu olan kitap Fransız tiyatro eserlerinin estetiği üzerine: bak ve farkına var, Leipzig'deki Bay Credner (Veit Firması, sarayın yayımcısı) bana gönüllü olduğunu söyledi.

İnsanın kibarlığının bu küçük gösterisinin benim açımdan *gülünç* bir arka planı var: Bu, Spitteler'in bütün çalışmalarım üzerine yazdığı, geçen kış *Der Bund*'da yayımlanan, son derece patavatsız ve saygısız yazıların benim tarzımda öcünü almak. Bu İsviçreli yazarın yeteneklerinin, kendisinin kabadayıca numaralarıyla ilgisi olduğunu bilecek kadar yeterli bilgim var (*karakterine* saygı duyuyorum ama bu ne yazık ki Dr. Fuchs için doğru değil). Sp, aynı zamanda, benim önerimle *Kunstwart*'a katkıda bulundu ve benim zevkime göre orada yazan tek ilginç yazar. Bu arada, ben de o dergiyle işimi bitirdim; geçenlerde Bay Avenarius benim istifama çok üzüldüğünü yazmış ve ben de ona gerçekleri çok sert bir şekilde söyledim (derginin Almanların borusunu çaldığını ve Heine'ye en *alçak* biçimde ihanet ettiğini söyledim – şu Yahudi Bay Avenarius!!!)[144] şu anda, küçük bir müzikal kitapçık basılıyor, çok neşeli bir şey (Torino'da yazıldı). Sana ve sevgili eşine, sevgi dolu selamlarım ve iyi dileklerimle.

Nietzsche

144 N, Eylül 1887'de Ferdinand Avenarius'un aylık dergisi *Der Kunstwart*'a düzenli olarak katkıda bulunmayı kabul etti (zaman zaman estetik sorunlar üzerine söyleyebileceklerinin yer alacağı bir yerin olması çok iyi). Avenarius o sıralarda 31 yaşında, çağdaş şiir ontolojistiydi. N'ye ondan Gottfried Kerler söz etmişti (*Werke in drei Banden*, 3, 1263). Bu mektupta da görüldüğü gibi N, anti-Semitizm kadar Alman yahudileri arasında da sürtüşmeler olduğunu fark etmişti.

173. Malwida von Meysenbug'a

Sils, Temmuz sonu, 1888

Saygıdeğer Dostum,

"Nihayet!" diyor olmalısınız, öyle değil mi? Ama gönülsüz bir şekilde kimseye söyleyecek bir kelimem bile yok, çünkü birilerinin benim var oluşumdaki zorluğu görmelerini her geçen gün daha az istiyorum. Etrafımda kesinlikle büyük bir *boşluk* var. Abartısız, benim durumumu anlayabilecek hiç kimse yok. En kötüsü de, hiç şüphesiz, on yıldır *içime ulaşacak* hiçbir kelime duymamış olmak, ve bunu bir gerekli bir şey gibi anlıyor olmak! İnsanlığa en etkileyici kitabını verdim [—].[145] Bunun karşılığı nasıl ödenir! Bu, insanı bütün insan ilişkilerinin dışında bir yere koyuyor, katlanılmaz bir gerilim ve kırılganlık getiriyor –insan, devamlı yaralanan vahşi bir hayvan gibi. Yaralar hiçbir cevabı duymuyor ve en berbatı, insan paylaşmak, dağıtmak istediği yükü (yoksa insan neden yazmak istesin ki?), kendi omuzlarında, tek başına taşımak zorunda kalıyor. İnsan "ölümsüz" olmaktan ölmeli! şansın bir cilvesi olarak, benim de en büyük şanssızlığım *Alman* düşüncesinin zavallı bir şekilde yoksullaştığı ve daraldığı bir döneme denk gelmemdi. "Sevgili yaşlı Anavatan"daki insanlar bana bir yerlere kapatılması gereken bir insanmışım gibi davranıyorlar; onların "anlayış" biçimi bu! Dahası, Bayreuth'un miskinliği beni engelliyor. Eski baştan çıkartıcı Wagner, ölümünden sonra bile, üzerinde biraz etkim olabilecek geri kalan son birkaç insanı benden alıyor.[146] Ama *Danimarka*'da –bunu söylemek çok aptalca!– geçen kış insanlar beni tebrik ediyorlardı!! En zeki insan, Georg Brandes, Kopenhag Üniversitesi'nde benim hakkımda uzunca dersler verecek kadar cesaretliydi! Parlak bir başarıyla ve ortalama katılım üç yüz kişinin üstünde! Ve sonunda da coşkulu alkışlarla! Buna benzer bir şeyin teklifi bana şimdi de New York'tan geldi. Avrupa'daki en bağımsız akıl ve *tek* Alman yazarım – bu önemli bir şey!

145 [–] olan kısım, orijinalinden bazı silinmeler olduğunu gösteriyor.

146 Bu sözler Malwida'yı rahatsız etmiş olabilir. Kendisi de Wagnerciydi. N'nin hırçınlığı (diğerleriyle birlikte) Föster-Nietzsche'ye yöneltilmiş olmalı.

Bu bana en son yazdığınız ve çok müteşekkir olduğum mektubunuzdaki bir soruyu hatırlattı. Benim yazdıklarım gibi kitaplar için onursal hiçbir şey almadığımı fark edeceksiniz. Ama herhalde bütün basım ve yayım masraflarını benim ödediğimi fark etmeyeceksiniz (geçen yıl için yaklaşık dört bin frank civarı). Benim kanun kaçağı olmam ve basın ve kitapçılar tarafından boykot edilmem nedeniyle, satılan kopyaların sayısı yüz bile değil. Neredeyse hiç sermayem yok – Basel'deki pansiyonum çok makul (yılda üç bin frank); yine de her zaman ilerisi için biraz para saklarım, bu nedenle de şu vakte kadar, o ya da bu şekilde, hiç borcum olmadı. Benim numaram hayatı gittikçe daha da basitleştirmek, uzun yolculuklardan ve otellerde yaşamaktan uzak durmak. Sadece, insanın *onuru* için bir takım zorluklar var.[147]

İçeriden ve dışarıdan gelen türlü baskılar altında, sağlığım ne yazık ki pek de iyi durumunda değil. Geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde hiç iyiye gitmedi. Geçen aylar, elverişsiz hava şartlarının da katkısıyla, en kötü zamanlarıma benzer bir hale bile geldi.

Kız kardeşim içinse bu arada işler bir o kadar iyi gitmekte. Proje muhteşem bir başarı gibi görünüyor; dört ay önce, festival gibi bir havada, bir prens edasıyla koloniye katılışı benim üzerimde büyük bir etki yaptı. Yaklaşık 120 Alman var, bir de bunlara ek olarak yerliler, aralarında iyi aileler de var, mesela Mecklenburg'dan Baron Maltzan'ın ailesi.

Yakın zamanda, *Bir İdealistin Anıları*'nın ilk cildinde ön planda olan figüre dikkat çeken bir kitap sayesinde sizi hatırladım, *saygıdeğer dostum*. Aynı şekilde Bayan von Salis de bana, büyük minnettarlıkla, size yaptığı ziyaretten bahseden bir mektup yazdı.[148]

---

147 N, bir önceki mektubunda, Nice'de Geneve Pansiyonu'nunda "özel aydınlanma ve renk uyumu ile gerçekten çalışan bir oda" istediğini yazmıştı. Bu da onun günlük kirasını iki öğün yemekle birlikte iki buçuk franka yükseltmişti. "Fakat," diye yazıyordu Overbeçk'e, "aramızda kalsın, diğer konuklar daha fazla ödüyorlar (sekiz ile on arası). Bu arada, bu onurum için işkence..." (*Briefe und Berichte*, p. 430). Kasım'dan Nisan'a kadar her yıl için ödediği bu fiyat, onun yıllık harcamalarının üçte birini oluşturuyordu.

148 Meta von solis, N'nin Zürih'teki arkadaşlarından biri. Yaz mevsiminde N'yi ziyaret etmiş ve ona baskı masraflarını karşılamak için bin franklık yardım vermişti.

Sağlığınız için en derin dileklerim ve ilginin devam etmesi için, sessiz yalvarışlarımla,

Sadakatle bağlı dostunuz Nietzsche

Bir insanın benim yazılarıma dayanması ruhun *büyüklüğünü* gerektiriyor. Tüm zayıf ve erdemli insanları canından bezdirme şansına sahip oldum.

174. Carl Fuchs'a

Sils, Pazar, 29 Temmuz 1888

Sevgili dostum,
Bu arada, aramızda her şeyin yeniden iyi olduğunun ve çok kırılgan ve çok yalnız bir ruhun bir *farouche* anının geçtiğinin bir işareti olarak, benim *ineditum*un nadir kopyalarından birinin sana gönderilmesi için direktifleri verdim. *Zarathustra*'nın dördüncü bölümü, tarafımdan, toplumla yüz yüze gelmede utangaç bir muamele gördü, diğer üç bölümde de aynı şeyi yapmadığım için şimdi çok pişmanım ... Daha kesin bir dille, bu *Zarathustra* ile onu takip eden arasında ("Hiçbir isim vermiyorum...") bir *entr'acte*. Daha tam bir başlık, daha tanımlayıcı bir şey şöyle olabilir:

Zarathustra'nın Cazibesi
Bir sahne arası

Bu arada, Bay C. G. Naumann elinde benimle ilgili olan her şeyi senin kullanımına sunacak; ona böyle yapmasını ben söyledim. Bay Fritzsch'in ne yaptığını ben bilmiyorum; şu anda ona sorsam hiçbir şey öğrenemeyebilirim –geçerli nedenlerden!

Gerçekten çok zeki bir müzisyen bana kendini tanıttı, Hamburglu Profesör von Holten,[149] seni de büyük bir ilgi ile hatırlıyor, benimle Reinmann prensipleri üzerine bir tartışmaya girdi (başka prensipler üzerine de... İkimiz de son derce anti-*dekadan* müzisyenleriz; bu, anti-modern müzisyenleriz anlamına geliyor). O da benim gibi, senin hareketlerinde daha özgür olmanı ve Danzig'de olmamanı umut ediyor.

Hava oldukça düzensiz ve her üç saatte bir değişiyor; sağlığım da onunla birlikte değişiyor. Dün Bayreuth'tan bir mektup aldım, içinden taşan Parsifal'le yazılmış.[150] Tanımadığım, Viyanalı bir hayranım, beni kendisinin "usta"sı olarak tanımlıyor (oh!!!) ve bana, *Parsifal*'e karşı bir cömertlik olarak bir parça sahnelemem için meydan okuyor, Siegfried'in yaşlı Wanderer'e karşı olduğundan daha bağışlayıcı olmalıyım. Dahası, benim bütün müritlerim adına konuşuyor, onun söylediği şekliyle, hepsi *Jenseits von Gut und Böse*'ye minnettar olan "bağımsız düşünürler"miş ... (çok fazla yüce, derin, aynı zamanda *korkunç* şeyler söylemiş olduğumu söylüyor ...)

Dr. Georg Brandes'in Kopenhag'daki parlak başarısını herhalde ben sana söyledim bile. Benimle ilgili verdiği uzunca bir derste üç yüzden fazla dinleyici varmış; sonunda da büyük alkış almış. Adımın Kopenhag'daki tüm zeki çevrelerin sohbet konularında geçtiğini ve bütün İskandinavya'da bilindiğini söyledi. New York'tan da benim eserlerim üzerine İngilizce bir yazı teklifi geldi.[151]

Eğer benimle ilgili bir şeyler yazmak istersen (bunun için *zamanın* yok, benim değerli dostum!) yeterince hassas ol, hiç kimsenin şu zamana kadar olmadığı kadar; beni karakterize ederken, beni "tarif ederken", ama "değer biçerken" değil. Bu, hoş bir tarafsızlığı berabe-

149 Karl von Holten bir piyanistti. Sils Maria'da kaldığı sırada N ile aynı otelde yemek yiyordu (175 numaralı mektuba ve Riemann'ın verdiği ayrıntılara bakınız). O yaz Paul Bourget de Sils Maria'da kalmıştı. N, onun müzikle ilgilenmediğini öğrendiğinde hayal kırıklığına uğramıştı. (4 Kasım'da Malwida von Meysenbug'a yazdığı mektup, Werke in drei Banden 3, 1319-20)

150 Orijinali "aus vollem Parsifal geschrieben," bu deyimdeki kelime oyunu "aus vollem Parsifal geschrieben," bu deyimdeki kelime oyunu "aus vollem Herzen (taşan bir kalple) anlamına geliyor.

151 171 numaralı mektuba bakınız.

rinde getiriyor. Bana öyle geliyor ki, bu şekilde insan, kendi tutkulu vurgularını bir kenara bırakabilir ve böylece daha ince bir zekâya ulaşabilir. Hiçbir zaman ne bir *psikolog*, ne bir *yazar* (şair de dahil), ne yeni bir tür kötümserliğin (güçten doğan, varlık problemini boynuzlarından kavramaktan mutluluk duyan bir Dionizyan kötümserliği) mucidi, ne de bir *Ahlaksızca* ("entelektüel dürüstlüğün", şu ana kadar var olmuş, ahlaka bir yanılsama olarak davranmasına *izin verilmiş*, kendisi *içgüdüsel* ve *kaçınılmaz* hale gelmiş olan en yüksek şekliyle) olarak karakterize edilmedim. Benimle aynı görüşte olman hiç gerekli değil; hatta istenilen bir durum da değil. Tam tersi, yabancı bir bitkinin varlığında olduğu gibi, alaycı bir karşı çıkışla birlikte bir parça merak, bana karşılaştırılamaz derecede daha zekice bir tavır gibi geliyor. Beni bağışla! Burada birkaç safça şey yazdım; insanın kendisini *imkânsız* bir durumdan başarıyla çekip çıkarabilmesi için küçük bir tarif...[152]

En arkadaşça selamlar,
N.

Die fröchliche Wissenschaft, Şen Bilim'i, mutlaka okumalısın: bu benim en *vasat* kitabım –çok miktarda ince bir mutluluk, büyük miktarda huzur...

175. Carl Fuchs'a

Sils, Pazar [26 Ağustos 1888]

Sevgili dostum:
Birkaç huzurlu gün. Kendimi kötü hissettiğim birkaç gün de oldu. Ama her şey çok iyi olmalıydı –ve her şey çok iyi. Şimdi benim konuşma

152 N hakkında Fuchs'un yazdığı hiçbir yazı kayıtlarda yok. Büyük bir olasılıkla N 26 Ağustos'ta Fuchs'a yazdığı mektubun taslağında, bu tarz bir yazıya pek istekli olmadığını vurguladı. Bu ilişkiler konusunda "Carl Fuchs und Sein Verhaltnis zu N." *Der Deutsche im Osten* (Danzig, Ekim 1938.)

sıram; ilk önce Dr. Bandes'le ilgili. Kendisi benim için, son otuz yıldır Avrupa'nın bağımsız beyinleri için yapmakta olduğu şeyi yaptı: beni yurttaşlarıyla tanıştırdı. Kendi durumumda çok gurur duyduğum nokta, onun tüm günümüz Almanlarına karşı hissettiği tiksinme duygusunun üstesinden gelmek oldu. Çok yenilerde, imparatorun ziyaretinin *ardından*, *Kölnische Zeitung*'un dediğine göre, bir kez daha, Almanlara karşı küçümseyici hareketlerini, "tam bir şeytani tavırla" ortaya koymuş. Her neyse, ona bunu fazlasıyla ödetirler. Akademik çevrelerde son derece kötü bir ünü var. Onunla herhangi bir ilgin olması utanç kaynağı olarak görülüyor (onun kış derslerini en geniş halka vermem için yeterli bir sebep, öyle yapacağım). Şeytanın cesaretine sahip kozmopolit Yahudilerden biri –kuzeyde de düşman sürüleri var. Pek çok dil konuşuyor, en iyi halkına Rusya'da sahip, İngiltere ve Fransa'daki iyi istihbaratçıları kişisel olarak tanıyor –ve bir psikolog (bunu için Alman akademisyenler onu affedemiyor...). Temel eseri, pek çok kere yeniden yayımlanan *On Dokuzuncu Yüzyılda Edebiyattaki Temel Gelişmeler*, hâlâ Almanya'da, bu konudaki en iyi kültür kitabı. Geçen kış yazdığı gibi, müzikle hiçbir bağı olmadığı için pişman.

Bay *von Holten* bizden dört gün önce ayrıldı. Hepimiz çok üzgünüz. Nezaketin ve yaramazlığın böyle bir birleşimi çok nadir bulunan bir şey. Eski bir abbe, büyük bir sanatçının ruh halleriyle. Aynı zamanda, nezaket hareketleri ve insanları mutlu etme konusunda dikkate değer bir yaratıcı –herkesin onun bu yönüyle ilgili anlatacak bir hikâyesi var. Gerçekten de en şanslı durumda olmalı şu an, para söz konusu olduğunda değil, ben yüreğini kastediyorum, çünkü yüreğindeki iyiliğin içinden bir çeşit "saldırı"ya teşebbüs etmeden bir gün geçmiyor. Benim için şu nazik şeyleri düşünmüş: Günümüz müzisyenlerinden benim için bir önemi olan birinin, dostum Peter Gast'ın, bir bestesini çalışmış ve bana *özel olarak, ezberinden*, "etkileyici ve zekice bir çalışma"dan büyülenmiş bir şekilde, altı defa çaldı. *In rebus musicis et musicantibus* iyi anlaşıyoruz... Demek oluyor ki, bir parça toleranssızız ve körlerin krallığında "tek gözlü adamı" inceledik... *Riemann*'la ilgili olarak oldukça ciddi tartıştık, ama sonunda

cümlelerin işretli olarak basıldığı notaların diğer her şeyden daha kötü olduğu konusunda anlaştık; çünkü böyle cümlelere ayırma kötü bir titizlik. "Doğru olmayan" bir cümlelere ayırma işi sayısız durumda onaylanabilir; doğru bir cümlelere ayırma işi ise neredeyse hiçbir zaman. "Cümlelere ayıranların" bu noktadaki yanılsamaları bize hiç alışılmamış bir şey gibi geldi. Kullandıkları dayanak noktası –ortada doğru, sadece tek bir doğru açıklama var– bana göre psikolojik ve deneysel olarak *yanlış*. Besteci, yeniden üretirken olduğu gibi, yaratma anında da, bu ince gölgelemeleri sadece güvenilmez bir denge içinde görüyor; gücün öznel algılanışının her rastlantısal yoğunlaşması ya da rahatlaması, birlik alanlarının bir an daha geniş, diğer zamanlarda ise özellikle *küçülmüş* görünmesi gibi. Kısaca, eski bir filolog, bütün filolojik deneyimlerine dayanarak şöyle diyor: *Hiçbir yorum kurtaramaz*, ne şairleri ne de müzisyenleri (bir şair kesinlikle kendi dizelerinin anlamı için bir otorite değil; onların "anlamlarının" ne kadar akışkan ve belirsiz olduğunu gösterecek en garip kanıtlar mevcuttur).

Tartıştığımız *bir başka* bakış açısı daha var (sanırım, birkaç yıl önce sana yazdığım bir mektupta bu konuya değindim sevgili dostum). Müziğin bu en küçük eklemlenmelerinin canlılığı ve hareketliliği (Senin ve Rienmann'ın konuşma sanatında herkesçe bilinen kelimeleri kullanmanızı isterdim: *nokta* (cümle),[153] *iki nokta üst üste, virgül*, uzunluğuna göre, aynı şekilde, *soru cümlesi, şart cümlesi, emir cümlesi* (çünkü cümle oluşturmak, nesirde ve şiirdeki noktalamayla kesinlikle aynı şeydir) ... her neyse, biz bu müziğin en küçük eklemlenmelerinin canlılığını ve hareketliliğini, Wagner'in müzikteki *alıştırmaları* ve oradan dağılan baskın bir performans sistemi (aktörler ve şarkıcıları için bile) gibi gördük, bunu kopyası *diğer* sanatlarda da mevcut. Bu, *kötüleşmenin tipik bir belirtisi*, hayatın bütünden çekildiğinin ve çok küçük bir bölümde *eğleniyor* olmasının bir kanıtı. Buna göre, "cümle kurma" organizasyon gücündeki bir azalmanın belirtisi olacaktır veya farklı bir şekilde ifade edecek olursak, *büyük* ilişkiler alanları arasında ritmik olarak bir köprü kurmada yetersiz-

153 Orijinali "satz". Cümle ya da bir bestedeki hareket.

liğin bir belirtisi olacaktır; *ritmin* gözden düşmüş hali... Bu, neredeyse bir paradoks gibi geliyor kulağa. Ritmik kesinliğin ve tek sesliliğin ilk ve en ateşli savunucuları, sadece ritmik *itibar kaybının* değil ama aynı zamanda onun, *en güçlü* ve *en başarılı enstrümanlarının* da sonucu olarak ortaya çıkacaklardır! Göz herhangi bir *ritmik* forma ("cümle") ne kadar çok odaklanırsa, geniş, uzun, büyük formlar karşısında bir o kadar uzağı göremez olur, tam Bernini tarzı mimaride olduğu gibi. Bir bestecinin optiğinin değişmesi –bu her yerde oluyor, *sadece* çok küçük ritmik hayatın genelinde değil– aynı zamanda bizim eğlenme kapasitemiz kendini git gide daha da çok, duyarlı, *küçük*, yüce şeylerle kısıtlıyor... Bunun sonucu olarak da insan ancak bu tip şeyler üretebiliyor.

Alınacak ders: Sen Riemann'la birlikte, tamamen "doğru yol" üzerindesin; bu, *halen var olan* tek yol...

Biz bir de, seni özellikle ilgilendiren bir nokta üzerinde tartıştık. Von Holten'in görüşü, senin düzenlediğin tarzdaki cümle-yapma konserlerinin etkisiz olduğu yolunda. Sanatçının bütün olduğu yanılsamasını yaratıyorlar. İnsanlar, cümlelerle yapılan performansla diğerleri arasındaki farkı *duymuyorlar;* profesyonel piyanist için bile, onun alışkın ve benimsemiş yorumu *hiçbir şekilde bilinçli* bir konu değil, onun, devamlı şekilde farkı hissetmesini sağlamak için, mümkün olduğunca net bir açıklama arzulanabilir (birkaç durum haricinde). Bu tür konserlerin insanları kesinlikle hiçbir şeye inandırmadığını iddia ediyor, çünkü bilinç üzerinde hiçbir farklılığa yol açmıyorlar. *Farklı* türdeki performansları birbiri ardına sergilemek başka bir konu olabilir, yine tabii ki sadece sofistike müzisyenlerin ellerinde; Von Holten'in reddettiği şey, bunun performansın doğru olduğuna dair bir kanıt teşkil ettiği. Bu konuda oy hakkını kullansan iyi edersin...

Bana yazdığın her şey Danzig'in *"delenda est"* konusundaki isteklerimi güçlendiriyor; Bonn, kulağa daha güzel geliyor... İyi huylu, Schumann hayranı Brambach'ın halen orada şef olarak görev yaptığını var sayıyorum (Köln'de Grüzenich müzik festivalinde onun

yönetimindeki koroda şarkı söylemiştim, örneğin Schumann'ın *Faust*'unu). Orada yaşayan iyi insanlar var, içlerinde bir de dışarıdan gelen bir bayan var. İklim farklılığı tarif edilemez derecede senin lehine... Rhine'de, "nazik kalp"te –*crede experto*– dünyanın bütün renkleri değişiyor. Bu kadar da değil, Rhineland'da özgün bir *müzikal* hayat var. Bir keresinde Naumburg'daki arkadaşım Krug'u görmüştüm; yine aynı, şimdi, altında seksen çalışanıyla önemli bir insan, bir Justizrat ve merkezi Köln'de olan, Batı Rhenish Demiryolları'nın yöneticisi, yakın bir zamanda Köln'de büyük bir Wagner Topluluğu kurdu; onun başkanı.

Pek çok iyi dilekle ve beni, bu mektupta yazdığım herhangi bir hoş karşılanmayacak şey için affetmen umuduyla.

Senin en sadık dostun, Nietzsche

Not: 14 Eylüle kadar Sils'deyim, 15'inde ayrılıyorum.

Umarım "edebi tarifimi" ciddiye almamışsındır??

Konu "tanıtım" ve "ün" olduğunda zarar vermekten başka bir şey yapmıyorum

–Bazı insanlar ölümden sonra doğmuşlardır.–

176. Carl Fuchs'a

[Ağustos sonu, 1888]

Eski ölçüler arasındaki farklılıklar üzerine notlar
("zaman ritmi") ve kaba ölçü ("duygu ritmi")

1. Ritim üzerine yazanlar (mesela, Aristoxenus) hiçbir ifade, bir tanım, kelime vurgusu dışında başka bir vurgunun olduğuna ilişkin sözlü bir belirti ortaya koymuyor. Sadece Bentley'den beri *arsis* ve *thesis* ritmin modern teorisiyle ilgili bir yanılgıyla anlaşılıyor;

eski yazarlar tarafından verilen bu kelimelerin tanımları tamamen açık.

2. Atina'da, Roma'da da olduğu gibi, hatipler, hatta en ünlüleri bile, isteksiz bir şekilde şiirsel konuştukları için suçlanmışlar. Bu tip kasıtsızca yapılan şiirsel konuşmalara ilişkin sayısız örnek anlatılıyor. *Bizim* Yunan ve Latin dizelerini normalde okuduğumuz şekliyle suçlama, kesinlikle anlaşılamıyor (bize göre, sadece ritmik *ictus* [vuruş] bir dizi heceyi bir satır dize haline getirir, ama eskilerin yargılarına göre, günlük, normal konuşma dili de çok basit bir şekilde kusursuz dizeler içerebilir.)

3. Açık ifadelere göre, bir vuruş, uzun zaman birimlerini bilinçsel olarak hissettirmedikçe lirik dizelerin konuşurkenki ritmini duymak mümkün değilmiş. Dans eşlik ettikçe (ve eski ritimler danstan çıkar, müzikten değil), insan ritmik birimleri kendi gözleriyle *görebilir*.

4. Homeros'un dışındaki durumlarda, bir mısranın başlangıcında kısa bir hece var olabiliyor. Modern klasik bilginler, böyle durumlarda ritmik *ictus*'un gücünün eksik zamanı telafi ettiğini farz ediyorlar. Eski bilginler –bu konuda özelikle başvurduğum, büyük İskenderiyeliler– bu tip bir *kısa* hecenin varlığını bile doğrulamıyorlar (ama beş başka şeyi doğruluyorlar).

5. Yunan çevresinde, Latin çevresinde de olduğu gibi, kuzeyin şarkı ritminin eski ritmik içgüdülerine egemen olduğu zamanlar oluyor. Hıristiyan-Yunan ilahi biliminin (Fransa'nın güneyindeki bir manastırdan gelen) temelinde, bu soruya ilişkin paha biçilemez materyaller var. Bizim ritmik vurgumuzun klasik dizelere hâkim olduğu an, *dil* her yerde anlamını yitirecektir; kelime vurgusu ve kısa ve uzun heceler arasındaki ayrım anında anlamını kaybedecektir. Kaba deyimlerin oluşumuna doğru atılan bir adım...

6. Son olarak da ana nokta. Bu iki tür ritim, en temel niyetleri ve ortaya çıkışları bakımından birbirlerine zıtlar. *Bizim* kaba (ya da Alman) ritim teorimiz ritimden, duygunun eşit güçlerle yükselişini, vurgulanmamış hecelerle ayrılışını anlıyor. Bu bizim en eski şiir biçimimizi oluşturuyor; üç hece, hepsi de ana fikri ifade ediyor, üç etkileyici vuruş, sanki duygusal bir algılayıcı gibi. Bu bizim en eski

ölçümüzü meydana getiriyor. (Bizim dilimizde en çok anlama gebe olan hecelerdir, duygular üzerinde egemen olan, vurgusu olan hecelerdir, klasik dillerdeki her şeyden oldukça farklı bir özellik.) Bizim ritmimiz *duyguları anlatmanın bir yolu*; eski ritim –zaman ritmi– duyguya sahip olma ve onu belli bir yere kadar ortadan kaldırma gibi tam ters bir göreve sahip. Klasik rapsodinin ortaya çıkışı oldukça tutkuluydu (Platon'un *Ion*'unda jestlerin, gözyaşlarının ve diğer şeylerin çok canlı bir tarifi var); zaman simetrisi suyun üzerindeki yağ gibi hissediliyor. Eski beyinler için ritim, ahlaki ve estetik olarak, tutkuya vurulmuş dizginler.

Özet olarak: bizim ritmimiz patolojiyle alakalı, eski ritim ise "*ethos*"la ilişkili...

Dr. Carl Fuchs'a arkadaşça ilgisi için sunulmuştur.

F. N.

177. Paul Deussen'e

Sils Maria, 14 Eylül 1888
15 Kasım'a kadar adres:
Torino (İtalya), *poste restante*

Sevgili dostum,
Senin elini bir kez daha sıkıştırmadan Sils'den ayrılmayı istemiyorum, bu çok şaşırtıcı yazın bana getirdiği *en büyük* sürprizin anısıyla.[154] şimdi ben de, o zamanki cevaplarımda mevcut olandan daha güçlü bir ruhla seninle konuşabilirim; sağlığım, "daha iyi" (çünkü "iyi" kavramı meteorologlar ve filozoflar için pek kullanışlı değil) havayla birlikte yeniden iyi. Geçen hafta kesinlikle, *aşırılığın* en üst noktasını yaşadık: Yukarı ve aşağı Engadin'de büyük sel baskınlarına neden olan, cennetin gerçek bir açılışı. Dört gün içinde 220 milimetrelik yağış oldu, bütün bir ay için normal miktar 80 milimetre. Bu ay bitmeden, benden

154 Deussen N'ye yaz sırasında onun kitaplarının basım masraflarını karşılamak için iki bin frank göndermişti.

bir şeyler alacaksın: Tartışmalara neden olan, estetik konular üzerine küçük bir kitapçık; onda ilk defa ve biraz da açık bir şekilde Wagner'in psikolojik problemi üzerine saldırdım. Hareketin bütününe karşı bir savaş çağrısı; sonuçta ben, burada belirsiz olmaktan kaçabilmek için yeterli kavrama gücüne ve derinliğe sahip tek insanım. Yayıncımdan gelen son rapor, benim yazacağım böyle bir çalışma, Wagner *karşıtı* bir kitapçık (böyle tercih edersen), sözünün şimdiden heyecana yol açtığı konusunda beni bilgilendirdi. *Buchhadler-Börsenbaltt*'ta[155] çok erken çıkan bir ilana cevap olarak o kadar çok sipariş gelmiş ki, bin kopyalık ilk basıma şimdiden satıldı gözüyle bakılıyor (eğer sipariş edilen kopyalar sonradan satılmazlık etmezse...). Lütfen onu bir de zevk ve stil bakış açılarıyla oku: *Bugün Almanya'da bu kadar iyi yazabilen tek bir insan bile yok.* Bunu Fransızcaya tercüme etmek Almancaya tercüme etmek kadar zor ve hatta imkânsız olabilir...[156]

Yayıncım şimdiden benim bütün *felsefi aykırılığımın* sıkı ve ince bir ifadesi olan, zarifliğin ve yaramazlığın arkasına saklanmış başka bir yazıya sahip. Adı "Müssiggang eines Psychologen."[157] Son tahlilde, her iki çalışma da, *anlaşıldığı zaman* insanlığı ikiye ayıracak olan ölçülemez derecede zor ve kararlı bir görevin tam ortasındaki bir iyi-

155 Yayıncıların ve kitapçıların ticari gazetesi.

156 N ayrıca Jacob Burchardt'a (1888 sonbaharı, Sils Maria'dan), Georg Brandes'e (13 Eylül), Malwida von Meysenbug'a (4 Ekim) *Der Fall Wagner* hakkında mektuplar yazdı. Burchardt'a N şunları yazdı: "[Wagnercilerin] hareketi şimdi zirvesine ulaştı. Dünya müzisyenlerinin dörtte üçü tamamıyla ya da yarı yarıya Wagnerci oldu; St. Petesburg'dan Paris'e, Bologna'dan Montevideo'ya bütün tiyatrolar bu sanatla yaşıyorlar. Geçenlerde Genç Alman imparatoru bütün bu ilişkileri en önemli ulusal sorun olarak tanımladı ve kendisi de bu ilişkilerin sorumlusu olduğunu belirtti –insanın savaşa girmesine neden olacak sebepler..." Brandes'e de "Avrupa değerleri sorgulayan yazarlar için başka bir Sibirya yaratmak zorunda kalacak," diye yazmıştı. Malwida'ya ise "Bu düelloda espri yeteneğimi kaybetmediğimi göreceksin. Açıkçası hayatımın olağanüstü ölçüde zor bir görevinin sisi içinde Wagner ile yolları ayırmak beni gerçekten de canlandıran bir şey," diye yazmıştı. Malwida'ya kitabın üç nüshasını göndermiş ve Malwida'nın bunları tercüme etmesini önermişti. Kitap Malwida'yı oldukça rahatsız etmiş ve o bu öneriyi geri çevirmişti. Burckhardt ise bu konuda hiçbir görüş bildirmemişti. N'nin kız kardeşi ise kitabın onu çok derinden yaraladığını yazmıştı. (N'nin yazdığı haliyle). Brandes kibar bir açıklama yapmıştı. Sadece Overbeck ve Gast oldukça olumlu olarak yanıtlamışlardı. (E. F. Podach, *Ns Zusammenbruch*, s. 14, bu değerlendirmelerin ayrıntılarını veriyor.)

157 Daha sonra *Götzen-Dammerung, oder: Wie man mit dem Hammer philosophiert* (sunumu 30 Eylül 1888, Torino tarihli, 1889'da yayımlandı.)

leşme sadece. Amacı ve anlamı, üç kelimeyle: *değerlerin çapraz değerlemesi*. Bundan sonra, şimdiye kadar özgür olan hiçbir şey özgür olmayacak; en önemli şeylerin değer kararıyla, tolerans alanı karakterin korkaklığına ve zayıflığına daraldı. Hıristiyan olmak –sonuçlardan biri– bundan sonra *uygunsuz* olacak. İnsanlığın bildiği bu en radikal devrimde şimdiden harekete geçmiş olan pek çok şey var. Sadece, tekrar ediyorum, işleri hiç çaba sarf etmeden kurabilmek için dikkati başka yöne çekecek şeylere ihtiyacım var, bir oyun gibi, "özgür irade" hareketi gibi. Benim eski dostum, tahmin edeceğin gibi, bu yıl ve gelecek yıllarda basılacak şeyler olacak; ve bu garip para bağışı kapımı şüphesiz iyi bir zamanda çaldı. İnsan her şeyden zevk almalı, iyilik hareketlerinden bile... Birkaç yıl önce kim bilir sana nasıl bir cevap verirdim! En derin hislerimle.

Dostun Nietzsche

Sana aynı zamanda Bay Volkmar için de bir nüsha yolluyorum.[158]

178. Peter Gast'a

Torino, 14 Ekim 1888

Sevgili dostum,
Benim "cennetsel ve dünyasal iyileşme" için yazdığım reçetemle ilgili seninle konuşmamak için dikkatli olmalıyım, çünkü sen açık bir şekilde bu problemi benim anladığımdan yüz kat daha iyi anlıyorsun, hatta "çözümüyle" birlikte. Bu şartlar altında, Berlin bile problem değil; senin *orada* olduğunu bilmek bana en büyük mutluluğu veriyor. Torino bile artık ihtimal dahilinde değil.[159]

158 Lohtar Volkmar Berlin'de avukat ve Deussen'in kayınpederiydi.
159 Orijinali "Selbst Turin ist kein sichtspunlet mehr." "Daha önceden Gast'ın Torino'da yaşaması planından söz ediyor olmalı; 169 numaralı mektuba bakınız.

Der Löwe'yle ilgili, Bülow henüz bir cevap vermedi, bu onun için iyi bir itibar değil. Bu yüzden şimdi, açık ve tamamen haklı bir şekilde onunla tüm ilişkimi kesmek için mektup yazan *benim*. "Bu çağın en önde gelen beyninin bir *istek* ifade ettiğini" anlaması için zaman tanıdım; bugünlerde kendime böyle şeyler için izin veriyorum.[160]

Bugün Naumann'dan altıncı sayfa geldi; muhtemelen iki tane daha gelecek. Bu çalışma beni gerçekten bir fındık kabuğuna sokuyor; küçük bir alanda çok fazla şey...[161]

Madrid'deki Profesör Deussen'den yeni bir mektup geldi; seyahati boyunca bütün İspanya'yı gezmeyi planlıyor ve yine de dersleri için Berlin'e yetişmeyi başaracak. "Madrid'in havası, kendine özgü saflığı, kuruluğu, inceliği ve şeffaflığı, her şey renkli eterle iç içe geçmiş gibi, cilalanmış resimler gibi parlıyor."

Der Fall Wagner'in bir kopyasını kimin aldığını biliyor musun? Bizet'in dul eşi.[162] Çünkü Dr. Brandes bunun için çok ısrar etti. Onu "ona çok yakışan küçük bir sinirsel tikle çok etkileyici, güzel ama tamamen gerçek, tamamen doğru ve ateşli" olarak tanımlıyor. Onun biraz Almanca bildiğini düşünüyor. "Bizet'in çocuğu ideal olarak güzel ve etkileyici."

Benim kitabımın bir kopyasını büyük İsveçli yazar August Strindberg'e gönderdi, benim onu fethettiğimi söylüyor; "gerçek dahi" diyor ona –sadece biraz deli. Aynı şekilde, ilgileri şimdiden benim üzerime çekilmiş olan, St. Petersburg'daki yüksek sosyetedeki insanlar için de kitap istedi, bu ancak benim kitaplarımın Rusya'da *yasaklamasıyla* mümkün olan bir şey –Prens Urussov ve Prenses Anna Dmitrievna Tenichev. Onlar "en büyük uzmanlar"...[163]

---

160 9 Ekim'de N, Wagnerci von Bülow'a bir mektup gönderdi. Bülow 10 Ağustos'ta Gast'ın *Der Löwe von Venedig* operasının birinci bölümünü almıştı. N, ona şöyle yazdı: "Mektubuna yanıt vermedin. Bundan böyle benden hiçbirşey işitmeyeceksin; buna söz veriyorum. Çağın en ileri beyninin senden bir ricada bulunduğunu anlamadığını düşünüyorum. Friedrich Nietzsche."

161 *Götzen-Dammerung*'dan söz ediyor.

162 Bizet'in müziği *Der Fall Wagner*'de Wagner'in karşısına koyulmuştu.

163 1890'larda Rusya'da N'nin yazılarına ilgi diğer Avrupa ülkelerinde olmadığı kadar fazlaydı. Reichert-Schlecta'nın *International N-Bibliyography* adlı yapıtında (Chapel Hill: North Carolina Üniversitesi yayınları, 1960) verilen detaylara göre 1890-1900 yılları arasında, çoğu makale olmak üzere N hakkında yayımlanmış eserlerinin sayısı 31'di.

Fransızlar Dostoyevski'nin asıl romanının bir versiyonunu sahneye koymuşlar. Ben bir de opera hatırlıyorum, *Baccos*, müzik ve sözler besteciye ait – adının hatırlayamıyorum. Hiç sahnelenmedi, sadece adandı.

Torino'yla ilgili gördüğüm bir sorun yok, son derece faydalı ve muhteşem bir şehir. Şehrin *en iyi* yerlerinde, merkezine *çok yakın* yerlerde, şaşırtıcı güzellikteki geniş sokaklarında sessiz bir inziva yeri bulma problemi, büyük şehirlerin çözülemez gibi görünen bu problemi burada çözülmüş.[164] Sessizlik burada hâlâ *kural*; aktivite –"şehir hayatı"– bir istisna. Yine de burada 300.000 yaşayan var.

Son birkaç gündür hava Nice gibi net ve renklerin yansımalarıyla dolu, yalnızca benim için biraz fazla *taze*. Engadin'in kış gibi kuşatmasından korktuğu gibi, gelecek kıştan korktum. Haziran'dan beri donuyorum, gerçekten donuyorum! Hiçbir panzehirim olmadan! Buna ek olarak, sağlığım, dizanterinin getirdiği, uzun zamandır devam eden bir *sancının* üstesinden gelemedi. İlk başta bir zehirlenme olduğunu sandım. Hep aynı, insanın gücünü yerine getiriyor ve aynı zamanda insanı soğuk konusunda şüpheci bir duruma getiriyor.

En derin selamlar ve sevgiler sadık dostundan...

Nietzsche

Yeni, 15'i sabahı, çok nazik *doğum günü mektubunu* aldım – çok teşekkürler! Daha fazlası da, çünkü o tek![165]

---

164 167. mektubun dipnotuna bakınız. N'nin adresi daha önceden olduğu gibi Via Carlo Alerto 6/III'tü.

165 O gün, kırk dördüncü doğum günü, N'nin *Ecce Homo*'yu yazmaya başladığı gündü (sınırlı sayıda ilk baskısı 1908, ikinci baskı 1911). 4 Kasım'da da bitirdi. *Ecce Homo*'nun önsözünün sonunda N şunları yazmıştı: "Sadece üzümlerin siyahlaştığı değil, her şeyin olgunlaştığı bu mükemmel günde bir güneş ışığı huzmesi üzerime düştü: Geçmişi gördüm, geleceği gördüm, bir keresinde öyle çok ve öyle çeşitli şeyler gördüm ki. Kırk dört yılımı boşuna gömmedim. Onu gömmeye hak kazandım –onun içinde olan korunan yaşam ölümsüzdür. Değerlerin Karşıt Değerlendirilmesinin ilk kitabı olarak *Zarathustra*'nın şarkıları, *Götzen-Dammerung*, çekiç ile felsefe yapma girişimim – bunlar bu yılın hediyeleri, hatta ilk çeyreğinin. Ben bütün yaşamıma nasıl minnettar olmam? Ve böylelikle hayatımın hikayesini kendime anlatacağım" (*Werke in drei Banden*, 2: 1069). "Karşıt değerlendirmenin" ilk kitabı *Der Antichrist* idi (1894); Zarathustra'nın şarkıları ise *Dionysos-Dithyramben* adıyla yayımlanan şiirlerdi (1891. Gast'in editörlüğü ile).

Bir orkestranın senin hayatını daha güzel bir hale getirdiğine çok memnunum. Hareketin daha da fazla anlam ifade ediyor; hatta çok fazla anlam...

6. sayfa şimdi Naumann'a gönderildi.

179. Malwida von Meysenbug[166]

Torino, 18 Ekim 1888

Saygıdeğer dostum,

Bunlar, hiç kimsenin bana karşı çıkmasına izin vereceğim şeyler değil. Ben, dekadan konusunda, dünyadaki en yüksek mahkemeyim; üzücü şekilde kötüleşmiş içgüdüleriyle günümüz insanı, en anlaşılmaz durumlarda, karışmamış şarabı onlar için ortaya koyan biri olduğu için kendilerini şanslı hissetmeliler. Wagner'in "yaratıcı doğanın en mükemmel ifadesi" olduğu inancını nasıl canlandıracağı konusundaki bilgisi (sizin, onu açıklayan saygıdeğer masumiyetiniz gibi), sanki onqun, bir deha gösterisi gerektiren "son sözleriymiş" gibi, ama *yalancılık* dehası... Ben, bunun tam tersi olma onuruna sahibim –*doğruluğun* dehası.

Friedrich Nietzsche

166 *Der Fall Wagner*'de N'nin Wagner'e saldırısını Malwida'nın protesto eden mektubuna yazılmış bir cevap. Örneğin, "... bu harekette, onun ön planında ne var? Arkasında daha büyük, büyük boyutta ne var? Hepsinin de üzerinde sanat uzmanı olmayanların, sanat aptallarının gösterişi (...) İkinci olarak sanat hizmetinde da titiz, saygın, bilinçli eğitime önem vermeme eğilimin yükselmesi (...) Üçüncüsü, hepsinden daha da kötüsü, tiyatrodaki temel inançtan sapma, tiyatronun sanata egemen olma hakkı – theatocracy (...) "(*Werke in drei Banden*, 2: 929)

180. Franz Overbeck'e

Torino, 18 Ekim 1888

Sevgili dostum:

Dün, mektubun elimde, Torino dışına normal akşamüstü yürüyüşümü yaptım. En parlak Ekim ışıkları her yerde: Ağaçların görkemli yolu beni yaklaşık bir saat boyunca Po'nun kenarında yürüttü, oraya sonbahar hâlâ dokunmamış. Şu an dünyadaki en müteşekkir insanım –kelimenin tam anlamıyla, zihnim sonbahar gibi; bu benim en büyük *hasat zamanım*. Her şey bana çok kolay geliyor, her şey başarılabilir, her ne kadar bir insanın elinde;[167] böylesine büyük şeylere sahip olmuş olması pek muhtemel olmasa da. Tüm değerlerin karşıt değerlemesiyle ilgili ilk kitabım bitti, *yayına* hazır, sana bunu tarif edemeyeceğim hislerle duyuruyorum.[168] *Dört* tane kitap olacak; ayrı ayrı ortaya çıkacaklar. Bu sefer –eski bir topçu olarak– ağır silahlarımı ortaya çıkarıyorum; korkarım insanlık tarihini ikiye ayıracak şekilde ateş ediyorum. Sana son mektubumda değindiğim bu çalışmayla, yakında hazır hale gelmiş olmalıyız; şimdiki paha biçilemez zamanımdan mümkün olduğunca az harcamak için, mükemmel bir doğrulukla basıldı. *Menschl., Allzumenschl*'den alıntın, kitapta[169] yer almak için tam da zamanında geldi. Bu çalışma, dağlardaki uzak fırtınalarla, yaklaşık on iki tane savaş ilanını içeriyor; ön saflarda benim *göreceli* tarzımda neşe hâkim.[170] Bu çalışma, insanların benim, bozulmamış hiçbir şey bırakmayan dine karşı oluşumu anlamalarını inanılmaz derecede kolaylaştırıyor. Almanlara bütün cephelerden saldırıyorum – "belirsizlik" konusunda hiçbir şikâyetin olmayacak. Bu, bilincinde kültürün bütün büyük şanssızlıklarını ve tarihteki *kesin* anlara sahip olan sorumsuz ırk, "başka bir şeyi" düşünüyor (Rönesans zamanındaki Reform; İngiltere ve Fransa tarafından bilimsel bir düşünce şekline geçildiği zamanki Kant felsefesi; Avrupa'yı politik ve *ekonomik*

167 Orijinali "unter den Händen."

168 Der Antichrist / Deccal.

169 Yine *Deccal*'den söz ediyor.

170 N'nin dipnotu: Bu dönemin olağanüstü baskısıyla Wagner ile düello benim için mükemmel bir sakinleştirici. Ayrıca bir defada ve halkın önünde, bir elim serbest olarak" kanıtlamak için açıkça savaşa giriyor olmamda bir gereklilik. (N. burada "ein Hardgelenk frei" deyiminin tekil halini kullanıyor.)

birlik haline getirmeyi başarmış, şimdiye kadarki tek adam Napolyon ortaya çıktığı zamanki "özgürleşme savaşları."), bugün *Reich*'i düşünüyor, bu küçük krallıklar dünyasının ve kültür atomizminin, önemli değer sorunsunun ilk defa sorulduğu zaman yeniden ortaya çıkıyor. Tarihte hiç bu kadar önemli bir an olmamıştır – *ama onun hakkında kim ne biliyor ki?* Buradaki orantısızlık tamamen gerekli; entelektüel tutkunun hayal bile edilmemiş yüceliği ve özgürlüğü insanlığın *en büyük* problemini oluşturuyor ve insanlığın kaderiyle ilgili bir karar vermeye çağırıyor, genel küçüklük ve genişlik en keskin şekilde bundan ayrılmalı. Bana karşı herhangi bir şekilde "düşmanlık" yok. İnsanlar basit bir şekilde, benim söylediğim her şeye karşı sağırlar; *sonuç olarak* bana *karşı* ya da benim *yanımda* kimse yok...

Sevgili dostum, lütfen Handwerkerbank hesabına, daha önce sözünü ettiğin beş yüz frankı yatır. Önümüzdeki üç yılın basım masraflarıyla başa çıkabilmek için bütün gücümle para biriktirmeliyim (1 Ekim'de ödenmesi gereken bin frankın da oraya yatırılmış olduğunu var sayıyorum). Aralık sonunda beş yüz franka çok acil şekilde ihtiyacım olacak. Benim planım, 20 Kasım'a kadar burada dayanmak (bir şekilde dondurucu bir proje, çünkü kış erken geliyor!). Daha sonra Nice'e gidip, *vadesi gelen senetlerimle* bütün bağımı koparark, şu an ihtiyacım olan var olma biçimini yaratmalıyım. Korsika'daki Bastia hakkında bile düşündüm; yine de *denizden* ve tehlikelerinden korkuyorum, benim ihtiyacım olan, şimdiki derin düşünceli halim.[171]

Bay Köseltiz Berlin'e taşındı; mektupları, bir insanın dünya üzerinde isteyebileceği zihnin en güzel halini yansıtıyor. Aynı zamanda onun da başına gelen şeyler var –bunla ilgili sana daha sonra yazmalıyım. Adres: Berlin S.W. Lindenstrasse 116/IV/1.

Sana ve sevgili eşine selamlar ve pek çok teşekkürler,

Nietzsche

171 Bastia Kuzey Korsika'nın, adanın doğu kıyısındaki en büyük liman şehri. Cenevizliler tarafından 14. yüzyılda inşa edildi ve 1768'de Fransızların oldu. 1906 yılında nüfusu 24.000 kadardı. 24 Kasım 1888'de N oraya gitme planından vazgeçti. Fakat ilk anda bu fikrin doğmasına neden olan neydi? Birinci neden Korsika'nın N'nin üzerinde çok düşündüğü Napolyon ile ilişkisi olmalı. Korsika'yı bir çeşit anti-Bethlehem olarak tasarlamaktan kaynaklanıyor olsa gerek. (C. A. Bernoulli, *Overbeck und N*, 2, 294)

181. Georg Barandes'e

Torino, 20 Ekim 1888

Saydıgeder ve Sevgili Beyefendi,

Bir kez daha mektuplarınızla beraber kuzeyden güzel bir rüzgâr geliyor; dahası bu, şu zamana kadar, benim Wagner'e karşı saldırılarımın hepsini onaylayan "dürüstçe bir onay" gösteren tek mektup. Çünkü kimse bana yazmıyor. Bana yakın olan ve sevdiğim insanlar üzerinde bile faydasızca korku yaymışım. Mesela, benim eski dostum Münih'teki Baron Seydlitz, ne yazık ki Münih'teki Wagner Topluluğu'nun başkanından başka kimse değil; Köln'deki benim daha da eski dostum *Justizrat* Gustav Krug, oradaki Wagner Topluluğu'nun başkanı; Güney Amerika'daki kayınbiraderim Dr. Bernhard Förster, bir Yahudi karşıtı, *Bayreuther Baltter*'in en gayretli katılımcılarından biri ve *Bir İdealistin Anıları*'nın yazarı benim saygıdeğer dostum Malwida von Meysenbug, Wagner'le Michelangelo'yu olduğu gibi karıştırıyor...

Diğer taraftan, Wagnerci tipte bir kadından çekinmem gerektiği söylendi bana; bazen vicdansız olurlarmış. Herhalde insanlar kendilerini, Bayreuth'tan, Alman imparatorluğu davranışlarıyla savunuyorlar, benim kitaplarımı "toplum ahlakı için tehlikeli" olması nedeniyle yasaklayarak... İnsanlar benim "Hepimiz, Hıristiyan Junker'inin estetik olmayan konularını tanıyoruz" cümlemi *lese-majeste* olarak bile tanımlıyorlar.

Bizet'in dul eşine ev sahipliği yapmış olman beni çok mutlu etti. Lütfen bana onun adresini ver, Prens Urussov'unkini de. Arkadaşın Prenses Dmitrievna Tenichev'e bir kitap gönderildi. Çok da uzun zaman beklemek zorunda olmayacağımız yeni çalışmam ortaya çıktığında (şimdi başlık *Götzen-Dammerung*, veya *Bir Çekiçle Nasıl Felsefe Yapılır*), beni çok büyük övgülerle tanıştırdığın İsveçliye bir kitap göndermek istiyorum. Sadece onun nerede yaşadığını bilmiyorum. Bu çalışma benim felsefemin bir fındık kabuğu içindeki hali –bir suç sayılabilecek kadar radikal...

Tristan'ın etkilerini anlatmak için de şaşkınlık içindeyim. Ruhsal acının güçlü dozu bana göre Wagner yemeğinden önce alınan mükemmel bir tonik gibi. Leipzig'deki Hâkim Wiener, Karlsbad'daki kaplıca tedavisinin de etkili olduğunu söyledi.

Ah, ne kadar da çok çalışıyorsun! Ve ben ne kadar aptalım ki Danimarka dilini bile bilmiyorum! Senin "Rusya'da insan yeniden hayata gelebilir" sözüne inanıyorum; herhangi bir Rusça kitabı, her şeyin üstünde, –Dostoyevski (Fransızcaya çevrilmiş hali, çok şükür Almancaya değil!)– en zevkli rahatlama anlarım arasında sayıyorum.

Şefkatle ve minnettar olmaya *hakkım* olduğunu düşünerek, sevgiler Nietzsche

182. Peter Gast'a

Torino, Salı, 20 Ekim 1888

Sevgili dostum,

Az önce kendimi aynada gördüm; hiç bu kadar iyi görünmemiştim. Örnek teşkil edebilecek bir durumda, iyi beslenmiş ve olduğumdan on yıl daha genç. Bunun üstüne, Torino'yu evim olarak seçtiğimden beri, kendime verdiğim şerefler konusunda da çok değiştim; mesela, mükemmel bir takım elbise içinde ve seçkin bir yabancı olarak her yerde kabul edilmekten çok mutluyum. Bunu şaşılacak kadar iyi bir şekilde başardım. Kendi alanımda hiç şüphesiz en iyi olana sahibim: benim ilgime bir şeyler sunuyorlar ve bu özellikle bir başarı. İkimizin arasında kalsın, şu zamana kadar yemekten zevk almanın anlamını bilmiyordum, aynı zamanda gücümü yerinde tutmanın. Nice'deki kışlarla ilgi eleştirim şimdi çok katı: yetersiz ve özellikle benim için, dayanılmayacak bir yeme şekli. Aynısı, muhtemelen daha fazlası, söylemekten çok üzüntü duyuyorum sevgili dostum, ama senin Venedik'in için de geçerli. Ruhumun ve midemin en dingin haliyle yemek yiyorum burada, herhalde "Panada"da yediğimden dört

kat daha fazla. Başka yönlerden de Nice *saf bir aptallıktı*. Torino'nun manzarası benim için bu kireçli, ağaçsız ve aptal Riviera'dan o kadar daha hoş ki, bunu geride bırakmak için bu kadar geç kalmış olmaktan rahatsız oldum. Oradaki alçak ve rüşvetçi insanlar hakkında da hiçbir şey söylememeliyim. Burada her gün, sınırsız mükemmellik ve oldukça fazla güneşle doğuyor: parlak sarı içindeki görkemli yapraklar, narin bir mavilikteki gökyüzü ve nehir, en temiz haliyle bir hava; görmeyi hayal bile edemediğim bir Claude Lorrain. Meyveler, en kahverengi tatlarıyla üzümler, üstelik Venedik'ten daha ucuz! Her şekilde, hayat burada yaşamaya değer. En iyi kafelerdeki kahveler, bir fincan olağanüstü güzel kahve, hatta benim daha önce bulamadığım şekilde en iyi kalite, yirmi sent –ve Torino'da bahşiş ödenmiyor. Odam, merkezdeki en iyi yerde, sabahın erken saatlerinden akşamüstüne kadar güneş alıyor, Palazzo Carignano ve Piazza Carlo Alberto'ya tepeden bakıyor ve hemen ilerisinde, uzakta yeşil dağlar var –hizmet ve ayakkabı temizleme dahil olmak üzere, ayda yirmi frank. Burada her yemek için bir frank on beş sent ödüyorum ve –kesinlikle bir istisna gözüyle bakılsa da– fazladan on sent ekliyorum.[172] Bununla: *minestra*'dan büyük bir yardım alıyorum, sek ya da et suyuyla – çok fazla seçenek var– en iyi kalite İtalyan makarnaları (ancak burada en büyük farkları *öğreniyorum*); ardından mükemmel bir porsiyon yumuşak et, her şeyin ötesinde, daha önce tattıklarımın

172 Nice'deki Genevé Pansiyonu ile kıyaslandığında (iki öğün yemek de dahil olmak üzere günde beş buçuk frank) bu oda için ödediği fiyat çok daha iyi. Yirmi beş yıl sonra Karl Strecker Torino'yu ziyaretinde gördüğü manzarayı şöyle anlatıyor: "N'nin yaşadığı yer Carlo Alberto'dan Corso Vittorio Emanuele'den geçerek Carlo Alberto meydanına doğru uzanan trenyolu yanında. Uzun, fakat geniş olmayan, oldukça yüksek ve birbirinin benzeri evlerle gölgelenmiş. Loş günler melankoli ile, rahatsız bir uzunluk içinde geçer. Emin olmak için 6 numarada, Carlo Alberto meydanın köşesinde, meydana bakan bir manzarası vardır. Fakat girişi bir araba tekerleği monotonluğundadır ve dışardan görüldüğü gibi serin esintı, aydınlık, güzel manzaranın yaşamının temeli olduğu N gibi duyarlı birinin hayatının en karanlık döneminde burada yaşamayı seçmiş olmasını ileri süremez. Ona Profesör Nitzky'nin izini sürmek için geldiğimi söylediğimde gazete satıcısı ev sahibi Davide Fino çok mutlu oldu. Müşterileri gelip gidiyor olmasına rağmen bana ne biliyorsa anlattı. Bana sıkıntılardan bahsetti –N'nin yalnız yaşamı, beynine çöken karanlık... Davide Fino'nun bana söylediğine göre akşamları saatlerce doğaçlama piyanoda müzik çalıyordu. Fino'nun müzikle ilgilenen kızı N'nin çoğunlukla Wagner'den çaldığını söyledi. (...)"

hepsinden daha lezzetli bir dana eti, sebzelerle birlikte –ıspanak ve diğerleri; üç küçük ekmek (isteğe göre, *grisini*, Torino'daki insanların çok sevdiği, çok ince, küçük ekmek çubukları). Dresden'den bir soba ısmarlandı; biliyorsun, natron-karbon ısıtmalı; dumansız, yani bacasız. Aynı zamanda kitaplarımı Nice'den göndertiyorum. Dahası, hava harika bir şekilde yumuşak, akşamları bile. Daha önce sana yazdığım, titreme hissimin tamamen *içsel* nedenleri var. Bir kere oldu, sonra yeniden düzeldi.

Mektubun bana çok büyük mutluluk verdi. Benim düşüncelerimin ne kadar güçlü olduğunu, daha önce kimseden duymamıştım. Yenilik –yenilik cesareti– gerçekten de birinci sınıf; *sonuçlar* açısından, şimdi ellerime biraz güvensizlikle bakıyorum, çünkü insanlığın kaderini "avuçlarımda tutuyormuşum" gibi geliyor. Benim *Dionysus* ahlakıyla[173] ilgili sonuçlarımdan tatmin oldun mu? Bu tip düşünce gruplarının, her ne pahasına olursa olsun benim felsefemin *vade mecum*'undan eksik olmaması gerektiğini anladım. Yunanlarla ilgili birkaç cümleyle, onlar hakkında söylenmiş her şeye meydan okuma işini üstüme alıyorum. Sonuç olarak, *Zarathustra*'nın çekiç gibi konuşması, herhalde bu kitaptan *sonra* da duyulabilir... Ben onu duyduğumda mutlaka vücudumdan soğuk bir titreme geçecektir.

Hava o kadar muhteşem ki *iyi* bir şey yapmak hiç de zor değil. Doğum günümde, tekrar, iyi gittiğini düşündüğüm bir şeye başladım ve hatırı sayılır bir gelişme gösterdim bile. Adı *Ecce* ya da *İnsan Nasıl Olduğu Kişi Haline Gelir*. Büyük bir cesaretle, beni ve benim yazdıklarımı ilgilendiriyor. Kendimi sadece, yalnızlığın anlaşılmaz bir hareketi olan karşıt değerlemeden *önce* sunmak istemedim; aynı zamanda konuşma özgürlüğü hakkındaki Alman fikirleriyle ilgili ne tür riskler alabileceğimi test ettim. Benim şüphem, yeniden değerLemenin *ilk* kitabının tam da bu noktaya el koyacağı; resmi olarak ve adilce...[174] Bu *Ecce Homo* ile bu soruyu ciddi bir şekle sok-

173 *Götzen-Dammerung*'dan söz ediyor. Gast bu kitabın provalarını okumuştu

174 1894'de yayımlanan *Der Antichrist*'den söz ediyor. Bu kitabın editörlüğünü Gast yapmış. Gast 29. bölümdeki 35. ve 38. sayfalarda bazı kelimeleri ve cümleleri kesmişti. Provalardaki sayfa başlıklarında N (1888 sonlarında) alt başlık olarak *Değerlerin Karşıt Değerlendirilmesi* başlığının üzerini çizmiş ve onun yerine *Hıristiyanlığa Lanet Değerleri* /..

mak istiyorum ve hakkındaki güncel ve özünde mantıklı soruların *izin verilmiş* olduğu bu tip bir merak objesi burada bir kereliğine bir istisna olacak. Emin olabilirsin ki, kendim hakkımda mümkün olan tüm psikolojik kurnazlıkla ve neşeli bir tonla konuşuyorum; kendimi insanlara bir kâhin, bir yabani hayvan ya da ahlaki bir korku gibi sunmak istemiyorum. Bu anlamda da, kitap etkileyici olabilir. Herhalde insanları benim kendi-karşıtımla[175] karıştırmaktan engelleyecektir.

Senin *Kunstwart* hayırseverliğini[176] çok merak ediyorum. Yazın Bay Avenarius'a, yazdığı yazı sonucu *Heinrich Heine*'yi dışarıda bırakması nedeniyle dobra dobra bir mektup yazdığımı biliyor musun? Dobra dobra mektuplar... Benim için neşeli bir kopuşun işareti...

En derinden selamlar ve yanında anlatılamaz dileklerle, arkasında ve öncesinde ("*Bir şey* diğerlerinden daha gerekli" –Zarathustra böyle konuşur).

N.

../. başlığını koymuştu. Schlechta değerlerin karşıt değerlendirilmesinin ilk kitabı olarak bu kitabı aldığı, sonra da bu isimden vazgeçtiğini gösterdiği şeklinde değerlendirir. (*Werke in drei Banden*, 3, 1388)

175 Burada ben Michael Hamburger'in (Yeatsian) N'nin "gegensatz" kelimesini anti-self / "kendi-karşıtı olarak çevirisini aldım. (*From Prophecy to Exorcism*, Londra, 1965, s. 33) Hamburger şöyle yorumlar: "Nietzsche yanlılarının (...) N'nin anti-self / kendi-karşıtını bütün insanlar için, ya da N'nin bütün ideolojisinin delice sayıklamalarını cahilce, kölece ve sahtekârca ele alan okuyucularıdır. N'nin Burckhardt'a yazdığı son mektupta kendisinin mutlak yetkiye ve düşmanca bir güce sahip olduğu şeklinde övündüğü, kendisi ile kendi karşıtı arasındaki savaşı güçlükle kabul ettiğini sık sık unutur. Sadece ikisinin (...) sözel bir karşı çıkışları, kız kardeşinin, onun akademisyen yardakçılarının ve N'nin kendisinin mutlak değerler olarak adlandırdığı durumdaki üstünlük isteği konusunda yetersiz bütün Nietzsche yanlılarının yaptığı bazı fesatlıkların üstünü örter. (...)"

176 Gast'ın *Der Fall Wagner* üzerine bir değerlendirme yazısı yazmayı üstlenmesinden söz ediyor.

183. Franziska Nietzsche'ye

3 Kasım 1888
Adres: Torino (İtalya),
Via Carlo Alberto 6/III

Yaşlı annem,
Bu en olağanüstü tesadüf. Bir an için zihnim karıştı. Bir düşün, Wagner'in bütün eserlerinden bir bölümü benim için kopyalamanı senden istemek üzereydim: İçinde Wagner'in bana yazdığı bir mektup olan 6. cilt. Şu an üzerinde çalışmakta olduğum belli bir çalışma için onun son cümlesini istiyordum. *Senin mektubunda bu cümle mevcut;* sana mutluluk veren o üçüncü sayfa. Sanki bir peri masalındaki gibi!

Ne yazık ki o güzel mektubun zarfı kayıp ve nereden geldiğine ilişkin en ufak bir fikrim bile yok. Eğer bana, oradan oraya amaçsız şekilde dolaşması yerine, orijinal posta damgasının üzerinde ne yazdığını söylemiş olsaydın, benim de bir fikrim olurdu. Yakın bir tanışıklık olmalı; adresle ilgili şaka, "Lützen yakınındaki Röcken " buna işaret ediyor. Geldiği yer Viyana mıydı?[177]

Halen kısmen soğuktan şikâyet ediyorum, bu insanı daha duyarlı yapıyor. Şimdi hava tekrar yumuşadı, geceleri bile. En soğuk zaman, donma noktasına neredeyse geldiğimiz bir Ekim günüydü. Onun hemen ardından, sonbaharın hoş günleri yeniden geldi. Hâlâ en güzel üzümlerden fazlasıyla var. En iyilerinin bile bir poundu, sizin paranızla yirmi dört pfening tutuyor. Yiyecekler inanılmaz derecede güzel ve pek çok. İnsanın, ülkenin bu en iyi sığır yetiştirilen bölgesinde ve dahası, kraliyet şehrinde yaşamak için bir nedeni var. *Dana etinin* yumuşaklığı benim için tamamen yeni bir şey; kesinlikle çok sevdiğim *koyun* da. Ve ne kadar güzel hazırlanıyorlar! Ne kadar sağlam, temiz ve hatta sofistike bir mutfak! İnananın yediklerinden zevk almasının

177 Bu N'nin annesinin tarif ettiği, tahminen imzasız, N'nin tanıyamadığı mektup olmalı. "Lützen yakınlarındaki Röcken" şakası da şöyle: Lützen (168 numaralı mektupta N'nin sözünü ettiği savaş alanı) o tarihlerde sıradan bir harita için çok küçük bir kasabaydı; buna karşın Röcken daha büyük bir kasabaydı ve haritada yer alıyordu. Mektubun yazarı onun çok ünlü yerleri nedeniyle Lützen'i büyük bir kasaba yapmıştı. Her halükârda yazıldığı haliyle bu N'nin mektup gönderebileceği adres değildi.

ne demek olduğunu bu vakte kadar anlamamıştım; dürüstçe, Nice'de yediğimin dört katını yiyorum, daha az ödüyorum ve yine de midemle ilgili bir sorun yaşamadım hâlâ. İtiraf etmeliyim ki, birçok başka şekilde de ayrıcalıklı bir bakım görüyorum; kesinlikle en lezzetli lokmaları alıyorum. Ama bu gittiğim her yerde aynı. İnsanlar bana ayrıcalıklı biriymişim gibi davranıyorlar; senin eski yaratığının buralarda ne kadar gururlu ve efendi bir şekilde yaşadığını görsen çok şaşırırdın. Bunlar Nice'de olduğunun tam tersi. Mavi çizgili hafif bir palto, takım elbisemin[178] üstüne ihtiyacım olan tek şey. Hillebrand'ın,[179] hâlâ iyi bir durumda olan kalın paltosu gelecek kışa kadar ayrıcalığın tadını çıkaramayacak. İki çift bağcıklı ayakkabı. Büyük İngiliz kış eldivenleri.[180] Altın çerçeveli gözlükler (yürüyüş için çıktığımda takmıyorum). Şimdi eski yaratığının bir fotoğrafı canlanmıştır gözünde.

Sevgiyle, F.

184. Malwida von Meysenbug'a

Torino, 5 Kasım 1888

Sadece biraz daha bekleyin, *saygıdeğer dostum!* Size "Nietzsche est toujours haissable"ın[181] başka bir kanıtını yollayacağım. Hiç şüphesiz,

178 Orijinali resmi takım elbise anlamındaki "gesellschaftsanzug".

179 N belki de bu takım elbiseyi, Floransa'dan arkadaşı Hillebrand'ı tanıyan Marchesa Emma Guerrieri-Gonzaga'nın araya girmesiyle elde etmişti. Karl Hillebrand (1829-84) ömrünün çoğunu Floransa'da geçirdi ve orada öldü. N ilk kez ondan yazdığı mektuplarda 1872'de Fransa'da bazı gazetelere yazı yazan bir yazar olarak söz etmişti. N onun yazdığı *Zwölf Briefe eines asthetischen Ketzers / Estetik Mirasın 12 Mektubu* adlı kitabını çok beğenmişti. Hillebrand N'ye yazmayı planladığı bir değerlendirme yazısına katkıda bulunmayı teklif etti. N ayrıca David Strauss konusunda onun *Menschen, Zeiten und Völker* adlı yapıtından söz etmişti (Örneğin 171. mektup).

180 Gerçekte N bu eldivenleri sadece vitrinde görmüştü. 13 Kasım tarihli Overbeck'e mektupta o eldivenleri o gün aldığını yazmıştı.

181 N Pascal'ın "Ego nefret dolu; sen, Milton onu gizle, ortaya dökme, öyle ki sen her zaman nefret dolusun (...) Eğer ben nefret bir şeyden nefret ediyorsam, bu adil olmadığı içindir. Çünkü o kendini bütün her şeyin merkezi yapar. Her zaman ondan nefret edeceğim." Bu N'nin Malwida'ya yazdığı son mektup oldu. Podack Elisabeth'in öne sürdüğü *(Lonely Nietzsche)* Malwida'nın *Der Fall Wagner*'e karşı çıkışı N'yi öylesine incitti ki, bu onun zihinsel çöküşünü hızlandırdı şeklindeki iddiasını reddetmişti.

size karşı *adaletsiz* davrandım; ama bu sonbaharda aşırı doğruluktan çektiğim için, bana göre adaletsizlik yapmak oldukça sağlıklı bir şey...

Ahlaksızcı

185. Franz Overbeck'e

Torino, Via Carlo Alberto 6/III
13 Kasım 1888

Sevgili dostum,
16 Kasım'ın benim için önemli bir gün olması gerçeği,[182] sana bir önceki mektubumun ardından bu kadar çabuk yazmış olmamı mazur gösterebilir. Herhalde sizin oralarda kış başlamıştır; burada da neredeyse başladı; en yakındaki dağlar şimdiden ağarmış bir peruk taktılar bile. Umarım kış, sonbaharla uyum içinde olur; en azından, burada sonbahar gerçek bir güzellik ve ışık mucizesiydi –kalıcı bir Claude Lorrain. "Güzel hava"nın anlamı konusundaki fikrimi değiştirdim ve Nice'de takılıp kalmış olmak düşüncesinden rahatsız olmaya başladım. Orada bıraktığım kitaplarım Torino'ya doğru yola çıktılar bile. Bunun için ayarlamalar yaparken, o zamanki neşeli masa arkadaşım, Bayan von Brandeis'in Cenevre Pansiyonu'na geldiğini duydum. Karbon-natron soba da yolda, hem de çok uygun bir fiyata, bunun için Dresden'deki Nieske'ye tam not vermeliyim. Bugün harika bir çift İngiliz kış eldiveni aldım. Dünya üzerindeki en iyi niyetle, sevgili dostum Overbeck, sana kendim hakkında söyleyecek kötü bir şey bulamıyorum. İşte ve sağlıkta her şey benim için *fortissimo* temposunda iyi gidiyor. Burada insanlar da bana *comme il faut* davranıyorlar, fazlasıyla dikkate değer bir insan olarak; bana kapıyı açıyor olmaları benim için oldukça yeni bir şey. Sadece iyi yerleri ziyaret ettiğimi itiraf etmeliyim ve sadece klasik giysiler giyiyorum. Geçenlerde, İtalya'nın tamamının geldiği, büyük bir cenaze-

182 16 Kasım Overbeck'in 51. yaş günüydü.

nin melankoli seremonisini yaşadık: Piedmontese'nin en çok saygı duyulan soylularından ve aslında, burada çok iyi bilindiği gibi, Kral Carlo Alberto'nun oğlu, Kont Robilant'ın cenazesi. Onunla beraber İtalya, yeri doldurulamaz bir ileri gelenini kaybetti. Bir de neşeli bir şey diyeyim: Torino aristokrasisinin güzelleri en çok, Spaa'da taçlandırılan ilk güzellerin fotoğrafları buraya ulaştığında mutlu oldular. Hemen kendilerine, Ocak için bir *corso di bellezza* [güzellik yarışması] düzenlediler –buna hakları olduğunu düşünüyorum! İlkbaharda-ki sergide portrelerde öyle bir kalabalık gördüm ki. Dük d'Aosta'yla yeni evlenen, Torino'nun yeni hanımefendisi, Prenses Laetitia Buonaparte de katılmış olmaktan çok mutluydu. Ben de bu arada *Der Fall Wagner*'im için gereken saygıyı gördüm. Çalışma sadece, şu zamana kadar kimsenin göz atmadığı bir alanda, bir müzisyenin psikolojisinde, birinci sınıf, psikolojik bir başyapıt olarak tanımlanmıyor; aynı zamanda benim, müziğimizin itibarını yitiren karakterini gözler önüne sermiş olmam, benden başka kimsenin ortaya çıkaramadığı kültürel ve tarihsel bir önem arz ediyor –benim Brahms'la ilgili sözlerim, psikolojide söylenebilecek son sözler. Bir destan. Bay Spitteler büyük sevincini *Der Bund*'un Perşembe günkü sayısında ifade etti; Bay Köselitz *Der Kunstwart*'da; Paris'ten de bana söylenildiğine göre *Nouvelle Revue*'de bir yazı gelmekteymiş.[183] Başka güzel haberler

183 Spitteler'in değerlendirme yazısı sağlam olmaktan çok heyecanlıydı: "N gibi altı düşünür, bütün bir ülkedeki çok sayıda akademisyen ve filozoflardan o ülke için daha fazlasını yapar." Gast'ın değerlendirmesi de övgü doluydu ama daha çok N'in konumunu ve onun radikal fikirlerini tanımlamak için yapılan cesur bir girişimdi: "Onun önünde duran olgular ise, hiç kimsenin o ana kadar görmediğini görmesi, ya da işitmediği şeyleri hissetmesidir (...) Cümlelerinin her biri derin bir araştırma, ya da sadece onun yapabileceği bir yargılamadır? Avenarius. Gast'ın bu değerlendirme yazısının yanında Wagner karşıtı bir programı olmadığı ve dergisinin son dönem Wagner karşıtı N yerine önceki Wagner yanlısı N'yi tercih ettiğini belirten bir editör yazısı yayımlamıştı. Avenarius ayrıca N'nin *Der Fall Wagner*'deki stilini de eleştirmiş, N'yi beyni fikirlerle dolu, ama çok ciddi bir yazına girişimi içinde olmaksızın popüler edebiyat yapan, ciddi olamayan yazılar yazan biri olarak değerlendirmişti (Podach'ın *Zusammenbruch*'u ile kıyaslayınız). N'nin bu konudaki yorumunu içeren mektubu da *Avenarius Der Kunstwart*, 2 sayı, 1888-89'da yayımladı. N bu mektubunda Gast'ın ve Avenarius'un değerlendirmelerini hoş karşıladı ve şu sonuca vardı: "...ve ben insanın kaderini yüklendiğimde insanlar beni satir, soytarı ya da *Der Fall Wagner*'de olduğum gibi bir hafif şeylerin yazarı olarak yargıladı. Çok derin ./..

de var. İsveçli büyük yazar, "gerçek bir dahi" Dr. Brandes'in söylediği gibi, August Strindberg benimle tanışmak istediğini söylemiş; aynı zamanda St. Petersburg toplumu da benimle ilişki kurmak için fırsat kolluyormuş. Yazılarımın üzerindeki yasak nedeniyle bu benim için çok zor (Prens Urussow, Prenses Anna Dimitrievna Tinichev). Son olarak da Bizet'in *cazibeli* dul eşi!...

Götzen-Dammerung, oder Wie man mit dem Hammer philosophirt'in basımı tamamlandı; *Ecce Homo: Wie man wird, was man ist*'in elyazmaları da şimdiden basımda. İkincisi kesinlikle önemli bir kitap, benim ve yazılarım hakkında psikolojik ve biyografik detaylar veriyor; insanlar en sonunda birdenbire beni *görecekler*.[184] Kitabın tonu, bir kader duygusuyla dolu neşeli bir ayrışım, her şey demek. Ardından, gelecek yılın sonunda *karşıt değerlemenin ilk* kitabı yayımlanacak. Bitmiş durumda.

Doğum günün için en derin iyi dileklerimle, bedeninin ve ruhunun gelişmesi için.

Nietzsche

186. Meta von Salis'e

Torino, 14 Kasım 1888

Saygıdeğer Hanımefendi,

Aşırı mutluluktan ve talihin diğer lütuflarından şikâyet ediyor olduğum için, size duygusuz bir mektup yazarsam beni affedebilirsiniz. Şu ana kadar her şey iyiden de öte gidiyor; yükümü, doğuştan "ölümsüz" bir paket taşıyıcısıymışım gibi taşıdım. Sadece karşıt değerlemenin *ilk* kitabı 30 Eylül gibi erken bir tarihte bitmekle kal-

---

../. bir beynin aynı zamanda çok havai biri olması ise benim felsefemin formülüdür." Podach ise bunu şöyle yorumlar (s. 79): "Soytarı" onu kendinden vazgeçmeye iten karşıt güç olarak self-kontrolün en son maskesi olur."

184 Aynı gün N. Gast'a yazdığı mektupta *Ecce Homo* için "Son bölüm *Die Meistersinger*'den kaçmış bir tarz, kralların tarzına sahip," diyordu.

madı, ama aynı zamanda *Ecce Homo: Wie man wird, was man ist* başlıklı inanılmaz edebiyat parçası da, eğer aldatılıyorsam, Leipzig'e doğru kanatlanıp uçmaya başladı bile...[185]

Bu *Homo*, anlayacağınız gibi, benim, *Ecce* de dahil olmak üzere; kendi üzerime bir parça ışık ve *korku* düşürme çabalarım fazlasıyla başarılı oldu. Örneğin, son bölümü, kasvetli bir başlığa sahip: "Ben Neden Bir Kader Adamıyım." Bunun kesinlikle doğru olduğu o kadar güçlü bir şekilde kanıtlandı ki, sonunda, okuyucular benim karşımda yalnız bir "maske", yalnız bir "duygulu kalp" olarak oturuyorlar. Malwida'nın durumu bana, kendimi bir parça anlatmam gerektiğini gösterdi. Gizli bir motivasyonla ona, *Der Fall Wagner*'i gönderdim ve iyi bir Fransızca çeviri için ayarlamalar yapmak için harekete geçmesini önerdim. Sonuç: bana karşı bir "savaş ilanı". Malwida'nın kullandığı kelime bu.[186]

Aramızda kalsın, ünlü "idealizmin" bu durumda kendini beğenmişliğin –"masum" bir şekilde, tabii ki– aşırı bir noktası olacağı konusunda kendimi ikna ettim. Söyleyeceği her şeyi söylemesi için her zaman izin verildi ve kimse ona söylediklerinin sadece yanlış değil, aynı zamanda *yalan* olduğunu söylemedi... Bu, gerçeği görmesine izin verilmeyen, *schöne Seelen*'lerin[187] yaptıkları bu. Bütün hayatı boyunca

185 Matbaaya demek istiyor.

186 4 Ekim'de Malwida'ya yazdığı mektupta üç adet kitabın yolda olduğunu yazmış ve kitabı kendisi "estetik alanında bir savaş ilanı" olarak değerlendirmişti. Ayrıca kitabın çevirisi için Sorbonne'da tarih profesörü olan Gabriel Monod'a sormasını önermişti. Meta von Salis, Malwida'nın çok yakın arkadaşıydı, buna rağmen N, Malwida hakkındaki kırıcı düşüncelerini Meta'ya yazmıştı. Meta'ya yazdığı 29 Aralık tarihli mektuptaki (198. mektup) N'nin züppeliği ve kendini aşırı beğenmişliği ve kin dolu oluşu ile çocuksu davranışlar o "şen kopma"nın yükünü azaltma çabası anlamına gelebilirdi. O mektubun yazıldığı dönemde bu mektuba ters düşen tek şey, Podach'ın o ayları değerlendirmesinde görülebilinir. 1900 yılından bu yana bu psikolojik fırtınayı açıklamaya (ilaç bağımlılığı, felç ve ruhsal hastalıklarla açıklama teorileri) çalışan yazarları çürüttükten sonra Podach şunları yazmıştı: "Torino'da, bütün gelişmeler bir sonuca yaklaşıyordu. Kendi kullandığı kelimelerle ifade edersek, bir patlayıcı gazın giderek birikmesine ve havayı bir patlamaya gebe bırakmasına benziyordu. Fakat birikim bu kendi yasaları çerçevesinde gelişiyordu, onun son dönemdeki hastalığının bunda hiçbir etkisi yoktu (Podach, *The Madness of N*, s. 67; *Ns Zusammenbruch*, s. 34-35).

187 "Schöne Sele" Goethe döneminden kalma bir deyim; uyumlu ve toplumla kaynaşmaya hazır ama masumiyet halinde, henüz deneylerle sınanmamış bir karakteri anlatan ifade ediyor.

onu şımarttılar, sonunda ise komik, küçük bir Pythia gibi koltuğunda oturup şöyle diyor: "Wagner hakkında yanılıyorsun! Ben onu, senin anladığından daha iyi anlıyorum! O tıpkı Michelangelo gibi." Ben de *Zarathustra*'nın iyi ve adaletli insanlardan kurtulmak istediği cevabını verdim, çünkü onlar her zaman *yalan söylüyorlar*. Tamamen katıldığını söyledi, *çünkü* ortada *gerçekten* çok az iyi insan varmış... Ve bu tez, bu kez de beni Malwida'ya *karşı* savunuyordu!

Torino ayrılacak bir yer değil. Nice'i arkamda bıraktım, Korsika kışlarının *romantizmini* de bıraktığım gibi (gerçekten de artık buna değmiyor: haydutlar ondan kurtuldular, hatta krallar bile, *Bellacosci*). Sonbahar burada kalıcı bir Claude Lorrain gibiydi –kendime sık sık böyle bir şeyin dünya üzerinde nasıl mümkün olabileceğini sordum. Garip! Yazın verdiği ıstırabın telafisi geldi. İşte görüyoruz: eski Tanrı hâlâ yaşıyor...

Burada insanlar da bana karşı *oldukça nazik* davranıyor; geçen ilkbahardan beri durumum tanınmışlıkla ilgili değişti. Sağlığımla ilgili konuşma cesaretini daha fazla göstermiyorum; bu, ötesine geçtiğim bir bakış açısı. Engadin'deyken bitirdiğim çalışmam, herhalde oradaki en radikal çalışma oldu, başlığı:

Götzen-Dammerung
Oder Wie man mit dem Hammer philosophirt

Basımı bitti. 3 Eylül ve 14 Kasım arasında yaptığım işleri göz önünde bulundurursam, yakında küçük bir depremin olacağından korkuyorum. Şu sıralar Torino'da; iyi yıl önce ben Nice'deyken, meydana geldi. Aslında, rasathaneden dün gelen son rapor hafif bir sallantıdan bahsediyor...

Büyük bir cenazenin melankoli seremonisi vardı. Piedmontesli en saygı değer insanlardan, Kont di Robilant, mezarında taşındı; bütün İtalya yastaydı. Ülke, insanların sabırsızca bekledikleri bir önde gelenini kaybetti –kimse yerini dolduramaz.

Her türlü bağlılıkla...

Nietzsche'n

Bay Spitteler *Der Bund*'da, *Der Fall*'a ilişkin büyük sevincinden bahsetmiş.

187. Georg Brandes'e

Torino, Via Carlo Alberto 6/III
20 Kasım 1888

Saygıdeğer Beyefendi,

Hemen cevap yazdığım için beni affedin. Bu aralar hayatımda az bulunur tuhaf şeyler ve anlamlı tesadüfler yaşanıyor. Dünden önceki gün ve bugün tekrar. Ah, mektubunuz bana ulaştığında ne yazdığımı bir bilseniz!

Tarih yazacak bir siniklikle kendi hikâyemi anlattım. Kitabın adı *Ecce Homo* ve çarmıha gerilen İsa'ya karşı acımasız bir saldırı; sonunda, insanların bayıldığı, Hıristiyan olan veya Hıristiyanlığın bulaştığı her ne varsa üzerine şimşekler yağdırıyor. Ben, sonuçta, Hıristiyanlığın en önde gelen psikologuyum ve eski bir topçu olarak, varlığını hiçbir Hıristiyan aleyhtarının tahmin etmediği ağır silahları ortaya çıkarabilirim. Bütün bu çalışma, şu an önümde bitmiş olarak duran, "değerlerin karşıt değerlemesi"ne bir başlangıç; size yemin ediyorum ki, iki yıl içinde bütün dünyayı kıvrandıracağız. Ben bir kader adamıyım.

Ecce Homo'dan kimlerin en kötü etkileneceğini tahmin edebiliyor musunuz? Almanlar! Onlara çok kötü şeyler söyledim... Örneğin Almanların bilinçlerinde, tarihteki en *büyük* dönemin, Rönesans'ın, anlamına tamamen sahip oldukları düşüncesi var. Hıristiyan değerlerin, gözden düşen değerlerin yenilgiye uğradığı bir sırada, en yüksek papaz kastının içgüdülerin üstesinden, karşı içgüdülerle –hayati içgüdülerle– geldikleri bir zamanda. Kiliseye saldırmak, Hıristiyanlığı yeniden kurmak anlamına geliyor. (Cesare Borgia'nın Papa olması– bu, Rönesans'ın amacı olabilirdi, onun gerçek sembolü.)

Sen de kitapta, Alman arkadaşlarımın bana karşı davranışlarını damgaladığım ve onların onurdan ve felsefeden nasıl da mahrum olduklarını belirttiğim, çok kesin bir noktada ortaya çıktığın için rahatsız olmamalısın –onu şimdi yazıyorum. Sen birdenbire, güzel bir zafer bulutu içinde ortaya çıkıyorsun...

Dostoyevski hakkında söylediklerine tamamen inanıyorum; diğer taraftan bu çalışmayı, şu zamana kadar bildiğim en değerli psikolojik materyal olarak da çok önemsiyorum. Ona olağanüstü bir şekilde minnettarım, ama benim en derin içgüdülerime fazlasıyla karşıt geliyor. Kabaca, bana sonsuz miktarda şey öğrettiği için çok sevdiğim Pascal'la olan ilişkimde olduğu gibi –tek *mantıklı* Hıristiyan.

Dün, çok büyük bir sevinç ve duyguyla, evde, Bay August Strinberg'in *Les maries*'ini okudum. Benim hiç çekinmediğim hayranlığım; sadece, ona olan hayranlığımla kendime de bir parça hayran olduğum duygusuyla bozulmuş. Torino hâlâ benim mekânım.

Sevgilerle Nietzsche, şimdi Canavar

Sana *Götzen-Dammerung*'un bir kopyasını hangi adrese göndermeliyim? Eğer önümüzdeki iki hafta içinde Kopenhag'da olacaksan cevaba gerek yok.

188. Peter Gast'a

Torino, 2 Aralık 1888

Pazar öğleden sonra, saat dördü geçiyor, çok güzel bir sonbahar günü. Üzerimde, şimdiye kadar gittiğim konserler içinde en güçlü etkiyi bırakan, büyük bir konserden yeni geldim; aşırı mutluluk hissinden kurtulmak için devamlı yüzümü buruşturuyordum, buna on dakikalık bir ağlama da dahil. Ah, keşke orada olabilseydin! Temel olarak, operetin *müziğe dönüştürülmesiyle* ilgili bir dersti. Şehrimizin on dokuz önde gelen müzisyeni,

mükemmel bir şef, burada sahip olduğumuz en büyük tiyatro, muhteşem bir akustikle 2500 dinleyici... Burada yaşayan ve müzik konuşan istisnasız herkes. *Publico sceltissimo* [en seçkin dinleyici]. Seni temin ederim; *nüansların* bu kadar iyi anlaşıldığını başka hiçbir yerde hissetmemiştim. Çalınan her şey sofistikeydi ve daha zekice bir heyecan aramak boş bir çaba. Ortalama bir zevke tek bir taviz bile verilmemiş. Başlangıç *Egmont* uvertürüydü, bana kesinlikle Bay Peter Gast'ı düşündürdü... Ardından Liszt tarafından görkemli bir şekilde açıklanmış ve orkestralaştırılmış olan Schubert'in *Macar Marşı* geldi. Çok büyük bir başarı, *da capo*. Sonra, sadece yaylılar için bir parça. Beşinci dizekte ben gözyaşları içerisindeydim. Mükemmel bir şekilde cennetten ve derinden bir ilham; kimin? Torino 'da 1870'te ölmüş bir müzisyen, *Rossoaro*. Sana yemin ederim, kalpten bir güzellikle, benim İtalyanlar hakkındaki bütün düşüncelerimi değiştiren, birinci sınıf bir müzik. Duygusal bir an değil. "Büyük" isimlerin kimler olduğunu artık bilemiyorum... Herhalde en güzel şeyler bilinmeyenler. Onu *Skuntula* uvertürü izledi, sekiz kere alkış tufanı koptu. Bu Goldmark şeytani bir herif! Ondan bunu ummazdım. Bu uvertür Wagner'in yönettiği herhangi bir şeyden yüz kat daha iyi yönetilmişti ve öyle bir psikolojik kapsamı vardı ve o kadar sofistikeydi ki, ben yeniden Paris havası solumaya başladım. Orkestra olarak planlanmış ve hesaplanmış, saf bir tel işleme. Şimdi sadece yaylılar için başka bir parça, Vilhac'ın *Cypriot şarkısı*, tekrar icadın en büyük narinliği, yine çok büyük bir başarı ve *da capo*, ama biraz uzun. Sonunda *Patrie!* Bizet'in uvertürü. Ne kadar da kültürlüyüz! Bu eseri yazdığında otuz beş yaşındaydı, uzun ve oldukça dramatik bir eser; küçük adamın nasıl *kahramanı* hale geldiğini duymalıydın...

Ecco! Bir insan daha iyi bir besin alabilir mi? Ve biletler sadece bir frank...

Bu akşam Carignano'da *Francesca da Rimini* var. Onunla ilgili raporumu en son mektubuma eklemiştim. Besteci Cagnoni de orada olacak.

Torino'nun, diğer şeylerde de olduğu gibi müzik konusundaki yargıları açısından bildiğim en sağlam şehir olduğunu düşünmeye başladım.

Dostun Nietzsche

Bir süreliğine daha fazla basım provası olmayacak: Dün, bütün el yazmalarının bana geri gönderilmesini istedim.[188]

189. August Strindberg'e

Torino, 7 Aralık 1888

Çok Sevgili ve Saygıdeğer Beyefendi,

Mektuplarımdan biri kayıp mı oldu? Sizin *Pere*'inizi ikinci kez okumayı bitirdikten sonra, yoğun psikolojinin bu başyapıtından derin bir şekilde etkilenmiş bir biçimde, size bir mektup yazdım; aynı zamanda size, eserinizin şu an Paris'te, M. Antoine'ın Theatre Libre'sinde sergilenmesine inandığımı açıklamıştım olduğu düşüncemi açıkladım. Bunu basit bir dille Zola'dan istemelisiniz!

Kalıtsal suçlu *dekadan* – bundan hiç şüphe yok! Ama hakkında İngiliz Galton'un (*Heriditary Genius*) çok miktarda materyali topladığı, suçlu ailelerinin tarihi, belli bir sosyal düzeyin konu olduğu durumlarda, devamlı olarak, fazlasıyla güçlü bir insana işaret ediyor. Paris'teki en son büyük suç davasında da, Prado'nunki,[189] bu klasik

188 *Ecce Homo.*

189 N, 1884'te Francis İngilizcesinden Galton'un *Hereditary Genius* / *Kalıtsal Deha* (1869) ve diğer yapıtı *Inquiries into Human faculty and its Devolopment /İnsan yetenekleri ve onun gelişimi üzerine araştırma* üzerine çalışmıştı (Mittasch, *Ns Naturbeflissenheit*, s. 96). Strindberg N'ye yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Bana göre, aklının bütün cömertliği ile suçlu tipini göklere çıkardın. Lombrosso'nun üzerinde tartıştığı yüzlerce suçlu fotoğrafına bak. Sen de kabul edeceksin ki, suçlular aşağılık hayvanlar, yozlaşmış bir zayıflıktır; onu arzularına ve gücüne bir engel olan yasada toplanan zorunlu fotoğraflardan çıkarılan sonuç yeteneklerin gelişmesi değildir. Bu içten canavarların aptalca ahlaki görünüşleri olarak ele almak! Ahlak için ne büyük yanılgı!" (*Briefe und Berichte*, s. 499) Buradan çıkan sonuç N'nin fikirlerini bir ya da iki edici durumdan çıkardığı şeklindeki her şeyi kabul etmeye açık olduğu ./..

tip sergilendi: Prado hâkimlerine ve hatta avukatlarına bile üstündü, öz-kontrolünü sağlamış, zeki ve coşkulu bir ruh; yine de, suçlamanın baskısı onu psikolojik olarak öyle bir zayıflatmıştı ki, bazı şahitler onu ancak eski portrelerden tanıyabildiler.[190]

Ama şimdi ikimizin arasında kalacak bir ya da iki kelime, özellikle ikimizin arasında! Dün mektubunuz bana ulaştığında –hayatımda bana ulaşan ilk mektup– *Ecce Homo*'nun el yazmasının ilk gözden geçirmesini bitirmiştim.[191] Artık hayatımda daha fazla tesadüfler olmadığı için, siz de bunun sonucu olarak bir tesadüf değilsiniz. Neden böyle zamanlarda bana ulaşan mektuplar yazıyorsunuz?

Ecce Homo kesinlikle aynı anda Almanca, Fransızca ve İngilizce yayımlanmalı. Dün, elyazmalarını yayımcıma yolladım; bir sayfa hazır olur olmaz doğrudan çevirmenlere gitmeli. *Ama bu çevirmenler kimler?* Doğruyu söylemek gerekirse, sizin *Pere*'nizin mükemmel Fransızcasından sizin sorumlu olduğunuzu bilmiyordum; bunun daha usta bir çeviri olduğunu düşündüm. Eğer Fransızca çevirisini siz üstlenirseniz, bu anlamlı tesadüfün mucizesi beni fazlasıyla mutlu edecek. Çünkü, ikimizin arasında kalsın, *Ecce Homo*'yu çevirebilmek için birinci sınıf bir şair gerekiyor; kendi dilinde, hislerinin inceliğinde, yalnız bir "çevirmenin" binlerce mil ötesinde. Aslında,

---

../. şeklinde değildir. Nietzsche tarzı "Suçlu tipi"nin taçlandırılması. Musil'in romanı *Der Mann ohne Eigenschaften*'deki Moosbrugger bölümünde irdelenmektedir.

190 Prado 5 Kasım 1888'de Paris'te mahkemeye çıktı. 14 Kasım'da da ölüm cezasına çarptırıldı. Hakkındaki haberler *Gazettte des Tribuneaux*'de çeşitli tarihlerde yer aldı. Prado asıl adının Linska de Castilon olduğunu iddia eden bir İspanyol'du. Önce Peru, sonra İspanya'da yaşadı. Eşinin 1.200.000 frankını tükettikten sonra borç içinde Fransa'ya geldi ve Eugenie Forestier adlı bir kızla birlikte yaşamaya başladı. 1886'a kadar hakkında hiçbir şikâyet yoktu. Daha sonra hırsızlıktan tutuklandı. Soruşturmalar sonucunda Paris
dışında da hırsızlık olaylarına karıştığı ortaya çıktı. Çapraz sorgulama sırasında Eugenie, Prado'yu 14 Ocak 1886'da, Caumartin'de Marie Agrietant adlı bir fahişeyi öldürmekle suçladı. Bu suçlamanın doğru olduğu ortaya çıktı. Burckhardt'a yazdığı mektupta N kendisini Prado ve ayrıca 1888'de adam öldürmekten yargılanan Henri Chambige ile özdeşleştiriyordu. Henri Chambige bir hukuk öğrencisiydi ve kendisini yazar olarak tanıtıyordu. Cezayir'de Konstantin yakınlarında bir Fransız'ın karısını öldürmüştü. Konstantin'de yargılandı ve 7 yıl ağır çalışma cezasına çarptırıldı (*aşk cinayeti*).

191 Strindberg N'nin bu mektubundan çok hoşlanmıştı, örneğin "Arkadaşlarıma yazdığım bütün mektupları 'Nietzsche'yi oku!' diye bitiriyorum," diye yazmıştı.

kalın bir kitap değil; sanırım, Fransızca baskısında (muhtemelen Paul Bourget'in yayımcısı, Lemerre'le birlikte) yaklaşık üç frank elli sent edecektir. Duyulmamış şeylerden bahsettiği ve bazen, masum bir şekilde, dünyayı yönetenlerin dilinde konuştuğu için, baskıların sayısı *Nana*'yı bile geçecektir.[192]

Diğer taraftan, Alman karşıtı, yok edecek düzeyde; bütün kitap boyunca Fransız kültürünün tarafını tutuyorum (bütün Alman filozoflarına "bilinçsiz taklitçiler" muamelesi yapıyorum). Aynı zamanda kitap sıkıcı da değil; bazı noktalarda "Prado" stilinde bile yazdım. Kendimi Alman acımasızlığına karşı güven altına almak için, yayımından önce ilk kopyaları, savaş ilan eden mektuplarla birlikte, Prens Bismarck'a ve genç imparatora göndermeliyim –askeri adamlar buna kontrollü bir cevap veremezler[193] – ben bir psikologum–

Bunu bir düşünün, *verehrter Herr!* Bu birinci dereceden öneme sahip bir konu. Çünkü ben insanlık tarihini ikiye ayırabilecek kadar güçlüyüm.[194]

İngilizce tercüme konusu hâlâ bir sorun. Bir öneriniz var mı? İngiltere'de bir Alman karşıtı kitap...

Nietzsche
Bağlılıkla,

192 Zola'nın ünlü romanı.

193 Bazıları eğer N bunu yapabilecek kadar gücü olsaydı neler olurdu diye merak edebilir. 1889 yılında II. Wilhelm ile Bismarck arasında, daha öncesinden de gelen reformlar konusunda süregelen baskının da devamı olan bir anlaşmazlık vardı. Bismarck 1871 anayasasını da aşan bir şekilde muhafazakâr düzen konusunda ısrar ediyordu. 18 Mart 1890'da Bismarck istifa etmeye zorlandı. Hiç şüphesiz o bu kitabı genç imparatoru caydırmak için kullanmıştı ("Başını çektiğimiz hareketi ve bizi nelerin beklediğini görüyorsun...")

194 Strindberg o sıralarda bu kitabı Fransızca'ya çevirmeyi düşünmüştü. Fakat verdiği yanıtta bir çevirmen olarak pahalıya geleceği konusunda N'yi uyardı: Kopenhag yakınlarındaki Holtz'da, bir eş, üç çocuk, hizmetçilerle birlikte yoksulluk içinde yaşıyordu vs. (Podach, *The Madness* of N, s. 33, *Ns Zusammenbruch* Strindberg'in verdiği İngilizce basımı ile hiç de farklılık göstermiyordu). Strindbeg ayrıca İngiltere konusunda N'yi uyarmıştı –"saygınlığa gömülmüş ve kadınlara sunulmuş bir ülke ki bu tamamen dekadan ile aynı anlama geliyor." (*The Madnees of N*, s. 33-34).

190. Peter Gast'a

Pazar, 9 Aralık 1888
Via Carlo Alberto 6/III

Sevgili dostum,
Tam da sana yazmak üzereyken mektubun bir şenlik eşliğinde kapıdan içeri girdi, ne yazık ki *Kunstwart* eşliğinde *değil*. Ama onun da gelişi an meselesi.[195] Senin *puncto* "Provence"[196] deki güzel haberlerin beni, ancak birkaç şeyin mutlu edebileceği kadar mutlu etti; çünkü her şey benim tarafımda iyi gittiği için, benim "en yakınım ve en sevdiklerim" için her şeyin çok daha iyi olması doğru ve adil gibi geliyor bana. İlk adım, burada da her yerde olduğu gibi, en zor olanı. Bununla ilgili bize ancak bayanlar yardım edebilir..."[197]

İyi haberlerim de var. *Ecce Homo* dün, kuşku içindeki bilincimi, baştan sona kadar bütün kelimeleri tartarak, son kez rahatlamamın ardından C. G. Naumann'a gitti. "Edebiyat" konusunu öyle bir aşıyor ki, doğanın kendisinde bile ona paralel olan hiçbir şey yok; gerçek anlamda, insanlık tarihini ikiye ayırıyor –*dinamitin* en üstün hali...

Strindberg'in bana yazdığı son mektup dün ulaştı; bana gelen, dünya tarihi üzerine vurgu yapan ilk mektup. *Zarathustra*'nın *non plus ultra* olduğu ölçüde bir şeyin farkına varmış. Eş zamanlı olarak St. Petersburg'dan da bir mektup geldi, Rusya'daki en önde gelen kadınların birinden, neredeyse bir ilan-ı aşk, her bakımdan garip bir mektup –Prenses Anna Dmitrievna Tenichev. Aynı zamanda St. Petersburg topluluğunun en zeki insanı, yaşlı Prens Urussov'un benimle ilgilendiğini söylediler. Georg Brandes bu kış yine, aynı çevrede ders veriyor ve onlara olağanüstü şeyler söyleyecek. Strindberg ve Brandes'in arkadaş olduklarını ve her ikisinin de Kopenhag'da yaşadıklarını sana söylemiş miydim? Bu arada Stridberg beni kadınların en büyük psikologu olarak görüyor... *Ecco*, Malwida!

---

195 Kasım 1888, *Der Kunstwart*'ın 2. sayısında, Gast'ın *Der Fall Wagner* hakkında yazdığı bir değerlendirme yazısı vardı.

196 Gast'ın yeni bestesi *Provençalische, Hochzeit*'ten söz ediyor.

197 Orijinali "über den (ersten Schritt) helfen nur die Weiblein hinweg..." Bilinmeyen.

Dün *Götzen-Dammerung*'u M. Taine'e, *Fransızca* çevirisini yapmakla ilgilenip ilgilenmediğini soran bir mektup eşliğinde gönderdim. İngilizce çevirisi için de bir fikrim var: şu an Geveva'da yaşayan ve benim iki arkadaşım, Fynn ve Mansurov'la yakın ilişkisi olan, Bayan Helen Zimmern.[198] Georg Brandes'i de tanıyor (İngilizce için Schopenhauer'i keşfeden oydu – onun zıt kutbu neden olmasın? ...)

E. W. Fritzsch ile daha ileri gitmedim; ama umuyorum ki, sabırla, fiyat birkaç bin frank tutacaktır. Eğer çalışmalarımın tamamını sekiz bin franka geri alabilirsem, bu işi sonlandırmış olacağım. Naumann bana bu konuda tavsiyelerde bulunuyor.[199]

---

198 Helen Zimmern N'yi 1886'dan beri tanıyordu. Sils Maria'da aynı masada yemek yemişlerdi. Daha sonra "*Memories on N / N'ile anılar*" adlı isimsiz bir makale yayımladı (Living Art : Boston, Kasım 1926) ve *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'nin ilk çevirmeni oldu. İrlandalı Emily Fynn (ayrıca kızının da adı Emily) de onu aynı dönemden tanıyordu. Bayan von Mansurov'un adı N'nin Gast'a 2 Eylül 1884'te yazdığı mektupta geçiyordu. Onunla da Sils Maria'daki pansiyonda aynı yemek masasını paylaşmışlardı. Bu dört bayan 1886 yazını Sils Maria'da geçirmişlerdi ve dördü de Cenevre'da yaşıyordu. Bu ilişkiyi gösteren bir anı: 1887 yazında Fynnler ve Bayan Mansurov Maloja'da kalmış, N de onları iki kez ziyaret etmişti. Emily iyi bir suluboya ressamıydı. N bir defasında ona, yapmakta olduğu resimde çiçeklerin arasına çirkin bir şey koymasını, bunun resmi daha güzel kılacağını söylemişti. Bir başka anı da N Fynnlerin kurbağadan korktuğunu biliyordu. Bu nedenle bir tane kurbağa yakalayıp pantolonunun cebine koyup onları ziyarete gitti. N ayrıldıktan sonra onlar, odanın içinde zıplayıp duran kurbağayı görmüşlerdi. Buna karşılık olarak, N'nin tatlıyı sevdiğini bildiklerinden genç Emily onun bir sonraki ziyaretinde ona bir kutu ikram etti. N miyop olduğundan kutuyu açmak için eğildiğinde bir çekirge bulutu onun yüzüne doğru zıpladı. Ayrıca bu kadınlar bir defasında onun *Zarathustra*'da yer alan "kadınlara giderken kırbacınızı unutmayın" yazısı nedeniyle onunla dalga geçtiler ve bu da onu çok rahatsız etti. N onlardan, eğer bu onları Romalı Katolikler olarak rahatsız ediyorsa, kendi yazdıklarının hiçbirini okumamalarını istedi. Bunun üzerine onlar da N'yi kızdırmaktan vazgeçtiler (C. A. Bernoulli, *Overbeck und N*). Onun konuşmasındaki kibarlıktan ve duygularındaki incelikten hoşlanan bu bayanlarla N son kez Como Gölü kıyısındaki Menaggio'da, Ekim 1887'de buluştu. En son Aralık 1888'de olmak üzere onlara sık sık yazdı.

199 N. Fritzsch'in haklarını elinde bulundurduğu çalışmalarının telif haklarını geri alma girişimi içindeydi, özellikle de *Zarathustra*'nın. Bunu yapmasının "bahanesi" ise Fritzsch'in yayımladığı *Musikalisches Wochenblatt*'ta yayımlanan Richard Pohl'un yazdığı yapmacıklı kişisel bir saldırı niteliğinde olan "*Nietzsche Olayı: Psikolojik Problem*" adlı yazısıydı. Bu Wagnercilerin N'ye karşı saldırısıydı. Fritzsch 1887'ye kadar N'nin yazdıklarını yayımlamasının yanı sıra Wagnerci bir yayıncıydı. (Podach'a göre) Fritzsch telif haklarına karşılık 10 bin mark istemişti. Fuchs'a 27 Aralık'ta yazdığı mektupta N bunu "yaklaşık 11 bin mark" diye belirtmişti. N, *Ecce Homo*'da soğuk bir tarzda Pohl'la dalga geçiyordu: "*Nohl, Pohl, Kohl, con grazie ad infinitum*. Bütün başarısızlar burada. Zavallı Wagner'i senin bu galeride işin ne?" diye yazmıştı.

Mümkün olduğunca çabuk, benim sevgili dostum Profesör Paul Deussen'i ziyaret et (Berlin, W., Kurfürstendamm 142). Basit bir dille benim ne olduğumu ve neler yapabileceğimi anlatırsın. Emin olabilirsin ki, bana, dünya üzerinde çok nadir bulunacak bir şekilde, çok bağlıdır: Geçen yaz bana, basım masraflarımı karşılamam için iki bin mark verdi (aynı amaç için, dinle! Bayan Meta von Salis bana bin mark verdi!!!). *Aramızda kalsın*, senden rica ediyorum.

Şimdi ciddi bir konu. Sevgili dostum, *Zarathustra*'nın *dördüncü* bölümünün bütün kopyalarını, hayatın ve ölümün bütün olasılığına karşı garantiye almak için, geri almak istiyorum (son birkaç gün onu okudum ve duygudan neredeyse ölüyordum).[200] Eğer onu sonra yayımlarsam, dünya krizlerinden –savaşlar!– birkaç yüzyıl sonra, işte o en uygun vakit olacaktır.[201] Lütfen kopyaların kimde olduğunu hatırlamaya çalış. Benim hafızamda: Lanzky, Widemann, Fuchs, Brandes, bir ihtimal Overbeck kalmış. Widermann'ın adresi sende var mı? Kaç kopya basılmıştı? Elimizde halen kaç tane var? Naumburg'da birkaç tane olabilir.

Hava, her bakımdan karşılaştırılamaz. Üç koli kitap Nice'de geldi. Kitaplarıma bir bakıyordum ve *ilk defa kendimi onlar için olgun görüyorum*. Bunu anlayabiliyor musun? Her şeyi çok iyi yapmışım ama bunun böyle olduğu konusunda hiç fikrim yoktu –tam tersi! ... Mesela, bu çeşitli önsözler, "*Gaya Scienza*"nın *beşinci* kitabı –içlerindeki şeyler şeytan! *Ecce Homo*'da *üçüncü* ve *dördüncü Unzeitgemasse* hakkında, tüylerini diken diken edecek bir buluş okuyacaksın –benimkiler hâlâ diken diken. İkisi de benim hakkımda tek başlarına konuşuyorlar, *anticipando* ... Psikolojik olarak konuşmak gerekirse, burada ne Wagner ne de Schopenhauer ortaya çıkıyor... Her iki parça da bana, ancak geçen iki hafta içinde anlaşılır geldi.

İşretler ve mucizeler!
Phoenix'ten selamlar

---

200 *Zarathustra*'nın dördüncü bölümünü özel olarak C. C. Nauman 1885'te basmış, N ise bu kitabını sadece arkadaşlarına göndermişti.

201 *Ecce Homo* ile karşılaştırınız. (*Werke in drei Banden*, 2, 1152-52) "Gerçek binlerce yıllık yalana karşı savaşa girdiği zaman, biz titreyeceğiz, hiçbir zaman düşlenemeyecek şekilde bir deprem sarsıntısı, bir dağın ve vadinin yerinden oynaması. Politika fikri tamamen bir ruhlar savaşıyla birleşecek, eski toplumun bütün güç yapılanmaları –hepsi yalan temeline kurulu– patlayacak: Yeryüzünde hiç görülmemiş bir savaş olacak bu."

Menschliches, Allzumenschliches beni kesinlikle çok güçlü bir şekilde etkiledi; *Grand Seigneur*'un bir çeşit sakinliği var.

191. Peter Gast'a

Torino, Pazar, 16 Aralık 1888

Sevgili dostum,

"Operet" konusunun önemli bir uzantısı. *İspanyol* opereti. *La gram via*, iki kez dinledim –ana özelliği Madrid'ten olması. Kesinlikle ithal edilemez: insan içgüdüsel bir adamın en namussuzu ve şeytanı olmalı –ve aynı zamanda *heybetli*... Üç heybetli, yaşlı, dev gibi kötü adamlar üçlemesi şimdiye kadar dinlediğim ve *gördüğüm* en kuvvetli şeydi –aynı zamanda müzik olarak: deha, formüle edilemez... Artık Rossini hakkında pek çok şey bildiğime göre –*sekiz* operasıyla tanışıklığım var– en sevdiğimi, karşılaştırma yapmak için alıyorum, *Cenerentola*: İspanyollarla karşılaştırıldığında bin kere daha ince ruhlu. Görüyorsun, ancak tam bir namussuz entrikayı bile düşünebilir – kötü adamların görüntüye bir yıldırım gibi düşmeleri sanki bir el çabukluğu numarası gibi. Dört ya da beş tane *duyulması* gereken müzik parçası var, geri kalanı, daha büyük grupların hâkim olduğu Viyana valsleri. Offenbach'ın *Schöne Helena*'sı üzüntü verici bir başarısızlığın ardından geri geliyor. Ben ayrıldım. Tam bir saat sürüyor.

Bu öğleden sonra eski Napolili Jommelli'nin (1774'te ölmüş) bir ilahisini dinlemeyi planlıyorum: *Accademia di canto corale.*[202]

Ve şimdi de *önemli* mesele. Dün C. G. Naumann'a hemen ilgilenilmesi gereken bir elyazması gönderdim, *Ecce Homo'dan önce. Ecce Homo* için çevirmenler bulamıyorum; basımını birkaç ay geciktirmeliyim. Ne de olsa bir acelesi yok. Seveceğin *yeni* şey –sen de içinde geçiyorsun, hem de nasıl! Adı:

202 Koro topluluğunun adı.

"Nietzsche contra Wagner
Bir Psikologun Dokümanları"[203]

Aslı olarak, içinde eski yazılarımdan birkaç sayfa kullandığım ve bu şekilde *Der Fall* Wagner'in *en ciddi* benzerini yazdığım, iki zıt kutbun karakterize edilmesi. Bu beni Almanlara karşı, içinde *İspanyol* arabozuculuğunu barındıran bir şekilde davranmaktan alı koymadı – kitap (yaklaşık üç sayfa uzunluğunda) fazlasıyla *Alman karşıtı*. Sonunda, dostum Gast'ın bile hakkında bir fikri olmadığı bir şey var: *Zarathustra*'nın bir şarkısı (ya da ona her ne demek istersen), adı "En Zenginlerin Fakirliği Üzerine" –biliyorsun, sekizde birin bulunduğu küçük bir cennetin yedinci katı– *müzik*...

Ara sıra bugünlerde, hayatımın, *Ecce*'yle başlayan *trajik* yıkımını daha da hızlandırmak için bir neden göremiyorum. Yeni eser muhtemelen, *Der Fall Wagner*'in yarattığı ilgi nedeniyle, çok okunacak –ve artık içinde bütün şekilde kendimden bahsetmediğim bir cümle yazmadığım için, *psikologun antitezi* insanların beni anlamaları için bir yol olacak –*la gran via*...

Parmaklarına zararlı, küçük bir mektupla dokunduğum Avenarius benden en nazik şekilde özür diledi; bu olayla da gayet iyi başa çıktığımı düşünüyorum (*Der Kunstwart*'ın birkaç kopyasını daha iste!).

Bir düşün sevgili dostum! Piedmontese mutfağı! Ah, benim *trattoria'm!* İtalyanların yemek yapma sanatı konusunda ne kadar uzman oldukları hakkında hiçbir fikrim yoktu. *Ve* de kalite! İnsanlar sebepsiz yere, ülkenin en iyi sığır yetiştiren bölgesinde yaşamıyor! Ve ben bir prens gibi yediğim halde –*çok fazla* da yiyorum– her bir yemek için (on sentlik bahşiş de dahil olmak üzere!) bir frank yirmi beş sent ödüyorum. Akşamları görkemli odamda oturuyorum; küçük ve *çok hoş* bir orkestra çok sessiz bir şekilde çalıyor, tam benim isteyeceğim

203 Noel'in hemen öncesinde N kendisi bu çalışmanın basımını durdurma kararı almıştı (Gast'a 22 Aralık tarihli mektup, kitapta yer almıyor). Naumann'a telgraf çekmiş, onun basımını durdurup *Ecce Homo*'ya devam etmesini söylemişti. Buna rağmen, Overbeck Ocak 1889'da Torino'ya geldiğinde o son provaları düzeltiyordu. Overbeck bu çalışmanın o tarihte basılmaması gerektiği konusunda ısrar etti. Daha sonradan Gast arkadaşlar için birkaç tane bastırmıştı. İlk basımı 1895'te Grossoktavausgabe'den (editör Fritz Kögel) çıktı.

gibi. Gazetem, *Der Journal des Debats*, bana getiriliyor; muhteşem bir porsiyon dondurma yiyorum; bahşiş de dahil olarak (burada gelenek öyle olduğu için ödüyorum) kırk sent tutuyor. *Galleria Subalpina*'da (odamdan ayrıldıktan sonra şöyle bir geziyorum), bildiğim kadarıyla bu türdeki en güzel ve en seçkin meydan; şimdi her gece, mükemmel bir şekilde *Seville Berberi*'ni çalıyorlar; insan yemeğe verdiğinden birazcık fazla bir para ödüyor. Ve şehir bulutlu havada nasıl da *güzel* görünüyor! Yakınlarda kendim dedim ki: İnsanın ayrılmak istemeyeceği bir yer, kırsal bölgeye bile çıkmak istemiyor insan. İnsanların *sokaklarda yürümekten* zevk alacağı bir yer! Daha önceden bunun mümkün olabileceğini düşünmemiştim.
Arkadaşlıkla.

Sevgiler N.

Son olarak: Benimle bir ilgisi olan herkes şimdi, benim için göz alıcı üzümler seçen seyyar satıcıya kadar herkes, tam da olması gerektiği gibi insanlar; çok nazik, sakin, birazcık şişman; garson bile.

Prens von Carignano yeni öldü; büyük bir cenaze töreni düzenlenecek.

M. Taine'den şanlı bir mektup geldi![204]

192. Carl Fuchs'a

Torino, Via Carlo Alberto 6 /III
[18 Aralık 1888]

Sevgili dostum,
Bu arada her şey mükemmel derecede iyi gidiyor. Eylül'ün başından bugüne kadar geçen aylar kadar az bildiğim bir şey daha önce olma-

204 Taine, Almancası çok iyi olmadığı gerekçesiyle *Ecce Homo*'nun çevirisini üstlenmeyi kabul etmedi ve *Journal des Debats*'ın ve *Revue des deux mondes*'un editörü Bourdeau'yu önerdi. Bourdeau zamanı olmadığı gerekçesiyle geri çevirdi ama N'nin çalışmalarının kendisini çok ilgilendirdiğini söyledi ve Gabriel Monod'un *Der Fall Wagner* hakkındaki yazısını *Journal des Debats*'da yayımlama sözü verdi.

dı. En şaşırtıcı görevler bile bir oyun kadar basit; sağlığım, hava gibi, her gün sınırsız bir parlaklık ve kesinlikle karşıma çıkıyor. Ne kadar çok işin bitirildiğini sana anlatamam...

Önümüzdeki birkaç yıl için dünya tepe taklak olacak: Tanrı görevinden çekilmiş olduğu için, bundan sonra dünyayı ben idare etmeliyim.

Yayıncım, şüphesiz, *Der Fall*'ı sana gönderdi, hepsinden de yeni *Götzen-Dammerung*'u. Herhalde kavgacı bir ruh hali içindesindir? Zeki bir müzisyenin şimdi benimle bir *Wagner karşıtı* olarak aynı tarafta olmasından ve eldivenlerini Bayreuth'taki insanlara doğru fırlatmasından dolayı çok heyecanlıyım. İçinde benim hakkımda tamamen yeni ve kesin şeylerin söylendiği, özel bir duruma uygulanmış, küçük bir müzik broşürü: ne düşünüyorsun? Sıkıcı olmayan, etkili ve güçlü bir şey... Bu doğru bir zaman, insanlar hâlâ benim hakkımda, iki yıl içerisinde neredeyse *niaiseries* olacak doğrular söyleyebilirler.

Ve Danzig'de *neler* oluyor; ya da daha doğrusu Danzig olmayan'da? Kendin hakkında bana haberler ver yine sevgili dostum. Zamanım var, dinlemek istiyorum...

En şefkatli selamlarımla,

Canavar

193. Franziska Nietzsche'ye

Torino, Via Carlo Alberto 6/III
21 Aralık 1888

Yaşlı Anneciğim,

Birkaç gün içerisinde, eğer yanılmıyorsam, Noel olacak; herhalde mektubum sana tam zamanında ulaşacak (herhalde Bay Kürbitz,[205] ona birkaç gün önce verdiğim işareti anladı), seni mutlu edecek, sana eski yaratığını hatırlatacak. Geri kalanı için de, daha fazlası

205 Kübitz N'nin Naumburg'daki bankeriydi.

olmadığı için özür niteliğinde hediye olarak düşünmeni istiyorum. Burada da hafif bir kış var, sobamı yakmamı gerektirecek kadar fazla değil. Birkaç günlük sisin ardından, güneş ve açık bir gökyüzü efendiler gibi yeniden geri dönüyor. Büyük bir cenaze töreni oldu; prenslerimizden biri, kralın kuzeni; İtalya için pek çok şey yapmıştı, donanma için de, filonun amiraliydi.

Nice ile ilişkimi bitirmiş olmaktan çok mutluyum; bu arada üç koli kitap, oradan bana yollandı. Aynı zamanda, oradaki en hoş ve kafa dengi arkadaşlarım, en iyi sosyeteyle ilişkileri olan iyi insanlar, Köchlinler, ilk defa kışı Nice'de geçirmiyorlar. Yaşlı Köchlin iyi değilmiş; Bayan Cecile bana onun hakkında uzun bir mektup yazdı; sürekli ateşi varmış. Cenova'ya yakınlar, Nervi'de. Ama Bayan Fynn ve onun Cenevre'daki Rus arkadaşından güzel haberlerim var.

Ama ben en iyi haberi, bütün hayatı olağanüstü bir şekilde değişmiş olan dostum *Gast*'tan aldım. Sadece Berlin'in en ünlü sanatçıları Joachim ve Ahna onun çalışmalarıyla yakından ilgilenmiyor, Almanya'nın sahip olduğu en dikkatli ve önde gelen sanatçıları da. Dahası onun Berlin'in en seçkin ve en zengin sosyetesine katılmak için oraya taşınacağı seni şaşırtabilir. Operası, büyük ihtimalle ilk kez Berlin'de sergilenecek; Kont Hochberg sık sık bir araya geldiği çevreyle bunu ayarlayacak.

Senin eski yaratığın artık çok ünlü bir insan ["Tier"]: Tam olarak Almanya'da değil ama Almanya dışında her yerde, çünkü Almanlar fazla aptal ve benim zihnimin yüceliği karşısında çok bayağılar ve devamlı beni karalamaya çalışıyorlar. Hayranlarımın hepsi *seçkin* insanlar, hepsi ünlü ve etkili insanlar, St. Petersburg'ta, Paris'te, Stockholm'de, Viyana'da, New York'da... Ah, *önde gelen* insanların bana bağlılıklarını hangi kelimelerle ifade ettiklerini bir duysaydın, en etkileyici kadınlar, Bayan Prenses Tenichev'i hiçbir şekilde dışarıda bırakmıyorum! Hayranlarım arasında gerçek dehalar var. Bugün benim ismim dışında hiçbir isim böylesine bir ayrıcalık ve saygıyla karşılanmıyor. Bunun en iyi numara olduğunu göreceksin: isim olmadan, derece olmadan, servet olmadan, burada bana, benim için

en tatlı üzümlerini bulmadan rahat etmeyecek olan seyyar satıcı kadına kadar herkes, bir prensmişim gibi davranıyor.[206]

Çok şükür, görevimin benden gerektireceği her şey için olgunum. Sağlığım gerçekten mükemmel; hiçbir insanın yeterince kuvvetli olamayacağı en zor görevler bile benim için kolay.

Yaşlı anneciğim, yılın sonunda, en derin iyi dileklerimi kabul et ve güzel bir yeni yıl dile.

Senin eski yaratığın

194. Franz Overbeck'e

[Torino, Noel, 1888]

Sevgili dostum,

Fritzsch ile işleri hemen bitirmeliyiz, çünkü iki ay içinde dünyanın en önde gelen ismi olacağım.

Aynı zamanda Paraguay'da işlerin olabilecek en kötü halde olduğunu sana söyleme cesaretini de kendimde buluyorum. Orada toplanmış olan Almanlar isyan çıkarmışlar, paralarını geri istiyorlar ama para yok. Şiddet olayları çoktan ortaya çıktı bile; en kötüsünden korkuyorum.[207] Bu durum, kız kardeşimi 15 Ekim'de bana, benim "ünlü" olmaya çalıştığımı öne süren bir küçümsemeyle mektup yazmaktan alıkoymadı; bu kesinlikle ilişkilerin iyi hali! Ve arkadaşlık kurmak için nasıl da kötü insanlar ortalarda dolaşan çanak yalayıcısı, Georg Brandes gibi Yahudiler... Ve bana "tatlı Fritz" diye hitap ediyor. Bu, yedi yıldır devam ediyor.

Annemin hâlâ bundan haberi yok; bunun *benim* başyapıtım olduğundan. Noel için bana bir oyun göndermiş: "Fritz und Liesc-

206 "Servet olmadan": N'nin Tarina'da Rosenberg ve Sellier kitapçısında epey zaman harcadığı, fakat parası olmadığı için hiç kitap alamadığı söylenmişti (Podach, *Ns Zusammenbruch*, s. 82). Diğer mektuplarındaki megalomanlık ve kindarca çocuksuluğa karşın, bu mektuptaki neredeyse budalalık ve duyarlılığı fark etmemek olanaksız.

207 Bernhard Förster'in 1889 Temmuz'unun ilk günlerindeki intiharı.

hen" [Friedrich ve Elisabeth'in adlarının sevgi ifadesi olarak kısaltılması]...

Torino'da dikkat çeken şey, herkese karşı hissettiğim tam bir etkilenme, her ne kadar ben en alçakgönüllü ya da *hiçbir şey* istemeyen bir insan olmasam da. Ama ne zaman büyük bir mağazaya girsem bütün yüzler değişiyor; sokaklardaki kadınlar bana bakıyorlar; benim eski seyyar satıcı kadınım en tatlı üzümlerini benim için ayırıyor ve *fiyatını indiriyor!* ... Bu gerçekten çok komik... En önemli *trattoria*lardan birinde yemek yiyorum; irili ufaklı odalarla dolu, iki büyük kat. Her yemek için bir frank yirmi beş sent ödüyorum, bahşiş de içinde ve en seçkin mutfakların en seçkin yemeklerini yiyorum. Bu İtalyan yemeklerinin sebzelerinin ya da etlerinin nasıl olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu... Bugün, örneğin, en yumuşak *ossobuchi* Almancada nasıl söylendiğini Tanrı bilir! –muhteşemliğin olduğu kemik üzerinde etler. Aynı zamanda brokoli de inanılmaz güzel pişirilmiş ve başlangıç olarak, en yumuşak makarna. Garsonlarım seçkinlik ve yardımseverlikle parlıyorlar; işin en güzel tarafı, kimseyi kötü duruma düşürmüyorum... Hayatımda şimdi her şey mümkün olduğundan, beni en *keşfedilmemiş* dönemimde keşfetmiş olan herkesle ilgili zihnimde notlar alıyorum. Gelecekteki aşçımın şimdiden benimle ilgileniyor olması hiç de imkânsız değil.

Şimdiye kadar hiç kimse bana Almanmışım gibi davranmadı...

Journal des Debats gazetesini okuyorum; önemli kafelerden birine girdiğimde, birisi hemen bana getiriyor.

Aynı zamanda artık tesadüfler yok: Bir kişiyi sadece düşünmem yeterli ve ondan bir mektup nazik bir şekilde kapıdan giriyor...

Naumann son derece gayretli. Basımda çalışan insanları Noel'de de çalıştırdığından şüpheleniyorum. İki hafta içinde bana beş sayfa gönderdi. *Ecco Homo*'nun sonu sınırsız bir icadın coşkulu bir şekilde şiire dökülmüş hali. Hıçkırarak ağlamadan onu düşünemiyorum.

Aramızda kalsın, ilkbaharda Basel'e geliyorum; gelmem gerek! Güvenli bir şekilde konuşamamak şeytani bir şey...

Dostun N.

Dr. Fuchs, Köselitz'in düetini Danzig'de bir konserde sahneleniyor; *Der Löwe von Vendig*'i orada bir tiyatroda da sahnelemek istiyor! Ama Joachim ilgilenmeye devam ederse, eser büyük ihtimalle Kont Hochberg tarafından alınacak... K. Noel'de, kendisine *hediye* verilmesinden kaçınmak için, ailesinin yanına gitti... von Krauseler Noel'de prenslere layık bir sunum yaptılar (diğer zamanlarda da olduğu gibi); örneğin, köylerindeki herkese bir Noel sepeti yolladılar.[208] K. von Krause'yi, arkadaşının birkaç bin kazanması için Venedik'teki arkadaşı, ünlü Passin'le tanıştırdı. P. Şimdi Berlin'de yaşıyor.

195. Elisabeth Nietzsche'ye (taslak)

Torino, Aralık, 1888

Kardeşim,
Mektubunu aldım ve birkaç kere okuduktan sonra seninle ilgimi sonsuza kadar kesmek zorunda olduğumu anladım. Artık benim kaderim kesinleştiğine göre, senin her kelimeni on kat daha keskin hissediyorum; milenyumun sorusunun karara bağlandığı bir adama ve kadere en yakından bağlı olmanın ne demek olduğu konusunda en ufak bir fikre sahip değilsin; gerçekten, insanlığın geleceğini avucumun içinde tutuyorum.

İnsan doğasını biliyorum ve herhangi bireysel bir durumda insanlığın nihai kaderinin ne olacağı yargısında bulunmaktan anlatamayacağım kadar uzağım; dahası senin, benim tam ortasında yaşadığım şeyleri görme kapasitesinden yoksun bir şekilde, neredeyse benim olduğumun tam tersi şeylere sığındığını alıyorum. Burada benim içimi rahatlatan tek şey, senin kendi yolunda başarıyı yakalamış olman, sevdiğin ve seni seven bir insana sahip olman, becerini ve gücünü adadığın önemli bir görevin orada olması; son olarak –ve bunu saklamamalıyım– bu zor görevin seni benden çok uzaklara götürmüş olması, böylece benim başıma gelecek olan sonraki şoklar

208 Gast, von Krause'un evinde müzik öğretmeniydi.

sana kadar yayılmayacak. Bu sonuncusunu senin iyiliğin için istiyorum; her şeyden öte, şiddetli bir şekilde senden, hiçbir dostça ve bu durumda, tehlikeli bir merakın seni baştan çıkarıp, benim şu an yayımlamakta olduğum şeyleri sana okutmasına izin vermemeni istiyorum. Bu tip şeyler seni çok kötü şekilde yaralayabilir –seninle ilgili endişelerim nedeniyle beni de... Bu açıdan sana, hayatını büyük bir gerilimle çevreleyen ve benim için büyük bir rahatlama olan, bir psikologun ya da insanların kolay kolay öyle algılamadıkları, dindar bir baştan çıkarıcı arasında dürüst bir düello olan Wagner'le ilgili kitabı göndermiş olmaktan pişmanım.

Senin içini rahatlatmak için kendimle ilgili sadece, önceki hayatımda bir saat için bile yaşayamadığım kadar kesinlik ve sabırla, olağanüstü şekilde iyi olduğumu söyleyeceğim; en zor şeyler bile kolay geliyor; el attığım her şey sonunda iyi oluyor. Benim *üstüme* yüklenen görev, hep olduğu gibi, benim doğam; ancak şimdi benim alınyazımdaki iyi şansımı anlayabiliyorum. Herhangi bir ölümlüyü yıkabilecek bir yükle oynuyorum... Çünkü yapmam gereken şey kelimenin tam anlamıyla *korkunç*; bireylere meydan okumuyorum; korkunç suçlamamla, bütün olarak insanlığa meydan okuyorum. Karar her ne olursa olsun, benim *aleyhime* ya da *lehime* olsun, her durumda benim adımın yanına, anlatılabilecek olanın ötesinde bir kötü kader ekliyor...

Tüm kalbimle, senden bu mektupta bir sertlik görmemeni istiyorum, tam tersi –gereksiz bir zarar engellemeye çalışan gerçek bir insanlık– senden, bütün bu mecburiyetin üstünde ve ötesinde, beni sevmeni istiyorum.

Ağabeyin

196. Carl Fuchs'a

[Torino] 27 Aralık 1888

Her şey göz önüne alındığında, sevgili dostum, artık benim hakkımda daha fazla konuşmanın ve yazmanın bir anlamı yok; benim

kim olduğum sorusunu, şu anda yayımlamakta olduğum kitap, *Ecce Homo*, aracılığıyla, sonsuza kadar çözdüm. Bundan sonra insanlar benimle ilgili rahatsızlık hissetmemeliler, ama orada olduğum insanla ilgili rahatsız olabilirler. [—][209] İlk olarak, *Nietzsche contra Wagner* yayımlanacak; eğer her şey yolunda giderse, Fransızcası da. Düşmanlık problemi burada öylesine derin bir seviyede ele alınıyor ki, Wagner sorunu aslında çözümleniyor. Daha önce bahsettiğim bir eser içindeki, müzik hakkında bir sayfa "müzik", herhalde şu zamana kadar yazdığım en dikkate değer şey... Bizet hakkında söylediklerimi ciddiye almamalısın; şimdi Bizet benim için bir şey ifade etmiyor. Ama Wagner'e karşı ironik bir antitez olarak, güçlü bir etkisi var; başlangıç noktası olarak Beethoven'a yapılan bir methiyeyi seçmiş olsaydım aşırı kötü bir zevk olabilirdi. [—]

Fritzsch'in kendi dergisinde benimle dalga geçerek gösterdiği aptalca patavatsızlık çok yararlı oldu, Fritzsch'e yazacağım yazı için bir bahane oldu: "Benim bütün kitaplarım için ne kadar istiyorsun? Ciddi bir teessüfle, Nietzsche." Cevap: *Aşağı yukarı* on bir bin mark. Bu şekilde, en sonunda, kendi eserlerimin tek sahibi olacağımı sanıyorum (çünkü C. G. Naumann bile benimle ilgili hiçbir şeye sahip değil), Fritzsch'in aptallığı, şansın birinci sınıf bir vuruşu olabilir.[210] Bunu, elinde olmayan kitaplarıma uygun bir zamanda sahip olduğunda göreceğim; sadece birazcık bekle! Rostock fikri, yine bunun sadece iki yıllık bir arayı kapsayacağını farz edersek, benim için mükemmel gibi görünüyor, özellikle de bir şefin gerçek kalitesini çalışıp, prova etmek için. Diğer taraflardan da..."[211]

Sevgili dostum, Wagner'le ilgili kitapçığını yayıncım C. G. Naumann'a göndermen konusunda ısrar ediyorum; kısa bir önsözle, bana ithaf edebilirsin. Almanları *zekamızla* kızdırmalıyız...

Tristan'dan kaçma: Temel bir eser ve sadece müzik olarak değil, diğer sanatlarda da ona paralel olabilecek bir etki yok.

---

209 [–] Paragrafın sonunda da olduğu gibi, orijinalinden bazı silinmelerin olduğunu gösteriyor.

210 Kimi zaman N. Naumann'ı kendi yayıncısı olarak gösterse bile, Naumann N'nin kitaplarını parasını alarak basıyordu.

211 Bonn'da bir görüşme elde edemeyen Fuchs Rostock'ta görev almayı deniyordu.

Wagner'le ilgili kitapçığının, Bay Gast'ın benim hakkımdaki mükemmel yazısını içeren kitabın ilk bölümünde yer almasını öneriyorum; muhteşem bir etki yapar.

Başlık: *Der Fall Nietzsche*

Peter Gast ve Carl Fuchs tarafından

[imzasız]

197. Franz Overbeck'e

[28 Aralık 1888'de
Torino'dan alınmış]

Sevgili dostum,

Şu an gülmekten kendimi alamıyorum! Birden bire senin, halen sakinleştirmek zorunda olduğum, eski, maaşlı kâtibini hatırladım. 1869'dan beri Almanya'da yaşama iznimin olmadığını ve İsviçre konsolosluğu tarafından birkaç kez yenilenmiş olan, güzel bir Basel pasaportumun olduğunu duymak onu mutlu edecektir.

Ben, Avrupa'daki mahkemeler için hazırladığım, Alman karşıtı birliğin değerlendirildiği bir memorandum üzerinde çalışıyorum. Reich'i demir bir gömlek içine dikmek ve onu bir umutsuzluk savaşı için kışkırtmak istiyorum. Genç imparatoru ve onun bütün müştemilatını ele geçirmeden, ellerim boş kalmamalı.[212]

Aramızda kalsın! *Pek çok şey* aramızda kalsın! Ruhun bütün sakinliği! Kesintisiz, on saat uyku![213] N.

---

212 Overbeck, N'nin bu mektubu endişe içinde yanıtladı ve onun sağlığını sordu. N'nin yanıtı (31 Aralık) sakindi ve açıklaması "çok kötü bir ışıkta yazdım o mektubu. ne yazdığımı hiç bilmiyordum" şeklinde oldu.

213 Bu çeşit detaylar –bu mektubun sayıklama halindeki ikinci paragrafından oldukça farklı olarak– (Porach'ın kabul etmediği) Elisabeth'in teorisini desteklemek için kullanıldı. Bu da N'nin sonbaharın ilk günlerinden beri aşırı dozda kloral hidrat aldığı ve bunun da sabahları heyecanı arttıracak bir etki yaptığı şeklindeydi. N ... rıca "Yaşlı Hollandalı"nın ona Torino'da verdiği yatıştırıcı sadece küçük d ... larda alındığında yatıştırıcı etkisi gösteriyordu. Oldukça fazla miktarda alıp h...ya düşerek kahkahadan kasıldığı anların anlatımı da bunlardan biri (Bernoulli, *Overbeck und N*, s. 228-29). Halının üzerinde kıvranarak ./..

198. Meta von Salis'e

Torino, 29 Aralık 1888

Saygıdeğer Hanımefendi,

Herhalde, yılın sonunda size selamlar göndermek yasak değildir. Umarım gelen yıl *iyi* bir yıl olur. Geçen yılla ilgili daha fazla bir şey söylememe gerek yok; *fazlasıyla iyiydi...*

Bu arada, eşi görülmemiş bir şekilde ünlü olmaya başladım. Sanırım hiçbir ölümlü benim aldığım gibi mektuplar almamıştır ve sadece seçkin aydınlardan, yüksek görevlerle, yüksek mevkilerde olan karakterlerden. Her yerden, sadece St. Petersburg'un yüksek sosyetesinden değil. Ve Fransızlardan! M. Taine'in bana nasıl bir tonda yazdığını bir duysanız! İşini benim yazılarımla paralel bir hale getirmek ve onları tercüme etmek isteyen, Fransa'da en önde gelen ve en etkileyici adamlardan birinden, büyüleyici bir mektup aldım – *Journal des Debats*'ın ve *Revue des deux*'un baş editörü görevi kadar yüksek konumdaki Bay Bourdeau'dan. Benim *Fall Wagner*'imin bir eleştirisinin Ocak ayında *Journal des Debats*'da yayımlanacağını da söyledi

---

../. kendini alabildiğine zinde hissetmesi halinin ardından oldukça uzun bir uyuşukluk hali gelmekteydi; bu durum onun zihinsel çöküşünün ilk belirtileriydi. Buna karşın sakinleştiricinin ne olduğu hiç anlaşılamadı. Böyle bir yatıştırıcının varlığı bile kuşkulu. Büyük bir olasılıkla N yatıştırıcı olmadan saatlerce uyumuş olmalı. Dahası kloral hidrat aşırı heyecana da neden olmaz. Elisabeth N'nin kullandığı ilaçlar yüzünden zihinsel çöküşe uğradığı şeklindeki teorisini (*Das Leben F. N's*, 1904: *Der einsame N*, 1910) N'nin frengi nedeniyle ortaya çıkan ilerlemiş bir inme hali olduğu (İsveçli doktor, *The Insanity of Genius*'un (1905) yazarı Paul Biere'nin one surduğu gibi) şeklindeki kuşkuları gidermek için ortaya atmış olmalı. Basel'deki klinik doktorları ise ilerlemiş bir inme halini onaylamadılar. 1920'lerde bölüm şefi olan Dr. Stuzt ise bugünkü koşullarda şizofreni olarak tanımlanabilecek çok sayıda durumu ortaya koydu. Podach ise 1930'larda yeteri ölçüde bilgi olmadığı için Basel ya da Jena kliniğinin ilerlemiş inme, frengi, gibi beyinde frengi etkisi şeklindeki değerlendirmelerde kesin bir sonuca varılamayacağı şeklinde karşı çıktı (*The Madness of N*, s. 235, *Zusammenbruch*, s. 158). Podach'in yazdıklarını çok dikkatle okuyan Thomas Mann bunu kendi eseri Doktor Faust'ta farklı bir şekilde kullandı (R. Blunck'un 1953 yılında buldukları da bu sonucu doğrular nitelikte [2 numaralı mektuptaki dipnota bakınız]): "N ve onun gibi çok sayıda sanatçı ve besteci (kimileri onu besteciler arasında da sayabilir) aynı kaderi paylaştılar: N'yi cinsel kökenli bir rahatsızlık sonucu ortaya çıkan ileri durumdaki inme çökertti (*The Short Novels of Dostoevsky*'nin sunum kısmı, New York, Dial Prss, 1945).

bana; kim tarafından dersiniz? Monod tarafından. Okuyucularım arasında gerçek dahiler var, benim tüm zamanların en derin zekâsı olduğumu düşünen, İsveçli August Strindberg. Size, *Der Kunstwart*'ta yayımlanan, "Nietzsche davası"nı kesinlikle mükemmel bir şekilde tanımlayan bir makaleyi gönderiyorum, okuduktan sonra, bir ara bana geri vermeni istiyorum. Torino'da en çok göze çarpan şey, insanlar üzerindeki bütün etkim; her sınıftan insan üzerindeki. Her anlamda bana bir prens gibi davranıyorlar– insanların bana kapıyı açışlarında veya bana yemek servisi yapışlarında fazlasıyla ayrı bir hava var. Büyük bir mağazaya girdiğimde, bütün suratlar değişiyor. Ve hiçbir isteğim olmadığı için ve bütün bir soğukkanlılıkla herkese karşı aynı olduğumdan ve mahzun olmaktan başka bir ifadesi olmayan bir suratım olduğundan, kendimi her zaman, şartsız bir şekilde ilk kılmak için ne isime, ne rütbeye, ne de paraya ihtiyacım var.

Karşıtlığın eksik olmaması gerektiğinden, kız kardeşim bana doğum günümde, en üst düzeydeki küçümseyici tavrıyla, benim de "ünlü" olmaya başladığımı sandığını yazmış... Bana inanan yeterli miktarda yüz karası insan var... Bu, yedi yıldır devam ediyor...

Bir başka konu. Ben Almanları fazlasıyla bayağı insanlar olarak görüyorum ve Tanrı'ya bütün kalbimle, başka bir şey değil de Polonyalı olduğum için dua ediyorum. *Der Fall Wagner* vesilesiyle, yayımcım Bay E. W. Fritzsch, editörlüğünü yaptığı *Musikalisches Wochenblatt*'ta benimle ilgili en iğrenç makaleyi yayımladı. Ona hemen yazdım: "Bütün kitaplarım için ne kadar istiyorsun? Ciddi teessüfle, Nietzsche." Cevap: 11 bin mark. Bir düşün! Bu Alman... *Zarathustra*'nın yayımcısı.

Georg Brandes bu kış yeniden, yabani hayvan Nietzsche üzerine dersler vermek üzere St. Petersburg'a gidiyor. Kendisi gerçekten de olağanüstü zeki bir insan; bu kadar zarif mektuplar hiç almamışım. Yazılarım heyecanlı bir şekilde basılıyor, *ateşli bir heyecanla*... Bu arada, Bay Köselitz ünlü bir insan oldu ["*grosses Tier*"]. Joachim ve de Ahna bu yeni "klasik" adamı sayıklıyorlar. Berlin'in en görkemli evlerinden birinde oturan, dikkat çekici güzellikte ve ilginçlikte bir kıza, her ne kadar Kont Schlieben rakibi olsa da, başarılı bir şekilde kur

yaptığını eklemeliyim. Bütün bir yazı prensesinin Pomerania'daki ağaçlıktaki şatosunda, Junkerlerle ve [okunaksız bir kelime] ile çevrili şekilde geçirdi.

Herhalde Kont Hochberg ona, *Der Löwe von Venedig*'in ilk gösterisinin Berlin'de yapılmasını sağlama almak için yaklaşacaktır. Kısaca, Bütün Değerlerin Karşıt Değerlenmesi... En içten selamlarım ve en iyi dileklerimle,

Sevgiler, N.

Stockholm'deki Bayan Kovaleska'nın (eski Macaristan Kralı Matthias Corvin'in soyundan geliyor) Paris Akademisi'nden en yüksek matematik ödülünü aldığını duydun mu? Bugün kendisine yaşayan tek matematik dehası olarak bakılıyor.

199. Peter Gast'a

Torino, 31 Aralık 1888

Bin kere daha, yine haklısın! Fuchs'u kendin uyar... *Ecce Homo*'nun içinde, *Tristan* hakkında ve Wagner'le olan tüm ilişkim hakkında şaşkınlık verici bir sayfa bulacaksın. Wagner E. H. içinde olduğu gibi önde gelen bir isim. Hiçbir şüpheye izin vermediğim yerlerde, burada da, yolun sonun kadar gitme cesaretini kendimde buluyorum.

Ah, dostum! Nasıl bir an! Senin kartın geldiğinde, ben *ne* yapıyordum... Ünlü Rubicon'du...[214]

Adresimi artık bilmiyorum: yakın bir zamanda Palazzo del Quirinale olacağını varsayalım.

N.

214 Bu deyim, N'nin 3 Ocak 1889'da Carlo Alberto meydanında yere yığıldığı günden hemen önce zihinsel çöküş yaşadığını gösteriyor. Strindberg'e yazdığı 200 numaralı kartpostal ise 29 ya da 30 Aralık tarihli olmalı, çünkü onun yanıtı 1 Ocak 1889 tarihli.

200. August Strindbergie

[Tarihsiz]

Sevgili Bayım,
Romanınızla ilgili yakın bir zamanda cevap alacaksınız. Kulağa bir tüfek atışı gibi geliyor. Roma'daki prensler için bir davet düzenledim; genç imparatoru vurdurmak istiyorum.[215]
Şimdilik Hoşça kal! Tekrar görüşene kadar.
Une seule condition: Divorçons...

Nietzsche Caesar

[Strindberg'in yanıtı:

Holtibus pridie Cal. Jan.
MDCCCLXXXXIX

Carissime doctor!
Litteras tuas non sine perturbatione accepi et tibi gratias ago
Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo neque, dum procellas
Cautus horrescis nimium premendo
Litus iniquum.
Interdum juvat insanire!
Vale et Fave!

Strindberg
(Deus, optimus maximus)

N'nin cevabı:
Herr Strindberg!
Eheu? ...o kadar da *Divorçons* değil herhalde? ...

Çarmıha Gerilen

215 N gerçekten de İtalya Kralı Umberto'ya, Vatikan Devlet Bakanı Mariani'ye, Baden soylusu Hohenzollern'e birer not göndermişti. Ayrıca Rohde, von Bülow, Spitteler ve Malwide von Meysenbug'a da notlar göndermişti.

201. Peter Gast'a

[Torino'da damgalanmış,
4 Ocak 1889]

Benim maestro Pietro'ma.
Bana yeni bir şarkı söyle: dünya şeklini değiştirip yüceldi ve bütün cennetler sevinç içerisinde.

Çarmıha Gerilen

202. Georg Brandes'e

[Torino'da damgalanmış,
4 Ocak 1889]

Dostum Georg'a! Beni bir kez keşfettiğinde, beni bulmak öyle ustalık isteyen bir şey değildir: şimdiki zorluk beni kaybetmekte...

Çarmıha Gerilen

203. Jakob Bruckhardt'a

[Torino'da damgalanmış,
4 Ocak 1889]

Çok sayıp sevdiğim.
Bu, benim bir dünya yaratırken yaşadığım can sıkıntısını giderecek olan bir şakaydı. Şimdi sen bizim en büyük öğretmenimizsin; çünkü ben, Ariadne'yle birlikte, her şey için ancak altın oran olabiliriz, her yerde bizim üstümüzde olan varlıklar var...

Dionysus

204. Cosima Wagner'e

[Ocak başı, 1889]

Ariadne, seni seviyorum.

Dionysus[216]

205. Franz Overbeck'e

[7 Ocak 1889'da alınmış][217]

Dostum Overbeck ve eşine

Her ne kadar şu zamana kadar benim yeteneklerimin borçlarını ödeyebilecek şekilde kalacağına inanmış olsanız da, borçlarını ödeyen bir insan olduğumu size kanıtlamayı umut ediyorum; mesela, ikinize de olan borcumu...

Sadece bütün Yahudi karşıtlarını vurduruyorum...

Dionysus

216 Bu mesaj Cosima-Wagner-Nietzsche ilişkisiyle oynamaktır, daha sonradan Charles Andler, N'nin *Zarathurstra IV*'de "Empedocles" ve "Naxos" bölümlerindeki mitolojik Ariadne-Theseus-Dionysus ilişkisine benzerlik kurduğunu ilk fark eden kişi oldu. N'nin "*Lament of Ariadne*" adlı şiiri Dionysus'un Ariadne'ye şu yanıtı ile sona erer: "Senin labirentinim" (*Werke in drei Banden*, 2: 1259) Podach ise şöyle yazar: "Ariadne N'nin yüreğinde parıldayan kadın sembolüydü, kendi mitolojik deneyimler dünyasına kök salıp büyüyen bir sembol. N ne çeşit deneyimlerin bunun oluşumunda ve büyümesinde rol oynadığını açıklamıyor –çok derin gereksinimlerden ve ayrıca bunun bir devamı olarak bu dürtüyü sanatsal olarak farklı şekillerde ifade etme. Şimdilik başlangıcı ve sonu kesin: Tribschen'de Cosima genç N için Ariadne imajına yön veriyor. Yirmi yıl sonra ise –Torino'da- N asıl kendine özgü düşler âlemine döner ve kahramanına son bir kez aşk mektubu gönderir (*Ns Zusammenbruch*, s. 92; *Madness of N*, s. 148).

217 Overbeck bu tarihsiz notu 7 Ocak'ta alır. 6 Ocak Pazar günü de Burckhardt, N'den 206 numaralı mektubu 5 Ocak tarihinde mühürlenmiş olarak alır. Bu mektup ve kartpostalın ikisi de 5 Ocak'ta yazılmış olmalı.

206. Jakob Burckhardt'a

6 Ocak 1889
[Torino'da, 5 Ocak
1889'da damgalanmış]

Sevgili Profesör,

Aslında Tanrı olmaktansa Basel'de bir profesör olmayı tercih ederdim; ama kişisel egoizmimi taşımayı, onun adına dünyayı yaratmaktan vazgeçecek kadar tehlikeye atmadım. Görüyorsunuz, insan bazı fedakârlıklarda bulunmalı, her nasıl ve her nerede yaşıyor olursa olsun. Yine de kendim için, Palazzo Carignano'nun karşısında (orada Vittorio Emanuele[218] olarak doğmuştum ve dahası, oturduğum masadan aşağımdaki Galleria Subalpina'dan gelen muhteşem müzikleri duymamı sağlayan, küçük bir çalışma odası tuttum. Hizmet de dahil olmak üzere yirmi beş frank ödüyorum, kendi çayımı demliyorum ve kendi alışverişimi yapıyorum, yırtık botlardan şikâyetçiyim ve bu, insanların yeterince basit ve sessiz olmadığı, *eski* dünyanın bir anı için bile Tanrı'ya şükürler olsun. Sonsuza kadar kötü esprilerle eğlendirmeye mahkûm olduğum için, burada, arzulanacak hiçbir şey bırakmayan, bir yazma işim var; çok güzel ve hiç de yorucu değil. Postane beş adım ötede; *grande monde*'nin[219] *büyük feuilletonist*'ini oynamak için, mektuplarımı oradan kendim postalıyorum. Doğal olarak Figaro ile yakın ilişki içerisindeyim ve bu durumda, benim ne kadar zararsız olduğum konusunda bir fikir sahibi olduğunuza göre, ilk iki kötü esprimi dinleyin:

Prado olayını ciddiye almayın. Prado benim, ben aynı zamanda Prado'nun babasıyım da, Lesseps olduğumu söylemeyi de göze alıyorum. ... Sevdiğim Parislilerime yeni bir fikir vermek istiyorum –nazik bir suçlunun fikri. Ben aynı zamanda Chambige'im; nazik bir suçlu daha.

---

218 Vittorio Emanuele II, Carlo Alberto'nun oğluydu ve 1878'de öldü. O tarihlerde kral olan Umberto I'in babasıydı.

219 Grande monde: (Fransızca), büyük insanlık; feuilleton: pembe dizi, melodram. (Ed. n.)

İkinci espri. Ölümsüzleri selamlıyorum. Bay Daudet *quarante*lerden biri.

Astu[220]

Hoş olmayan şey ve benim alçak gönüllülüğümü rahatsız eden şey, tarihteki bütün isimlerin ben olması; aynı zamanda bu dünyaya getirdiğim çocuklar açısından da, "Tanrı'nın Karalığı"na giren herkesin aynı zamanda Tanrı'dan gelip gelmediği[221] konusunu bir parça güvensizlikle ele alma durumum. Bu sonbaharda, en hafif şekilde örtünerek, iki kez kendi cenaze törenime katıldım, ilk Kont Robilant olarak (hayır, o benim oğlum, ben Carlo Alberto olduğum sürece), ama ben Antonelli'ydim.[222] Sevgili profesör, bu yapıyı görmelisiniz; yarattığım şeylerle ilgili deneyimim olmadığı için, dilediğiniz kadar eleştirici olabilirsiniz; bu eleştirileri kullanacağımın sözünü vermeden, size minnettar olmalıyım. Biz sanatçılar eğitilemeyiz. Bugün bir operet izledim –Dehanın Mağribi–[223] ve bu vesileyle, bugünlerde Moskova ve Roma'nın gösterişli konular olduğunu keyifle izledim. Bakın, manzara konusunda da benim yeteneğim inkâr edilemez. Bir kez daha düşünün, birlikte hoş bir sohbet etmeliyiz, Torino çok da uzak değil, ikimizin de çok ciddi profesyonel işleri yok, yanında bir kadeh Veltiner iyi gidebilir. Kural olarak da rahat bir giysi.

Büyük bir sevgiyle
Nietzsche

220 Yunanca "şehir" olarak, ayrıca yan anlam olarak da "doğum yeri" anlamına da geliyor. Ayrıca Alphonse Daudet'nin romanı *L'immortel*'deki akademi karşıtı kahramanı Leonard Astier'i de anımsatıyor olabilir. 180 numaralı mektuptaki dipnota bakınız.

221 Tahminen "çocuklar" olarak N'nin yazdıklarına bir gönderme yapıyor. Bu bölüm bir şekilde onun keşfettiği Schopenhauer ve Wagner'e karşı yazdığı "*Zamansız Düşünceler*" gerçekte kendi hakkında yazılardı: şimdi ise ikisinin de yazarı "Tanrı"dır ve (nesnel dünya olmaksızın) tamamen tekbencidir.

222 Antonelli Papa Piuz IX'un devlet bakanıydı.

223 Podach bunu (*Ns Zusammenbruch*, s. 98-99) "quirinal-maurish (Quirinal Moorish) olarak okur ama bu biraz kuşku götürür. Orijinali belirsiz, ama ortadaki hece "ri". Schlechta ise bunu "genial maurish" olarak okur, ki büyük bir olasılıkla da doğrusu budur. Tahminen N'nin 15 Aralıkta gördüğü *La gran via* adlı operadır.

Öğrenci paltomla her yere gidiyorum; birilerinin omzuna vurup şöyle diyorum: *Siamo contenti? Son dio, ha fatto questa caricatura...*[224]

Yarın oğlum Umberto, büyüleyici Margherita ile birlikte geliyor, onları burada, ne yazık ki, gömleğimin kolları içinde karşılayacağım.

Geri kalanlar Bayan Cosima... Ariadne... Zaman zaman büyü yapıyoruz...

Caiapha'ları zincirledim; geçen yıl ben de, Alman doktor tarafından çarmıha gerilmiştim. Wilhelm Bismarck ve bütün Yahudi karşıtlarıyla işim bitti.[225]

Basel'deki insanların benim hakkımda biraz daha kötü düşünmelerine neden olacak bu mektuptan faydalanabilirsiniz.

224 "Mutlu muyuz? Ben Tanrıyım, bu karikatürü ben yarattım." Bunu devam eden paragraflar orijinalinde de çeşitli anlamlara gelecek şekilde yazılmıştır.

225 Burada (imparator) Wilhelm ve Bismarck adları birleştirilmiş. 1881 kadar eskilere giden bir süreçte N kendi zihinsel maceralarının doruk noktasına varmayı bir parodi ve komedi olarak almıştı.

SONSÖZ

Bruckhardt bu mektubu 6 Ocak'ta öğleden sonra Overbeck'e götürür. Overbeck hemen N'ye, Basel'e gelmesi konusunda ısrar eden bir mektup yazar. 7 Ocak'ta Basel Psikiyatri Kliniği'ndeki Profesör Wille'yi görmeye gider ve aynı akşam Torino'ya giden trene biner, oraya 8 Ocak, Salı öğleden sonra varır. 15 Ocak tarihli durumu bir mektupta Gast'a tarif eder:[1]

Sevgili Bay Köselitz:

[...] şu anda size bile söyleyebileceğim ve söylemek istediğim her şey, bana sormak isteyebileceğiniz binlerce soruyu cevapsız bırakacaktır. İlki ve en önemlisi, ne olduğu konusunda gerçeklere dayanan bir rapor istiyorsunuz. Bazı konular hakkında sessiz kalmak zorundayım, sadece harekete geçtiğim durum oldukça acildi ve bu konulardan, hasta adamın arkadaşlarına, özellikle de siz[illegible]bahsetmek istemedim, en azından şimdilik.

Noel'e kadar, N'nin bu mevcut durumuyla ilgili mektuplarıyla şaşkınlığa uğramıştım; Noel zamanı mektuplar daha da sıklaştı ve aynı zamanda elyazısı ve konular telaşlandıracak kadar garip bir heyecanı ele veriyordu. Yine de benim asıl kafamı karıştıran 31 Aralık'ta benim mükemmel meslektaşım Andreas Heusler'den aldığım tamamen mantıklı bir mektuptu, onu N de Basel günlerinden tanır. Fritzsch'in yayımladığı kitaplarının haklarını geri alma isteğiyle ilgili bir mektuptu. Onun hemen öncesinde benim aldığım mektuplar N'ye bundan ve mektuplarının bana verdiği endi-

1 C. A. Bernoulli, *Overbeck und N*, s. 231-34

şeden vazgeçmesi için ısrarımı ifade etme hakkı veriyordu. Aynı 31 Aralık günü, beni Fritzsch'le başa çıkma planının sona erdiğine ve rafa kalktığına inandırdı ve benim kaygılarımı pek de ikna edici bir şekilde ortadan kaldırdı. 6 Ocak'ta Jakob Burckhardt bir mektup aldı, hemen bana gösterdi ve bu benim müdahale kararımın ana belgesi oldu.[2]

Bu mektupla önceki arasında –4 Ocak'ta, ev sahibinin bana daha sonra söylediğine göre– N aklını kaybetmiş[3] olduğu çok açıktı. Sadece bir kral değil, aynı zamanda diğer kralların da babasıymış (Umberto ve diğerleri), kendi cenaze törenine katılmış (oğlu Robilant'ın töreni) ve daha bir sürü şey ve bütün bunlar deli bir adamın kelimeleri. Oldukça çaresiz bir durumda acil bir mektup yazdım N'ye, hemen buraya gelmesini söylediğim, bunun iki kat aptalca olduğunu, ertesi gün bizim akıl hastanesinin başhekimine danıştığımda öğrendim ve muhtemel etkilerini fazla büyütmemek için N'ye aynı gün hemen Torino'ya gitmek üzere yola çıktığımı bir telgrafla bildirdim. Meslektaşım Wille'ye –hekimin adı bu– Burckhardt'ın aldığı mektubu ve pazartesi sabah aldığım kısa bir notu gösterdiğimde, hiç zaman kaybedilmemesi gerektiğine şüpheye yer kalmayacak şekilde belirtti ve eğer kendi sorumluluğum olarak görüyorsam hemen yola çıkmam gerektiğini söyledi. Bunun için ona son derece müteşekkirim, her ne kadar yapabileceğimi bildiğimden daha fazlasını taşımaya zorlanmış olsam da.

---

2 Overbeck bir aile yakını olmadığı için yasa, onun bu olaya karışmasının aile bireylerince onaylanmasını gerekli kılıyordu. Daha sonra Elisabeth bu konuda öfkesini belirtti ve Overbeck'in bu davranışının yasal olmadığını öne sürdü ve aileden birinin ya da aile doktorunun çağrılmış olması gerektiğini söyledi (N'nin annesi ya da Frankfurt'tan Dr. Eiser).

3 Podach, N'nin yıkılmasının tarihi olarak 3 Ocak'ı kabul eder (*Ns Zusammenbruch*, s. 82) ve bunu o çok iyi bilinen kazaya bağlar: "3 Ocak'ta N evden ayrıldığı sırada bir at arabasının park ettiğini ve araba sahibinin atı çok kötü bir şekilde dövdüğünü görür. Onu bir acıma duygusu sarar. Ağlayarak kollarını işkenceye uğramış atın boynuna dolar ve onu korumaya çalışır. Sonra yere yıkılır. Şans eseri ev sahibi Fino, caddedeki karmaşayı görür ve gelir, sonra da onu eve götürtür." Torino'yu 1913 yılında ziyaret eden ve N'yi tanıyan insanlarla konuşan Karl Stecker (*N und Strindberg*, Münih, 1921, s. 41) bu at kazasının N'nin yıkılmasından günler önce olduğunu yazar ama yıkılmanın kesin tarihi konusunda bir tarih de öne sürmez.

Aslında, Torino'ya varışımdan bir saat bile geç varmamış olmam bir şans. Aynı gün akşamüstü – vardığım akşamüstü, özel bir durumu nedeniyle bulamadığım ev sahibi, hiç değilse karısı daha sonra polis karakolunu ve Alman Konsolosluğunu ziyaret edişimde yanımdaydılar. Bundan bir saat önce, polisin hiçbir şey bilmediğini öğrenmiştim. Bir gün önce yolda düşen ve kaldırılan N, şimdi özel bir akıl hastanesine teslim edilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı ve aynı anda etrafı, İtalya'nın herhangi bir yerinde benzer bir olay yaşandığında toplanacağından daha hızlı bir şekilde toplanan meraklılarca çevrilmişti. Ev sahiplerinin bakımı altındaki N'yi içinde bulduğum dokunaklı durumları anlatmadan geçmeliyim. N'yi yeniden gördüğüm berbat durum beni tekrar asıl meseleme döndürdü, benzersiz derecede berbat bir durum ve bunu takip eden durumlardan bir parça farklı. N'yi bir kanepenin köşesinde çömelmiş ve okurken buldum –*N contra Wagner'in* son basım provalarıymış, daha sonra öğrendim. Korkunç bir şekilde bitkin görünüyordu; beni gördü ve bana doğru aceleyle geldi, sert bir şekilde beni kucakladı, beni tanıdı ve gözyaşlarına boğuldu, tekrar kanepeye gömüldü, titreyerek ve kıpırdayarak; o kadar sarsılmıştım ki ayakta duramıyordum. Köşesinde durmakta olduğu ya da daha doğrusu içine dalmış olduğu cehennem çukuru, o an onun önünde açıldı mı? Yine de, böyle bir şey bir daha yaşanmadı. Bütün Fino ailesi oradaydı. N zorlukla inleyerek ve titreyerek orada yatıyordu, sonra ona, masada durmakta olan bromür suyundan bir yudum verdiler. Bir anda sakinleşti ve o gece için hazırlanmış olan büyük davetten bahsetmeye başladı. Bununla beraber, onu bıraktığım zaman henüz kurtulamamış olduğu saplantılar içine girdi –benimle ve diğer insanlarla ilgili her zaman oldukça açıktı, ama kendisiyle ilgili tamamen karanlık içindeydi. Piyanoyu duyunca aşırı şekilde heyecanlanmaya başladı, bağırarak ve saçma sapan şarkı söylüyor, içinde yaşamakta olduğu düşünceler dünyasından bölük pörçük ve kısa cümlelerle, anlatılmayacak kadar boğuk bir sesle bir şeyler anlatıyor, kendisi hakkında ölü Tanrı'nın halefi olarak

muhteşem, mükemmel şekilde geleceği gösteren ve konuşulmayacak kadar berbat şeyler duyulur hale geliyor, her şey kesintiye uğruyor, piyanoda olduğu gibi, bunu başka kasılmalar ve patlamalar takip edebilir, ama dediğim gibi bu, ben onunla beraberken, sadece birkaç kez oldu; sorun asıl olarak kendisine biçtiği meslekle ilgili durumlardı. Sonsuzlukların palyaçosu olmak ve anlatımların efendisi en zor ifadeler ve çılgın danslar ve hoplamalar dışında kendi neşesini sunmaya gücü yetmiyordu.[4] Bütün ev halkını uyanık tuttuğu o üç gece boyunca onu hiç terk etmeyen en çocuksu yaramazlıkları ve heyecanlı konuşmalarını hiç ara vermeden sürdürdü. Meslektaşım Wille'nin çok sıkı tembihi üzerine, benim bulduğum ve yanımızda getirdiğimiz bakıcı, bizim de ona katıldığımız sürece krallara yaraşır davet ve törenlerden, müzik festivallerinden ve böyle devam eden konuşmalarından çocuk oyuncakları arasına döndürme görevini üstlenmişti.[5] Yolculuk, Novara'da verdiğimiz yaklaşık üç saatlik mola da dahil olmak üzere, çarşamba öğleden sonra iki buçukta başlayıp, perşembe sabah yedi kırk beşe kadar sürdü. Torino'daki platformda yarım saatlik berbat bir bekleyişle başladı. Novara'da da bazı sorunlar vardı; yine de genel olarak, yalnız seyahat ettik. N klorun etkisiyle uykuluydu, yine de devamlı uyanıyordu, heyecanının en yüksek olduğu zamanlarda

4 Podach N'nin son aylarında "Hanswurst" (aptal, soytarı, üçkâğıtçı) olarak kendine biçtiği görevi epey tartışmıştı.

5 Aslında mesleği dişçilik olan bu bakıcı (Miescher adlı bir Alman Yahudi) N'yi, Basel'de onu krallara yakışır bir karşılama töreni beklediği, ama iyi davranmazsa bu törenin iptal edileceğini söyleyerek kandırmaya çalışıyordu.

6 Bu şarkı *Ecce Homo*'da isimsiz olarak yer alır:

Üzerinde durduğum köprü
Çok uzun zaman öncesinden değil, kahverengi ışıkta
Çok uzaklardan gelen bir şarkı:
Dökülen altın damlalar altında
Titreyen suların karşısından uzakta
Gondollar, müzik ve ışıklar-
Sarhoşça karanlığa doğru yüzer...
Ve benim ruhum, telli çalgılar
Söylüyor, görünmez eller dokunuşuyla,
Gizli bir gondol şarkısını kendisine
Mutluluğun renkleriyle titrerken
-Dinleyen herhangi biri olabilir mi?

yüksek sesle şarkılar söylüyordu, aralarında, gece vakti, mükemmel güzellikte olan gondol şarkısı da (*N contra Wagner*, s. 7) vardı,[6] onun kaynağını sonradan keşfettim; benim için, dinlediğim zamanlarda, şarkıcının nasıl olup da bu tip kelimeleri, böylesi tamamen kendisine özgü melodiler içinde keşfettiği, bir muammaydı. 10 Ocak sabahı, hepsinden daha çok korktuğum, istasyondan hastaneye transfer de pratikte, bütün durumun benim için bir parça ürkütücü olması dışında, sorun değildi. (Buraya N'in nerede olduğu konusunda *hılı hiçbir fikri olmadığını* önsöz olarak eklemeliyim, bakıcımız Torino'da yaşanan sahneleri engellemek için hasta adam üzerinde, trenden inmeden, Basel'e takma adla girdiği izlenimini yarattı, bu nedenle de kimseye selam vermemesi gerektiğini yoksa törenin daha sonra o kadar da etkileyici olmayacağını söyledi; böylece büyük bir soğukkanlılıkla N vagondan taksiye kadar yürüdü, çömeldi ve büyük bir bölümünde yere yüzükoyun yattı; direktör Wille ile ilk görüşmesi vardı, şimdi Willie odayı bir süreliğine yine terk etti). Ben yolculuktaki bakıcımıza dönerek: "Sizi tanıştırmadığım için beni affedin doktor" (heyecanım yüzünden bunu yapmayı atladım). N (Wille'yi önceki yıllardan tanıyor olmalı): "Kendisini henüz tanıtmadı, yakında öğreneceğiz." (Wille geri döndü.) N (en iyi zamanlarının en kibar tavrıyla ve büyük bir ağır başlılıkla): "Sizi daha önce gördüğümü sanıyorum ve çok üzgünüm ama şu anda adınızı hatırlayamıyorum. Siz —" W: "Ben Wille." N (tek bir kasını bile oynatmadan, aynı tavırla devam ederek ve en sessiz tonuyla, bir an bile düşünmeden): "Wille? Siz bir psikologsunuz.[7] Sizinle yıllar önce, dinsel delilik üzerine bir konuşmamız olmuştu. Vesile olan, o zamanlar burada (ya da Basel'de) yaşayan, deli bir adamdı [—]."[8] Wille sessiz bir şekilde dinliyordu, onaylamak için de başını sallıyordu. Nasıl bir donmuş şaşkınlık

7 Irrenarzt kelimesi "ruh doktoru" anlamına geliyor. Bu da N'nin kendisinin bir hasta olarak kabul edildiğinin farkında olmadığını gösteriyor.

8 Bernoulli'nin metnindeki bu boşluğu Podach düzeltmişti. N hastanın adını hatırlamıştı, Adolf Vischer'di ve N'ye Dürer'in bir gravürünü vermişti: *Ritter, Tod und Teufel*.

duygusuyla bunu dinlediğimi bir düşün –yedi yıl önce bu hafızanın kesinliğini görmüş bir insan olarak. Ve şimdi asıl nokta: N bu net hafızayı hiçbir şekilde, kendisinin şu anki durumuyla ilişkilendirmiyor; *Irrenarzt*'ın onunla bir ilgisi olabileceğine dair hiçbir işaret vermiyor. Sessiz bir şekilde kendisinin, onu yürüten ve başlangıç olarak ona kahvaltı ve banyo ısmarlayan ve söylenildiğinde odadan çıkan, asistan doktora teslim edilmesine izin veriyor –onun kişiliğindeki yok edici bölünmenin daha net bir fotoğrafını sana veremem. O zamandan beri onu tekrar görmedim, cumartesi günü oraya gittiğimde de. Durumunda önemli bir gelişmenin olmadığını söylediler –çok fazla ses çıkarıyor ve yüksek sesle şarkı söylüyor, ancak yapay yollarla uyutulabiliyor; onu bir hafta daha ziyaret etmemeye çalışmalıyım; önemli olan onun sessizlik içinde dinlenmesi. Perşembe günü, ben de yarı çılgınken, annesine bir mektup yazdım. Zavallı kadıncağız pazar akşamı geldi, evladını dün akşamüstü gördü [...]

17 Ocak Çarşamba günü N tren yoluyla, annesi ve bir bakıcıyla birlikte Jena'ya gitti ve Ernst Mahly (N'in eski öğrencisi, onun son yazılarının uzmanı ve Jena Psikiyatri Kliniği'nin başhekimi (Otto Binswanger'i tanıyor). Overbeck'in eşinin ona verdiği kirazların ve annesinin hazırladığı salamlı sandviçin tadını çıkarır. Yolculuk sırasında N annesine karşı bir öfke krizi geçirir. Bu nedenle annesi Frankfurt'tan itibaren ayrı bir kompartımanda yolculuk eder. Ocak ayının son günlerinde *Götzen-Dammerung* yayımlanır. 13 Mayıs 1890'da N'in Jena kliniğinden ayrılmasına izin verilir ve o da annesiyle birlikte yaşamak üzere Naumburg'a gider. Altı ay sonra kız kardeşi Paraguay'dan geri gelir ama Haziran 1892'de, bir yıllığına oraya geri döner. Evde N'nin durumu gitgide bozulur. Aynı zamanda Jena'da bir öğrenci olan Bernoulli (*N und die Schwiez, 1922*), N'nin annesinin Gezler'lere yaptığı tipik bir ziyarette orada bulunmaktadır. "Genellikle, onu bir çocuk gibi takip eden oğlunu getirirdi. Rahatsız edilmemek için onu, ilk olarak kapısında oyalandığı oturma odasına götürür-

dü. Piyanoya doğru yürür ve birkaç nota çalardı, bunun üzerine o da yavaş yavaş yaklaşır ve sonunda kendisi çalmaya başlardı – ilk başta ayakta, ta ki annesi onu tabureye oturtana kadar (eğer böyle bir anlatım kullanmak uygun olursa). Ardından saatlerce doğaçlama çalardı. Bayan Nietzsche diğer odada, onun çaldığını duyduğu sürece, izlemek zorunda olmadan, oğlunun iyi olduğunu bilirdi." 1894'ün başlarından itibaren N evden ayrılamamaya başlar. 1895'te felç belirtileri ortaya çıkar. 20 Nisan 1897'de annesi vefat eder; bunun hemen ardından, kız kardeşi onu, kendi arşiviyle birlikte Wiemar'daki Villa Silberbilck'e yerleştirir. Annesinin eski hizmetçisi Alwine de ona bakar. 25 Ağustos 1900'de vefat eder.

Mektupların Gönderildiği Kişiler (mektup numarasına göre)

Brandes, Georg: 160, 164, 168, 181, 187, 202
Bülow, Hans von: 46,58
Burckhardt, Jacob: 101, 144, 203, 206
Daussen, Paul: 20, 177
Förster, Bernhard: 140
Friend: 1
Fuchs, Carl: 76, 129, 161, 174, 175, 176, 192, 196
Gast, Peter: 80, 82, 84, 90, 92, 94, 97, 100, 111, 115, 119, 126, 136, 148, 154, 156, 157, 159, 165, 167, 196, 170, 178, 182, 188, 190, 191, 199, 201
Gersdorf, Carl von: 3, 5, 6, 7, 9, 14, 18, 21, 27, 31, 32, 55, 56, 61, 63, 116, 130
Keller, Gottfried: 146
Knortz, Karl: 171
Krug, Gustav: 17, 36
Maier, Mathilde: 81
Meysenbug, Malwida von: 43, 47, 49, 53, 57, 65, 74, 75, 78, 83, 114, 118, 125, 131, 145, 152, 173, 179, 184
Nietzsche, Elisabeth: 2, 16, 68, 73, 88, 93, 125 (sahte), 134, 140, 195
Nietzsche, Franziska: 24, 44, 72, 128, 135, 155, 166, 183, 193
Nietzsche, Franziska ve Elisabeth: 4, 34, 35, 70, 71, 132
Overbeck, Franz: 85, 87, 89, 91, 104, 105, 109, 110, 112, 113, 117, 120, 122, 123, 124, 133, 137, 139, 142, 143, 147, 149, 151, 162, 172, 180, 185, 194, 197, 205
Rée, Paul: 106, 108
Ritschl, Friedrich: 40
Rohde, Erwin: 8, 10, 11, 12, 13, 19, 23, 26, 28, 30, 33, 39, 41, 42, 45, 50, 52, 54, 59, 62, 66, 67, 77, 86, 98, 121, 141, 158
Salis, Meta von: 186, 198
Salomé, Lou: 95, 96, 99, 102, 103, 108
Seydlitz, Reinhardt von: 79, 150, 163
Stein, Heinrich von: 107, 127, 138
Strindberg, August: 189, 200
Taine, Hippolyte: 153
Trampedach, Mathilde: 64
Vischer (-Bilfinger), Vilhelm: 29
Wagner, Cosima: 204
Wagner, Richard: 15, 22, 25, 37, 38, 48, 51, 60, 69

Kısaca arkadaşım, insan kendi yolunda yeterince bağımsız bir şekilde ilerleyemiyor. Hakikat, insanların kendileri için inşa ettikleri tapınaklarda nadiren ikamet ediyor. Bizler, bize iyi veya aptalca tavsiyelerde bulunanların değil, yaptığımız iyi veya aptalca şeylerin cezasını çekmek zorundayız. En azından kendi inisiyatifimizle budalalık yapma zevkini elde etmemize izin verilsin. İnsanlara nasıl tek tek yardım edileceğine dair genel bir reçete yok. Herkes kendinin doktoru olmak, aynı zamanda kendi başına tıbbi deneyimleri kazanmak zorunda. Kendi iyiliğimizi, gelişimimizi gerçekten çok az düşünüyoruz; egoizmimiz yeterince zeki değil ve zekâmız yeterince egoist değil.

Nietzsche
Naumburg, 6 Nisan 1867

online satış:
www.saykitap.com
25 TL
ISBN 978-975-468-916-7
9 789754 689167
SAY YAYINLARI